

שבוע פרשת ויקרא - זכור

(13 - 19 March 16)

ג' - ט' אדר ב' תשע"ו

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ. י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (ומנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָה בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחֻמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי
וְצִוֵּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִפֵּי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי
וְצִוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי
וְצִוֵּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ עוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבָתָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבָבְךָ וּבְכֹל נַפְשְׁךָ וּבְכֹל
מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוֶה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָד וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוֶה
אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וְלַעֲבֹדוֹ, בְּכֹל
לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמְלַקֹּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְצִהְרְךָ. וְנָתַתִּי עֶשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאִכְלָתָ וְשָׂבַעְתָּ. הִשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תֵּתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתְּ אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֹתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְּנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁפַע יי לְאַבְתִּיכֶם לְתַת לָהֶם, פִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַפְּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קְדוּשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמַת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרִינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעְךָ כְּמוֹךְ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתַן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - המשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ מלואה" (או בראשיתבות "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלוכה:

א בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז: ב היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו: ג הים ראה ויגם הירדן יסב לאחור: ד ההרים רקדו כאילים גבעות פבני-צאן: ה מה-לך הים פי תגום הירדן תסב לאחור: ו ההרים תרקדו כאילים גבעות פבני-צאן: ז מלפני ארון חולי ארץ מלפני אלוה יעקב: ח ההפכי הצור אגם-מים חלמיש למעיני-מים:

קמו.

הפילה על ארכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לא לנו | יהוה לא לנו פילשמן תן כבוד על-חסדך על-אמתך: ב למה יאמרו הגוים איה-נא אלהיהם: ג ואלהינו בשמים כל אשר-חפץ עשה: ד עצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם: ה פה-להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו: ו אזנים להם ולא ישמעו אף להם ולא יריחון: ז ידיהם | ולא ימישון רגליהם ולא יהלכו לא-יהנו בגרונם: ח פמוהם יהיו עשיהם כל אשר-בטח בהם: ט ישראל בטח ביהוה עזרם ומגנם הוא: י בית אהרן בטחו ביהוה עזרם ומגנם הוא: יא יראי יהוה בטחו ביהוה עזרם ומגנם הוא: יב יהוה זכרנו יברך יברך את-בית ישראל יברך את-בית אהרן: יג יברך יראי יהוה הקטנים עם-הגדלים: יד יסוף יהוה עליכם עליכם ועל-בניכם: טו ברוכים אתם ליהוה עשה שמים וארץ: טז השמים שמים ליהוה והארץ נתן לבני-אדם: יז לא המתים יהללויה ולא פלירדי דומה: יח ואנחנו | נברך יה מעתה ועד-עולם הללויה:

קמו.

שכחים גדולים להקדוש-ברוך-הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הנגמול שעשה עמו:

א אהבתי פיישמע | יהוה את-קולי תחנוני: ב פיהטה אזנו לי ובימי אקרא: ג אפפוני | חבלי-מות ומצרי שאול מצאוני צרה ויגון אמצא: ד ובשם-יהוה אקרא אנה יהוה מלטה נפשי: ה חנון יהוה וצדיק ואלהינו מרחם: ו שמר פתאים יהוה דלתי ולי יהושיע: ז שובי נפשי למנוחיכי פיייהוה גמל עליכי: ח פי חלצת נפשי ממות את-עיני מן-דמעה את-רגלי מדחי: ט אתה-לך לפני יהוה פארצות החיים: י האמנתי פי אדבר אני עניתי מאד: יא אני אמרתי בחפזי פלה-אדם פזוב: יב מה-אשיב ליהוה פל-תגמולוהי עלי: יג פוס-ישועות אשא ובשם יהוה אקרא: יד גדרי ליהוה אשלם נגדה-נא לכל-עמו: טו יקר בעיני יהוה המותה לחסידיו: טז אנה יהוה פייאני עבדך אני-עבדך פון-אמתך פתחת למוסרי: יז לך אזנבה זבח תודה ובשם יהוה אקרא: יח גדרי ליהוה אשלם נגדה-נא לכל-עמו: יט פחצרות | בית יהוה פתוככי ירושלם הללויה:

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיד, קטו, קטז ג
- (ג) מאמר ד"ה ולא תשבית מלח שבת פרשת ויקרא, פרשת זכור, ט' אדר-שני היתשכ"ה ה
- (ד) שיחת שבת פרשת ויקרא, פרשת זכור, ט' אדר-שני, היתשכ"ה טו
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת ויקרא (בלה"ק) כרך יז כז
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל לב
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויקרא לג
- (ח) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת ויקרא לד
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויקרא סג
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת ויקרא סד
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויקרא עד
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם עז
- שיעורי רמב"ם**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויקרא פ
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויקרא קנג
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת ויקרא קעב
- (טז) נביאים וכתובים ישעיה פרק כב, משלי פרק כט קעד
- (יז) משניות – מסכת ידים/עוקצין ביאור קהתי קעו
- (יח) עין יעקב מסכת יומא קפד
- (יט) מסכת קידושין עם ביאורים מדף ב עד דף ח קפו
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים אדמו"ר הזקן רטז
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רטז
- (כב) לקוטי תורה אדמו"ר הזקן ריט
- (כג) שערי תשובה אדמו"ר האמצעי רכ
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו אדמו"ר ה"צמח צדק" רכב
- (כה) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש רכג
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהרש"ב רכג
- (כז) ספר המאמרים קונטרסים חלק ב אדמו"ר מוהרי"צ רכה
- (כח) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק אדמו"ר מוהרי"צ רכו
- (כט) אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ רכז
- (ל) חומש לקריאה לציבור לשבת פ' ויקרא רכח
- (לא) לוח זמנים לשבוע פרשת ויקרא רלח
- (לב) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש רלט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

1 בפרשת השבוע העוסקת בריני הקרבנות נאמר 'על כל קרבנך תקריב מלח'
 2 והכתוב ממשיך ואומר:
 3 **וְלֹא תִשָּׁבֵית מִלַּח בְּרִית אֲלֶיךָ גו'**.¹ **וּמִבְּאֵר בְּלִקוּטֵי**
 4 **תּוֹרָה**² לאדמו"ר הזקן, במאמר הפותח בפסוק זה **שֶׁהַמִּלַּח מִמִּתְקַת**
 5 **אֶת הַבֶּשֶׂר** ונותן בו טעם, דאף
 6 **שֶׁהַמִּלַּח עֲצָמוּ אֵין בּוֹ טַעַם**,
 7 **אֶף-עַל-פִּי-כֵן הוּא פּוֹעֵל**
 8 **הַטַּעַם בַּבֶּשֶׂר**. וממשיך
 9 **לְבָאָר**³ במאמר ב'לקוטי תורה',
 10 **שֶׁפְּמוֹ-כֵן יֵשׁ בְּחִינָה זוֹ** הפועלת
 11 עניין דומה לפעולת המלח **גַּם-כֵּן**
 12 **בְּתוֹרָה**, שָׁזְהוּ עֲנָן פְּנִימִיּוֹת
 13 **הַתּוֹרָה**, שֶׁהִיא **בְּעֲצָמָה**
 14 **נִסְתָּרָה וְנִעְלָמָה**, פנימיות התורה,
 15 היא החלק הנסתר שבתורה (ספר
 16 הזוהר, הקבלה, החסידות) **שְׁאִינָה**
 17 **מוֹשְׁגָת** בהבנה והשגה שכלית
 18 הגיונית **בְּבְחִינַת טַעַם מִמַּשׁ**
 19 **כְּמוֹ שֵׁישׁ לָנוּ הַשְּׂגָה וְטַעַם**
 20 **בְּ"הַנְּגִלוֹת לָנוּ"** כפי שאנו מבינים
 21 ומשיגים היטב את חלק הנגלה של
 22 התורה (התלמוד, ספרי ההלכה),
 23 **וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן, הָרִי הִיא**
 24 פנימיות התורה **מִמִּתְקַת אֶת**
 25 **הַבֶּשֶׂר**, שֶׁהוּא עֲנָן לִימוּד
 26 **הַנְּגִלָה** ונותנת בו טעם, כִּי
 27 **שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה** לימוד פנימיות
 28 התורה **דְּוָקָא כָּא לִידֵי יִרְאַת**
 29 **חַטָּא, וְכַאֲשֶׁר "יִרְאַת ה' הִיא**
 30 **אוֹצְרוֹ"**⁴ אֵזִי **הַתּוֹרָה הִיא**
 31 **תּוֹרַת ה' כּו'** כמאמר חכמינו ז"ל
 32 בגמרא, "אמר רבא, בשעה שמכניסין
 33 אדם לדין [אחרי פטירתו מהעולם]
 34 אומרים לו נשאת ונתת באמונה, קבעת
 35 עתים לתורה, עסקת בפריה ורבייה,
 36 צפית לישועה, פלפלת בחכמה, הבנת
 37 דבר מתוך דבר ואפילו הכי [אפילו אם
 38 יש בו את כל אלה] אי יראת ה' היא
 39 אוצרו אין אי לא לא [אם יראת ה' היא
 40 הדבר החשוב בעיניו, כן, ואם לא, לא]
 41 משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי
 42 כור חיטין לעלייה הלך והעלה לו, אמר לו עירבת לי בהן קב חומטין [עפר
 43 שמערבים אותו כדי שהחטים יישמרו ולא יתליעו], אמר לו לאו. אמר לו

ביאור בדרך אפשר

44 מוטב אם לא העליתה", וכפי שמבואר במאמר ב'לקוטי תורה', פנימיות
 45 התורה הנותנת טעם בלימוד חלק הנגלה של התורה ומביאה ליראת ה',
 46 נמשלה לקב חומטין השומר על כל התבואה.
 47 **וְהִנֵּה בְּהַמְשָׁךְ הַמַּאֲמָר**⁵ הנזכר ב'לקוטי תורה', **בְּתוֹר הַקְּדָמָה**
 48 **לְבִיאור הַמְעֵלָה** והיתרון שיש
 49 **בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה הַנְּגִלִית**,⁶
 50 **מִבְּאֵר**⁷ רבנו הזקן, **שֶׁהַתּוֹרָה**
 51 **הִיא חֻקְמָתוֹ יְתִרְבָּךְ**
 52 **שְׂפָאֲצִילוֹת** החכמה האלוקית
 53 העליונה כפי שהיא בעולם האצילות
 54 (הראשון והנעלה מבין ארבעת
 55 העולמות הרוחניים הכלליים –
 56 אצילות, בריאה, יצירה, עשיה) **שְׂפָה**
 57 בבחינת החכמה **מְלוּבֶשׂ אוֹר-**
 58 **אֵין-סוּף בְּרוּף-הוּא מַמַּשׁ**,
 59 כמבואר בתורת החסידות שהחכמה
 60 שעניינה ביטול (כוח-מה) היא כלי
 61 ראוי להתגלות והשראת אור אין-סוף
 62 **וְעַל זֶה מוֹסִיף הַצְּמַח צְדָק'**
 63 **בְּחֻצָּאֵי עֵיגוּל** בסוגריים, כהגהה
 64 במאמר: **"וְלֶכֶן נִקְרָא הַתּוֹרָה**
 65 **מְשַׁל הַקְּדָמוֹנִי**, לשון הכתוב
 66 בדברי דוד לשאול בספר שמואל
 67 (כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים
 68 יצא רשע) ומבואר בחסידות שמשל
 69 הקדמוני' זו התורה **שֶׁהִיא בְּחִינַת**
 70 **חֻקְמָה עֵילָאָה**, חכמה עליונה,
 71 **שֶׁהוּא** בחינת החכמה היא 'משל',
 72 היינו **כְּלִי** ראוי להכיל ולקלוט את
 73 האור האלוקי **לְאוֹר-אֵין-סוּף**
 74 **בְּרוּף-הוּא שֶׁהוּא קְדָמוֹנוֹ שֶׁל**
 75 **עוֹלָם**, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב מִזֶּה
 76 **בְּדְרוֹשׁ** מאמר חסידות של
 77 **פּוּרִים**".
 78 **וְצָרִיךְ לְהִבִּין** בדברי ה'צמח צדק'
 79 שהתורה נקראת 'משל הקדמוני' כי
 80 היא כלי לאור האלוקי האין-סופי,
 81 **דְּהִנֵּה**, עֲנָן הַמְשַׁל כּוֹלֵל
 82 בתוכו **דְּבַר וְהִיפּוּכוֹ**, דְּמַחַד
 83 **גִּיסָא** מצד אחד **הָרִי הוּא כְּלִי**
 84 **לְנַמְשָׁל** ומשל הולם הוא משל שאכן
 85 מכיל בתוכו את תוכן הנמשל, **וְהַנְּמַשָּׁל מְלוּבֶשׂ בּוֹ**, **וְלֹאֲיִדָּךְ גִּיסָא**,
 86 מצד שני, **הָרִי אֵינוֹ הַמְשַׁל**, **וְיִתְרָה מִזֶּה**, לא רק שהמשל אינו הנמשל

בס"ד. שבת פרשת ויקרא,
פרשת זכור, ט' אדר-שני,
ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 **וְלֹא תִשָּׁבֵית מִלַּח בְּרִית אֲלֶיךָ גו'**.¹ **וּמִבְּאֵר**
 2 **בְּלִקוּטֵי תּוֹרָה**² **שֶׁהַמִּלַּח מִמִּתְקַת אֶת**
 3 **הַבֶּשֶׂר**, דאף שֶׁהַמִּלַּח עֲצָמוּ אֵין בּוֹ טַעַם, אֶף-
 4 **עַל-פִּי-כֵן הוּא פּוֹעֵל הַטַּעַם בַּבֶּשֶׂר**. וממשיך
 5 **לְבָאָר**³, שֶׁפְּמוֹ-כֵן יֵשׁ בְּחִינָה זוֹ גַּם-כֵּן בְּתוֹרָה,
 6 שָׁזְהוּ עֲנָן פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּעֲצָמָה
 7 **נִסְתָּרָה וְנִעְלָמָה**, שְׁאִינָה מוֹשְׁגָת בְּבְחִינַת טַעַם
 8 **מִמַּשׁ כְּמוֹ שֵׁישׁ לָנוּ הַשְּׂגָה וְטַעַם בְּ"הַנְּגִלוֹת**
 9 **לָנוּ"**, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן, הָרִי הִיא מִמִּתְקַת אֶת
 10 **הַבֶּשֶׂר**, שֶׁהוּא עֲנָן לִימוּד הַנְּגִלָה, כִּי
 11 **יְדֵי-זֶה דְּוָקָא כָּא לִידֵי יִרְאַת חַטָּא, וְכַאֲשֶׁר**
 12 **"יִרְאַת ה' הִיא אוֹצְרוֹ"**⁴ אֵזִי **הַתּוֹרָה הִיא תּוֹרַת**
 13 **ה' כּו'**.
 14 **וְהִנֵּה בְּהַמְשָׁךְ הַמַּאֲמָר**⁵, **בְּתוֹר הַקְּדָמָה**
 15 **לְבִיאור הַמְעֵלָה** **בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה**
 16 **הַנְּגִלִית**,⁶ **מִבְּאֵר**,⁷ **שֶׁהַתּוֹרָה הִיא חֻקְמָתוֹ יְתִרְבָּךְ**
 17 **שְׂפָאֲצִילוֹת שְׂפָה מְלוּבֶשׂ אוֹר-אֵין-סוּף בְּרוּף-**
 18 **הוּא מַמַּשׁ**, וְעַל זֶה מוֹסִיף הַצְּמַח צְדָק' **בְּחֻצָּאֵי**
 19 **עֵיגוּל**: **"וְלֶכֶן נִקְרָא הַתּוֹרָה מְשַׁל הַקְּדָמוֹנִי**,
 20 **שֶׁהִיא בְּחִינַת חֻקְמָה עֵילָאָה**, שֶׁהוּא כְּלִי לְאוֹר-
 21 **אֵין-סוּף בְּרוּף-הוּא שֶׁהוּא קְדָמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם**,
 22 **כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב מִזֶּה בְּדְרוֹשׁ פּוּרִים**". וְצָרִיךְ לְהִבִּין,
 23 **דְּהִנֵּה**, עֲנָן הַמְשַׁל כּוֹלֵל דְּבַר וְהִיפּוּכוֹ, דְּמַחַד
 24 **גִּיסָא הָרִי הוּא כְּלִי לְנַמְשָׁל**, וְהַנְּמַשָּׁל מְלוּבֶשׂ בּוֹ,
 25 **וְלֹאֲיִדָּךְ גִּיסָא**, הָרִי אֵינוֹ הַמְשַׁל, וְיִתְרָה מִזֶּה,

(1 פרשתנו ב, יג. 2) פרשתנו ג, סע"ד ואילך. (3) שם ד, א, ה, ד ואילך. (4) ישע"י לג, ו. וראה שבת לא, סע"א. (5) בהבא לקמן - ראה לקו"ש ח"ז ע' 26 ואילך (ממאמר זה). (6) בסעיף ד' (ה, א). (7) בסעיף ב' (ד, ג).

שבת פרשת ויקרא, פרשת זכור, ט' אדר-שני, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

1 עצמו והוא לכל היותר משל לנמשל, אלא יתירה מזו **שְׁהוּא** המשל
 2 **מְעַלִּים עַל הַנִּמְשָׁל** ולמעשה מסתיר ומכסה את התוכן והרעיון שבנמשל
 3 עצמו. וְכַלְשׁוֹן ה'תּוֹרָה אור' (בְּדְרוּשׁ המאמר פּוּרִים הַנִּ"ל
 4 **שְׁמַצִּין ה'צִּמְח צֶדֶק**⁸ בהגהתו האמורה), לגבי מהותו של המשל
 5 ביחס לנמשל "שְׁאִינוּ מְמַהוּת
 6 הַנִּמְשָׁל כְּלָל"⁹, "שְׁמַעְלִים
 7 עַל הַנִּמְשָׁל"¹⁰. וְכִיּוֹן
 8 **שְׁבַמְאָמֵר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה**,
 9 **מְדוּבָר אֹדוֹת מַעֲלַת הַתּוֹרָה**
 10 **"שְׁבָה מְלוּבֵשׁ אֹר-אֵין-סוּף**
 11 **פְּרוּף-הוּא מְמַשׁ"**, אֵינוּ
 12 **מוּבָן**, מָה מוּסִיף ה'צִּמְח צֶדֶק'
 13 **בְּזָה** שמוּסִיף בהגהה **שְׁהַתּוֹרָה**
 14 **נִקְרָאת "מְשַׁל הַקְּדָמוּנִי"**,
 15 **הָרִי אֲדָרְבָה**, עֲנִין הַמְּשַׁל מוֹרָה עַל הַהֶעֱלֵם עַל
 16 **מוֹרָה עַל הַהֶעֱלֵם עַל**
 17 **הַנִּמְשָׁל**, קְדָמוּנו שֶׁל עוֹלָם
 18 ואילו במאמר מורגש עניין הגילוי,
 19 היינו שבתורה מלוּבֵשׁ אור האין-סוף.
 20 **וְיֻבָן בְּהַקְדָּיִם הַבְּאוּר**
 21 **בְּהֶאֱמֹר לְעִיל שְׁהַמְּשַׁל**
 22 **מְעַלִּים עַל הַנִּמְשָׁל**, כלומר,
 23 למרות שהמשל נועד להסביר את
 24 הנמשל, התוכן של המשל מהווה
 25 העלם והסתר על התוכן והעומק של
 26 הנמשל עצמו **שְׁבַפְרֵט מְסוּיָם**
 27 **הָרִי זֶה הַהֶעֱלֵם שְׁבַמְשַׁל הַהֶעֱלֵם**
 28 **גְּדוֹל יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַהֶעֱלֵם**
 29 **שְׁבַעֲנִין הַחִידָה שְׁמַעֲלִימָה**
 30 ומסתירה את פתרון החידה, דְּכִיּוֹן
 31 **שְׁהַחִידָה כְּשֶׁלְעֲצָמָה (לְלֹא**
 32 **הַעֲנִין שְׁעֵלְיו מוֹרָה הַחִידָה**
 33 היינו פתרון החידה) **אֵין בָּהּ תוֹכֵן**
 34 **שְׁכָלִי** מצד עצמה והיא רק רומזת
 35 לתוכן מסוים, או **שְׁהִיא חִידָה** לא
 36 רק חסרת תוכן משלה אלא **אֲפִילוּ**
 37 **בְּסִתְיָהּ לְשַׁכֵּל**, כְּמוֹ חִידַת
 38 **שְׁמִשׁוֹן שְׁמַעֲזוּ יֵצֵא מִתּוֹק**
 39 **גו'**¹¹ כשכוונתו לכך שבתוך גויית
 40 האריה נוצרה כוורת דבורים של דבש
 41 מתוק, ודברי החידה כשלעצמם הם דבר שמצד עצמו אינו מתקבל בשכל
 42 שהרי 'עז' ומתוק' הם שני הפכים, **הָרִי מְזָה גּוּפָא** מעצם העוברת
 43 שהחידה כשלעצמה לא מכילה תוכן ורעיון שכלי **מוּבָן שְׁהַחִידָה מוֹרָה**
 44 **עַל עֲנִין מְסוּיָם שְׁמַתְעֵלֵם בָּהּ** כך שבעצם החידה עצמה מכוונת אל

ביאור בדרך אפשר

45 הפתרון ואם כן אין זה העלם והסתר גדול כל כך, **מָה-שְׁאִין-כֵּן בְּמִשְׁל**,
 46 **הָרִי גַם לְלֹא הַנִּמְשָׁל יֵשׁ בּוֹ** מצד עצמו **אֵיזָה תוֹכֵן** שכלי הגיוני,
 47 **וְלִכֵּן יִתְכַן שְׁבַשְׁמִיעַת הַמְּשַׁל לֹא תוֹפְסִים כְּלָל שְׁיֵשׁ עֲלָיו**
 48 **נִמְשָׁל** כך שהמשל מעלים על הנמשל העלם גדול ביותר [וְלִהְעִיר,
 49 **שְׁלַפְעָמִים מְבַאֵר**¹² **שְׁהַמְּשַׁל**
 50 **מְעַלִּים עַל הַנִּמְשָׁל פְּחוֹת**
 51 **מֵאֲשֶׁר הַהֶעֱלֵם הַחִידָה** והחידה
 52 מסתירה את הרעיון שמאחוריה יותר
 53 מאשר המשל מעלים על הנמשל,
 54 וכמבואר במאמר של הרבי הרש"ב
 55 משנת תרע"ח, שם מבואר שבמשלים
 56 יש כמה דרגות. יש משל שיש בו שכל
 57 אלא שהוא עניין גשמי, אבל מכל-
 58 מקום יש בו שכל והנמשל נראה ונגלה
 59 במשל, "דמשל ומשל יש להם שייכות
 60 זה לזה, והיינו שהמשל באמת הוא
 61 הנמשל רק שבה בהגשמה כו', ובמשל
 62 שיש בו שכל נגלה בו הנמשל כו', ויש
 63 משל שהוא באין-ערוך כלל אל
 64 השכל", ומשל שהוא באין-ערוך
 65 לנמשל מעלים יותר על הנמשל, "ויש
 66 משל הנקרא חידה שזהו העלם לגמרי
 67 ויש חידות שהן עצמן אינם מובנים
 68 בשכל כלל כי אינם עניינים מובנים
 69 כלל וכל חידה הרי מעלים ביותר על
 70 השכל כו'", ולפי זה החידה מעלימה
 71 יותר מהמשל, **אָבָל זֶהוּ הַאֲמֹר**
 72 **לְעִיל שְׁהַמְשַׁל מִלְמַד עַל הַנִּמְשַׁל וּמְגַלָּה**
 73 **אוֹתוֹ הוּא רַק לְאַחֲרֵי שְׁיֻדְעִים**
 74 **שְׁהַמְּשַׁל יֵשׁ לוֹ נִמְשָׁל, שְׁאֵז**
 75 **הִגָּה עַל-יְדֵי הַמְּשַׁל נִקַּל יוֹתֵר**
 76 **לְהִגִּיעַ אֶל הַנִּמְשָׁל מֵאֲשֶׁר**
 77 **עַל-יְדֵי הַחִידָה** כי המשל אכן
 78 מגלה ומסביר את הנמשל בשונה
 79 מהחידה. **אָבָל יְכוֹל לְהִיוֹת גַּם**
 80 **מֵצֵב** שלא יודעים כלל שקיים נמשל
 81 כיוון **שְׁחֹשְׁבִים שְׁבַמְשַׁל עֲצָמוֹ**
 82 **מוֹנַח כָּל תּוֹכֵן הַעֲנִין, מְבָלִי**
 83 **לְדַעַת שְׁיֵשׁנו גַּם נִמְשָׁל,**
 84 **וּמֵצֵד זֶה נִחְשָׁב הַמְּשַׁל**
 85 **לְהַעֲלֵם גְּדוֹל יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר חִידָה** שברור שהיא חידה שאמורה
 86 להוביל לרעיון ופתרון מסוים].
 87 **וְעֲנִין זֶה** שהמשל שנועד להיות הסבר לנמשל, למעשה מהווה העלם על
 88 הנמשל שֶׁיֵּד לְמְבַאֵר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה' שֶׁם הַחִילּוּק הַהִבְדֵּל שְׁבִין

(8 והוא ד"ה חייב איניש (השני). 9 צח, ב. 10 שם, ג. 11 שופטים יד, יד. 12) ראה סה"מ תרע"ח ע' שנו.

ולא תשבית מלח ברית אלקיך גו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֶסֶק הַעִסוּק בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַנְּגַלִּית, לִימוּד הַלְכוֹת הַתּוֹרָה, 2 שֶׁהָאָדָם הַלּוֹמֵד מִשִּׁיג וְתוֹפֵס מֵהוּת וְעֲצָמִיּוֹת הַחֻקִּים 3 שֶׁבְּהִלְכָה וְהוֹמוֹשִׁים עֲלֵיהֶם מְדוּבָר בַּחֲלֵק הַנְּגַלָּה שֶׁבַתּוֹרָה הֵם כֹּאֲלֵה 4 שֶׁהָאָדָם מְבִיֵן וּמִשִּׁיג הֵיטֵב אֶת עֵצָם מֵהוּתָם, מִכִּיּוֹן שֶׁמִּדְּבַרְתָּ בְּעֲנִינִים 5 גְּשָׁמִיִּים מוֹשִׁיגִים מֵעִנְיֵי הַעוֹלָם הוּא 6 שֶׁמֵּהוּתָן מוֹשִׁיג, לְלִימוּד 7 חֻקֵּי הַקְּבָלָה, וְעַל-דִּרְבָּרָהּ 8 לִימוּד הָאֲגָדוֹת וְסִפּוּרֵי 9 הַתּוֹרָה שֶׁבָּהֶם הָאָדָם נִחְקַל בְּמוֹשָׁגִים 10 וְרַעֲיוֹנוֹת שֶׁאֵין לוֹ הַשְׂגָּה טוֹבָה בַּעֲצָם 11 הַמֵּהוּת שֶׁלָּהֶם (וְהוּא רַק יוֹדֵעַ עַל 12 מִצִּיאוֹתָם, כִּמְבוֹאָר בַּחֲסִידוֹת הַהַבְדֵּל 13 בֵּין 'הַשְּׂגָת הַמֵּהוּת' לִיִּדְעֵת 14 הַמִּצִּיאוֹת), שֶׁהִלְכוֹת הַתּוֹרָה 15 שֶׁמְלוֹבָשִׁים בְּשֶׁכֶּל הֵם דּוֹגְמַת 16 הַמְּשָׁלִים הַמַּעֲלִימִים עַל הַנִּמְשָׁל וְכך 17 לִימוּד הַהֲלָכוֹת, חֵלֵק הַנְּגַלָּה שֶׁבַתּוֹרָה 18 הוּא כְּמוֹכֵן מִסּוּיִם הַעֵלֶם וְהַסְתֵּר עַל 19 הָאֱלוּקוֹת שֶׁבַתּוֹרָה, פִּי מִצַּד 20 הַהֲתֻלְבָּשׁוֹת שֶׁל חֵלֵק הַנְּגַלָּה 21 שֶׁבַתּוֹרָה בְּשֶׁכֶּל הָאֲנוּשִׁי, אֶפְשָׁר 22 לְטַעוֹת חֶסֶד-וְשָׁלוֹם שֶׁאֵין 23 בָּהֶם רַק הַחִיצוֹנִיּוֹת, גּוֹפֵי 24 תּוֹרָה מְבַלִּי לְדַעַת וְלַחֲכִיר אֶת 25 הַפְּנִימִיּוֹת, הַנִּשְׁמָחָה שֶׁל הַתּוֹרָה, 26 וְכִלְשׁוֹן הַזֵּהָרָה¹³ חֲשִׁיבוּתָא 27 דְּגּוֹפָא דְּנִשְׁמָתָא, כִּשְׁם שֶׁלָּאִים 28 יֵשׁ נִשְׁמָה וְגוֹף, וְחֲשִׁיבוֹת הַגּוֹף הֵיא 29 הַנִּשְׁמָחָה כִּפְּהֵי גּוֹנָא בְּדוּמָה לְכך 30 אֲוִיָּתָא אֵית לָהּ גּוֹפָא לְתוֹרָה 31 יֵשׁ גּוֹף כּוֹי גּוֹפֵי תּוֹרָה כּוֹי 32 נִשְׁמָתָא דְּאֵיהִי עֲקָרָא דְּכוּלָּא 33 אֲוִיָּתָא הַנִּשְׁמָחָה הֵיא עֵיקַר כֹּל 34 הַתּוֹרָה מִמֶּשׁ כּוֹי. מֵה-שֶׁאֵין-כֵּן 35 הַסִּפּוּרִים וְהָאֲגָדוֹת שֶׁבַתּוֹרָה, 36 כִּיּוֹן שֶׁלֹּא נִתְלַבְּשׁוּ בְּהוֹרָאוֹת 37 (שֶׁזֶּהוּ פִּירוּשׁ לְשׁוֹן 'תּוֹרָה' 38 מִלְשׁוֹן הוֹרָאָה וְעֵנִין הַתּוֹכֵן שֶׁל 39 הַתּוֹרָה הַנְּגַלִּית, הוֹרָאוֹת וְהֲלָכוֹת), 40 רוֹאִים בְּזָה בְּסִפּוּרִים וּבִאֲגָדוֹת 41 שֶׁהֵם מְרַמְזִים עַל סוּדוֹת 42 (הַתּוֹרָה), דּוֹגְמַת הַחִידָה 43 שְׂרוּמַת לְדַבֵּר עִמּוֹךְ וְנִסְתֵּר.

1 וַיֹּשֶׁ לֹמֵר שְׂזוּהִי כְּפִנְתַּת הַצִּמְחָה צָדֵק' בְּמָה שֶׁכָּתֹב בַּהֲגַהֲתוֹ 2 הַזֹּכֵר לַמֵּאמֵר ב'לְקוּטֵי תוֹרָה' "וְלָכֵן נִקְרָא הַתּוֹרָה מִשַּׁל הַקְּדָמוּנִי 3 כּוֹי שֶׁהוּא כָּלִי לְאוּר־אֵין-סוֹף בְּרוּף-הוּא", וְלַעֲלֵי נִשְׁאֵלָה 4 הַשְּׂאֵלָה שֶׁלְּכֹאֲרוֹהַ תְּמוּהָ לֹמֵר עַל הַמִּשַׁל שֶׁהוּא כָּלִי לְגִילּוֹי בַּעוֹר שֶׁמְבוֹאָר 5 בַּחֲסִידוֹת שֶׁהִמְשַׁל מֵעֲלִים, וְהַבִּיאוֹר 6 הוּא שְׂכוּנוֹת הַצִּמְחָה צָדֵק' הֵיא לֹמֵר 7 שֶׁגַּם הַעֲלָם הַמְּשַׁל צָרִיכִים 8 לְשִׁנוֹתוֹ וְלַפְעוֹל שֶׁלֹּא יַעֲלִים וְלֹא 9 יִסְתִּיר אֲלֵא שֶׁיְהִיָּה כָּלִי לְקוּט 10 וְלַחֲכִיל אֶת הַגִּילּוֹי שֶׁל הָאֵין-סוֹף 11 הָאֱלוּקִי, וְהֵינּוּ, שֶׁעַל-יְדֵי לִימוּד 12 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָאת 13 מְלַח, כִּמְבוֹאָר בַּחֲתִילַת הַמֵּאמֵר 14 (וּפְעוּלַתָּה בְּלִימוּד הַתּוֹרָה הֵיא בְּדוּגְמַת 15 פְּעוּלַת הַמְּלַח עַל הַבִּשָּׂר וּפְעוּלַת הַ"ק"ב 16 חוּמְטִין" בַּתּוֹבָאָה) הֵנָּה גַּם 17 הַמְּשַׁל, נִגְלָה דְּתוֹרָה, נַעֲשֶׂה 18 כָּלִי לְאוּר־אֵין-סוֹף בְּרוּף- 19 הוּא¹⁴ וּבְמִקּוּם הַלְעֲלִים וְלַחֲסִיר עַל 20 הָאוֹר, הוּא מְכִיל וְקוֹלֵט אֶת הָאוֹר 21 הָאֵין-סוֹף. 22 וְלַהוֹסִיף שֶׁבְּלְקוּטֵי תּוֹרָה' 23 שֶׁם בְּהִתְחַלַּת הַסְּעִיף מְדוּבָר 24 אֲוִדוֹת עֵנִין הַמְּסִירַת נִפְשׁ', 25 שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ וְנוֹכֵעַ מֵעֲצָמִיּוֹת 26 הַנִּפְשׁ שֶׁלְמַעַלָּה מֵהַשֶּׁכֶּל שֶׁהוּ 27 מְסִירוֹת נִפְשׁ עַד כְּדֵי וְתוֹרָה עַל הַחַיִּים 28 הֵיא הַיִּפְךְ הַרְצוֹן הַטְּבַעִי שֶׁל הָאָדָם 29 לְחַיּוֹת וְהַיִּפְךְ הַהֵיגִיֵן הָאֲנוּשִׁי וְהוּא 30 נוֹכֵעַ מֵעֵצָם הַנִּפְשׁ שֶׁלְמַעַלָּה מֵהַשֶּׁכֶּל 31 הַרְצוֹנוֹת הַטְּבַעִיִּים שֶׁל הָאָדָם. וַיֹּשֶׁ 32 לֹמֵר, שֶׁהִגַּהַת הַצִּמְחָה צָדֵק' 33 בְּעֵנִין מִשַּׁל הַקְּדָמוּנִי שִׁיבַת 34 (לֹא רַק לְתִיבּוֹת הַמִּילִים מֵתוֹךְ 35 הַמֵּאמֵר שֶׁלְפָנֶיהָ וְסִמּוּכוֹת לָהּ, 36 שֶׁבַתּוֹרָה מְלוֹבָשׁ עֲצָמוֹת 37 אֲוִר־אֵין-סוֹף בְּרוּף-הוּא 38 מִמֶּשׁ כִּמְבוֹאָר וּמְבוֹאָר לַעֲלֵי, אֶלָּא) 39 גַּם לְמְדוּבָר בְּרֵאשׁ הַסְּעִיף 40 אֲוִדוֹת עֵנִין הַמְּסִירוֹת-נִפְשׁ', 41 כִּי עֵנִין הַמְּסִירוֹת-נִפְשׁ' שֶׁבָּא 42 מֵעֲצָמוֹת הַנִּפְשׁ שֶׁלְמַעַלָּה 43 מֵהַשֶּׁכֶּל, שֶׁבְּטֵלָה לְעֲצָמִיּוֹת

שבת פרשת ויקרא, פרשת זכור, ט' אדר-שני, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

1 אור־אֵין־סוף בְּרוּךְ־הוא ה'מסירות נפש' של האדם למען האלוקות
 2 נובעת מכך שעצמיות הנשמה בטלה אל העצמיות של הקדוש־ברוך־הוא
 3 וקשורה ומאוחדת בו, והעצמיות היא בחינה **שְׁלֹמֶעְלָה מְעַלָּה גַם־בְּ**
 4 **מִהֲחֻקָּהּ, ולכן הָרִי זוּ נְתִינַת כַּח לַעֲבוּדָה (וּמִתְבַטֵּא בָּהּ)**
 5 **ד'מֶשֶׁל הַקְדָמוֹנִי, לַעֲשׂוֹת**
 6 **מַעֲנֵן הַמְּשָׁל** שתוכנו העלם
 7 והסתר על אלוקות להפוך אותו להיות
 8 **כְּלִי לְקָדְמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם** אור אין
 9 סוף שלמעלה מהגבלות העולם.
 10 **(ג) וְעִנְיָן זֶה** היינו להפוך את העלם
 11 המשל שיהיה כלי לגילוי האין־סוף
 12 ('קדמונו של עולם') ולעשות זאת על
 13 ידי ה'מסירות נפש' שנובעת ונמשכת
 14 מעצמיות הנפש שלמעלה מהשכל
 15 הבטלה לעצמות האלוקות (וכפי
 16 שיתבאר עוד להלן) **מְרוֹמְזוּ בְּצִיּוֹן**
 17 **שֶׁל ה'צִמְחָצֶדֶק'** על דבריו אלה,
 18 כשהוא מציין למאמר ב'תורה אור' שם
 19 מבואר העניין: **"כְּמוֹ שֶׁתּוֹב**
 20 **מִזֶּה בְּדִרוֹשׁ פּוֹרִים", וְלֹא כַתב**
 21 **ה'צמח צדק' כְּמוֹ שֶׁתּוֹב**
 22 **בְּדִבְרֵי־הַמִּתְחִיל חִיב אֵינִישׁ**
 23 **לְבִסּוּמִי, כְּרִגִיל (גַּם אֶצֶל**
 24 **ה'צִמְחָצֶדֶק')** **בְּצִיּוֹנִים**
 25 למאמרים אחרים **לְקִרְוֹא הַמַּאֲמָר**
 26 **עַל־שֵׁם הַתְּחַלְתּוֹ** ומזה מובן
 27 שהדברים קשורים לתוכן הפנימי
 28 הכללי של פורים, כפי שממשך
 29 ומבאר.
 30 **וּבַהֲקָדָים, דְּהֵנָּה, עֵיקַר עִנְיָן**
 31 **הַפּוֹרִים** שבו בא לידי ביטוי העניין
 32 והתוכן הכללי של פורים הוא
 33 **הַחֵיּוֹב לְבִסּוּמִי עַד דְּלֹא יָדַע**
 34 **כּוֹי¹⁵, שְׂזוּהִי הַמַּעֲזָה הַיְחִידָה**
 35 **שְׁחִיּוּבָה הוּא בְּכָל מִשְׁךְ יוֹם**
 36 **הַפּוֹרִים, בְּכָל רִגַע וְרִגַע**
 37 **שְׁבו¹⁶** כמבואר ב'לקוטי שיחות'
 38 (חלק ז, פרשת ויקרא, מהתוועדות זו
 39 של שבת פרשת ויקרא תשכ"ה), שהדבר שונה משאר מצוות יום הפורים,
 40 לדוגמא מצוות מקרא מגילה, כאשר אדם קרא את המגילה בפורים פעם אחת
 41 בלילה ופעם אחת ביום, בכך הוא עשה את המצווה בשלימות. אפילו את
 42 מצוות מתנות לאביונים שמצווה להרכות בהם, הרי אין היא חיוב על כל היום,

ביאור בדרך אפשר

43 מה שאין כן 'משתה ושמחה', כיוון שנאמר 'ימי משתה ושמחה – משתה
 44 ושמחה' סמוך למילה 'ימי' (לא כמו 'ומשלוח מנות גר' מתנות לאביונים'
 45 הכתובים אחר כך) – יש לומר שהחיוב הוא על כל רגע של 'ימי' אלא שעל
 46 ידי הקיום של המצווה פעם אחת ביום, הדבר נמשך על כל רגע ורגע של כל
 47 היום. ולכן החיוב "לבסומי" מורה על
 48 התוכן הפנימי של פורים ועל התוכן
 49 המיוחד של פורים.
 50 **וְהֵנָּה, בְּפִירוֹשׁ "עַד דְּלֹא יָדַע**
 51 **בֵּין אֲרוּר הַמֶּן לְבְרוּךְ**
 52 **מְרַדְכִי", אֵיתָא** כתוב
 53 **בְּמִפְרָשִׁים¹⁷, שֶׁהַפְּנִינָה בְּזֶה**
 54 **שֶׁהָאֲדָם** יהיה מבוסס במידה כזו
 55 **שֶׁלֹּא יָדַע לַחֲשׁוֹב** לעשות את
 56 החישוב ש"ארוּר הַמֶּן" הוא
 57 **בְּגִימְטְרִיא** שווה לגימטריא של
 58 **"בְּרוּךְ מְרַדְכִי" (502)**. אף
 59 **צְרִיף לְהַבִּין, שֶׁהָרִי**
 60 **הַגִּימְטְרִיאוֹת שֶׁנִּזְכְּרוּ בַתּוֹרָה**
 61 **אֵינָם בְּאֶקְרָאֵי בְּעִלְמָא** סתם
 62 **בַּמְקָרָה חֲסִי־שְׁלוֹם, אֶלֹא**
 63 **הַגִּימְטְרִיא מוֹרָה עַל הַשִּׁיכּוֹת**
 64 **(הַשְׁוֹאָה וּרְמִיזוֹ) פְּנִימִית בֵּין**
 65 **שְׁנֵי הָעִנְיָנִים שֶׁמְסַפְּרָם**
 66 **שְׁוֵה¹⁸. וְכַמוֹכֵן מִהַמְּבַאֵר**
 67 **בַּתְּנַיָא¹⁹ שֶׁהַנְּבָרָאִים**
 68 **שֶׁנִּקְרָאִים בְּשֵׁם שְׁהוּא**
 69 **הַגִּימְטְרִיא שֶׁל הַתְּכָה** המילה
 70 **בְּאוֹתָהּ גִימְטְרִיא שֶׁנִּזְכְּרָה בַעֲשָׂרָה**
 71 **מְאָמְרוֹת, הֵנָּה הַחֵיּוֹת**
 72 **הָאֶלְקִית שֶׁבָּהֶם נִמְשַׁכֵּת**
 73 **מִתְכָּה מִלָּה זוּ שֶׁבַעֲשָׂרָה**
 74 **מְאָמְרוֹת (לְאַחֲרֵי מִיעוּט**
 75 **הָאוֹר וְהַחֵיּוֹת כּוֹי' שֶׁכֵּן הַגִּימְטְרִיא**
 76 **אֲמַנָּם מַלְמַדַת עַל קֶשֶׁר לְמִלָּה בְּעֶרְךְ**
 77 **מִסְפְּרֵי זֶה בַעֲשָׂרָה מְאָמְרוֹת, אֲבָל**
 78 **הַעוֹבְדָה שׁוֹו מִלָּה רַק בְּגִימְטְרִיא** של
 79 **הַמִּלָּה הַמְפּוֹרֶשֶׁת בַעֲשָׂרָה מְאָמְרוֹת**
 80 **שַׁבְּתוֹרָה מַלְמַדַת שֶׁהַחֵיּוֹת הָאֶלְקִית**
 81 **הַנִּמְשַׁכֵּת בְּאֲמִצְעוֹת שֵׁם הַנְּבָרָא** שהוא בגימטריא של מילה מהמאמרות היא
 82 **חֵיּוֹת מוֹעֲטַת וּמְצַמְצַמַת**). **וּמִמְלִיא מוֹכֵן, שְׁיֵשׁ גַּם הַשְׁוֹאָה**
 83 **פְּנִימִית דְּמִיּוֹן בְּתוֹכֵן הַפְּנִימִי בֵּין עִנְיָנִים שׁוֹנִים שֶׁשְׁמוֹתֵיהֶם הֵם**
 84 **בְּאוֹתוֹ מְסַפְּר. וְעַל־פִּי־הָאֵלֶּה אֵינּוּ מוֹכֵן, מֵהִי הַשְׁוֹאָה** ואיזה

(15 מגילה ז, ב. 16) נתבאר בארוכה ב'לקוטי ח"ו ע' 20-21. 17) אגודה - הובא בד"מ וב"ח בטור או"ח ר"ס תרצה. וכ"ה במג"א שם סק"ג. 18) ראה שומר אמונים ויכוח הראשון סכ"א-ג. 19) שער היחוד והאמונה פ"א. פ"ו (פד, ב).

ולא תשבית מלח ברית אלקיך גו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דמיון וזהות בתוכן בין "ארור המן" ל"ברוך מרדכי", שהם
 2 שני עניינים הפכיים שונים זה מזה ומנוגדים זה לזה לחלוטין?
 3 והבאור בזה, דהנה, החיות האלוקות של כל דבר שמכותה הדבר
 4 מתהווה ומתקיים הוא הפונה העליונה המטרה והתכלית האלוקות
 5 שבשבילה נברא הדבר שזו
 6 החיות שלו. וכיון שפונת
 7 התהוות "ארור המן" כל
 8 המציאות השלילית והעניין והתוכן
 9 השלילי שמסמל "ארור המן", המטרה
 10 שלהם היא בשביל "ונהפוך
 11 הוא" ²⁰, כדי לשנות ולהפוך אותם
 12 הינו, שעל-ידי עבודת בני-
 13 ישראל העובדים את ה' בתורה
 14 ומצוות יתהפך "ארור המן" על כל
 15 המשתמע מכך ל"ברוך מרדכי"
 16 (שזוהי הפונה המטרה והתכלית
 17 בהתהוות כל ענייני רע שאותם
 18 מסמל החושך, כדי להפכם ליום
 19 ואור²¹), נמצא, שהחיות
 20 האלקית (פונה) של "ארור
 21 המן" הוא "ברוך מרדכי"²²
 22 וזו המשמעות הפנימית של העובדה
 23 ששני המושגים המנוגדים הם בעלי
 24 גימטריא שווה, כי המטרה והתכלית
 25 של בריאת והתהוות "ארור המן" היא
 26 כדי להפוך ל"ברוך מרדכי". וזהו
 27 הפירוש הפנימי ד"עד דלא
 28 ידע בין ארור המן לברוך
 29 מרדכי", להפוך את "ארור
 30 המן" ל"ברוך מרדכי", כך
 31 שהשינוי והמהפך שלו יהיה מהפך
 32 מוחלט מן הקצה אל הקצה עד
 33 שלא יהיה נראה שום חילוק
 34 הברל ביניהם²³, כיון שגם
 35 "ארור המן" התהפך לגמרי וכבר
 36 נעשה "ברוך מרדכי".
 37 ובבואר יתר, הכוונה היא לשנות

1 ועל-פיו אינו מוכן, מהי ההשואה בין "ארור
 2 המן" ל"ברוך מרדכי", שהם שני עניינים
 3 הפכיים. והבאור בזה, דהנה, החיות של כל דבר
 4 הוא הפונה העליונה שבשבילה נברא. וכיון
 5 שפונת התהוות "ארור המן" היא בשביל
 6 "ונהפוך הוא"²⁰, הינו, שעל-ידי עבודת בני-
 7 ישראל יתהפך ל"ברוך מרדכי" (שזוהי הפונה
 8 בהתהוות כל ענייני רע, כדי להפכם ליום
 9 ואור²¹), נמצא, שהחיות האלקית (פונה) של
 10 "ארור המן" הוא "ברוך מרדכי"²². וזהו
 11 הפירוש הפנימי ד"עד דלא ידע בין ארור המן
 12 לברוך מרדכי", להפוך את "ארור המן" ל"ברוך
 13 מרדכי", עד שלא יהיה נראה שום חילוק
 14 ביניהם²³, כיון שגם "ארור המן" נעשה "ברוך
 15 מרדכי". ובבואר יתר, שפאשר רואה את הענין
 16 ד"ארור המן", הרי הוא רואה מיד (ואדרבה -
 17 רואה רק²⁴) את הפונה שבתוכו, "ברוך
 18 מרדכי"²⁵.

19 אף עדין צריך להבין, דלכאורה, פאשר
 20 מהפכים "ארור המן" ל"ברוך מרדכי", אזי
 21 באמת אין חילוק ביניהם, ואם-כן, למה נאמר
 22 "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי",
 23 שמזה מוכח שיש חילוק ביניהם, אלא שלהיותו
 24 מבוסס אינו יודע החילוק. ויובן בהקדים מאמר
 25 רז²⁶ גדולה תשובה שזדונות נעשו לו פזכות,
 26 והינו, שעל-ידי תשובה (מאהבה) גם
 27 ניצוצות הקדושה שישנם בזדונות²⁷ נהפכים

(20 אסתר ט, א. 21) תניא פכ"ז - עה"פ (משלי טז, ד) וגם רשע ליום רעה. (22) אלא דלהיות שהחיות אלקי שב"ארור המן" הנמשך מ"ברוך מרדכי" הוא בתכלית ההעלם, לכן הוא באופן של "גימטריא" שהוא חיות מועט ביותר (תניא ח"ב שם). וראה עד"ז תורת מנחם - התועודיות חמ"א ע' 275 ואילך בענין "בכל". (23) להעיר מהמ"ד שבשעת מ"ת ענו על הן הן ועל לאו הן (נת' בלקו"ש ח"ו ע' 124 ואילך). (24) ועפ"ז מובן החיוב דכשם כו' לקבולי בשמחה (ברכות ס, ב) - חיוב ע"פ תורת אמת, היינו שמחה אמיתית, כשם. וראה תניא פכ"ו. (25) ועפ"ז יומתק הלשון "דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" - שמלשון זה משמע שאינו יודע ההפרש שביניהם. משא"כ להפירוש "שלא ידע לחשוב שארור המן בגימטריא ברוך מרדכי", הרי אדרבה, ה"לא ידע" הוא במה שדומין ול"ז, ולא בהפרש שביניהם. (26) יומא פו, ב. (27) שגם הן

שבת פרשת ויקרא, פרשת זכור, ט' אדר-שני, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

1 שב'זדונות' היא מעלת בעלי-תשובה על צדיקים, וכפסק-דין
 2 חכמינו ז"ל "במקום שבעלי-תשובה עומדים, צדיקים גמורים
 3 אין יכולים לעמוד שם"²⁸, פי צדיקים מבררים רק את
 4 הניצוצות מפרידים את הטוב מהרע ומעלים לקדושה רק את ניצוצות
 5 הקדושה שבדברים המותרים
 6 באכילה ובהנאה שחיותם היא
 7 מקליפת נוגה הכוחות והנבראים
 8 השייכים לצד של היפך הקדושה
 9 נקראים 'קליפות' (כי הם מעלימים על
 10 האור האלוקי כשם שהקליפה מכסה
 11 על הפרי) והדברים המותרים מקבלים
 12 חיות מקליפת נוגה, לשון אור, כי היא
 13 קליפה שמעורב בה גם טוב, ואילו
 14 הניצוצות של הקדושה האלוקית
 15 שגפלו בדברים האסורים
 16 באכילה והנאה שהם משלש
 17 קליפות הטמאות לגמרי שאין
 18 בהן טוב כלל, אי אפשר לבררם
 19 להפריד מתוכם את הניצוצות
 20 ולהעלותם לקדושה על-ידי שימוש
 21 בהם או אכילתם על-פי תורה
 22 (ואדרבה, על-פי תורה צריך
 23 לדחותם²⁹ ולא לעסוק בבירור
 24 שלהם), מה-שאין-בן בעלי-
 25 תשובה מבררים ברעבד גם את
 26 הניצוצות שגפלו בשלש
 27 קליפות הטמאות כי אמנם
 28 בתחילה באו במגע עם הדברים הללו
 29 שלא על-פי תורה אבל לאחר שעשו
 30 תשובה (מאבה) יש להם את היכולת
 31 לברר גם את הניצוצות הללו (ועד
 32 אפילו הניצוצות של הקדושה
 33 האלוקית שגפלו בזדונות, חטאים
 34 שנעשו במזיד שהם למטה נחותים
 35 יותר מהדברים האסורים, להיותם חטאים היפך רצון
 36 העליון³⁰ בעוד שעצם הקיום של הדברים האסורים שהחיות שלהם באה

ביאור בדרך אפשר

37 מהקליפות הטמאות איננו בניגוד לרצון העליון), שגם הם הזדונות'
 38 יתפכו לזכיות³¹.
 39 והנה, הטעם הפנימי לכך שיש בכח התשובה מאהבת ה' לברר
 40 גם את הניצוצות שבזדונות, אף שהם היפך רצונו לתברר
 41 ואם כן הם דברים נחותים מאד שכדי
 42 לברר ולהעלות אותם יש צורך בכוחות
 43 מיוחדים, הוא - לפי שתשובה
 44 מגעת מגיעה רנוגעת' בבחינת
 45 העצמות עצמותו ומהותו של
 46 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, בעל
 47 הרצון³², בחינה שנעלית מהרצון
 48 העליון, ולכן יש בכוח התשובה לברר
 49 גם 'זדונות' שהם היפך הרצון, כי 'בעל'
 50 הרצון, 'בעל-הבית' הקובע והשליט
 51 על הרצון זו בחינה שלמעלה מ'רצון'
 52 כי עם היות הרצון העליון בחינה
 53 נעלית מאד, הרי זו התלבשות מסוימת
 54 של עצמותו בנטייה ובכיוון מסויים,
 55 בצד הקדושה דוקא ואילו מה שמנגד
 56 לקדושה הוא היפך הרצון, אבל
 57 התשובה עולה ומגעת ליבעל הרצון'
 58 שאינו מוכרח חס-ושלום
 59 ואינו נתפס ברצון³³ ואי
 60 אפשר לתפוס' ולהגביל את הרצון
 61 בעניין ובכיוון מסויים כזה או אחר.
 62 דהנה, מצד עצמותו יתברר
 63 הרי איני יודע באיזה מהם
 64 חפץ האם במעשיהם של צדיקים או
 65 להיפך כו'³⁴, אלא שבחר
 66 הקדוש-ברוך-הוא (בבחינה
 67 חפשית ולא מפני ההכרח חס-
 68 ושלום) להיות חפץ במעשיהם
 69 של צדיקים. ובמילא לא שפך
 70 לא ייתכן שתהיה לזדונות
 71 תפיסת מקום לגביו, ושהיה כחם של הזדונות' להעלים על
 72 ניצוצות הקדושה שנמצאים בהם³⁵ כי רק בדרגת הרצון יש

נקראות בשם "זדונות", כי הניצוץ "מתרחק ונחשך כ"כ עד שהוא כמו רע" ע"ד הענין דחתיכה נעשית נבלה (ד"ה פדה בשלום העת"ר (המשך תער"ב ח"ב פשע"ד (ע' תשע" -) נעתק בקיצורים לתניא ע' קמג) - אבל לא הזדונות עצמם ח"ו (ד"ה נ"ח עת"ר (סה"מ עת"ר ע' קג). וראה להלן הערה 35). 28) מובא בפשיטות בכ"מ בדא"ח. והוא דעת ר' אבהו בברכות (לד, ב) והביאו הרמב"ם בהל' תשובה פ"ז ה"ד. וראה בארוכה בהערה 1 לד"ה פדה בשלום תש"ט (סה"מ תש"ט ע' 183), לקו"ש ח"י"ד ע' 361. 29) ראה גם לקו"ת שה"ש ו, ד. 30) ראה תניא פכ"ד. 31) ראה בכ"ו בארוכה דרמ"צ קצא, א. 32) ד"ה תקעו תרצ"א (בסה"מ קונטרסים ח"א קכו, א ואילך. סה"מ תרצ"א ע' יב ואילך) קרוב לסופו. ובכ"מ. 33) ראה ד"ה שובה אעת"ר קרוב לסופו, וז"ל: שרש ענין התשובה הוא מפני שעצמות אוא"ס אינו מוכרח ח"ו ברצונו, שהגם שהרצון דמזוות הוא ג"כ בפנימיות ועצמות אוא"ס, אינו מוגבל ומוכרח ח"ו בהרצון. 34) ב"ר ספ"ב. וראה לקו"ת צו ז, ד. 35) אבל אין לומר שמכיון שאינו מוכרח ברצונו, אפשר שגם הזדונות עצמן יתפכו לזכיות - שהרי המצוות מתייחסות אל עצמותו.

ביאור בדרך אפשר

1 מקום להבדיל בין דברים שהם על פי הרצון ומגלים אלוקות לדברים שהם
 2 היפך הרצון ומעלימים על אלוקות, אבל לגבי העצמות, 'בעל הרצון' גם
 3 ה'זדונות' לא מסוגלים להעלים ולהסתיר. ובחִינַת 'בעל הרצון'
 4 שְׁאִינָה נְתַפְסֵת בְּרִצּוֹן' דְּתוֹרָה וּמִצּוֹת ועל ידי לימוד התורה וקיום
 5 המצוות בדרך הרגילה, עבודת
 6 הצדיקים, אי אפשר להגיע ו'לגעת'
 7 בדרגה זו, הרי היא נִמְשָׁכֶת דְּוָקָא
 8 עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה.
 9 וְהִנְנִי, שְׁצַדִּיקִים, אֶפִּילוּ אֵלּוּ
 10 שְׁהִגִּיעוּ לְדִרְגַת עוֹבְדֵי ה'
 11 בְּאֶהְבָּה רַבָּה פְתַעֲנוּגִים שהיא
 12 דרגה גבוהה ונעלית ביותר באהבת ה',
 13 כִּינּוּ שֵׁשׁ לָהֶם עֲצָמִם תַּעֲנוּג
 14 והנאה בְּעֲבוֹדָתָם, הָרִי לְמִרוֹת
 15 שמדובר בצדיקים נעלים מאד
 16 שמתענגים מאהבת ה' הם בְּחִינַת
 17 יֵשׁ מִי שְׂאוֹהֵב³⁶, מְצִיאוֹת
 18 דְקָדוֹשָׁה והמצואות האישית שלהם
 19 לא התבטלה לגמרי, וְלִכְּן
 20 מִמְּשִׁיכִים רַק בְּחִינַת הַרְצוֹן
 21 שהיא עניין כזה למעלה שכביכול
 22 מוגדר בגדר כלשהו נוטה דווקא
 23 לכיוון מסוים של צד הקדושה. מֵה-
 24 שְׁאִינֶן בְּעַל־תְּשׁוּבָה, כִּינּוּ
 25 שְׁעֲבוֹדָתָם הִיא פְתַנּוּעָה שֶׁל
 26 בְּטוֹל המציאות האישית, שְׁאִינֶם
 27 מְרוֹצִים מִמְּצָבָם הקודם, לפני
 28 שעשו תשובה, וּמִנְתַּקִּים אֵת
 29 עֲצָמָם (רייסן זיף ארויס)
 30 מתנתקים ויוצאים) מִמְּנוּ, אֶסוּרָה
 31 מִפְּאֵן³⁷, על-דרך המבואר על
 32 הפסוק של דברי משה רבנו בסנה
 33 "אסורה נא ואראה", אסורה מכאן
 34 להתקרב לשם, היינו התנתקות ממצב

ביאור בדרך אפשר

אחד ומעבר למצב אחר, שונה לגמרי, לִכְּן כיוון שבעלי תשובה יוצאים
 מגדרי המציאות האישית שלהם, מִמְּשִׁיכִים הֵם אֵת בְּחִינַת 'בעל
 הרצון'³⁸ שלמעלה מכל הגדרה.
 וְהוּוּ פִירוּשׁ הַמְּאָמֵר "עַד דְּלֹא יָדַע בֵּין אָרוּר הֵמֵן לְבְרוּף
 מְרַדְכִי", שְׁהַפְּחַת לְהַפּוּף אֵת
 "אָרוּר הֵמֵן" לְ"בְרוּף
 מְרַדְכִי" עד כדי כך שלא יהיה ניכר
 ההבדל ביניהם, כמבואר לעיל
 באריכות, בָּא רַק עַל-יְדֵי
 הַעֲבוֹדָה דְ"לֹא יָדַע", בְּחִינַת
 הַבְּטוּל המוחלט של המציאות
 האישית שְׁלִמְעֵלָה מִטַּעֲמִים
 וְדַעַת, עבודת ה' מעל ומעבר למה
 שמתחייב על פי השכל וההיגיון,
 שְׁדוּקָא עֲנִין זֶה מְגִיעַ בְּפַחֲיָה
 האלוקית העליונה שְׁבָה נְאָמֵר
 אִינִי יוֹדַע בְּאִיזָה מֵהֶם חֲפִין
 כו', כמבואר לעיל שהיא בחינת
 עצמותו ית', 'בעל הרצון', וּמִשָּׁם
 נִמְשָׁךְ הַפְּחַת לבני ישראל לעבודת
 ה' למעלה מטעם ודעת, שעל-ידי
 ביכולתם לְהַפּוּף אֵת הַעֲנִין
 דְ"אָרוּר הֵמֵן"³⁹ לְ"בְרוּף
 מְרַדְכִי"⁴⁰.
 וְעַל-פִּיזָה יֵשׁ לוֹמֵר בְּנוֹגַע
 לְצִיּוֹן שֶׁל הַצִּמְח-צִדְקָה
 במאמר הנזכר ב'לקטי תורה'
 לְ"דְרוֹשׁ פּוּרִים" ב'תורה אור'
 (שְׁזָהוּ הַדְּרוֹשׁ שְׁהַתְחַלְתּוּ
 חֲתִיב אִינִישׁ כּו' עַד דְּלֹא
 יָדַע" כּו', וְקוֹרְאוּ הַצִּמְח צִדְקָה
 קורא למאמר הזה ב'תורה אור' בְּשֵׁם
 דְ"דְרוֹשׁ פּוּרִים" סָתָם, אָף
 שְׁיִשְׁנֶם כְּמָה דְרוֹשִׁים

וכדמפורש בד"ה שובה שם שגם בפנימיות ועצמות אוא"ס (שרש התשובה) ישנו הרצון דמצוות (וכמוכונ גם מב"ר שם, שגם) בהבחי' שעלי' אמרו "ואיני יודע באיזה מהם חפץ" בבחי' זו גופא חפץ הוא במעשהיהן של צדיקים ואינו חפץ במעשהיהן של רשעים] ואדרבה: מכיון שעצמותו ית' אינו נתפס בהרצון, ושלילת הרע הוא מצד בחירתו - הרי מצד בחירה זו נעשה הרע מושלל ומופרך בתכלית, עוד יותר מאשר בבחי' הגילויים (כמבואר ב'לקו"ש ח"ד ע' 1341), כִּי-אִם שמכיון שאינו נתפס כו' אי"ז מעלים לגבי' כו', ככפנים. (36) תניא פל"ה. פל"ז. (37) רש"י שמות ג, ג. וקאי על התנועה דתשובה (תורת הבעש"ט עה"פ וירא מלאך הוי' אליו (נדפס בסה"ש תש"ב ע' 46). ד"ה מן המיצר תש"ה בתחלתו). (38) ראה עד"ז ד"ה תקעו הנ"ל. (39) היינו הניצוצות שבו, אבל לא את "המון" עצמו כנ"ל הערה 27; 35. וגם ענין זה נרמז ב"עד דלא ידע", שגם בבחי' "לא ידע", ישנו שיעור - "עד" (ראה עד"ז ד"ה אמר רבא חייב איניש תש"ח פ"י (סה"מ תש"ח ע' 120 ואילך)). (40) ראה עד"ז המשך ר"ה תרצ"ה בסופו (סה"מ קונטרסים ח"ב שמו, א ואילך), ד"ה היום הרת עולם תשי"ג פ"ו (סה"מ תשי"ג ריש ע' י) שהענין ד"אתהפכא חשוכא לנהורא" הוא מצד יכולת העצמות אשר היכולת להאיר ושלא להאיר הו"ע אחד - ולכן ע"י גילוי בחי' זו, אפשר להפוך גם את החושך לאור. עיי"ש.

ביאור בדרך אפשר

1 המדברים בעניני פורים, לפי שבמצוה זו של "לבסומי עד דלא
 2 ידע" מתבטא ענין הפורים⁴¹ כמבואר לעיל), שפונתו בזה לרמוז
 3 לשני הענינים שבפורים שכאמור מבטאים את תוכנו הכללי, הן
 4 העבודה דהפיכת "ארור המן" ל"ברוך מרדכי", והן
 5 ה'נתינת כח' על זה על-ידי
 6 העבודה ד"לא ידע" (פמבאר
 7 בדרוש זה⁴² בתורה אור/
 8 שהפירוש המשמעות הפנימית
 9 בעבודת ה' ד"עד דלא ידע"
 10 שבוה הגדירו חכמינו ז"ל את החיוב
 11 לבסומי בפורים הוא ששעל-ידי
 12 מסירות-נפש שלמעלה
 13 מהדעת הנקראת "לא ידע"
 14 מגיעים רנוגעים ומתקשרים
 15 בעצמות אור-אין-סוף ברוך-
 16 הוא, שלגביה כולם שוים
 17 ממש ואין הבדל בין "ארור המן"
 18 ל"ברוך מרדכי", שדוגמתם של
 19 שני הענינים האמורים אודות פורים
 20 בענין משל הקדמוני שעליו
 21 מדובר במאמר בלקוטי תורה הוא
 22 ענין הפעולה בהעלם המשל
 23 שמצד עצמו הוא העלם והסתר (על-
 24 דרך "ארור המן") לעשותו פלי
 25 לקדמוני של עולם שיתגלה בו
 26 אור אין-סוף (על-דרך "ברוך מרדכי").
 27 והנתינת כח' לזה לעבודת ה'
 28 הפועלת את השינוי הזה מהעלם לגילוי
 29 על-ידי ענין ה'מסירות נפש'
 30 שבא מעצמיות הנפש
 31 שלמעלה מהשכל, פנוקר
 32 לעיל (סעיף ב) בארוכה.
 33 ד) ויש להוסיף, שהענין דאתהפכא חשוכא
 34 דאתהפכא חשוכא לנהורא
 35 הפיכת החושך לאור (הן בפורים,
 36 להפוך הענין ד"ארור המן"
 37 שמצד עצמו הוא חושך והסתר
 38 ל"ברוך מרדכי", אור וגילוי
 39 והן במשל הקדמוני, שגם
 40 העלם המשל יהיה פלי
 41 לקדמוני של עולם ענין הגילוי) מרומז גם בפסוק "ולא

ביאור בדרך אפשר

תשבית מלח" (שבו מתחיל המאמר), פמבאר ב'לקוטי
 תורה'⁴³ בענין המלח שממתיק את הבשר ונותן בו טעם,
 ששרש הבשר הוא מן הדם שבלב, והוא ענין המדות
 הרגשות שבנפש הבהמית, וצריך להפכן מן הקצה אל הקצה
 כו' שתמורת הנטייה הטבעית של
 הנפש הבהמית לתאוות העולם הזה
 המידות ייפכו לקדושה, ולזה
 צריך מלח דוקא כו'.
 ומוסיף לבאר⁴⁴ הטעם
 שנקרא המלח "ברית
 אלקיך", כי שרש הדינים
 והמרידות נמשכים משם
 אלקים, השם של מידת הדין
 והצמצום שיש בו ק"ך צרופים
 מאה ועשרים אופנים באיזה סדר
 לכתוב את האותיות אלף, למ"ד,
 ה"א, יו"ד, מ"ם מהם מורכבת המילה
 של שם 'אלוקים' וריבוי צירופים
 משמעותו וריבוי צמצומים כי כל צירוף
 נוסף הוא צמצום נוסף (ברומה
 למבואר לעיל שמילה שהיא הגימטריא
 של מילה בעשרה מאמרות היא חיות
 מועטת ומצומצמת של המקור ממנה
 היא באה בהשתלשלות, כך גם
 הצירופים הם צמצומים)
 המשתלשלים משורשם ומקורם
 בשם אלוקים למטה עד סוף
 העשייה העולם התחתון מבין
 ארבעת העולמות הכלליים (אצילות,
 בריאה, יצירה, עשייה), ומתחיל
 יונקים ק"ך צרופים דנוגה
 הארות מצומצמות של שם אלוקים
 שיורדות לחיות את קליפות נוגה,
 שבין שניהם משיניהם ביחד, היינו
 ק"ך הצירופים כפי שירדו למטה עד
 קליפת נוגה נעשים מ"ר, שתי
 פעמים ק"ך (120 ועוד 120 =
 240). וכחשבון עמלק שהוא
 בגימטריא 240 (המקור ד"ארור
 והמלח שכאמור נותן טעם בבשר

(41) אלא שמ"מ אינו מציין ל"דרוש המתחיל חייב אינש כו' עד דלא ידע" - אף שכוונתו ב"דרוש פורים" היא לענין "חייב כו' עד דלא ידע" שבפורים - כי אז, מכיון שאופן הציון בכ"מ הוא ל"ד"ה כו", לא הי' ניכר שמרמז בזה איזה ענין, ובמילא לא היינו יודעים שכוונתו היא (גם) לענין "חייב כו' עד דלא ידע", כ"א לדרוש המתחיל חייב כו'. ולכן מציין ל"דרוש פורים." (42) צט, ד. (43) שם ו, א. (44) שם, ריש ע"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ממתיק את הדינים (ענן המרירות) הנ"ל על-ידי שממשיך
 2 משרש ועיקר הגבורות דקדושה כו' כמבואר בקבלה וחסידות
 3 שאין הדינים נמתקים אלא בשרשם' כי בשורש הגבורות הטוב הוא מוחלט
 4 ורק אחרי ירידה וצמצומים רבים יכולים להתהוות גבורות קשות והמתקתם
 5 היא על ידי שמתגלה ומאיר בהם
 6 שורשם ועיקרם במידת הגבורה עצמה.
 7 (ה) ויש להוסיף ולקשר זה
 8 עם פללות התוכן הכללי של
 9 פרשת ויקרא (שהרי בכמה
 10 שנים כמו בשנת אמירת המאמר,
 11 תשכ"ה וגם השנה (תשע"ו), קורין
 12 פרשת ויקרא בשבת
 13 שבסמיכות לפורים, ומזה
 14 מובן⁴⁵, שבפרשת ויקרא
 15 מרומז מענינו ומעלתו של
 16 פורים כמבואר בכמה מקומות שאף
 17 כי קביעות המועדים לא קשורה בסדר
 18 פרשיות השבוע בתורה שהרי לחגים
 19 יש תאריכים קבועים לפי היום בחודש,
 20 בכל זאת מצד התוכן הפנימי יש קשר
 21 ושייכות בין פרשת השבוע למועדים
 22 שחלים באותו שבוע).
 23 דהנה, התחלת הפרשה היא
 24 ויקרא אל משה, וכפירוש
 25 רש"י, שלכל דברות ולכל
 26 אמירות ולכל ציוויים של
 27 הקדוש-ברוך-הוא למשה ובני ישראל
 28 קדמה קריאה, לשון חיבה,
 29 הינו, שזהו החיבה של הקדוש-
 30 ברוך-הוא לישראל ענן שקודם
 31 ונעלה יותר (קדימה עדיפות
 32 לא רק בזמן, אלא גם
 33 במעלה) מפל הדברות,
 34 אמירות וציוויים שבתורה⁴⁶.
 35 וכמוכן גם ממה שכתוב
 36 "ויקרא" סתם מבלי לפרט ולפרש
 37 מי הקורא, ולא נאמר ויקרא הו' (כמו שנאמר בריבוי מקומות אחרים

בתורה וידבר הו', ויאמר הו'), פיון שהקריאה של חיבה
 החיבה והאהבה של הקדוש-ברוך-הוא לבני ישראל באה נובעת ונמשכת
 מהקדוש-ברוך-הוא בעצמו, כפי שהוא למעלה אפילו
 משם הו'⁴⁷, שהוא שם נעלה אבל בכל זאת שם' ולא עצם המהות, ועל
 עצמותו נאמר שהוא בחינת "אנכי",
 אני עצמי דלא אתרמיז שאיננה
 נרמזת בשום אות כו'⁴⁸.
 וסיום הפרשה הסיום והחתימה
 של פרשת ויקרא הוא בדיני קרבן אשם
 הבא בתור כפרה על חטאים מסוימים
 ועל כך נאמר "ונפש פי
 תחטא"⁴⁹, ולא רק חטא
 בשוגג, אלא חטא במזיד,
 והחטא הוא "ומעלה בו
 מעל", מעילה חס-ישלום
 ורחמנא-ליצלן בקדוש-
 ברוך-הוא⁵⁰, וגם שבועה על
 שקר היינו חטאים חמורים ביותר
 שגורמים ירידה גדולה ביותר. ועד
 שגם התבות המילים האחרונות
 של הפרשה הם "לאשמה
 בה"⁵¹, הפסוק האחרון בפרשת
 ויקרא אומר שקרבן האשם מכפר על
 החטא ומביא את הסליחה, והפסוק
 אומר "ונסלח לו על אחת מכל אשר
 יעשה לאשמה בה" כתוב כך שהסיום
 שלו, המילים האחרונות של הפרשה,
 הם "לאשמה בה", לשון אשמה
 וחובה. ולכאורה אינו מובן,
 שהרי שם הפרשה "ויקרא"
 ותוכנו לשון חיבה הוא לא רק
 על-שם התחלתה, אלא מורה
 על תוכן פל הפרשה עד
 לסיומה⁵², ואדרבה, מצד
 הפלל ש"נעוץ תחלתן בסופן
 וסופן בתחלתן"⁵³, יש
 שייכות מיוחדת בין סיום
 הפרשה להתחלתה. ואיך

(45) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (נעתק בלקו"ש ח"ה ע' 129 הערה 1). (46) וככמשנה אבות (פ"ג, יד) חביבין ישראל שנתן להם כלי חמדה. (47) ראה זח"א קב, ב. לקו"ת ר"פ ויקרא. וראה סד"ה ויקרא העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ס"ע תקיח ואילך). (48) לקו"ת פנחס פ, ב. וראה זח"ג רנו, ב. וראה לקו"ש ח"ז ע' 25 הערה 45. (49) ה, כא ואילך. (50) ראה פירש"י שם. (51) שם, כו. (52) שהרי כולם הם חלקים ונקראים פ' ויקרא וכיו"ב. ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 57 ואילך. תורת מנחם - התועדויות חמ"א ע' 264 ואילך. (53) ספר יצירה פ"א מ"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יתכן שהתבות המילים "לאשמה בה" שמדברות על החטא והחובה
 2 הם סיום פרשת ויקרא, לשון חיבה?
 3 אף הענין הוא, שהענין ד"לאשמה בה" אף הוא מבטא את
 4 חיבת הקדוש-ברוך-הוא לבני ישראל, שכן הוא מורה על הזדונות
 5 שנהפכים לזכיות על-ידי
 6 וכפר גו' ונסלח⁵¹ האמורים
 7 באותו פסוק החותם את הפרשה
 8 בתחילתו, שהרי אמתית הפפרה
 9 והסליחה על החטא והאשמה היא
 10 פאשר הזדונות נהפכים
 11 לזכיות²⁶ כמבואר לעיל באריכות.
 12 ובענין זה דקא מתבטאת
 13 אמתית החיבה של הקדוש-
 14 ברוך-הוא לישראל שקדמה
 15 לתורה ובאה לפני האמירות
 16 והציויים של מצוות התורה ונעלית
 17 מהם, שלכן אפילו פאשר איש
 18 ישראל עובר על מצות
 19 התורה ועושה מעשה עשו
 20 רחמנא-ליצלן, הנה גם אז
 21 ואוהב את יעקב⁵⁴ שבו כלשון
 22 הכתוב "הלא אח עשו ליעקב, ואוהב
 23 את יעקב" ויהיננו, שאף שמצד
 24 עצמותו יתברך נאמר "איני
 25 יודע באיזה מהן חפץ" כו'¹⁷

1 וְאִיךָ יִתְכַן שֶׁהַתְּבוּת "לְאִשְׁמָה בְּה" הֵם סִיּוּם
 2 פְּרֻשֵׁת וַיִּקְרָא, לְשׁוֹן חֵיבָה. אִף הָעֲנִיָּן הוּא,
 3 שֶׁהָעֲנִיָּן ד"לְאִשְׁמָה בְּה" מוֹרָה עַל הַזְּדוֹנוֹת
 4 שֶׁנֶּהֱפְכִים לְזִכִּיּוֹת עַל-יְדֵי וְכִפָּר גּו' וְנִסְלַח⁵¹,
 5 שֶׁהָרִי אֲמִתִּית הַכִּפְּרָה וְהַסְּלִיחָה הִיא כִּפְּאֵשׁ
 6 הַזְּדוֹנוֹת נֶהֱפְכִים לְזִכִּיּוֹת²⁶. וּבְעֲנִיָּן זֶה דְּוָקָא
 7 מִתְּבַטָּאת אֲמִתִּית הַחֵיבָה שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 8 לְיִשְׂרָאֵל שֶׁקְּדָמָה לְתוֹרָה, שְׁלֹכֵן אֶפִּילוּ כִּפְּאֵשׁ
 9 אִישׁ יִשְׂרָאֵל עוֹבֵר עַל מִצְוֹת הַתּוֹרָה וְעוֹשֶׂה
 10 מַעֲשֵׂה עֵשׂוּ רַחֲמָנָא-לִיְצַלְן, הֵנָּה גַם אִזְ וְאוֹהֵב
 11 אֶת יַעֲקֹב⁵⁴ שְׂבוּ [וְהֵינּוּ, שְׂאֵף שְׂמַצֵּד עֲצָמוֹתוֹ
 12 יִתְבָּרֵךְ נֹאֲמֵר "אִינִי יוֹדֵעַ בְּאִיזָה מֵהֵן חֲפֵץ" כו' (פְּנִזְכָּר לְעִיל סְעִיף ג), וְכִמו
 13 שְׁכַתוּב⁵⁵ הֲלֹא אַח עֵשׂוּ לְיַעֲקֹב, שְׁנִיָּהֶם בְּשׁוּה לְכַאוֹרָה, הֵנָּה וְאוֹהֵב אֶת יַעֲקֹב
 14 וְאֶת עֵשׂוּ שְׁנֵאתִי⁵⁶], וְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְכַפֵּר וְסוֹלַח עַל אֲשָׁמוֹתָיו, וְעַד
 15 שֶׁהַזְּדוֹנוֹת נֶהֱפְכִים לְזִכִּיּוֹת, וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֵׂה גַם כְּלָלוֹת הָעֲנִיָּן דְּאִתְּהַפְּכָא
 16 חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא וּמְרִירוֹ לְמִתְקָא⁵⁷, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ בְּקָרוֹב מְמֹשׁ, וְשִׁמְחַת
 17 עוֹלָם עַל רֵאשִׁים⁵⁸.

(54 מלאכי א, ג. 55 שם, ב. 56) נתבאר בתו"א קכ, ג. לקו"ת לג"פ לז, א ואילך. אוה"ת בראשית (ח"ג) תקסה, א ואילך. ובכ"מ. (57) ראה זח"א ד, א. 58) ישעי' לה, י. שם נא, יא.

אגרות קודש

בי"ה, ז' אדי"ש, תשי"ז
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם ממוצש"ק, ובמ"ש בהנוגע לסניף תו"ת אשר במחנם הט', כבר ידוע
 הדין אשר אפילו דאניס רחמנא פטרי' הרי כמאן דעביד לא אמרינן, וכנראה זה גם במוחש, כן ידוע
 שעניי עירך קודמין...

פשוט אשר מראש ניתנו להם היכולת והכחות לעשות בזה באופן שיבא לידי פועל (שמזה
 מובן ג"כ שאין בזה אונס) ואין הדבר תלוי אלא ברצונם, אלא שכיון שגם ברצון ישנו חיזוניות הרצון
 ופנימיות הרצון ורואים שהרצון דעד עתה לא פעל, בטח לא רתמו (ניט איינגעשפאנט) בזה אלא
 חיזוניות הרצון, ומוכרח שיהי' נוגע לפנימיות הרצון ואז יצליחו...

בודאי ינצלו ימי הפורים במחנם הט' גם להפצת המעינות חוצה.

בברכת פורים שמח ולבשו"ט.

בס"ד. שיחת ש"פ ויקרא, פרשת זכור, ט' אדר-שני, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

1 א. על הפסוק "ויקרא אל משה" שבהתחלת פרשתנו, מפרש רש"י: "לכל דברות ולכל אמירות ולכל
2 ציוויים קדמה קריאה, לשון חיבה, לשון שמלאכי השרת משתמשים בו, שנאמר¹ וקרא זה אל זה. (ורש"י
3 מוסיף:) אבל לנביאי אומות העולם נגלה עליהן בלשון עראי וטומאה, שנאמר² ויקר אלקים אל בלעם.
4 [ואחר-כך מעתיק רש"י עוד פעם את התיבות "ויקרא אל משה", ומפרש: "הקול הולך ומגיע לאזניו,
5 וכל ישראל לא שומעין וכו'", כדלקמן סעיף ה].

6 והנה, הקושי בפשוטו של מקרא בתיבות "ויקרא אל משה" (שלכן צריך רש"י לפרשם) הוא בפשטות
7 - שלכאורה תיבות אלו מיותרות לגמרי, שהרי הפסוק היה יכול להתחיל מיד "וידבר ה' אל משה", ולמה
8 נאמר תחילה "ויקרא אל משה" (ואחר-כך "וידבר ה' אליו")? - ועל זה מפרש רש"י ש"ויקרא" הוא
9 "לשון חיבה".

10 ולהעיר: לכאורה היה אפשר לומר ש"ויקרא אל משה" בא בהמשך למה שכתוב לפני זה³ "ולא יכול
11 משה לבוא אל אוהל מועד כי שכן עליו הענן וגו'", ולכן הוצרך הקב"ה לקרותו תחילה לבוא לאוהל
12 מועד, ורק לאחר-יזה דיבר אליו (וכפי שמצינו במדרשי חז"ל⁴ שזהו טעם הקריאה). אבל רש"י אינו
13 מפרש כן, כי מפשטות הלשון "וידבר ה' אליו מאוהל מועד", משמע, שגם בעת הדיבור לא היה משה
14 באוהל מועד⁵, אלא מחוץ לאוהל מועד*. ולכן מפרש רש"י שטעם הקריאה הוא בגלל החיבה.

15 ב. אך צריך להבין:

16 א) ההקדמה ד"ויקרא" לפני "וידבר" או "ויאמר" - מצינו כמה פעמים לפני זה, ולדוגמא: באדם
17 הראשון - "ויקרא ה' אלקים אל האדם ויאמר לו גו"⁶, וכן באברהם - "ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים
18 ויאמר גו"⁷. וגם אם תמצא לומר שיש חילוק בין אופן דיבור הקב"ה לאדם הראשון ואברהם אבינו
19 לאופן הדיבור למשה (כפי שמצינו במדרש⁸) - הרי גם אצל משה רבינו נאמר כבר לפני זה "ויקרא אליו
20 אלקים מתוך הסנה ויאמר גו"⁹. ואם יש קושי בפשוטו של מקרא בטעם להקדמת הקריאה להדיבור -
21 היה צריך רש"י לבאר זאת בפסוקים הנ"ל?

22 ב) למה מפרש רש"י ענין זה בלשון של כלל - "לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציוויים קדמה
23 קריאה"; כדי לפרש פשוטו של מקרא כאן, מספיק לומר "ויקרא אל משה", "קדמה קריאה, לשון חיבה",
24 ולמה צריך להוסיף שכן הוא גם בנוגע לכל שאר המקומות - "לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציוויים
25 קדמה קריאה"?

26 ג) רש"י מביא ראייה ש"ויקרא" הוא לשון "חיבה" - להיותו "לשון שמלאכי השרת משתמשים בו".
27 ולכאורה, מדוע מוכח ממלאכי השרת יותר ממה שמוכח ממה שנאמר כאן "ויקרא אל משה", שבהכרח
28 לומר שזהו "לשון חיבה", שהרי לולי זאת אין צורך כלל בהקדמת הקריאה?

29 ד) מה נוגע בפירוש הכתוב "ויקרא אל משה", ש"לנביאי אומות העולם נגלה עליהן בלשון כו"?!

30 ואין לומר שכוונת רש"י לתרץ השינוי בין "ויקרא" שנאמר במשה ל"ויקר" שנאמר בבלעם - שהרי

31

32 (* ומה שכתוב בפירוש רש"י "שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאוהל" - יש לומר שעמד פתח האוהל.

(6) בראשית ג, ט.

(7) וירא כב, יא.

(8) ויק"ר פ"א, ט.

(9) שמות ג, ד.

(1) ישע"י ו, ג.

(2) בלק כג, ד.

(3) ס"פ פקודי (מ, לה).

(4) ראה תנחומא פרשתנו א. ח.

(5) ראה גם רמב"ן פקודי שם.

- 1 שאלה זו מתעוררת רק בפסוק "ויקר אלקים אל בלעם", ואין זה נוגע בפרשתנו, שבה נאמר "ויקרא",
2 שזהו לשון הרגיל.
- 3 ג. ויובן בהקדם שאלה נוספת:
- 4 איתא בגמרא¹⁰: "ויקרא אל משה וידבר, למה הקדים קריאה לדיבור, לימדה תורה דרך ארץ, שלא יאמר
5 אדם דבר לחבירו אלא-אם-כן קורהו".
- 6 ואין לומר שדברי הגמרא הם רק על דרך ההלכה, ולא על דרך הפשט - שהרי הנהגה זו ("שלא יאמר
7 אדם דבר לחבירו אלא-אם-כן קורהו") מובנת בפשטות, וכפי שרואים במוחש שכאשר אדם רוצה לומר
8 דבר-מה לחבירו, הרי הוא מודיעו תחילה, כדי שיהיה מוכן לשמוע את דבריו (וכמו שקודם שנכנס לביתו
9 של חבירו מקיש בדלת תחילה¹¹), מה-שאינ-כן לולי ההכנה, שאז יתכן שלא יקלוט את דבריו.
10 ועל-אחת-כמה-וכמה שבנוגע לדיבור הקדוש-ברוך-הוא למשה צריכה להיות הקדמה זו, כדי שמשה יהיה
11 מוכן לשמוע את דברי הקדוש-ברוך-הוא.
- 12 ואם כן, כיון שיש צורך בהקדמת הקריאה מצד מנהג דרך ארץ הנזכר לעיל, מהי ההוכחה שהקדמת
13 הקריאה היא "לשון חיבה"?
14 ד. והביאור בזה:
- 15 ההכרח של רש"י לפרש שקריאה זו אינה רק הקדמה להדיבור, כדי שמשה יהיה מוכן לשמוע דבר
16 ה', היא - ממה שנאמר "ויקרא אל משה", ואחר-כך "וידבר ה' אליו", ולא נאמר בחדא מחתא: "ויקרא
17 ה' אל משה וידבר אליו", ומזה מוכח, ש"ויקרא אל משה" הוא ענין בפני עצמו. ולכן צריך רש"י לבאר
18 מהו ענינה של קריאה זו.
- 19 ועל-פי-זה אתי שפיר שבפסוקים שלפני-זה שבהם נזכר ענין הקריאה, לא הוצרך רש"י לפרש מאומה
20 - כיון ששם הקריאה והדיבור באים בחדא מחתא, מה-שאינ-כן כאן, שהקריאה היא ענין בפני עצמו.
21 ועל זה מפרש רש"י, ש"ויקרא אל משה" הוא "לשון חיבה" (ובמילא נכללת בזה גם ההקדמה לדיבור,
22 על-דרך ש"יש בכלל מאתים מנה"¹²).
- 23 ורש"י צריך להביא ראיה ש"ויקרא" הוא "לשון חיבה" - כי, ההכרח שבפסוק זה אינו אלא שהקריאה
24 היא (לא רק בתור הקדמה לדיבור, אלא גם) ענין בפני עצמו, אבל עדיין לא יודעים מהו ענינה של קריאה
25 זו. ועל זה מביא רש"י שזהו "לשון שמלאכי השרת משתמשים בו, שנאמר וקרא זה אל זה", וכיון
26 ש"מלאכים אין בהם לא קנאה ולא שנאה ולא תחרות"¹³, הרי מובן, שה"לשון שמלאכי השרת משתמשים
27 בו" הוא "לשון חיבה". ומזה מביא רש"י ראיה שגם "ויקרא אל משה" הוא "לשון חיבה".
- 28 אמנם, בנוגע לסיבת החיבה שמתבטאת ב"ויקרא אל משה", יש מקום לומר שחיבה זו היא (לא מצד
29 מעלת משה, אלא) מצד כללות ענין הנבואה (שלכן היתה לא רק בשביל משה לבדו, אלא גם בשביל כל
30 ישראל, ובכל הזמנים - "לכל דורות כו", גם כאשר בני-ישראל היו במצרים, ואפילו לאחר חטא העגל).
- 31 ועל זה ממשיך רש"י: "אבל לנביאי אומות העולם נגלה עליהן בלשון עראי וטומאה, שנאמר ויקר
32 אלקים אל בלעם", ומזה מובן, שסיבת החיבה היא לא בגלל ענין הנבואה (דאם כן היה צריך להיות
33 ענין זה גם אצל נביאי אומות העולם), אלא בגלל מעלת משה (וישראל).
- 34 ועל-פי-זה מובן שענין זה נוגע לפירוש הכתוב "ויקרא אל משה", "קריאה לשון חיבה" - שסיבת החיבה
35 אינה מצד ענין הנבואה, אלא מצד מעלת משה.
- 36 ה. ומקדים רש"י "לכל דורות ולכל אמירות ולכל ציוויים קדמה קריאה, לשון חיבה" - שאף-על-פי

(12) ב"ק עד, א. ב"ב מא, ב.

(13) ראה שהש"ר פ"ח, יג.

(10) יומא ד, ב.

(11) ראה פסחים קיב, א ובפרש"י.

1 שהענין ד"ויקרא אל משה" (קריאה בפני עצמה, לא רק בתור הכנה לדיבור) נתפרש לראשונה כאן, אין
2 זה רק בנוגע לדיבור שבפרשה זו (בענין הקרבנות), אלא גם בנוגע "לכל דברות ולכל אמירות ולכל
3 ציוויים" שנזכרו בפרשיות שלפני זה.

4 ובהקדם הביאור בהמשך פירוש רש"י על הפסוק - "ויקרא אל משה", "הקול הולך ומגיע לאזניו,
5 וכל ישראל לא שומעין וכו'" - דלכאורה אינו מובן:

6 (א) רש"י היה יכול להוסיף ולפרש "הקול הולך כו'" בהמשך לפירושו לפני זה - באותו דבור-המתחיל,
7 וכפי שמצינו בכמה מקומות שרש"י כותב ענינים שונים באותו דבור-המתחיל; ולמה כאן הוצרך רש"י
8 להעתיק עוד פעם את התיבות "ויקרא אל משה"?

9 [ובפרט על-פי המדובר כמה פעמים אודות גודל הדיוק בפירוש רש"י, כידוע דברי השל"ה¹⁴ אודות
10 גודל ההפלאה שבפירוש רש"י, וכמובא מברי-סמכא שרש"י התענה תרי"ג תעניות קודם שכתב פירושו¹⁵,
11 וכפי שנתבאר הדבר על-ידי המגיד מקאָזניץ¹⁶ שהיה מתלמידי המגיד ממעזריטש, כך, שגם חלוקת
12 הפירוש לדיבור-המתחיל בפני עצמו היא בדיוק ובכוונה].

13 (ב) מדברי רש"י בדיבור המתחיל הראשון, "אבל לנביאי אומות העולם כו'", משמע, שרק נביאי אומות
14 העולם אינם שייכים ל"קריאה לשון חיבה", אבל בני-ישראל (ועל-אחת-כמה-וכמה הנביאים שביניהם,
15 כפי שמצינו שמלבד משה רבינו היו עוד כמה מבני-ישראל שהתנבאו¹⁷, ועד שמשה רבינו אמר "מי יתן
16 כל עם ה' נביאים"¹⁸) שייכים ל"קריאה לשון חיבה"; ואילו בדיבור-המתחיל השני כותב רש"י ש"כל
17 ישראל לא שומעין"?

18 ו. והביאור בזה:

19 "ויקרא אל משה" שנאמר בתחילת הספר, הוא "ממוצע" בין ספר שמות, שבו מסופר אודות דיבורי
20 ה' למשה קודם הקמת המשכן, לספר ויקרא, שהתחלתו "וידבר ה' אליו מאהל מועד".

21 וכיון שענינו של ממוצע - כמבואר בחסידות¹⁹, ומובן גם בפשטות - שכולל את שני הענינים
22 שמתחברים על ידו, הרי מובן, ש"ויקרא אל משה", הממוצע בין ספר שמות לספר ויקרא, שייך לשניהם
23 (על-דרך מקרא נדרש לפניו ולאחריו²⁰), והיינו, שזהו הן הסיום של ספר שמות [ולכן נאמר "ויקרא"
24 בתוספת וא"ו, שנוסף על היותו וא"ו המהפך מעתיד לעבר, הרי הוא גם וא"ו המוסיף²¹], והן ההתחלה
25 דספר ויקרא.

26 וזוהי כוונת רש"י במה שכתב "לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציוויים קדמה קריאה, לשון חיבה" -
27 ש"ויקרא אל משה" קאי גם על כל הדברות אמירות וציוויים שבספר שמות.

28 [ועל-פי-זה ניתוסף ביאור בהאמור לעיל (סעיף א) שרש"י אינו מפרש שהצורך ב"ויקרא אל משה"
29 הוא בגלל ש"לא יכול משה לבוא אל אוהל מועד גו'" - שהרי "ויקרא אל משה" קאי גם על הדברות
30 אמירות וציוויים שבספר שמות שלא היו באוהל מועד].

31 ועל-פי-זה מובנת גם החלוקה בפירוש רש"י:

32 בדבור-המתחיל ויקרא אל משה הראשון, מבאר רש"י הענין ד"ויקרא אל משה" כפי שהוא בתור סיום
33 ספר שמות - שזוהי הקריאה שקדמה "לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציוויים". ובענין זה שולל רש"י רק
34 את נביאי אומות העולם, אבל בנוגע לבני-ישראל - לפעמים שמעו גם הם את ה"קריאה לשון חיבה"
35 (כמו בעשרת הדברות, דכשם ששמעו את הדברות, מסתבר לומר ששמעו גם את הקריאה שקדמה להם);

(19) ראה לקו"ת צו יו"ד, א. בחוקתי מו, ג. במדבר יב, סע"א. ובכ"מ.

(20) מנחות יט, רע"א.

(21) ראה מנחות שם.

(14) במסכת שבועות שלו (קפא, א).

(15) שה"ג (להחיד"א) מערכת רש"י. צרור המור בתחלתו.

(16) עבודת ישראל ר"פ וישב. נעתק בצרור המור שם.

(17) בהעלותך יא, כה-כו.

(18) שם, כט.

- 1 ובדיבור-המתחיל ויקרא אל משה' השני, מבאר רש"י הענין ד"ויקרא אל משה" כפי שהוא בתור
2 התנחלת 19 ויקרא - שלאחרי הקמת המשכן, שעל זה נאמר²² "ונועדתי לך שם ודברתי אתך", היה "הקול
3 הולך ומגיע לאזניו, וכל ישראל לא שומעין" (מה-שאיין-כן לפני זה, כנזכר לעיל).
- 4 ז. על-פי-זה יש לבאר גם המשך פירוש רש"י - "יכול אף להפסקות היתה קריאה [היינו שהקריאה
5 היתה לא רק לפני כל דיבור, אמירה וציווי, אלא גם כאשר היה הפסק בין ענין לענין בדיבור זה עצמו
6 (ולדוגמא בפרשתנו: "ואם מן הצאן גו'", "ואם מן העוף גו'", שנכללים בהדיבור - "וידבר ה' אליו" -
7 שבהתחלת הפרשה, אלא שבדיבורו של הקב"ה היה הפסק בין ענין לענין), ולכן גם בהכתיבה בספר-תורה
8 צריך להיות הפסק בין פרשה לפרשה, לא רק בפרשה פתוחה, אלא גם בפרשה סתומה²³], תלמוד לומר
9 וידבר, לדיבור היתה קריאה ולא להפסקות, ומה היו הפסקות משמשות וכו"²⁴:
- 10 ענין זה שייך לכאורה לדיבור-המתחיל הראשון, שבו מדובר אודות ה"קריאה לשון חיבה", ובהמשך
11 לזה צריך רש"י להבהיר "יכול אף להפסקות היתה קריאה וכו'" (וכן הוא בספרא כאן), ולמה כותב זאת
12 רש"י בדיבור-המתחיל השני, בהמשך לזה ש"כל ישראל לא שומעין"!? :
- 13 והביאור בזה:
- 14 בדיבור-המתחיל הראשון, שבו מדובר אודות כל הדברות אמירות וציוויים שבספר שמות, שהיו
15 שייכים גם לכל ישראל - אין צורך להבהיר "יכול אף להפסקות היתה קריאה .. ומה היו הפסקות
16 משמשות", כי בנוגע לכל ישראל מובן בפשטות הצורך בהפסקות, כיון שאינם יכולים לקבל ריבוי ענינים
17 בבת-אחת, מפני שיתבלבלו ולא יקלטו אותם (וגם כאשר מדובר אודות הנביאים שבבני ישראל, הרי
18 בנבואה גופא ישנם חילוקי מדרגות, אם הנבואה היא מעולם הבריאה, יצירה או עשיה²⁵, כך, שגם
19 הנבואה היא בהגבלה);
- 20 אבל בדיבור-המתחיל השני, שבו מדובר אודות הענינים שנאמרו מכאן ולהבא למשה בלבד, באופן
21 שהיה "הקול הולך ומגיע לאזניו וכל ישראל לא שומעין" - הרי כח הקבלה של משה רבינו לא היה מוגבל
22 כלל, כמובן מזה ש"משה קיבל תורה מסיני"²⁶, תורה שבכתב ותורה שבעל-פה כולה, כולל גם כל מה
23 שתלמיד ותיק עתיד לחדש²⁷ במשך שית אלפי שנים - כל זה נתקבל אצלו במשך ארבעים יום, ואם כן,
24 אינו זקוק להפסקות בין שמיעת ענין אחד לחבירו, כיון שבודאי יכול לקבל ריבוי ענינים בבת אחת.
- 25 ולכן, בדיבור-המתחיל השני (שבו מדובר אודות הענינים שנאמרו מכאן ולהבא למשה בלבד) יש סברא
26 לומר "יכול אף להפסקות היתה קריאה" - כי בנוגע למשה בהכרח לומר שסיבת ההפסקות אינה אלא כדי
27 שלאחרי-זה תהיה עוד "קריאה לשון חיבה", כי אף שכבר התבטאה החיבה בקריאה הראשונה, יכולה
28 להיות הוספה יתירה בגילוי החיבה על-ידי קריאה נוספת לאחרי ההפסקה (ועל-דרך הפסק הטבילה בין
29 עבודה לעבודה אצל הכהן הגדול ביום הכיפורים, שהוא ענין של עליות בקדושה גופא²⁸).
- 30 [וכל זה - בפירוש רש"י; מה-שאיין-כן בספרא הרי זה בהמשך לפיסקא "ומנין לכל הדברות שבתורה
31 .. ומניין אף לאמירות וציוויין כו'", כי הפיסקא כולה מדברת רק בנוגע לפועל מכאן ולהבא, שהיה
32 הדיבור למשה בלבד, ולא בנוגע לפרשיות שלפני-זה שגם כל ישראל היו שומעין].
- 33 ועל זה אומר רש"י: "תלמוד לומר וידבר, לדיבור היתה קריאה ולא להפסקות".
- 34 אך על-פי-זה נשאלת השאלה: "ומה היו הפסקות משמשות" - הרי מדובר אודות משה רבינו בעצמו
35 (כנ"ל), שלא היה זקוק להפסקה בין שמיעת ענין אחד לחבירו, מאחר שכח הקבלה שלו לא היה מוגבל?
36 ועל זה אומר רש"י שההפסקות היו משמשות "ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין
37 ענין לענין": ההפסקה בין ענין לענין לא היה כדי שהענין הקודם לא יבלבל לשמיעת הענין השני (שהצורך

22 תרומה כה, כב. הובא בלקו"ש ח"ו ע' 252 ואילך.

26 אבות רפ"א.

27 ראה מגילה יט, ב. ועוד. הנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 252.

28 ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חכ"ג ריש ע' 46.

וש"נ.

22 תרומה כה, כב.

23 ראה רמב"ם הל' ס"ת רפ"ח.

24 ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 24 הערה 36 (משיחה זו).

25 ראה שער הקדושה להרמ"ו ח"ג ש"ו. הובא בתו"א בא

ס, ב. לקו"ת שה"ש כח, ג. המשך תער"ב ח"ב ע' תשטו ואילך.

1 בזה לא שייך אצל משה רבינו, כנ"ל), אלא כדי שיוכל לחזור ולהתבונן בענין הראשון באופן שיתעצם
2 עמו, היינו, שלא ישאר בבחינת דברי הרב - "תורת ה'", אלא יהיה "תורתו"²⁹, "תורת משה"³⁰.

3 ח. ורש"י מסיים, "קל-וחומר להדיוט הלומד מן ההדיוט":

4 לכאורה אינו מובן: ענינו של רש"י הוא לפרש פשוטו של מקרא, ולא ליתן הוראות בנוגע להנהגות
5 טובות, שזהו ענין השייך למסכת דרך ארץ, וכיוצא בזה. ואם כן, לשם מה מסיים רש"י "קל-וחומר
6 להדיוט הלומד מן ההדיוט"?

7 והביאור בזה:

8 כיון שמדובר כאן אודות ענין ההפסקות בנוגע למשה בלבד (כנזכר לעיל) - אינו מובן: למה מספרת
9 לנו התורה אודות ההפסקות שהיו משמשות "ליתן ריוח למשה להתבונן בו" - הרי התורה על הרוב
10 תדבר³¹, ואילו ענין זה נוגע למשה בלבד?

11 בשלמא מה ש"הקול הולך ומגיע לאזניו וכל ישראל לא שומעין" - הרי זה ענין שנוגע להלכה, כיון
12 שישנם חילוקים בין שומע מפי הקדוש-ברוך-הוא לשומע מפי נביא, ובמילא יש 'נפקא-מינה' אם כל
13 ישראל היו שומעין, שאז דינם כשומע מפי הקדוש-ברוך-הוא, או שלא היו שומעין, שאז דינם כשומע
14 מפי נביא; אבל למאי 'נפקא-מינה' ענין ההפסקות שהיו משמשות "ליתן ריוח למשה להתבונן בו"?

15 ועל זה מתרץ רש"י, שהתורה מספרת לנו ענין זה כדי שנלמד "קל-וחומר להדיוט הלומד מן ההדיוט"
16 - שגם כאשר כמות הענינים מאפשרת שיוכל הלומד לקבלם ביחד, מבלי להתבלבל, מכל-מקום, צריך
17 ליתן ריוח לתלמיד להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, כדי לקלוט את הענין באופן שיתעצם
18 עמו.

19 [ומזה מובן גם בנוגע לדין ד"כי קאי רבי בהא מסכתא, לא תשייליה במסכתא אחריתי דילמא לאו
20 אדעתיה"³² - שכן הוא גם כאשר התלמיד מאמין ויודע ש"דומה הרב למלאך ה'"³³, ובודאי יוכל להשיב
21 לו כו'].

22 ט. וכמדובר כמה פעמים שבפירושו רש"י ישנם גם ענינים מופלאים בפנימיות התורה, "יינה של
23 תורה" - כפי שרואים גם בפירושו רש"י זה:

24 נתבאר לעיל (סעיף ז) שרק בדיבור-המתחיל 'ויקרא אל משה' השני, לאחרי שרש"י אומר ש"הקול
25 הולך ומגיע לאזניו (של משה) וכל ישראל לא שומעין", אזי מתעוררת סברא לומר ש"אף להפסקות
26 היתה קריאה" - כי, בנוגע למשה רבינו, כיון שכח הקבלה שלו היה בלתי מוגבל, היה יכול לקבל את
27 כל עניני התורה בבת אחת, ללא צורך בהפסקות, ועל כן צריך לומר, שסיבת ההפסקות היא כדי שתוכל
28 להיות עוד "קריאה לשון חיבה"; מה-שאינ-כן בדיבור-המתחיל הראשון, שבו מדובר אודות הדברות כו'
29 שבספר שמות, שבמקרים מסויימים שמעו גם כל ישראל - הרי אצלם הצורך בהפסקות הוא בפשטות,
30 כיון שאינם יכולים לקבל כמה ענינים בבת אחת (ולא לצורך הקריאה).

31 ויש להוסיף בזה בפנימיות הענינים - שרש"י אינו שולל ענין זה בדיבור-המתחיל הראשון בנוגע לכל
32 ישראל, כיון שאצל כל ישראל אכן מצינו ענין של קריאה גם להפסקות, כאשר קיבלו את התורה באופן
33 שלמעלה ממדידה והגבלה (כמו ב'קא-סלקא-דעתא' בנוגע למשה רבינו, שכיון שכח הקבלה שלו היה
34 בלתי מוגבל, יש לומר ש"אף להפסקות היתה קריאה"):

35 על הפסוק³⁴ "ידבר אלקים את כל הדברים האלה" שנאמר במתן-תורה, פירש רש"י: "מלמד שאמר
36 הקדוש-ברוך-הוא עשרת הדברות בדיבור אחד, מה שאי-אפשר לאדם לומר כן" (אלא שאחר-כך חזרו
37 ונפרטו, כפי שרש"י ממשיך: "אם כן, מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחזר ופירש על כל דיבור

(32) שבת ג, ריש ע"ב.

(33) לשון חז"ל - הגיגה טו, ב.

(34) יתרו כ, א.

(29) תהלים א, ב. וראה ע"ז ט, א.

(30) מלאכי ג, כב. וראה שבת פט, א.

(31) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.

- 1 ודיבור בפני עצמו", והיינו, ש"אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום"³⁵, כדאיתא בגמרא³⁶ "תורה צוה
2 לנו משה מורשה"³⁷, תורה בגימטריא שית מאה וחד סרי הוי, אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום".
- 3 ולכאורה: כשם "שאי אפשר לאדם לומר כן", כך אי אפשר לאדם לשמוע כן? - ועל כן צריך לומר,
4 שבני ישראל שמעו "עשרת הדברות בדיבור אחד" בכח הבורא, והיינו, לפי שבעצם הנשמה של כל אחד
5 מישראל ישנו גם "ניצוץ בורא"³⁸.
- 6 אמנם, ענין זה היה מצד עצם הנשמה; אבל מצד הגוף - הרי נשמה בגוף אינה יכולה לסבול גילוי
7 כזה, ולכן, "על כל דיבור ודיבור פרוחה נשמתן כו", אלא שהחזירה הקדוש-ברוך-הוא להן בטל שעתיד
8 להחיות בו את המתים"³⁹.
- 9 וכיון שכן, נמצא, שבשמיעת עשרת הדברות היה הפסק בין דיבור לדיבור - כשפרחה נשמתן, ולאחרי
10 ההפסק - היתה "קריאה לשון חיבה", כשהחזירה הקדוש-ברוך-הוא להן בטל תחיה.
- 11 י. וכמו כן ישנם ענינים מופלאים בדיבור-המתחיל 'ויקרא אל משה' הראשון:
12 נתבאר לעיל (סעיף ד) שמכיון שנאמר "ויקרא אל משה" (ואחר כך) "וידבר ה' אליו גו'", ולא נאמר
13 "ויקרא ה' אל משה וידבר אליו", מוכיח רש"י ש"ויקרא אל משה" אינו הכנה להדיבור, אלא ענין בפני
14 עצמו - "לשון חיבה".
- 15 ומובן, שכאשר הקריאה היא הכנה להדיבור (אם משום דברי הגמרא "שלא יאמר אדם דבר לחבירו
16 אלא-אם-כן קורוהו", או משום ש"לא יכול משה לבוא אל אוהל מועד" עד ש"ויקרא אל משה"), אזי
17 הקריאה היא למטה מהדיבור.
- 18 וכמבואר ב'לקוטי תורה'⁴⁰ ואור התורה⁴¹ בפירוש דברי המדרש⁸ בענין "ויקרא גו' וידבר", "אני הוא
19 הקורא ואני הוא המדבר", שזהו ענין "אני ראשון ואני אחרון"⁴². ויש בזה ב' אופנים: (א) "אני ראשון"
20 הוא למעלה מ"אני אחרון", ועל-פי-זה "אני הוא הקורא" קאי על "אני אחרון", ו"אני הוא המדבר" קאי
21 על "אני ראשון"⁴³, (ב) "אני אחרון" הוא למעלה מ"אני ראשון", ועל-פי-זה "אני הוא הקורא" קאי על
22 "אני ראשון", ו"אני הוא המדבר" קאי על "אני אחרון"⁴⁴. ובכל אופן - "אני הוא המדבר" הוא למעלה
23 מ"אני הוא הקורא", והיינו, שהקריאה היא למטה מהדיבור.
- 24 אמנם, לפי פירוש רש"י שהקריאה היא ענין בפני עצמו, לשון חיבה - הרי הקריאה היא קודמת ונעלית
25 יותר מהדיבור. ולכן נאמר "ויקרא אל משה" סתם, ולא נאמר מי הוא הקורא - ויקרא הוי' אל משה, כמו
26 "וידבר הוי' אליו" - כי ה"קריאה לשון חיבה" באה מהקדוש-ברוך-הוא בעצמו כפי שהוא למעלה אפילו
27 משם הוי', דלא אתרמיז בשום אות כו"⁴⁵.
- 28 יא. והענין בעבודת האדם:
- 29 "קריאה לשון חיבה", שקודמת ונעלית יותר מכל דברות אמירות וציוויים - קשורה עם עצם הנשמה
30 (שלכן, במתן תורה, שאז היה גילוי עצם הנשמה, היה גילוי החיבה גם להפסקות, כנזכר לעיל סעיף ט).
- 31 והנה, גילוי עצם הנשמה בעבודת האדם מתבטא בענין ההודאה וקבלת עול, ובעבודה היום-יומית
32 הרי זה הענין דאמירת "מודה אני", ולכן יש בנוסח זה תיבת "בחמלה", שזהו ענין החביבות.
- 33 וכשם שהקריאה קודמת להדיבור, ולא נזכר בה שם הוי', כך גם אמירת "מודה אני" היא מיד בהשכמת
34 הבוקר, קודם ברכות השחר וכל-שכן קודם לימוד התורה, ולא נזכר בה שם הוי' - דאף שבפשטות הרי

(41) פרשתנו ע' ריח ואילך.
(42) ישעי' מד, ו.
(43) לקו"ת ואוה"ת שם.
(44) אוה"ת שם.
(45) ראה לקו"ש ח"ז שם. וש"נ.

(35) פרש"י שלח טו, כב.
(36) מכות כג, סע"ב ואילך.
(37) ברכה לג, ד.
(38) ראה ע"ח שמ"א פ"ג. לקו"ת פ' ראה כז, א.
(39) ראה שבת פח, ב. תניא ספ"ל.
(40) פרשתנו א, ד.

1 זה בגלל שבהשכמת הבוקר נמצא האדם במצב נמוך ביותר (שאינו שייך עדיין ללימוד התורה, ואסור
2 לו להזכיר שם הוי'), הנה בפנימיות הענינים הרי זה לפי שההודאה ד"מודה אני" היא "לפניך", לעצמותו
3 יתברך כפי שהוא למעלה מכל השמות, כולל גם שם הוי'⁴⁶.

4 כלומר: מצד כחות הגלויים - ההודאה ד"מודה אני" היא במדרגה תחתונה ביותר, כאשר האדם הוא
5 במעמד ומצב שרוח הטומאה שורה עליו, ולכן הוא שייך רק לענין ההודאה מתוך קבלת עול בלבד, ללא
6 הבנה והשגה ורגש הלב; אבל לאידך גיסא - דוקא בהודאה זו מתבטאת עצם הנשמה שלמעלה מהשכל,
7 ולכן היא "לפניך", שקשורה עם עצמותו יתברך, למעלה משם הוי'.

8 [ולהעיר גם מהמבואר בתניא⁴⁷ בנוגע לענין הקבלת-עול, שזהו "ראשית העבודה ועיקרה כו'" - דאף
9 שהיא רק ראשית העבודה, הרי היא גם עיקרה].

10 וזהו גם הטעם שרש"י צריך לשלול "אבל לנביאי אומות העולם כו"⁴⁸, דלכאורה, איך יתכן
11 'קא-סלקא-דעתא' שתהיה "קריאה לשון חיבה" לנביאי אומות העולם, בה בשעה שגם הדיבור האמירה
12 והציווי (שלמטה מהקריאה) אינם שייכים אליהם, כמו שכתוב⁴⁹ "ומשפטים בל ידעום", ואסור להם
13 ללמוד תורה⁵⁰ - כי, מצד כחות הגלויים, הנה קודם נטילת ידיים נמצא יהודי במעמד ומצב נמוך כל-כך
14 עד שצריך לשלול את הדמיון לאומות העולם, על-ידי התעוררות עצם הנשמה שבאה לידי ביטוי באמירת
15 "מודה אני".

16 יב. ויש להוסיף, שעל-פי האמור שיש ב"ויקרא אל משה" ב' ענינים: (א) סיום כל הדברות (אמירות
17 וציוויים) שבספר שמות, קודם הקמת המשכן, (ב) התחלת כל הדברות (אמירות וציוויים) שבספר ויקרא
18 שנאמרו מאוהל מועד - יש לומר, שגם בענין ההודאה שבה מתבטא עצם הנשמה (קריאה לשון חיבה)
19 ישנם ב' ענינים אלו: (א) ההודאה ד"מודה אני" שלפני התפלה ולימוד התורה - בדוגמת "ויקרא" שלפני
20 "וידבר" דספר ויקרא, (ב) ההודאה ד"אך צדיקים יודו לשמך גו"⁵¹ שלאחרי התפלה - דוגמת "ויקרא"
21 שלאחרי כל הדיבורים דספר שמות.

22 והחילוק ביניהם - על-דרך החילוק שבין אתערותא דלעילא שלפני אתערותא דלתתא, לאתערותא
23 דלעילא שבאה לאחרי אתערותא דלתתא:

24 אתערותא דלעילא שלפני אתערותא דלתתא - אף שבאה מלמעלה, ולכן אינה מוגבלת (למעלה ממה
25 שהאדם יכול לפעול באתערותא דלתתא על-ידי עבודתו המוגבלת)⁵², מכל-מקום, כיון שהאדם לא הכין
26 את עצמו לכך, אינה מאירה אצלו בפנימיות (ומצד זה יש מעלה באתערותא דלתתא, שעל-ידי עבודה
27 נפעלים הענינים בפנימיות)⁵³; ואילו האתערותא דלעילא שבאה לאחרי השלימות דאתערותא דלתתא, יש
28 בה ב' המעלות - שמאיר אור עליון ביותר⁵⁴, וגם חודר בפנימיות האדם⁵².

29 וכן הוא בענין ההודאה: ההודאה ד"מודה אני" שלפני העבודה בכחות פנימיים (בתפלה ותורה) -
30 עם היותה מדרגה נעלית, גילוי עצם הנשמה שלמעלה מכחות פנימיים, הרי זה מאיר רק באופן מקיף;
31 מה-שאינ-כן ההודאה ד"אך צדיקים יודו לשמך" - כיון שבאה לאחרי העבודה בכחות פנימיים, הרי זה
32 באופן שגם הכחות הפנימיים (שכל ומדות) נעשים חדורים בהודאה שמצד עצם הנשמה.

33 ויש להוסיף ולבאר סדר הדברים, שתחילה ישנו הענין ד"ויקרא אל משה" שלאחרי ספר שמות,
34 בדוגמת ההודאה ד"אך צדיקים יודו לשמך" שלאחרי התפלה, ואחר-כך בא הענין ד"ויקרא אל משה"
35 שלפני ספר ויקרא, בדוגמת ההודאה ד"מודה אני" שלפני התפלה - כי עבודתו של יהודי צריכה להיות
36 באופן שמיום ליום הולך ומתעלה בעילוי אחר עילוי, כמו שכתוב⁵⁵ "ילכו מחיל אל חיל", ועד שהענינים

(51) תהלים קמ, יד.
(52) ראה לקו"ת שה"ש כד, א.
(53) ראה לקו"ת פרשתנו ב, סע"ב ואילך.
(54) ראה לקו"ת שה"ש שם, ב.
(55) תהלים פד, ח.

(46) ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות סי"א, ובהערה 78
שם וש"נ.
(47) רפמ"א.
(48) ראה גם לקו"ש שם ע' 25.
(49) תהלים קמו, כ.
(50) סנהדרין נט, רע"א. וש"נ.

1 שאתמול היו אצלו באופן של הודאה ומקיף בלבד, נעשים היום באופן פנימי, ואילו ענין ההודאה היום
2 הוא במדריגה נעלית יותר⁵⁶, ונמצא, שההודאה ד"אך צדיקים יודו לשמך" (שבה חודרת ההודאה בכחות
3 פנימיים) היא רק הכנה והקדמה להודאה ד"מודה אני" (הודאה בדרך מקיף) ביום שלאחרי זה, להיותה
4 במדריגה נעלית יותר.

5 וכך הולך יהודי ומתעלה בעילוי אחר עילוי, כמאמר רז"ל⁵⁷ "צדיקים אין להם מנוחה, שנאמר ילכו
6 מחיל אל חיל", ועד "ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"⁵⁸.

* * *

7 יג. לפני עשרים וחמש שנה - בט' אדר-שני ה'ש"ת - הגיע כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר
8 לארצות-הברית.

9 ובהקדמה - שבנוגע למספר שנים שמציינים תקופה שלימה, מצינו בתורה מספר עשר שנים⁵⁹, עשרים
10 שנה, שלשים שנה⁶⁰, ועל-אחת-כמה-וכמה תקופה של חמישים שנה שנקראת "יובל"⁶¹; אבל בנוגע
11 לכ"ה שנה, הנה לעת-עתה לא מצאתי שמציינים זאת בתור תקופה. - מצינו בתנ"ך נבואה שנאמרה
12 "בעשרים וחמש שנה לגלותנו"⁶², אבל לא מדובר שם אודות סיום תקופה של שנים.

13 אבל אף-על-פי-כן, כבר נתקבל אצל כמה וכמה מישראל שומרי תורה ומצוות להחשיב מספר כ"ה שנה
14 כסיום של תקופה⁶³, שאז עורכים חשבון וסך-הכל מכל מה שנעשה בתקופה זו, ומחליטים מה צריך
15 לעשות מכאן ולהבא, כך, שיש לנצל זאת עבור ענין של התעוררות בעניני תורה ומצוות בכלל ובפרט
16 בעבודת התפילה וביראת שמים כו'.

17 ועל-דרך שמצינו במכתבו של כבוד קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן⁶⁴, שלמרות ש"מזהיר ..
18 אזהרה גדולה" שלא לפלפל ולהשכיל השכלות הברויים מלבו ("אייגענע השכלות") בתניא, ושולל זאת
19 בביטויים קשים ("מיט שטריינגע ווערטער"), מכל-מקום, כותב בעצמו ש"בעניני עבודה .. שיכולים
20 לקשר בדברי התניא, עם היות שאין זה הכוונה האמיתית בהדברים האלו, מותר לדבר ולהרחיב בהם
21 הדיבור".

22 ובפרט שנמצאים כאן "פנים חדשות", אורחים, שהגיעו לרגל מלאות כ"ה שנה לבוא כבוד קדושת
23 מורי וחמי אדמו"ר לכאן (וביניהם גם כאלו שצריך לברך "שהחיינו" על ראייתם, כדלקמן) - הרי בודאי
24 שטוב ונכון לנצל הזדמנות זו עבור התעוררות לעבודת ה'.

25 יד. ביום ט' אדר שני ה'ש"ת, בבואו לכאן, אמר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר בשיחתו⁶⁵:

26 פותחין בברכה, תודה לא-ל שפדה והוציא אותנו מן המיצר אל המרחב.

27 ההלכה היא⁶⁶, שהרואה את חבירו החביב עליו הרבה ושמח ונהנה בראייתו, צריך לברך שהחיינו
28 וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

29 הרבי, בעל התניא, כותב בהלכות ברכת הנהנין⁶⁷, שעל כל מאורע של שמחת הלב צריך לברך. בנוסח
30 ברכה זו יש חילוק אם יש לבעל השמחה שותפים בטובה הגורמת 'שמחת לבב', או שאין לו שותפים.

(62) יחזקאל מ, א.

(63) ראה גם אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' תכ. ח"ו ע' רנו.

אג"ק ח"ד ע' שנה.

(64) אג"ק שלו ח"ב ע' תשכ. וראה סה"ש תש"ח ע' 163. וש"נ.

(65) נדפסה בסה"ש קיץ ה'ש"ת בתחלתו.

(66) ראה סדר ברכה"נ לאדה"ז פ"ב הי"א. וש"נ.

(67) שם ה"א. וש"נ.

(56) ראה (עד"ז) לקו"ת ואתחנן ז, רע"ג.

(57) סוף ברכות.

(58) סוף תמיד. וראה המשך תרס"ו ע' יב. ועוד.

(59) ראה לך לך טז, ג ובפרש"י. יבמות סד, א. אבות ספ"ה.

תורת מנחם - התוועדויות ח"כ ס"ע 85 ובהערה 13.

(60) ראה יחזקאל א, א. קיצורים והערות לתניא ע' עו. זח"ג

רמו, סע"ב. עבוה"ק ח"ד פ"ט. תורת מנחם שם ריש ע' 86.

(61) ראה קידושין טו, א. ירושלמי ברכות פ"ד ה"א. פרש"י

שמואל-א, א. כב. מכילתא (ופרש"י) משפטים כא, ו.

1 כאשר אין שותפים לבעל השמחה - אזי נוסח הברכה הוא "שהחיינו". ואם יש לו שותפים - אזי נוסח
2 הברכה הוא "הטוב והמטיב".

3 (וסיים כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר:) ב'שמחת לבב' שלי יש לי שותפים - אגודת חב"ד ועסקני
4 הכלל, האישים שנטלו חלק גדול ביציאה שלי עם משפחתי שיחיו, בעזרת ה' יתברך, מן המיצר אל
5 המרחב.

טו. ובהקדמה:

6 בדרך כלל, הנה גם כשלוומדים מאמר חסידות, לא מדייקים כל-כך,

7 - ובפרט בדבר שכבר נדפס, כדברי אדמו"ר האמצעי⁶⁸ אודות "טבע אנ"ש, שבדברים שבכתב, שגם
8 שמלאים טעות, לא יחושו על כל הוצאה רבה להשיגם, וכאשר יבואו אותן הדברים בעצמן בדפוס...
9 כורכו יפה ומניחו בקרן זוית למשמרת כו".⁶⁹ ואם הדברים אמורים בזמנו של אדמו"ר האמצעי,
10 על-אחת-כמה-וכמה בנוגע לזמנינו זה -

11 ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לשיחה, ובפרט אם היא ב"זשארגאן"⁶⁹ - יש שמסתפקים בקריאת הדברים
12 בעלמא⁷⁰, ולא באופן של לימוד כו'.

13 אבל, כד דייקת שפיר, הנה גם את השיחות צריכים ללמוד בעיון ובהעמקה⁷¹, כיון שיש בהם ריבוי
14 ענינים הן בנוגע לתורת החסידות, והן בנוגע לנגלה דתורה, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע להלכה למעשה
15 והוראות בעבודת ה'.

16 ועל-דרך-זה בנוגע לשיחה הנ"ל, שיש בה ענינים הדורשים ביאור מצד הלכה, ועל-אחת-כמה-וכמה
17 על-פי חסידות, ובאופן שגם כעבור כ"ה שנים (וגם כעבור חמשים שנה וכו') מהווים הם הוראה נצחית,
18 שהרי דברי צדיקים קיימים לעד⁷², ומה גם שנדפסו הדברים, והרי דבר שבדפוס הוא לדורי דורות⁷³.

19 ומפני קוצר הזמן⁷⁴, נתעכב עתה על ענין אחד הדורש ביאור כשלוומדים שיחה הנ"ל.

20 טז. בשיחה הנ"ל מדובר אודות ב' מאורעות שצריך לברך עליהם: (א) ראיית חבריו החביב עליו
21 הרבה ושמח ונהנה בראייתו, שעל זה צריך לברך שהחיינו (וגם כשיש לו שותפים בשמחה והנאה זו,
22 צריך לברך שהחיינו ולא הטוב והמטיב⁷⁵, כיון שאין זה ענין של טובה, אלא ענין של שמחה, שעל זה
23 מברכים רק שהחיינו⁷⁶), (ב) שמחת לבב שבאה מצד טובה, שבזה יש חילוק בנוסח הברכה: אם אין
24 שותפים לבעל השמחה - מברך שהחיינו, ואם יש לו שותפים - מברך הטוב והמטיב.

25 וצריך להבין סדר הדברים בשיחה זו:

26 כיון שמתחיל בענין היציאה מן המיצר אל המרחב (ענין של טובה) - היה צריך להמשיך מיד על
27 דבר ההלכה בנוגע לנוסח הברכה על ענין זה, שבנדון דידן, שיש לו שותפים, הרי זו ברכת הטוב והמטיב;
28 ולמה מפסיק באמצע בענין נוסף - ראיית חבריו, שברכתה שהחיינו?!

29 יז. ומפני קוצר הזמן - נתעכב עתה רק על ההוראה בנוגע אלינו:

30 ובהקדמה - שבמשך כ"ה שנים הנ"ל יצאו כמה-וכמה מבני ישראל מהמדינה ההיא, שבה היה כל
31 ענין של תורה ומצוות קשור עם מסירת נפש, וכיון שלמעלה ראו את החיות וההתלהבות שלהם בקיום
32 התורה ומצוות ומסירת נפשם עבור עניני יהדות על כל צעד ושעל, הנה בחסדי ה', ובאופן שלמעלה
33 מהטבע, יצאו מן המיצר אל המרחב (כלשון כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר בשיחה הנ"ל), ובאו למקום
34 שבו יכולים לקיים תורה ומצוות ללא מניעות ועיכובים.

68) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' תקעו. ח"ד ע' שלט.
69) ח"י ע' קמו. ח"א ע' שכת.

70) אג"ק שם ח"ב ע' שפב.
71) (כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בכת-שחוק:) ובפרט שיש
כאלו שמביטים על השעון ומצפים לסיום ההתועדות...

72) ב"י לאו"ח וסרכ"ה - בשם הרשב"א.

73) מג"א שם - בשם הלבוש.

68) בהקדמה לדרך חיים (בסופה).

69) = כלשון אידיית.

70) ברשימה נוספת: בין שתיית כוס מיץ ("דזשוס") אחת
לחברתה... ובאופן שמביט לרגע בעמוד זה, וברגע שלאח"ז מביט
כבר בעמוד השני.

71) ראה גם תורת מנחם - התועודיות ח"ג ע' 34. ח"ד ע'

302. ועוד.

1 אבל, בבואם למקום זה - יש מהם ששכחו על ענין המסירות נפש⁷⁷; הם חושבים שהצורך במסירות
2 נפש היה רק בהיותם במעמד ומצב שיש מניעות ועיכובים, במעמד ומצב ד"מן המיצר קראתי י"ה"⁷⁸,
3 אבל עתה, בהיותם במדינות הרווחה אין צורך במסירות נפש; יכולים להסתפק בעבודה שעל-פי טעם
4 ודעת (גם אז טופח חבירו על שכמו ואומר לו שהוא "א פיינער איד"...), ואין צורך בעבודה של מסירות
5 נפש שלמעלה מטעם ודעת.

6 ומה גם שבהיותם כאן למדים הם מהליכות ומנהגי המדינה⁷⁹:

7 בהיותם במקום שבו היו גוים פראי-אדם ("ווילדע גוים"), היו גם הם צריכים להתנהג בפראות -
8 להיות יהודי-פראי ("א ווילדער איד") שאינו מתחשב בחשבונות שכליים; אבל עתה, בהיותו בין גוים
9 שמתנהגים באופן של התיישבות וחשיבות ("סטאטעטשנע") - צריך גם הוא להתנהג כן.

10 ולדוגמא: העניבה ("גאלסטוק") צריכה להיות מונחת במקום המדוייק, והגרביים צריכים להיות בצבע
11 המתאים⁸⁰, ופשיטא שבכל יום הוא חייב לקרוא את העיתון - חוק ולא יעבור - שהרי לולי זאת לא ידע
12 "חסו-שלום" מה החליט ה"פרעזידענט" בוואשינגטאן בנוגע לענין מסויים. ועל-דרך-זה בנוגע לעניני
13 אכילה ושתייה - שהוא חייב לשתות בכל יום כוס חלב או כוס מיץ בשעה הקבועה, ובלאו-הכי "אינו
14 מסוגל" ללמוד שיעור קבוע אפילו ב"קיצור שולחן ערוך"...

15 וכאשר אומרים לו שיעשה חשבון ויתבונן במעמדו ומצבו בנוגע לחיות ולהט ("קאך") בעניני תורה
16 ומצוות, כאשר סדר העבודה שלו הוא במדידה והגבלה, שאין להשוותו כלל למעמדו ומצבו כפי שהיה
17 פעם, כאשר סדר העבודה שלו היה מתוך מסירות נפש - יש לו חשבון אחר:

18 מובא בחסידות⁸¹ (והרי הוא "חסיד"...), שכשם שצריך לידע חסרונות עצמו, כך צריך לידע גם מעלות
19 עצמו. - ההתבוננות במעלות עצמו נחשבת אצלו ל"עבודה" על-פי דרך החסידות. - ולאחרי ככלות הכל
20 - טוען הוא - הרי הוא במצב די טוב... ומה גם - טוען הוא - שיש לו ב"בנק" "חשבון גדול"
21 מהמסירת-נפש שהיתה לו במדינה ההיא, כך שעכשיו יכול לנוח!

22 ומוכן, שהסך-הכל מהחשבונות הנ"ל הוא - שנמצא במעמד ומצב של שינה, וכתוצאה מזה נחלשים
23 כחותיו הרוחניים - כפי שרואים בנוגע לכחות גשמיים, שכאשר לא משתמשים בהם הרי הם נחלשים,
24 (וכדי לחזור ולהשתמש בהם מחדש, יש צורך ביגיעת נפש ויגיעת בשר, ובתחילה סובלים כאבים כו'),
25 וכן הוא גם בכחות רוחניים.

26 יח. ועל זה באה ההוראה מהשיחה הנ"ל - כאשר (לא מניחים אותה על גבי המדף, אלא) לומדים
27 אותה:

28 לכל לראש - שגם לאחרי כ"ה שנים של שינה... יכולים להתעורר ולברך "שהחינו" (כמוזכר בהתחלת
29 השיחה), היינו, לחזור ולהתחיל לעסוק בכל עניני העבודה בחיות מחודשת, ומתוך מסירות נפש, כאילו
30 רק אתמול יצא מהמדינה ההיא.

31 ולאחרי שיתחיל לעסוק בעבודה בחיות מחודשת (תוכן ברכת שהחינו) - בודאי לא ישאר יחידי (גם
32 אם בתחלת העבודה נדמה לו שהוא יחידי, ובמילא, מה כבר יוכל לפעול?!...), אלא יהיו לו שותפים
33 בעבודה⁸² (כמוזכר בהמשך השיחה אודות השותפים שנטלו חלק ביציאת כבוד קדושת מורי וחמי
34 אדמו"ר מן המיצר אל המרחב), ואז יוכל גם לברך ברכת "הטוב והמטיב".

(81) ראה סה"ש תרפ"ז ע' 114. תרפ"ח ריש ע' 7. תש"ה ע'
42. ה'שי"ת ע' 386. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה ע' נא (נעתק
ב"היום יום" כו חשון).

(82) לא כמו בענין השינה, שבוה אין "שותפות", אלא כל
אחד ישן בפני עצמו...

(77) ראה גם תורת מנחם - סה"מ אדר ע' מא.

(78) תהלים קיח, ה.

(79) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ס"ע 222

ואילך.

(80) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ג ריש ע' 196.

וש"נ.

1 ונקודת הענין - שלמרות שכתוצאה מהיציאה מן המיצר אל המרחב נחלש ונתעלם כח המסירות נפש,
2 צריך לגלות את הכוונה האמיתית שביציאה מן המיצר אל המרחב (שהרי "מה" מצעדי גבר כוננו גו"ג⁸³,
3 להשלים את הכוונה העליונה⁸⁴) - שגם בה"מרחב" תהיה העבודה דקיום התורה ומצוות והפצת המעיינות
4 באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.

5 וכן הוא בנוגע לכל עניני העלמות והסתרים - שכאשר מבטלים אותם, אזי מתגלה הכוונה הפנימית
6 שבהם, ועל ידם גופא ניתוסף בעניני קדושה. וכידוע הפירוש⁸⁵ במאמר רז"ל⁸⁶ "מתוך שלא לשמה בא
7 לשמה", "שמתוך שלא לשמה" היינו ה"תוך" (הפנימיות) של ה"שלא לשמה", שמזה באים לדרגא נעלית
8 יותר ב"לשמה".

* * *

9 ט. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ולא תשבית מלח גו'.
10 כ. בסיום המאמר - בנוגע להשייכות של "משל הקדמוני⁸⁷ לענין ד"ולא תשבית מלח"⁸⁸ (שבו
11 מתחיל המאמר), ולפרשת ויקרא (שבה נדפס המאמר) בכלל - הוסיף כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א:
12 וגם כאן רואים (כפי שרואים בריבוי מקומות) שכל עניני החסידות, אפילו אלו שבאים לכאורה רק
13 בדרך אגב - הם בתכלית הדיוק, ומרומזים בהם ענינים נפלאים, ועד שאפילו הפסוקים (או מאמרי רז"ל)
14 שבהם מתחילים המאמרים, וגם הסדרות (שבהם נאמרו המאמרים, או שבהם נקבעו בספרי חסידות), יש
15 להם שייכות פנימית לענינים המבוארים במאמרים⁸⁹.

16 וענין זה מלמדנו עד כמה צריכים לשים לב ("זיין צוגעטרָאָגן") ולעייין בלימוד תורת ודברי רבותינו
17 נשיאינו, גם בענינים שנראה לכאורה שהובאו רק בדרך אגב,
18 - וכדברי חז"ל⁹⁰ על הפסוק⁹¹ "כי לא דבר ריק הוא מכם", "ואם ריק, מכם הוא, למה, מפני שאין
19 אתם יגעים בתורה" -

20 שגם הם הם בדיוק גדול - הם מכילים תוכן רב, ומרמזים על ענינים נפלאים⁷¹.
21 כא. (ואחר-כך אמר:) על-פי המדובר⁹² שילמדו בכל שבוע ה"לקוטי תורה" דפרשת השבוע - הנה
22 אלו שסיימו לימוד ה'לקוטי תורה' דפרשת ויקרא (וגם אלו שאיחרו, אבל יסיימו קודם הבדלה), יאמרו
23 עתה "לחיים", מתוך החלטה טובה להמשיך לימוד זה בכל שבוע במשך כל השנה.
24 וכיון שהתורה היא כלי לברכתו של הקדוש-ברוך-הוא, הרי בודאי שכל אלו שלומדים 'לקוטי תורה',
25 כולל ובמיוחד אלו שנתנו מממונם עבור הדפסת ה'לקוטי תורה' כדי לאפשר את לימוד ה'לקוטי תורה'
26 - יתברכו בברכותיו של הקדוש-ברוך-הוא בכל המצטרך להם, בבני חיי ומזוני, ובכולם - רויחי.

* * *

27 כב. הביאור בפירוש רש"י בסיום פרשתנו, "לאשר הוא לו" "למי שהממון שלו", דכיון שהוספת
28 החומש היא קנט לגזלן⁹³ על חומר החטא, יש מקום לומר שאין חיוב לתתו לנגזל דוקא⁹⁴ (אלא לגבוה),

שהפסוק וכתבתם נאמר גם בפ' ואתחנן שלפני פ' עקב - כי תוכן
המאמר שייך לפ' עקב, עיי"ש.
90 ירושלמי פאה פ"א ה"א.
91 האזינו לב, מז.
92 תורת מנחם - התוועדיות חמ"ב ע' 307 ואילך. וש"נ.
93 וע"ד מ"ש הרמב"ם (סוף הל' תמורה) "ירדה תורה לסוף
מחשבת האדם וקצת יצרו הרע, שטבע של אדם נוטה להרבות קניינו
ולחוס על ממנו, ואע"פ שנדר והקדיש, אפשר שחזר בו וניחם
ויפדה בפחות משוויו, אמרה תורה אם פדה לעצמו יוסיף חומש".
94 וכמו גבי זר שאכל תרומה בשגגה, ש"משלם קרן
לבעלים, וחומש לכל מי שירצה" (תרומות פ"ו מ"ב).

83 תהלים לו, כג.
84 ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' תקסא (נעתק
ב"היום יום" יד חשון), שם ח"ה ע' קג (נעתק ב"היום יום" י
תמוז). שם ח"ו ע' תו (נעתק ב"היום יום" ג אלול) ועוד.
85 ראה לקו"ש ח"כ ע' 50 ואילך. וש"נ.
86 פסחים נ, ב. וש"נ.
87 פרשתנו ב, יג.
88 שמואל"א כד, יד. וראה פרש"י משפטים כא, יג. פרש"י
מכות יו"ד, ב.
89 ראה ד"ה וכתבתם תשכ"ט (סה"מ תשכ"ט ע' שה),
הטעם מה שהמאמר ד"ה זה דשנת תרכ"ט נאמר בפ' עקב - אף

1 ולכן הוצרך הכתוב לומר "לאשר הוא לו"; ומפרש רש"י שלא קאי על הגזלן שאליו שייכת טובת ההנאה,
 2 אלא "למי שהממון שלו" - הנגזל, "שהיו מעותיו בטלים אצלו". ואף שעל הניזק נגזר מן השמים, הרי
 3 יתכן שהגזירה היא רק על משך זמן, עד ששיבנו הגזלן, כיון שלאמיתו של דבר הרי זה "הממון שלו".
 4 וההוראה, שכללות ההנהגה בין אדם לחבירו צריכה להיות מתוך רגש פנימי והתחשבות בכבוד חבירו
 5 (לאחרי שישנו היסוד שכל זה הוא מצד ציווי הקב"ה) - הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א,
 6 ונדפס בלקוטי-שיחות חלק ז עמוד 9 ואילך.

אגרות קודש

ב"ה, ב' אדי"ש, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ד אד"ר :

(א) כיון שלימוד התניא הוא אחד מהשיעורים ששמענו כמה פעמים אודותו מכ"ק מו"ח אדמו"ר
 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע שהוא מסוגל לכמה ענינים, מהנכון שנוסף על לימודו תניא כפי שכותב, ילמוד
 גם כן כפי שנחלק התניא לימות השנה ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר, וכמובא במורה שיעור, והרי בודאי יכול
 להבין לימוד זה גם עתה אף שמובן שכשילמוד כל התניא איזה פעמים תהי' הבנתו יותר עמוקה, וכמו
 בכל חלקי תורתנו שבכל פעם שלומדים מחדש נתוסף גם בהבנה והשגה, וע"ד מאמר רז"ל אי אפשר
 לביהמ"ד בלא חידוש.

(ב) בשאלתו לשיעור החומש, הוא: שביום ראשון בשבוע לומדים פרשה ראשונה של הסדרה
 של השבוע, וביום שני פרשת שני עד שלישי וכו' וכן בכל שבוע פרשה אחת ליום מהסדרה של השבוע.

(ג) בשאלתו לשמות החלקים של ספר התניא וכו', - יעיין במ"ש בזה בתניא הוצאת קה"ת
 ברוקלין, בהערות שבאו לבסוף הספר ושם חלקיו, ונדפס ג"כ בחוברת בפ"ע: מפתחות ספר התניא
 וכו'.

(ד) במ"ש אודות מדת הכעס והגאווה, - כמו בכל הענינים דרך התיקון בזה הוא צעד אחר צעד,
 וההתחלה להתעכב שלא להביע הכעס או הגאווה בדבור, שע"ז מתמעטת ההתפשטות שבמדה וכנראה
 במוחש, וביחד עם זה גם להתבונן בעת התעוררות מדה מ"ש בתניא פרק מ"א בתחלתו, ומהנכון
 שיהיו שגורים דברים אלו בפיו ומה טוב שידע אותם גם בע"פ וכמבואר מהתחלת הפרק עד דף נ"ו
 ע"ב, ובפרט שידוע בכתבי האריז"ל אשר ע"י כעס נחלפת הנשמה, וראה בשיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר
 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע י"ט כסלו תרצ"ג ביאור מרז"ל כל הכועס כאילו כו'.

(ה) בודאי למותר לעוררו ע"ד ההכרח והחובה שעל כל אחד היכול לעשות בזה - להתעסק
 בהפצת המעינות תורת החסידות עד שיגיעו גם חוצה. ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

בברכה

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

לקוטי-שיחות – פרשת ויקרא כרך יז

22 עונש מעל האדם, ויוצא, אפוא, שגם הוא קשור
23 לחובה.

24 לפי זה מובן הסדר – תחילה קרבן עולה, אחר-כך
25 חטאת ואחר-כך אשם: יהודי עלול יותר⁶ לעבור
26 עבירות קלות יותר, ולהתחייב בקרבן עולה⁷, המרצה
27 על עשה ולא הניתק לעשה, מאשר להתחייב בקרבן
28 חטאת המכפר על עבירות חמורות – "דבר שזדונו לאו
29 וכתר"⁸. וקרבן חטאת מופיע לפני קרבן אשם, מפני
30 שהוא מכפר על מספר רב יותר של עבירות, מאשר
31 קרבן אשם, המוכא רק על ענינים מסויימים.

32 אך הסבר זה אינו מתקבל, מפני שאם התורה אינה
33 מקדימה את קרבן עולה מפני היותו קרבן נדבה, אלא
34 מפני שהוא קשור לחובה ("מרצה... על עשה..."),
35 מדוע היא מפסיקה בינו לבין קרבן חטאת על-ידי
36 קרבנות נדבה אחרים – מנחה ושלמים?

37 הכרחי אפוא לומר, שהתורה אכן רוצה להקדים
38 את קרבנות הנדבה לפני קרבנות החובה. וקרבן עולה
39 כתוב לפני קרבן חטאת מפני היותו קרבן נדבה?⁹

ג.

מדוע קרבנות יחיד תחילה?

40 דברים אלו יובנו על-ידי הקדמת שאלה נוספת:
41 מדוע פותחת כאן התורה בקרבנות יחיד, ולא בקרבנות
42 ציבור, כאשר לכאורה, צריך היה לציין תחלה את
43 ההוראות לציבור כולו, ורק אחר-כך את ההוראות
44 ליחיד?
45 לכאורה, ניתן היה לענות על כך¹⁰: קרבנות ציבור

א.

השאלה על הסדר בדיני הקרבנות בתורה: נדבה לפני חובה

1 סדרם של הקרבנות שדיניהם כתובים בפרשתנו
2 הוא: תחילה – קרבן עולה, מנחה ושלמים, שהם
3 קרבנות נדבה¹, כדברי רש"י בתחילת הפרשה²? על
4 המילים "אדם כי יקריב מכס", – "כשיקריב, בקרבנות
5 נדבה דיבר הענין", ואחר-כך – חטאת ואשם, שהם
6 קרבנות חובה.

7 ואינו מובן: אמנם רש"י מוכרח לומר, בגלל לשון
8 הפסוק, ש"בקרבנות נדבה דיבר הענין"³, אך מתעוררת
9 שאלה על הפסוק עצמו: מדוע פותחת התורה בקרבנות
10 הנדבה? לכאורה, חשוב קודם כל לדעת את הדינים של
11 קרבנות חובה, שהיהודי חייב להקריבם, ורק לאחר מכן
12 יש לציין את דיני הקרבנות שהם נדבה בלבד.

13 זוהי שאלה על פשוטם של הפסוקים, ולפיכך היה
14 רש"י צריך להתייחס אליה. הכרחי אפוא לומר,
15 שמלכתחילה אין זאת קושיה לפי פשוטו של מקרא,
16 או שהיא נענית על-ידי פירוש קודם בדברי רש"י⁴.

ב.

ההסבר שניתן לומר, לכאורה, ושלילתו

17 לכאורה, ניתן לענות על כך (אם כי בדוחק), לפי
18 פירושו של רש"י לפסוק⁵ "ונרצה לו לכפר עליו": "ונרצה לו
19 – על מה הוא מרצה... על עשה ועל לאו שניתק
20 לעשה". כלומר קרבן עולה הוא אמנם קרבן נדבה,
21 שאין ציבוריים להביאו, אך קרבן זה מרצה ומסיר חיוב

(7) ראה זבחים ז, א: אין לך אדם בישראל שאינו מחוייב עשה.

(8) פרש"י פרשתנו ד, ב.

לפמ"ש ברמב"ן וגו"א (א, ד) דעולה באה רק על מזיד (וראה גו"א שם, דלכן עולה כליל לה), וחטאת באה רק על שוגג (פרש"י הנ"ל) צ"ע מה עלול יותר, אבל הרי לא נחית רש"י בפירושו בעולה לבאר האם (ע"ד הפשט) באה בכל אופן או רק במזיד.

(9) אלא ש"ל, דא' מהטעמים שמקדים עולה לשאר קרבנות נדבה, הוא לפי שיש בו גם "קצת" חובה, כבפנים.

(10) בדוחק י"ל: א) יחיד צריך להזהיר יותר מן הצבור, כי אפשר שיתרשל בו' (להעיר מביצה ה, ב: עדות מסורה לב"ד ביצה לכל מסורה).

ב) צבור ה"ה קיבוץ יחידים* ולכן מתחיל בדיני קרבנות יחיד, ואח"כ – קרבנות של צבור העשוי מיחידים.

(1) מלבד "מנחת בכורים" (ב, יד וברש"י). ובדרך אגב – "קרבן ראשית" (שם, יב וברש"י).

(2) א, ב.

(3) ראה מפרשי רש"י. ונתבאר בארוכה בלקו"ש ח"ב שיחה א' לפ' ויקרא.

(4) כמדובר כמה פעמים. וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 491 ובהערות שם. וש"נ.

(5) שם, ד. – ואף שלכא' הקושיא היא על פרש"י לפני זה (פסוק ב') – כיון שהיא קושיא בכללות הפרשה (ולא בפ' תיבה וכיו"ב) – הרי כל הפרשה הוא המשך אחד.

(6) ע"ד הכלל שכתבו רש"י כמ"פ לפני"ז (משפטים כא, כח. כב, יז. שם, כא. שם, ל) "דיבר הכתוב בהווה" – ועד"ז מסתבר לומר גם בנוגע לקרימה בסדר.

* ואף שצבור הוא מציאות בפ"נ. ולא (רק) צירוף של הרבה יחידים (ראה מרז"ל יבמות נז, א) קהל גרים לא איקרי קהל. ועוד. וראה הוריות (ו, א) ותמורה (טו, ב. טז, א) דאין הצבור מת ובר"ה (ו, רע"ב) שצריך למסורו יפה יפה. וראה מפענ"צ פ"ד ס"ב ד' וי"ל ש"כה גם ע"ד הפשט – ראה ויקרא ד, יג ואילך. ולהעיר מפרש"י בא יב, ו ד"ה קהל עדת ישראל –

מ"מ. הרי אי אפשר לצבור מבלי שיקדמו לו יחידים. וראה סה"מ תיש"א ע' 31 בהערה שם. ואכ"מ.

21 שהוזקקו לדעת כיצד להקריב את הקרבנות בשמיני
22 למילואים, כך הוא גם לגבי הציוויים לכל ישראל
23 בפרשות ויקרא וצו, שהיו צריכים לדעת אילו קרבנות
24 הם יכולים או חייבים להביא מיד בהקמת המשכן
25 בשמיני למילואים.

26 הדבר מובן במיוחד אם נאמר¹⁹, שפרשת ויקרא וצו
27 נאמרו בתחילת שבעה ימי המילואים²⁰, ודיניהן יכולים
28 להתאים²¹ לכל שמונה ימי המילואים, ולא רק ליום
29 השמיני למילואים²².

30 לפיכך לא היה צורך לציין כאן את קרבנות הציבור
31 של יום טוב וכדומה, המוזכרים בפרשות אחרי, אמור
32 ופינחס, מפני שכאן הוזכרו הקרבנות המיושמים, או
33 יכולים להיות מיושמים, למעשה מיד.

34 ואפילו לגבי קרבנות הציבור שהקריבו בימי
35 המילואים, שאינם מ"אותן שנצטוו בו ביום"²³, כקרבן
36 מוסף של שבת וראש-חודש²⁴, אין צורך לפרטם לכל
37 ישראל (כבתחילת הפרשה – "דבר אל בני ישראל"²⁵),
38 מפני שמקריב קרבנות אלה בימי המילואים היה משה
39 (כפי שאומר רש"י לפני כן²⁶), מפני שמה ידע אילו
40 קרבנות יש להביא וכיצד²⁷, כפי שידע את דיני כל
41 הקרבנות שהוא הקריב בשבעת ימי המילואים, כולל
42 בשבת, חטאת וכו'.

1 קשורים בדרך כלל למועדים מיוחדים בשנה, כגון:
2 שבת, יום טוב וכו', ואילו קרבנות יחיד (נדבה וחובה)
3 יכולים להיות מובאים בכל עת. לפיכך פותחת פרשת
4 הקרבנות בקרבנות יחיד¹¹. ואכן, דיני קרבן תמיד,
5 המובא פעמיים בכל יום, כתובים לפני כן, בפרשת
6 תצוה¹².

7 אלא שזו סיבה רק להקדמת קרבנות יחיד לקרבנות
8 ציבור, אך תמוה, מדוע אין דיני קרבנות ציבור
9 מוזכרים כלל בפרשת ויקרא¹³ או צו, אלא רק בפרשות
10 אחרי¹⁴, אמור¹⁵, ובעיקר בפרשת פינחס¹⁶?

ד.

פרשות אלו נאמרו לפני יום השמיני למילואים
11 ההסבר לכך הוא:

12 לפי פשט הפסוקים יוצא, שפרשת הקרבנות
13 שבפרשתנו ובחלק הראשון של פרשת צו נאמרו לפני
14 "שקרא משה לאהרן... קח לך עגל..."¹⁷ סדר החינוך
15 של אהרן ובניו בשמיני למילואים, שעליו מסופר
16 אחר-כך. מזה מובן בפשטות, מדוע מוכרחים לציין
17 תחילה את דיני עולה וכדומה, מפני שאהרן ובניו היו
18 צריכים לדעת את דיני הקרבנות הללו כדי להקריבם
19 בשמיני למילואים¹⁸.
20 וכשם שכך הוא הדבר לגבי הציוויים לאהרן ובניו,

אבל י"ל, כי שם יש הכרח שנאמרה בתחילת ימי המילואים, ולכן
פרש"י ד"פרשה זו נאמרה (בבירור) ז' ימים קודם הקמת המשכן":
משא"כ פ' ויקרא (וחלק) פ' צו פקד בדבר, ואפ"ל בב' אופנים.
21 וצ"ע אם ע"ד ההלכה היו מקריבים קרבנות יחיד בו' ימי
המילואים.

22 בגו"א שמיני (ט, כג) כ' – לדעת רש"י – "שודאי לא הקריב
בימי המילואים אלא קרבנות השייכים למילואים כו' כמו שלא הקריב
התמידים כו'" – אבל ראה פרש"י פינחס כח, ד. וראה בארוכה לקו"ש
[המתורגם] ח"ו ע' 243 ובהערה שם (דלדעת רש"י עשו כל העבודות בו'
ימי המילואים).

23 שהקריב אהרן – ראה פרש"י פקודי מ, כט.
24 ראה פרש"י שמיני י, טז. וראה ראב"ע פקודי מ, ב. מפרשי רש"י
צו ח, ב.

25 וגם פ' התמיד דפ' תצוה לא נאמרה לבני" כ"א למשה (בעיקר*)
לימי המילואים, והציווי לבני" (לדורות) הוא בפ' פינחס (כח, א ואילך)
– ראה פרש"י פינחס שם, ד.

26 תצוה כט, כב. שם כד. פקודי מ, כט ("אף ביום השמיני כו'
והקריב קרבנות צבור כו").

27 אלא שבתורה לא נאמר בפירושו רק ציווי על קרבן תמיד.

11 לכאורה ער"ז אפשר לתרץ גם טעם הקדמת קרבנות נדבה
לקרבנות חובה – דקרבנות חובה (דיחיד) תלוין במקרה מסויים (חטא
וכו') דאיש מסויים, משא"כ נדבה דאפשר לנא"א להביא נדבה בכל עת
– אבל עדיין חסר ביאור, כי סו"ס הו"ל להקדים דינים שמוכרח לדעתם
(של קרבנות חובה) ואח"כ אלו שהן רק נדבה.

12 כט, לח ואילך.
13 לבד הנסמך בהערה 1. חטאת הצבור – ד, יג ואילך.
14 טז, ה ואילך.
15 קאפיטל כג.
16 קאפיטל כח-כט.
17 ר"פ שמיני.
18 ראה צו ו, יב ואילך. וראה פרש"י שמיני ט, טז: "ויעשה כמשפט
– המפורש. בויקרא".

19 ראה רמב"ן פקודי מ, ב. ס"פ פקודי. צו ח, ב. נשא ז, א.
20 ואף ש(רק) באמצע פ' צו (ח, ב) כ' רש"י "פרשה זו נאמרה
שבעת ימים קודם הקמת המשכן שאין מוקדם ומאוחר בתורה", דעפ"ז
אפשר לומר דס"ל דפ' ויקרא (וחלק) פ' צו שלפניו הן בהמשך לס"פ
פקודי (מ, יז ואילך) ששם מדובר בהקמת המשכן בשמיני למילואים (ראה
פרש"י פקודי שם, כט, לא. ר"פ שמיני, רמב"ן פקודי מ, ב. דלא כבראב"ע
שם ובר"פ שמיני) –

* ראה חזקוני פינחס כ, ד – בדעת רש"י.

ה.

בימי המילואים עשויים בני ישראל להביא קרבנות נדבה

1 לפי זה מובן מדוע מתחילה התורה בקרבנות נדבה,
2 ולא חובה: בימי המילואים אין מסתבר שישראל
3 יחטאו²⁸ ויחוייבו בקרבן חובה, ובמיוחד בשמיני
4 למילואים, כאשר היתה במשכן השראת השכינה²⁹
5 שהיא "עדות לישראל שויתר להם הקדוש-ברוך-הוא
6 על מעשה העגל"³⁰.

7 לעומת זאת, אכן מסתבר, שבני ישראל שנדיבותם
8 למלאכת המשכן היתה גדולה ביותר³¹, יביאו מיד עם
9 הקמת המשכן, באפשרות הראשונה³², קרבנות נדבה.

10 לפיכך כתובים בתורה תחילה הקרבנות שעשויים
11 להיות מובאים בימי המילואים – קרבנות נדבה, ורק
12 אחר כך – דיני קרבנות חובה.

ו.

ההסבר בפנימיות הענינים

13 ההסבר להקדמת קרבנות נדבה בתורה לפי פנימיות
14 הענינים, יובן על-ידי הקדמת ההסבר הבא:

15 ידוע, שהעיקר בקרבנות הוא כוונת האדם
16 ומחשבתו בעת הבאת הקרבן, כמאמר חז"ל³³ "אחד
17 המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוון לבו לשמים". גם
18 בקרבנות הבאים לכפר על האדם, הכפרה היא בעיקר
19 עקב מחשבת האדם, כהסבר הרמב"ן³⁴, שבעת הבאת
20 הקרבן צריך המקריב לחשוב "כי חטא לאלקיו בגופו
21 ונפשו וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד
22 הבורא שלקח ממנו תמורה... דמו (של הקרבן) תחת
23 דמו נפש תחת נפש..." וזהו הגורם לכך שהקרבן יכפר.

24 הדבר מתבטא גם בשם קרבן, שאחד מפירושו
25 הוא: מלשון קירוב. כלומר, עבודת הקרבן היא קירוב
26 כוחות הנפש והחושים אל הקדוש-ברוך-הוא³⁵.

27 לפי זה צריך להבין: אם העיקר בקרבנות איננו
28 המעשה, אלא מחשבת האדם לפני ההקרבה ובשעתה,
29 כיצד ייתכן שבתורה אין כתוב כלל אודות המחשבה
30 והכוונה וכו'³⁶?

31 לפיכך מקדימה התורה את הדינים של קרבנות
32 נדבה, שכל הקרבתם היא מפני נדיבות הלב לשמים.
33 ובכך אומרת התורה, שכוונת הלב היא הקדמה כללית
34 לכל ענין הקרבנות: זוהי הנקודה העיקרית של כל
35 הקרבנות, כולל קרבנות חובה.

36 וזהו הדיוק בלשונו של רש"י "בקרבנות נדבה דיבר
37 הענין"³⁷: "הענין" של כל הקרבנות הוא, בעצם,
38 קרבנות הנדבה, מפני שהעיקר בכל הקרבנות היא
39 נדיבות הלב וכוונת המקריב.

ז.

הכוונה קיימת אצל כל יהודי בפנימיות

40 ביתר עומק: הכוונה ונדיבות הלב הדרושים אצל
41 כל הקרבנות, קיימים בעצם ובפנימיות אצל כל אחד
42 ואחד מישראל. אך רק בקרבנות נדבה, שאינם מובאים
43 מפני חובה, אלא כנדבה של רצון עצמי טוב, נראית
44 פנימיות זו בגלוי.

45 לפיכך אין על כך ציווי בתורה, אלא רש"י מספר
46 על מציאות זאת – "בקרבנות נדבה דיבר הענין": כל
47 הקרבנות הם קרבן נדבה, כי לכל יהודי יש נדיבות לב
48 וכוונה בפנימיותו ובנשמתו.

49 כך אנו מוצאים בקרבנות גם את פסוק הדין³⁸:

בתחלה" וקאי על העגלות והבקר – ובהם גם הנתינה ללוים הייתה בתחלת היום. וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 453 הערה 3.

33 מנחות בסופה. הובא בפרש"י פרשתנו א, יז*. וראה פרש"י פרשתנו ב, א.

34 פרשתנו א, ט. וראה ספורנו שם, ב. ועוד.

35 ראה ספר הבהיר סי' מו (קט). ועייג"כ חז"ג ה, א. של"ה מס'

תענית (ריא, ב). פ"ח שער התפלה פ"ה.

36 רק שצ"ל "לרצונו" (פסוק ג'). וראה לקמן בפנים ס"ז.

37 ראה לקו"ש ח"ב ע' 1 הערה 2 (הביאור ע"ד הפשט).

38 קידושין נ, רע"א. וש"נ. הובא בפרש"י כאן פסוק ג'. רמב"ם הלי' מעה"ק פי"ד הט"ז.

28 להעיר מפרש"י תצוה כט, לו. שמיני י, יז. נשא ז, טז.

29 פקודי מ, לד.

30 פרש"י ר"פ פקודי. וראה פרש"י שמיני (ט, כג) דכל שבבעת ימי המילואים "היו ישראל נכלמים ואומרים כו' כל הטורה שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לו עון העגל כו'".

31 ויקהל לה, כא ואילך. לו, ה"ז.

32 ואף שהנשיאים התגברו "בחנוכת המזבח תחילה" (פרש"י ויקהל לה, כז) – הרי נדבת הנשיאים נולס הייתה בח' למילואים (כפשטות הכתובים (נשא ז, א ואילך) – תיכף כשסיים משיחת המשכן כו'). ולאח"ז (גם ביום השמיני למילואים) יכלו כל בני' להביא נדבות [נוסף לזה שי"ל (כנ"ל בפנים) שהביאו גם בו' ימי המילואים (לפני "חנוכת המזבח")]. ובפרש"י נשא (ז, ג) משנה וכתוב (ומפרש) דברי ר"נ "להתנדב כאן

(* ראה לקוטי לוי"צ זוהר בשלח ע' סט"ע (ובלקו"ש ח"ב ע' 13 ואילך). נתבאר בשיחת ש"פ בשלח תשל"ו.

22 זהו הטעם, לפי "יינה של תורה", לכך שרש"י
 23 מפרש "אדם" – "למה נאמר? – מה אדם הראשון לא
 24 הקריב מן הגזל שהכל היה שלו אף אתם לא תקריבו
 25 מן הגזל", כי, לכאורה, אינו מובן: מוצאים בגמרא⁴⁷
 26 שמיעוט הקרבה מן הגזל נלמד מן המילה "מכם",
 27 ומדוע לומד זאת רש"י מן המילה "אדם", שזהו רק
 28 רמז – "מה אדם הראשון...?"

29 ההסבר לכך הוא:
 30 אצל אדם הראשון "הכל היה שלו" רק בתחילת
 31 בריאתו, בהיותו בגן-עדן לפני חטא עץ הדעת⁴⁸, וזהו
 32 הרמז בפירוש רש"י: הענין של "אדם" – "אדמה
 33 לעליון" – הקיים אצל כל יהודי, דומה לאדם הראשון
 34 שלפני החטא. הוא בדרגה הנעלית מענין החטאים⁴⁹,
 35 ואין אצלו חיוב בקרבן של כפרת חטא. דבר זה
 36 "מתגלה" בקרבנות נדבה, שאינם באים על חטא, אלא
 37 מנדיבות הלב של היהודי להתקרב לאלקות (קרבן
 38 מלשון קירוב).

39 אך עם זאת קיים ענין זה אצל כל הקרבנות, כולל אלה
 40 המובאים על חטא, כדלעיל, מפני שמיד כאשר יהודי
 41 מחליט להביא קרבן כדי לכפר על חטאו, מתגלה
 42 ה"אדם" שבו, הנעלה מענין החטאים, כאדם הראשון
 43 שקודם החטא⁵⁰, ובכך מתכפר עליו – החטא "מנוגב"
 44 לחלוטין⁵¹.

1 "יקריב אותו מלמד שכופין אותו, יכול בעל כרחו,
 2 תלמוד לומר לרצונו, הא כיצד כופין אותו עד שיאמר
 3 רוצה אני", וכפי שמסביר על כך הרמב"ם לגבי גט³⁹
 4 "מאחר שהוא רוצה להיות מישאל רוצה הוא לעשות
 5 כל המצוות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו,
 6 וכיוון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני, כבר
 7 גרש לרצונו".

8 ובדיוק כשם שקיים ענין זה לגבי "לרצונו", כך
 9 הוא גם לגבי כל הכוונות הנדרשות ממקריב הקרבן,
 10 ועד לענין של קרבן מלשון קירוב הכוחות והחושים
 11 לקדוש-ברוך-הוא, כדלעיל, שקיים אצל כל יהודי
 12 בפנימיות, כ"תורה" הידועה של אדמו"ר הזקן⁴⁰: יהודי
 13 אינו רוצה ואינו יכול להינתק מאלקות.

ה.

ההסבר לכינוי "אדם" בענין הקרבנות

14 לפי זה מובן גם מדוע מכנה כאן התורה את
 15 בני ישראל בשם "אדם" (כי יקריב מכם), מבני
 16 ישראל⁴¹ שאליהם נאמרו הדברים): התואר "אדם"
 17 הוא על שם "אדמה"⁴² לעליון⁴³ – הנשמה שהיא
 18 חלק אלקה ממעל ממש⁴⁴, והקיימת אצל "כל איש
 19 ישראל"⁴⁵ אחד צדיק ואחד רשע⁴⁶, ואשר משום כך
 20 קיימים אצל כל יהודי נדיבות הלב והרצון להתקרב
 21 לאלקות.

(39) ה' גירושין ס"ב.

(40) ראה היום יום ע' עג. ובכ"מ.

(41) כפשוטו של מקרא – משא"כ נכרים. וגם ע"ד ההלכה (תו"כ
 כאן) הרי ממשך שזהו לכפר על עשה כו' כנ"ל. וראה מנחות עג, ב
 (ובכ"מ) דמכתוב אחר מרבינן גם נכרים. וראה תו"כ כאן אדם רבות
 גרים (והאר"י בפי' המלבי"ם). ואכ"מ. וראה לקו"ש שם ע' 5 ואילך.

(42) ל' הכתוב – ישעי' יד, יד.

(43) של"ה חלק תושב"כ פ' וישב דרוש צאן יוסף בסופו (שא, ב).
 ובכ"מ. עשי"מ מאמר אכ"ח ח"ב פל"ג. ועוד.

(44) תניא רפ"ב.

(45) לכאורה י"ל דכך נבדא. אבל ע"י בחירתו אפ"ל אח"כ באופן
 דלבי חלל בקרבי שאין לו יצה"ר (כדלעיל בפ"א) או להיפך שאין לו
 חלק באלקי ישראל (אגה"ת פ"ד ואילך. אגה"ק ס"ז. וראה ג"כ תניא
 ספ"ב). ויותר נ"ל שכך הוא תניין, וכדמוכח מטעם הרמב"ם (שם)
 בהפס"ד דגט מעושה כשר שזהו גם בנוגע לאלו שאין להם חלק כו',
 ואע"פ שחטא ישראל הוא הנאמר בעכ"ן (סנהדרין מד, רע"א). ובלבי חלל
 בקרבי – ה"ו רק שאין לו יצר כו' (ע"ד מש"ג יצר לב האדם גו') אבל
 מציאותו באופן דהרוג – יש לו. – ולהעיר מסוכה (נב, רע"א): וספרו
 כו' על יצה"ר שנהרג.

(46) תניא פ"א. וי"ל שזהו הדיוק כאן "אחד" ו"אחד", ובכלל –
 לאחר אומרו "ודלכל איש ישראל" מאי קמ"ל ב"אחד צדיק ואחד רשע"?
 וי"ל דקמ"ל דהן צדיק והן רשע הם (לאמתתם) בדרגת "אחד".
 וע"ד פי' הידוע במחז"ל (הגש"פ): אחד חכם ואחד כו' (ספר
 השיחות תש"ג ע' 74).

(47) סוכה ל, רע"א. וראה תוס' שם ד"ה כי.

(48) כ"ה ע"פ תנחומא (צו א') "שלא ה' (אדם) גזול מאחרים שהוא

ה' יחיד בעולם" – ואדם ה' יחיד רק לפני החטא – וגם אז הרי ביום
 שנברא אדם נבראה חוה (פרש"י בראשית א, כז). ובו ביום נולדו קין
 והבל ובנות כו' (פרש"י שם ד, א. ושם: קודם שחטא ונטרד מג"ע) –
 ראה בכ"ז לקו"ש שם ע' 6-7).

ואף לפמשנת בלקו"ש שם, שכונת רש"י ב"הכל ה' שלו" משמע
 שזהו במשך כל ימי חייו, והטעם כי כשנברא נעשה הכל שלו ואח"כ שוב
 לא פקע קנינו, עיי"ש – בכ"ז "הכל ה' שלו" כפשוטו, ה' רק כשהי'
 יחיד, שהרי קין והבל ה' להם שדה וצאן וכו' (שם, ב). ובפשטות זה
 ע"י שאדה"ר נתן כ"ז לבניו וכו' במתנה. ראה בכ"ז בלקו"ש שם.

(49) ראה זח"ג טז, א. וראה שם יג, ב. וראה ד"ה באתי לגני תשי"ג
 פ"ב. לעיל ע' 5 ואילך.

(50) בלקו"ת פרשתנו (א, ב) דאל"ף זעירא דויקרא "היינו הארת
 הכתר.. ובדברי הימים נאמר אדם באלף מאתון רברבן והוא בחי אדה"ר
 כמו שהי' לפני החטא כו". ובאוה"ת כאן (כרך ג' ע' תשכ"ז) – ע"פ
 לקו"ת להאר"י"ל כאן – דאל"ף זעירא דויקרא הוא מצד הירידה במשה
 מצד חטא העגל כו'.

ואין בזה סתירה להמבואר בפנים ד"אדם" הנאמר כאן הוא ע"ד בחי'
 אדה"ר כמו שהי' לפני החטא – כי בנדו"ז אין נפק"מ בין צדיק מעיקרא
 (אל"ף רבתי) לבע"ת (שצ"ל בשפלות כו') – אלף זעירא – כי "לכפר
 עליו" דכאן בא לאחר החטא, שמקור כולם הוא חטא העגל).

והוא אפילו בדרגה זהו שצריך לכפותו שיאמר רוצה אני – עאכו"כ
 שפלות ואלף זעירא דבע"ת דימי המילואים דמשכן (שהי' הוכחה –
 שנתכפר חטא העגל באופן דסלחתי כדברך), ודמרע"ה בכלל – וכידוע
 פי' אדה"ז בזה (ספר השיחות הש"ת ע' 68. נת' בארוכה לעיל ע' 1
 ואילך).

(51) ראה אגרת התשובה פ"ב: וכן נוצרה כו'.

ט.

18 ולפיכך מקדימה התורה "ויקרא אל משה", לשון
 19 חיבה: נדיבות הלב של ישראל אל הקדוש-ברוך-הוא
 20 נובעת מ"ויקרא אל משה", מן החביבות שמראה
 21 הקדוש-ברוך-הוא לישראל⁵⁵.
 22 לפי זה מובן גם הסיום של רש"י "אבל לנביאי
 23 אומות העולם נגלה עליהן בלשון ארעי...". שהרי,
 24 לכאורה: מדוע קשור לכאן ההבדל בין "ויקרא" אצל
 25 משה לבין "ויקר" אצל בלעם ("נביאי אומות העולם")?
 26 אך ההסבר לכך הוא:

27 בנדיבות לב זו אצל כל אחד ואחד מישראל, בלי
 28 להתחשב במצבו בחיצוניות, מתבטא ההבדל בין
 29 ישראל לאומות העולם: יהודים הם בעצמם טוב
 30 וקדושה, והענינים הלא-רצויים שבהם נובעים רק מכך
 31 ש"יצרו הוא שתקפו" (בלשון הרמב"ם⁵⁶), ואילו אצל
 32 אומות העולם – "אם יש בהם איזה דבר טוב הרי זה
 33 דבר נוסף"⁵⁷.

34 ושורש ההבדל נובע מכך שאצל ישראל קיים הענין
 35 של "ויקרא אל משה" – חיבת הקדוש-ברוך-הוא
 36 לישראל, ומפני חיבה זו, ובחירת הקדוש-ברוך-הוא
 37 בישראל, הם קשורים תמיד בפנימיותם לאלקות.
 (משיחות ש"פ ויקרא תשל"ב, תשל"ג)

הקדמה של ויקרא - לשון חיבה - דוקא כאן
 1 לפי כל הנ"ל מובנת גם הקדמת התורה כאן "ויקרא
 2 אל משה", כפי שאומר על כך רש"י בהרחבה שזו
 3 "לשון חיבה, לשון שמלאכי השרת משתמשים בו...".
 4 שהרי, לכאורה: (א) מדוע כותבת כך התורה דוקא
 5 בפרשת הקרבנות? (ב) מדוע מאריך כל כך רש"י בענין
 6 ש"ויקרא" היא לשון חיבה?
 7 ההסבר לכך הוא: כאמור, הפעולה הראשונה שרצו
 8 בני ישראל לאחר הקמת המשכן היא הבאת קרבנות
 9 ודבה, דבר המצביע על החביבות המיוחדת של המשכן
 10 אצל בני ישראל.
 11 ו"כמים⁵² הפנים לפנים, כן לב האדם (העליון⁵³)
 12 לאדם", ולפיכך הראה גם הקדוש-ברוך-הוא כאן את
 13 גודל חביבותם של ישראל, ולפיכך מאריך גם רש"י
 14 בענין זה.

י.

החביבות לישראל - נתינת כח לנדיבות הלב
 15 ענין נוסף בכך: ידוע⁵⁴ ש"ויקרא אל משה" היא
 16 נתינת כוח לעבודת הקרבנות, שעיקרה נדיבות הלב,
 17 כדלעיל.

פ"ב. וראה אגה"ק ס"ס כז (ביאור).
 56) נעתק לעיל בפנים ס"ז.
 57) מאמר דש"פ בראשית תרנ"ט.

52) משלי כז, יט.
 53) ראה אוה"ת עה"פ. וש"נ.
 54) ד"ה באתי לגני תשי"ב פ"ה בתחילתו.
 55) "כי כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחי' משרע"ה" (תניא

אגרות קודש

ב"ה, ה' אד"ש, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, בו כותב סדר לימודו, ואשר עדיין מתקשה לרכז עצמו וכו'.

יבקש את המשפיע שלו להורותו הפרקים בתניא המדברים בענינים כגון אלו, ואיך שאל יפול
 לב האדם עליו ע"י מלחמות היצר ואדרבה וכמבואר שם בארוכה, וידועה הבטחת תורתנו הקי' יגעת
 ומצאת, ובפרט שנכנס ללמוד בישיבה מיסודם של רבוה"ק זצוקלה"ה נבג"מ ז"יע המעוררים ר"ר על
 כאו"י מהלומדים בה הצלחה בעמלם בתורה ובמצות ויהי רצון שיבשר טוב בכל האמור ואשר מוסיף
 מזמן לזמן ומעלה בקדש ומשפיע גם על חבריו בכל זה.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 מזכיר

בראשית כח, יא: וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וַיִּלְנָן שָׁם כִּיבָא
הַשְּׁמַיִם וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מְרִאשְׁתּוֹ וַיִּשְׁכַּב
בְּמָקוֹם הַהוּא:

ב

רמז במדרש וישכב במקום ההוא, אבל י"ד שנה קודם
בישיבת שם ועבר, וכי שנה אח"ז בבית לבן לא ישן, וזהו
בידך אפקיד רוחי, בידך היינו בין ידי שנה קודם וכי
שנה אח"ז - לילה אחד בינתיים - ישן, והוא ר"ת בא"ר
- רמז על רחל ולאה וכו'.

וישכב במקום ההוא, רבי יהודה ור' נחמי, ר' יהודה
אמר, כאן שכב אבל כל י"ד שנה שהי' טמון בבית עבר
לא שכב, ור' נחמי אמר, כאן שכב אבל כל כ' שנה
שעמד בבית של לבן לא שכב.

בראשית רבה פרשה סח, יא

על לאה⁴ ט', ועל רחל ל"ח.
וסלם במלואו⁵ סמ"ך למ"ד מ"ם גימטריא לאה⁶
רחל.

וי"ד שנה מקודם וכי שנה אח"כ לא ישן, והשינה
היתה בין י"ד לכי, שנעשה מזה הבאר הרומז על
הנוקבא שיסודה שקועה כמו באר, הנה ידוע בכתבי
האריז"ל⁷ שבאר ר"ת⁸ בידך אפקיד רוחי וכו'.
ורמוז במשנה⁹ כל היד¹⁰ המרבה לבדוק בנשים
משובחת.

הנה בתוך יד"ך הזה יישן יעקב, ששינה הוא בתוך
היד¹¹ שלמעלה כמ"ש בידך אפקיד רוחי, היינו בין י"ד
וכי, י"ד מקודם לא יישן וכי אח"כ לא יישן, ובין י"ד
לכי יישן.

ועי"ז נעשה הבאר ר"ת בידך¹² אפקיד רוחי.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שלא

צורך השינה דיעקב, הוא כעין התרדמה! דאדם
הראשון בכדי שתנסר ותבנה חוה, כמו כן השינה
דיעקב² היתה בכדי שיבנו הנוקבין דלאה ורחל וכו'.
ואז חלם לו החלום טוב דמראה הסלם, שהל"ס³ רומז,

(1) (בראשית ב, כא) ויפל ה' אלקים תרדמה על האדמה ויישן ויקח
אחת מצלעתיו ויסגר בשר תחתיה".

(2) ראה גם לקמן סימן ג, ששופרי' דיעקב כעין שופרא דאדם הראשון
(בבא מציעא פד.), וכמו באדם התרדמה ה' במקום קדוש - גן עדן,
כן ביעקב השינה ה' במקום המקדש.

וראה אגרות קודש כאן וז"ל: וכן משה יישן כמ"ש (קהלת ה, יא) יא
מתוקה שנת העובד ר"ת משה כמ"ש בכתבי האריז"ל ע"ש.

ועיין שמות רבה פרשה א', ל"ג וז"ל: ויאל משה רבי נחמי' אמר
קבל עליו ללון עמו, ואין ויאל אלא לשון לינה שנא' (שופטים יט,
1) הואיל נא ולין, ע"ש. וגם במשה הנה אחר זה נשא צפורה ופגש
צפורה אצל הבאר. ראה לקמן סימן יב.

(3) כי לאה* מקומה לנגד חסד וגבורה ושליש תפארת, ורחל מקומה
לנגד ב' שלישי תפארת ונצח והוד, והם ה' פעמים הוי' הנחלקים לס'
ועיין בלקוטי תורה להאריז"ל פרשת וישב, ובישעי' ** ע"פ דודי
נסע ונגלה". (לקוטי לוי יצחק כאן).

(* ראה לקמן סימן נד, דבכל מדרגה, הנה החלק שהוא בהעלם
ופנימי הוא רמז על לאה, והחלק הגלוי הוא בחי' רחל.

(* ** וז"ל (ישעי' לח, יב): דודי נסע ונגלה. הנה באלפא בית ג' אותיות
אלו נס' על הסדר הם והם סוד ה' חסדים המתפשטים בז"א הם
אותיות נסע כי שרשם ה' היות, וכ"א מ' אותיות הרי נ', ואח"כ
כשמתפשטין בז"א הם אותיות ס"ע גי' ק"ל, והם סוד ה' חסדים
שהם ה' היות פשוטים שהם ה' פעמים כ"ו גי' ק"ל, אך מה שנחלק

לבי ס"ע, הוא, כי הלא ב' חסדים ראשונים של חסד וגבורה ושליש
א' מחסד תפארת הוא מכוסה תמיד וב' שלישים חסד תפארת וב'
חסדים דנה' מגולים וב' בחי' אלו הם אותיות ס"ע, כי הב' חסדים
ראשונים הם ב' היות גי' ב"ן ושליש שבתפארת ה' הרי ס', כי כאשר
תשלש הויה גי' כ"ו לג' חלקים ישארו ה' למעלה וי"ח למטה, כי
לעולם הגלוי לוקח יותר לכן אינן ט' וי"ז רק ה' וי"ח, וב' שלישים
תפארת שהם י"ח עם ב' חסדים דנצח והוד שהם ב"ן הרי הכל ע' הרי
ניס"ע ואח"כ נגלה למטה [לנוק'] וזהו דודי נסע ונגלה.

(4) וכנ"ל, דאות ס' מרמוז על לאה, ואותיות לס' מרמוז על רחל.

(5) סמ"ך (בגי' 120), + למ"ד (74), + מ"ם (80) = 274. וכן לא"ה
(36), + רח"ל (238) = 274.

(6) נמצא דצורך השינה והחלום הסולם" בכדי שיבנו לאה ורחל.

(7) פרי עץ חיים שער ק"ש שעל המטה פרק ב'. שער הכוונות ענין
דרושי הלילה דרוש י', סידור האריז"ל בקשעמ"ט. מאמרי אדמו"ר
הזקן פרשיות התורה חלק א' עמוד נט ובהנסמן שם. מאמרי אדמו"ר
האמצעי במדבר חלק ד' ע' א'תכח. דברים חלק ד' עמוד א'רסה.
וש"נ.

(8) תהלים לא, ו.

(9) נדה פרק ב משנה א.

(10) וזהו הקשר "בידך אפקיד רוחי" (ר"ת "באר" הרומז על נקבה
שיסודה שקועה כנ"ל), עם המשנה היד המרבה לבדוק בנשים".

(11) יש להעיר מתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד
שפז, דבפסוק "בידך אפקיד רוחי" יש ב' פעמים "ידך". א' מפורש,
ב' בסופי תיבות למפרע "בידך אפקיד רוחי" (כמ"ש בפרי עץ חיים
שער ק"ש שעל המטה פרק ז), ומבאר שם ד"דך" במפורש הוא
יד ימין (בחי' חסד) המרמוז על "רחל", ו"ידך" בר"ת למפרע (בחי'
גבורה) מרמוז ללאה.

(12) עיין המשך הענין לקמן סימן יא.

הימים" (שם ל, כו), שהוא אור הגנוז שהי' משמש אז, ומה שהי' "עין לא ראתה", יתהפך ל"עין לא ראתה אלקים זולתך" (שם סד, ג), דהיינו לרוב הבהירות, וכל זה בא מכח ביטול השמרים – הקליפות, ומעו יצא מתוק, וזדון נתהפך לזכות, ו"כעת יאמר ליעקב" (במדבר כג, כג), ואמרו רבותינו ז"ל (דברים רבה פ"א ס"י) שיהיו ישראל לפנים ממחיצתן של מלאכי השרת כו'.

של"ה – מסכת פסחים אות שסז. שסח

ב. דע כי אילו לא חטא אדם הראשון אז לא הי' שייך לומר להיות נבדל מקום קדוש. כי הכל הי' ענין גן עדן והכל הי' קודש, וכמו שכתוב בירמיה' (ג, טז) לעתיד לא יאמרו עוד ארון ברית ה' וגו', ופירש"י כי כל כניסתכם תהא קדושה ואשכון בה כאילו הוא ארון.

וכן לא הי' נבדל איש מאנשים לעבודה ולכהונה כי היו כולם ממלכת כהנים וגוי קדוש, וכן לא הי' נבדל זמן מן הזמנים לקדושה כי כל העתות היו שוים לקדושה כמו שיהי' לעתיד עולם שכולו שבת.

וסימנך לשלש אלה הוא עולם שנה נפש, המוזכר בספר יצירה. דהיינו קדושת המקום מהעולם, וקדושת זמן מן הזמנים הנכלל בענין שנה, וקדושת הבדל אדם משאר נפשות האדם וזהו ענין נפש.

ולא הי' האדם צריך לקרב את עצמו על ידי הקרבן, רק הוא בעצמו הי' קרבן לה' כענין נפשותיהם של צדיקים לאחר מותם שהם קרבן על גבי מזבח של מעלה.

על כן התחיל ספר זה באדם שנאמר (ויקרא א, ב) אדם כי יקריב רומז לאדם הראשון, ואז תורת כהנים תיקון לאדם וכל דיני הקרבן.

אחר כך נגעי בני אדם הבא מכח חטא שלו ותקנתן היינו טומאת נדות וצרעת וזיבה וקרי וטהרתן. אחר כן מיתת שני בני אהרן הרומזים לבני אדם קדמאיה כמו שיתבאר במקומו.

והוצרך אחר כן להיות יום בשנה לכפר כי כן נגזר על אדם ביום אכלו מיתה ויומו של הקב"ה אלף שנה ואז יום לאלף שנה. אחר כך לעורר הקדושה ולקדש עצמו הוא בפרשת קדושים תהיו. אחר כך קדושת הזמנים בפרשת אמור. אחר כך ענין השמיטות שבע פעמים שנמשכו משבעת ימי בראשית הנעלמים כמו שיתבאר במקומו.

אחר כך ברכות וקללות להיות סור מרע ועשה טוב והבטחות אלו של אם בחקותי תלכו לא נתקיימו עדיין עד לעתיד ואז הי' הנצחיות בגוף ונשמה ככוונת הבריאה מתחלה כמבואר בארוכה בהקדמה שלי תולדות אדם. הרי ספר תורת כהנים תיקון האדם.

של"ה עה"ת

א, א – ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר

א. כתיב (שם יד, ד) "מי יתן טהור מטמא לא אחד", ופסוק זה על-דרך פסוק (קהלת ב, יג) "כיתרון האור מן החשך". והארכתי מאד בדרושים אחרים מענין זה (לעיל אות רפ"ב), כי סיבת החושך גורם יתרון האור, ממה שהי' קודם שנתחשך.

ואמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה פ"ט ס"ח) חוה סחטה אשכול של ענבים, בענבים מעורבים בשמרים ואינם ניכרים רק מתבטלים, וכשנסחטו ונעשו שמרים אחר כך, נשאר היין משומר. רצה לומר מסולק מהשמרים, והוא זך ובהיר יותר ממה שהי' קודם סחטה. וזהו ענין עולם הבא יין המשומר בענביו, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות לד, ב), "עין לא ראתה אלקים זולתך" (ישעי' סד, ג) זהו יין המשומר.

והענין כי הי' "כתנות אור" ונגזו ונעשה "כתנות עור" ב"עין" שהוא עור היפך אור. ובהתם החטאת לעתיד אור חדש יהי' לזה העור יתרון 'עין' שגרמה עיור, עיור יתהפך ל"עין בעין נראה אתה ה' וגו'" (במדבר יד, ד), עין רואה עין כו' זה יין המשומר כו'. וזהו ענין א' ד"שמעו ישראל" (דברים ו, ד) – רבתי.

ובדברי הימים (א-א, א) א' ד"אדם" – רבתי. הנה, "אדם" מעשר של "אמת", והעולם נברא באמת, "בראשית ברא אלקים את" (בראשית א, א), סופי תבות "אמת". "ונרגן מפריד אלוף" (משלי טז, כח) הוא הנחש בהוצאת דבת שקר, גרם שנפרד א' מן "אמת" ונשאר – "מת", וכן מן "אדם" ונשאר – "דם". ואז נסתלקה אלף מ"כתנות אור" ונעשית "עור".

ועל כן א' ד"ויקרא" (ויקרא א, א) זעירא, ונשאר "ויקר" לשון "קרי" היא לילית, שהולידה מן אדם ק"ל שנה, ובאה זוהמא לעולם (ערובין יח, ב). ואמר "אדם כי יקריב" (ויקרא א, ב) דאינו קרוב, עתה צריך להקריב, ואחר כך הפרשיות של תורת כהנים הארכתי במקום אחר, שסובבים על זה הענין.

וכל הטומאות נמשכות מזה. "אדם כי יהי' בעור בשרו" (שם יג, ב) מחמת שנעשית כתנות עור ובשר בחטא אדם הראשון, ולא היתה מיטת אדם שלמה, רק קרי, ומזה הזיבות ודם נדה כו', עד בא יעקב שופרי' מעין שופרא דאדם, והיתה מיטתו שלמה (פסחים נו, ב) ויצאו ממנו שבעים נפש קדושות, לתקן ע'". "ואת יהודה שלח לפניו" (בראשית מו, כח) רומז על דוד המלך ע"ה בסוד אדם תוד משיח...

לעתיד בביאת משיח, כתיב (ישעי' ס, א) "קומי אורי כי בא אורך", "אור הלבנה כאור החמה וגו' כאור שבעת

♦ יום ראשון ג' אדר ב' ♦

א (א) וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר:
 א ויקרא למשה ומליל יי עמה ממשפון זמנא למימר:

יש"י וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה • לְכָל דְּבָרוֹת וּלְכָל אֲמִירוֹת וּלְכָל צְוִיִּים, קְדָמָה קְרִיאָה, לְשׁוֹן חֲבֵה, לְשׁוֹן שְׂמֵלָאֲכִי הַשְּׂרֵת מִשְׁתַּמְשִׁין בוּ, שְׁנֵאמַר: "וַיִּקְרָא זֶה אֶל־זֶה", אֲבָל לְנִבְיָאֵי אַמּוֹת הָעוֹלָם נִגְלָה עֲלֵיהֶן בְּלִשׁוֹן עֲרָאִי וְטַמְאָה, שְׁנֵאמַר: "וַיִּקְרָא אֱלֹהִים אֶל־בְּלַעַם". וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה • הַקּוֹל הוֹלֵךְ וּמַגִּיעַ לְאַזְנוֹי, וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שׁוֹמְעִין. יְכוּל אִף לְהַפְסִיקוֹת הֵיטָה קְרִיאָה? תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "וַיְדַבֵּר", לְדַבּוֹר הֵיטָה קְרִיאָה וְלֹא לְהַפְסִיקוֹת. וּמָה הָיוּ הַפְסִיקוֹת מִשְׁמָשׁוֹת? לְתַן רִיחַ לְמֹשֶׁה לְהִתְבּוֹנֵן בֵּין פְּרָשָׁה לְפְרָשָׁה וּבֵין עֲנִין לְעֲנִין, קַל־וְחֹמֶר לְהִדְיוּט הַלּוֹמֵד מִן הַהִדְיוּט. אֵלָיו • לְמַעַט אֶת אַהֲרֹן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: "ג' דְּבָרוֹת נִאָּמְרוּ בְּתוֹרָה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן. וּכְנִגְדָם נִאָּמְרוּ י"ג מַעוּטִין, לְלַמְדֵּךְ, שְׁלֹא לְאַהֲרֹן נִאָּמְרוּ, אֲלֵא לְמֹשֶׁה שְׂיֵאמַר לְאַהֲרֹן; וְאֵלּוּ הֵן י"ג מַעוּטִין: "לְדַבֵּר אִתּוֹ", "מַדְבֵּר אֵלָיו", "וַיְדַבֵּר אֵלָיו", "וְנוֹעַדְתִּי לְךָ" – פֶּלֶן בְּתוֹרַת פְּהַגִּים. יְכוּל שְׁמַעוּ אֶת קוֹל הַקְּרִיאָה? תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "קוֹל לוֹ", "קוֹל אֵלָיו". מֹשֶׁה שְׁמַע, וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שְׁמַעוּ. (מ"כ בְּשֵׁם הַר"ן שְׂדִיּוֹקוֹ דְּרִש"י מִפֶּה שְׁהַתְּבָה הַמִּיחַדֵּת הַדְּבּוֹר מְרַגְשֵׁת בְּמִבְטָא יוֹתֵר מֵאֵלּוּ הֵיךְ כְּתוּב 'לוֹ' שְׁגַם־כֵּן תוֹרָה עַל יְחִיד הַדְּבּוֹר, אֲבָל אֵינָה מְרַגְשֵׁת. וְכַתּוּב 'אֵלָיו' שְׁגַם־כֵּן הִיא תְּבָה הַמִּיחַדֵּת הַדְּבּוֹר, וְאִמְנָם מְרַגְשֵׁת בְּמִבְטָא, לְהוֹרוֹת יְחִיד יוֹתֵר, וְהוּא, שְׁמַעֲהָ שְׁמַע וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שְׁמַעוּ, וְדַר"ק. מִצְּאֵתִי) • **מֵאֵהָל מוֹעֵד** • מִלְּמַד שֶׁהֵיךְ הַקּוֹל נִפְסֵק וְלֹא הֵיךְ יוֹצֵא חוּץ לְאֵהָל. יְכוּל מִפְּנֵי שֶׁהַקּוֹל נִמּוֹךְ? תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "אֶת הַקּוֹל" • מָהוּ הַ"קּוֹל"? הוּא הַקּוֹל הַמִּתְפַּרֵּשׁ בְּתֵהִלִּים: "קוֹל ה' בְּכַח, קוֹל ה' בְּהֶדְר, קוֹל ה' שְׁבַר אֲרָזִים". אִם־כֵּן, לְמָה נִאָּמַר "מֵאֵהָל מוֹעֵד"? מִלְּמַד שֶׁהֵיךְ הַקּוֹל נִפְסֵק. פִּיּוּצָא בּוֹ: "וְקוֹל פְּנֵי הַפְּרוּבִים נִשְׁמַע עַד הַחֲצָר הַחִיצוֹנָה". יְכוּל מִפְּנֵי שֶׁהַקּוֹל נִמּוֹךְ? תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "בְּקוֹל אֶל־שְׂדֵי בְּדַבְּרוּ". אִם־כֵּן, לְמָה נִאָּמַר: "עַד־הַחֲצָר הַחִיצוֹנָה"? שְׂפִינָן שְׁמַגִּיעַ שָׁם, הֵיךְ נִפְסֵק. **מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר** • יְכוּל מִכָּל הַבֵּית? תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "מַעַל הַכַּפֶּרֶת". יְכוּל מַעַל הַכַּפֶּרֶת פֶּלֶא? תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "מִבֵּין שְׁנֵי הַפְּרָכִים". **לֵאמֹר** • צֵא וְאָמַר לְהֵם דְּבָרֵי כַּבּוּשִׁין: 'בְּשִׁבְלֵיכֶם הוּא נִדְּבַר עָמִי, שְׂכַן מְצִינּוּ, שְׂכַל שְׁלֵשִׁים וּשְׁמוֹנֶה שָׁנָה שְׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבָּר כְּמַגִּידִים, מִן הַמְּרַגְלִים וְאֵילָף, לֹא נִתְיַחַד הַדְּבּוֹר עִם מֹשֶׁה, שְׁנֵאמַר: "וַיְהִי כֹאֲשֶׁר־תָּמוּ כָּל־אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה לְמוֹת... וַיְדַבֵּר ה' אֵלָי לֵאמֹר" אֵלֵי הֵיךְ הַדְּבּוֹר. דְּבַר אַחֵר: צֵא וְאָמַר לְהֵן דְּבָרֵי, וְהַשִּׁבְנֵי אִם יִקְבְּלוּם, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר: "וַיִּשָּׁב מֹשֶׁה אֶת־דְּבָרֵי הָעָם וְגו'":

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם התשי"ז כרך יט, עמ' 126-128)

הגלוי נעלה יותר – בהיותו לאחר ההעלם

מִפְּרִשְׁת פְּקוּדֵי נִכְנָסִים לְפְרִשְׁת וַיִּקְרָא. שְׂיִכּוֹת ב' הַפְּרִשְׁיּוֹת הֵיא: בְּסוֹף פְּרִשְׁת פְּקוּדֵי, מְדַבֵּר אוֹדוֹת הָעֲנָן שֶׁהֵיךְ עַל הַמִּשְׁפָּן. "עֲנָן" הוּא הַעֲלָם, שְׁמֹנַע מִמּוֹשֶׁה רַבְּנוּ לְהַכְּנִס לְאֵהָל מוֹעֵד, "וְלֹא יָכַל מֹשֶׁה גו'". וְאַחֲרֵיכֶּן "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה" - קְרִיאָה הִיא עֲנִין שֶׁל גְּלוּי, הַגְּלוּי שֶׁלְאַחַר הַהֲעָלָם. וְהַגְּלוּי שֶׁלְאַחַר הַהֲעָלָם הוּא לְמַעְלָה יוֹתֵר מִגְּלוּי כְּשֶׁלְעֲצוּמוֹ, כִּידוּעַ. עֲנִין הַגְּלוּי שֶׁלְאַחַר הַהֲעָלָם בְּעִבּוּדַת הָאֲדָם הוּא עִבּוּדַת הַתְּשׁוּבָה. הַתְּשׁוּבָה בָּאָה לְאַחַר שֶׁהָאֲדָם הִתְרַחַק מֵאֲלֻקוֹת - הַעֲלָם. וְהַתְּשׁוּבָה פִּירוּשָׁה הַשְּׁבָה לְמִקוּמוֹ - גְּלוּי.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

א (א) וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה. מְדַרְשׁ תְּנַחֲמוּמָא (א), לְפִי שֶׁהֵיךְ מֹשֶׁה עוֹמֵד בַּחוּץ, שֶׁהֵיךְ מִתְיַרָא לְבֵא אֶל אֵהָל מוֹעֵד כִּי שְׂכַן עֲלָיו הָעֲנָן (שְׁמוֹת מ' לה), אָמַר הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: אֵינּוּ דִין שֶׁיְהִי מֹשֶׁה עוֹמֵד בַּחוּץ, מִיֵּד וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה. וּפִירֵשׁ רִש"י, לְכָל הַדְּבָרוֹת וּלְכָל הָאֲמִירוֹת וְגו'. וְעוֹד פִּירֵשׁ רִש"י, יְכוּל שְׁמַעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל אֶת קוֹל הַקְּרִיאָה, תְּלַמּוּד לּוֹמַר קוֹל לוֹ, קוֹל אֵלָיו. פִּירוּשׁ לְפִירוּשׁוֹ, דְּכַתִּיב בְּפְרִשְׁת נִשָּׂא (במדבר ז טט)

וַיִּשְׁמַע אֶת קוֹל מְדַבֵּר אֵלָיו, וְהֵיךְ לוֹ לּוֹמַר מְדַבֵּר 'לוֹ' אוֹ 'עֲמוּ', וּמִדְּכַתּוּב אֵלָיו מִשְׁמַע מִיעוּט, לּוֹמַר מֹשֶׁה שׁוֹמַע וְאֵין יִשְׂרָאֵל שׁוֹמְעִין: תוֹרָה ב

שיעור יומי ליום ראשון ג' אדר ב' ושנים מקרא ואחד תרגום - א - פרשת ויקרא

גם בתשובה - כמו בגילויי שלאחר ההעלם - נעשה "כפלים לתושיה", עד לתכלית התשובה - "זדונות נעשו לו פזקות", "אתהפכא חשוכא לנהורא".

[...] וזהו ענין תכלית הקריאה שבאה לאחר ההעלם - לא לדחות ולהסיר את ההעלם, אלא ש"לילה פיום יאיר". וזהו הוראה לכל אחד ואחד בעבודתו, שבכל מצב שבו נמצא, אסור לו להתיאש חס-ושלום, אלא אדרבה - על-ידי ההעלם אפשר להגיע לגילוי נעלה יותר.

וכן בנוגע לדורות בכלל, שמקשים קושיא: הרי היו דורות טובים בהרבה מדורנו ("א סאך שענערע ווי היינט"), ואף-על-פי-כן היו עדין רחוקים מהגאולה, ואם-כן איך אפשר להבין שדוקא בדור זה, ש"אכשור דרא בתמיהה", תבא הגאולה?

המענה לזה - אדרבה, היא הנותנת, כנ"ל. לפנות בקר השינה חזקה יותר, ואז צריך להתחזק ביותר לא להרדם חס-ושלום, אלא להתעורר לאור הבקר, עד שזנקה ל"לילה פיום יאיר".

~ נקודות משיחות קודש ~ (התועדות שבתקדש פרשת ויקרא תשל"ב)

חומש ויקרא הוא חומש פללי, שכן בהיותו הספר האמצעי, הוא מכיל את שאר החומשים (כידוע שהקו האמצעי פלול מקו הימין ומקו השמאל). וכך בשם 'ויקרא' נרמזת מעלתה של פללות התורה: ב"ויקרא אל משה" לא נאמר מי הקורא, שכן הקריאה באה ממהותו ועצמותו יתברך, שלמעלה מכל תאר ושם. וכאן נרמזת מעלת התורה - שבאמצעותה ניתן להתקשר עם עצמות הבורא. וכמובא בתנאי (פרק מז), שהקב"ה הליבש בתורה את רצונו וחקמתו, המאחדים במהותו ועצמותו יתברך. ומפיון שפן, "הרי זה כאילו נתן לנו את עצמו כביכול".

~ נקודות משיחות קודש ~ (התועדות שבתקדש פרשת ויקרא תשמ"ב. התועדות תשמ"ב כרך ב. עמ' 1107)

בשמה של הפרשה - **ויקרא** - טמונה הוראה בעבודת האדם לקונו:

בכל עת ובכל שעה 'קוראים' לכל יהודי מן השמים, ודורשים ממנו: התעלה! לך מחיל אל חיל בעבודתך!

שני פנים לקריאה זו: לבעל מדרגה גבוהה, זו קריאת אתגר - אסור לך להסתפק בהישגך עד עכשיו, אלא עליך לחתור להישגים נעלים יותר. ואילו למי שמצוי בשפל המדרגה, זו קריאת עידוד - אל-לך להתיאש, שכן על-אף הכל, תמיד בכחך להתעלות ממצבך הירוד ולצאת מאפלה לאורה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כרך לט עמוד 209)

בסוף הפרשה הקודמת, פרשת פקודי, למדנו על גילוי אור גדול שהיה במשכן - "ויכבוד ה' מלא את המשכן, ולא יכל משה לבא אל אהל מועד ג'", שזה גילוי שבא מלמעלה; ואילו בפרשתנו מדובר בגילוי מועט, הנרמז בא"ף הזעירה של 'ויקרא', והינו אור שבא מלמטה, על-ידי העבודה בעניני העולם - צאן ובקר גשמיים.

אף, על אף הירידה בפרשתנו לגבי פרשת פקודי, הרי לפי סדר התורה, עולים ובאים מפרשת פקודי לפרשתנו. שכן תכלית הפונה היא לא בגילוי האור שבמשכן, אלא בגילוי שבתוך העולם, והגילוי הנעלה של פרשת פקודי אינו אלא הכנה והקדמה לגילוי בפרשתנו.

~ נקודות משיחות קודש ~ ('לקוטי שיחות' חלק כב, עמוד 11)

מפני מה מתחילין לתינוקות בתורת כהנים?... אלא: שהתינוקות טהורין, והקרבנות טהורין; יבאו טהורין ויתעסקו בטהורין (ויקרא רבה פרשה ז)

כשאדם מביא קרבן על חטא שחטא, הוא מבטא בכך את הקרבה וההתקשרות העצמיים שלו לה' יתברך, קרבה והתקשרות שלא נגע בהם החטא; ובכחה של התקשרות זו לתקן את הפגם שנגרם על-ידי החטא.

[וכמבאר בתורת החסידות, שבהתקשרות הנפש לאלקות - שתי בחינות: א) התקשרות עשויה - הנוצרת על-ידי קיום רצון ה' (מצוה מלשון צותא וחבור), והיא עלולה להפגם ולהחלש על-ידי אי-ציות, חליה, לרצונו; ב) התקשרות עצמית - שאיננה תלויה במילוי רצון העליון; היא אינה נוצרת על-ידו, ולכן גם לא נחלשת בהעדרו].

וזהו פנת המדרש: **"יבאו טהורין"** - תינוקות של בית רבן, שלא טעמו טעם חטא מעולם, **"ויתעסקו בטהורין"** - בתורת הקרבנות, המגלים ומעוררים את אותה בחינה בנפש שהיא למעלה מפגם החטא, אלא היא תמיד נקיה וטהורה.

~ נקודות משיחות קודש ~ ('לקוטי שיחות' חלק כב, עמוד 11)

ולא נאמר כי תקריב מנחה, מלמד שמקריבים קרבן עצים (תורת כהנים)

באור תכן 'קרבן עצים' בעבודה הרוחנית:

הקרבנות לסוגיהם (עולה, שלמים וכו') מורים על הקרבה חלקית, של כוחות מסוימים בנפש; כל קרבן לפי ענינו. ואילו 'קרבן עצים' מסמל הקרבה פללית, של עצם הנפש - האדם מוסר את עצמו, כל-כלו לקב"ה.

הקרבן זה נרמזת ב'קרבן עצים' דוקא, משתי סיבות:

(א) האדם נמשל לעץ, כנאמר (שופטים כ) "כי האדם עץ השדה".

(ב) עצי המערכה הם בגדר 'הכשר מצוה', שהרי אין הם באים אלא כדי לאפשר את הקרבתו והעלאתו של דבר אחר, הינו בשר הקרבן שנקרב על גביהם. ודוגמתו בעבודת האדם: מי שמקרב יהודי שני לקב"ה. הנכונות לעסוק בעבודה כזו, היא אות וסימן לביטול מחלט ומשלם לקב"ה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ד' אדר שני תשמ"א)

ויקרא (א) האות א' היא זעירא, ואלו האות א' שבמלה "אדם" בתחלת 'דברי הימים' היא רבתי. ויש לומר בדרך הרמז: פאן מדבר בקריאתו של **הקב"ה** אל משה, וביחס להקב"ה - על האדם להקטין את עצמו ולהיות 'זעירא'. אך ב'דברי הימים' מדבר בתולדות העולם, וביחס לעולם - על האדם להיות 'רבתי', למשל ולהשפיע על סביבתו.

(ב) **דִּבְרֵי אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֱלֹהִים אִדָּם**
כִּי־יִקְרִיב מִכֶּם קֶרְבָּן לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבְּקָר
וּמִן־הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת־קֶרְבַּנְכֶם:

ב מליל עם בני ישראל ותימר להזן אנש ארי יקרב מנכון קרבנא גדם יי מן בעירא מן תורי ומן ענא תקרבון ית קרבנכון:

ה"א אדם כי יקריב מכם • כשיקריב, בקרבנות נדבה דבר הענין. אדם • למה נאמר? מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל. הבהמה • יכול אף חיה בכלל? תלמוד לומר: "בקר וצאן". מן הבהמה • ולא פלה, להוציא את הרובע ואת הנרבע. מן הבקר • להוציא את הנעבד. מן הצאן • להוציא את המקצה. ומן הצאן • להוציא את הנוגח שהמית. כשהוא אומר למטה מן הענין "מן הבקר", שאין תלמוד לומר, להוציא את הטרפה. תקריבו • מלמד ששנים מתנדבים עולה בשתפות. קרבנכם • מלמד שהיא נדבת צבור, היא עולת קנין המזבח, הנאה מן המותרות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק יב, עמוד 8 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

אדם הראשון כמושל בכפה

אדם כי יקריב מכם

אדם - למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל (א, ב. ובפירוש רש"י)

צריך עיון אף "הכל היה שלו" דלכאורה לא מצינו שעשה אדם הראשון קנין המועיל בכל הדברים שבעולם. ואם כן, אף נקנה לו "הכל"?

יש לומר על-פי המבאר ברמב"ם (הלכות מלכים פרק ד הלכה י) בנוגע למלך ש"כל הארץ שפובש הרי היא שלו, ונותן לעבדיו ולאנשי המלחמה כפי מה שירצה, ומניח לעצמו כפי מה שירצה". דמבאר מזה דעל-ידי פיבוש נקנית המדינה פולה למי שפבש אותה, ולא בעי אהד משאר דרכי הקנינים.

והנה זה שמלך צריך לכבוש מלחמה כדי לקנות, הוא מכיון שהמדינה האחרת היא בבעלותו של מלך אחר הנלחם נגדו. ועל כן במלחמה, כשרוצה להוציא המדינה מרשותו ולהכניסה תחת בעלותו ושליטתו - צריך פיבוש. מה שאין כן פשאין מלכות ושליטה המנגדת, לא בעי פיבוש כדי לקנות, והמדינה נקנית למלך, בזה גופא שנמצאת תחת שליטתו. ועל-פי-זה יש לומר דמכיון שפשבנברא אדם הראשון, היה יחידי בעולם, ושולט על הכל, בזה נכבש כל העולם תחתיו ונעשה שלו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק יז, עמוד 9 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

טעם דלא נהפשו קרבנות חובה בראשונה

אדם כי יקריב מכם

בקרבנות נדבה דבר הענין (א, ב. ובפירוש רש"י)

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(ב) **מן הבהמה**. בתורת כהנים (ראה ויקר כו ט) מסיק, למדנו ענותנותו של הקדוש-ברוך-הוא שלא הטריח בניו להביא חיות מן היערות, אלא בהמות המצויות להם: תורה ג

וקשה, למה התחיל דיני קרבנות בקרבנות נדבה, דלכאורה הנה'ליה להתחיל בקרבנות שנתחייב בהן האדם, כחטאת ואשם וכיוצא בזה. ועד שקרבנות צבור שנתחייבו בהן כלל ישראל, לא נאמרו כאן כלל?
 ויש לומר דבאמת עקרה של פרשה זו אינה הלכות קרבנות, דפרשת קרבנות בעקרה היא להלן (אחרי, אמור, פנחס וכיוצא בזה) ולכן לא נאמרו כאן דיני קרבנות צבור, דאין כאן מקומן.

אלא שמכיון שבאותו זמן עמדו ישראל זמן מועט לפני היום השמיני למילואים, היו צריכים לדעת דיני הקרבנות שיתחייבו בהן בשמיני למילואים, ולכן נתפרשו כאן דיני הקרבנות שהיו צריכים לדעת דיניהם מיד.
 ועל-פי-זה מובן למה נתפרשו תחילה דיני קרבנות נדבה, כי אינו מסתבר כלל שמיד בשמיני למילואים, יום בו שרתה שכינה במשכן, יחטאו בני ישראל ויתחייבו מיד בקרבנות חובה, ונתחייבו בהן רק אחרי זמן.
 מה שאין-כן קרבנות נדבה, הרי כמו שנדבו בני ישראל למלאכת המשכן בנדיבות גדולה, כמו כן מסתבר שהקריבו מיד בשמיני למילואים קרבנות נדבה, ולכן בתחלה נתפרשו דיניהם, כי הקריבו אותן לפני קרבנות חובה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטרשיחות חלק א, עמוד 205 - מתוך 'לקראת שבת')

הקרבת נפש בהמית לה'

אדם כי-יקריב מקם קרבן ליהוה מן-הבהמה וגו' (א, ב)

יש לבאר פירוש עניני הקרבן בפנימיות הענינים:

קרבן ענינו הוא קרוב הפחות והחוששים דהאדם לה', 'אדם כי יקריב מקם'. כיצד עושים זאת, צריך לקחת בהמה ולהקריבה לה'. כלומר, האדם צריך לקחת את הנפש בהמית שלו ולהקריבה לה', הינו שגם נפשו בהמית תסיע לעניני קדושה ועבודת ה'.

וכשם שאת הבהמה יש לבדוק מקל מום, כך האדם צריך לבדוק כוחות נפשו ומחשבותיו דבוריו ומעשיו שיהיו כדבעי, ולא יהיה בהם חסרון - מום.

ואחר-כך לוקחים הקרבן ושוחטים אותו, דכשם שבשחיטה מוציאים את הדם וה'רוח חיים' מהבהמה, ולאחר השחיטה נשאר הגוף שלם אף ללא החיות שבו, כמו כן באדם: מוציאים ה'רוח חיים' שבנפש בהמית - החיות וההתלהבות מענינים גשמיים, ונשאר רק גוף הבהמה - הדבר הגשמי כשלעצמו נשאר, אף ללא החשק והתענוג הגשמי שבו, ומשתמשים בו אף ורק לעניני קדושה.

והמטרה היא לבוא למצב של "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, בשני יצריך" שאף בנפשו בהמית תתגלה האהבה הגדולה של היהודי להקב"ה. וזה נרמז בהקרבת הקרבן באש המזבח, שהבהמה - הנפש בהמית שבו, תתפלל באש האהבה לה'.

(ג) אם-עלה קרבנו מן-הבקר זכר תמים יקריבנו אל-פתח אהל מועד יקריב אותו לרצנו לפני יהוה:

ג אם עלתא קרבנה מן תורי דכר שלימ
 יקרבנה לתרע משפן זמנא קריב תיה
 לרענא לה קדם יי:

ה"ז זכר • ולא נקבה. כשהוא אומר "זכר" למטה, שאין תלמוד לומר "זכר", ולא טמטום ואנדורגיניוס. תמים • בלא מום. אל-פתח אהל מועד • מטפל בהקאתו עד העזרה. מהו אומר: יקריב יקריב? אפלו נתערבה עולת ראובן בעולת שמעון, יקריב כל אחד לשם מי שהוא. וכן עולה בחלין, ימכרו החלין לצרכי עולות ויהי הן פלן עולות ונתקרב כל אחת לשם מי שהוא. יכול אפלו נתערבה בפסולין או בשאינו מינו? תלמוד לומר: "יקריבנו". יקריב אתו • מלמד, שכופין אותו. יכול בעל-כרחו? תלמוד לומר: "לרצנו". הא כיצד? כופין אותו עד שיאמר 'רוצה אני'. לפני ה' וסמך • אין סמיכה בבמה.

(ד) וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עליו:

ד ויסמוך ידה על ריש עלתא ויתרעי לה
 לכפרא עלוהי:

ה"ז על ראש העלה • להביא עולת חובה לסמיכה, ולהביא עולת הצאן. העלה • פרט לעולת העוף.

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(ג) אל פתח אהל מועד יקריב אתו. שלא יאמר אדם לכהן לה וקח בהמה ויקריבנה. (ד) לכפר עליו. כי בשאדם אוכל חלב (ד) ויסמך ידו על ראש העלה. אלא בעל הקרבן מידהו ומביאו עד לפני בית המלך: תורה ד (ד) לכפר עליו. כי בשאדם אוכל חלב

וְנִרְצָה לוֹ • על מה הוא מְרַצָּה לוֹ? אם תאמר על כַּרְתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית-דִין, או מִיתָה בְיַד שְׁמַיִם, או מַלְקוֹת - הֲרֵי עֲנִשׁוֹן אֲמור. הֲאֵינּוּ מְרַצָּה אֶלָּא על 'עֲשֵׂה' וְעַל 'לֹא שִׁנַּתְק לַעֲשֵׂה'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר המאמרים קונטרסים א, עמוד 376)

ה'סְמִיכָה' בְּכָל - כְּגוֹן סְמִיכַת יָדָיו שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוּ עַל בְּנֵי יוֹסֵף, או סְמִיכַת יְהוֹשֻׁעַ עַל-יְדֵי מֹשֶׁה - עֲנִינָה הַמְשַׁכָּה מִבְּחִינַת עֵשֶׂר סְפִירוֹת, שְׂרָאשִׁיתָן הִיא סְפִירַת הַחֲכָמָה. וְכִידוּעַ, שֶׁעֲשָׂר אֲצָבָעוֹת הַיָּדַיִם הֵן כְּנֶגֶד עֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת. אִף לְגַבִּי סְמִיכַת הַקְּרָבָן כִּי: הָאֲדָם (בְּגִימָטְרִיא מ"ה) מִמְשִׁיף אֹר עֲלִיוֹן מִשָּׁם מ"ה עַל הַבְּהִמָּה (בְּגִימָטְרִיא ב"ן), הַשֵּׁם שֶׁהוּא מְקוֹר לְעוֹלָמוֹת), וּבְכָף מֵאֲפֹשֶׁר לָהּ לְהִתְעַלּוֹת עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת הַקְּרָבָן.

(ה) וְשַׁחַט אֶת-בֶּן הַבֶּקָר לְפָנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים אֶת-הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת-הַדָּם עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר-פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

כִּי-**וְשַׁחַט וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֲנִים •** מִקְבֵּלָה וְאֵילָף מִצּוֹת כְּהֵנָּה. לְמַד עַל הַשְּׁחִיטָה, שֶׁכְּשֶׁרָה בְּזֶר. לְפָנֵי ה' • בְּעֲזָרָה. וְהִקְרִיבוּ • זֶה קְבֵלָה שֶׁהִיא הֶרָאשׁוֹנָה, וּמִשְׁמַעָה לְשׁוֹן "הוֹלְכָה". לְמַדְנָה, שֶׁתִּיְהֵן (סְפָרִים אֲחֵרִים: שְׁשִׁמִּיָּהוּ) בְּבִנְי אֹהֶרֶן. בְּנֵי אֹהֶרֶן • יְכוּל חֲלָלִים? תְּלַמּוּד לומר: "הַכֹּהֲנִים". אֶת-הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת-הַדָּם • מֵה תְּלַמּוּד לומר: "דָּם" "דָּם" שְׁתֵּי פְעֻמִּים? לְהִבְיָא אֶת שְׁנַתְעַרְב בְּמִינוּ או בְּשִׂאֵינוּ מִינוּ. יְכוּל אִף בְּפִסּוּלִים, או בַּחֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, או בַּחֲטָאוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁאֵלּוּ לְמַעַלָּה וְהִיא לְמַטָּה? תְּלַמּוּד לומר בְּמִקּוֹם אַחֵר: "אֶת-דָּמוֹ". וְזָרְקוּ • עוֹמֵד לְמַטָּה וְזוֹרֵק מִן הַכְּלִי לְכַתֵּל הַמִּזְבֵּחַ לְמַטָּה מִחוּט הַסְּקָרָא כְּנֶגֶד הַזְּוִיּוֹת, לְכַף נֶאֱמַר: "סָבִיב", שֶׁיְהִיָּה הַדָּם נֶתָּן בְּאַרְבַּע רֹחוֹת הַמִּזְבֵּחַ. או יְכוּל יִקְיַפְנוּ כְּחוּט? תְּלַמּוּד לומר: "וְזָרְקוּ", וְאִי-אֲפֹשֶׁר לְהִקְיַף בְּזִרְקָה. אִי "וְזָרְקוּ", יְכוּל בְּזִרְקָה אַחַת? תְּלַמּוּד לומר: "סָבִיב", הֲאֵי כִי־צַד? נוֹתֵן שְׁתֵּי מִתְּנֻנּוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע. אֲשֶׁר-פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • וְלֹא בְּזִמְן שֶׁהוּא מְפָרֵק.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' טו ד, עמוד 1294)

אִין וְשַׁחַט אֶלָּא וּמִשָּׁף (חולין ל)

הַשְּׁחִיטָה "מוֹשְׁכַת" וּמַעַלָּה אֶת הַבְּהִמָּה או אֶת הַעוֹף מוּפְצָבָם הַנוֹכַחִי, וּמִכְשִׁירָה אוֹתָם לְאֲכִילָה, כִּי שְׂיוֹכְלוּ לְהִתְעַלּוֹת מִדְּרַגַּת 'חַי' לְדְרַגַּת 'מְדַבֵּר', פֶּאֶשֶׁר הֵם נִעְשִׂים דָּמוּ וּבִשְׂרוּ שֶׁל הָאֲדָם הַאוֹכְלָם. אִף בְּשִׁחִיטַת הַנֶּפֶשׁ-הַבְּהִמִּית כִּי: יֵשׁ 'לְמִשׁוּף' וְלְהַעֲלוֹת אוֹתָהּ עַד שֶׁתּוּכַל לְהַכְּלִל בְּקִדְשַׁת הַנֶּפֶשׁ-הָאֱלֹקִית.

(ו) וְהִפְשִׁיט אֶת-הָעֵלָּה וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ: וְיִשְׁלַח יָת עֲלָתָא וּפְלַג יִתָּה לְאַבְרָהָא:

כִּי-**וְהִפְשִׁיט אֶת-הָעֵלָּה •** מֵה תְּלַמּוּד לומר: "הָעֵלָּה"? לְרַבּוֹת אֶת כָּל הָעוֹלוֹת לְהִפְשִׁט וְנִתְחָה. אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ • וְלֹא נִתְחִיָּה לְנִתְחִים.

(ז) וְנִתְּנוּ בְנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֲצִים עַל-הָאֵשׁ: וְיִתְּנוּ בְנֵי אֹהֶרֶן כְּהֵנָּה אֲשֶׁתָּא עַל מְדַבְּחָא וְיִסְדְּרוּן אַעֲיָא עַל אֲשֶׁתָּא:

כִּי-**וְנִתְּנוּ אֵשׁ •** אֶף-עַל-פִּי שֶׁהָאֵשׁ יוֹרְדַת מִן הַשְּׁמַיִם, מִצְּוָה לְהִבְיָא מִן הַדְּיוּט. בְּנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֵן כֶּשֶׁהוּא בְּכַהוֹנוֹ, הֲאֵי אִם עָבַד בְּכַבְדֵּי כְּהֵן הַדְּיוּט, עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

מִכְפָּרַת מֵה שְׁלֹא יִדַע לְעוֹלָם: תוֹרָה ה
(ה) וְשַׁחַט: לְשׁוֹן חֲדִיר, כִּי כֵן דְּרָף שְׁחִיטָה, אֲבָל בְּהַקְרָבָה כְּתִיב **וְהִקְרִיבוּ וְזָרְקוּ**, וְעָרְכוּ, וְנִתְּנוּ (פסוק ז):
אֶת בֶּן הַבֶּקָר. מִשְׁמַע כְּחוֹר וְיָלָה, שְׁלֹא יְבִיא זָקֵן או חוֹלָה מִשׁוּם
 הַקְּרִיבָהוּ נֹא לְפָתְחָךְ (מֵלֵאכִי א ח):
בְּנֵי אֹהֶרֶן. שְׁלֹא יְהִי מְקַרְבִּין כְּהֵנִים וְזָקֵנִים שְׁמֹרֶתֶתִים יְדִיהֶם, וְכֵן אֲמָרוּ ו'ל בְּמִסְכַּת חוֹלִין (כֵּה) מֵאִמְתִּי כְּהֵנִים פְּסוּלִין מִשְׁיִרְתֶּת: תוֹרָה ו
(ו) וְהִפְשִׁיט אֵת וְגו'. לְפִי שְׁמִצִּינוּ בְּפָרִים הַנִּשְׂרָפִים וּשְׁעִירִים הַנִּשְׂרָפִין שֶׁהֵבֵל נִשְׂרָף, עוֹר וּבִשָּׂר וּפְרָשׁ וְלֶחֶד שְׁכֵמֵת וְגו' (שם), הוֹצִירָךְ לְפָרֵשׁ כֵּאֵן אֶף-עַל-פִּי שְׁכֵמֵת וְגו' לְכִלִּי וְנִשְׂרָפֶת, שֶׁשְׁעוֹנָה [הַפְּשִׁט] וְאִין הָעוֹר נִשְׂרָף: תוֹרָה ז

ח ויסדרו בני אהרן כהניא ית אבריא ית רישא וית תרבא על אעיא די על אשתא די על מדבחא :

(ח) וְעֲרֹכוּ בְנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנִּתְחִים אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדֵר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֶל־הַמִּזְבֵּחַ:

ט"ו בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים • כְּשֶׁהֵם בְּכֹהֲנֵם. הָא כְּהֵן הַדְּיוּט שְׁעֵבֵד בְּשִׁמּוֹנָה בְּגָדִים, עֲבוּדְתוֹ פְּסוּלָה. אֶת הַנִּתְחִים אֶת־הָרֹאשׁ • לְפִי שְׂאִין הָרֹאשׁ בְּכָלֵל הַפֶּשֶׁט, שְׁכַבְר הַתּוֹ בְּשַׁחֲיטָה, לְפִיכֶן הַצֶּרֶף לְמִנּוּתוֹ לַעֲצָמוֹ. וְאֶת־הַפָּדֵר • לְמָה נֶאֱמַר? לְלַמֶּדֶךָ, שְׁמַעְלֵהוּ עִם הָרֹאשׁ וּמְכַסֶּה בּוֹ אֶת בֵּית הַשְּׁחִיטָה. וְזֶהוּ דֶרֶךְ כְּבוֹד שֶׁל מַעֲלָה. אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ • שְׁלֵא יִהְיוּ הַגְּזִירִין יוֹצְאִין חוּץ לַמַּעֲרָכָה.

ט ויגיה וכרעוהי יחלל במיאי ויסק פהנא ית פלא למדבחא עלתא קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי :

(ט) וְקִרְבוּ וּכְרַעְיוּ יָרַחַץ בַּמַּיִם וְהִקְטִיר הַכֶּתֶן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַה עֲלֶיהָ אִשָּׁה רֵיחַ־נִיחּוֹחַ לַיהוָה:

ט"ז עֲלֶיהָ • לְשֵׁם עוֹלָה יִקְטִירוּנָהּ. אִשָּׁה • כְּשִׁשְׁחֻטְנוּ, יֵהָא שׁוֹחֲטוֹ לְשֵׁם הָאֵשׁ. וְכֹל "אִשָּׁה", לְשׁוֹן אֵשׁ פּוֹשִׁי"ר בְּלַעֲז"ז. נִיחּוֹחַ • נַחַת רוּחַ לְפָנַי, שְׂאֲמַרְתִּי וְנַעֲשֶׂה רְצוֹנִי.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חל"ב ע' 1)

יח יח ניחוח לה' (א, ט) נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני (רש"י) הטעם שדןקא בקרבנות נאמר הבטוי "ריח ניחוח לה'", הוא מפני שבכל המצוות שאדם מקיים יש תועלת גם לעצמו, גם בסוג המצוות 'חקים' - שאין להם טעם והסבר - יש תועלת לאדם, כיון שעל ידי מצוות אלו האדם מקבל על עצמו על מלכות שמים, ומקיים את גזרות המלך. לעמת זאת הקרבנות לא נועדו כלל לאדם, אלא אף ורק לצרכו של הקב"ה, וכל ענינם הוא שיתקיים רצונו של הקב"ה. לכן יש נחת רוח, מעצם העבדה שרצונו של הקב"ה התקיים ללא כל תמורה.

לכן גם מצינו בטוי זה - כמעט - רק בקרבנות עולה, מנחה ושלמים, ולא בקרבנות חטאת, אשם ותודה. כי בקרבנות אלו אין לאדם תועלת לעצמו כלל, משא"כ בקרבנות חטאת, אשם ותודה יש לאדם תועלת לעצמו. קרבנות חטאת ואשם נועדו לכפר על חטאי האדם, וקרבן תודה משמש כהודאה לה' על הנס שעשה לאדם, שזוהי חובה טבעית של האדם להודות.

(י) וְאִם־מִן־הַצֹּאֵן קִרְבָּנוֹ מִן־הַפְּשָׁבִים או מן העוים לעלה זכר תמים יקריבנו:

ט"ח וְאִם מִן הַצֹּאֵן • וְי' מוֹסִיף עַל עֲגִין רֹאשׁוֹן. וְלְמָה הַפְּסִיק? לְתַן רֹחַ לְמֹשֶׁה לְהַתְּבוּנָן בֵּין פְּרֹשֶׁה לְפְרֹשֶׁה. מִן־הַצֹּאֵן מִן־הַפְּשָׁבִים או מן־הָעוֹיִם • הָרִי אֵלּוּ ג' מַעוּטִין, פֶּרֶט לְזֶקֶן, לְחוּלָה וּלְמִזְגָהּ.

יא ויכוס יתה על צדא דמדבחא צפונא קדם יי ויזרקו בני אהרן כהניא ית דמה על מדבחא סחור סחור :

(יא) וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יַרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנָי יְהוָה וּזְרָקוּ בְנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמּוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

ט"ט על ירך המזבח • על צד המזבח. צפנה לפני ה' • ואין צפון בכמה.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עזו והדר

ופרשו (להלן ד יא), וכן ושרפו באש את ערותם ואת בשרם ואת פרשם (להלן טו כז): תורה י

(ט) וְקִרְבוּ [וּכְרַעְיוּ יָרַחַץ בַּמַּיִם]. לְפִי שׁוֹז בָּאָה עַל שְׁלַחַן הַמִּלֶּךְ צְרִיכָה לְהַעֲשׂוֹת בְּכָבוֹד וּנְקִיאוֹת, אֲבָל קֹדְשִׁים הַנְּשָׂרְפִים בְּחוּץ נֶאֱמַר בָּהֶם וְקִרְבוּ

(ח) וְעֲרֹכוּ בְנֵי אֶהֱרֹן. וְגַבֵּי צֵאֵן כְּתִיב (פסוק יב) וְעֲרַךְ, לְפִי שְׁבָקָר שְׁהוּא גְדוֹל צָרִיךְ שְׁנִיב, אֲבָל צֵאֵן שְׁהוּא קָטָן סְגִי בְּחֹד: תורה ט

יב ויפלא נתה לאברהם ונת רישה ונת תרבה
ויסדר פהנא ויהוון על אענא די על אשתא
די על מדבחא:

(יב) ונתח אתו לנתחיו ואתראשו ואתפררו וערף
הפתן אתם עלהעצים אשר עלהאש אשר
עלהמוזבח:

יג וננא ויכרעיא יחלל במינא ויקרב פהנא נת
כלא ויסק למדבחא עלתא הוא קרבן
דמתקבל ברענא קדם יי:

(יג) והקרב והפרעים ירחץ במים והקריב הפתן
אתהכל והקטיר המזבחה עלה הוא אשה ריח
ניחח ליהוה: פ

♦ יום שני ד' אדר ב' ♦

יד ואם מן עופא עלתא קרבנה קדם יי
ויקרב מן שפנינא או מן בני יונה נת
קרבנה:

(יד) ואם מן העוף עלה קרבנו ליהוה והקריב
מן התורים או מן בני יונה את קרבנו:

יש מן העוף • ולא כל העוף, לפי שנאמר: "תמים זכר בבקר בפשבים ובעזים", תמות וזכרות בבמה
ואין תמות וזכרות בעופות; יכול אף מחסר אבר? תלמוד לומר: "מן העוף". תרים • גדולים ולא קטנים.
בני יונה • קטנים ולא גדולים. מן התורים או מן בני יונה • פרט לתחלת הצהוב שבזנה ושכנה, שהוא
פסול, שגדול הוא אצל בני יונה וקטן אצל תורים.

טו ויקרבנה פהנא למדבחא וימלוק נת
רישה ויסק למדבחא ויתמצי דמה על פתל
מדבחא:

(טו) והקריבו הפתן אלהמוזבח ומלך אתראשו
והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר המזבח:

יש והקריבו • אפלו פרידה אחת ביא. הפתן ומלך • אין מליקה בכלי, אלא בעצמו של פתן; קוצץ
בצפרנו ממול הערף וחותר מפרקת עד שמגיע לסמינין וקוצץ. ונמצה דמו • לשון "מיץ אפים", (משל
ל "כפי אפס המיץ" (ישעיה טו). כובש בית השחיטה על קיר המזבח והדם מתמצה ויורד. ומלך והקטיר
ונמצה • אפשר לומר כן? מאחר שהוא מקטיר, הוא מוצה! אלא, מה הקטרה - הראש בעצמו והגוף
בעצמו וכיו, אף מליקה כן. ופשוטו של מקרא מסרס הוא: ומלך והקטיר, וקדם הקטרה, "ונמצה דמו"
כבר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי 'לקוטי שיחות' חלק יז עמוד 16 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הדם מתמצה ויורד

על הפסוק "ונמצה דמו על קיר המזבח" (א, טו) אומר רש"י "כובש בית השחיטה על קיר המזבח, והדם מתמצה ויורד".
יש לבאר זה בדרך החסידות:
ידועים דברי הרמב"ן (פרשתנו א, ט) שתכן עבודת הקרבנות הוא שיחשב האדם "כי חטא לאלקיו בגופו ובנפשו, וראוי לו
שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמונה כו' דמו תחת דמו, נפש תחת נפש כו'".
ומבאר בתורת החסידות (ראה ספר המאמרים תש"ט, מאמר ד"ה טעמה כי טוב סחרה פרק ב. ועוד) דזה שמקריבין את חלב ודמו
של הקרבן על המזבח, הוא כי הפירה על חטאי האדם מגיעה על ידי שהאדם מקריב עצמו להקב"ה, שבמקום להתענג
מענייני עולם הזה, יקריב את "חלבו" - התענוג שלו, לעבודת הקב"ה, ובמקום שיהיה שקוע ראשו ורבו בענייני עולם הזה,
יקריב את דמו, והינו "רתיחת הדמים", לו יתברך, שההתלהבות שלו תהיה רק בעבודת הבורא.

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(טו) ונמצה דמו על קיר המזבח. לפי שדמו מועט אינו מקובל במזרק, שאם היה מקבלן בכלי לא יוכל להזות, ולקר מולך
בראשו של מזבח, כדי שימצה מיד על המזבח: תורה טו

וזהו מה שכותב רש"י כאן בסיום עבודות קרבן עולה, שהכפרה הבאה על ידי הקרבן היא על ידי ש'פובש' את התענוג שלו, ו"הדם מתמצה ויורד", שכל ההתלהבות והתענוג שלו בעניני עולם הזה, הרי הוא "סוחטו" ומוציא ומקריבו לו יתברך.

(טז) והסיר את מראתו בנצתה והשליך אתה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן:
 טז ויעדי ית זפקה באכלה וירמי יתה לסטר מדבחה קדומא לאתר דמושדין קטמא:

טז"א - מראתו • מקום הרעי, וזה הזפק. בנצתה • עם בני מעיה. ו"נוצה" לשון דבר המאוס, כמו: "כי נצו גם-עו", וזהו שתרגם אונקלוס: "באוכליה", וזהו מדרשו של אבא יוסי בן חנן, שאמר: נוטל את הקרקבן עמו. ורבותינו זכרונם לברכה אמרו: קודר סביב הזפק בספין כמו ארבה, ונוטלה עם הנוצה שעל העור. בעולת בהמה, שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה, נאמר: והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר. בעוף, שגוזז מן הגזל, נאמר: והשליך את המעים, שאכלו מן הגזל. אצל המזבח קדמה • במזרחו של כבש. אל מקום הדשן • מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בקר, ודשון מזבח הפנימי והמזורה, וכלם נבלעים שם במקומן.

(יז) ושפע אתו בכנפיו לא יבדיל והקטיר אתו הכהן המזבחה על העצים אשר על האש עלה הוא אשה ריח ניחח ליהוה: ס
 יז ויפרק יתה בגדפוהי לא יפרש וינסק יתה פהנא למדבחה על אעיא די על אשתא עלתא הוא קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי:

טז"ב - ושפע • אין שסוע אלא ביד; וכן הוא אומר בשמשון: "וישפעוהו כשפע הגדי". בכנפיו • עם כנפיו; אינו צריך למרט כנפי נוצתו. בכנפיו • נוצה ממש. והלא אין לך הדיוט שמריח ריח רע של כנפים נשרפים ואין נפשו קצה עליו. ולמה אמר הכתוב: "והקטיר"? כדי שיהא המזבח שבע ומתדר בקרבנו של עני. לא יבדיל • אינו מפרקו לגמרי לשתי תתיכות, אלא קורעו מגבו. נאמר בעוף: "ריח ניחח", ונאמר בבהמה: "ריח ניחח". לומר לך: 'אחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכון את לבו לשמים'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ בשלח תשל"ו)

נאמר בעוף ריח ניחח, ונאמר בבהמה ריח ניחח (רש"י א. יז) יש לשאל: כאן מקדים עוף, ואלו בהמשך מקדים בהמה: "המרבה... הממעיט". ויש לומר, שעוף ובהמה שונים ממש, לא רק מצד הפונה, כי בכל אחד יש מעלה: עוף - מקריבים גם הנוצה (בעולת בהמה, העור לא קרב). בהמה - מצד גדלה. לכן הקדים עוף, כדי להדגיש שמבחינה מסוימת דוקא הוא המרבה (ולכן השמיט קרבן מנחה, ששורה לעוף ולבהמה רק מצד הפונה).

ב (א) ונפש פיתקריב קרבן מנחה ליהוה סלת יהיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה:
 א ואנש ארי קרב קרבן מנחתא קדם יי סלתא יהי קרבנה ויריק עלה משחא ויתן עלה לבנתא:

טז"ג - ונפש פי תקריב • לא נאמר "נפש" בכל קרבנות נדבה, אלא במנחה; מי דרכו להתנדב מנחה? עני. אמר הקדוש-ברוך-הוא, מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו. סלת יהיה קרבנו • האומר: "הרי עלי מנחה", סתם, מביא מנחת סלת, שהיא הראשונה שבמנחות ונקמצת כשהיא סלת, כמו שמפרש בענין. לפי שנאמרו כאן חמשה מיני מנחות, וכלן באות אפיוות קדם קמיצה חוץ מזו, לכך קרויה "מנחת סלת". סלת • אין "סלת" אלא מן החטין, שנאמר: "סלת חטין", ואין מנחה פחותה מעשרון, שנאמר: "ועשרון סלת... למנחה", עשרון לכל מנחה. ויצק עליה שמן • על פלה. ונתן עליה לבנה • על מקצתה; מניח קמץ לבונה עליה לצד אחד. ומה ראית לומר בן? שאין רבוי אחר רבוי בתורה, אלא למעט. דבר אחר: שמן על פלה, מפני שהוא נבלל עמה ונקמץ עמה, כמו שנאמר: "מסלתה ומשמנה", ולבונה על מקצתה שאינה נבללת עמה ולא נקמצת עמה, שנאמר: "על כל לבנתה", שלאחר שקמץ, מלקט את הלבונה פלה ומעליה ומקטירה. ויצק. ונתן. והביאה • מלמד שיציקה ובלילה כשרים בך.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 7)

וּנְפֹשׁ כִּי תִקְרַיב קָרְבַּן מִנְחָה (ב, א) **קָרְבָּן, מִלְמַד שֶׁהַיְחִיד מִתְנַדֵּב עֲצִים** (תורת כהנים) יש לשאל, הרי עצים הם 'מקשירי קרבן', ולא קרבן. ויש לומר, והנה בקרבן ממש חש האדם ספוק מכף שעשה פעלה חשובה (ריח ניחוח לה), ולכן אין בו התבטלות מלאה. אך קרבן עצים, שאינו קרבן ממש, אינו גורם ספוק לאדם, והתבטלותו היא מלאה. נמצא, שה'קרבן' שבעצים נעלה יותר מהקרבן עצמו.

(ב) וְהִבִּיאָה אֶל־בְּנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים וְקִמְץ מִשֶּׁם מִלֵּא קִמְצוּ מִסֹּלֶתָהּ וּמִשְׁמֶנֶהּ עַל פֶּלִי־לִבְנֹתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אֲזִבְרָתָהּ הַמְזֻבַּחַת אִשֶּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:

ש"י < **הַכֹּהֲנִים וְקִמְץ** • מקמיצה ואילף מצות כהנה. **וְקִמְץ מִשֶּׁם** • ממקום שרגלי הזר עומדות, ללמדך, שהקמיצה פשרה בכל מקום בעזרה, אף באחת-עשרה אמה של מקום דריסת רגלי ישראל. **מִלֵּא קִמְצוּ** • יכול מברץ, ומבצבץ ויוצא לכל צד? תלמוד לומר במקום אחר: "והרים ממנו בקמצו", לא יהא פשר אלא מה שבתוף הקמץ. אי "בקמצו", יכול חסר? תלמוד לומר: "מלא". הא ביצד? חופה שלש אצבעותיו על פס ידו, וזהו "קמץ" במשמע לשון העברית. **עַל פֶּלִי־לִבְנֹתָהּ** • לבר כל הלבונה, היא הקמץ מלא. **לִבְנֹתָהּ וְהִקְטִיר** • אף הלבונה בהקטרה. **מִלֵּא קִמְצוּ מִסֹּלֶתָהּ וּמִשְׁמֶנֶהּ** • הא, אם קמץ ועלה בידו גרגר מלח או קרט לבונה, פסולה. **אֲזִבְרָתָהּ** • הקמץ העולה לגבה הוא זכרון המנחה, שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת ריח.

(ג) וְהִנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאֹהֶרֶן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים מֵאֲשֵׁי יְהוָה: ם

ש"י < **לְאֹהֶרֶן וּלְבָנָיו** • כהן גדול נוטל חלק בראש שלא במחלקת, וההדיוט במחלקת. **קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים** • היא להם. **מֵאֲשֵׁי ה'** • אין להם חלק בה, אלא לאחר מתנות האשים.

(ד) וְכִי תִקְרַב קָרְבַּן מִנְחָה מֵאִפֶּה תְנוּרָה סֹלֶת חֲלוֹת מִצַּת בָּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן וְרִקְיָי מִצֹּת מְשֻׁחִים בְּשֶׁמֶן: ם

ש"י < **וְכִי תִקְרַב וְגו'** • שאמר: 'הרי עלי מנחת מאפה תנורה'; ולמד הכתוב, שיביא או חלות או ריקיין. החלות בלולות והריקין מיוחין. ונחלקו רבותינו במשיחתן: יש אומרים: 'מושחן וחוזר ומושחן עד שיכלה כל השמן שבלג, שכל המנחות טעונות לג שמן', ויש אומרים: 'מושחן כמין פ"ף יגנית, ושאר השמן נאכל בפני עצמו לכהנים'. ומה תלמוד לומר "בשמן", "בשמן"? שתי פעמים? להכשיר שמן שני ושלישי היוצא מן הזיתים, ואין צריך שמן ראשון אלא למנורה, שנאמר בו: "וְדָף". ושינינו ב'מנחות': כל המנחות האפויזות לפני קמיצתן ונקמצות על ידי פתיחה, בלן באות עשר עשר חלות, והאמור בה: "ריקין", באה עשר ריקיין.

(ה) וְאִם־מִנְחָה עַל־הַמִּחְבֵּת קָרְבָּנָךְ סֹלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן מִצָּה תִהְיֶה:

ש"י < **וְאִם־מִנְחָה עַל־הַמִּחְבֵּת** • שאמר: "הרי עלי מנחת מחבת", וכלי הוא שהיה במקדש שאופין בו מנחה על האור בשמן, והכלי אינו עמק אלא צף, ומעשה המנחה שבתוכו קשין, שמתוף שהיא צפה, האור שורף את השמן. וכלן טעונות שלש מתנות שמן: ציקה וכלילה ומתן שמן בפלי קדם לצשיתן. **סֹלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן** • מלמד שבוללן בעודן סלת.

הואם מנחתא על מסרתא קרבנך סלתא דפילא במשח פטיר תהי:

(ו) פִּתּוֹת אֶתְּהָ פִּתִּים וַיִּצְקֶתָ עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה וּבִצַּע יָתֵהּ בַּצּוּעִין וַתְּרִיק עֲלֶיהָ מִשְׁחָה מִנְחָתָהּ הִיא: **הוא: ם**

ש"י פִּתּוֹת אֶתְּהָ פִּתִּים • לְרֵבּוֹת כָּל הַמִּנְחוֹת הַנֶּאֱפוֹת קִדָּם קְמִיצָה, לַפְּתִיתָהּ. וַיִּצְקֶתָ עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה הוּא • לְרֵבּוֹת כָּל הַמִּנְחוֹת לִיִּצְקָהּ. יְכוּל אַף מִנְחַת מֵאֶפֶה תִּנּוֹר כֵּן? תִּלְמוּד לומר: "עָלֶיהָ". אוֹצִיא אֶת הַחִלּוֹת וְלֹא אוֹצִיא אֶת הַרְקִיקִין? תִּלְמוּד לומר: הוּא.

♦ יום שלישי ה' אדר ב' ♦

(ז) וְאִם־מִנְחַת מִרְחֶשֶׁת קִרְבַּנְךָ סֵלֶת בְּשֶׁמֶן תַּעֲשֶׂה: וְאִם מִנְחַת רִדְמָה קִרְבַּנְךָ סֵלֶתָּהּ בְּמִשַּׁח תִּתְעַבֵּד:

ש"י מִרְחֶשֶׁת • כְּלִי הוּא שֶׁהִנֵּה בַּמִּקְדָּשׁ, עֵמֶק, וּמִתּוֹךְ שֶׁהִיא עֲמֻקָּה, שֶׁמֶנָּה צְבוּר וְאֵין הָאוֹר שׁוֹרְפוֹ, לִפְיֶךָ מַעֲשֶׂה מִנְחָה הַעֲשׂוּיִין לְתוֹכָהּ רוֹחֲשִׁין. כָּל דְּבַר רַף עַל־יָדַי מִשְׁקָה נִרְאֶה פְּרוֹחֵשׁ וּמִנְעֻעַ.

(ח) וְהִבֵּאתָ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֱלֶה לַיהוָה וְהִקְרִיבָהּ אֶל־הַפֶּה וְהַגִּישָׁה אֶל־הַמִּזְבֵּחַ: וְהַתִּיתִי יָת מִנְחָתָהּ דִּי יִתְעַבֵּד מֵאֲלֵין קִדָּם יִי וַיִּקְרְבִּנֶיהָ לְוֶת כְּהֵנָּה וַיִּקְרְבֶנָּה לְמִדְבָּחָהּ:

ש"י אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֱלֶה • מֵאֶחָד מִן הַמִּינִים הַלְלוֹ. וְהִקְרִיבָהּ • בְּעָלֶיהָ אֶל הַכֹּהֵן. וְהַגִּישָׁה • הַכֹּהֵן. אֶל־הַמִּזְבֵּחַ • מַגִּישָׁה לְקֶרֶן דְּרוֹמִית מֵעַרְבִית שֶׁל מִזְבֵּחַ.

(ט) וְהָרִים הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אֲזִפְרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֹּחַהּ אִשָּׁה רִיחַ נִיחַח לַיהוָה: וְהָרִים אֶת־אֲזִפְרָתָהּ • הוּא הַקֶּמֶץ.

(י) וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קִדָּשׁ קִדָּשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה: יוֹדֵאִשְׁמָאֵר מִן מִנְחָתָהּ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קִדָּשׁ קִדָּשִׁין מִקְרָבָנָהּ דִּי:

(יא) כָּל־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ כִּי כָל־שֵׂאֵר וְכָל־דְּבַשׁ לֹא־תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לַיהוָה: יֵא כָּל מִנְחָתָהּ דִּי תִקְרְבוּן קִדָּם יִי לֹא תִתְעַבֵּד חֲמִיעַ אֲרִי כָּל חֲמִיר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תִסְקֹן מִנָּה קִרְבָּנָהּ קִדָּם יִי:

ש"י וְכָל־דְּבַשׁ • כָּל מְתִיקַת פֶּרִי, קְרוֹי "דְּבַשׁ".

(יב) קִרְבַּן רֵאשִׁית תִּקְרִיבוּ אִתְּם לַיהוָה וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא־יֵעָלוּ לְרִיחַ נִיחַח: יֵב קִרְבַּן קִדְמִי תִקְרְבוּן יְתִהוּן קִדָּם יִי וְלִמְדָבָחָהּ לֹא יִתְסָקוּן לְאַתְמָקְלָא בְּרַעֲוָא:

ש"י קִרְבַּן רֵאשִׁית תִּקְרִיבוּ • מֵה יֵשׁ לָךְ לְהִבִּיא מִן הַשָּׂאוֹר וּמִן הַדְּבַשׁ? קִרְבַּן רֵאשִׁית, שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁל עֲצָרְתָּ, הַבָּאִים מִן הַשָּׂאוֹר, שְׁנֵאֵמֶר: "חֶמֶץ תִּאֲפִינָה", וּבַפּוֹרִים מִן הַדְּבַשׁ, כְּמוֹ בַפּוֹרֵי תֵאֲנִים וְתִמְרִים.

ב (יא) כִּי כָּל שֵׂאֵר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תִקְטְרוּ. לְפִי שְׂאֵמֶר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא עַל כָּל קִרְבַּנְךָ תִּקְרִיב מִלַּח (מֵחֶלֶק ב' יא), וְהִלְלוּ אֵינֶן מִקְבְּלִין מִלַּח: תוֹרַה יב

יג וְכָל-קָרְבַּן מִנְחַתְךָ בַּמִּלַּח תִּמְלַח וְלֹא תִבְטַל מִלַּח קִיָּם אֲלֵהֶךָ מֵעַל מִנְחַתְךָ עַל כָּל קָרְבְּנֶךָ תִּקְרַב מִלְחָא :

(יג) וְכָל-קָרְבַּן מִנְחַתְךָ בַּמִּלַּח תִּמְלַח וְלֹא תִבְטַח מִלַּח קִיָּם אֲלֵהֶיךָ מֵעַל מִנְחַתְךָ עַל כָּל-קָרְבְּנֶךָ תִּקְרַב מִלַּח: ם

טז מְלַח בְּרִית • שֶׁהַבְּרִית כְּרוּתָה לְמִלַּח מִשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית, שֶׁהִבְטַחוּ הַמַּיִם הַתְּחִתוֹנִים לְקָרֵב בַּמִּזְבֵּחַ בַּמִּלַּח, וְנִסּוּף הַמַּיִם בְּחָג. עַל כָּל-קָרְבְּנֶךָ • עַל עוֹלוֹת בְּהֵמָה וְעוֹף, וְאִמּוּרֵי כָּל הַקֹּדְשִׁים כְּלֵן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (90 השיחות תשמ"ט א עמ' 337)

ולא תשבית מלח ברית אלקיך (ב, יג)

שתי תכונות למלח. א. הוא מקים את הדבר הנמלח. ב. הוא מכלה את הרע, להיותו מבחינת גבורה ("ברית אלקיך"). ויש לבאר, דהנה 'קרבו' הוא לשון קרוב. קיים - הקרוב לה' צריך להיות באפן של קיום נצחי, "ברית", שהיא "התקשרות ואהבה רבה ונפלאה למעלה מהשכל". פליון - הקרוב לה' נפעל גם בנפש הבהמית, כף שהרע שבה מתבטל ונהפך לקדשה.

יד וְאִם תִּקְרַב מִנְחַת כְּפוּרִין קָדָם יי אָבִיב קָלִי כְּנוֹר פְּרוּךְ וּכְפִיךְ תִּקְרַב ית מִנְחַת כְּפוּרֶיךָ :

(יד) וְאִם-תִּקְרַב מִנְחַת כְּפוּרִים לִיהוָה אָבִיב קָלִי בְּאֵשׁ גְּרֵשׁ פְּרָמֶל תִּקְרַב אֶת מִנְחַת כְּפוּרֶיךָ:

טז וְאִם-תִּקְרַב • הרי "אם" משמש בלשון 'כי', שהרי אין זה רשות, שהרי במנחת העמר הפתוב מדבר, שהיא חובה. וכן "ואם יהיה היובל וגו'". מנחת כפורים • במנחת העמר הפתוב מדבר, שהיא באה אביב בשעת בשול התבואה, ומן השעורים היא באה. נאמר כאן: "אביב", ונאמר להלן: "כי השערה אביב". קלוי באש • שמבישין אותו על האור באבוב של קליות (פרש רש"י במנחות, שם הכלי של מוכרי קליות), שאלוילי בן אינה נטחנת בריחים, לפי שהיא לחה. גרש פרמל • גרושה בעודה לחה. גרש • לשון שבירה וטחינה, גורסה בריחים של גרוסות, כמו: "ויגרס בחצץ". וכן: "גרסה נפשי". פרמל • בעוד הכר מלא, שהתבואה לחה ומלאה בקשין שלה, ועל-כן נקראים המלילות: "פרמל", וכן: "וכרמל בצקלנו".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 103)

יז וְאִם יִהְיֶה הַיּוֹבֵל (רש"י ב, יז) רש"י פרש לעיל (יתרו כ, כב) שכל "אם" שבתורה רשות חוץ משלשה מקומות, ואינו מונה פסוק זה בכללם. ויש לומר, שדברי רש"י שם אמורים רק כשנתן הפתוב הוא בגדר רשות וחובה; ויובל, שבא ממילא ולא בפעלת האדם, לא שיקר לומר ש"אם" כוננת רשות או חובה. אבל כאן מפרש פרושה של מלת "אם", והרי סוף סוף גם "ואם יהיה היובל" משמשת בלשון "כפאשר".

יט ונתת עליה שמן ושמנת עליה לבנה מנחה הוא:

(יט) וְנָתַתְּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְשִׁמְנַתְּ עָלֶיהָ לְבָנָה מִנְחָה הוּא:

יז ויסק פהנא ית אדפרתה מגרסה וממשהה על כל לבנתה קרבנא קדם יי:

(יז) וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת-אֲזִפְרָתָהּ וּמִשְׁמָנָהּ עַל כָּל-לְבַנְתָּהּ אִשָּׁה לִיהוָה: פ

דעת וקנים מבעלי התוספות - עזו והדר

אמר שלמה בכל עת יהיו בגדיך לבנים (קהלת ט ח). וכן אמרו ו"ל (מכות כג), רצה הקדוש-ברוך-הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות, ולא יטנפו בחטא, וגם ציוה הרבה מצות שמן הדין אדם משמרון מעצמו, וציוה אותם הקדוש-ברוך-הוא כדי להרבות בשמרון של ישראל: תורה יד

עוד מלובלך בעבירות. אבל אם לא היה מתכפר היה מוסיף לחטוא, כמו שאמרו חז"ל (קידושין כ), בין שעבר אדם עבירה ושמנה בה הותרה לו, הותרה לו סלקא דעתך, אלא נעשית לו כדיתר. משל לאדם שבגדיו צואים אינו משמרון מן הטיט, אבל אדם שבגדיו נקיים ויפים משמרון מכל טינוף, ועל זה

(יג) ולא תשבית מלח. לפי שהוא דבר המתקיים, להודיע כי הקרבנות ברית לעולם לכפרה ולא לצורך הקדוש-ברוך-הוא, שהרי אין לפניו לא אכילה ולא שתיה, אלא לזכות בהם את ישראל, כי בשאדם חוטא ומקריב קרבן ומתכפר לו ויודע שהוא נקי מחטאו, הוא נזהר אחרי כן מלחטוא ומלהיות

♦ יום רביעי ו' אדר ב' ♦

א וְאִם נִכְסַת קוֹדֶשֶׁת אִם מִן תּוֹרֵי הוּא מְקַרֵּיב אִם דָּבָר אִם נִקְבָּא שְׁלִים יִקְרִיבָהּ קָדָם יי :

ג (א) וְאִם-זִבַּח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ אִם מִן-הַבֶּקָר הוּא מְקַרֵּיב אִם-זָכָר אִם-נִקְבָּה תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ לְפָנֶי יְהוָה:

השי"א <שְׁלָמִים • שְׁמִטִּילִים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם. דְּבָר אַחֵר: "שְׁלָמִים", שֵׁשׁ בָּהֶם שְׁלוֹם לְמִזְבֵּחַ, וְלִכְהֻנִּים וְלַבְּעָלִים.

ב וְיִסְמוּךְ יָדָה עַל רִישׁ קָרְבָּנָה וְיִקְסֶנָה בְּתַרְע מִשְׁפָּן זִמְנָא וְיִזְרְקוּן בְּנֵי אֱהֲרֹן כֹּהֲנֵי אֵת דָּמָא עַל מִדְבַּחָא סְחוּר סְחוּר:

ב (ב) וְיִסְמוּךְ יָדוֹ עַל-רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשִׁחְטֹו פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֱהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת-הַדָּם עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

ג וְיִקְרַב מִנְכַּסֵּת קוֹדֶשֶׁת אִם קָרְבָּנָא קָדָם יי אֵת תְּרַבָּא דְחִפֵּי אֵת גִּזְרָא וְאֵת כָּל תְּרַבָּא דֵי עַל גִּזְרָא:

ג (ג) וְהִקְרִיב מִזְבֵּחַ הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לַיהוָה אֶת-הַחֶלֶב הַמְכַסֶּה אֶת-הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל-הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל-הַקֶּרֶב:

השי"א <וְאֵת כָּל-הַחֶלֶב וְגו' • לְהֵבִיא חֶלֶב שֶׁעַל הַקֶּבֶה, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵא. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: 'לְהֵבִיא חֶלֶב שֶׁעַל הַדִּקְלִין'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ ויקרא תשכ"ח)

לְהֵבִיא חֶלֶב שֶׁעַל הַקֶּבֶה .. שֶׁעַל הַדִּקְלִין (רשי"א ג, ג, א) רש"י הֵבִיא שְׁתֵּי דְעוֹת אֵלּוּ בְּפִרְשַׁת תְּצַנֶּה (כט, כב), אֲבָל שֵׁם הַקֶּדִים אֵת דְעַת רַבִּי עֲקִיבָא. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְהֵנָּה כָּאֵן נֶאֱמַר "כָּל הַחֶלֶב", וְלָכֵן מְקַדִּים דְעַת רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵא, הַמְרַחֵב אֶת מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב גַּם לְחֶלֶב הַקֶּבֶה, שְׂרָחוּק יוֹתֵר מִן הַחֶלֶב הַמְכַסֶּה אֶת הַקֶּרֶב" מֵאֲשֶׁר חֶלֶב הַדִּקְלִין. אֵךְ שֵׁם נֶאֱמַר "הַחֶלֶב" סִתָּם, וְלָכֵן נוֹטָה לְדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא, הַמְצַמֵּם אֶת מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב לְחֶלֶב הַדִּקְלִין בַּלְבָּד.

ד וְאֵת שְׁתֵּי הַפְּלִיֹּת וְאֵת-הַחֶלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל-הַפְּסָלִים וְאֵת-הִיתָרֹת עַל-הַפְּלִיֹּת יְסִירָנָה:

ד (ד) וְאֵת שְׁתֵּי הַפְּלִיֹּת וְאֵת-הַחֶלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל-הַפְּסָלִים וְאֵת-הִיתָרֹת עַל-הַפְּלִיֹּת יְסִירָנָה:

השי"א <הַפְּסָלִים • (פְּלִיֹּת בְּלַע"ז) שֶׁהַחֶלֶב שֶׁעַל הַפְּלִיֹּת כִּשְׁהַבְהֻמָּה חִיָּה, הוּא בְּגִבְהַת הַפְּסָלִים, וְהֵם מְלַמְטָה, וְזָהוּ הַחֶלֶב שֶׁפִּתַּח הַמִּתְנַיִם, שְׂקוּרִין בְּלַע"ז לֹונבִילו"ש, לָכֵן הִנְרָאָה לְמַעַלָּה בְּגִבְהַת הַפְּסָלִים, וּבִתְחִילתוֹ, הַבְּשָׂר חוֹפֶהוּ. הִיתָרֹת • הוּא דָפֶן הַמְסוּךְ, שְׂקוּרִין אִיבֵרִי"ש, וּבְלִשׁוֹן אַרְמִי: "חֲצָרָא דְכַבְדָּא". עַל הַכַּבֵּד • שְׁיִטַּל מִן הַכַּבֵּד עֲמָה מְעַט, וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אָמַר: "וְאֵת-הִיתָרֹת מִן-הַכַּבֵּד". עַל-הַכַּבֵּד עַל-הַפְּלִיֹּת • לְבַד מִן הַכַּבֵּד וּלְבַד מִן הַפְּלִיֹּת, יְסִירָנָה לְזוֹ.

ה וְיִסְקוּן יָמָה בְּנֵי אֱהֲרֹן לְמִדְבַּחָא עַל עֲלֵמָא דֵי עַל אֲעֵינָא דֵי עַל אֲשֵׁמָא קָרְבָן דְמִתְקַבֵּל בְּרַעוּא קָדָם יי :

ה (ה) וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי-אֱהֲרֹן הַמִּזְבֵּחַ עַל-הָעֹלָה אֲשֶׁר עַל-הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ אִשָּׁה רִיחַ נִיחַח לַיהוָה: פ

השי"א <עַל-הָעֹלָה • מְלַבֵּד הָעוֹלָה. לְמַדְנֹו, שְׂתַקְדִּים עוֹלַת תָּמִיד לְכָל קָרְבָן עַל הַמְעַרְכָּה.

ו וְאִם מִן עֲנָא קָרְבָּנָה לְנִכְסַת קוֹדֶשֶׁת קָדָם יי דְבָר אִו נִקְבָּא שְׁלִים יִקְרִיבָהּ:

ו (ו) וְאִם-מִן-הַצֹּאֵן קָרְבָּנוֹ לְזִבַּח שְׁלָמִים לַיהוָה זָכָר אִו נִקְבָּה תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ:

(ו) אִם־כָּשַׁב הוּא־מִקְרִיב אֶת־קֶרְבָּנוֹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה:

ז אם אָמַר הוּא מִקְרִיב יְת קֶרְבָּנָה וַיִּקְרַב יְתָה קָדָם יי':

ט"ו אִם־כָּשַׁב • לִפִּי שֵׁשׁ בְּאֻמּוּרֵי הַכֶּשֶׁב מֵה שְׂאִין בְּאֻמּוּרֵי הָעֵז, שֶׁהַכֶּשֶׁב אֵלֶיָּהּ קֶרְבָּה, לְכֹף נִחְלָקוּ לִשְׂתֵי פָרָשִׁיּוֹת.

(ח) וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קֶרְבָּנוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶלן אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

ח וַיִּסְמָךְ יְת יָדָה עַל רִישׁ קֶרְבָּנָה וַיִּכּוֹס יְתָה קָדָם מִשְׁפָּן זִמְנָא וַיִּזְרְקוּן בְּנֵי אֹהֶלן יְת דָּמָה עַל מִדְּבָחָא סָחור סָחור:

ט"ז וְזָרְקוּ • שְׂתֵי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע, וְעַל־יְדֵי הַפְּלִי הוּא זֹרֵק, וְאֵינֹו נֹוֹתֵן בְּאַצְבָּע אֶלָּא בְּחֻטָּאת.

(ט) וְהִקְרִיב מִזִּבְחַ הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לַיהוָה חֲלָבֹו הָאֵלִיָּה תְּמִימָה לְעֻמַּת הָעֵצָה יִסְרֵנָה וְאֶת־הַחֶלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב:

ט וַיִּקְרַב מִנְכַּסֶּת קוּדְשִׁיא קֶרְבָּנָא קָדָם יי' תְּרַבָּה אֵלִיתָא שְׁלַמְתָּא לְקַבֵּל שְׁזֹרְתָא יַעֲדָנָה וְיֵת תְּרַבָּא דְחָפִי יְת גֵּוָא וְיֵת כָּל תְּרַבָּא דִּי עַל גֵּוָא:

ט"ח חֲלָבֹו • הַמְּבַחֵר שָׁבוּ, וּמַהוּ? זֶה הָאֵלִיָּה תְּמִימָה. לְעֻמַּת הָעֵצָה • לְמַעַלָּה מִן הַפְּלִיּוֹת הַיּוֹעֲצוֹת.

(י) וְאֵת שְׂתֵי הַפְּלִיּוֹת וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶּלִים וְאֶת־הֵיתָרָתָ עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַפְּלִיּוֹת יִסְרֵנָה:

י וְיֵת תְּרַמִּין פְּלִיָּן וְיֵת תְּרַבָּא דִּי עֲלִיָּהֶן דִּי עַל גִּסְסִיא וְיֵת חֲצָרָא דְעַל כְּבֹדָא עַל פְּלִיתָא יַעֲדָנָה:

(יא) וְהִקְטִירוּ הַכֹּהֵן הַמְּזַבְּחָה לֶחֶם אִשָּׁה לַיהוָה: פ

ט"ט לֶחֶם אִשָּׁה לֵה • לְחֵמו שֶׁל אִשׁ לְשֵׁם גְּבֻהָ. לֶחֶם • לְשׁוֹן מֵאֲכָל, וְכֵן: "נִשְׁחִיתָה עֵץ בְּלֶחֶמו", "עֶבֶד לֶחֶם רַב", "לְשֹׁחֹק עֲשִׂים לֶחֶם".

(יב) וְאִם־עָזוּ קֶרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה:

(יג) וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶלן אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

יב וְאִם מִן בְּנֵי עֲזִיא קֶרְבָּנָה וַיִּקְרַבָּה קָדָם יי':

יג וַיִּסְמָךְ יְת יָדָה עַל רִישָׁה וַיִּכּוֹס יְתָה קָדָם מִשְׁפָּן זִמְנָא וַיִּזְרְקוּן בְּנֵי אֹהֶלן יְת דָּמָה עַל מִדְּבָחָא סָחור סָחור:

(יד) וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קֶרְבָּנוֹ אִשָּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֶלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב:

יד וַיִּקְרַב מִגֵּוָה קֶרְבָּנָה קֶרְבָּן קָדָם יי' יְת תְּרַבָּא דְחָפִי יְת גֵּוָא וְיֵת כָּל תְּרַבָּא דִּי עַל גֵּוָא:

(טו) וְאֵת שְׂתֵי הַפְּלִיּוֹת וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶּלִים וְאֶת־הֵיתָרָתָ עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַפְּלִיּוֹת יִסְרֵנָה:

טו וְיֵת תְּרַמִּין פְּלִיָּן וְיֵת תְּרַבָּא דִּי עֲלִיָּהֶן דִּי עַל גִּסְסִיא וְיֵת חֲצָרָא דִּי עַל כְּבֹדָא עַל פְּלִיתָא יַעֲדָנָה:

טז וַיִּסְקַנּוּן פֶּהֱנָא לְמִדְבַּחָא לֶחֶם קֶרְבָּנָא
לְאַתְקַבְּלָא בְרַעְוָא פֶּל תְּרַבָּא קָדָם יי :

וְהַקְטִירֶם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ לֶחֶם אִשֶּׁה לְרִיחַ נִיחֹחַ
כָּל־חֶלֶב לַיהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 10)

פֶּל חֶלֶב לֵה' (ג, טז)

הַקְדִישׁ דְּבָר, יַקְדִישׁ מִן הַיָּסָה שְׁבִנְכֶסִיו . . פֶּל חֶלֶב לֵה' (רמב"ם)

בגמרא (שבת קלג, ב) איתא "זה אלי ואנוהו, התנאה לפניו במצות". ויש לומר: זה אלי ואנוהו - דין בגברא'. על האדם להתנאות לפני ה' על-ידי השמוש בחפצי-מצוה נאים ומשבחים. פֶּל חֶלֶב לֵה' - דין ב'חפצא'. כל חפץ הנמסר לרשות גבוה, מן הראוי שיהיה מן הטוב והנאה.

יי קָדָם עֲלָם לְדַרְתִּיכוֹן כָּל מוֹתְבִיכוֹן פֶּל
תְּרַבָּא וְכָל דְּמָא לֹא תִיכְלוּן :

חֲקַת עוֹלָם לְדַרְתִּיכֶם כָּל מוֹשְׁבֵיתִיכֶם כָּל־חֶלֶב
וְכָל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ: פ

כ"ט < חקת עולם • יפה מפרש ב'תורת כהנים' כל הפסוק הזה.

♦ יום חמישי ז' אדר ב' ♦

א ומליל יי עם משה למימר :

ד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ב מִלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר אֲנִשׁ אָרִי
יְחֹב בְּשֵׁלוּ מִכָּל פְּקוּדֵי דִי דִי לֹא כְּשֵׁרִין
לְאַתְעַבְדָּא וַיַּעֲבַד מִן חַד מִנְהוֹן :

ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי־תַחַטָּא
בְּשִׁגְגָה מִכָּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וַעֲשֵׂה
מֵאַחַת מֵהֵנָּה:

כ"ט < מכל מצות ה' • פרשו רבותינו: אין חטאת באה אלא על דבר שזדונו לאו וקרת, ושגגתו חטאת. מאחת מהנה • ממקצת אחת מהן, כגון: הכותב בשבת "שם" משמעון, "נח" מנחור, "דין" מדניאל.

ג אם פֶּהֱנָא רַבָּא יְחֹב לְחֹבַת עֲמָא וַיִּקְרַב
עַל חֹבְתָהּ דִּי חֵב תוֹר בַּר תוֹרֵי שְׁלִים קָדָם
יי לְחַטָּאתָא :

ג) אִם הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ יַחַטָּא לְאַשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב
עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פֶּר בֶּן־בְּקָר תָּמִים לַיהוָה
לְחַטָּאת:

כ"ט < אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם • מדרשו: אינו חיב אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה, כמו שנאמר: "לאשמת העם... ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו". ופשוטו לפי אגדה: כשהכהן גדול חטא, אשמת העם הוא זה, שהן תלווין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם ונעשה מקלקל. פר • יכול זקן? תלמוד לומר: "בן", אי "בן", יכול קטן? תלמוד לומר: "פר". הא כיצד? זה פר בן שלש.

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

אָבַל הַנְּשֵׁמָה שֶׁהִיא מִן הָעֲלִיּוֹנִים
וְדִינָהּ לְהִיּוֹת טְהוֹרָה וְאִפְּלוּ הָכִי
חַטָּאָה, לְפִיכָּךְ הַגּוֹף הוֹשֵׁלָךְ בְּקָבֶר
וְהַנְּשֵׁמָה תִּקְבַּל הַיּוֹסֵרוֹן, וְלַעֲתִיד לְבֹא
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא מְבִיא גּוֹף וְנִשְׁמָה
וְדָן אוֹתָם וְכו' (תנחומא ו: תורה ג)

הַמְּלַךְ לְפִטוֹר אֶת הַנְּכָרִי, וְאֵת בֶּן
הַפְּלִטְרִין לְדוֹן בְּיִסוּרִין, אָמְרוּ לוֹ בְּנֵי
פְּלִטְרִין שֶׁלוֹ וְהֵלֵא גַם זֶה חָטָא לָךְ,
אָמַר לָהֶם זֶה נְכָרִי וְאֵינִי מְפִיר בְּטוֹבִי,
אָבַל זֶה שֶׁהוּא מִבְּנֵי בֵיתִי וּמְפִיר
בְּטוֹבִי וּפָשַׁע בִּי יֵצֵא דִין זֶה עָלָיו. כִּי
הַגּוֹף הוּא נְכָרִי שֶׁנְּכָרָא מִן הַתְּחִתּוֹנִים,

ד (ב) נֶפֶשׁ כִּי תַחַטָּא. אָדָם כִּי יַחַטָּא
אִין כְּתִיב כָּאן אֵלָּא נֶפֶשׁ, וְכֵן הַנֶּפֶשׁ
הַחַטָּאת הִיא תְּמוּת (יחזקאל יח ז),
לְהוֹדִיעַ שֶׁעִיקַר הַחַטָּא תְּלוּי בְּנֶפֶשׁ.
מִשָּׁל לְשׁוֹנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁחָטְאוּ לְמֶלֶךְ,
אָחַד נְכָרִי וְאָחַד מִבְּנֵי פְּלִטְרִין שֶׁלוֹ,
הָעֵלֹ שְׁנֵיהֶם לְבִימָה לְדוֹן, וְצִוְיָהּ

(ד) וְהֵבִיא אֶת־הַפֶּר אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה וְסַמַּד אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפֶּר וְשַׁחַט אֶת־הַפֶּר לִפְנֵי יְהוָה:

ד וְיָנִיחַ יָת תּוֹרָא לְתַרְע מִשְׁפָּן זְמַנָּא לְקַדָּם יְיָ וְיִסְמַד יָת יָדָה עַל רִישׁ תּוֹרָא וְיִכּוּס יָת תּוֹרָא קַדָּם יְיָ:

(ה) וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ מִדָּם הַפֶּר וְהֵבִיא אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד:

ה וְיִסַּב כַּהֲנָא רַבָּא מִדְּמָא דְתּוֹרָא וְיַעַל יָתָה לְמִשְׁפָּן זְמַנָּא:

ה"י אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד • לְמִשְׁפָּן, וּבְבֵית עוֹלָמִים – לְהִיכַל.

(ו) וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ בְּדָם וְהִזָּה מִן־הַדָּם שִׁבְעַת פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת־פְּרֻכַת הַקֹּדֶשׁ:

ו וְיִטְבּוֹל כַּהֲנָא יָת אֶצְבָּעָה בְּדָמָא וְיִזְי מִן דְּמָא שִׁבְעָת זְמַנִּין קָדָם יְיָ קָדָם פְּרֻכְתָּא דְקוֹדֶשׁא:

ה"י אֶת־פְּנֵי פְּרֻכַת הַקֹּדֶשׁ • כְּנֻגַד מְקוֹם קִדְשָׁתָה – מְכַנֵּן כְּנֻגַד בֵּין הַבָּדִים, וְלֹא הָיוּ נוֹגְעִים דָּמִים בְּפְרֻכַת, וְאִם נִגְעוּ, נִגְעוּ.

(ז) וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַדָּם עַל־קַרְנוֹת מִזְבֵּחַ קֹטֶרֶת הַסַּמִּים לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל־דָּם הַפֶּר יִשְׁפֹךְ אֶל־יִסוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

ז וְיִנְתֵּן כַּהֲנָא מִן דְּמָא עַל קַרְנֵת מִדְּבַחָא דְקֹטֶרֶת בּוֹסְמִין לְקַדָּם יְיָ דִּי בְּמִשְׁפָּן זְמַנָּא וְיָת כָּל דְּמָא דְתּוֹרָא יִשׁוּד לִיְסוּדָא דְמִדְּבַחָא דְעֹלְתָא דִּי בְתַרְע מִשְׁפָּן זְמַנָּא:

ה"י וְאֵת כָּל־דָּם • שְׁגָרֵי הַדָּם.

(ח) וְאֵת־כָּל־חֵלֶב פֶּר הַחֲטָאֹת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה עַל־הַקָּרֵב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקָּרֵב:

ח וְיָת כָּל תְּרַב תּוֹרָא דְחֲטָאֹתָא יִפְרֵשׁ מִנָּה יָת תְּרַבָּא דְחֲפֵי עַל גֵּזָא וְיָת כָּל תְּרַבָּא דִּי עַל גֵּזָא:

ה"י וְאֵת־כָּל־חֵלֶב פֶּר • 'חֵלֶב' הָיָה לוֹ לומר. מֵה תְּלַמּוּד לומר "פר"? לְרִבּוֹת פֶּר שֶׁל יוֹם־הַכִּפּוּרִים לְכִלְיוֹת וְלִחְלָבִים וְלִיתְרַת. הַחֲטָאֹת לְהֵבִיא שְׁעִירֵי עֲבוּדָה־זָרָה - לְכִלְיוֹת, וְלִחְלָבִים וְלִיתְרַת. יָרִים מִמֶּנּוּ • מִן הַמְּחַבֵּר, שֶׁלֹּא יִנְתַּחֲנוּ קָדָם הַסֵּרֶת חֵלֶבוֹ (ט"ז).

(ט) וְאֵת שְׁתֵּי הַבָּלִיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עָלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶּלִים וְאֶת־הִיתְרַת עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַבָּלִיֹּת יִסְרְנָה:

ט וְיָת שְׁתֵּי בָלִיִּין פְּלִין וְיָת תְּרַבָּא דִּי עָלֵיהֶן דִּי עַל גִּסְסִיָּא וְיָת חֲצָרָא דְעַל כְּבֹדָא עַל פְּלִיתָא יַעֲרִנָּה:

(י) כַּאֲשֶׁר יוֹרֵם מִשּׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִירִם הַכֹּהֵן עַל מִזְבֵּחַ הָעֹלָה:

י כְּמָא דִּי מִתְפָּרֵשׁ מִתּוֹר נִכְסַת קוֹדֶשׁא וְיִסְקַנּוּן כַּהֲנָא עַל מִדְּבַחָא דְעֹלְתָא:

ה"י כַּאֲשֶׁר יוֹרֵם • מֵאוֹתָן אִמּוּרֵין הַמְּפָרְשִׁין בְּשׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים. וְכִי מֵה פִּרְשׁ בְּזֶבַח הַשְּׁלָמִים שֶׁלֹּא פִּרְשׁ כָּאֵין? אֵלֹא לְהַקְדִּישׁוֹ לְשְׁלָמִים: מֵה שְׁלָמִים לְשָׁמֶן, אֵף זֶה לְשָׁמֶן; וּמֵה שְׁלָמִים שְׁלוֹם לְעוֹלָם, אֵף זֶה

דעת זקנים מבעלי התוספות - עזו והדר

(1) אֵת פְּנֵי פְּרֻכַת הַקֹּדֶשׁ. וּגְבֵי חֲטָא וְלֹא כְּתִיב הַקֹּדֶשׁ, לומר לָךְ דְּבִשְׁבִיל חֲטָא כֹּהֵן מְשִׁיחַ לֹא נִסְתַּלְקָה שְׁכִינָה הַקֹּהֵל כְּתִיב (פסוק יז) אֵת פְּנֵי הַפְּרֻכַת (ובאים מא: תורה ז)

שְׁלוֹם לְעוֹלָם. וּבִשְׁחִיטַת קֳדָשִׁים מְצַרִּיכוּ לְלַמֵּד הַיָּמִינוּ: שְׂאִין לְמַדִּין לְמַד מִן הַלְּמַד בְּקֳדָשִׁים. בְּפָרֶק אֵיזוֹהוּ מְקוּמָן. עַל-הַכֹּבֵד עַל-הַכְּלִיֹּת עַל-רֵאשׁוֹ וְעַל-כְּרַעְיוֹ • כֵּלָן לְשׁוֹן תּוֹסֶפֶת הֵן, כְּמוֹ 'מְלַבֵּד'.

יא וְיָת מִשֶּׁף תּוֹרָא וְיָת כָּל בְּסֵרָה עַל רִישָׁה וְעַל כְּרַעְוֵיהָ וְגִינָה וְאָקְלָה:

(יא) וְאֶת-עוֹר הַפָּר וְאֶת-כָּל-בְּשָׂרֹו עַל-רֵאשׁוֹ וְעַל-כְּרַעְיוֹ וְקִרְבֹו וּפְרָשׁוֹ:

יב וְיִנְפֵק יָת כָּל תּוֹרָא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא לְאַתֵּר דְּכִי לְאַתֵּר בֵּית מִישַׁד קִטְמָא וְיוֹקִיד יָתָה עַל אַעֲזָא בְּאַשְׁתָּא עַל אַתֵּר בֵּית מִישַׁד קִטְמָא יתוקד:

(יב) וְהוֹצִיא אֶת-כָּל-הַפָּר אֶל-מַחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל-מְקוֹם טְהוֹר אֶל-שַׁפָּךְ הַדָּשָׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל-עֵצִים בְּאֵשׁ עַל-שַׁפָּךְ הַדָּשָׁן יִשָּׂרַף: פ

כס"א < אֶל-מְקוֹם טְהוֹר • לְפִי שֵׁישׁ מַחוּץ לְעִיר מְקוֹם מוּכָן לְטַמְאָה, לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים מְגֻנְעוֹת וּלְבֵית הַקְּבָרוֹת, הַצָּרָף לֹאמַר: "מַחוּץ לַמַּחֲנֶה", זֶה שֶׁהוּא חוּץ לְעִיר, שֶׁיְהִי הַמְּקוֹם טְהוֹר. מַחוּץ לַמַּחֲנֶה • חוּץ לְשֵׁלֶשׁ מַחֲנוֹת; וּבְבֵית עוֹלָמִים, חוּץ לְעִיר, כְּמוֹ שֶׁפָּרְשׂוּהוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמַסְכַּת יוֹמָא וּבִסְנֵה־רִין. אֶל-שַׁפָּךְ הַדָּשָׁן • מְקוֹם שֶׁשׁוֹפְכִין בּוֹ הַדָּשָׁן הַמְּסַלֵּק מִן הַמִּזְבֵּחַ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהוֹצִיא אֶת-הַדָּשָׁן אֶל-מַחוּץ לַמַּחֲנֶה". עַל-שַׁפָּךְ הַדָּשָׁן יִשָּׂרַף • שְׂאִין תְּלַמּוּד לֹאמַר, אֲלֵא לְלַמֵּד שֶׁאַפְלוּ אִין שֵׁם דָּשָׁן.

יג וְאִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דִישְׂרָאֵל יִשְׁתַּלּוּן וְיִהִי מְכַסָּא פְתַגְמָא מְעִינֵי קְהֵלָא וְיַעֲבֹדוּן חַד מִכָּל פְּקוּדֵיָא דְיֵי דִי לֹא כְּשָׂרִין לְאַתְעֲבֹדָא וְיַחֲבוּן:

(יג) וְאִם כָּל-עַדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְיַעֲלֵם דְּבַר מְעִינֵי הַקְּהָל וְעָשׂוּ אַחַת מִכָּל-מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא-תַעֲשִׂינָהּ וְאָשְׁמוּ:

כס"ב < עַדַת יִשְׂרָאֵל • אֵלוּ סְנֵה־רִין. וְיַעֲלֵם דְּבַר • טְעוּ לְהוֹרוֹת בְּאַחַת מִכָּל פְּרֻתוֹת שְׁבַתוֹרָה, שֶׁהוּא מִתֵּר. הַקְּהָל וְעָשׂוּ • שֶׁעָשׂוּ צְבוּר עַל פִּיהֶם.

יד וְתַתִּידַע חוֹבְתָא דִי חֲבוּ עֲלֵה וְיִקְרַבּוּן קְהֵלָא תוֹר פֵּר תּוֹרִי לְחַטָּאת וְיִתְנוּן יָתָה לְקַדָּם מִשְׁפַּן זְמָנָא:

(יד) וְגוֹדְעָה הַחֲטָאת אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיהָ וְהִקְרִיבוּ הַקְּהָל פֵּר בֶּן-בָּקָר לְחֲטָאת וְהִבִּיאוּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד:

טו וְיִסְמְכוּן סְבִי כְּנִשְׁתָּא יָת יְדִיהוֹן עַל רִישׁ תּוֹרָא קְדָם יְיָ וְיִכְפֹּס יָת תּוֹרָא קְדָם יְיָ:

(טו) וְיִסְמְכוּ זְקֵנֵי הָעֵדָה אֶת-יְדֵיהֶם עַל-רֵאשׁ הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה וְשַׁחַט אֶת-הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה:

טז וְיַעֲלֵ פְתַנָּא רַבָּא מִן דְּמָא דְתּוֹרָא לְמִשְׁפַּן זְמָנָא:

(טז) וְהִבִּיא הַפֶּתֶן הַמְּשִׁיחַ מִדָּם הַפָּר אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד: (יז) וְטָבַל הַפֶּתֶן אֶצְבְּעוֹ מִן-הַדָּם וְהִזָּה שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת פְּנֵי הַפָּרְכָת:

יז וְיִטְבּוֹל פְּתַנָּא אֶצְבְּעָה מִן דְּמָא וְיַזִּי שֶׁבַע זְמַנִּין קְדָם יְיָ (זַת) קְדָם פְּרֻכְתָּא:

כס"ג < אֶת פְּנֵי הַפָּרְכָת • וְלַמַּעֲלָה הוּא אוֹמַר: "אֶת פְּנֵי פְרֻכַת הַקֹּדֶשׁ". מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁפְּרָחָה עָלָיו מְדִינָה. אִם מַעוּטָה סְרַחוּ, פְּמַלְזָא שְׁלוֹ מַתְקִימָת, וְאִם כָּלָם סְרַחוּ, אִין פְּמַלְזָא שְׁלוֹ מַתְקִימָת. אַף כָּאן, כְּשֶׁחָטָא כַּהֵן מְשִׁיחַ, עֲדִין שֵׁם קִדְשַׁת הַמְּקוֹם עַל הַמִּקְדָּשׁ; מִשְׁחָטָאוּ כָּלָם, חֲסִי-וְשְׁלוֹם, נִסְתַּלְקָה הַקִּדְשָׁה.

יח וְיִמְן דְּמָא יָתָן עַל קִרְנַת מִדְּבַחָא דִי קְדָם יְיָ דִי בְּמִשְׁפַּן זְמָנָא וְיָת כָּל דְּמָא יִשׁוּד לִיסוּדָא דְּמִדְּבַחָא דְעֵלְמָא דִי בְּתַרְע מִשְׁפַּן זְמָנָא:

(יח) וּמִן-הַדָּם יָתָן עַל-קִרְנַת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת כָּל-הַדָּם יִשְׁפֹךְ אֶל-יְסוּד מִזְבַּח הָעֵלָה אֲשֶׁר-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

כס"ד < יְסוּד מִזְבַּח הָעֵלָה אֲשֶׁר-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • זֶה יְסוּד מְעַרְבִי, שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַפֶּתַח.

(יט) **וְאֵת כָּל־חֲלָבוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ:** יט וְיָת כָּל תְּרֵבָה יִפְרֹשׁ מִגַּה וְיִסַּק לְמִדְבָּחָא :

כ"א **וְאֵת כָּל־חֲלָבוֹ יָרִים • וְאֵף־עַל־פִּי שְׂלֵא פִּרְשׁ כָּאֵן יוֹתֵרַת וּשְׂתֵי כְלָיּוֹת, לְמַדִּין הֵם מִ"וְעֵשָׂה לְפָר כְּאֲשֶׁר עֲשָׂה וְגו'".** וּמִפְּנֵי־מָה לֹא נִתְפָּרְשׁוּ בּוֹ? תִּנְא דְבֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: מְשָׁל לְמַלְךְ שָׂעֵם עַל אוֹהֲבוֹ וּמַעֲט בְּסִרְחוֹנוֹ מִפְּנֵי חֲבָתוֹ.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹרֵשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כּו עַמ' 16)

מְשָׁל לְמַלְךְ שָׂעֵם עַל אוֹהֲבוֹ וּמַעֲט בְּסִרְחוֹנוֹ מִפְּנֵי חֲבָתוֹ (רש"י ד, יט) לְרַשׁ"י הִקְשָׁה: לְכַאוּרָה הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב "וְעֵשָׂה לְפָר כְּאֲשֶׁר עֲשָׂה לְפָר הַחֲטָאֹת" וְתוֹ לֹא, וּמִדְּוַע נֶאֱמַר "וְאֵת כָּל חֲלָבוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ". וּמִתְרַץ, שְׂפִנְת הַכְּתוּב הִיא לְמַעַט בְּסִרְחוֹן הַחֲטָא, שְׂאִינוֹ הַחֲטָא עֲצֻמוֹ, אֲלֵא הַרִיחַ הַרַע הַנּוֹדֵף מִמֶּנּוּ, פִּרְסוּמוֹ כְּלַפֵּי חוּץ. וְאֵף כָּאֵן, חֲטָאֹת זוֹ **נְרָאִית** פְּחוּתָהּ בְּחִמְרָתָהּ, כְּאֵלוֹ יֵשׁ לְהִקְטִיר אֵת הַחֶלֶב בְּלֶבֶד (וְלֹא אֵת הַיּוֹתֵרַת וְאֵת שְׂתֵי כְלָיּוֹת).

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹרֵשׁ ~ (עַל־פִּי לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כֹּרֵךְ כּו, עַמּוּד 16 וְאֵלֶךְ - מִתּוֹךְ 'לְקוֹרֵאֵת שַׁבַּת)

מִיַּעַט בְּסִרְחוֹנוֹ מִפְּנֵי חֲבָתוֹ

וְאֵת כָּל־חֲלָבוֹ יָרִים

וְאֵף־עַל־פִּי שְׂלֵא פִּרְשׁ כָּאֵן יוֹתֵרַת וּשְׂתֵי כְלָיּוֹת, לְמַדִּין הֵם מִ"וְעֵשָׂה לְפָר כְּאֲשֶׁר עֲשָׂה וְגו'". וּמִפְּנֵי מָה לֹא נִתְפָּרְשׁוּ בּוֹ, תִּנְא דְבֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל מְשָׁל לְמַלְךְ שָׂעֵם עַל אוֹהֲבוֹ וּמַיַּעַט בְּסִרְחוֹנוֹ מִפְּנֵי חֲבָתוֹ (ד, יט. וּבִפְיּוּשׁ רִשׁ"י) בְּהַמְשָׁךְ פִּרְשַׁת פֵּר הָעֵלֶם דְּבַר שֶׁל צִבּוּר, כְּתוּב "וְהִזָּה שְׂבַע פְּעָמִים . . אֵת פְּנֵי הַפְּרִכָּת" (שם, יז), וּפִירֵשׁ רִשׁ"י "וּלְמַעֲלָה הוּא אוֹמֵר אֵת פְּנֵי פְרוּכָת הַקּוֹדֵשׁ? מְשָׁל לְמַלְךְ שֶׁסְּרָחָה עָלָיו מְדִינָה, אִם מַעוּטָה סְרָחָה פְּמַלְיָא שְׁלוֹ מִתְקַיְמָת, וְאִם כּוֹלָה סְרָחָה אִין פְּמַלְיָא שְׁלוֹ מִתְקַיְמָת".

וְיֵשׁ לַעֲזֵן בְּזָה, דְּלְכַאוּרָה גַם הַמְשָׁל הִרְאִישׁוֹן הַנִּ"ל הוּא מְרַבֵּי יִשְׁמַעְאֵל (זִבְחִים מֵא, ב), וְלֹא הִבִּיא רִשׁ"י שְׂמוֹ כְּמוֹ שְׂאִינוֹ מְבִיא בְּדִרְךְ־כָּלֵל שְׂמוֹת בְּעַלֵּי הַמַּאֲמָרִים, וְאִם־כֵּן מְדוּעַ הִבִּיא אֵת שְׂמוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּמִשָּׁל הַשְּׁנִי? וְיֵשׁ לוֹמֵר בְּזָה בְּדִרְךְ הַדְּרוּשׁ, דְּבִזָּה שְׂמִבִּיא שֵׁם בַּעַל הַמַּאֲמָר בְּמִשָּׁל הַשְּׁנִי, מִתְרַץ קְשִׁיָּא הַמִּתְעוֹרְרָת כָּאֵן. דְּהִנֵּה אֵף שְׂמוּבֵן הַדְּבַר דְּמַצֵּד חֲבָתוֹ יַמַּעַט הַמְּלָךְ בְּ"סִרְחוֹן" אוֹהֲבוֹ, אֵף כֵּל זֶה הוּא בְּחֲטָאִים רְגִילִים, אֲבָל כְּשֶׁמְדַבֵּר בְּ"סִרְחוֹן" כְּזֶה שְׂ"אִין פְּמַלְיָא שְׁלוֹ מִתְקַיְמָת" אֵיף אֶפְשֶׁר שְׂעַדִּין מְחַבְּבוֹ הַמְּלָךְ עַד כְּדֵי כֶּף שְׂיַמַּעַט בְּסִרְחוֹנוֹ? וְעַל זֶה מִתְרַץ רִשׁ"י שְׂמַאֲמֵר זֶה אֲמֵר רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, שֶׁהוּא זֶה שְׂאֲמֵר (נִגְעִים רִישׁ פֶּרֶק ב) בְּגִי יִשְׂרָאֵל אֲנִי כְּפִרְתָּן". דְּאִין הַכּוֹנֵה שְׂכֵפִי־יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה יִתְכַפְּרוּ, דְּאִם־כֵּן אִין רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל כְּפִרְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְיִשְׂרָאֵל הֵם הַמְּכַפְּרִים עַל עֲצָמָם. אֲלֵא הַכּוֹנֵה הִיא שְׂרַבֵּי יִשְׁמַעְאֵל הִיָּה כָּל־כֶּף קָשׁוּר וּמֵאֲחַד עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁהַחֲשִׁיב אֵת עֲצָמוֹ כְּאֵלוֹ הוּא עֲצָמוֹ הִיָּה זֶה שְׂחֻטָּא (חֲסוּן־שְׁלוֹם), וּמִמַּלְיָא הַרִי הוּא כְּפִרְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וּכְמוֹ כֵּן אֲצַל הַקְּב"ה, הַהֲהֵבָה וְהִקְשֶׁר לְבַגֵּי יִשְׂרָאֵל אִינָה תְּלוּיָהּ בְּהַנְּהַגַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲלֵא הֵם קָשׁוּרִים וּמְאוּחָדִים לְעוֹלָם, וְלָכֵן גַּם כְּשִׁישׁ "סִרְחוֹן" אֲצַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, עֲדִין חֲבָתָן עוֹלָה לְפָנֵי הַקְּב"ה וְ"מִיַּעַט בְּסִרְחוֹנוֹ מִפְּנֵי חֲבָתוֹ".

(כ) **וְעֵשָׂה לְפָר כְּאֲשֶׁר עֲשָׂה לְפָר הַחֲטָאֹת כֵּן יַעֲשֶׂה־לוֹ וְכִפֹּר עֲלֵיהֶם הַבַּהֵן וְנִסְלַח לָהֶם:** כ וְיַעֲבֹד לְתוֹרָא כְּמָא דִּי עֲבַד לְתוֹרָא דְחֲטָאֲתָא כֵּן יַעֲבֹד לָהּ וְיַכְפֹּר עֲלֵיהוֹן כְּהִנָּא וְיִשְׁתַּבַּח לְהוֹן:

כ"א **וְעֵשָׂה לְפָר • זֶה. כְּאֲשֶׁר עֲשָׂה לְפָר הַחֲטָאֹת • כְּמוֹ שְׂמַפְרֵשׁ בְּפֶר כְּהֵן מְשִׁית, לְהִבִּיא יוֹתֵרַת וּשְׂתֵי כְלָיּוֹת, שְׂפִרְשׁ שֵׁם מָה שְׂלֵא פִּרְשׁ כָּאֵן, וְלְכַפֵּל בְּמַצּוֹת הַעֲבוּדוֹת, לְלַמֵּד שְׂאִם חֲסֵר אַחַת מִכָּל הַמַּתְנּוֹת - פְּסוּל, לְפִי שְׂמַצִּינוּ בְּנִתְנִין עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שְׂנִתְנֵן בְּמַתְנָה אַחַת - כְּפֶר, הַצֵּרֶף לֹמֵר כָּאֵן, שְׂמַתְנָה אַחַת מִהֵן מְעַכְבָּת.**

(כא) **וְהוֹצִיא אֶת־הַפָּר אֶל־מַחוּץ לְמַחֲנֵה וְשָׂרְף אֹתוֹ כְּאֲשֶׁר שָׂרַף אֵת הַפָּר הִרְאִישׁוֹן חֲטָאֹת הַקֹּהֵל הוּא:** כא וְיַסַּק יָת תּוֹרָא לְמַבְרָא לְמַשְׁרִיתָא וְאוּקִיד יָתָה כְּמָא דִּי אוּקִיד יָת תּוֹרָא קְדָמָא חֲטָאֹת קֹהֵלָא הוּא:

דַּעַת זְקִנִים מִבְּעַלֵּי הַתּוֹסֵפוֹת - עוֹז וְהַר

(יט) **וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ.** לֹא נֶאֱמַר כָּאֵן רִיחַ נִיחּוּחַ רַק בְּקָרְבֵן [יְחִיד] (פְּסוּק לֵא), לְפִי שֶׁהַקּוֹדֵשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְקַפִּיד יוֹתֵר עַל הַגְּדוּלִים כְּשֶׁהֵן חוֹטְאִין: תוֹרָה כ

כב אם רבא יחוב ויעבד חד מפל פקודיא
 די אלהיה די לא כשרין לאתעבדא בשלו
 ויחוב:

(כב) אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה
 אֱלֹהָיו אֲשֶׁר לֹא־תַעֲשֶׂינָהּ בְּשָׁנָה וְאַשָּׁם:

ה"י אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא • לְשׁוֹן 'אֲשֶׁרִי'; אֲשֶׁרִי הַדּוֹר, שֶׁהַנָּשִׂיא שָׁלוּ נֹתֵן לֵב לְהִבְיֵא כַּפָּרָה עַל שִׁגְגָתוֹ!
 קל-וחמר שמתחרט על זדונותיו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז ע' 36)

אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא (ד, כב) אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא - לְשׁוֹן אֲשֶׁרִי: אֲשֶׁרִי הַדּוֹר שֶׁהַנָּשִׂיא שָׁלוּ נֹתֵן לֵב לְהִבְיֵא כַּפָּרָה עַל שִׁגְגָתוֹ, קל-וחמר שמתחרט על זדונותיו (רש"י) יֵשׁ לְתַמְהָה, מִדּוּעַ מוֹפִיעַ לְשׁוֹן "אֲשֶׁר" רַק בְּיַחַס לַחֲטָאת הַנָּשִׂיא, וְלֹא בְּיַחַס לַחֲטָאת כֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ? וְיֵשׁ לְהַסְבִּיר עַל פִּי פְּנִימִיּוֹת הָעֲנִינִים: הַהֲבִדֵל בֵּין תַּפְקִידוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן לְנָשִׂיא, שֶׁכֹּהֵן מַחְדִּיר בְּעַם אֲהַבְתָּה ה' - שֶׁהִיא הַשָּׂרֵשׁ לְמִצְוֹת־עֲשֵׂה. וְאֵלּוּ הַנָּשִׂיא תַּפְקִידוֹ לְהַחְדִּיר יְרֵאת ה' - שֶׁרַשׁ מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֵׂה. לָכֵן עָקֹר עֲנִינּוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן הוּא קִיּוּם מִצְוֹת־עֲשֵׂה - וּבִינֵיהֶן הַבָּאת קֶרֶבֶן לְמִי שֶׁחָטָא. וְאֵלּוּ הַנָּשִׂיא עֲנִינּוֹ לְמַנַּע מִלְּכַתְחֹלָה הַכְּשֻׁלוֹת בַּעֲבֻרוֹת. לָכֵן מוֹפִיעַ הַלְשׁוֹן "אֲשֶׁר" דְּוָקָא אֶצֶל הַנָּשִׂיא, הַיּוֹת שֶׁהַבִּטּוּי "אֲשֶׁר" מֵתַאִים בְּעָקֹר לְאָדָם שֶׁאֵינוֹ חוֹטֵא מִלְּכַתְחֹלָה, וְכֹאֲשֶׁר חוֹטֵא אֵינוֹ מֵתַבַּיֵּשׁ לְהוֹדוֹת וּלְהִבְיֵא כַּפָּרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז עמ' 40)

אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא (ד, כב) אֲשֶׁרִי הַדּוֹר שֶׁהַנָּשִׂיא שָׁלוּ נֹתֵן לֵב לְהִבְיֵא כַּפָּרָה עַל שִׁגְגָתוֹ (רש"י) הַנָּשִׂיא וְהַמְּלַךְ בְּאָדָם הוּא - הַמֶּלֶךְ, הַשְּׁלִיט עַל הַגּוֹף (רמז לְדָבָר: 'מְלַךְ' רֹאשֵׁי תְבוּת מַח, לֵב, כְּבֹד). זֶהוּ אֲשֶׁרִי הַדּוֹר - הַתְּנַהֲגוֹת הָאָדָם הִיא כְּרֹאשׁוֹ, כְּאֲשֶׁר הַנָּשִׂיא שָׁלוּ נֹתֵן לֵב - הַמֶּלֶךְ שְׁלִיט עַל תְּאוֹוֹת הַלֵּב. וְכַמְבָּאֵר בְּתַנְיָא, שֶׁ"כָּל אָדָם יְכוֹל בְּרִצּוֹנוֹ שֶׁבְּמֹחוֹ לְהִתְאַפֵּק... שֶׁלֹּא לְמִלְאוֹת מִשְׁאֲלוֹת לְבוֹ".

אֹי־הוֹדַע אֱלֹוֵי חַטָּאתָו אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהִבְיֵא
 אֶת־קֶרְבָּנוֹ שְׂעִיר עֵזִים זָכָר תָּמִים:

כג או אתידע לה חובתה די חב בה וייתי נת
 קרננה צפירי בר עזין דכר שלים:

ה"י אֹי־הוֹדַע • כְּמוֹ 'אִם הוֹדַע הַדָּבָר'; הַרְבֵּה "או" יֵשׁ שֶׁמְשַׁמְשֵׁין בְּלְשׁוֹן "אִם", וְ"אִם" בְּמָקוֹם "או"; וְכֵן: "או גוֹדַע כִּי שׂוֹר נִגַּח הוּא". הוֹדַע אֱלֹוֵי • כְּשֶׁחָטָא הָיָה סְבוּר שֶׁהוּא הִתְרַ, וְלֹא־חַר מִכָּאֵן גוֹדַע לוֹ שֶׁאִסּוּר הָיָה.

וּסְמֹךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַשְּׂעִיר וְשַׁחַט אֹתוֹ בְּמָקוֹם
 אֲשֶׁר־יִשַׁחַט אֶת־הַעֵלָה לְפָנָי יְהוָה חַטָּאת הוּא:

כד ויסמוך ידה על רישא דצפירא ויפוס
 יתה באתר דייכס ית עלתא לקדם יי
 חטאתא הוא:

ה"י בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִשַׁחַט אֶת־הַעֵלָה • בְּצִפּוֹן, שֶׁהוּא מִפְּרֵשׁ בְּעוֹלָה. חַטָּאת הוּא • לְשִׁמוֹ - כְּשֶׁר, שֶׁלֹּא לְשִׁמוֹ - פְּסוּל.

וּלְקַח הַפֶּהֶן מִדָּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן
 עַל־קֶרְנֵת מִזְבַּח הָעֵלָה וְאֶת־דָּמּוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד
 מִזְבַּח הָעֵלָה:

כה ויסב פהנא מדמא דחטאתא באצבעה
 ויתן על קרנת מדבחה דעלתא וית דמה
 ישוד ליסודא מדבחה דעלתא:

ה"י וְאֶת דָּמוֹ • שְׁגִרֵי הַדָּם.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כב-כג) או הודע אליו. כתיב פֶּאֶן בְּיָחִיד (פסוק כח), וּבְנָשִׂיא חוֹטֵא. וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים אוֹתוֹ כְּמוֹ אִם הוֹדַע (רש"י). אָבֵל הָרַב בְּכוֹר שׂוֹר וְ"ל כְּתַב, לְפִי שֶׁנָּשִׂיא וְיָחִיד מְבִיאִין אֶשֶׁם תְּלוּי, דְּכִתִּיב בְּיָהּ (פסוק כז) וְלֹא צְבוּר. כֹּהֵן מְשִׁיחַ דְּכִתִּיב בִּיהּ (פסוק א) לְאֲשַׁמַּת הָעֵם, כֹּהֵן מְשִׁיחַ כְּצְבוּר הַיִּלְכָף לֹא כְּתִיב בְּהוּ אוֹ הוֹדַע: תוֹרָה כִּד ה' אֱלֹהָיו, כְּלוֹמַר שֶׁאֵין יוֹדַע אֵלָּא ה' אֱלֹהָיו, שֶׁהוּא סֶפֶק, וְאַשָּׁם, מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי, או הודע אליו, אִז מְבִיא חַטָּאת. וְכֵן אֵתָהּ דוֹרְשׁוּ גְבִי יָחִיד דְּכִתִּיב בִּיהּ (פסוק כז) מִמִּצְוֹת ה'. וְרֹאשׁוֹ מֵתוֹרַת כְּהֻנִּים, דְּדָרִישׁ וְאַשָּׁם מְלֻמָּד שֶׁמְבִיא

כּו וְזֶה כָּל תְּרֻפָּה יִסַּק לְמִדְבַּחָה כְּתֹרֵב נִכְסֵת
קוֹדֶשֶׁיָא וַיִּכְפֹּר עָלוּהִי כִּהְנֵא מִחֻבְתָּה
וַיִּשְׁתַּבֵּךְ לָהּ:

(כו) וְאֵת־כָּל־חֻלְבּוֹ יִקְטֹר הַמִּזְבֵּחַה כְּחֻלְבּ זֶבַח
הַשְּׁלָמִים וַיִּכְפֹּר עָלָיו הַפֶּתַח מִחֻטָּאתָו וַיִּנְסַלַח לוֹ: פ

כ"ו - כחלב זבח השלמים • פאותן אמורין המפורשים בעז האמור אצל שלמים.

♦ יום שישי ח' אדר ב' ♦

כז וְאִם אִנְשׁ חַד יִחֹב בְּשִׁלּוֹ מַעֲמָא דְאַרְעָא
בְּמַעֲבְדָּה חַד מִפְּקוּדָיָא דִּי דִי לֹא כְּשֵׁרִין
לְאַתְעֵבְדָּא וְיִחֹב:

(כז) וְאִם־נַפְשׁ אַחַת תַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ
בְּעִשְׂתָּהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־תַעֲשִׂינָהּ
וְאִשָּׁם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי 'לקוטי שיחות' כרך לב עמוד 13 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

שני סוגי התבוננות

בפרשתנו כתוב "ואם נפש אחת תחטא בשגגה גו' והביא קרבנו גו' נקבה" (ד, כז ואילך). בקשר לזה, אומר הרמב"ם "אין האשם אלא מזכרי כבשים, ואין לה חטאת מן הכבשים אלא נקבה" (הלכות פסולי המוקדשין פרק ו הלכה טז). בטעם הדבר שקרבן מכפר על חטא, מצינו כמה ביאורים. וברמב"ן באר "שיחשב האדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלקיו בגופו ונפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה" (פרשתנו א, ט). ונמצא, שבטעם זה מדגש שהאדם צריך לבטל וליסר את עצמו בדברים קשים, עד כדי שיחשב ש"ראוי לו שישפך דמו וישרף", ועל־ידי־זה מתכפר לו העון.

אף מצינו גם־כן שקרבן הוא מלשון קרוב. והינו, שתכן הקרבן הוא שהאדם מקרב את עצמו להקב"ה (ראה ספר הבהיר סי' מו. בחיי פרשתנו א, ט. ועוד). והינו, שיש לאדם להתבונן בזה שזה שחטא ופגם הוא רק מצד יצרו הרע, אף רצונו האמיתי הוא להיות בקרוב להקב"ה ולקיים רצונו, ועל־ידי התבוננות זו הרי הוא מתקרב להקב"ה ושב מחטאו, ונעונו יכפר לו. ויש לומר שהטעם הראשון הוא בעקר בקרבן אשם, והטעם השני הוא בעקר בקרבן חטאת. דהנה, החטאת בא רק על השוגג, מה־שאין־כן האשם חמור מחטאת, עד שפמה אשמות באים גם על המזיד (ראה אריכות בזה ברמב"ן סוף פרשתנו). ועל־פי־זה יש לומר שעל השוגג מספיק שיתבונן בזה שרצונו האמיתי הוא לעשות טוב, שאין זה התבוננות המקשה ומקבידה על האדם, ולכן "אין לה חטאת כו' אלא נקבה", כי לכפרת השוגג מספיק גם התבוננות "רכה" - כנקבה ש"תאמר להן בלשון רכה" (רש"י יתרו יט, א).

מה־שאין־כן על המזיד, מכיון שיצר האדם הוא בהתגברות, לא די בהתבוננות רכה אלא כדי שעונו יכפר יש להקריב זכר, של"זכרים" יש להגיד "דברים הקשים כגידיו" (רש"י שם), ורק על־ידי־זה יכניע את יצרו.

כח או אֲתִידַע לָהּ חֻבְתָּהּ דִּי חֵב וַיִּתִּי
קִרְבָּנָה צְפִירַת עֲזִין שְׁלֵמָתָא נְקוּבָתָא עַל
חֻבְתָּהּ דִּי חֵב:

(כח) או הוֹדַע אֵלָיו חֻטָּאתָו אֲשֶׁר חָטָא וְהִבִּיא קִרְבָּנָו
שְׁעִירַת עֲזִים תְּמִימָה נְקֵבָה עַל־חֻטָּאתָו אֲשֶׁר חָטָא:

כט וַיִּסְמֹךְ יָת יְדָה עַל רִישׁ חֻטָּאתָא וַיִּכּוּס
יָת חֻטָּאתָא בְּאַתֵּר דְּעֵלְתָא:

(כט) וַיִּסְמֹךְ אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחֻטָּאת וַיִּשְׁחַט
אֶת־הַחֻטָּאת בְּמָקוֹם הָעֵלָה:

ל וַיִּסַּב כִּהְנֵא מִדְּמָה בְּאַצְבָּעוֹ וַיִּתֵּן עַל־קִרְנֵת
מִדְבַּחָה דְּעֵלְתָא וַיִּתְּ כָּל דְּמָה לְשׁוֹד לִיסוּדָא
דְּמִדְבַּחָה:

(ל) וַלְקַח הַפֶּתַח מִדְּמָה בְּאַצְבָּעוֹ וַיִּתֵּן עַל־קִרְנֵת
מִזְבֵּחַ הָעֵלָה וְאֵת־כָּל־דְּמָה יִשְׁפֹּךְ אֶל־יִסוּד הַמִּזְבֵּחַ:

לא וְאֵת־כָּל־חֻלְבָּהּ יִסֹּר כַּאֲשֶׁר הוֹסֵר חֻלְבֵּי מַעַל
זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִיר הַפֶּתַח מִמִּזְבֵּחַה לְרִיחַ נִיחֹחַ
לִיהוָה וַיִּכְפֹּר עָלָיו הַפֶּתַח וַיִּנְסַלַח לוֹ: פ

(לא) וְאֵת־כָּל־חֻלְבָּהּ יִסֹּר כַּאֲשֶׁר הוֹסֵר חֻלְבֵּי מַעַל
זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִיר הַפֶּתַח מִמִּזְבֵּחַה לְרִיחַ נִיחֹחַ
לִיהוָה וַיִּכְפֹּר עָלָיו הַפֶּתַח וַיִּנְסַלַח לוֹ: פ

כ"ו - כאשר הוסר חלב מעל זבח השלמים • כאמורי עז האמורים בשלמים.

לְרִיחַ נִיחּוּחַ לֵה' (ד, לא)

בְּפָרֶשֶׁת קִרְבָּנוֹת לֹא נֹאמַר לֹא אֶל-וְלֹא אֱלֹקִים אֲלֵא ה', שְׁלֹא לִתֵּן פִּתְחוֹן פֶּה לְבַעַל-דִּין לְחַלֵּק (לְאוֹמְרִים רְשׁוּיֹת הַרְבֵּה הֵן . . . לְכַף נֹאמַר בְּכֹלֶם רִיחַ נִיחּוּחַ לֵה', רש"י) (מנחות קי, א)
יֵשׁ לְהַמְתִּיק אֶת הַלְשׁוֹן "לְבַעַל דִּין" עַל פִּי הַיְדוּעַ שֶׁקִּרְבָּן הוּא לְשֵׁם הַיְוָה, מִדַּת הַרְחֵמִים, לֹא לְשֵׁם אֱלֹקִים, מִדַּת הַדִּין - "זוֹבַח לְאֱלֹקִים יִחְרָם" (וּמָה שֶׁנִּזְכָּר גַּם שֵׁם אֵל - רֵאשׁוּת ז"ח"ג לֹא, א: אֵי לֹא זִכְאוֹן, הֵא אֵל קִימָא וְאִקְרִי גְבוּר).

(לב) וְאִם-כִּפֹּשׁ יָבִיא קִרְבָּנוֹ לְחַטָּאת נִקְבָה תְּמִימָה וּבִיאָנָה:
לְב וְאִם אִמְר יִיְתִי קִרְבָּנָה לְחַטָּאתָא נִקְבָּא שְׁלִמְתָּא יִיְתַנָּה:

(לג) וּמִמֶּךָ אֶת-יְדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשַׁחַט אֹתָהּ לְחַטָּאת בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשַׁחַט אֶת-הָעֹלָה:
י"ג וְיִסְמוּךְ יְת יְדָה עַל רִישָׁא דְחַטָּאתָא וְיִכּוּס יְתָה לְחַטָּאתָא בְּאַתְרָא דִּי יִכּוּס יְת עֲלֵתָא:
י"ג וְשַׁחַט אֹתָהּ לְחַטָּאת . שְׁתַּהֲא שְׁחִיטָתָה לְשֵׁם חַטָּאת.

(לד) וּלְקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל-קִרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת-כָּל-דְּמָהּ יִשְׁפֹךְ אֶל-יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ:
לד וְיִסַּב כַּהֲנָא מִדָּמָא דְחַטָּאתָא בְּאַצְבָּעָה לִד וְיִתֵּן עַל קִרְנֹת מִדְּבָחָא וְעֲלֵתָא וְיִתֵּן כָּל דְּמָהּ לְיִסוּד לִיסוּדָא דְמִדְּבָחָא:

(לה) וְאֶת-כָּל-חֹלְבֵהּ יִסִּיר כַּאֲשֶׁר יוֹסֵר חֵלֶב הַפֶּשֶׁבַח מִזְבַּח הַשְּׁלֵמִים וְהַקְטִיר הַכֹּהֵן אֹתָם הַמִּזְבֵּחַ עַל אֲשֵׁי יְהוָה וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל-חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר-חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: פ
לה וְיִתֵּן כָּל תְּרִבָּה יְעַדִּי כְּמָא דִּי מִתְעַדָּא תְּרִב אִמְרָא מִנְכֶסֶת קוּדְשָׁא וְיִסַּק כַּהֲנָא יְתַהוֹן לְמִדְּבָחָא עַל קִרְבָּנָא דִּי וְיִכַּפֵּר עֲלוּהִי כַּהֲנָא עַל חוֹבָתָהּ דִּי חֵב וְיִשְׁתַּבַּח לָהּ:
י"ה וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל-חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר-חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: פ

י"ה וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל-חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר-חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: פ
י"ה וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל-חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר-חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: פ
עַם הָאִמּוּרִין . עַל אֲשֵׁי ה' . עַל מְדוּרֹת הָאֵשׁ הַעֲשׂוּיֹת לְשֵׁם . פּוֹאֲיִילִי"ש בְּלַע"ז .

ה (א) וְנִפֵּשׁ כִּי-תַחַטָּא וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עֹד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע אִם-לֹא יִגִּיד וְנִשָּׂא עֹנוֹ:
ה א וְנִפֵּשׁ כִּי-תַחַטָּא וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עֹד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע אִם-לֹא יִגִּיד וְנִשָּׂא עֹנוֹ:
י"א וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים . בְּדַבָּר שֶׁהוּא עֹד בּוֹ, שֶׁהִשְׁפִּיעוּהוּ שְׁבוּעָה, שְׁאֵם יוֹדַע לוֹ עֲדוֹת שִׁיעִיד לוֹ.

(ב) אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל-דְּבַר טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת שָׂרִץ טְמֵאָה וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טְמֵא וְאָשָׁם:
ב א וְנִפֵּשׁ כִּי-תַחַטָּא וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עֹד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע אִם-לֹא יִגִּיד וְנִשָּׂא עֹנוֹ:
ב אוֹ אֲנָשׁ דִּי יִקְרַב בְּכָל מַדְעָם מְסַאֵב אוֹ בְּנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת שָׂרִץ טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת שָׂרִץ טְמֵאָה וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טְמֵא וְאָשָׁם:

י"ב אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע וְגו' . וְלֹא-חָזַר הַטְּמֵאָה הַזֶּה יֹאכַל קִדְשִׁים אוֹ יִכְנָס לְמִקְדָּשׁ, שֶׁהוּא דְּבַר שְׂדוּדוֹן בְּרַת . בְּמִסְכַּת שְׁבוּעוֹת נִדְרָשׁ בֶּן . וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ . הַטְּמֵאָה . וְאָשָׁם . בְּאֲכִילַת קִדְשׁ אוֹ בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ .

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

ה (א) וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים . בא וְרָאָה שֶׁבְּכָל הַפְּרָשׁוֹת כְּתִיב שֶׁגָּגָה וְלַעֲלֹד ב .
ב) וְכָאן וּבְשְׁבוּעַת בְּטוּי לֹא כְּתִיב שֶׁגָּגָה, לֹא כִּי שֶׁגָּדוּל עוֹנֵשׁ הַשְּׁבוּעָה שֶׁאֲפִילוֹ שֶׁגָּגְתָה עוֹלָה וְדוּן . וְכֵן אִמְר שְׁלֵמָה (קהלת ה ט) אֵל תִּתֵּן אֶת פִּיר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא לְדוּן אֶת הַבְּרִיּוֹת לְחֻטָּא אֶת בְּשָׂרָה וְאֵל תִּתֵּן אֶת בְּשָׂרָה הַמְּלֵאָךְ כִּי שֶׁגָּגָה הִיא . וְגַם בְּשָׂבָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא לְדוּן אֶת הַבְּרִיּוֹת

(ג) או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם:

ג או ארי יקרב בסואבת אנשא לכל סוכתה די יסתאב בה ויהי מכסא מנה והוא ידע וקב:

היינו בטמאת אדם • זו טמאת מת • לכל טמאתו • לרבות טמאת מגע זבין וזבות • אשר יטמא • לרבות הנוגע בבוטל נדה • בה • לרבות בולע נבלת עוף טהור • ונעלם והוא ידע • ששכח הטמאה • ואשם • באכילת קדש או בכיאת מקדש •

(ד) או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבעה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם לאחת מאלה:

ד או אנש ארי יקנים לפרשא בספון לאבאשא או לאוטבא לכל די יפרש אנשא בקיום ויהי מכסא מנה והוא ידע וקב לתדא מאליו:

היינו בשפתים • ולא בלב • להרע • לעצמו • או להיטיב • לעצמו • כגון: אכל ולא אכל, אישן ולא אישן • לכל אשר יבטא • לרבות לשעבר • ונעלם ממנו • ועבר על שבועתו, כל אלה בקרבן עולה ויורד • במפרש כן, אבל שבועה שיש בה כפירת ממון, אינה בקרבן זו אלא באשם •

(ה) והיה כייאשם לאחת מאלה והתודה אשר חטא עליה:

ה ויהי ארי יחוב לתדא מאליו ויודי די חב עלה:

(ו) והביא את-אשמו ליהוה על חטאתו אשר חטא נקבה מן-הצאן בשבה או-שעירת עזים לחטאת וכפר עליו הכהן מחטאתו:

ו וייתי ית אשמה קדם יי על חובתה די חב נקובתא מן ענא אמרתא או צפירת עזין לחטאתא ויכפר עלוהי כהנא מחובתה:

(ז) ואם-לא תגיע ידו די שה והביא את-אשמו אשר חטא שתי תרים או-שני בני-יונה ליהוה אחד לחטאת ואחד לעלה:

ז ואם לא תמטי ידה כמסת שיתא וייתי ית חובתה די חב תרין שפנינין או תרין בני יונה קדם יי חד לחטאתא וחד לעלתא:

(ח) והביא אתם אל-הכהן והקריב את-אשר לחטאת ראשונה ומלך את-ראשו ממול ערפו ולא יבדיל:

ח וייתי יתהון לות כהנא ויקרב ית די לחטאתא קדמיתא וימלוק ית רישה מלקבל קדלה ולא יפרש:

היינו והקריב את-אשר לחטאת ראשונה • חטאת קודמת לעולה • (ובחס ד) למה הדבר דומה? לפרקליט שנקנס לרצות, רצה פרקליט, נקנס דורון אחריו • ולא יבדיל • אינו מולק אלא סימן אחד • ערף • הוא גבה הראש המשפע לצד הצואר • מול ערף, מול הרואה את הערף, והוא ארף כל אזורי הצואר •

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

ידון אותם עם מכשפים ומנאפים, שצאמר (מלאכי ג ח) והייתי עד ממחר במכשפים ובמנאפים ובשבעים (בשמי) לשקר: תורה ב (ז) ואם לא תגיע לפי שטמא הנכנס למקדש ושובעת בטוי אינן נהנין מן החטא, הקל עליהם הכתוב בקרבן עולה ויורד. אבל אוכל חלב ודם, ואוכל ביום הכפורים, ועושה מלאכה בשבת, והבא על הערונה שנהנין מן החטא, הם בקרבן קבוע, וכל-שפן עובר עבודה-זרה בשוגג שפשט ידו בעיקר. ונהנה מן ההקדש דאיכא תרתי, [שפשט ידו בשל הקדש ונהנה, אשם בכסף שקלים, והמכחש בעמיתו בפקדון, דאיכא תרתי], שנהנה ונשבע לשקר, כמו כן מביא אשם בכסף שקלים: תורה ח

ט וַיְדַבֵּר מִדְּבַר דְּחַטָּאתָא עַל כֹּתֵל מִדְּבַר
וּדְאִשְׁתָּאָר בְּדַמָּא יִתְמַצֵּי לִיסוּדָא דְּמִדְּבַר
חַטָּאתָא הוּא :

(ט) וְהָיָה מִדָּם הַחַטָּאת עַל־קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהִנְשָׂאָר
בְּדָם יִמְצָה אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ חַטָּאת הוּא :

ט"י «וְהָיָה מִדָּם הַחַטָּאת • בְּעוֹלָה, לֹא הִטְעִין אֶלָּא מִצוּי. וּבְחַטָּאת, הִזָּאָה וּמִצוּי: אֲחִיז בְּעַרְףָּ וּמִתִּיז, וְהִדָּם נִתּוּ וְהוֹלֵךְ לַמִּזְבֵּחַ. חַטָּאת הוּא • לְשִׁמָּה - בְּשֶׁרָה, שְׁלֹא לְשִׁמָּה - פְּסוּלָה.»

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז עמ' 17)

בְּעוֹלָה לֹא הִטְעִין אֶלָּא מִצוּי, וּבְחַטָּאת הִזָּאָה וּמִצוּי (רש"י ה, ט) אֵין פְּנִיתוּ שְׁבַע־עוֹלָה אֵין כָּלֵל הֶעֱנִין שֶׁל זְרִיקַת הַדָּם, אֶלָּא שְׁבַח־חַטָּאת הִצְרִיכוּ לְהִיּוֹת שְׁתֵּי פְּעֻלוֹת. אֲבָל גַּם מִצוּי שֶׁל עוֹלָה ("וְנִמְצָה דָּמוֹ") תִּכְנֶנּוּ עֵינֵי הַזְרִיקָה. וְכֵן מוֹכַח מִרִש"י זֶה גּוֹפֵא, שֶׁמִּשְׁנֵה הִזָּאָה וּמִצוּי זֶה לְזֶה. וּבִרִש"י מְעִילָה (ט, א): "דְּמִצוּי עוֹלַת הָעוֹף - בְּמָקוֹם זְרִיקָה דְּבַהֲמָה, וְהִזָּאָה בְּחַטָּאת הָעוֹף."

(י) וְאֶת־הַשְּׂנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה בְּמִשְׁפַּט וְכֹפֶר עָלָיו הַכֹּהֵן
מִחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: ׀ ׀

ט"ז «בְּמִשְׁפַּט • כִּדְת הָאָמוֹר בְּעוֹלַת הָעוֹף שֶׁל נְדָבָה בְּרֹאשׁ הַפָּרָשָׁה.

◆ שבת קודש ט' אדר ב' ◆

יא וְאִם לֹא תִדְבֹק יָדָה לְתַרְוֵינִי שְׁפִינִינִי אִו
לְתַרְוֵינִי בְּנֵי יוֹנָה וְנִתִּי זֵת קִרְבָּנָה דִּי חֵב חַד
מִן עֶסְרָא בְּתַלַּת סָאִין סְלִתָּא לְחַטָּאתָא לֹא
יִשׁוּי עֲלֵהּ מִשְׁחָא וְלֹא יִתּוּ עֲלֵהּ לְבַנְתָּא אֲרִי
חַטָּאתָא הִיא :

(יא) וְאִם־לֹא תִשְׁוִי יָדוֹ לְשִׁתִּי תוֹרִים אִו לְשִׁנִּי
בְּנֵי־יוֹנָה וְהִבִּיא אֶת־קִרְבָּנּוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירַת
הָאֵפֶה סֵלַת לְחַטָּאת לֹא־יִשִּׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן
עָלֶיהָ לְבַנָּה כִּי חַטָּאת הוּא :

ט"ח «כִּי חַטָּאת הוּא • וְאֵין בְּדִין שְׂיִהָא קִרְבָּנָה מְהֵרָא.

יב וְנִתְנָה לֹת בְּהִנָּא וְיִקְמוּץ בְּהִנָּא מִנָּה מְלִי
קִמְצָה זֵת אֲדַפְרִתָּה וְנִשְׁקַמ לְמִדְּבַרָּא עַל
קִרְבָּנָא דִּי חַטָּאתָא הִיא :

(יב) וְהִבִּיאָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְקִמֹץ הַכֹּהֵן מִמֶּנָּה מְלִיא
קִמְצוֹ אֶת־אֲזִפְרֹתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַהּ עַל אִשֵּׁי יְהוָה
חַטָּאת הוּא :

ט"ט «חַטָּאת הוּא • נִקְמָצַת וְנִקְטַרְתָּ לְשִׁמָּה - בְּשֶׁרָה, שְׁלֹא לְשִׁמָּה - פְּסוּלָה.»

יג וְיִכְפֹּר עֲלוֹהֵי בְּהִנָּא עַל חוֹבְתָהּ דִּי חֵב
מִחֲדָא מֵאֲלִין וְיִשְׁתַּבֵּק לָהּ וְתִהְיִ לְכַהֲנָא
בְּמִנְחָתָא :

(יג) וְכֹפֶר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא מֵאֲחַת
מֵאֵלֶּה וְנִסְלַח לוֹ וְהִיתָה לְכֹהֵן בְּמִנְחָה :

ט"י «עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא • כָּאֵן שְׁנֵה הַכְּתוּב, שְׁהָרִי בְּעֲשִׂירוֹת וּבְדָלוֹת נֶאֱמַר: "מִחַטָּאתוֹ", וְכָאֵן בְּדָלִי
דָלוֹת, נֶאֱמַר: "עַל־חַטָּאתוֹ", דְּקָדְקוּ רַבּוּתֵינוּ (בְּרִיתוֹת כז) מִכָּאֵן, שְׁאֵם חָטָא כְּשֶׁהוּא עֲשִׂיר, וְהַפְרִישׁ מְעוֹת לְכִשְׁבָּה
אוּ שְׁעִירָה וְהֶעֱנִי, יָבִיא מִמְקַצְתָּן שְׁתֵּי תוֹרִים; הַפְרִישׁ מְעוֹת לְשְׁתֵּי תוֹרִים וְהֶעֱנִי, יָבִיא מִמְקַצְתָּן עֲשִׂירִית
הָאֵיפָה (לְכָר נֶאֱמַר: "מִחַטָּאתוֹ"); הַפְרִישׁ מְעוֹת לְעֲשִׂירִית הָאֵיפָה וְהֶעֱשִׂיר, יוֹסִיף עָלֶיהֶן וְיָבִיא קִרְבֵּן עֲשִׂיר, לְכָר
נֶאֱמַר כָּאֵן: "עַל־חַטָּאתוֹ". מֵאֲחַת מֵאֵלֶּה • מֵאֲחַת מִשְׁלֵשׁ כְּפֻרוֹת הָאָמוֹרוֹת בְּעֵינֵי: אוּ בְּעֲשִׂירוֹת, אוּ בְּדָלוֹת,
אוּ בְּדָלִי דָלוֹת (ת"י); וּמָה תִלְמוּד לומר? שְׂיִכּוֹל, הַחֲמוּרִים שְׂבָהֵם יִהְיוּ בְּכִשְׁבָּה אוּ שְׁעִירָה, וְהַקְלִין יִהְיוּ
בְּעוֹף, וְהַקְלִין שְׂבָקְלִין יִהְיוּ בְּעֲשִׂירִית הָאֵיפָה? תִלְמוּד לומר: "מֵאֲחַת מֵאֵלֶּה", לְהַשׁוּוֹת קִלִּין לְחֲמוּרִין
לְכִשְׁבָּה וְשְׁעִירָה, אִם הִשְׁיִגָה יָדוֹ, וְאֵת הַחֲמוּרִים לְקִלִּין לְעֲשִׂירִית הָאֵיפָה בְּדָלִי דָלוֹת. וְהִיתָה לְכֹהֵן בְּמִנְחָה •
לְלַמֵּד עַל מִנְחַת חוּטָא שְׂיִהִי שְׂיִרְיָה נֶאֱכָלִין; זֶהוּ לְפִי פְּשוּטוֹ. וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ (ת"י): "וְהִיתָה לְכֹהֵן", וְאִם
חוּטָא זֶה כֹהֵן הוּא, תָּהֵא לוֹ כְּשֶׁאָר מִנְחַת נְדָבַת כֹהֵן, שְׂהִיא בְּ"כִלִּיל תְּהִיָה לֹא תֶאֱכַל" (לְקַמֵּן ר טו) .

(יד) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

יד ומליל יי עם משה למימר:

(טו) נפש פיתמעל מעל וחטאה בשגגה מקדשי יהוה והביא את-אשמו ליהוה איל תמים מן-הצאן בערפך כסף-שקלים בשקל-הקדש לאשם:

טו אנש ארי ישקר שקר ויחוב בשלו מקודשיא דיני וייתי ית אשמה קדם יי דכר שלימ מן ענא בפרסגה כסף סלעין בסלעי קודשא לאשמא:

טז פיתמעל מעל (ת"כ) אין "מעילה" בכל מקום אלא שנוי, וכן הוא אומר (דברי הימים א ה כה): "וימעלו באלהי אבותיהם ויזנו אחרי אלהי עמי-הארץ"; וכן הוא אומר בסוטה (במדבר ה): "ומעלה בו מעל". וחטאה בשגגה מקדשי ה' • שגגה מן ההקדש. והיכן הזהר? נאמר כאן: "חטא" ונאמר להלן: "חטא" בתרומה (לקמן כב): "ולא-ישאו עליו חטא". מה להלן הזהיר, אף כאן הזהיר. אי, מה להלן לא הזהיר אלא על האוכל, אף כאן לא הזהיר אלא על האוכל? תלמוד לומר: "תמעל מעל", רבה. מקדשי ה' • המיחדים לשם, יצאו קדשים קלים. איל • לשון קשה, כמו (תחוקא יו ט): "ואת-אילי הארץ לקח", אף כאן קשה בן שתי שנים. בערפך כסף-שקלים • שיהא שוה שתי סלעים.

(טז) ואת אשר חטא מן-הקדש ישלם ואת-חמישתו יוסף עליו ונתן אתו לפתו והפתו יכפר עליו באיל האשם ונסלח לו: פ

טז ונת די חב מן קודשא ישלם וית חמשה יוסף עלוהי ויתן ויתו לכהנא וכהנא וכפר עלוהי בדכרא דאשמא וישתבק לה:

טז ואת אשר חטא מן-הקדש ישלם (כריתות, כו) קרן וחמש להקדש.

(יז) ואם-נפש כי תחטא ועשתה אחת מפל-מצות יהוה אשר לא תעשינה ולא-ידע ואשם ונשא עונו:

יז ואם אנש ארי יחוב ויעבד חדא מקל פקודיא דיני לא כשרין לאתעבדא ולא ידע ויחוב ויקבל חובה:

יז ואל-ידע ואשם. והביא • הענין הזה מדבר במי שבא ספק ברת לידו, ולא ידע אם עבר עליו אם לאו, כגון: חלב ושמן לפניו, וכסבור ששתייהן הטר, ואכל את האחת. אמרו לו: אחת של חלב היתה, ולא ידע אם זו של חלב אכל, הרי זה מביא אשם תלוי ומגן עליו כל זמן שלא נודע לו שודאי חטא, ואם יודע לו לאחר זמן, הביא חטאת. ולא-ידע ואשם ונשא עונו • (ת"כ) רבי יוסי הגלילי אומר: הרי הפתוב ענש את מי שלא ידע, על-אחת-פמה-וכמה שיעניש את שידע. רבי יוסי אומר: אם נפשך לידע מתן שקרן של צדיקים, צא ולמד מאדם הראשון שלא נצטוה אלא על מצות "לא תעשה" ועבר עליה, ראה פמה מיתות נקנסו עליו וילדורותיו! וכי איזו מדה מרבה: של טובה, או של פרענות? הוי אומר: מדה טובה. אם מדת פרענות המעוטה, ראה פמה מיתות נקנסו לו וילדורותיו, מדה טובה המרבה, היושב לו מן הפגולין והנותרות והמתענה ביום-הכפורים, על-אחת-פמה-וכמה שיזכה לו וילדורותיו וילדורות דורותיו עד סוף כל הדורות. רבי עקיבא אומר: הרי הוא אומר (דברים יו ו): "על-פי שנים עדים או שלשה עדים וגו'". אם מתקמת העדות בשנים, למה פרט לך הפתוב בשלשה? אלא להביא שלישי להחמיר עליו, ולעשות דינו כפיצא באלו לענין ענש והזמה. אם כן ענש הפתוב לנטפל לעוברי עברה כעוברי עברה, על-אחת-פמה-וכמה שישלם שכו טוב לנטפל לעושי מצוה פעושי מצוה. רבי אלעזר בן עזריה אומר: (דברים כד ט) "כי תקצר קצירך בשדך ושכחת עמר בשדה". הרי הוא אומר (שם כה): "למען יברכך וגו'" - קבע הפתוב ברכה למי שבאת על-ידו מצוה בלא ידע. אמר מעתה: היתה סלע צרוכה בכנפיו ונפלה הימנו, ומצאה העני ונתפרנס בה, הרי הקדוש-ברוך-הוא קובע לו ברכה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג עמ' 944)

וְלֹא יָדַע וְאִשָּׁם וְנָשָׂא עֹוֹנוֹ (ה, יז) **כְּגֹן חֶלֶב וְשֶׁמֶן לְפָנָיו וְכֶסֶבֶר שִׁשְׁתִּיהֶן הַתֵּר וְאָכַל אֶת הָאֲחֹת** (רש"י) יש לשאל, מדוע בחרו רז"ל בדגמה זו דוקא - חלב ושמן. ויש לומר, דהנה העובר עברה בשוגג, סימן הוא שתענוגו מצוי בדברים רעים, שכן דבר שנעשה בלי פנה מורה על המהות, במה האדם שקוע ובמה הוא מתענג. מוכן אפוא, שתכנו של כל ספק אסור הוא - היכן מצוי התענוג; והן חלב והן שמן באים מתענוג.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג עמ' 942)

וְלֹא יָדַע וְאִשָּׁם וְנָשָׂא עֹוֹנוֹ (ה, יז)

ערפו של אשם תלוי (שתי סלעים) הוא יותר מערכו של חטאת. בטעם הדבר יש לומר, דהנה כשאדם חוטא בשוגג אף הוא מבחין בקר וידע שנכשל - סימן הוא שבפנימיותו איננו מוכן להשלים עם מצב של חטא. אף כשנכשל בחטא מבלי לשים לב לכך - הרי זה מוכיח עליו שבפנימיותו אין מדה מספקת של רתיעה מפני חטא. מוכן אם כן, שאשם תלוי בא לכפר על פגם נפשי עמוק יותר.

וְהִבִּיא אֵיל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְפָּךָ לְאִשָּׁם
אֶל־הַפֶּה וְכִפֶּר עָלָיו הַפֶּה עַל שִׁגְגָתוֹ אֲשֶׁר־שָׁגָג
וְהוּא לֹא־יָדַע וְנִסְלַח לוֹ:

רש"י **בְּעֶרְפָּךָ לְאִשָּׁם** • בערף האמור למעלה. **אֲשֶׁר־שָׁגָג וְהוּא לֹא־יָדַע** • (ת"י) הא אם ידע לאחר זמן, לא נתכפר לו באשם זה, עד שיביא חטאת. הא למה זה דומה? לעגלה ערופה שנתערפה ואחר־כך נמצא החורג, הרי זה יתרג.

אִשָּׁם הוּא אִשָּׁם לַיהוָה: פ

יט אשמה הוא על חובתה דהוא חב אשמה יקרב קדם יי:

רש"י **אִשָּׁם הוּא אִשָּׁם אִשָּׁם** • הראשון בלו קמץ, שהוא שם דבר. והאחרון חציו קמץ וחציו פתח, שהוא לשון פעל. ואם תאמר: מקרא שלא לצורך הוא, כבר נדרש הוא בתורת כהנים'. **אִשָּׁם אִשָּׁם** • להביא אשם שפחה חרופה, שיהא איל (בן שתי שנים). יכול שאני מרבה אשם נזיר ואשם מצרע? תלמוד לומר: "הוא".

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כ

כ ומליל יי עם משה למימר:

כֹּחַ נַפְשׁ כִּי תַחַטָּא וּמַעַלָּה מַעַל בַּיהוָה וְכַחַשׁ
בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקּוּדוֹן אוֹ־בַתְּשׁוּמַת יָד אוֹ בְּגֹזַל אוֹ עֲשָׂק
אֶת־עֲמִיתוֹ:

רש"י **כֹּחַ נַפְשׁ כִּי תַחַטָּא**, (ת"כ פכ"ב) אמר רבי עקיבא: מה תלמוד לומר: "ומעלה מעל בה"? לפי שכל המלוה והלוה והנושא והנותן, אינו עושה אלא בעדים ובשטר, לפיכך, בזמן שהוא מכחש - מכחש בעדים ובשטר. אבל המפקיד אצל חברו, ואינו רוצה שתדע בו נשמה אלא שלישי שביניהם, לפיכך, כשהוא מכחש, מכחש בשלישי שביניהם. **בַּתְּשׁוּמַת יָד** • ששם בידו ממון להתעסק, או במלוה. או בגזל • שגזל מידו כלום. או עשק. הוא שכר שכיר.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

יט) **אִשָּׁם אִשָּׁם**. פירש רש"י ז"ל להביא אשם שפחה חרופה שמביא איל בן שתי שנים. ותימה, דודאי כל אשם שפחה חרופה שמביא אשם בכסף

שקלים, ודכי איתא בתורת כהנים: תורה כ

כב או אשכח אבדמא ויכדב בה ואשתבע על שקרא על חדא מכל די יעבד אנשא למיחב בהן:

(כב) אִוְמַצָּא אַבְדָּה וְכַחֵשׁ בְּהַ וְנִשְׁבַּע עַל־שִׁקְרָא עַל־אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחֲטָא בְּהִנְהָ:

כ"ב - וְכַחֵשׁ בְּהַ • שְׁכַפֵּר עַל אַחַת מִכָּל אֵלֶּה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחֲטָא וְלַהֲשַׁבַּע עַל שִׁקְרָא לְכַפִּירַת מְמוּן.

כג ויהי ארי יחטי ויחוב ויחב ות גזלא די גזל או ית עשקא די עשק או ית פקדונא די אתפקד לותה או ית אבדמא די אשכח:

(כג) וְהָיָה כִּי־יַחֲטָא וְאָשֵׁם וְהָשִׁיב אֶת־הַגְּזֹלָה אֲשֶׁר גָּזַל אִוְ אֶת־הָעֶשֶׂק אֲשֶׁר עֲשָׂק אִוְ אֶת־הַפְּקֻדֹן אֲשֶׁר הִפְקִד אִתּוֹ אִוְ אֶת־הָאֲבָדָה אֲשֶׁר מָצָא:

כ"ג - כִּי־יַחֲטָא וְאָשֵׁם • (שבועות כד) כְּשִׁפִּיר בַּעֲצָמוֹ לְשׁוּב בַּתְּשׁוּבָה וְלִדְעַת וְלַהֲתוּדוֹת כִּי יַחֲטָא (ג'רסת ספרים אחרים: ויבדעתו להתודות כי חטא) וְאָשֵׁם.

כד או מכל די ישתבע עלוהי לשקרא וישלם יתה ברישה וחמשה יוסף עלוהי לדי הוא דילה יתננה פיומא דחובתה:

(כד) אִוְ מִכָּל אֲשֶׁר־יִשְׁבַּע עָלָיו לְשִׁקְרָא וְשָׁלַם אִתּוֹ בְּרֵאשׁוֹ וְחִמְשָׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו לְאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם אֲשַׁמְתּוֹ:

כ"ד - בְּרֵאשׁוֹ • הוּא הַקֶּרֶן, רֵאשׁ הַמְמוּן. וְחִמְשָׁתּוֹ • (ב"ק קח א) רִבְתָּה תוֹרָה חֲמִשִּׁיּוֹת הַרְבֵּה לְקֶרֶן אַחַת, שָׂאם כִּפּוּר בַּחֲמֵשׁ וְנִשְׁבַּע וְהוֹדָה, חוֹזֵר וּמְבִיא חֲמֵשׁ עַל אוֹתוֹ חֲמֵשׁ. וְכֵן מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ, עַד שִׁיתְמַעֲטַת הַקֶּרֶן שְׁנֵי־שַׁבְעַת עָלָיו פְּחוֹת מִשְׁנֵה פְּרוּטָה. לְאֲשֶׁר הוּא לוֹ • (לֵאפֻקִי בְּנוֹ וְשִׁלּוּחֵי. ת"כ) לְמִי שֶׁהִמְמוּן שָׁלוֹ (ב"ק קג).

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר שיחות כרך ז, עמוד 13 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

טעם קנס החומש

וחמשתיו יסף עליו (ה, כד)

ב'פלי יקר' כאן כתב ד"ה שקונסים את המכחיש לשלם יותר מהקרן הוא "על שהיו מעותיו בטלים אצלו" [ש"יכל לסהור בהם ולהרויח]. ו"עגנן החומש [הטעם שמשלמים חומש דיןקא] הוא לפי . זה האיש לא אז בלבד שלא בזבז ליתן מממונו חומש [השעור הגבוה בנתינת צדקה] לצורך הקדש או לפרנסת חבירו אלא אדרבא גזל". ולכאורה לא מובן הקשר בין טעם הקנס - "שהיו מעותיו בטלים", לטעם שיעור החומש - העדר נתינת הצדקה. ויש לומר באופן אחר ולחידודי, ובהקדים דעל"פי רוב, הזמן שהיו מעותיו" של המפקיד "בטליו", שלא רצה שהיו מעותיו אצל הנפקד, הוא ל' יום, דהרי זמן הרחבת בית-דין (לאחרי שהכחיש, וה'פסק דין') הוא ל' יום (ראה שולחן-ערוך חושן-משפט ריש סימן ק וב'נושאי-כלים').

והנה איתא במסכת פאה (פרק ח משנה ט) "מי שיש לו חמשים וזו והוא נושא ונותן בהם, הרי זה לא יטול", ופרשו המפרשים שם, כי כשמתעסק עם ג' וזו, ירויח לבסוף מאתיים וזו. ו"קים להו לרבנן, שאילו מספיקים לשנה אחת לכסות ולמזונות" (לשון הרע"ב פאה שם משנה ח), ועל כן "לא יטול". ונמצא שעל דרך הרוב, הרווח לשנה אחת הוא ג' פעמים מהקרן, שהרי לחמשים וזו ירויח לבסוף מאתיים וזו.

ואם כן כשנחלק את הרווח לחדשי השנה, יוצא שכל חודש מרויחים רבע הקרן, שאם בסוף י"ב חודש מרויחים את כספי הקרן ג' פעמים, הרי ב'ד' חדשים מרויחים את זה פעם אחת, ובחדש אחד רבע הקרן.

ועל-פי-זה יובן הא דקנסין חומש על "שהיו מעותיו בטליו אצלו" כי החומש הוא "אחד מארבעה בקרן" (לשון הרמב"ם הלכות גזילה פרק ז הלכה ז), וקנסו את המכחיש לשלם גם את מה שהיה יכול הנגזל להרויח באותו חודש שהיו מעותיו בטליו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות כרך ז ע' 9)

ושלם אותו בראשו וחמשתיו יסף עליו לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו (ה, כד) לאשר הוא לו - למי שהממון שלו (רש"י) לכאורה לשם מה צריך לומר שהחמש ישלם לנגזל? ויש לומר, מטרתה של תוספת החמש היא קנס לגזלן, ולא פצוי לנגזל. לכן היה מקום לומר שאין חשיבות מי יקבל את הפסד, או שיתן את הפסד להקדש. לכן מחדש הפסוק שאמנם החמש הוא קנס לגזלן, אך יש לשלמו לנגזל.

כה וְזַת אֲשַׁמָּה יִתִּי לְקֹדֶם יְיָ דָּבַר שְׁלִים מִן עֵנָא בְּפִרְסָנָהּ לְאֲשַׁמָּא לְזוֹת פְּהֵנָא :

(כה) וְזַת אֲשַׁמָּה יִתִּי לְקֹדֶם יְיָ דָּבַר שְׁלִים מִן עֵנָא בְּפִרְסָנָהּ לְאֲשַׁמָּא לְזוֹת פְּהֵנָא :
בְּעֶרְבֶנָּךְ לְאֲשֵׁם אֶל־הַפֶּהֶן:

כו וַיִּכְפֹּר עֲלוֹהֵי פְהֵנָא קֹדֶם יְיָ וַיִּשְׁתַּבֵּךְ לָהּ עַל חֲדָא מִכַּל דִּי יַעֲבֹד לְמִיחַב בָּהּ : פ פ פ

(כו) וַיִּכְפֹּר עָלָיו הַפֶּהֶן לְפָנָי יְהוָה וְנִסְלַח לוֹ עַל־אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לְאֲשַׁמָּה בָּהּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ ('לקוטי שיחות' חלק ז עמוד 42)

יש קשר בין תחלת הפרשה לסיימה.

"ויקרא אל משה" - הינו קריאה של חבה שקדמה לכל ציוני התורה, כלומר: חבתו העצמית של הקב"ה לישראל, הקימת אף לגבי יהודי שעבר על מצוות התורה.
"ונסלח לו" - אהבה זו באה לידי ביטוי בכך שהקב"ה נותן יד לשבים וסולח ומוחל להם.

קיי"א פסוקים, דעוא"ל סימן. ציו"ה סימן. חסלת פרשת ויקרא

עטרת מרים

שי למורא

כא עס־זוּ יַצְרַתִּי לִי לְעָם, לְמַעַן תִּהְלְתִּי וְסַפְרוּ: כב מדוע וְלֹא־אֲתִי קָרָאתָ יַעֲקֹב עד עתה, אלא פנית אחרי עבודה זרה כִּי פִּאִילוּ יִגְעַת בֵּי יִשְׂרָאֵל הִיוּ עֲבֹדְתֵי וּמִצְוֹתַי עֲלוּד לְמֹרֶת, אֲשַׁלַּח בְּמַה הִוַּעַתְךָ, הלא: כג לֹא־הִבִּיאַתָּ לִי שְׂהָ עֲלֹתֶיךָ כִּי אִם לְעֹבֶדָה זָרָה וּזְבַחֶיךָ לֹא כִּפְרֵתִי לֹא הֵעֲבַדְתִּיךָ עֹבֶדָה רַבָּה בְּמִנְחָה כִּי לֹא צִוִּיתִי לְהַקְטִיר רַק הַקֹּמֵץ וְלֹא הִוַּעַתְךָ בְּלִבְנָהּ כִּי לֹא צִוִּיתִי לְהִרְבּוֹת בְּלִבְנָהּ: כד לֹא־ קָנִיתִי לֹא הִצַּרְכַּת לְקִנּוּת לִי בְּפִסְף קִנְיָה מִיָּן בּוֹשֵׁם, לְהַקְטִיר עַל הַמִּזְבֵּחַ כִּי הִיָּתָה גְדֻלָּה לְרֹב בִּירוּשָׁלַם וְחִלַּב וּזְבַחֶיךָ לֹא הִרְוִיתֵנִי כִּי לֹא צִוִּיתִי רַק עַל יוֹתֵרֶת הַכֹּבֵד וְשָׁמִי הַפְּלוּת וְהַאֲלֵה אֲךָ הֵעֲבַדְתִּיךָ בְּחַטָּאתֶיךָ שֶׁאֵתָה מִכִּי לִי לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם הִוַּעַתְךָ תַּנְעַעֲתִי בְּעֹנֵתֶיךָ שֶׁהֶם עֲזוּת מוֹד: כה אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא שְׁמֹחֲתִי מֵאָז, וְאִנִּי מִחָה פֶּשְׁעֶיךָ גַם עֲתָה לְמַעַנִּי וְלֹא בְּצַדִּיקֶיךָ וְלֹא בְּצַדִּיקַת אֲבוֹתֶיךָ וְחַטָּאתֶיךָ לֹא אֲזַכְּרֶנּוּ לְבַל יִשְׁאֵר רוּשָׁם כֹּל: כו הַזֹּפִירֵנִי אִם יֵשׁ לָךְ אִיזָה וְכֹת וְטַעֲנָה בְּגִידִי לְחֹעֲלֶיךָ נִשְׁפֹּטָה יָחַד נִדְבַר דְּבַרֵּנוּ לְרֵאוֹת הַרְוִי עִם מִי וְתִתְפַּחֶה עֲלֵיהֶם אִם יֵשׁ מִמֶּשׁ בְּדַבְּרֶיךָ סֶפֶר אֲתָה תַחֲלָה לְמַעַן תִּצְדַּק: כז אֲבִיךָ הָרֵאשׁוֹן חָטָא וּמְלִיצִיד אֲבוֹתֶיךָ הָרֵאשׁוֹנִים - שֶׁהֶם הַדּוֹרוֹת

(כא) עם זו יצרתי לי, העם אשר צרתי להיות לי לעם. תהלתי וספרו, למען וספרו תהלתי על הנסים שאעשה להם. (כב) ולא אתי קראת יעקב, אבל אתה יעקב לא קראת אותי, כי פנית אחר עבודה זרה. כי יגעתי בו, כי נעשית וגע ועבר עבודתי ובפלת את עבודת הקרבנות. (כג) לא הביאת לי וגו', זה היה בימי אהו מלך יהודה שבטל עבודת בית המקדש. לא העבדתך במנחה וגו', לא הפלתי עליך עבודה קשה והוצאה מרבה בהכאת המנחה, כי מנחה מקטירים רק קמץ מנחה. וכן לא צויתי להרבות בלבונה. (כד) קנתי, הוא קנתי בשם וחלב וזבחיך לא הרויתני, כי לא הקרבתי לפני. אף העבדתני בחטאתיך וגו', אני לא העבדתני, אבל אתה העבדתני בחטאתיך, שהם היו עלי למרה. ועם כל זה סלחתי משאכם ולא פליתי אתכם. (כה) למעני, לא בצדקתך, אלא למעני שלא יחלל שמי בעמים אם אעשה עמכם קלה בחטאיכם. (כו) הזפירני, כאשר האמר לחברו, הזכיר אותי מה גמול יש לך עלי. נשפטה יחד, נדבר דברינו לראות עם מי הרוי ספר אתה, ספר אתה תחלה. כלומר, אף אם תספר אתה בתחלה, לא תהיה צדיק יגדי. (כז) אביך הראשון חטא, אדם הראשון חטא באכלו מעץ הדעת, וכלשכן אתם שזולתם מאיש ואשה. ומליציד, אפלו המליצים שאתם סומך עליהם להמליץ טוב בעדך, והם הפסרים שבורי, מה גם הם פשעו בו. (כח) ואחלל שרי קדש, בשביל

הפטרה לפרשת ויקרא

לשנים מקרא ואחד תרגום

בישעיה פרק מג

כא עס־זוּ יַצְרַתִּי לִי תִהְלְתִּי וְסַפְרוּ: כב וְלֹא־ אֲתִי קָרָאתָ יַעֲקֹב כִּי־יִגְעַת בֵּי יִשְׂרָאֵל: כג לֹא־הִבִּיאַתָּ לִי שְׂהָ עֲלֹתֶיךָ וּזְבַחֶיךָ לֹא כִּפְרֵתִי לֹא הֵעֲבַדְתִּיךָ בְּמִנְחָה וְלֹא הִוַּעַתְךָ בְּלִבְנָהּ: כד לֹא־קָנִיתִי לִי בְּפִסְף קִנְיָה וְחִלַּב וּזְבַחֶיךָ לֹא הִרְוִיתֵנִי אֲךָ הֵעֲבַדְתִּיךָ בְּחַטָּאתֶיךָ הִוַּעַתְךָ בְּעֹנֵתֶיךָ: כה אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מִחָה פֶּשְׁעֶיךָ לְמַעַנִּי וְחַטָּאתֶיךָ לֹא אֲזַכְּרֶנּוּ כו הַזֹּפִירֵנִי נִשְׁפֹּטָה יָחַד סֶפֶר אֲתָה לְמַעַן תִּצְדַּק: כז אֲבִיךָ הָרֵאשׁוֹן חָטָא וּמְלִיצִיד פֶּשְׁעוּ בֵּי: כח וְאֲחַלֵּל שְׂרֵי קֹדֶשׁ וְאֲתַנְּה

שהיו בזמן הבית חטאו וכליצידי שהם הפהנים והנביאים פשעו בו ולכן : כח ואחלל שרי קדש שהם המליצים שלך הפהנים והנביאים

והם אפלו המליצים שאתם סומך עליהם להמליץ טוב בעדך, והם הפסרים שבורי, מה גם הם פשעו בו. (כח) ואחלל שרי קדש, בשביל

עטרת מרים

ואתנה אתכם לחרם ושמונו יעקב וישראל לגדופים לחרפה, שגדפו על תורתם וקדושתם: א ונתה שמע יעקב עבדי וישראל בחרתי בו את המזכה המיועדת לבוא: ב כה־אמר יהוה עשך ויצרך מפתן יעורך מעת צאתך מפתן יעורר לך אל־תירא עבדי ישרון וישראל העם

שי למורא

עונותיכם אעשה כחלין את השרים הקדושים שבכם, ואתנה לחרם, ואמכר לאביון. לגדופים, לחרפות ולבוזנות. א ונתה שמע, שמע לשוב לתורת. ב וישרון, פן קרויים ישראל, על שם שהוא העם הישר בין העמים. ג כי אצק מים על צמא וגו', כמו שאני יוצק מים על ארץ צמאה. אצק רוחי

הישר בחרתי בו: ג כי כמו שאצק־מים על־צמא על ארץ צמאה ונוזלים על־יבשה פן אצק רוחי רצוני הטוב על־ירעך הבנים הגדולים וברכתי על־צאצאיך תלדיהם תקטנים: ד וצמחו וצמחו וירבו כאילו היו נתונים בבין החציר פערבים פערבי נחל השתולים על־יבלי פלגי מים הצומחים וגדלים מה: ה זה יאמר ליהוה אני אלו צדיקים גמורים וזה תקטנים בני רשעים יקרא את עצמו בשם־יעקב להיות צדיקים כמותו וזה תשוכה יכתב ידו מתחוב את עצמו לשוב ליהוה ובשם ישראל יבנה אלו הנרים מהגוים: ו כה־אמר יהוה מלך־ישראל וגאלו יהוה צבאות אני ראשון קודם בריאת העולם ואני אחרון לאחר שיוכלה העולם ומבלעדי אין אלהים: ז ומי הוא אשר כמוני יקרא לומר שהוא כמוני ויגידה ויערבה לי ויגיד ויערד לפני משומי עם עולם, הנבראים ועד עתה ואתיות דברי מופת ואשר תבאנה ואת העתידות לבא יגידו למו להם: ח אל־תפחדו ואל־תרהו ואל תחמו מלהודיע את שמי לבין הגוים הלא מאז השמעתיד מהר סיני והגדתי לכם שם שאין אלוה מבלעדי ואתם עדי הוש וכי יש אלוה מבלעדי ואין צור אין חוק בעולם כל אשר

לחרם יעקב וישראל לגדופים: א ונתה שמע יעקב עבדי וישראל בחרתי בו:

ב כה־אמר יהוה עשך ויצרך מפתן יעורך אל־תירא עבדי יעקב וישרון בחרתי בו: ג כי אצק־מים על־צמא ונוזלים על־יבשה אצק רוחי על־ירעך וברכתי על־צאצאיך: ד וצמחו בבין חציר פערבים על־יבלי־מים: ה זה יאמר ליהוה אני וזה יקרא בשם־יעקב וזה יכתב ידו ליהוה ובשם ישראל יבנה: ו כה־אמר יהוה מלך־ישראל וגאלו יהוה צבאות אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים: ז ומי־כמוני יקרא ויגידה ויערבה לי משומי עם־עולם ואתיות ואשר תבאנה יגידו למו: ח אל־תפחדו ואל־תרהו הלא מאז השמעתיד והגדתי ואתם עדי הוש אלוה מבלעדי ואין צור מבלעדי: ט ויצרי פסל כלם תהו וחמודיהם בל־יועילו ועדיהם המה בל־יראו ובל־ידעו למען יבשו: י מי יצר אל ופסל נסך לבלתי הועיל: יא הן בל־חבריו יבשו וחרשים המה מאדם

על ירעך, פן אצק רצוני הטוב על ירעך. ד וצמחו בבין חציר וצמחו וירבו כמחיות כמו החציר הצומח במהרה. פערבים על יבלי מים, פערבי נחל השתולים על פלגי מים שעומדים בלחותם כל הימים. ה זה יאמר לה' אני, הצדיקים יאמרו, אני מעולם לה' להאמין בו. וזה יקרא בשם יעקב, אלו קטנים בנים של רשעים, ולא יהיו נטוים אחר דעת אביהם הרשעים, אלא יקראו את עצמם בשם יעקב להיות צדיקים כמותו. וזה יכתב ידו לה', אלו בעלי תשובה, שיתבו את עצמם לשוב לה' כמו המתחוב בכתב ידו. ובשם ישראל יבנה, אלו הנרים. ז ומי ראשון, קדם בריאת העולם. ואני אחרון, לאחר שיוכלה העולם. ח ומי כמוני יקרא, ומי הוא אשר יקרא לומר שהוא כמוני ויגידה ויערבה לי, ויגיד ויערד לפני משומי עם עולם, הנבראים הנעשים מעת שומי עם עולם, כלומר מעת שבראתי את כל הנריות שבעולם. ואתיות, ואת העתידות לבוא. יגידו למו, וכי יוכלו להגיד את כל אלה. ח אל תפחדו, אל תפחדו מאלהים אחרים. ואל תרהו, ואל תחמו מלהודיע את שמי לבין הגוים הלא מאז השמעתיד מהר סיני והגדתי, הלא מאז במעמד הר סיני השמעתיד והגדתי שאין אלוה מבלעדי ואתם עדי, פכחוב אתה הראת לדעת כי ה'

לא ידעתי: ט האומנים שהם יצרי־פסל כלם תהו כי מעשיהם תוהו וחמודיהם והפסילים שהם חומדים ואוהבים בל־יועילו אין בהם תועלת ועדיהם המה הפסילים בעצמם הם ערים שלא יועילו כי בל־יראו ובל־ידעו מאומה והיו עובדים להם, למען יבשו החומדים אותם: י מי עשה שבות כזאת אשר יצר אל ופסל נסך לבלתי הועיל לבלתי תועלת: יא הן בל־חבריו המתחברים אליו לעברו ובשו וחרשים האומנים העושים אותו הלא המה מאדם מבני אדם ואך אפשר שישו אל, ותקבצו כלם

הוא האלהים וגו' (דברים ז, לה). ואין צור בל ידעתי, אין חוק בעולם אשר לא ידעתי אני, וכאלו אמר, הלא אני הוא הנותן פת לכל החוקים. ט וחמודיהם, הפסילים שהם חמודים להם. ועדיהם המה וגו', הפסילים הם ערים בעצמם שלא יועילו, כי לא יראו ולא ידעו מאומה, ואם פן יועילו לאחרים. למען יבשו, העדות שהיא תועיל למען יבשו החומדים אותם. י נסך, יצק. מלשון 'פסל ויפסכה' (דברים כו, טו). יא חבריו, המתחברים אליו לעברו את פסל יצירתו. וחרשים המה מאדם, האומנים העושים

שי למורא

עטרת מרים

את הפסל, הלא הם מבני אדם, ואיך אפשר שיעשו אל. יפחדו ובשו יחד, יפחדו מה' ובשו במעשיהם. יב) חרש ברזל מעצד, האמן של מלאכת הברזל יעשה מעצד, הוא כלי מקלי האמנים, ופעל בפחם, על ידי הפחם מביעור אש חזקה לרפך את המתכת לעשות מפגנו כלי אמנות. גם

רעב וגו', האמן, מרב חשקו במלאכה ובשכר שיקבל עליה, אפלו בשירעב לא יעזב מלאכתו, ועובר עד שלא נשאר בו כח. ובשצמא לא ישתה מים, עד שיעשה עוף ונגע. יג) חרש עצים נטה קו, וכשתשלם מלאכת המעצד, אז אמן העצים נוטה קו המדה על הקורה לחתכה במעצד לפי רעיונו. יתארהו, יפהו, בשדר, מין ממוני הצבע. פרוש אחר, סוג של מסור. במקצעות, פלים שבהם מחליקים את כלי העץ. ובמחוגה, כלי לחריטת עגולים, או לציר עגולים. יד) לכתת לו ארזים, עוד יש מי שימרח גם בכרימת העצים מן העיר לצרף גשיה הפסל. הרהר ואלון, מיני עצי סרק. ויאמין לו בעצי יער, עושה לפסל חיזקים משאר עצי העיר. נטע ארן וגשם וגדל, ויש מי שימרח עוד יותר שנומש מחתלה נביעה של עץ ארן טוב למלאכה, וממתין עד שהגשם וגדל ויהיה ראוי לפסל. טו) והיה לאדם לבקר, מאותו העץ עצמו יהיה מקצתו לצרכי אדם להכעיר בו את האש. ויחם, חם את גופו בזמן הקר. אף ישוק, יסוק את התנור לחממו חיטב. טז) האח, לשון שמחה. חמותי, חממתי את גופי. ראיתי אור, שלקחת אש מאורה. זז) יסגד לו, ישתחוה לו. יח) טח מראות, פאלי מרוח בטיח ולא יוכל לראות. יט) ויתרו, ואת הויתר ממנו. לתועבה אעשה, אעשה לדבר שהוא תועבה ה. כ) רועה אפר, לב הותל

יתקבצו כלם יעמדו יפחדו יבשו יחד: יב חרש ברזל מעצד ופעל בפחם ובמקבות יצרהו ויפעלהו בורוע כחו גם רעל ואין פח לאשתה מים ויעף: יג חרש עצים נטה קו יתארהו בשדר יעשהו במקצעות ובמחוגה יתארהו ויעשהו פתבנית איש פתפארת אדם לשבת בית: יד לכתתלו ארזים ויקח תרוה ואלון ויאמין לו בעצי יער נטע ארן וגשם וגדל: טו והיה לאדם לבקר ויקח מהם ויחם אפישיק ואפה לחם אפיפעלאל וישתחו עשהו פסל ויסגדלמו: טז חציו שרף במואש עלחציו בשר יאכל יצלה צלי וישבע אפיחם ויאמר האח חמותי ראיתי אור: זז וישאריתו לאל עשה לפסלו יסגדלו וישתחו ויתפלל אליו ויאמר הצילני כי אלי אתה: יח לא ידעו ולא יבינו כי טח מראות עיניהם מהשפיל לבתם: יט ולא ישיב אל לבו ולא דעת ולא תבונה לאמר חציו שרפתי במואש ואף אפיתי עלגחליו לחם אצלה בשר ואכל ויתרו לתועבה אעשה לבול עץ אסגוד: כ רועה אפר לב הותל

האומנים עם עובדי הפסל יעמדו להשפיל ולבחון בדבר יפחדו מה' ובשו יחד במעשיהם: יב איך תחשבו שיש בו ממש בפסל, הלא חרש ברזל האומן של ברזל יעשה מעצד כלי לחתוך בו הברזל ממחצבתו ופעל בפחם ויחד אותו על ידי האש ובמקבות יצרהו יעשה בו נקבים הרבה כדי לתת לו צורתו, ויפעלהו בורוע כחו כי

הפסל אינו עושה את עצמו גם אם האומן רעב ואין לו פח לאשתה מים ויעף לא יעזב את מלאכתו מרוב חשקו במלאכה הריא: יג אם פא לעשות הפסל מעץ, קד דרבו של חרש עצים מתחילה נטה קו לשער פמה יחוד מן הפדן לצורת הפסל יתארהו בשדר ממש אותו במשור יעשהו במקצעות מחליקו פאזול, ובמחוגה יעשה בו ציורים עגולים יתארהו יפהו ויעשהו פתבנית איש פתפארת אדם כמין איש לשבת בית כי ממקומו לא ימוש: יד יש מי אשר ימרח לבוא בעיר לכתתלו ארזים לעשות מפגנו הפסל ויקח תרוה ואלון עצים ויפס ביותר אבל אינם חקים פארו ויאמין לו ומחוק אותו בעצי כממרי עצי יער ויש מי אשר נטע ארן וממתין עד שיגדל וגשם יד והאורן וגדל כי עולם כמנהגו נוהג ועתידו הם לימן את הרוי: טו מאותו העץ עצמו יהיה מקצתו לאדם לבקר בו את האש, ומתעצם החם ויקח מהם ויחם להחמם בו אפישיק יסוק התנור ואפה לחם מהם יח אפיפעל אל וישתחו אליו גם עשהו פסל ויסגדלמו: זז חציו מקצתו שרף במו ברוך אש עלחציו מקצתו בשר יאכל כי יצלה צלי ויאכל וישבע אפיחם בשרו וישמח ויאמר האח חמותי הנה חממתי את עצמי ראיתי אור אף הנהתי

להיות יושב באור האש: זז וישאריתו הנשאר מהעץ לאל עשה לפסלו זהו האל שלו, ויסגדלו בכריעה וישתחו לו בפשיטת ידים ורגלים ויתפלל אליו ויאמר הצילני כי אלי אתה: יח לא ידעו אין בהם דעת ולא יבינו אין בהם בינה כי תצר הע טח מרח טיח לגרום מראות עיניהם שעניניהם לא יראו כדי מהשפיל לבתם לכן לא יבינו: יט ולא ישיב אינו נותן אל לבו לבחון בדבר, ואין בו ולא דעת ולא תבונה לאמר הלא חציו שרפתי במואש ואף אפיתי עלגחליו לחם ואצלה בשר ואכל ואיך ויתרו הויתר לתועבה אעשה לפסל המתועב בעיני ה', ואיך לבול עץ אסגוד אשתמיה: כ רועה אפר לב אש הותל הטהור לעשות לו רועה של אפר חמות ששרף חציו ונעשה אפר, אף האומן העושה הפסל ולא יציל את נפשו ולא יאמר הלא מה שעשיתי הוא שקר בימיני ואין בו תועלת

הטהור, לבו אשר הותל על ידי תצר הע, הטהור לעשות לו רועה של אפר, שהוא בול העץ אשר חציו נעשה אפר, וגם הפסל ישוב אל האפר כשישרפהו.

עטרת מרים

פי מעשה ידי הוא: כא אם תגוים לא יבינו את זאת זכר־אלה תדקרים יעקב וישראל ולא תתפתה אחריהם כי עבדי־אתה ולא עבד האליל יצרתיוך בראתיוך להיות עבדי־לי ואתה ישראל לא תנשני לא תשפח: כב מעולם מחיתי כעב תמפור על ידי הרוח בן אמתה את פשעיך וכענן חטאתיוך

שובה אלי בתנאי אם תשוב אלי בתשובה כי עתה גאלתיך אגאלך מהגלות: כג הוא הדרך משל רבו שמים פיעשה יהוה את השמים ומנהיג את המערכות, הריעו תחתיות ארץ כי גם שם תראה כבוד ה' ותשגחתו פצחו הרים רנה יער וכל־עץ בו ובמה יבירו השגחתו? פייגאל יהוה יעקב ובישראל על ידי גאולת ישראל ותפאר:

שי למורא

ולא יציל את נפשו וגו', האמן עושה הפסל היה צריך להציל את נפשו באמרו "הלא שקר בימיני". כא יצרתיוך עבד לי, בראתיוך להיות לי עבד. לא תנשני, לא תהיה שכוח מיראתי. כב מחיתי כעב פשעיך וגו', במצרים ובמדבר מחיתי פשעיך כעב וכענן, גם

עתה שובה אלי. פי גאלתיך, פי אני הוא הגואל אותך. כב רבו, לשון רנה ושמחה. רבו שמים, על הדרך משל פאלו כל העולם ישמה בצאת בני ישראל מהגלות. פי עשה ה', שעשה מה שהכמים לגאל את ישראל. הריעו, בתרועת שמחה. תחתיות ארץ, יסודות הארץ. פצחו, פתחו פה להרים קול. ובישראל ותפאר, על ידי גאולת ישראל ותפאר בפי כל.

הִפְתָּהוּ וְלֹא־יִצִּיל אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא יֹאמֶר הֲלוֹא שָׁקַר בְּיָמֵינִי: כֹּא זָכַרְתִּי אֶתְּךָ יִשְׂרָאֵל כִּי עַבְדִּי־אַתָּה יִצְרָתִיךָ עַבְד־לִי אַתָּה יִשְׂרָאֵל לֹא תִנְשְׁנִי: כִּב מַחֲיִיתִי כְעֵב פְּשָׁעֶיךָ וְכַעֲנַן חַטָּאתֶיךָ שׁוֹבָה אֵלַי כִּי גָאֲלִתִּיךָ: כִּג רְבוּ שָׁמַיִם כִּי־עָשָׂה יְהוָה הָרִיעוּ תַחְתִּיּוֹת אֶרֶץ וְהִשְׁגַּחְתוּ פְצָחוֹ הָרִים רְנָה יַעַר וְכָל־עֵץ בּוֹ וּבְמַה יִבְרִיּוּ הַשְּׁגַחְתּוֹ? כִּי־גָאֵל יְהוָה יַעֲקֹב וּבְיִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי גְאוּלַּת יִשְׂרָאֵל וּתְפָאָר:

הפטרה לפרשת זכור לשנים מקרא ואחד תרגום ולקריאה בציבור נדפסה בעמוד רלד

אגרות קודש

ב"ה, ז' אדר, תשכ"ב
ברוקלין.
שלום וברכה!

... בעת רצון יזכירו כל אלה שכותבם עה"צ.

לכתבו ע"ד מדת הכעס - וראה אגה"ת פ"ב ואגה"ק סכ"ה - ומהעצות בזה להחליט בתוקף הדרוש שלכשיכעוס יתאפק מלדבר לכה"פ איזה דקות. ורואים במוחש שע"ז פג הכעס.

לכתבו ע"ד אהבת ישראל כו' - יהי בקי (עכ"פ בתוכן) במאמר בשהמ"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל. ויחזור ע"ז מזמן לזמן אליבי דנפשי.

בברכה לבשו"ט.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויקרא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום ראשון - ג' אדר ב' מפרק יח עד סוף פרק כב</p>	<p>יום רביעי - ו' אדר ב' מפרק לה עד סוף פרק לח</p>
<p>יום שני - ד' אדר ב' מפרק כג עד סוף פרק כח</p>	<p>יום חמישי - ז' אדר ב' מפרק לט עד סוף פרק מג</p>
<p>יום שלישי - ה' אדר ב' מפרק כט עד סוף פרק לד</p>	<p>יום שישי - ח' אדר ב' מפרק מד עד סוף פרק מח</p>
<p>שבת קודש - ט' אדר ב' פרק כ מפרק מט עד סוף פרק נד</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ג' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 86, והנה בכל פרטי... עד עמ' 86, מסטרא דא:

18 וְהָנָה, כְּכֹל פְּרָטֵי מִינֵי שְׂמַחַת הַנֶּפֶשׁ הַנּוֹכְרִים לְעִיל - אֵין
19 מִהֶן מְנִיעָה לְהִיּוֹת "נְבוֹהָ פְעִינְיוּ נְמָאס", - וְשִׂיחֵיו לֹה, וְ"לֵב
20 נְשֻׁבֵר", וְרוּחַ נְמוּכָה - בְּשַׁעַת הַשְּׂמִיחָה מְמַשׁ, - באותו זמן
21 מִמַּשׁ שֶׁהוּא שְׂרׁוּי בְּשִׂמְחָה, יִכּוּל שְׂתַהֲיָה לוֹ גַם מִרִירוֹת וּלְב

22 נִשְׁבֵּר וּכְדוּמָה. מְאַחַר כִּי
23 הָיִיתוּ נְבוֹהָ פְעִינְיוּ וְכוּ'
24 - הוּא מְצַד הַגּוּף וְנִפְשׁ
25 הַבְּהֵמִית, - מִהַחֲשׁוֹנוֹת
26 הַמֵּרְאִים לוֹ אֶת שְׂפּוֹת
27 גּוּפוֹ וְנִפְשׁוֹ הַבְּהֵמִית,
28 וְהָיִיתוּ בְּשִׂמְחָה - הוּא
29 מְצַד נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית
30 וְנִיצוּץ אֱלֹהוֹת הַמְּלַבֵּשׁ
31 קָה - בִּנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית,
32 לְהַחְיֹתָהּ, כְּנֻזְקָר לְעִיל

ליקוטי אמרים

והנה בכל פרטי מיני

שמחות הנפש הנ"ל אין מהן מניעה להיות נבוה בעיניו נמאס ולב נשבר ורוח נמוכה בשעת השמחה ממש מאחר כי היותו נבוה בעיניו וכו' הוא מצד הגוף ונפש הבהמית והיותו בשמחה הוא מצד נפש האלהית וניצוץ אלהות המלוכש בה להחיותה כנ"ל [בפ' ל"א] וכה"ג איתא בזהר בכיה תקיעא בלכאי מסטרא דא וחדוה תקיעא בלכאי מסטרא דא:

22 יוחאי, סודות התורה
23 בענין חורבן בית המקדש
24 - אמר, שבשעת מעשה
25 היה לבו גם עצוב -
26 מחורבן בית המקדש, שרק
27 עתה נודע לו גודל
28 החורבן, וגם שמת, בצד
29 השני של לבו, מסודות
30 התורה שנתגלו לו. הרי,
31 כשישנן שתי סיבות
32 נפרדות - יכולות שתי
33 "תנועות" מנוגדות, כמו בכיה ושמחה, לבוא לידי ביטוי באותו
34 זמן.

35 וְהָנָה, כְּכֹל פְּרָטֵי מִינֵי שְׂמַחַת הַנֶּפֶשׁ הַנּוֹכְרִים לְעִיל - אֵין
36 מִהֶן מְנִיעָה לְהִיּוֹת "נְבוֹהָ פְעִינְיוּ נְמָאס", - וְשִׂיחֵיו לֹה, וְ"לֵב
37 נְשֻׁבֵר", וְרוּחַ נְמוּכָה - בְּשַׁעַת הַשְּׂמִיחָה מְמַשׁ, - באותו זמן
38 מִמַּשׁ שֶׁהוּא שְׂרׁוּי בְּשִׂמְחָה, יִכּוּל שְׂתַהֲיָה לוֹ גַם מִרִירוֹת וּלְב
39 נִשְׁבֵּר וּכְדוּמָה. מְאַחַר כִּי
40 הָיִיתוּ נְבוֹהָ פְעִינְיוּ וְכוּ'
41 - הוּא מְצַד הַגּוּף וְנִפְשׁ
42 הַבְּהֵמִית, - מִהַחֲשׁוֹנוֹת
43 הַמֵּרְאִים לוֹ אֶת שְׂפּוֹת
44 גּוּפוֹ וְנִפְשׁוֹ הַבְּהֵמִית,
45 וְהָיִיתוּ בְּשִׂמְחָה - הוּא
46 מְצַד נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית
47 וְנִיצוּץ אֱלֹהוֹת הַמְּלַבֵּשׁ
48 קָה - בִּנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית,
49 לְהַחְיֹתָהּ, כְּנֻזְקָר לְעִיל
50 [בְּפֶרֶק ל"א]. - ולכן, אין המרירות והשמחה סותרות ומפריעות
51 אחת לשניה, כי כל אחת מהן נובעת מסיבה אחרת. וְכֵהָא

יום שני ד' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 86, פרק לה. והנה... עד עמ' מד, תורתם ועבודתם.

56 של הקב"ה ואין באפשרותו להתבונן בכך - גם הוא ביכלתו להגיע
57 לאהבת ה' וליראת ה', על ידי שיעור בתוכו את ה"אהבה המסותרת"
58 אל הקב"ה, הנמצאת בכל לב יהודי, והכוללת בתוכה גם יראה, הפחד
59 שלא להינתק מהקב"ה, גם הוא ביכלתו לקיים תורה ומצוות "בלבבך",
60 עם הלב, באהבה ה' וביראת
61 ה'. בהמשך באים מספר
62 פרקים המסבירים את הדרכים
63 כיצד להרחיק את
64 האפשרויות של ההפרעות

35 פֶּרֶק לָהּ, לִפְנֵי שֶׁאֵין מִתְחִילִים לְלַמּוֹד פֶּרֶק ל"ה, כְּדֵאֵי הַזְכוּר שׁוֹב -
36 כְּפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּקִיצוֹר בְּפֶרֶק י"ז - שֶׁסֵּפֶר ה"תניא" (כְּפִי שְׂכָתוֹב בְּדָף־הַשְּׂעוֹר)
37 מִיּוֹסֵד עַל הַפְּסוּק "כִּי קְרוֹב אֵלֶיךָ הַדְּבַר מֵאֵד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ",
38 שֶׁקֵּל מֵאֵד לְקִיַּם תּוֹרָה וּמִצְוֹת "בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ", כְּלוּמֵר, בְּשִׁלֶּשֶׁת כּוֹחוֹת
39 הַבִּיצוּעַ הַנִּקְרָאִים "לְבוּשִׁים";
40 "בְּפִיךָ" - בְּכוּחַ הַדִּיבּוּר,
41 "בִּלְבָבְךָ" - בְּכוּחַ הַמַּחֲשָׁבָה,
42 וְ"לַעֲשׂוֹתוֹ" בְּכוּחַ הַמַּעֲשֵׂה;
43 וּבְמוֹבֵן עֲמוּק יוֹתֵר, רִוּמוֹת

ליקוטי אמרים

פרק לה והנה לתוספת ביאור תיבת לעשותו וגם להבין מעט מועיר תכלית

בעבודת ה'; וכיצד יוכל תמיד לעבוד את הש"י בשמחה, שהיא עיקר גדול בעבודת ה'. ברם, ממה שמסיים את הפסוק "כי קרוב במלה "לעשותו", מוכח, שעיקר ותכלית הכל הוא קיום מצוות במעשה. בהתאם לכך תוסבר, בפרקים הבאים, הסגולה המיוחדת והעלית שישה במצוות מעשיות. ומן הענין לזכור מה שלמדנו, ש"בינוני" נקרא מי שלא עבר עבירה מימיו, לא במעשה, לא דיבור ואף לא במחשבה; ורק בכוחות הפנימיים שבלבו, חזק עדיין היצר הרע ולכן אפשר שתהייה לו תאוות גם לדברים אסורים - מכך יכולים לעלות בו גם הרעיוני עבירה, אלא ש"בינוני" לוחם מיד עם יצרו הרע, ואינו מאפשר לו להביא לביצוע את רעיונותיו ואף לא לחשוב ולהרהר בהם. וְהָנָה, לְתוֹסַפֶּת בְּאוּר תִּבְתָּ לְעֲשׂוֹתוֹ", - שבפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו", שכפי האמור, מורה

44 המלה "בלבבך" גם על רגשי הלב הפנימיים - אהבה ויראה להקב"ה. על
45 כך שאל בפרק י"ז, שלכאורה זהו נגד החוש שלנו, כי אין הדבר קל
46 בליכך להגיע לרגש מלא של אהבה לה' ושל יראה ממנו - והתורה הרי
47 מדברת כלפי כל הדורות - כיצד, איפוא, "קרוב הדבר מאד" לקיים תורה
48 ומצוות באופן של "בלבבך", באהבת ה' וביראת ה'! והסביר שם,
49 שהמלה "לעשותו" היא פירושו של "בלבבך", כלומר, מדובר בסוג כזה
50 של "בלבבך", אהבה כזו, המביאה ל"לעשותו", לקיום תורה ומצוות
51 במעשה - רגש כזה הוא "קרוב מאד". כלומר, אחרי שיתעמק במוחו
52 בגדולותו של הקב"ה, והמוח הרי שולט בטבעו על הלב, יביא הדבר
53 שיתעורר בלבו רצון והחלטה ללמוד תורה ולקיים מצוות; והלב הרי
54 שולט על כל שאר האברים, שהם כלים שעל ידם מבצע האדם את רצונו
55 והחלטתו. לאחר מכן הסביר רבנו הזקן, שגם מי שאין לו ידיעה בגדולותו

בתוקפו, נשאלת השאלה: למה זה ירדו נשמותיהם – של
 ה"בינונים", לעולם הזה ליגע – להתגע, לריק חס־ושלום,
 להלחם כל ימיהם עם היצר, ולא יכלו לז? – ואף
 שבפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שמלחמתו זו של
 ה"בינוני" בנפש הבהמית

– שלא להרשות השתלטותה במחשבה,
 דיבור ומעשה – גורמת למעלה נחת רוח רבה,
 ואם כן אין זה "לריק!" – אף-על-פי-כן "לשם כך
 לא צריכה עדיין להיות ההתלבשות
 הבהמית, אדרבה – עליהם להיות שני צדדים
 נוגדים ושונאים וכו' – ובשנפוש האלקית
 מנצחת, יעשה ויפעל בלי הנפש הבהמית כו'" – לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר:
 מאחר שחידושה של הנפש האלקית "לכופף את הסטרא-
 אחרא" באה על ידי ההתלבשות בתוך הנפש הבהמית – ולא
 באופן ששתי הנפשות מתבצרות בעמדותיהן הנפרדות – הרי
 זה מורה, שבנוסף ל"אתכפיא סטרא-אחרא" ולנחת-רוח
 היוצאת מכך, קיימת כאן כוונה נוספת, לפעול בתוך הנפש
 הבהמית עצמה – ונשאת במילא הקושיא: בפרט זה, לפעול
 על הנפש הבהמית, יוצא הדבר שה"בינוני" עמל כל ימי חייו
 לשוא חס־ושלום? אלא: ותהי זאת נחמתם, לנחמם בכפלים
 לתושיה, ולשמח לבם בה' השוכן אתם בתוך תודתם
 ועבודתם. – כלומר, נחמתם ושמחתם של ה"בינונים", תהיה
 באור האלקי השוכן אתם בשעה שהם לומדים תורה ועוסקים
 בעבודת ה'.

1 המלה "לעשותו" על מעלה גדולה ומיוחדת בקיום מצוות
 2 במעשה, וגם להכין מעט מועיר – וכן להבין, לפחות במקצת,
 3 את תכלית פריאת הבינונים – "שנבראו באופן שישארו
 4 בינונים, שאין לאדם הבחירה בזה כל כך כו' (פי"ד)" – לשון כ"ק
 5 אדמו"ר שליט"א. כלומר:
 6 מהי "תכלית בריאת
 7 הבינונים" – בהדרגת
 8 המלה בריאת – שנבראו
 9 באופן להישאר בינונים,
 10 שלא כל אחד יש לו
 11 הבחירה במידה כזו –
 12 להתעלות למעלה מדרגת
 13 הבינונים, ועליהם
 14 להישאר תמיד במדרגת
 15 הבינונים, כפי שהוסבר
 16 בפרק י"ד, וירידת
 17 נשמותיהם לעולם הזה,
 18 – ומהי תכלית ירידת

ליקוטי אמרים

בריאת הבינונים וירידת נשמותיהם לעו"הו להתלבש
 בנפש הבהמית שמהקליפה וס"א מאחר שלא יוכלו
 לשלחה כל ימיהם ולדחותה ממקומה מחלל השמאלי
 שבלב שלא יעלו ממנה הרהורים אל המוח כי מהותה
 ועצמותה של נפש הבהמית שמהקליפה היא בתקפה
 ובגבורתה אצלם כתולדתה רק שלבושיה אינם
 מתלבשים בגופם כנ"ל וא"כ למה זה ירדו נשמותיהם
 לעו"הו ליגע לריק ח"ו להלחם כל ימיהם עם היצר ולא
 יכלו לו ותהי זאת נחמתם לנחמם בכפליים לתושיה
 ולשמח לבם בה' השוכן אתם בתוך תורתם ועבודתם

19 נשמותיהם לעולם הזה, באופן של להתלבש בנפש הבהמית
 20 שמהקליפה וסמרא-אחרא, – שהיא ההיפך מהנשמה; מאחר
 21 שלא יוכלו לשלחה – להשתחרר מן הנפש הבהמית, כל
 22 ימיהם, – ואף לא, ולדחותה ממקומה מחלל השמאלי שבלב
 23 – באופן שלא יעלו ממנה – מהנפש הבהמית, הרהורים אל
 24 המוח, – גם דבר זה לא יהיה בידם לבצע, כי מהותה ועצמותה
 25 של נפש הבהמית שמהקליפה היא בתקפה ובגבורתה
 26 אצלם כתולדתה, – ומלחמתם בנפש הבהמית אין לה
 27 השפעה על עצם הנפש הבהמית, רק – וכל שהוא מצליח
 28 להשיג במלחמתו היא רק שלבושיה אינם מתלבשים בגופם
 29 כנזכר לעיל, – (בפרק ב', ב), שאין ה"בינוני" מאפשר ללבושי
 30 הנפש הבהמית להתלבש בגופו – לעשות, לדבר ולחשוב במה
 31 שאסור; ואם-כן – מאחר שעצם הנפש הבהמית נשאר בו

יום שלישי ה' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מד, והוא בהקדים לשון... עד עמ' מד, בראשו עכ"ל.

74 ארבע אמות, – אל ילך אדם ארבע אמות בגילוי ראש; מאי
 75 מעמא, – מדוע? דשכינתא שריא על רישיה, – כי שכינה
 76 שורה על ראשו. ולכן, וכל תקם עינוהי ומילוי פרישיה
 77 אינו, – עינו של כל
 78 חכם (כל התעניינותו
 79 ותשומת לבו ולכן גם)
 80 דיבוריו (מרוכזים) בראש.
 81 כלומר: פה הוא דשריא
 82 וקמא על רישיה, –
 83 באור השכינה ה"שורה"
 84 ויקים" על ראשו; וכך

63 והוא, בהקדים – נקדים תחילה ציטוט לשון הינוקא [בוהר
 64 פרישת בלק] על פסוק: "החכם עיניו בראשו" – וכי
 65 באן אתר עינוי דבר נש כו', – וכי באיזה מקום נמצאות
 66 עינוי של אדם. האם הם
 67 במקום אחר, שאומר
 68 שהחכם, דוקא, עינוי
 69 בראשו? אלא קרא ה"ב
 70 הוא ודאי, – אלא בודאי
 71 כוונת הפסוק היא: דתנן;
 72 – שהרי למדנו, לא יתך
 73 פר נש בגלויה דרישא

ליקוטי אמרים

והוא בהקדים לשון הינוקא [בוהר פ' בלק] על פסוק
 החכם עיניו בראשו וכי באן אתר עינוי דבר נש כו' אלא
 קרא הכי הוא ודאי דתנן לא יתך בר נש בגילוי דרישא
 ארבע אמות מאי טעמא דשכינתא שריא על רישיה
 וכל חכם עינוהי ומילוי ברישיה אינון בההוא דשריא

- 1 עֵינָיו תִּמְן, לְנֹדַע, – וכשענינו (התעניינותו ומבטו) מוסבים
 2 לשם, עליו לדעת דִּהְיוּ נְהוּרָא דְאֲדִלִיק עַל רִישֵׁיהּ –
 3 אֲצַטְרִיךְ לְמִשְׁחָא, –
 4 אותו אור ה"דולק" על
 5 ראשו (המאיר על נשמתו)
 6 זקוק לשמן. כִּינּוּ דְגוּפָא
 7 דְכַר נִשׁ אִיהוּ פְתִילָה,
 8 וְנְהוּרָא אֲדִלִיק לְעִילָא,
 9 – שכן, גופו של אדם
 10 משול לפתילה (ממנה)
 11 נמשך האור ובה קבועה
 12 האש) והאש בוערת
 13 מעליה; וּשְׁלֵמָה מְלַבָּא צִוָּח וְאִמְרֵי: – ושלמה המלך "צווח"

ליקוטי אמרים

וקיימא על רישיה וכד עיניו תמן לנדע דההוא נהורא דאדליק על רישיה אצטריך למשחא בגין דגופא דב"נ איהו פתילה ונהורא אדליק לעילא ושלמה מלכא צוח ואמר ושמן על ראשך אל יחסר דהא נהורא דבראשו אצטריך למשחא ואינון עובראן טבאן וע"ד החכם עיניו בראשו עכ"ל.

- 14 ומצודה: וְשִׁמְן עַל רֹאשְׁךָ אֵל יַחְסֵר, דְּהָא נְהוּרָא דְבְרָאשׁוּ
 15 אֲצַטְרִיךְ לְמִשְׁחָא, – שכן, האור שעל ראשו זקוק ל"שמן",
 16 וְאִינוּן עוֹבְרָאן טַבָּאן, –
 17 ואלה הם מעשים טובים
 18 שאדם עושה. המעשים
 19 הטובים מהווים השמן
 20 לאותו אור. וְעַל דָּא
 21 הַחֲכָם עֵינָיו בְּרָאשׁוּ, –
 22 ועל כך, עיניו של החכם
 23 בראשו, והוא דואג שלא
 24 יחסר ה"שמן", המעשים
 25 הטובים, לצורך אותו
 26 אור, עַד כָּאן לְשׁוֹנוּ. – של ה"זוהר".

יום רביעי ו' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מד, והנה ביאור... עד עמ' 90, והמשכיל יבין:

- 27 וְהִנֵּה בְּאוּר מִשָּׁל זֶה, – שב"זוהר", שְׁתַּמְשִׁיל אוֹר הַשְּׂכִינָה
 28 לְאוֹר הַנֵּר שְׂאִינוּ מְאִיר וְנֶאֱחָז בְּפִתִּילָה בְּלִי שָׁמֶן, וְכֵן אֵין
 29 הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה עַל גּוֹף הָאָדָם שְׁנִמְשָׁל לְפִתִּילָה, אֶלָּא
 30 עַל־יְדֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים דְּיֻקָּא, – שהאדם עושה, המשמשים
 31 כ"שמן" לאותו אור, וְלֵא
 32 דִּי לוֹ בְּנִשְׁמָתוֹ, שְׁהִיא
 33 חֵלֶק אֱלוֹהַּ מְפַעֵל,
 34 לְהִיּוֹת הִיא – שהנשמה
 35 תהיה כְּשִׁמְן לְפִתִּילָה –
 36 כלומר, שהנשמה תשמש
 37 "שמן" לפתילה, הגוף,
 38 שהרי טבע האש להימשך
 39 למעלה, ואין היא נאחזת
 40 למטה, כִּי־אִם עַל־יְדֵי
 41 אֲחִיּוֹתָה בְּפִתִּילָה הַבּוֹעֵרֶת
 42 או בעץ הַבּוֹעֵר; אֲךָ מֵאִידִךְ
 43 הַפִּתִּילָה עֲצָמָה נֹאכֶלֶת
 44 בְּמַהֲדִירוֹת, וְהָאֵשׁ נֶעְתַּקֶּת
 45 מִמֶּנָּה מֵהָרָ; זֹאת וְעוֹד: אֵשׁ
 46 כּוֹז הַבֵּאָה מֵהַפִּתִּילָה

ליקוטי אמרים

והנה ביאור משל זה שהמשיל אור השכינה לאור הנר שאינו מאיר ונאחז בפתילה בלי שמן וכך אין השכינה שורה על גוף האדם שנמשל לפתילה אלא ע"י מעשים טובים דווקא ולא די לו בנשמתו שהיא חלק אלוה ממעל להיות היא כשמן לפתיל' מבואר ומוכן לכל משכיל כי הנה נשמת האדם אפי' הוא צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה בתענוג' אעפ"כ אינה בטילה במציאות לגמרי ליכטל באור ה' ממש להיות לאחדים ומיוחדים ביחוד גמור רק הוא דבר בפני עצמו ירא ה' ואוהבו. משא"כ המצות ומעשים טובים שהן רצונו ית' ורצונו ית' הוא מקור החיים לכל העולמות והברואים שיוורד אליהם על ידי

- 57 שעובד את הקב"ה ביראה ובאהבה בתענוגים – בכל זאת, אין
 58 היא בטלה במציאות, עד כדי כך שתיהפך לגמרי לאור ה', שהרי
 59 היא בכל זאת איזו מציאות – שהרי יש מי שירא, ויש מי
 60 שאוהב; וכך ישנם כאן שני דברים, שהאחד אוהב את השני או
 61 ירא מפניו. ולכן, אין
 62 הנשמה יכולה לשמש
 63 כשמן לאור ה'. ורק מצוות
 64 ומעשים טובים, שכפי
 65 שיסביר להלן, הם דבר
 66 אחד עם אור ה' – יכולים
 67 לשמש כשמן לאור ה'
 68 המאיר ביהודי. ועל כך
 69 הוא אומר ב"תניא": כִּי
 70 הִנֵּה נִשְׁמַת הָאָדָם, אֶפְלוּ
 71 הוּא צְדִיק גָּמוֹר עוֹבֵד ה'
 72 בְּיָרְאָה וְאֶהְבָּה
 73 פְּתֻעֵנוּגִים – שהוא
 74 מרגיש באהבה את
 75 התענוג מאלקות, דבר
 76 הנחשב למדריגה נעלית

- 47 בלבד לא תפיק אור זך, מכיון שאין הפתילה מותאמת לגמרי
 48 להיהפך לאש – ולכן נוקקים לשמן, שהוא חומר הנהפך לגמרי
 49 לאש, ואז מתקיימת האש ומאירה אור זך. מכאן מובן מדוע אין
 50 הגוף יכול לשמש כשמן לאור השכינה השורה על האדם, כי
 51 הגוף נשאר במציאותו ואינו נהפך לחלק מהאש עצמה. אבל
 52 הנשמה שהיא חלק אלקה, יכולה לכאורה, להיעשות לשמן
 53 לאור השכינה, מכיון שביכלתה להיהפך לאור הקדושה השורה
 54 על האדם. ואם כך – מדוע על האדם להזדקק למעשים טובים
 55 דוקא. שהם ישמשו כשמן? מְבַאֵר וּמוֹכֵן לְכָל מִשְׁכִּיל, – רבנו
 56 הזקן מסביר להלן, שנשמתו של אדם – אף של צדיק גמור

- 77 ביותר; אֶפְעַל־פִּי־כֵן אֵינָה – נשמתו איננה בְּטִלָּה בְּמַצִּיאוֹת
 78 לְגַמְרֵי לְכַטֵּל וְלְכַלֵּל בְּאוֹר ה' מְשִׁשׁ, לְהִיּוֹת לְאַחֲדִים
 79 וּמְיֻחָדִים בְּיַחְדָּו גָּמוֹר, – עם אור ה', רַק הוּא דְכַר בְּפָנָי עֲצָמוּ
 80 - יֵרָא ה' וְאוֹהֲבוּ; – הוא ירא את ה', הוא אוהב את ה'. כלומר:
 81 אין הנשמה נהפכת לגמרי לאור ה', כמו השמן הכלה לגמרי
 82 ונהפך לאור הנר. ולכן אין הנשמה עצמה יכולה לשמש כ"שמן"
 83 לאור ה'. מֵה־שְׂאִינֵי־כֵן הַמַּצּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, שֶׁהֵן רְצוֹנוֹ
 84 וְתַבְרָךְ - הקב"ה רוצה, שיהודי יקיים אותה מצוה; וְרְצוֹנוֹ
 85 וְתַבְרָךְ הוּא מְקוֹר הַחַיִּים לְכָל הָעוֹלָמוֹת וְהַבְּרֹאִים, – אמנם
 86 גם כל העולמות והנבראים חיים רק מכיון שהקב"ה רוצה שהם

47 שמניח את התפילין, או שמחזיק את האתרוג וכדומה, הרי הוא
 48 נכלל באור ה' של הרצון העליון, כפי שיסביר רבנו הזקן
 49 בהמשך. להלן מוסבר, מדוע אי אפשר שתהיה השראת
 50 השכינה על האדם על ידי אהבה ודבקות רוחניות בין הנשמה
 51 לאלקות, אלא על ידי
 52 קיומן של מצוות: **וְהָיָה,**
 53 **עֵינֵי הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה,**
 54 **הוּא גִלּוּי אֱלֹהוֹתוֹ**
 55 **וְתִבְרָךְ וְאוֹר אֵינִי־סוֹף**
 56 **בְּרוּךְ־הוּא בְּאֵיזוֹ דָּבָר,**
 57 – שכן, בעצם הרי נמצא
 58 הקב"ה בכל מקום,
 59 וכשאומרים שעל דבר זה
 60 שורה השכינה, הכוונה
 61 היא להתגלות האלקות
 62 על אותו דבר, וְהֵינּוּ
 63 לֹמְרֵי, – כלומר: שְׂאוֹתוֹ
 64 דְּבַר נִכְלָל בְּאוֹר ה'
 65 וְכִמְלֵל לֹו בְּמִצְוֹת
 66 לְגַמְרֵי, שְׂאוֹ הוּא
 67 שְׂשׁוּרָה וּמִתְגַּלָּה בּוֹ ה'
 68 אָחַד. – השראת השכינה
 69 פירושה – התגלות
 70 השכינה, והתגלות באה
 71 רק היכן שישנה התבטלות. אָבָל כָּל מָה שְׂלֵא כִמְלֵל אֱלֹו
 72 בְּמִצְוֹת לְגַמְרֵי – אֵין אוֹר ה' שׁוּרָה וּמִתְגַּלָּה בּוֹ. וְאָף
 73 צְדִיק נְמוֹר שְׂמִתְדַבֵּק בּוֹ – בהקב"ה, בְּאֵהֶבָה רַבָּה – שהיא
 74 מדריגה נעלה ביותר בדרגות האהבה והדבקות להקב"ה, בכל
 75 זאת: הֲרִי לִית מְחֻשְׁבָּה תְּפִיסָא בִּיהַ כְּלָל בְּאֵמְתָה, – אין
 76 מחשבה שתוכל "לתפוס" (להשיג) את הקב"ה באמת. כִּי
 77 אֵמְתָה – הענין של "ה' אֱלֹהִים אֵמְתָה" – הוּא יְחוּדוֹ
 78 וְאֵחָדוּתוֹ, – של הקב"ה, שְׂהוּא לְבָדוֹ הוּא וְאִפְסֵ בְלַעְדוֹ
 79 מְמֻשׁ, – כפי שלמדנו בפרק כ', שאמיתת ענין אחדות ה' אינה
 80 מתבטאת רק בכך שהוא א-ל אחד; אלא, שרק הוא נמצא,
 81 ובלעדו אין שום דבר קיים – כי הכל בטל להקב"ה. וְאִם־כֵּן זֶה
 82 הָאוֹהֶב, – הצדיק, עליו אנו אומרים שהוא אוהב את הקב"ה,
 83 שְׂהוּא יֵשׁ – בהרגשתו, בכך שמורגש כאן זה מִי שאוהב, וְלֵא
 84 אִפְסֵ – לִית מְחֻשְׁבָּה דִּילִיָּה תְּפִיסָא בִּיהַ כְּלָל, – הרי שאין
 85 מחשבתו (הוא וכוחותיו) "תופסת" ומשיגה את הקב"ה כלל,
 86 וְאֵין אוֹר ה' שׁוּרָה וּמִתְגַּלָּה בּוֹ, אֱלֵא עַל־יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת,
 87 שְׂהֵן רְצוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ יִתְבַּרְךְ מִמֶּשׁ בְּלִי שׁוֹם הַסֵּתֵר פְּנִיָם. –
 88 פנימיות רצונו וחכמתו של הקב"ה איננה מסתתרת כלל בקיום
 89 המצוות, ולכן, דוקא, על-ידי קיום המצוות יכולה להיות באדם
 90 השראה והתגלות של אור הוי', ולא על ידי עבודה רוחנית
 91 מופשטת. הגדה ביחס למה שנאמר כאן, שהתגלות של
 92 אלקות ואור אין-סוף ברוך-הוא בדבר, באה דוקא כשהדבר

1 יחיו; אך ההבדל בין הרצון המחיה את הבריאה לבין הרצון
 2 שבמצוות מתבטא בכך, שהעולמות והנבראים שואבים את
 3 חיותם מהרצון העליון, על ידי שְׂיִוְרָד – הרצון העליון, אֱלֵיָהֶם
 4 עַל־יְדֵי צְמֻצוּמִים רַבִּים וְהַסֵּתֵר פְּנִיָם שְׂל רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן
 5 בְּרוּךְ־הוּא – "פנים" היינו
 6 פנימיות, פנימיותו של
 7 הרצון העליון מסתתרת,
 8 ומאירה רק חיצוניותו של
 9 הרצון ויְרִידַת הַמְּדִרְגוֹת,
 10 – ממדריגה עליונה
 11 לתחתונה ממנה, עַד
 12 שְׂיִוְכְלוּ לְהִתְהוֹוֹת
 13 וְלְהִבְרָאוֹת יֵשׁ מֵאֵין –
 14 ושיוכלו להיות וְדָבָר
 15 נִפְרָד בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ, וְלֵא
 16 יִכְמְלוּ בְּמִצְוֹת – שכן,
 17 אילו התהוותם מהרצון
 18 העליון היתה שלא על ידי
 19 הצמצומים הרבים
 20 ו"הסתרת פנים" וכו' – לא
 21 היו הם בציור של "יש"
 22 ו"דבר נפרד", אלא היו
 23 בטלים במציאות לגמרי.
 24 דוקא כשפנימיות הרצון
 25 העליון "מסתתרת" וגם חיצוניות הרצון העליון באה לידי גילוי
 26 על ידי צמצומים רבים וירידת המדריגות – קיימת אפשרות
 27 להתהוותם של העולמות והנבראים, כְּנִפְרָד לְעֵלֵי, מִהַשְּׂאִיף
 28 בְּן הַמִּצְוֹת, שְׂהֵן פְּנִימִית רְצוֹנוֹ יִתְבַּרְךְ, וְאֵין שׁוֹם הַסֵּתֵר
 29 פְּנִיָם כְּלָל – שכן, המצוות הן רצונו הפנימי של הקב"ה בכל
 30 הבריאה. למשל: אדם עוסק במסחר ומרוויח, וברוח זה הוא
 31 מפרנס את משפחתו – הרי שרצונו לעסוק במסחר ולהרוויח הנו
 32 רצון חיצוני בלבד; הרצון הפנימי והאמיתי הוא לפרנס את
 33 משפחתו – ובגלל רצון זה, הוא כבר רוצה גם להרוויח, ולשם
 34 כך הוא רוצה לעסוק במסחר. הדברים יובנו כך גם בהקשר
 35 לענינו: רצונו של הקב"ה בקיומם של עולמות ונבראים
 36 (חיצוניות הרצון) הוא רק כדי שיהיו יהודים שיקיימו את
 37 המצוות (פנימיות הרצון), ודבר זה מציאותי רק כשישנו עולם
 38 שנברא. ומכיון שהמצוות הן הרצון הפנימי והאמיתי, ושום דבר
 39 אינו מסתיר עליהן, הרי במילא: אֵין תְּחִיּוֹת שְׂבָהֶם – שבמצוות,
 40 דְּבַר נִפְרָד בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ כְּלָל, אֱלֵא הוּא מִיָּחָד וְנִכְלָל בְּרְצוֹנוֹ
 41 יִתְבַּרְךְ, וְהֵיוּ לְאֵחָדִים מְמֻשׁ בִּיְחוּד נְמוֹר. – ולכן מובן הדבר,
 42 שרק המצוות יכולות לשמש "שמן" לאור השכינה, כי הן
 43 נחפכות ממש ומתמזגות באורו של הרצון העליון, כמו השמן
 44 שנהפך ומתמזג באש הנר ועל ידי כך נכלל ברצון העליון לא רק
 45 הכוח של הנפש האלקית המקיים את המצוה, אלא גם כוח
 46 המעשה של הגוף המקיים את המצוה המעשית, כמו הכוח

ליקוטי אמרים

צמצומים רבים והסתר פנים של רצון העליון כ"ה
 וירידת המדרגות עד שיוכלו להתהוות ולהבראות יש
 מאין ודבר נפרד בפני עצמו ולא יבטלו במציאות כנ"ל
 משא"כ המצוות שהן פנימיות רצונו ית' ואין שם הסתר
 פנים כלל אין החיות שבהם דבר נפרד בפני עצמו כלל
 אלא הוא מיוחד ונכלל ברצונו ית' והיו לאחדים ממש
 ביחוד גמור. והנה ענין השראת השכינה הוא גילוי
 אלהותו ית' ואור א"ס כ"ה באיזה דבר והיינו לומר
 שאותו דבר נכלל באור ה' ובטל לו במציאות לגמרי
 שאז הוא ששורה ומתגלה בו ה' אחד אבל כל מה שלא
 בטל אליו במציאות לגמרי אין אור ה' שורה ומתגלה
 בו ואף צדיק גמור שמתדבק בו באהבה רבה הרי לית
 מחשבה תפיסא ביה כלל באמת כי אמיתת ה' אלהים
 אמת הוא יחודו ואחדותו שהוא לבדו הוא ואפס בלעדו
 ממש. וא"כ זה האוהב שהוא יש ולא אפס לית מחשבה
 דיליה תפיסא ביה כלל ואין אור ה' שורה ומתגלה בו
 אלא ע"י קיום המצוות שהן רצונו וחכמתו ית' ממש

47 לְבוּשֵׁיהֶם הַפְּנִימִים לְבָרָם, שֶׁהֵם כֹּחַ הַדְּבֹר וּמַחֲשָׁבָה –
48 "מחשבה" – הכוח לחשוב, היא לבוש פנימי של הנפש, בהיותה
49 מאוחדת עם הנפש; שלכן המחשבה פועלת תמיד, בלי הפסק,
50 מפני שהיא קשורה בקירוב יותר עם הנפש – והנפש הרי נמצאת

תמיד. כך גם כוח הדיבור,
51 הוא לבוש פנימי של
52 הנפש – בהשוואה לכוח
53 המעשה הפועל בדבר

54 שהוא נפרד לגמרי מן
55 האדם. ובשעה שאדם
56 לומד תורה, הרי הנפש
57 האלקית ושני הלושבים:
58 דיבור ומחשבה, נִכְלָלוֹת
59 בְּאוֹר ה' – שהוא אֵיךְ
60 סוֹף בְּרוֹךְ-הוּא וּמִיחֲדוֹת
61 בּו בְּיָחוּד נְמוֹר. וְהֵיא
62 הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה עַל
63 נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית, כְּמֵאִמֵר
64 רַבֵּן לֵבֵן שְׂאֵפְלוֹ אֶחָד
65 שְׂיוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה
66 שְׂכִינָה עִמּוֹ. – השכינה
67 שורה אז על נפשו
68 האלקית ושני לבושיה,
69 מחשבה ודיבור, בהם היא
70 מתלבשת כשהוא חושב
71 ומדבר תורה. אֵךְ כִּי
72 לְהַמְשִׁיךְ אֹר וְהָאֶרֶץ

73 הַשְּׂכִינָה גַם עַל גּוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ הַבְּהֵמִית, שֶׁהִיא – הנפש
74 הבהמית, החיונית, הַמְלַבֶּשֶׁת בְּגוּפוֹ מִמֶּשׁ – היא מחיה את
75 הגוף בחייו הגשמיים – צִרִיךְ לְקַבֵּץ מִצּוֹת מַעֲשִׂיֹת הַנְּעֻשׂוֹת
76 עַל-יְדֵי הַגּוֹף מִמֶּשׁ, – בכוח המעשה. שֶׁאֵין כֹּחַ הַגּוֹף מִמֶּשׁ
77 שֶׁבְּעֶשְׂיָהּ זֶה – למשל: כשאדם מניח תפילין, ישנו כאן הכוח
78 הגופני המניע את היד ומבצע אתה מצות הנחת תפילין בפועל
79 ממש. במילא מהווה כוח זה חלק מאותה מצוה – שיהודי מניח
80 תפילין – ולכן הוא נִכְלָל בְּאוֹר ה' וְרִצּוֹנוֹ וּמִיחֲדֵי בּו בְּיָחוּד
81 נְמוֹר, וְהֵיא – כוח הגוף, לְבוּשׁ הַשְּׂלִישִׁי שֶׁל נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית.
82 – כמו שלמדנו בפרק ד', שמעשה המצוות מבוצע על ידי
83 הלבוש השלישי – לבוש המעשה – של הנפש האלקית. וְאֵין –
84 כשכוח המעשה נכלל ומיוחד עם הרצון העליון, גַם כֹּחַ נַפְשׁוֹ
85 הַחַיּוֹנִית שֶׁבְּגוּפוֹ מִמֶּשׁ שֶׁמְקַלֶּפֶת נִגְהָ, – כפי שלמדנו בפרק
86 א' שהנפש הבהמית היא מקליפת נוגה, נִתְהַפֵּךְ מַרְעֵ לְמוֹב
87 וְנִכְלָל מִמֶּשׁ בְּקִרְשָׁה כְּנַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית מִמֶּשׁ, מֵאַחַר שֶׁהִיא
88 – כוח זה, הוּא הַפּוֹעֵל וְעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה הַמְצֻוֶה, – אף שעשיית
89 מצוה באה מהנפש האלקית, מעיר כאן רבנו הזקן, שהנפש
90 האלקית לבדה אין בכוחה לפעול על הגוף לבצע פעולה
91 גשמית, כהנחת תפילין. אלא, דוקא על-ידי הנפש הבהמית,

1 בטל במציאות לחלוטין ונכלל באור ה' – ומשום כך, גם צדיק
2 גמור, על אף דקותו ואהבתו הרבה ("אהבה רבה") לאלקות,
3 אין ה"מחשבה" שלו, "תופסת" ומשיגה כלל את הקב"ה, אלא
4 דוקא על ידי קיומן של המצוות שהן רצונו וחכמתו של הקב"ה
5 – אומר רבנו הזקן בהגדה:

6 * (וְכֵאַשֶׁר שִׁמְעֵתִי מִמוֹרֵי
7 עֲלִיּוֹתֶיךָ שְׁלוֹם, – הרב
8 המגיד ממזריטש, פִּירוֹשׁ
9 וְטַעַם לָמָּה שֶׁכְּתוּב
10 בְּעֵץ חַיִּים, שֶׁאוֹר אֵיךְ
11 סוֹף בְּרוֹךְ-הוּא אֵינּוּ
12 מְתַיַחַד אֶפְלוֹ בְּעוֹלָם
13 הָאֲצִילוֹת אֶלָּא עַל-יְדֵי
14 הַתְּלַבְּשׁוֹתוֹ תַּחֲלָה
15 בְּסִפְרֵית חֲכָמָה, – דוקא
16 אז, באמצעות ספירת
17 ה"חכמה", מתאחד הקב"ה
18 עם עניני עולם האצילות.
19 ועל כך אמר הרב המגיד
20 ממזריטש "פירושו"
21 ו"טעם": "פירושו" – מדי
22 משמעות התלבושות של
23 הקב"ה בספירת החכמה;
24 ו"טעם" – מדוע אין הוא
25 מתייחד בשום דבר רק
26 אחרי התלבושותו בספירת
27 החכמה. וְהֵינּוּ מִשׁוֹם
28 שֶׁאֵין-סוֹף בְּרוֹךְ-הוּא, הוּא אֶחָד הָאֱמֵת, – ה"אחד" האמיתי,
29 כלומר: שֶׁהוּא לְבָדוֹ הוּא וְאֵין זולתו, וְזוֹ הִיא מְדֻרְגָּת
30 הַחֲכָמָה (וכו'): – מדריגת החכמה היא ה"הרגשה" שהוא לבדו
31 נמצא, ובלעדו אין דבר קיים. זהו המשמעות שאור איך-סוף
32 מתלבש בספירת החכמה: אור איך-סוף מתגלה כמו ש"הוא
33 לבדו ואין זולתו", ולכן אין הוא מתאחד בשום דבר, רק אחרי
34 שהוא מתלבש תחילה בספירת החכמה. שכן, אור איך-סוף
35 מתאחד רק בדבר שהוא בטל במציאות והוא "נרגש" בו כמו
36 ש"הוא לבדו ואין זולתו". הרגשה זו היא, כאמור, מדריגת
37 החכמה. תוכנה של הגהה זו, הוא ענין עמוק בחסידות, ובעזרת
38 ה' יובן בהרחבה יותר בהמשך השיעורים. ממה שלמדנו עד
39 עתה, מובן מדוע המצוות דוקא נעשות ל"שמן" לאור השכינה,
40 ולא הנשמה עצמה, או העבודה הרוחנית של דקות ואהבה.
41 להלן יוסבר שבמצוות עצמן קיים הבדל בענין: על ידי מצוות
42 המחשבה והדיבור, באה השראת השכינה על הנפש האלקית.
43 ואילו, כדי להמשיך את אור השכינה על הגוף והנפש הבהמית,
44 הרי זה דוקא על ידי מצוות מעשיות, הנעשות עם הגוף, ובניצול
45 יתר של כוח הנפש הבהמית המחיה את הגוף⁵. וְהִנְהָ, בְּשֶׂהֱאָדָם
46 עוֹסֵק בְּתוֹרָה, אֵין נְשַׁמְתוֹ, שֶׁהִיא נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית, עִם שְׂנֵי

ליקוטי אמרים

הגהה

(וכאשר שמעתי ממורי ע"ה פי' וטעם למ"ש בע"ח שאור א"ס ב"ה אינו מתייחד אפי' בעולם האצילות אלא ע"י התלבושותו תחלה בספי' חכמה והיינו משום שא"ס ב"ה הוא אחד האמת שהוא לבדו הוא ואין זולתו זו היא מדרגת החכמה וכו'):

נפשו האלהית כמארו"ל שאפי' אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה עמו. אך כדי להמשיך אור והארת השכינה גם על גופו ונפשו הבהמית שהיא החיונית המלוכשת בגופו ממש צריך לקיים מצוות מעשיות הנעשים ע"י הגוף ממש שאז כח הגוף ממש שבעשייה זו נכלל באור ה' ורצונו ומיוחד בו ביחוד גמור והוא לבוש השלישי של נפש האלהית ואזי גם כח נפש החיונית שבגופו ממש שמקליפת נוגה נתהפך מרע לטוב ונכלל ממש בקדושה כנפש האלהית ממש מאחר שהוא הוא הפועל ועושה מעשה המצוה

השכינה גם על גופו ונפשו הבהמית, שהיא – הנפש הבהמית, החיונית, הַמְלַבֶּשֶׁת בְּגוּפוֹ מִמֶּשׁ – היא מחיה את הגוף בחייו הגשמיים – צִרִיךְ לְקַבֵּץ מִצּוֹת מַעֲשִׂיֹת הַנְּעֻשׂוֹת עַל-יְדֵי הַגּוֹף מִמֶּשׁ, – בכוח המעשה. שֶׁאֵין כֹּחַ הַגּוֹף מִמֶּשׁ שֶׁבְּעֶשְׂיָהּ זֶה – למשל: כשאדם מניח תפילין, ישנו כאן הכוח הגופני המניע את היד ומבצע אתה מצות הנחת תפילין בפועל ממש. במילא מהווה כוח זה חלק מאותה מצוה – שיהודי מניח תפילין – ולכן הוא נִכְלָל בְּאוֹר ה' וְרִצּוֹנוֹ וּמִיחֲדֵי בּו בְּיָחוּד נְמוֹר, וְהֵיא – כוח הגוף, לְבוּשׁ הַשְּׂלִישִׁי שֶׁל נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית. – כמו שלמדנו בפרק ד', שמעשה המצוות מבוצע על ידי הלבוש השלישי – לבוש המעשה – של הנפש האלקית. וְאֵין – כשכוח המעשה נכלל ומיוחד עם הרצון העליון, גַם כֹּחַ נַפְשׁוֹ הַחַיּוֹנִית שֶׁבְּגוּפוֹ מִמֶּשׁ שֶׁמְקַלֶּפֶת נִגְהָ, – כפי שלמדנו בפרק א' שהנפש הבהמית היא מקליפת נוגה, נִתְהַפֵּךְ מַרְעֵ לְמוֹב וְנִכְלָל מִמֶּשׁ בְּקִרְשָׁה כְּנַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית מִמֶּשׁ, מֵאַחַר שֶׁהִיא – כוח זה, הוּא הַפּוֹעֵל וְעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה הַמְצֻוֶה, – אף שעשיית מצוה באה מהנפש האלקית, מעיר כאן רבנו הזקן, שהנפש האלקית לבדה אין בכוחה לפעול על הגוף לבצע פעולה גשמית, כהנחת תפילין. אלא, דוקא על-ידי הנפש הבהמית,

5. ראה לקמן פרק לז. ועיין ביאור מהר"י שי' קארף. 6. אבות ג, ו.

46 השראת השכינה על כל גוף האדם: וְאֵף שְׁמֵהוּתָהּ וְעֲצֻמוּתָהּ
47 שֶׁל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁבְּלִבּוֹ, שֶׁהֵן מְדוּתֶיהָ הָרַעוּת, עֲדוּן לֹא
48 נִכְלָלוּ בְּקִדְשָׁהּ, – שֶׁכֵּן, רק הלבושים וכוחות הביצוע של הנפש
49 הבהמית, שעל ידם המצוה נעשית, נכללים בקדושה, ולא

50 המדות שהן המהוות עצם
51 הנפש הבהמית – כפי
52 שלמדנו בפרק י"ב,
53 שבצדיקים בלבד, נכללות
54 המדות בקדושה; מִכָּל־
55 מְקוֹם מֵאַחַר דְּאֵתְכַפְּיֵן
56 לְקִדְשָׁהּ, – מכיוון
57 שהמדות הרעות נכנעות
58 לקדושה, וּבְעֵל־כִּרְחֵן
59 עוֹנִין אִמּוֹן, – למעשה
60 של הנפש האלקית,
61 וּמִסְכִּימִין וּמִתְרַצִּין
62 לְעֲשֵׂית הַמִּצְוָה, עַל־יְדֵי
63 הַתְּנַבְּרוּת נִפְשׁוֹ
64 הָאֱלֹהִית שֶׁבְּמִחַ שְׁשֻׁלִּיט
65 עַל הַלֵּב, – כפי שלמדנו
66 בפרק י"ב, שעל אף
67 שרגשי הלב ב"בינוני" לא
68 נכללו בקדושה, אבל יש
69 בו הכוח לשלוט עליהם,
70 על ידי התבוננות בגדלות
71 הו"י ברוך־הוא במוחו,

72 ולפעול על הלב בקשר לעשיית מצוות בפועל, וְהֵן – המדות
73 הרעות של הנפש הבהמית, הן פְּשָׁעָהּ זו – כשהנפש האלקית
74 מתבוננת בגדלותו של הקב"ה, בְּבִחִינַת גְּלוּת וְשֵׁנָה, – הן
75 כאילו ישנות ונמצאות בגלות, בְּנִזְכָּר לְעֵיל, – בפרק י"ב. וְלִכְפֹּךְ
76 אֵין זו מְנִיעָה – אין בכך משום מניעה, מִהַשְׁרָאת הַשְּׂכִינָה עַל
77 גּוּף הָאָדָם פְּשָׁעָהּ זו. – להלן ממשיך רבנו הזקן להסביר כיצד
78 אכן ישנה השראת השכינה על כל גוף האדם על ידי מצוה
79 אחת. דְּהֵינּוּ, – כלומר: שֶׁבִּחַ נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית הַמְּלַבֵּשׁ פְּעֻשֵׁית
80 הַמִּצְוָה, – למשל: כוח המעשה של היד המניחה תפילין, הוּא
81 נִכְלָל מִמֶּשׁ פְּאוּר ה' וּמִיָּחַד כּוֹ פִּיחֹר גְּמוּר, – הכוח הזה
82 מתמוג ומתאחד לגמרי עם אור ה' שבמצוה, וְעַל־יְדֵי־זֶה
83 מִמְּשִׁיךְ הָאָרֶה – אור אלקי שבבחינת "הארה", לְכַלּוֹת נֶפֶשׁ
84 הַחַיּוֹנִית שֶׁבְּכָל הַגּוּף, וְגַם עַל הַגּוּף הַנִּשְׁמִי, – ולא רק על
85 האבר המקיים את המצוה, באיזו צורה נמשכת ההארה על כל
86 נפש החיונית ועל כל הגוף; – בְּבִחִינַת מְקוֹר מְלַמְעָלָה
87 מִרְאֵשׁוֹ וְעַד רַגְלָיו. – בהקיפה את הנפש הבהמית ואת הגוף,
88 וְזוֹהוּ שְׁפָתוֹבֵי: "וּשְׂכִינְתָא שְׂרִיא עַל רִישֵׁיהּ" – "עַל דִּיקָא.
89 – על דוקא, על הראש, בבחינת מקיף; וְכֵן "אִכְּל בִּי עֲשָׂרָה
90 שְׂכִינְתָא שְׂרִיא". – וכך גם מה שחכמינו ז"ל אומרים, שעל כל

1 שהיא ה"ממוצע" בין הנפש האלקית לבין הגוף, יכול הגוף
2 להיות מופעל מהנפש האלקית, שֶׁבְּלִעְדוֹ – בלי כוחה של
3 הנפש החיונית, לֹא הִיְתָה נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית פּוֹעֵלַת בְּגוּף כָּלֵל,
4 כִּי הִיא – הנפש האלקית, רוֹחַ חַיּוֹנִית, וְהַגּוּף נִשְׁמִי וְחִמְרִי, –
5 ורוחניות וגשמיות הן שני
6 דברים נוגדים; וְהַמְּצָע
7 פִּינִיָּהֶם – בין הנפש
8 האלקית לבין הגוף, הִיא
9 נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית הַבְּהֵמִית
10 הַמְּלַבֵּשֶׁת בְּדָם הָאָדָם
11 שֶׁבְּלִבּוֹ וְכָל הַגּוּף. –
12 והערת כ"ק אדמו"ר
13 שליט"א: "המדובר (ונוגע)
14 ומודגש כאן הוא עניין
15 הפעולה. ויש לומר גם כן
16 שהוא מפני דהתחברות
17 הנפש (גם הנפש הבהמית)
18 בגוף הוא בכח המפליא
19 לעשות (שו"ע או"ח)". כ"ק
20 אדמו"ר שליט"א מתכוון
21 (לפע"ד) בהערתו זו:
22 במדובר כאן שהנפש
23 החיונית הבהמית היא
24 ה"ממוצע" בין הנפש
25 האלקית לבין הגוף,
26 הכוונה היא (וכאן זה נוגע

27 ומודגש) לתיווך בפעולת הנפש האלקית בגוף: הנפש האלקית
28 הרוחנית יכולה להפעיל את הגוף (לעשות מצוה) רק באמצעות
29 הנפש החיונית הבהמית, שהיא בעצם המלובשת ממש בדם
30 הגשמי. – כאן לא מדובר (כפי שיכולים לשגות ולומר) בנפש
31 הבהמית בתור "ממוצע" בעצם ההתאחדות של הנפש הרוחנית
32 עם הגוף הגשמי (שכן, ענין זה אינו נוגע כאן כלל). וכ"ק
33 אדמו"ר שליט"א מוסיף (מלבד זאת שאין זה נוגע כאן) גם
34 הסבר, שלא שייך כאן כלל לדבר אודות הנפש הבהמית בתור
35 "ממוצע" במובן של התחברות הנפש עם הגוף – שכן, לאמיתו
36 של דבר, עצם ההתחברות של הנפש (גם של הנפש הבהמית)
37 עם הגוף, בא על ידי "כח המפליא לעשות", כלומר: בצורה
38 פלאית ועל־טבעית (ולא שזה מתאפשר על ידי ממוצע). הנפש
39 הבהמית היא כוז, שהגשמיות שברוחניות שלה, יש לה שייכות
40 ובאפשרותה להתלבש ברוחניות שבגשמיות של האדים
41 העולים מן הדם. ומכיון שהנפש הבהמית היא ה"ממוצע" בין
42 הנפש האלקית לבין הגוף, ועל ידה "פועלת" הנפש האלקית
43 בגוף ועושה את מעשה המצוה – לכן נכלל גם כוחה בקדושה
44 בשעת עשיית המצוה.
45 להלן מסביר רבנו הזקן, כיצד על ידי קיום מצוה אחת, ישנה

7. "הוא לשון הזהר דלעיל" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כיון שאיסור גילוי הראש (דבהור) הוא

26 בְּסִנְהֵרְרִין¹¹ – כמו שהגמרא אומרת במסכת סנהדרין: ד' אָמַר
 27 לִיהּ הָהוּא מֵינָא לְרַבִּין נְמַלְיָאֵל, – "מין" מסויים אמר לרבן
 28 גמליאל: אָמַרְתוּ כָּל פִּי עֲשֶׂרָה שְׂכִינְתָא שְׂרָיָא, – אתם
 29 אומרים שעל כל עשרה מִשְׂרָאֵל שורה השכינה, כְּמָה
 30 שְׂכִינְתָא אֵית לְכוּ? –
 31 אם כך, כמה שכינות יש
 32 לכם? וְהַשִּׁיב לֹא – רבן
 33 גמליאל: מְשַׁל מְאֹר
 34 הַשָּׁמַשׁ הַנִּכְנָס בְּחִלּוֹנוֹת
 35 רְבִים כו', – אף שאור השמש מאיר על ידי חלונות אי־סוף,
 36 אין בכך משום "ריבוי" של כל מיני אורות, אלא הוא אור אחד
 37 – אור השמש; כך גם כשאור השמש מאיר דרך זכוכית צבועה,
 38 והאור מקבל את צבע הזכוכית – הרי שאין בכך משום "שינוי"
 39 באור עצמו – אור השמש נשאר תמיד בגוונו העצמי. רק שבעיני
 40 המסתכל נראה האור בגוון אחר, מפני שהוא מקבל את האור
 41 על ידי השתקפותו בזכוכית הצבועה. ומכאן ה"שינוי" כביכול,
 42 הנראה לו, משל נוסף על כך (קרוב יותר לחושו של אדם): מים
 43 הנמצאים בכלי של זכוכית ומקבלים צבע הכלי – הרי שהמים
 44 עצמם לא נשתנו בצורתם, כי בהוצאת המים מהכלי, אין להם
 45 יותר צבע הכלי. כך גם בנמשל, ביחס להשראת השכינה,
 46 שהאור עצמו הוא אותו אחד, בלי שינוי וריבוי ח"ו; כל ההבדל
 47 נובע רק מן הצורה שבה אור זה מתקבל בעצם שעליו הוא
 48 שורה, וְהַמְשַׁבֵּל יָבִין: – בין חסידים היתה ל'המשכיל יבין',
 49 הוספה של ביטוי: "העובד מרגיש". כלומר: מי שעובד את ה'
 50 מרגיש את הענין, שהוא למעלה בהרבה מאשר להבין.

1 עשרה יהודים שורה שכינה, שאין הכוונה שהשראת השכינה
 2 מורגשת בתוכם, אלא היא שורה עליהם, באופן של מקיף?
 3 מכיוון שלפי האמור, קיימים הברלים בדרגות השונות של
 4 השראת השכינה: כפי שהיא בנפש האלקית, כפי שהיא בכוח
 5 הנפש הבהמית העושה
 6 את המצוה¹⁰, כפי שהיא
 7 בנפש הבהמית בכלל, 1
 8 וכפי שהיא בגוף שהיא 2
 9 בבחינת מקיף בלבד, על
 10 ידי עשיית מצוה, על עשרה שאינם עוסקים במצוה, על אחד
 11 שאינו עוסק במצוה (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א – כלומר:
 12 בהשראת השכינה על הגוף עצמו, אפשר גם לחלק בין
 13 ההשראה הבאה על ידי קיום מצוה, להשראה שעל עשרה
 14 מִשְׂרָאֵל וכו' – כמפורט). – בא רבנו הזקן לומר שכל אחד
 15 מאופני השראת השכינה, אינו פועל שינוי ח"ו או ריבוי באור.
 16 ההבדל הוא רק בכך, כיצד קולטים את ההשראה אותם גופים
 17 שעליהם שורה השכינה. ואילו באור עצמו אין שום שינוי.
 18 ובלשון ה"תניא": וְהֵנָּה, כָּל בְּחִינַת הַמְּשַׁכֵּת אֹרֶן הַשְּׂכִינָה,
 19 שְׁהִיא בְּחִינַת גְּלוּי אֹרֶן אֵינְסוּף בְּרוּךְ־הוּא – שכן, הקב"ה
 20 הרי נמצא בכל מקום, אלא שהוא מוסתר מהנבראים – החידוש
 21 שבהשראת השכינה הוא, שישנה ההתגלות של אור אי־סוף,
 22 גילוי זה של אור אי־סוף אֵינוֹ נִקְרָא שְׁנוֹי חֲסִדֵּי־שְׁלוֹם בּוֹ
 23 יְתַבְרָךְ, וְלֹא רַבּוּי, – העובדה שקודם לא היתה השראת
 24 השכינה ולאחר מכן היא ישנה – אינה אומרת שבהקב"ה
 25 נשתנה או ניתוסף משהו ח"ו על מה שהיה קודם, בְּרִיאָתָא

יום המישי ז' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 90, פרק לו. והנה... עד עמ' 90, ואפסי עוד.

62 "דירה בתחונים", בעולמות התחונים ובנבראים – ובעיקר בעולם הזה,
 63 שהוא העולם התחתון ביותר, בו שורר חושך כפול ומכופל. והכוונה היא
 64 להפוך את החושך לאור,
 65 ושיאר בו אור אי־סוף במדה
 66 מרובה יותר מאשר בעולמות
 67 העליונים. ולכן, מתבטאת
 68 ה"תכלית", בקיום מצוות
 69 במעשה דוקא. שכן, על ידי כך מתבצע ענין הדירה בתחונים, שבנפש
 70 הבהמית ובגוף, ובאמצעותם בכל העולם כולו – יאיר אור אי־סוף.
 71 וְהֵנָּה, מוֹדַעַת זֹאת מְאֹר רַו"ל¹, – ידוע מאמרם של רבותינו
 72 זכרונם לברכה, שְׁתַּכְלִית בְּרִיאַת עוֹלָם הָזֶה הוּא שְׁנִתְאֹהָ

51 פְּרָק לו'. בפרק הקודם החל רבנו הזקן להסביר את המלה "לעשותו"
 52 (מלת הסיום של הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפניך ובלבבך
 53 לעשותו") – שתכלית הכל
 54 היא "לעשותו", לקיים מצוות
 55 במעשה. וזאת משום שעל ידי 3
 56 מעשה, נמשך אור השכינה 4
 57 גם על הנפש הבהמית והגוף
 58 ולא רק על הנפש האלקית. ברם, עדיין הדברים טעונים הסברה: מהי
 59 המעלה הגדולה המיוחדת בהמשכת האור על הנפש הבהמית והגוף,
 60 שבגללה מהווה המעשה את התכלית? – יסביר, לכן, רבנו הזקן בפרק
 61 ל"ו, שכל תכלית בריאת העולמות היא, כי נתאוו הקב"ה להיות לו

ליקוטי אמרים

פרק לו והנה מודעת זאת מארז"ל שתכלית
 בריאת עולם הזה הוא שנתאווה

תמיד – גם שלא בשעת עשיית מצות, מוכן דהטעם ע"ז – דשכינתא שריא – הוא ג"כ תמיד, דתמיד שריא (ולא שנעשה זה ע"י עשיית מצוה), ולכן צ"ע בפי' התניא". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם זה אינו שייך לעשיית מצוה (ובזה תובן קצת השייכות כאן)". הרבי שליט"א מתרץ בהערתו האמורה: לכאורה אין למאמר חכמינו ז"ל זה כל שייכות לענינו בו מדובר אודות האור המקיף הנמשך על הנפש הבהמית ועל הגוף על ידי מצוה, שכן מה שהשכינה שורה על כל עשרה בישראל, זהו תמיד, גם כשאין הם עוסקים במצוה. אלא, מתרץ הרבי שליט"א: אדרבה, היא הנותנת. רבנו הזקן רוצה הרי לומר שהארת השכינה מאירה בדרך מקיף על כל הנפש הבהמית ועל כל הגוף (כפי שאומר הלשון "מראשו ועד רגליו") ולא רק על אותו חלק בגוף או אותו כוח של הנפש הבהמית המבצע את המצוה בפועל. לכן מביא רבנו הזקן מאמר חכמינו ז"ל זה, המדבר אודות כל בי עשרה – גם כשאין הם בשעת מעשה עוסקים במצוה – ובכל זאת שורה השכינה עליהם – בדרך מקיף על כל פנים. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע – שה"ה נכלל באור ה'. ולא עוד – "שנכלל ממש". 11. לט, א. 1. מדרש תנחומא נשא, ז, א.

48 באור איך־סוף; וְגַם עֵתָהּ – לאחר בריאת העולמות, כֵּן הוּא
 49 לְפָנָיו יִתְבַּרְךָ. – כלומר: לגבי הקב"ה אין הבדל בין לפני
 50 הבריאה לבין אחרי הבריאה; הבריאה כולה לא יצרה שום
 51 שינוי בו יתברך ובייחודו המוחלט. רַק שֶׁהַשֵּׁנוּי הוּא אֵל
 52 הַמְקַבְּלִים חַיּוּתוֹ וְאוֹרוֹ
 53 יִתְבַּרְךָ, – לגבם נתהווה
 54 שינוי: לפני הבריאה לא
 55 היו בנמצא "מקבלים"
 56 לקבל את החיות והאור,
 57 ואילו לאחר הבריאה –
 58 ישנם "מקבלים",
 59 שֶׁמְקַבְּלִים – את החיות
 60 והאור ממנו יתברך, עַל־
 61 יְדֵי לְבוּשִׁים רַבִּים
 62 הַמְכַסִּים וּמְסַתְּרִים
 63 אוֹרוֹ יִתְבַּרְךָ, – שכן, בלי
 64 אותם לבושים לא היו
 65 יכולים לקבל את החיות
 66 והאור והיו מתבטלים
 67 במציאות לגמרי.
 68 פְּדֻכְתֵּיבֵי: – כמו שכתוב:
 69 "כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם
 70 וְחַי", – ולא רק האדם, שהוא בעל גוף גשמי, אלא גם הנבראים
 71 הרוחניים, כמלאכים, אינם יכולים לקבל את האור והחיות
 72 האלקי בלי לבושים המסתירים; וְכִדְרָשׁוֹ רַז"ל: שֶׁאִפְלוּ
 73 מִלְּאֲכִים הַנְּקֻרָאִים "חַיּוֹת" – הקודש, אֵין רוֹאֵין כּוֹ'. –
 74 אלקות, אלא על-ידי לבושים המסתירים ומאפשרים שיוכלו
 75 לקבל. הרי, שכל העולמות והנבראים מקבלים את חיותם
 76 האלקית על ידי לבושים והסתרים. ובכך, כפי שיוסבר כאן מיד,
 77 מתבטא ההבדל בין העולמות העליונים לעולמות התחתונים:
 78 החיות האלקית בעולמות העליונים היא יותר בהתגלות,
 79 והסתרה היא במדה פחותה יותר. ואילו בעולמות התחתונים
 80 – החיות האלקית מוסתרת יותר. וְזֶהוּ עֵינֵן הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת
 81 הָעוֹלָמוֹת וְיִרְדָתָם מִמְדַרְגָּה לְמַדְרָגָה, – כלומר,
 82 ההשתלשלות והירידה המדורגת של העולמות, מעולם לעולם,
 83 מתבטאת במדת ההסתרה שלהם, עַל־יְדֵי רַבּוּי הַלְבוּשִׁים
 84 הַמְסַתְּרִים הָאוֹר וְהַחַיּוֹת שֶׁמְכַסֵּנוּ יִתְבַּרְךָ, – ככל שרבים
 85 הלבושים וההסתרה גדלה – כך גדלה הירידה, עַד שֶׁנִּבְרָא
 86 עוֹלָם הַזֶּה הַגְּשָׁמִי וְהַחֲמָרִי מִמֶּשֶׁ, – העולם הזה הוא "גשמי"
 87 – שלכן לא נראית בו כלל האמת שהחיות האלקית מחיה כל
 88 דבר, ונוסף לכך הוא גם "חומרי", שלכן נראה גם השקר כאמת,
 89 וְהוּא – העולם הזה, הַתַּחְתּוֹן בְּמַדְרָגָה, – בין כל העולמות,
 90 שֶׁאֵין תַּחְתּוֹן לְמַטָּה מִמֶּנּוּ, בְּעֵינֵן הַסֵּתֵר אוֹרוֹ יִתְבַּרְךָ וְהַשֶּׁדֶךְ
 91 כְּפֹל וּמְכַפֵּל, – אין עולם שבו האור כל כך מוסתר כמו שהוא
 92 בעולם הזה, עַד שֶׁהוּא – עולם הזה, מֵלֵא קְלִפּוֹת וְסֻמְרָא
 93 אֲחֵרָא, שֶׁהֵן נֶגְדַּ ה' מִמֶּשֶׁ, לֹמְרִי: "אֲנִי וְאִפְסֵי עוֹד". –
 94 הקליפות אומרות על עצמן שהן הן המציאות הבלעדית ומלבדן

1 הַקְדוּשֵׁי־פְרוּדֵי־הוּא לְחַיּוֹת לוֹ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים. – כלומר:
 2 שבתוך הנבראים התחתונים תתגלה עצמות אור איך־סוף כמו
 3 שהוא, בלי כל לבוש והסתרה: כאדם, למשל, הגר בדירה,
 4 שעצם האדם נמצא בדירה. להלן מסביר רבנו הזקן, שמשמעות
 5 "דירה" בתחתונים" היא:
 6 בעולם הזה. ברם, כדי
 7 להקל את המשך הלימוד,
 8 מן הראוי להקדים הסבר
 9 קצר לגבי מה שחכמינו
 10 ז"ל אומרים, שנתאה
 11 הקב"ה להיות לו "דירה"
 12 בתחתונים": אין לומר
 13 שלגבי הקב"ה נחשבים
 14 עולמות אלה בתחתונים
 15 וכבעלי מדריגה פחותה
 16 יותר לעומת עולמות
 17 אחרים הנחשבים כאילו
 18 לעליונים וכבעלי מדריגה
 19 נעלה יותר – שכן,
 20 משמעות קביעה כזו היא,
 21 שלגבי הקב"ה העולמות
 22 העליונים קרובים אליו
 23 מפני שהם במדריגה עליונה יותר מאשר העולמות התחתונים
 24 שרחוקים ממנו מפני שהם במדריגה פחותה יותר – וזה אינו
 25 אמת, כי לגבי הקב"ה, כל העולמות שווים. פירוש הדבר: לגבי
 26 הקב"ה אין העולמות והמדריגות העליונות ביותר תופסים מקום
 27 כלל, בדיוק כפי שהדבר ביחס לעולמות ולמדריגות התחתונות;
 28 הקב"ה נמצא בתחתונים באותה מדה שהוא נמצא בעליונים.
 29 לכן, מן ההכרח לומר, שמשמעות "בתחתונים" היא לגבי
 30 העולמות: בהם ולגביהם קיים סדר השתלשלות של עולמות
 31 שהם עליונים ותחתונים במעלה ובמדריגה. העליונות והנחיות
 32 מתבטאות בכך שבעולמות העליונים ישנו גילוי אלקות, אלקות
 33 היא שם בהתגלות; ואילו בעולמות התחתונים האלקות
 34 מוסתרת ונעלמת. ובהתאם לכך – עולמנו אנו, העולם הזה,
 35 הוא התחתון ביותר, מפני שבו האלקות מוסתרת ונעלמת יותר
 36 מאשר בכל שאר העולמות. וְהֵנָּה, לֹא שֶׁיֵּד לְפָנָיו יִתְבַּרְךָ
 37 בְּחַיּוֹת מַעֲלָה וּמְטָה, – עליון ותחתון במדריגה, כִּי הוּא
 38 יִתְבַּרְךָ מְמַלֵּא כָּל עוֹלָמֵי בְּשֵׁנָה. – הוא נמצא בעולמות
 39 התחתונים באותה מדה כמו שהוא נמצא בעולמות העליונים,
 40 ולכן, אין הבדל לגבי בין העולמות העליונים והעולמות
 41 התחתונים, אֵלֶּא בְּאוֹר הָעֵינָן, – מה שחכמינו ז"ל אומרים,
 42 שהקב"ה נתאה להיות לו "דירה בתחתונים", שאין הכוונה
 43 לתחתונים לגבי יתברך, אלא, כפי שיסביר, שלגבי העולמות
 44 עצמם הם נקראים תחתונים, כִּי קִדְם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם –
 45 כלומר, כל העולמות, הֵיָה הוּא לְבִדּוֹ יִתְבַּרְךָ יְחִיד וּמְיֻחָה,
 46 וּמְמַלֵּא כָּל תְּמִקוֹם הַזֶּה שֶׁנִּבְרָא בּוֹ הָעוֹלָם, – כל שיוכל היה
 47 להיחשב כמקום וכאפשרות לבריאת העולמות – היה ממולא

- 1 – אפס. מכל האמור מובן, שהמשמעות של "בתחוננים", היא –
 2 העולם הזה, בהיותו התחתון ביותר במדרגה. מעתה, כיוון
 3 שקיימת השתלשלות אחת של עולמות עליונים ותחוננים, יש
 4 מקום לדון, אלו מהם הם עיקר ותכלית ההשתלשלות: העולמות
 5 העליונים שבהם ישנו גילוי אלקות, ואילו העולמות התחוננים
 6 באים רק כדי להבליט מעלת העליונים, כי כשקיים חושך והעלם
 7 ניכרת אז מעלת האור והגילוי, או שהתכלית היא בעולמות
 8 התחוננים בהם אלקות בהעלם (אלא, שבדי שיוצרו עולמות

יום שישי ח' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 90, והנה תכלית... עד עמ' מו, יבטלו במציאות.

- 17 וְהֵנָּה, תְּכַלִּית הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת וְיִרְדְּתָם מִמְדֻרְגָּה
 18 לְמִדְרָגָה - אֵינּוּ בְּשִׁבִיל עוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, - בהם ישנו
 19 גילוי אלקות, הוֹאֵיל וְלָהֶם - לעולמות העליונים מהוזה הדבר
 20 יְרִידָה מְאֹד פְּנִי וְתִבְרָה, - שכן, בהיותם "עולם", מלשון
 21 העלם, אין האלקות
 22 בהתגלות גמורה בהם,
 23 אלא על ידי אי אלו
 24 לבושים, והרי זו ירידה
 25 לגבי מה שהיה לפני
 26 בריאת עולמות אלה,
 27 שאז היתה אלקות
 28 בהתגלות גמורה - ואי
 29 אפשר, לכן, לומר
 30 שהתכלית היא בגילוי
 31 האלקות שבעולמות
 32 העליונים, מאחר שגילוי
 33 זה הנו העלם וירידה לגבי
 34 מה שהיה קודם, והתכלית

ליקוטי אמרים

- והנה תכלית השתלשלו' העולמו' וירידתם
 ממדרגה למדרגה אינו בשביל עולמות העליוני' הואיל
 ולהם ירידה מאור פניו ית' אלא התכלית הוא עו"הו
 התחתון שכך עלה ברצונו ית' להיות נחת רוח לפניו
 ית' כד אתכפיא ס"א ואתהפך חשוכא לנהורא שיאיר
 אור ה' אין סוף כ"ה במקום החשך והס"א של כל
 עו"הו כולו ביתר שאת ויתר עז ויתרון אור מן החשך
 מהארתו בעולמות עליונים שמאיר שם ע"י לבושים
 והסתר פנים המסתירים ומעלימים אור א"ס כ"ה שלא
 יבטלו במציאות.

- 35 היא הרי בגילוי האור ולא בהעלם וברידת האור, אֶלָּא
 36 הַתְּכַלִּית הוּא עוֹלָם הַזֶּה הַתְּחַתּוֹן, - וכל העולמות
 37 העליונים נבראו במגמה, שהאור האלקי ירד בהשתלשלות
 38 ממדרגה עליונה לתחתונה ממנה, עד להיווצרות עולם של
 39 חושך והעלם - עולם הזה - ודוקא העולם הזה הוא התכלית,
 40 מפני שֶׁפֶךְ עָלָה בְּרָצוֹנוֹ וְתִבְרָה, לְהִיּוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו
 41 וְתִבְרָה, כִּד אֶתְכַפֵּיא סְטְרָא־אַחְרָא - כשהסטרא אחרא

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה לתרץ בזה קשיא הידועה: דאין לברוא דבר גדול ונעלה אך ורק בשביל דבר קטן ממנו. ולזה מבאר דעוה"ז (ע"י העבודה, דרק בעולם מלא קליפות אפשרית היא) נעשה ביתר שאת כו". כ"ק אדמו"ר שליט"א מעיר בהערותו זו, כפי הנראה מאריכות לשונו של רבנו הזקן, שאינו מסתפק בסיום (שהעולם הזה הוא "תכלית"). מפני שכך "עלה ברצונו יתברך להיות לו נחת רוח כד אתכפיא..." ורבנו הזקן מוסיף, שאור אין סוף ברוך הוא יאיר במקום החושך של העולם הזה ביתר שאת ויתר עז מהארתו בעולמות עליונים - אומר על כך כ"ק אדמו"ר שליט"א, שכוונת רבנו הזקן לתרץ את הקושיא הידועה: כיצד יכולים לומר שהעולמות העליונים, בהם מאיר כל כך הרבה אור אין סוף ברוך הוא, הם בשביל התכלית של העולם הזה בו מאיר אור אין סוף ברוך הוא, בהעלם? הרי, לא בוראים "דבר גדול בשביל דבר קטן"? לכן מסביר רבנו הזקן, שהעולם הזה (על ידי העבודה של "אתהפכא", האפשרית רק בעולם הזה המלא קליפות) יתעלה במדה כזו, שבו יאיר אור אין סוף ברוך הוא ביתר שאת ויתר עז מאשר בעולמות העליונים כו".

יום שבת קודש ט' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מו, ולזה נתן הקב"ה... עד עמ' מו, מהאר"י ז"ל):

33 "לא יהיה לך עוד השמש לאור יוםם וגו', כי ה' יהיה
34 לך לאור עולם וגו'". – את אור ה' שיאיר לעתיד-לבוא
35 בלי שום לבוש, יוכלו לקבל על ידי התורה שלומדים עתה.
36 ורבנו הזקן מסיים את מה שאמר קודם: שתכלית כל העולמות

37 היא העולם הזה, במקום
38 החושך והקליפות דוקא.
39 שעל ידי עבודה נשברת
40 הסטרא-אחרא והחושך
41 נהפך לאור. ועל ידי כך
42 יאיר בעולם הזה אור
43 גדול בהרבה מאשר
44 בעולמות העליונים. ברם,
45 גילוי אור כזה בעולם
46 הזה, יאיר הרי רק לעתיד
47 לבוא, ואילו כעת האור
48 הוא בהעלם – על כך
49 אומר רבנו הזקן להלן,
50 שימות המשיח וזמן

51 תחיית המתים הוא, אכן,
52 כל התכלית והשלימות
53 של בריאת העולם הזה;
54 ונדע, שימות המשיח,
55 ובפרט פשיחו המתים, הם תכלית ושלימות בריאת
56 עולם הזה, שלכך נברא מתחלתו. – שיהיה כמו בימות
57 המשיח ותחיית המתים.

58 * הגהה (וקבלת שבר) – עבור העבודה שבעולם הזה, עקרו
59 בקאלף השביעי, כמ"ש בלקוטי תורה מהאר"י ז"ל):
60 הם הזמן של קבלת שבר, ולא הזמן כשהעולם הוא כך מצד
61 תכלית בריאתו – לכן מעיר רבנו הזקן, שעיקר קבלת השכר
62 הוא באלף השביעי, ועד אז נוצרת בעיקר בעולם התכלית
63 והשלימות של בריאתו, כמו שכתוב בלקוטי תורה מהאר"י
64 ז"ל):

1 ברם, הדבר טעון הסברה: מאחר שאף העולמות הרוחניים
2 והעליונים יותר אינם יכולים לקבל את האור רק על ידי
3 לבושים, כיצד, איפוא, יוכלו לקבל את האור בעולם הזה בלי
4 לבושים?! – את זה מסביר רבנו הזקן בהמשך הדברים, שלשם

5 כך נתן הקב"ה את
6 התורה, הנותנת כוח
7 לקבל את אור איך-סוף
8 כמו שהוא, ועם זאת לא
9 להיות בטל במציאות:
10 ולזה – ולכן, נתן
11 הקדוש-ברוך-הוא
12 לישראל את התורה,
13 שנקראת עו ובה, –
14 והיא הנותנת כוח לקבל
15 את גילוי אור איך-סוף
16 בלי לבושים, ובמאמר
17 רז"ל⁵ שהקדוש-ברוך-הוא
18 הוא נותן פת פצדיקים
19 לקבל שכרם לעתיד
20 לבא, – ולשם מה, ומהו
21 פעולתו של כוח זה?
22 כדי שלא יתבטלו

23 במציאות ממש באור ה', הנגלה לעתיד בלי שום לבוש,
24 פדתיב: – כמו שכתוב: "ולא יבנה עוד מוריד [פרוש,
25 שלא יתבסס ממך בנגף ולבוש], – שהקב"ה לא יתבסס"
26 עוד. שכן, ישנו פירוש המפרש את כוונת הפסוק על
27 אי-עצירת גשמים, ולכן מפסיק רבנו הזקן באמצע הפסוק
28 ומפרשו כפירוש רש"י, שהקב"ה לא יבסס את עצמו בכנף
29 ובלבוש – ולאחר מכן הוא ממשיך בסיום הפסוק; והיו עיניך
30 ראות את מורידך", – את הקב"ה; ובתיב: "כי עין בעין
31 יראו וגו'", – העין שלמטה תראה את העין שלמעלה,
32 כלומר: יראו בפועל את ההתגלות של אור הוי' ובתיב:

ליקוטי אמרים

ולזה נתן הקב"ה לישראל את
התורה שנקר' עוז וכח וכמארו"ל שהקב"ה נותן כח
בצדיקים לקבל שכרם לעתיד לבא שלא יתבטלו
במציאות ממש באור ה' הנגלה לעתיד בלי שום לבוש
כדרכיב ולא יבנה עוד מוריד [כ"י שלא יתבסס ממך
בכנף ולבוש] והיו עיניך רואות את מוריד וכתוב כי
עין בעין יראו וגו' וכתוב לא יהיה לך עוד השמש לאור
יוםם וגו' כי ה' יהיה לך לאור עולם וגו'. ונדע שימות
המשיח ובפרט כשיחיו המתים הם תכלית ושלימות
בריאות עולם הזה שלכך נברא מתחלתו*

הגהה

(וקבלת שבר עיקרו באלף השביעי כמ"ש בלקוטי תורה מהאר"י ז"ל):

יום ראשון

יום רביעי

ג אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, רביעי עם פירש"י.
תהלים: יח"כב.
תניא: והנה בכל . . . 86 מסטרא דא.

מענה הצ"צ לחסיד בקי בש"ס כו' ומשכיל גדול בחסידות: קבלת עול איז משנה דעם מהות. דורך קבלת עול פון א עבד פשוט, וואָס בשעת ער שלאָפט איז אויך ניכר דער עול העבדות זיינער, קען אפילו א למדן און א גאון אויך קומען צו דער מעלה און חשיבות פון א פראָסט-תמימות'דיקען מסירת-נפש איד.

מענה ה"צמח צדק" לחסיד בקי בש"ס כו' ומשכיל גדול בחסידות: קבלת על משנה את המהות. על ידי קבלת על של עבד פשוט, שגם בשנתו נפר עליו על עבודתו, יכול גם למדן וגאון להגיע למעלתו וחשיבותו של יהודי של מסירת נפש פשוט ותמים.

יום שני

יום חמישי

ד אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, חמישי עם פירש"י.
תהלים: כג"כח.
תניא: פרק לה. והנה . . . מד ועבודתם.

צו חסידות ביים מיטעלען רבין, איז געווען זייער שטיל, דאָך פלעגט ער בשעת חסידות זאָגען: שא, שא.
דער טאטע האָט עס ערקלערט, אז דאָס איז געווען אויף להשקיט נביעת המוחין. און האָט מיט דעם מבאר געווען דעם מאמר הזהר סבא דעתוהי סתים דשקיט ושכיך.

בעת אמירת החסידות אצל אדמו"ר האמצי שרר שקט מחלט. למרות זאת נהג לומר תוך כדי אמירת חסידות: שא! שא!
אבא [=אדמו"ר הרשב"ב] הסביר, שהדבר נעשה כדי להשקיט [=לרסן] את נביעת המוחין, [המעלה במחשבה דעות נוגדות] ובכך באר מאמר הזהר "סבא דעתוהי סתים, דשקיט ושכיך" [=זקן דעתו מפלגה משום ששוקט ומישב].

יום שלישי

יום ששי

ה אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, ששי עם פירש"י.
תהלים: כט"לד.
תניא: והוא בהקדם . . . מד בראשו עכ"ל.

למוד הנגלה, למוד החסידות ועבודה בפעל - כלם כאחד מכרחים המה. ולא זו בלבד דאינו שיף לומר שהאחד ידחה או ידחה מפני חברו, אלא אדרבה הם מסייעים זה לזה, וכמאמר "ולא עם הארץ חסיד" - שצריך להיות למוד הנגלה, "איזהו חסיד המתחסד עם קונו", - שצריך להיות למוד החסידות, ותכלית הלמוד הלא הוא העבודה בפעל.

יום רביעי

שבת

ו אדר שני

ה'תש"ג

הפטורה: ותשלם כל המלאכה.
בברכות הפטורה אומרים תמיד: נאמן ורחמן אתה, תושיע ותשומח.
שיעורים. חומש: פקודי, שביעי עם פירש"י.
תהלים: להילח.
תניא: והנה ביאור . . . והמשכיל יבין.

מקבל אצל זקני אנ"ש: ספר התניא הוא לקוטי עצות מה שפענה רבנו הגדול לאנ"ש על יחידות בשנות תק"מ-תק"ן. בקיץ תקנ"ב התחיל לסדר את ספר התניא בצורתו כמו שהוא עתה לפנינו. תקנ"ג - כבר היו העתקות רבות ממנו, ובמשך הזמן נשתבשו, וגם התחילו לזיפו. ומהאי טעמא [=ומסבה זו] נזדרזו רבנו למסרו לרפוס. יש גסח אחר: עשרים שנה כתב רבנו את ספרו התניא, ודיק בכל תבה ותבה. בשנת תקנ"ה כבר היה צרוף וזקוק, ואז נתן רשות להעתיקו, וכשרבו ההעתקות ונשתבשו מסרו לרפוס.
ה"צמח צדק" ספר אשר, בראש השנה הראשונה לחייו - שנת תק"ן - אמר רבנו הגדול דרוש "משביעין אותו תהי צדיק כו", והוא הוא שלשת פרקים הראשונים של ספר התניא.

יום חמישי

יום ראשון

ז אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: לט"מג.
תניא: פרק לו. והנה . . . 90 ואפסי עוד.

אז מען געהט אין גאס דארף מען טראכטען דברי תורה צי אין מחשבה צי אין דבור, דאס ווענדט זיך, צי מען מעג ע"פ דין ריידען דארטען דברי תורה. אבער אז ער געהט און איז ניט פארנומען אין דברי תורה, זאגט איהם דער שטיין אויף וועמען ער טרעט: בולאך (גולם) וואס טרעסטו אויף מיר? מיט וואס ביסטו העכער פאר מיר?

פאשר הולכים ברחוב - צריך להרהר בדברי תורה, או במחשבה או בדבור. הדבר תלוי, אם מתר, על פי דין, לדבר שם דברי תורה. אך אם הוא הולך ואינו עסוק בדברי תורה - מטיחה בו האבן עליה הוא דורך: גלם! מדוע אתה דורך עלי? במה היא עלינותך עלי?

יום שישי

יום שני

ח אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, שני עם פירש"י.
תהלים: מד"מת.
תניא: והנה תכלית . . . מו במציאות.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממכתביו: טובה פעלה אחת מאלף אנחות. אלקינו חי, ותורה ומצוות נצחיים המה, עזב את האנחה ושקד בעבודה בפעל ויחנך האלקים.

שבת
קודש

יום שלישי

ט אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, שלישי עם פירש"י.

תהלים: מט"נד.

תניא: ולזה נתן . . . מו מהאר"י ז"ל.

בְּבִרְכַת בּוֹרָא גְּפִשׁוֹת אוֹמְרִים עַל כָּל מִזָּה שֶׁבְּרָאָתָּ - הַבְּרָאָה בְּחֹלֶם וְלֹא בְּקִמּוֹץ.

גְּדֹל הַתְּשׁוּקָה לְהַתְקַשְׁרוֹת, יְכוּל לְהַשְׁבִּיעַ רַק פְּאֶשֶׁר יִלְמַד מֵאֲמָרֵי הַחֲסִידוֹת שֶׁאוֹמֵר הָרֵב וְכוּתֵב, כִּי בְּרָאִית פָּנִים בְּלִבְד לֹא סָגִי [=די].

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אדר, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום 2/22, כשיכתוב גם שם האם של כל אחד שכותב אודותם (שכן הנוהג להזכיר בתפלה), יזכירם על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ולסגנון כתבו, עלי להעיר, הערה עיקרית, שמקור הברכות וההצלחה הוא בורא עולם ומנהיגו, ואל תבטחו בנדיבים בבו אדם שאין לו תשועה, והאדם רק יכול לעורר רחמים ולהתאמץ בתפלה וביחד עם זה להורות הדרך לזה הזקוק לברכה, ובסגנון חז"ל יפה תפלת החולה והנצרך לברכה, דרך תורתנו (מלשון הוראה) תורת חיים הוראה בחיים איך להתנהג בכדי לקבל ברכתו של נותן התורה הוא בורא עולם ומנהיגו, ומוכן וגם פשוט שעליהם להתנהג בחיי היום יומים מתאים להוראת תורתנו תורת חיים ובקיום מצותי עליהם נאמר וחי בהם, וככל שמוסיפים בזה - מתוסף בברכת השם יתברך בהמצטרך לאדם ולביתו.

ואם בתקופות שעברו עדיין הי' מקום לפלפול ולדרישת ראיות על הנ"ל, אין כל צורך בזה (לצערנו) בשנים אלו אשר כל אחד מבני ישראל המתהלך על פני אדמות - יאריך ה' שנותיהם של כאו"א בטוב ובנעימים - הוא אוד מוצל מאש, מגזירת השמדות הכי איומות, אשר בדרך הטבע לא הי' לזה מקום ח"ו. ובפרט אלו הנמצאים באה"ק ת"ו, וכידוע המצב בעת פלישת הגנרל ראמעל שעמד באלכסנדרי' של מצרים עם כל חילו, וק"ל.

מובן שאין כוונתי להטפת מוסר - כי אם בהנוגע לעתיד וכנ"ל להנהגה בחיי היום יומים, ורואים במוחש אשר כשמחליטים בתוקף המתאים להתנהג כן, הרי הקישוים - במציאות מועטים ופחותים מאשר שיערו מראש. ובלבד שלא יתרשמו מהעלמות והקישוים הרגילים בהתחלת כל ענין והנהגה, כמאמר כל התחלות קשות.

ואם כל האמור הוא בהנוגע לכל אחד ואחת, עאכו"כ בהנוגע לחינוך בנים ובנות, כידועה הדוגמא שהנוער והצעירים הם בדוגמת גרעין ושתיל אילן, אשר כל הטבה קלה בהם (ולחיפך - כל גרעון ושריטה קלה), יכולה להשפיע בממדים הכי חשובים כשיגדל לאילן עושה פרי, וק"ל.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

נ. ב.

במזכירות שלי אין כותבים אשכנזית, ולכן בא המכתב בלשון הקדש, אבל הוא יכול לכתוב גם באשכנזית כיון שקורא הנני שפה זו.

יום ראשון ג' אדר ב' ה'תשע"ו

התחיבויות של עבד

ויש המבארים:

קיימים שני סוגי ערכים: א. 'ערכי עלי', היינו שמקבל על עצמו לתת להקדש את השווי שלו עצמו. ב. 'ערך פלוני עלי', שמקבל על עצמו לשלם להקדש את ערכו של אדם אחר.

ושני אופנים אלו חלוקים במהותם, כי כאשר אומר 'ערכי עלי' חלה על עצם גופו שייכות להקדש, והממון שנתן הוא בתורת פדיון עבור גופו, אך כשאומר 'ערך פלוני עלי', הרי מלכתחילה זוהי התחיבות ממונית בלבד ולא יצירת דין בגופו.

ולכן, כשהעבד אומר 'ערכי עלי' אין נדרו חל, כי נפשו אינה קנויה לו ולכן אינו יכול ליצור דין בגופו, ולכך התכוין הרמב"ם בהלכות נזירות, אך כאן מדובר שהעריך אחרים, ומאחר ואין כאן חלות דין בגופו אלא רק התחיבות ממונית, הרי היא חלה (ערך יעקב).

הלכות ערכים וחרמים פרק א, הלכה ז: הַעֲבַד –

נֶעְרַף וְעוֹרָה, בְּשָׂאֵר יִשְׂרָאֵל. וְאִם יִפְדָּה וַיְהִי לוֹ – יִתֵּן עֶרְךָ שְׁנָדָר.

בדין זה קיימת לכאורה סתירה בדברי הרמב"ם: כאן כתב שהעבד 'עורך' כשאר ישראל, היינו שיכול לקבל על עצמו התחיבות לתת להקדש בשווי של ערך אדם מסוים, ואילו בהלכות נזירות (פ"ב ה"ח) כתב שעבד שהעריך אין הנדר חל 'מפני שאין נפשו קנויה לו ולא יחול עליו נדר'?

וביאור הדברים:

משמעות דברי הרמב"ם בהלכות נזירות שהתחיבות של העבד אינה חלה היא שאינה חלה כל עוד הוא עבד, אך לאחר שייפדה ויהיה בן חורין, יחול עליו החיוב לשלם מכוח הנדר שנדר בהיותו עבד, וזהו שכתב הרמב"ם כאן "ואם יפדה ... יתן" (ק"ן אורה נזיר סב, ב).

יום שני ד' אדר ב' ה'תשע"ו

נתינה פחות מסלע - בערכין

אך ב'נזר הקודש' (ערכין שם) הבין מלשון הרמב"ם שפחות מסלע אינו בכלל 'ערך' ומה שנתן פחות מסלע אינו נחשבת כי לא נתקיימה בה הערכה ("והעריכו הכהן"), ועליו לשלם חמישים סלעים שלמים. אמנם, במקרה שהכהן העריך שיש ביד הנזיר עשרה סלעים ולמעשה נתן רק תשעה שקלים, הרי לאחר שהעשיר יהיה עליו לשלם רק ארבעים ואחד סלעים כדי להשלים את ההפרש לחמישים סלעים (וכמשמעות הדברים להלן ה"ז וה"א), כי הנתינה הראשונה נחשבת.

וה'מנחת חינוך' (מצוה שנ אות ט) תמה על עצם הענין:

מדוע אין מקבלים פחות מסלע, והרי מסתבר יותר שיש לקחת ממנו כל סכום, אפילו פחות מסלע, והשאר ישאר עליו חוב, ומה שנאמר במשנה "אין נזרין פחות מסלע" (ולא 'לוקוזין'), אפשר לפרש שכאשר יש לו פחות מסלע אינו נפטר בנתינתו, ואם יעשיר ישלים 'לערכו', אף שעליו לתת עתה מה שיש לו וכשיעשיר ישלים, שהרי אולי יהיה יותר עני 'וגם זה לא יתן, ולמה יפסיד הקדש'?

הלכות ערכים וחרמים פרק ג, הלכה ד: הָרִי שְׁלֵא

נִמְצָא בְּיָדוֹ אִפְלוּ סֵלַע – אֵין לִזְקָחִין מִמֶּנּוּ פָּחוֹת מִסֵּלַע, אֲלֵא יִשְׂאֵר הַכֹּל עָלָיו חוֹב, וְאִם מִצָּאָה יָדוֹ וַיַּעֲשִׂיר – יִתֵּן עֶרְךָ שְׁלֵם תְּקַצּוּב בְּתוֹרָה.

אם הנזיר הוא עני ואין ידו משגת, עליו לתת כפי שהעריכו הכהן. וכאשר אין לו אפילו סלע אינו נותן כלל, ורק אם אחר כך יעשיר "יתן ערך שלם הקצוב בתורה".

ואם בכל זאת נתן בתחילה פחות מסלע ואחר כך העשיר, האם עליו לשלם רק את ההפרש בין מה שנתן לבין הסכום המלא (למשל, חמישים סלעים לזכר מבין עשרים עד שישים) או שנתנתו הקודמת אינה נחשבת כלל וחייב לתת חמישים סלעים שלמים?

ב'הפלאה שבערכין' (ערכין ד' ב) כתב שמשלשון הרמב"ם 'אין לוקוזין ממנו פחות מסלע' משמע שלכתחילה אין מקבלים ממנו פחות מסלע, אבל אם קיבלו ממנו פחות מסלע ולא החזירו לו ובניתיים העשיר, אינו צריך אלא להשלים לערך שלם.

יום שלישי ה' אדר ב' ה'תשע"ו

נדר בדבר שלא בא לעולם

אמר כלום", כי אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם (לעיל הל' טו), אבל האומר "הרי עלי הקדש" הרי זה כנדר, וצריך לקיים נדרו. ויש לתמוה: מדוע אם כן בהלכות מכירה (פ"ב הל' טו) כתב שגם אם אמר "כל מה שתלד בהמתי יהיה שְׁתִּי" (ולא 'הרי עלי להקדישו') "חייב לקיים דברו, שנאמר ככל היוצא מפיו יעשה"?

ומבאר ה'יד המלך' (הל' מכירה שם):

אף שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, יכול הוא

הלכות ערכים וחרמים פרק ו, הלכה לא: אֵף עַל פִּי

שְׂאִין אֲדָם מִקְדִּישׁ דָּבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם, אִם אָמַר: הָרִי עָלַי לְהַקְדִּישׁוֹ – הָרִי זֶה חֵיב לְהַקְדִּישׁוֹ בְּשִׁבּוּא לְעוֹלָם מִשּׁוּם נִדְרוֹ. וְאִם לֹא הַקְדִּישׁ – הָרִי זֶה עוֹבֵר מִשּׁוּם כֹּל תֵּאָחֵר וְלֹא יִחַל דְּבָרוֹ, וּמִשּׁוּם כָּבֹל יִצָּא מִפִּי יַעֲשֶׂה.

והקשה הלחם משנה:

לדעת הרמב"ם, האומר "מה שתעלה מצודתי מן היס, קודש" או "מה שתוציא שדה זו מן הפירות, חרם" - "לא

עח הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

עובר על 'בל תאחר', 'לא יחל דברו' וככל היוצא מפיו יעשה', ואילו בהלכות מכירה כתב רק ש"חייב לקיים דברו, שנאמר, ככל היוצא מפיו יעשה"!
וטעם ההבדל הוא שכאן, באומר 'הרי עלי להקדישו', כיון ש"חייב להקדישו כשיבוא לעולם" נחשב כקנוי להקדש, ולכן אם אינו נותנו להקדש עובר על שלשת הציוויים 'בל תאחר' 'לא יחל' וככל היוצא מפיו יעשה', אבל האומר 'יהיה הקדש' או 'יהיה אסור עלי' אינו חייב להקדישו אלא שהדבר נאסר עליו בנדר, ואם כן לא שייך לחייבו משום 'בל תאחר' או 'לא יחל דברו', אלא ש"חייב לקיים דברו" ולא ליהנות מהדבר שאסור על עצמו בנדר.

לאסור על עצמו בנדר גם דבר שלא בא לעולם, כשם שיכול לאסור על עצמו פירות חברו אף שאינן ברשותו (נדרים מז, א). ולפי זה יש לומר שבדבריו בהלכות מכירה שהאומר "מה שתלד בהמתי יהיה הקדש" חייב לקיים דברו, אכן אין כוונת הרמב"ם שחייב להקדישו, כיון "שאינו מתקדש לפי שאינו בעולם", אלא שאמירתו 'יהיה הקדש' היא התפסה בדבר הנדור (ראה הל' נדרים פ"א ה"ט), והרי זה כאומר 'יהיה אסור עלי' (שהרמב"ם מביא בסמיכות) שהוא נדר, וכך גם דבר שלא בא לעולם יכול להיאסר עליו".
ובזה יובן דיוק נוסף:

כאן, בהלכות ערכין, כתב הרמב"ם שהאומר 'הרי עלי להקדישו' חייב להקדישו כשיבוא לעולם, ואם לא הקדיש

כלאי זרעים משום מראית עין יום רביעי ו' אדר ב' ה'תשע"ו

פ"ב: "לא כן אמר רבי יוחנן, כל האיסורים שריבה עליהם, שוגג מותר מזיד אסור? תמן את מרבה לבטל איסור תורה, ברם הכא את מרבה לבטל מפני מראית העין". והיינו, כיון שהאיסור כאן הוא רק מדרבנן מותר להרבות עליו ולבטלו. ולפי זה הקשה הגר"ע איגר (תוס' רע"א כלאים שם) מדוע כתב הרמב"ם כאן שאם זרע את שני הזרעים המעורבים לוקה, והרי האיסור הוא רק מדרבנן?

ובספר 'באר היטב' (ויקרא יט, ט) תירץ:

אמנם איסור כלאי זרעים הוא מן התורה, אך טעם האיסור הוא משום מראית העין. וכפירוש רש"י (שבת פד, ב) שאיסור כלאים אינו משום יניקת הזרעים זה מזה אלא משום שנראה שיש כאן ערבוב. ולכן, מותר להרבות - כדי שהמין השני לא יהא נראה לעין, וכך יסוד האיסור בטל מעיקרו. וכן כתב בספר 'שהם וישפה' על יסוד דברי הרמב"ם בפירושו המשניות (כלאים ריש פ"ג): "כלאים אינה אזהרה בו אלא למראית עין" שלכן אם "יש בו פחות מכ"ד אין זה מבטל איסור, אלא כאילו אין שם איסור כלל".

הלכות כלאים פרק ב, הלכה א: זרע שנתערב בו זרע אחר, אם היו אחד מעשרים וארבעה... הרי זה אסור לזרע את המערב, עד שימעט את החמין או יוסף על השעורים. ואם זרע - לוקה.

תערוכת של שני מיני זרעים שאחד מהם הוא חלק אחד מעשרים וארבעה של התערוכת (או יותר) - אסור לזרעה משום כלאי זרעים, ואם חלק זה הוא פחות מעשרים וארבעה מהתערוכת - מותר לזרעה. ובטעם הדבר כתב ה'תוספות יום טוב': "התורה לא אסרה אלא כשרוצה לזרוע כלאים, אבל כשאינו רוצה לא אסרתו התורה, אלא שחכמים אסרו מפני מראית העין ונתנו שיעור לדבר (א' מכ"ד)".
ולכן, אף שאין מבטלין איסור לכתחילה, כאשר המין המועט הוא אחד מעשרים וארבעה מותר למעטו, כי אינו רוצה בזריעת הכלאים וזהו איסור מדרבנן שאסרו משום מראית העין - וחכמים שאסרו הם שהתירו בפחות מאחד חלקי עשרים וארבעה (תוס' יו"ט כלאים פ"ב מ"א).
וכן כתב גם ה'כסף משנה' בשם הירושלמי (כלאים ריש

גפנים של אחד ותבואה של אחר יום חמישי ז' אדר ב' ה'תשע"ו

בצירוף המחשבה או שבעצם העירוב עצמו אסור, אלא שבהעדר הסכמת הבעלים אין זה נחשב עירוב גמור, כי יתכן שיעקור אותם.

ובכך נחלקו הרמב"ם והתוספות:

לדעת הרמב"ם, יש כאן עירוב גמור גם ללא הסכמת הבעלים, אלא שמכל-מקום האיסור אינו חל ללא הסכמתם, ולכן כאשר אדם מסכך את גפנו על תבואת חברו, הגפן של המסכך נאסרת כיון שביחס אליה יש גם עירוב וגם הסכמת הבעלים, ואילו התבואה אינה נאסרת כי לגביה חסר התנאי של הסכמת הבעלים.

אך לדעת התוספות, כאשר אין הסכמה של הבעלים חסר בעצם העירוב, וממילא גם הגפן אינה נאסרת, כי גם כלפיה אין כאן עירוב גמור, כיון שיתכן שיתבטל על ידי בעל התבואה.

הלכות כלאים פרק ה, הלכה ח: ואין אדם מקדש דבר שאינו שלו. לפיכך, המסכך גפנו על גבי תבואתו של חברו - קדש גפנו ולא נתקדשה התבואה.

לדעת הרמב"ם, אם אדם סיכך את גפנו על תבואת חברו, הרי מאחר ואין בכוחו לאסור דבר שאינו שלו התבואה אינה נאסרת, אך הגפנים נאסרים שהרי הם שלו ובכוחו לאוסרם. אבל לדעת התוספות (יבמות פג, א), מאחר והתבואה אינה נאסרת גם הגפנים אינם נאסרים.

וביאור המחלוקת:

כדי ליצור איסור כלאים נדרשים שני תנאים: א. עצם הנטיעה של שני הסוגים זה לצד זה. ב. שיהא נוח לבעל הבית בעירוב זה.
ויש לדון, האם הפרט השני הוא ענין בפני עצמו, היינו אף שיש כאן עירוב גמור אין די בכך כדי לאסור אלא רק

מחיצת הכרם שנפרצה

יום שישי ח' אדר ב' ה'תשע"ו

הלכות כלאים פרק ז, הלכה יז: **מחצת הכרם שנפרצה** – **אומרים לו גדר. גדרה ונפרצה – אומרים לו גדר. נתיאש ממנה ולא גדרה – הרי זה קדש.**

ואין זה לרצונו, אינם נאסרים (תוס' שם ד"ה נתיאש). ובגמרא (ב"ק שם) אמרו שאם בעל הכרם לא גדר את המחיצה שנפרצה "ובתוך כך הוציא הזרע אחד מן המאתיים" (רש"י שם) - "הרי זה קידש וחייב באחריותו", היינו בעל הכרם חייב לשלם את דמי התבואה לבעליה (מדין 'גרמי'), כי על ידי הימנעותו מלגדור את הכרם נאסרה התבואה.

שדה תבואה הסמוך לכרם ואין ביניהם ארבע אמות, צריך לעשות ביניהם מחיצה גבוהה עשרה טפחים כדי שלא יהיו כלאים. ואם נוצרה פרצה במחיצה, חייב בעל הכרם (ולא בעל השדה) לתקן את הפרצה, כי כיון שהרחקת ארבע אמות בין הכרם לשדה נקבעה משום שהן נצרכות לעבודת הכרם, לכן בעל הכרם הוא האחראי לאיסור כלאים ואם אינו מונע את הכלאים הרי הוא כ'מזיק' (תוספות, בבא קמא קב, ד"ה אומר).

והקשה ה'מרכבת המשנה': מדוע השמיט הרמב"ם את הסיום 'וחייב באחריותו'? ותירץ:

מחלוקת תנאים היא (כלאים פ"ז מ"ד) אם אדם יכול לאסור דבר שאינו שלו, והגמרא (ב"ק שם) האומרת שבעל הכרם חייב לשלם סוכרת כדעה שיכול לאסור דבר שאינו שלו, אך הרמב"ם פסק (לעיל פ"ה ה"ח) שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ולכן כאשר בעל הכרם נמנע מלגדור - 'קידש' את כרמו, אך לא את התבואה של חברו, ולא שייך לומר 'חייב באחריותו'. ורק כאשר גם שדה התבואה היא שלו 'קידש' גם את התבואה.

ורק כאשר 'נתיאש ממנה [בעל הכרם] ולא גדרה - הרי זה קידש', אבל אם היה מתעסק בבניית הגדר, אף שלא הספיק לגמור, והתבואה הוסיפה וגדלה מבלי חציצה בין השדה והכרם - הרי היא מותרת, כי בתורה נאמר "לא תזרע כרמך כלאים פן תקדש המלאה אשר תזרע", ומכאן שרק כאשר הזריעה היא לדעתו ולרצונו של הזורע, נאסרים הגידולים, אך כאשר הוא משתדל למנוע את גידול הכלאים

מותר לרכב על פרד?

שבת קודש ט' אדר ב' ה'תשע"ו

הלכות כלאים פרק ט, הלכות ז"ח: **כָּל הַעוֹשֶׂה מְלֶאכָה בְּשָׁנֵי מִינֵי בְּהֵמָה או חיה בְּאָחֵד, וְהָיָה אֶחָד מֵהֶן מִן טְהוֹרָה וְהִשְׁנִי מִן טְמֵאָה – הָרִי זֶה לֹזְקָה... אֶחָד הַחֹרֵשׁ או הַזֹּרֵעַ... או הַנְּהַיִּים בְּאֶחָד... אֲבָל מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, שְׁנֵי מִינֵי שֶׁהֵן בְּלֵאִים בְּהֶרְפֵּעָה – אֲסוּרִים לְחַרֵּשׁ בָּהֶן בְּאֶחָד וּלְמַשְׁכֵּן וּלְהַנְהִיגָן.**

אסור בתערובתם, כלאי בהמה שאסור להנהיג שתי בהמות זו עם זו, כל-שכן שייאסר לרכב על בהמה שמעורבים בה שני מינים. והקשו מהנאמר אצל בני דוד "וירכבו איש על פרדו וינסור" (שמואל ב' יג, כט) ולא חששו לאיסור כלאים. ותירצו: אין למדין מן המלכות (שלא כדן עשו ולא יכלו למחות בידם, רא"ש שם). ולשיטת הרמב"ם, מה הקושיא על בני דוד, והרי מן התורה אין איסור בשני מינים טמאים, ומדוע תיאסר הרכיבה על הפרד? אלא מכאן שגם אם שני המינים טמאים אסור מן התורה.

לדעת הרמב"ם, האיסור מדאורייתא על כלאי מלאכה (חורש או זורע) וכלאי הנהגה (מושך בהן עגלה או מנהיגם) הוא רק בשני מינים שאחד מהן טהור ואחד מהן טמא, וחכמים אסרו בכל שני מינים, גם אם שניהם טהורים או שניהם טמאים.

אך דחה ראייה זו, כי הדעה האוסרת לרכב על פרדה סוברת שהיתה גזירת חכמים לאסור כלאי בהמה גם כששני בעלי החיים מאותו המין (טהור או טמא), ולכן הקשו מבני דוד. אמנם, חכמים (ירושלמי שם) מתירים לרכב על פרדה, שהרי דוד המלך הרכיב את שלמה בנו עליה (מלכים א' א, לג). ואף התוספות (תניגה ב.ב. ד"ה לישא) נקטו כן להלכה. והוסיף הרע"ב (כלאים פ"ח מ"א): "חזינא להו לרבנן קשישי קמאי דקמון, שרוכבים לפנייהם על פרדות ואין מוחה בדבר". וכן הביא ה'ברכי יוסף' (יור"ד סי' רצו סק"ג) דעות ראשונים ואחרונים, שמותר לרכב על פרדה.

ולדעת הרא"ש (הלכות קטנות הל' כלאים ט"ה) איסור כלאים מן התורה למלאכה ולהנהגה, הוא בכל שני מינים בין טמאים ובין טהורים, והקשה על הרמב"ם מדברי המשנה (כלאים פ"ח מ"ב) "טמאה עם טמאה וטהורה עם טהורה, טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה - אסורין לחרוש ולמושך ולהנהיג", ומשמע שכולם שווים באיסורם.

וה'תוספות יום טוב' (שם) רצה להוכיח כדעת הרא"ש מהירושלמי (כלאים פ"ח ה"ב) שלדעת איסי בן עקיבא אסור לרכב על פרדה (וולד של סוס וחמור), 'קל וחומר' מכלאי בגדים: מה כלאי בגדים שמותר ללבוש בגד צמר ובגד פשתים יחד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ג'ט' אדר-ב' תשע"ו

יום ראשון ג' אדר ב' ה'תשע"ו

הלכות נזירות

פָּרָק תְּשִׁיעִי

1) מותר מעות נזירות וההבדל בין מעות מפורשות למעות סתומות, נדרה בנייר והפיר לה בעלה מה ייעשה בקרבנות שהפרישה, שני נזירים שנטמא אחד מהם ואינו ידוע מיהו כיצד יביאו קרבנותיהם, עד אחד בנזירות והנזיר מכחישו.

1 א. המפריש מעות שיקריב מהן קרבנות נזירים,²
2 והקריב מהן והותירו - יביאו כמותן קרבנות נזירים
3 אחרים³; שמותר נזירים - לנזירים. הפריש מעות
4 סתומין לנזירות⁴ והותירו⁵ - יפלו המותרות לנדרה⁶.

2) אחרים, שהם עניים. (3) עניים, ואפילו לא יהיה במותר כדי שיעור קרבן, יצרפו למעות נזירים אחרים, ולא יפול לעולת נדבה. (4) שהפריש מעות לקרבנות נזירות עצמו, ולא אמר כלום. (5) אחרי שקנה מהן כל קרבנותיו, נשאר לו עודף. (6) לשופרות (=קופות) נדבה שבמקדש, להקריב מהן עולות נדבה לצבור, כשהמזבח עומד בטל.

5 ב. המפריש מעות מפרשין? לנזירותו והותירו -
6 מותר מעות העולה יבואו עולה, ומותר החטאת
7 יוליכם לים המלח⁸, ומותר דמי השלמים יבואו
8 שלמים. ואין טעונין לחם⁹, ונאכלין ליום אחד¹⁰.

7) שפירש: אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי. (8) שאין ספינה עוברת שם, ואין אנשים מצויים שם ליהנות מהן, כי דמי חטאת אלו אסורים בהנאה, כדין כל חטאת שנתכפרו בעליה, שהיא למיתה. (9) חלות נזיר. (10) לא כשלמי נדבה הנאכלים לשני ימים ולילה אחד, אלא כחומר שלמי נזיר.

9 ג. המפריש מעות לנזירותו ומת: אם היו סתומין -
10 יפלו לנדרה¹¹; היו מפרשין - דמי עולה יבואו
11 עולה, דמי חטאת ילכו לים המלח¹², דמי שלמים
12 יבואו שלמים. ונאכלין ליום אחד, ואין טעונין
13 לחם¹³.

11) ואף על פי שדמי חטאת מעורבים בהן, יפלו לנדבה, כי כך נתקבלה ההלכה בנזיר. (12) כדין חטאת שמתו בעליה, שהיא למיתה. (13) ומפריש מהן דמי חטאת ומוליכם לים המלח, והיתר לעולה ולשלמים.

14 ד. כיצד הם המעות הסתומין? כגון שהפריש מעות
15 להביא מהן קרבנותיו ולא אמר פלום. אבל אם
16 אמר: אלו לחובתי - הרי אלו מפרשין. ואין צריך
17 לומר, אם אמר: אלו לעולתי ולחטאתי ולשלמי -
18 שהן מפרשין¹⁴.

14) כאילו אמר: אלו לחטאתי, ואלו לעולתי, ואלו לשלמי.

ה. המפריש בהמה בעלת מום¹⁵ - הרי היא כמעות
19 סתומין¹⁶. וכך המפריש לשון של כסף ושל זהב או
20 כלי¹⁷, אף על פי שאמר: זה לחטאתי ולעולתי
21 ולשלמי - הרי הוא כמעות סתומין¹⁸.

15) שאינה ראוייה למזבח, אלא להימכר, ודמיה קדושים לקרבנות נזירותו. (16) ואם מת, יפלו לנדבה. (17) הואיל וראויים הם להימכר מיד, ללא כל שהייה, דינם כמעות. (18) ואין זה דומה ממש למעות, שאם אמר עליהן: "הרי אלו לעולתי ולחטאתי וכו'" שהן כמפורשין. כי המעות הן מחולקות, ויכול להפריש מהן דמי חטאת, ודמי עולה, הכול בפני עצמו. אבל לשון של כסף או כלי הם גוף אחד, ואפילו אמר עליו: הרי זה לחטאתי ולעולתי וכו' אין זה כמפורש. ולפי זה אם הפריש: שלוש בהמות בעלות מום, או שלוש לשונות של כסף או שלושה כלים ואמר: הרי אלו לחטאתי ולעולתי וכו' הרי הם כמעות מפורשות.

ו. האומר: אלו לחטאתי והשאיר לנזירותי, ומת, או
23 שהיתה אשה¹⁹ והפר לה בעלה²⁰ - דמי חטאת ילכו
24 לים המלח, והשאיר יבואו בחצין עולה ובחצין
25 שלמים²¹.

19) שנדרה בנזיר. (20) ודין מעותיה לאחר ההפרה, כדין מפריש מעות לנזירותו ומת. (21) שדינם כמפורשים. ולא נתקבלה הלכה בנזיר: "סתומים יפלו לנדבה" אלא כשדמי חטאת מעורבים בהם.

ז. אומר: אלו לעולתי והשאיר לנזירותי - דמי עולה
27 יבואו עולה, והשאיר יפלו לנדרה²².

(22) כל שדמי חטאת מעורבים בהם, הרי הם כסתומים.

ח. מי שדמה שהוא חיב בנזירות והפריש קרבנותיו,
29 ואחר כך שאל לחכם והורהו שאין זה נדר ואינו
30 חיב בנזירות - מה יעשה בקרבנות שהפריש? יצאו
31 וירעו בעדר²³. שזה הקדש טענות²⁴, שאינו הקדש,
32 כמו שיתבאר במקומו²⁵.

23) הרי הם חולין גמורים. (24) שבתחילה בטעות הקדישן, שחשב שהוא חייב בנזירות. (25) ודין זה גרוע יותר מהקדש טעות, המתואר שם. שבזה אפילו בית שמאי (האומרים: הקדש טעות הקדש) יודו שהם חולין. והרי זה, כאדם שאינו מחוייב חטאת, וסבר שהוא חייב ואמר בהמה זו לחטאתי, שלא אמר כלום אפילו לבית שמאי.

ט. האשה שנדרה בנזיר, והפרישה קרבנותיה,
34 ואחר כך הפר לה בעלה: אם שלו היתה בהמה²⁶
35 - תצא ותרעה בעדר, שאין אדם מקדיש דבר שאינו
36 שלו²⁷; ואם היו הקרבנות משלה ואין לבעלה בהן
37

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

34) כשאשתו מעוברת. (35) ואינו נזיר, כי שמא לא היה וולד של קיימא. (36) וולד של קיימא, והרי זה נזיר, שהרי נולד לו בן ואפילו בהריון אחר. (37) אם הם קדושים בהפרשתו זו. וטעם הספק הוא, הואיל והפרישם קודם שהפילה, מהסתם הייתה דעתו כשתלד בן זה שהיא מעוברת בו, והואיל והפילה, מהריון זה לא נתקיים תנאו, ואין קרבנו קדוש אפילו כשיוולד לו אחרי כן בן מעיבור אחר. אבל זה וודאי, אילו היה מפריש קרבנו לאחר שהפילה, הרי הוא קדוש, שכונתו הייתה לבן שיוולד לו אחר כך. (38) כשאר הקדשים שאסור לגזום ולעבוד בהם, ככתוב בתורה. כי שמא כשהפרישם לפני ההפלה, הייתה דעתו אפילו לבן אחר שיוולד לו מהריון שני שלאחר ההפלה, והואיל וזו בעיני שלא נפשטה שם, הרי הם אסורים בגיזה ועבודה, כדין כל ספק איסור תורה, שהוא להחמיר.

25 יד. שני נזירים שנטמא אחד מהם ואין ידוע מי הוא - פיצד מביאין קרבנותיהן?³⁹ מביאין קרבן טמאה⁴⁰ וקרבן טהרה⁴¹ במלאת ימי נזירותם⁴², ואומר אחד מהם: אם אני הוא הטמא - קרבן טמאה שלי וקרבן טהרה שלך, ואם אני הוא הטהור - קרבן טהרה שלי וקרבן טמאה שלך⁴³; וסופרים ימי נזירות אחרת גמורה מאחר קרבנות אלו⁴⁴, וחוזרין ומביאין⁴⁵ קרבן טהרה⁴⁶, ואומר אחד מהן: אם אני הוא שהייתי טמא - קרבן טמאה שלי וקרבן טהרה שלך וזה קרבן טהרתי, אם אני הוא הטהור - קרבן טהרה שלי וקרבן טמאה שלך וזה קרבן טהרתי. נמצאו שלא הפסידו בקרבנותיהן כלום⁴⁷.

39) שהרי כל אחד ספק טמא ספק טהור הוא, ואם טמא הוא, אינו יכול להביא קרבנות טהרה, שאין חטאת בהמה באה נדבה, ואם טהור הוא, אינו יכול להביא קרבן אשם טמא, שאין אשם בא נדבה. (40) כל שלושת הקרבנות: חטאת ועולה ואשם. (41) חטאת עולה ושלמים. (42) כגון שקיבלו נזירותם ביחד, וזמן הבאת קרבנותיהם שווה הוא. (43) ועדיין אסורים הם לשתות יין, לפי שכל אחד מהם, שמא טמא הוא, וסתר את מניין נזירותו. ועליו להתחיל נזירות אחרת כדי לקיים את נדרו, ועם מלאת ימי נזירותו השנייה יתפר בין ובגילות. (44) לאחר שהביאו קרבנותיהם אלו. (45) עם מלאת ימי הנזירות השנייה. (46) כל שלוש הבהמות, שהן: כבשה לחטאת וכבש לעולה ואיל לשלמים. (47) אלא חצי קרבן טמאה, ואילו היה לבדו ונולד לו ספק טמאה, היה צריך להביא קרבן טמאה לעצמו.

37 טו. מת אחד מהן - הרי זה מביא חטאת העוף⁴⁸ ועולת בהמה⁴⁹, ויאמר: אם טמא הייתי - החטאת מחובתי והעולה נדבה⁵⁰, ואם טהור הייתי - העולה מחובתי⁵¹ וחטאת העוף ספק; וסופר ימי נזירות אחרת, ומביא קרבן טהרה⁵², ואומר: אם טמא הייתי - העולה הראשונה נדבה⁵³ וזו⁵⁴ חובה, ואם טהור הייתי - העולה הראשונה חובה וזו נדבה

1 כלום, כגון שנתנו לה במתנה על מנת שלא יהיה
2 לפעל בהן רשות²⁸ אלא מה שתראה תעשה בהן -
3 החטאת תמות²⁹, והעולה תקרב עולה, והשלמים
4 יקרבו שלמים. ונאכלין ליום אחד, ואינן טעונין
5 לחם.

26) שהקנה לה בהמתו לפני נזירותה, ואמר לה: אם תצטרכי לקרבנות קחי מבהמותי, כי אם נתן לה בהמתו אחר נזירותה, הרי קיים לה נדרה ושוב אינו יכול להפר. (27) ולא הקנה לה בעלה אלא דבר הצריך לה. (28) כי אם לא התנו כן, כל מה שקנתה (=זכתה) אשה, קנה בעלה. (29) ממתינים לה עד שתמות, שהרי זו כחטאת שמתו בעליה. ואפילו אם נאמר, בעל עוקר (בהפרתו) את נדר אשתו מעיקרו, אין אומרים, תצא בהמה זו לחולין - הואיל ואשה זו הייתה צריכה כפרה על שנדרה בנזיר וציערה עצמה מן היין, ועכשיו אינה צריכה עוד, בגלל הפרתו, הרי זו כחטאת שמתו בעליה. ולדעת הרא"ש שם, הרי זו כחטאת שכיפרו בעליה, שהיא למיתה.

6 י. הפרישה מעות סתומין לקרבנותיה - יפלו לנדבה. היו מפרשין - דמי חטאת ילכו לים המלח, ודמי עולה יבואו עולה, ודמי שלמים יבואו שלמים. ונאכלין ליום אחד, ואינן טעונין לחם.

10 יא. האשה שנדרה בנזיר, ונטמאת³⁰ בתוך ימי נזירות, ואחר כך שמע בעלה והפר לה - הרי זו מביאה קרבן טמאה³¹.

30) למת. (31) שאין הבעל עוקר הנדר מעיקרו אלא מפירו מכאן ולהבא. ולפיכך, עליה להביא כל קרבנות טומאתה, חטאת ועולה ואשם. ולדעת רש"י שם, אינה מביאה אשם, שאין אשם בא אלא כשעומד להתחיל נזירות טהרה, וזו אינה מונה נזירות טהרה, שהרי בעלה הפר לה. אבל אם נטמאת ונשאלה לחכם והתיר לה, אינה מביאה קרבנות טומאה, שהחכם עוקר הנדר מעיקרו ועושהו טעות, ואפילו הפרישה בהמתה תצא ותרעה בעדר.

13 יב. האיש שהדיר את בנו³² בנזיר והפריש עליו קרבנותיו, ולא רצה הין בנזירות זו ומחה הוא או קרוביו, או שגלה הוא או שגלחוהו קרוביו - החטאת תמות³³, והעולה תקרב עולה, והשלמים יקרבו שלמים. ונאכלין ליום אחד, ואינן טעונין לחם. הפריש לו מעות סתומים - הרי אלו יפלו לנדבה. היו מעות מפרשין - דמי חטאת ילכו לים המלח, דמי עולה יבואו עולה, דמי שלמים יבואו שלמים. ואינן טעונין לחם. ונאכלין ליום אחד.

32) קטן, שהגיע לעונת נדרים. (33) הרי זו כחטאת שמתו בעליה, שהיא למיתה.

22 יג. האומר: הריני נזיר כשהיה לי בן, והפריש קרבן³⁴, והפילה אשתו³⁵ וחזרה וילדה³⁶ - הרי הקרבנות ספק³⁷, ואסורין בגיזה ובצבורה³⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 מִהֵן: אֲנִי לֹא נִטְמָאתִי, אֶפְלוּ שְׁנֵי עֲדִים מְעִידִים
15 עָלָיו שְׁנֻטְמָא - אֵינוֹ מְבִיא קֶרֶן עַל פִּיהֶם. שְׁזָה
16 שְׁאָמַר: לֹא נִטְמָאתִי - פְּאוּמַר: אֵינִי מְבִיא בְּטֻמְאָה,
17 שְׁכַבְר נִשְׁאַלְתִּי⁶⁵ עַל נִזְרוֹתֵי⁶⁶; וְנִמְצָא שְׁאִינוֹ
18 מְכַחֵשׁ אֶת הַעֲדִים⁶⁷, וְאָדָם נֶאֱמָן עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ⁶⁸.
19 אֲבָל אִם שָׁתַק אוֹ נִסְתַּפֵּק לוֹ - הָרִי זֶה מְבִיא קֶרֶן
20 אֶפְלוּ עַל פִּי עַד אֶחָד, כְּמוֹ שְׁבְאַרְנוּ. וְכֵן עַד שְׁאָמַר
21 לְאֶחָד: בְּפִנֵּי נְדָרַת בְּנִזְרוֹת, אִם הִכְחִישׁוּ - אֵינוֹ חֵיב
22 כְּלוּם⁶⁹, וְאִם לֹא הִכְחִישׁוּ - נוֹהֵג נִזְרוֹת עַל פִּיו.
23 אֶפְלוּ אָמַר לְשָׁנִים: רְאִיתִי אֶחָד מִכֶּם שֹׁנֵזֵר וְאֵינִי
24 יוֹדֵעַ מִי הוּא - הוֹאִיל וְאֵין מְכַחֵשִׁין אוֹתוֹ, נוֹהֵגִין
25 נִזְרוֹת עַל פִּיו⁷⁰. נְהַג נִזְרוֹת עַל פִּי עַד אֶחָד⁷¹,
26 וְשָׁתָה יַיִן אוֹ נִטְמָא⁷², וְהִתְרוּ בּוֹ [שָׁנִים] - לֹאֶקָה,
27 אַף עַל פִּי שְׁעָקַר הַנִּזְרוֹת בְּעַד אֶחָד⁷⁴.

(63) שהנזירים מביאים קרבן טומאה על פי דברי עד אחד.
(64) שנאמר "או הודע אליו חטאתו - מכל מקום", שלשון
"הודע", משמעה שנודע לו גם על ידי אחר, ואפילו על ידי
עד אחד. (65) לחכם. (66) והתיר לי את נדר נזירותי.
(67) שהריהו כאומר: לא נטמאתי בעודי בנדרתי.
(68) "בדברים שיש בהם כפרה, אינו נמנע להביא חטאת
להתכפר נגד קונו". (69) שעד אחד נגד הכחשת הנידון,
אינו כלום. (70) מספק. (71) שאמר לו: בפני נדרת
בנזירות ולא הכחישו. (72) והוא הדין אם גילת.
(73) בכתב יד התימנים חיבה זו איננה, ובצדק. שאין צורך
שיתרו בו שניים. אלא אפילו אחד מן השניים התרה בו הרי
זו התראה. (74) והטעם, הואיל ונהג זהירות על פי עד זה,
משמע שהודה לו או שנסתפק לו, והרי זה כאילו קיבל עליו
נזירות מעצמו.

28 יח. מֵת שֶׁהָיָה מְשֻׁכָּב⁷⁵ לְרֹחַב הַדְּרֹךְ, אַף עַל פִּי
29 שְׁאֵין שָׁם מְקוֹם לְעֵבֵר אֶלָּא עָלָיו⁷⁶ אוֹ נוֹגַע בְּצַדּוֹ,
30 וְאֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה טֻמְאָה יְדוּעָה⁷⁷, וְעֵבֵר שָׁם נִזְיֵר -
31 הָרִי זֶה טְהוֹר, הוֹאִיל וְסִפֵּק בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים טְהוֹר⁷⁸.

(75) בגלוי, ולא טמון בקרקע. (76) נמצא שהוא מאהיל
עליו וטמא. (77) לאדם אחד, ואפילו הוא בסוף העולם.
(78) וגם כאן הוא ספק, כי שמא נטה הנזיר מן הדרך בעניין
שלא נגע ולא האהיל. והשווה הלכות אבות הטומאה פרק
"ח, הלכה ב': "זה הכלל כל ספק ברשות הרבים טהור עד
שיאמר נטמאתי בוודאי". ובכל זאת אינו טהור אלא הנזיר,
שבנזיר הקילו, אבל לעניין אוכלי תרומה, הרי זה טמא, כמו
שכתב רבינו: "הרי זה טמא לתרומה, שחזקתו שנגע ...
שאינו זה כשאר הספקות אלא חזקתו שנגע", כלומר, אין זה
ספק השקול, אלא קרוב לוודאי שנגע, אלא שבנזיר הקילו
אפילו בספק רחוק כזה.

32 יט. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים⁷⁹? בְּמַהֲלֵךְ בְּרַגְלָיו⁸⁰; אֲבָל
33 אִם הָיָה רוֹכֵב אוֹ טְעוֹן מִשָּׂא - הָרִי זֶה טֻמָּא.
34 שֶׁמַּהֲלֵךְ בְּרַגְלָיו - אֶפְשָׁר שְׁלֵא יִגַע אוֹ שְׁלֵא יֵאֱהִיל
35 אוֹ שְׁלֵא יִסִּיט⁸¹; אֲבָל טְעוֹן אוֹ רוֹכֵב - אֵי אֶפְשָׁר

1 וְזֶה⁵⁵ שְׁאָר קֶרְבָּנִי. וְאֵין אֶחָד מְשַׁנְיָהֶם מְגַלַּח תְּגַלַּחַת
2 טֻמְאָה⁵⁶, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ קְטָנִים אוֹ נָשִׁים⁵⁷; שְׁאֵין
3 אֶלֶף⁵⁸ מְקִיפִין פְּאֵת רֵאשִׁים מְסֻפְּקִים⁵⁹.

(48) לספק טומאתו, וחטאת העוף באה על הספק ואינה
נאכלת. אבל עולתו ואשמו אינם מעכבים. (49) לנזירותו,
אם טהור הוא, כדי שיוכל לגלח עליה שערו, שאם לא יביא
עולה לנזירותו לא יוכל לגלח לטומאתו, כי שמא טהור הוא
ונזיר טהור אסור לו לגלח עד שיזרקו עליו אחד מן הדמים.
ועדיין אסור לו לשתות יין, כי שמא טמא הוא וסתר נזירותו
ועליו למנות נזירות שנייה בטהרה. (50) שאין נזיר טמא
מביא עולת בהמה לטומאתו. (51) אבל איל לשלמים אינו
מביא, כי שלמים כאלו הטעונים לחם וזרוע - אינם באים
נדבה. (52) שלוש בהמות: חטאת, עולה ושלמים.
(53) שאין נזיר טמא מביא עולת בהמה. (54) עולת בהמה.
(55) החטאת והשלמים. (56) במלאת ימי נזירותם
הראשונה. (57) שאינם מוזהרים על איסור הקפת הראש.
(58) האנשים המבוגרים. (59) שתגלחת הטומאה היא קודם
הקרבת הקרבנות וגילוח זה אינו מועיל לנזיר טהור, שדינו
להתגלח אחרי הבאת קרבנותיו. נמצא אם נזיר טהור היה,
עבר על: "לא תקיפו פאת ראשכם". ולדעת הרש"ש שם,
לפיכך לא יגלח תגלחת טומאה, כי לא יוכל לגלח שנית
ביום הבאת קרבן טהרתו, כי שמא לא נטמא וכבר גילח
גילוח טהרה, ואם כן יצא, שמי שנטמא וגילח, לא יגלח
אחרי כן תגלחת טהרה, ולפיכך עדיף שלא יגלחו עכשיו
תגלחת טומאה כי הגילוח אינו מעכב, ולבסוף כשיביאו
קרבן טהרה יגלחו, ותגלחת זו תעלה גם לטומאתו וגם
לטהרתו כאחד.

4 טז. וְכִיצַד יוֹלֵד לָהֶם סִפֵּק זֶה בְּטֻמְאָה? כְּגוֹן שֶׁהָיוּ
5 שְׁנֵי הַנִּזְיָרִין עוֹמְדִין בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד, שְׁסֻפְּקִים טֻמְאָה
6 שָׁם טֻמָּא⁶⁰, וְהָיָה אֶחָד מִבְּחוּץ רוּאָה אוֹתָן, וְאָמַר:
7 רְאִיתִי אֶחָד מִכֶּם שְׁנֻטְמָא וְאֵינִי יוֹדֵעַ מִי הוּא. אֲבָל
8 אִם הָיָה עַד זֶה עִמָּהֶן בְּחֹצֵר - הָרִי שְׁנִיחֵן טְהוֹרִין;
9 כִּינֵן שֶׁהֵם שְׁלֵשָׁה - הָרִי הֵן רְבִים, וְרְבִים בְּרִשׁוֹת
10 הַיְחִיד - סִפֵּקֵן טְהוֹר⁶¹, כִּסְפֵּק טֻמְאָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים
11 שֶׁהוּא טְהוֹר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוֵמוֹ⁶².

(60) שהרי סוטה שנסתרה, אף על פי שהדבר ספק (אם
נטמאה) הרי היא טמאה לבעל עד שתשתה. (61) שאין
הסוטה נאסרת אלא במקום סתירה, שאין שם אלא היא
ובועלה. (62) "שהרי הצבור עושים פסח בטומאה ... והרי,
אם טומאה וודאית נדחית מפניהם, קל וחומר לספק
טומאה". ולדעת הראב"ד אין ספק טומאה בשלושה אנשים
- טהור, אלא אם כל השלושה עמדו בחצר במעמד אחד,
שהספק נופל על כולם כאחד, אבל אם אין שלושתם
במעמד אחד, אלא האחד עמד מרחוק, ואינו זקוק להם,
והספק נפל על השניים, שניהם טמאים. אפילו כשהשלישי
עמד באותה חצר, הואיל ועמד מרחוק, ואינו בכלל הספק.

12 יז. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים⁶³? כְּשֶׁשָׁתְּקוּ הַנִּזְיָרִים
13 שְׁנִיחֵם אוֹ נִסְתַּפֵּק לָהֶן הַדְּבָר⁶⁴; אֲבָל אִם אָמַר אֶחָד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

8) מאפר הפרה. 9) וגם טובל אחר ההזאה, שאינה עולה מטומאתו על שיטבול, וכמבואר לעיל פ"ו, ה"א. 10) כל עוד לא מלאה שנה לנזירותו, כי שמא לא נטמא ולא נצטרע והרי הוא נזיר טהור, ואסור לו לגלח שערו. 11) שאז יצא מכל ספק, ונשלמה נזירותו על-כל-פנים, כמבואר בסמוך ה"ב. 12) בקרבנות המקדש. 13) בגלל צרעתו, שהמצורע אסור לאכול מן הקדשים עד שיביא קרבנותיו לאחר תגלחתו השניה, וזה אינו מגלח בשניה עד סוף השנה השניה, כמבואר בסמוך ה"ב, אבל משום טומאת מת היה מותר לאכול מן הקדשים לאחר שהזהו וטבל, שאין אסור מחוסר כפרה (קרבנות) בקדשים, אלא למי שטומאתו יוצאת מגופו (רע"ב לנזיר פ"ח, מ"ב). 14) זה מוסב גם על שתיית יין והיטמאות למת. 15) עד שיגמור נזירותו בטהרה. 16) הראשונה כשנרפא מצרעתו, והשניה ביום השביעי לימי ספירו, כמבואר לעיל אות א. 17) כל זה מקורו במשנה נזיר נט: ובגמרא שם ס.

15 ב. תגלחת ראשונה מגלח אותה אחר שנה ראשונה, 16 ומגלח בה ראשו וזקנו וגבות עיניו, ומטהר בעץ 17 ארז ואזוב וצפרים, כשאר מצרעים¹⁸. אם אינו טמא 18 מת ולא מצרע - הרי היא תגלחת טהרה של נזירותו¹⁹; ואם הוא מצרע ודאי בשנה ראשונה - 19 הרי היא תגלחת ראשונה של מצרע. ושונה שנה אחרת כמנזן ימי הנזירות, ואחר כך מגלח תגלחת 20 שנה של מצרע²⁰. שאינו יכול לגלח אחר שבועה כשאר מצרעין, שטמא אינו מצרע, אלא טמא מת 21 ודאי הנה²¹, ושנה שניה זו הרי הוא בה נזיר²² 22 שאסור לגלח²³. ומאחר שגלח שתי תגלחות אלו - 23 שלמה טהרת הצרעת ומתיר לאכל בקדשים²⁴. 24 ושונה שנה שלישית, ואחר כך מגלח תגלחת שלישית. שטמא מצרע ודאי הנה בשנה ראשונה ולא 25 היה טמא מת, ושנה ראשונה לא עלתה לו²⁵ מפני שהיא ימי חלוטו²⁶, ושנה שניה לא עלתה לו מפני 26 שהיא ימי ספירו של מצרע שבין תגלחת ראשונה 27 ושניה, לפיכך צריך לשהות שנה שלישית בנזירותו, 28 ומגלח תגלחת שלישית לנזירותו, והיא תגלחת טהרה. או שטמא מת ודאי הנה ומצרע ודאי, 29 ואין תגלחת אחת עולה לנזירותו²⁷ ולצרעתו, 30 ונמצאת תגלחת ראשונה ושניה תגלחת צרעת, 31 ותגלחת שלישית תגלחת טמאה, ואין אחת משלש שנים עולה²⁸, שהרי השלישית תגלחת טמאה, 32 לפיכך צריך לשהות שנה רביעית בנזירותו, ומגלח 33 תגלחת רביעית²⁹. ושערו בכל תגלחת ספק אסור בהניה מספק³⁰, ששער נזיר שנוצטרע מתר בהניה³¹.

18) ככתוב בתורה ויקרא יד, ד"ח. 19) ואע"פ שהנזיר אסור בגילוח הזקן, ונמצא שהוא מגלח שלא במקום מצוה, כאן מדובר באישים שאין אסור גילוח נוהג בהם, כמבואר להלן ה"ט. 20) הנקראת תגלחת ימי ספירו, על שם הימים שהוא סופר בין תגלחתו הראשונה לשניה. 21) וסתר את

1 שְׁלֹא יַגַע וְשֹׁלֵא יֵאָהֵל אוּ שְׁלֹא יִסִּיט⁸², שְׁהָרִי הַמֵּת 2 לְרַחֵב הַדֶּרֶךְ⁸³.

79) שהוא טהור. 80) יכול להיות שנטה מן הדרך ולא נגע. 81) יזיז עצם מן המת וינדנדו, שהמת מטמא בהיסט. 82) שבוודאי בדרך המלך הלך ולא היטה לצדדים. 83) כל שתי הלכות אלו מקורן בנזיר סג: ואף על פי שבגמרא שם מחלקים בין טומאת התהום לטומאה ידועה, סובר רבינו שאין זה אלא כשנודע לו דבר הטומאה לאחר שנוק עליו דם קרבנותיו, אבל לפני זריקת הדמים, אין חילוק בין טומאת התהום לטומאה ידועה. אלא הכל הולך לפי הכלל: ספק טומאה ברשות הרבים טהור, ואין לנו אלא לקבוע מהות הספק. ולהראב"ד שיטה אחרת בזה, שהכל תלוי אם זו טומאה ידועה או טומאת התהום, שטומאת התהום הותרה בנזיר, וטומאה ידועה טמאה בנזיר, ואינו מחלק בין נודע לו קודם הזריקה או לאחריה.

פָּרֶק עֲשִׂירִי

1) שאין תגלחת אחת עולה לנזיר ולמצורע כאחד, ספיקות הרבה במנין הנזירות כיצד יעשה. בגלל הספיקות, יתכן שהנזיר יגלח ארבע פעמים בסוף כל עשר שנים ולא ישתה יין אלא לסוף ארבעים שנה, טמא מת ומצורע ודאי כיצד יגלח וימנה ויביא קרבנותיו, עד מלאת ימי נזרו, מעלת הנזיר נזירות לה' דרך קדושה ופרישות.

3 א. אין אדם מגלח תגלחת אחת ועולה לו לנזיר 4 ולצרעתו²¹. ותגלחת הצרעת בזמן שהוא ספק מצרע³ 5 אינה דוחה את הנזירות⁴. לפיכך, מי שגזר שנה אחת⁵, והיה בכל השנה הזאת ספק מצרע וספק 6 טמא מת, או שהיה בה ספק מצרע ובסוף השנה⁶ 7 נטמא בספק - הרי זה מונה שבועה ימים⁷, ומזה⁸ 8 בשלישי ושביעי⁹, ואינו מגלח בשביעי¹⁰, ואינו יכול לשתות ביין ולהטמא למת אלא לאחר ארבע 10 שנים¹¹, ואוכל בקדשים¹² לאחר שתי שנים¹³. מפני 11 שהוא צריך לגלח¹⁴ ארבע תגלחות¹⁵: תגלחת טהרה, ותגלחת טמאה מספק, ושתי תגלחות 12 שמגלח המצרע¹⁶, שהרי הוא ספק מצרע¹⁷.

2) אפילו כשהן חלות בזמן אחד, שתגלחת נזיר, היא להעביר שיער, שאינו צריך עוד לגדל שיער לשם מצוה, ותגלחת ראשונה של מצורע, היא לגדל שיער לגלחו שנית ביום השביעי, לפני יום הבאת קרבנות, ככתוב בתורה ויקרא יד, ח. וכן תגלחת שניה של מצורע אינה עולה לנזרו, שתגלחת מצורע היא לפני זריקת דמים, ואילו הנזיר אינו מגלח אלא לאחר שזרקו עליו אחד מן הדמים (נזיר ס:). וראה לקמן ה"ב. 3) ספק נגע צרעת וטמא, או בזה וטהור. 4) כי שמא אינו מצורע ואסור לו לגלח שערו משום נזירותו, שנאמר בה (במדבר ו, ה) "תער לא יעבור על ראשו". וכשהוא ודאי מצורע, הוא דוחה נזירותו, כמבואר לעיל פ"ו, ה"ט. 5) שקיבל עליו נזירות לשנה אחת. 6) שבועה ימים לפני גמר שנת נזירותו, וכפי שיתבאר להלן אות כב. 7) לטומאתו, כדין כל טמא מת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תגלחתו השניה, כי שמא לא נטמא למת, והרי הוא נזיר טהור ואסור בגילוח כל עשר השנים, שימי חלוטו וספירו לא עלו למנין, ועל-כרחו שוהה עד גמר שלשים שנה. (38) שמא טמא מת היה, ותגלחתו השלישית היתה לטומאתו, ולאחריה חלה עליו נזירות טהרה, הכל מבואר לעיל ה"ב.

ד. וְכִיצַד מֵבִיא זֶה קְרִבְנוֹתָיו? אִם הִיָּה עֲשִׂירִי⁴⁰ - 8
 פּוֹתֵב נִכְסָיו לְאֲחֵרִים⁴¹; שְׁמִצְרַע עֲשִׂירִי שֶׁהֵבִיא קְרִבָּן⁹
 עֲנִי - לֹא יֵצֵא⁴². וְאַחֵר כִּף מֵבִיא חֲטָאת הָעוֹף⁴³
 וְעוֹלֹת בְּהֵמָה⁴⁴ בְּתַגְלַחַת רֵאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה וְשְׁלִישִׁית.¹¹
 וְכָל חֲטָאת עוֹף מִהֵן לֹא תֵאָכֵל, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סֶפֶק⁴⁵.¹²
 וּמֵבִיא בְּתַגְלַחַת רְבִיעִית קְרִבָּן נְזִיר טָהוֹר, שֶׁהוּא¹³
 שֶׁלֹּשׁ בְּהֵמוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁴⁶.¹⁴

(39) ראוי להקדים כאן סדר קרבנות המצורע, נזיר טמא ונזיר טהור, כדי שיובנו הדברים יפה. המצורע מביא ביום טהרתו, כשנרפא נגע צרעתו, שתי צפרים (ויקרא יד, ד"ז), וביום השביעי לימי ספירו מתגלה שנית, ומביא למחרתו כבש לאשם, כבשה לחטאת וכבש לעולה, ואם דל הוא מביא כבש לאשם, ושתי תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה (שם י"בג), נזיר טמא מביא: שתי תורים או שני בני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה וכבש לאשם (במדבר ו, י"ב) ונזיר טהור - כבש לעולה לחטאת ואיל לשלמים (שם, יד). (40) וקרבת מצורע עשיר - חטאת בהמה, שאינה באה על הספק. (41) כדי שיהיה עני, ויוכל להביא חטאת העוף על הספק, שחטאת העוף הלכה היא שבאה גם על הספק, כמבואר בנזיר כ"ט. (42) ולפיכך אין לו תקנה עד שיעני (תוספתא נזיר פ"ו ה"א). והוא-הדין שיוכל להפקיר נכסיו ויהיה עני, כמבואר בתוספות נזיר נה: דיבור-המתחיל אוכל בקדשים. ויש להעיר, שכל הפרט הזה אינו נוגע לנו בתגלחת הראשונה, שאין המצורע מביא בה שום קרבן, כמבואר בסמוך ה"ה, אלא שרבינו מסדר כאן כללות המעשים שצריך לעשות בדרך כלל (כסף-משנה). (43) יתבאר בסמוך ה"ה, לשם מה היא באה בכל שלש התגלחות. (44) לנזירות טהרתו כדי שיוכל לגלח עליה, שמא נזיר טהור הוא, וכמבואר להלן ה"ו. (45) לטומאתו או לצרעתו, וחטאת העוף הבאה על הספק אינה ראויה להאכל, כי שמא נזיר טהור הוא ואינו חייב בה, ונמצא כהן אוכל מליקה שלא במקום מצוה, והיא נבילה גמורה, ודינה להשרף, כמבואר בהל' פסולי המוקדשין פ"ט, ה"י. (46) לעיל פ"ח, ה"א. ולא הזכיר רבינו שעליו להביא צפרים בתגלחת הראשונה (ראה לעיל ה"ב), למרות שנישנו בברייתא בנזיר ס., כי אין רבינו עוסק כאן אלא בקרבנות הנעשים בפנים העזרה. ואלו הצפרים נעשות מחוץ לעזרה, כמבואר בגמרא שם, כי יש לחוש שמא אינו מצורע ואסור להביא חולין לעזרה, ולפיכך אינן נחשבות כקרבת (רדב"ז).

ה. שֶׁלֹּשׁ חֲטָאוֹת הָעוֹף שֶׁמֵבִיא בְּשֶׁלֶשׁ הַתְּגַלְחוֹת: 15
 חֲטָאת רֵאשׁוֹנָה - לְסֶפֶק טְמֵאוֹת⁴⁷; שֵׁנִיָּה - לְסֶפֶק 16
 צְרַעְתּוֹ, שֶׁאֵין הַמְצַרַע מֵבִיא קְרִבְנוֹ אֶלָּא לְאַחֵר 17
 הַתְּגַלְחַת שֵׁנִיָּה⁴⁸; וְכֵן חֲטָאת שְׁלִישִׁית - לְסֶפֶק 18

כל ימי נזרו הקודמים. (22) נזיר טהור, שהתחיל למנות אחרי תגלחת טומאתו. (23) ועליו לשהות עד סוף השנה השניה. וכתב הראב"ן: כל זה צודק, אם נטמא עד שבעה ימים לתום שנתו הראשונה, אבל אם נטמא ששה או חמשה ימים לפני גמר השנה הראשונה, נמצא כשגילח בסוף השנה הראשונה לא גילח לטומאתו, שעדיין לא מלאו שבעה ימים לטומאתו, וממילא לא חלה עליו נזירות טהרה, כי כל עוד שלא גילח לטומאתו, אין הנזירות של טהרה חלה עליו, וממילא יהיה מותר לו לגלח תגלחת שניה לצרעתו בסוף שבעה ימים לתגלחתו הראשונה, ולא יצטרך להזהר בנזירותו אלא שלש שנים ושבעה ימים, שאפילו נצטרע, הרי גילח תגלחתו השניה שבעה ימים אחרי מלאת השנה הראשונה. ומונה שנה לטומאתו, ושנה לנזירותו, כמבואר בסמוך. (24) ובנוגע לקרבנותיו, ראה להלן ה"ד. (25) לנזירותו. (26) וכבר נתבאר לעיל פ"ז, ה"ט שימי חלוטו (שהוחלט עליו, שהוא מצורע טמא) וימי ספירו "אינם עולים לו מימי נזירותו". (27) נזירות טומאתו, כי נזיר טמא מגלח לאחר טבילתו, ככתוב (במדבר ו, ט) "וגלח ראשו ביום טהרתו" = לאחר טהרתו, אבל המצורע מגלח לפני טבילתו במים, ככתוב (ויקרא יד, ט) "והיה ביום השביעי יגלח... ורחץ את בשרו במים וטהר" (נזיר ס:). (28) למנין נזירותו. (29) שם ס. ואז יצא מכל הספיקות, והותר ביין וכו'. (30) שמא נזיר טהור הוא, ושער נזיר טהור אסור בהנאה. כמבואר לעיל פ"ח, ה"ב, שהוא טעון שריפה, והשווה הל' פסולי המוקדשין פ"ט, ה"י, ואפילו נזיר טמא, שערו אסור בהנאה וטעון קבורה, כמבואר לעיל פ"ו, ה"ד. (31) רבינו לשיטתו לעיל פ"ו, ה"ט, שנוזיר מצורע בטלה קדושת שערו, הואיל וימי צרעתו אינם עולים לו, ואין בו מצות-עשה של: "קדוש יהיה גדל פרע" המוסבה על קדושת השער, כמבואר בקידושין נו: "גידולו יהיה קדוש". ובירושלמי נזיר פ"ח, ה"ב נחלקו בזה רבי יוחנן וריש לקיש. לדעת רבי יוחנן מצורע שנזר שערו אסור, ולדעת ריש לקיש שערו מותר. וראה ב"מראה הפנים" שם, שבנזיר ספק מצורע, דברי הכל שערו אסור בהנאה מספק, ומשם המקור לדברי רבינו.

ג. וְכֵן אִם נָזַר עֲשָׂר שָׁנִים נְזִירוֹת, וְהָיָה בְּהֵן סֶפֶק 1
 מְצַרַע, וְנוֹלַד לוֹ סֶפֶק טְמֵאוֹת³² בְּסוֹפָן³³ - הָרִי זֶה 2
 אֵינּוּ שׁוֹתֶה בֵּינָן עַד אֲרֻבָּעִים שָׁנָה³⁴, וּמְגַלַּח אֲרֻבַּע 3
 תְּגַלְחוֹת, אַחַת בְּסוֹף פֶּל עֲשָׂר שָׁנִים. תְּגַלְחַת 4
 רֵאשׁוֹנָה - לְסֶפֶק יְמֵי צְרַעְתּוֹ³⁵; שֵׁנִיָּה - לְסֶפֶק יְמֵי 5
 סְפִירוֹ שֶׁל מְצַרַע³⁶; שְׁלִישִׁית - לְסֶפֶק טְמֵאוֹת³⁷; 6
 רְבִיעִית - תְּגַלְחַת טְהָרָה³⁸. 7

(32) טומאת מת. (33) ראה בביאורנו לעיל אות כב. (34) כי עד אז הוא בספק נזירות. (35) שאינו יכול לגלח כל עשר שנים, שמא אינו מצורע והוא נזיר ואסור בגילוח. (36) ואינו יכול לגלח בסוף שבעה ימים לתגלחתו הראשונה, שמא טמא מת הוא, ותגלחתו הראשונה היתה לספק טומאתו, וחלה עליו נזירות טהרה ואסור לגלח כל עשר שנים הבאות. (37) שמא מצורע היה ושתי תגלחותיו היו לצרעתו וזו לטומאתו, ואינו יכול לגלח שבעה ימים אחרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינה אלא דורון, אף אם יביאנה לפני תגלחתו השניה היא כשרה, וכן כתב בהל' מעשה הקרבנות פי"ח, ה"ט: "אבל אם שחטו עלותיהם בחוץ (חוץ למקדש) בתוך ימי הספירה (שבין תגלחת ראשונה לשניה) חייבים (- משום איסור שחטי חוץ) שהעולה דורון היא, והחטאת והאשם היא עיקר הכפרה" (כסף-משנה ולחם-משנה). 63 כי שמא היה גם טמא למת, נמצא שבתגלחת השניה, היתה עלתו נדבה, שכבר הביא עולה לצרעתו בתגלחתו הראשונה, ותגלחתו השלישית היא לטומאתו, וגם זו נדבה, שאין הטמא מביא עולת בהמה. 64 כאמור באות סא. 65 נזירות טהרתי. ואע"פ שהתגלחת השניה היא של ימי ספירו, בכל זאת אם הקריב עלתו לנזירותו עלתה לו, אע"פ שהקריבה קודם זמנו, כמבואר בהל' מעשה הקרבנות פי"ח, ה"ט (לחם-משנה). 66 הכבשה לחטאת והאיל לשלמים. 67 שאני מקריב כעת לתשלום קרבן נזירותי, וכבר שנינו (נזיר נט): שהנזיר מביא קרבנותיו לחצאין. 68 שהשניה היא לצרעתו, וכבר הביא עלתו בתגלחת הראשונה, והשלישית היא לטומאתו, ואין נזיר טמא מביא עולת בהמה. 69 שכך הסדר: שתי תגלחות הראשונות לצרעתו, השלישית לטומאתו, הרביעית לנזירותו, וכבר נתבאר לעיל ה"ו מדוע הוא מביא עלתו בתגלחת השניה, כי שמא לא נטמא לצרעתו ואינו אלא טמא מת, נמצאת הראשונה לטומאתו והשניה לנזירותו, וכן מביא בשלישית, שמא נצטרע ולא נטמא למת כלל. נמצאת השלישית לנזירותו, וכמבואר לעיל אות נה (ע"פ הסוגיא נזיר ס.).

ח. אָבֵל הָאֵשֶׁם וְהַעֹלָה⁷⁰ אֵינָן מֵעֲפָבִין לֹא בַתְּגִלְחַת טְמֵאָה וְלֹא בַצְרָעַת⁷¹. נִמְצְאָתָ⁷² אוֹמֵר: אִם הוּא מְצָרַע וְדָאִי וְלֹא נְטֵמָא בְּמַת - הָרִי טְהֵר בַּצְּפָרִין, וְחַטָּאת הָעוֹף הִיא חַטָּאתוֹ⁷³, וְלֹא תֵאָבֵל מִפְּנֵי שֶׁהִיא סִפְקָ⁷⁴, וְעוֹלַת בְּהֵמָה שְׁעֵמָה - מִקְרָבָן תְּגִלְחַת טְהָרָה, כְּדִי שְׁיִגְלַח עַל הַבְּהֵמָה⁷⁵. וְאִם טְמֵא מֵת הוּא - הָרִי עוֹלַת בְּהֵמָה נְדָבָה⁷⁶. וְאִם אֵינוֹ מְצָרַע וְטֵמָא מֵת הוּא - חַטָּאת הָעוֹף קָרְבָן נְזִיר שְׁנֵטְמָא, וְעוֹלַת בְּהֵמָה נְדָבָה⁷⁷, וְהָרִי הִבִּיא קָרְבָן טְהָרָה בְּאַחֲרוֹנָה⁷⁸. וְאִם אֵינוֹ טְמֵא מֵת וְלֹא מְצָרַע - עוֹלַת בְּהֵמָה שֶׁהִיא בַתְּגִלְחַת הָרֵאשׁוֹנָה הִיא מְחוּבַת תְּגִלְחַת, וְחַטָּאת הָעוֹף בָּאָה עַל סִפְקָ⁷⁹, וְהָרִי לֹא נִאֲכָלֵת⁸⁰.

70 שנזיר טמא ומצורע מביאים כשהם ודאי, ראה לעיל אות לח. 71 כדברי רבינו לעיל פי"ו, ה"ב: "אבל עלתו ואשמו (של נזיר טמא) אין מעכבים אותו מלמנות", וכן בהל' מחוסרי כפרה פי"א, ה"ה: "וכל זמן שלא הקריבו חטאתם, אסורים לאכול בקדשים. אבל העולה והאשם (=של מצורע) אינם מעכבים" וראה נזיר ס. 72 בדפוסים קדומים, וכן בכת"י התימנים, מתחילה כאן ההלכה. והתיבות: "אבל האשם" וכו', שייכות להלכה הקודמת. 73 כבר נתבאר לעיל ה"ה, שאין המצורע מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת שניה (וראה בביאורנו לעיל אות סא), ולא נתכוון רבינו על חטאתו זו שהיא לצרעתו, אלא לספק טומאתו, כי הואיל ויש לחוש שהוא גם טמא למת, הרי בהכרח להביא כבר בתגלחת ראשונה קרבן חטאתו, כדי

טְמֵאָתוֹ. שְׂאִין תְּגִלְחַת אַחַת עוֹלָה לְנִזְרוֹ⁴⁹ וּלְצְרָעַתוֹ⁵⁰, וְשֵׁמָא מְצָרַע וְדָאִי וְטֵמָא מֵת וְדָאִי הָרִי, שֶׁהַתְּגִלְחַת הָרֵאשׁוֹנָה וְהַשְּׁנִיָּה לְצְרָעַתוֹ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵¹, וְתְּגִלְחַת שְׁלִישִׁית תְּגִלְחַת טְמֵאָה, וְלִפְיֵךְ צְרִיף לְהִבִּיא קָרְבָן טְמֵאָה בְּשְׁלִישִׁית⁵².

47 שמא נזיר טמא הוא וחייב בחטאת. 48 ולפיכך אין הראשונה אלא לטומאתו, והשניה אינה אלא לצרעתו, כי אם נזיר טמא היה, כבר הביא חטאתו בתגלחת הראשונה. 49 לספק טומאתו. 50 כמבואר לעיל בביאורנו אות כו. 51 לעיל ה"ב. 52 כל זה בניור ס.

ו. שְׁלֹשׁ עוֹלוֹת בְּהֵמָה שְׁמֵבִיא עִמָּהּ, עַל הָרֵאשׁוֹנָה הוּא מְתָנָה וְאוֹמֵר: אִם טְהוֹר אָנִי - זֶה מְחוּבַת⁵³, וְאִם טְמֵא אָנִי - הָרִי הִיא נְדָבָה⁵⁴. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּשְׁנִיָּה⁵⁵ וּבְשְׁלִישִׁית⁵⁶.

53 שנזיר טהור אינו מגלח אלא עד שיזרקו עליו אחד מן הדמים. 54 שנזיר טמא אינו מביא עולת בהמה, אבל חטאתו אינה באה נדבה. וכן אינו מביא שלמיו, שהם טעונים לחמי נזיר, ואין שלמים כאלו באים נדבה (תוספות לנדה ע. דיבור-המתחיל למחרת). וכבר נתבאר לעיל פי"ח, ה"ב, שאם גילח על העולה יצא. 55 אם נזיר טהור אני שלא נצטרעתי, והייתי נזיר טמא בלבד, וכבר הבאתי קרבן טומאתי בתגלחת הראשונה, הרי זו לחובתי, ושאר קרבנותי אביא בתגלחת הרביעית. 56 שאם נזיר טהור אני עתה, ולא הייתי נזיר טמא כלל, ושתי תגלחותי הראשונות היו לצרעתי, נמצא שקרבני זה הוא לחובת נזירות טהרתי (מרכבת המשנה). ואע"פ שמאחר יתר קרבנות נזירותו, אין בכך כלום, שהרי אנוס הוא, כמבואר בסמוך ה"ז (רדב"ז).

ז. וּמִבִּיא קָרְבָן טְהָרָה⁵⁷ בַתְּגִלְחַת רְבִיעִית, וּמְתָנָה⁵⁸ וְאוֹמֵר: אִם טְמֵא הָיִיתִי - רֵאשׁוֹנָה נְדָבָה⁵⁹, וְזוֹ חוּבָה⁶⁰; וְאִם מְחֻלָּט⁶¹ הָיִיתִי - רֵאשׁוֹנָה חוּבַת מְצָרַע⁶², וְזוֹ חוּבַת נְזִירוֹת, וּשְׁתֵּים הָאֲמֻצְעִיּוֹת נְדָבָה⁶³; וְאִם טְהוֹר מְטֵמָא מֵת הָיִיתִי וּמְצָרַע - עוֹלָה הָרֵאשׁוֹנָה חוּבָה וְכֵן הַשְּׁנִיָּה, אַחַת לְחוּבַת מְצָרַע⁶⁴ וְאַחַת לְחוּבַת נְזִירוֹת⁶⁵, וּשְׁלִישִׁית וְרְבִיעִית נְדָבָה, וְהַשְּׂאָר⁶⁶ קָרְבָן טְהָרִיתִי⁶⁷; וְאִם טְמֵא הָיִיתִי וּמְצָרַע - עוֹלָה רֵאשׁוֹנָה חוּבַת צְרָעַת, וּשְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית נְדָבָה⁶⁸, וְזֶה קָרְבָן תְּגִלְחַת טְהָרָה⁶⁹.

57 הכולל עולה חטאת ושלמים, כלעיל ה"ד. 58 בכת"י התימנים: ומתנה ואומר. 59 שאין נזיר טמא מביא עולת בהמה. 60 לטהרת נזירותו. ואין אומרים, העולה שהקריב בתגלחתו השניה היתה לחובת נזירותו, כי יש לחוש שמא טמא ומוחלט היה, נמצאו שתי תגלחותיו הראשונות לצרעתו, והשלישית לטומאתו, וזו הרביעית לחובתו (כסף-משנה). 61 מצורע מוחלט, ראה פירושו לעיל פי"ז, ה"ט. 62 אע"פ שכתב רבנו לעיל ה"ה: "שאין המצורע מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת שניה" לא הקפיד אלא על חטאת העוף, שהיא עיקר קרבנו. אבל עולה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מזרעתו ביום יא לנזירותו, ונטמא טומאת ספק בו ביום, הרי זה מגלח תגלחת ראשונה לצרעתו בו ביום, וביום יז לנזירותו מגלח תגלחת שניה לצרעתו, ומשלים עוד עשרים יום לנזירותו (שימי חלוטו וספירו לא סתרו ולא עלו למנין נזירותו - לעיל פ"ז, ה"ט), נמצא שביום לח לנזירותו, הרי הוא מגלח ממה-נפשך, אם נזיר טהור הוא, הרי שלמה נזירותו (אחרי נכיון שבעת ימי צרעתו), ואם נטמא למת, הרי מצוה עליו לגלח תגלחת טומאה ביום השביעי לטהרתו (מרכבת המשנה). (89 נזירות טהרה. 90 נמצא שאם קיבל עליו נזירות סתם, שהיא שלשים יום, הרי זה שותה יין ומיטמא למתים אחרי ששים ושבעה יום לנזירותו. שבעה ימים עלו לו לימי ספירת צרעתו, ושלשים יום לגמר נזירותו (שמא לא נטמא, ואסור לו לגלח עד שישלים נזירות טהרתו), ועוד שלשים יום שהוא מונה אחרי תגלחת טומאתו, שמא נטמא וסתר את כל ימי נזירותו הקודמת (נזיר ס:). (91 ביום השמיני להרפאו מצרעתו, ואחרי שהזו עליו ביום השלישי וביום השביעי, כאמור לעיל אות פו. (92 שכבר נתבאר לעיל ה"א, שכל טמא טומאה היוצאה מגופו, אינו זכאי לאכול מקרבנות המקדש, עד אשר יטהר ויביא קרבנותיו, וצרעת היא טומאה יוצאה מגופו (נזיר שם). כל הלכה זו נתפרשה על-פי מרכבת המשנה, ורבינו מפרש את הסוגיא בנזיר שם שלא כרש"י ותוספות.

14 יא. נְטֵמָא וְדַאי וְהִיא מְצַרְעַת בְּסַפֵּק⁹³, וְיִטְהַר⁹⁴ מִסַּפֵּק
15 צְרַעְתּוֹ - מוֹנֶה יְמֵי נְזִירוֹתוֹ שְׁלֵמָה, וְאַחַר כֵּן מְגַלַּח
16 תְּגִלְתּוֹ הַנִּגְעָה⁹⁵; שְׂאִין תְּגִלְתּוֹ סַפֵּק נִגְעוּ דְדוּחָה
17 נְזִירוֹת⁹⁶. וְאַחַר כֵּן מוֹנֶה שְׁבַעַת יָמִים⁹⁷ שְׂבִין תְּגִלְתּוֹ
18 מְצַרְעַת הָרֵאשׁוֹנָה לְתְּגִלְתּוֹ שְׁנֵי, וּמְגַלַּח וּמְבִיא
19 קְרָבָנָתָיו וְאוֹכֵל בְּקָדְשִׁים. וּמִזֶּה בְּשָׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי⁹⁸.
20 וְאַחַר כֵּן מוֹנֶה שְׁבַעַת אַחֲרִים לְטִמְאַת מֵת⁹⁹, וּמְגַלַּח
21 תְּגִלְתּוֹ טִמְאַה, וְאַחַר כֵּן מוֹנֶה נְזִירוֹתוֹ¹⁰⁰ כְּלָה¹⁰¹.

(93 ספק נגע, ספק בוהק שהוא טהור. (94 ונרפא. (95 שאי-אפשר לו למנות שבעה ימים לטומאת מת ולהתגלח תגלחת טומאה, שמא מצורע הוא, ומצורע אינו משלח קרבנותיו עד שיטהר, כמבואר בהל' ביאת מקדש פ"ב, ה"א, וגם לצרעתו אסור לו לגלח, שמא אינו מצורע, ונזיר שנטמא אסור לו - לדעת רבינו - לגלח גילוח רשות, עד אשר ימנה ימי נזירותו כפי שנדר (מרכבת המשנה, בהבנת דברי רבינו). (96 שנאמר בה: "תער לא יעבור על ראשו", ואפילו נטמא, שסותר הכל, אינו מותר אלא בתגלחת טומאה מיד, או בתגלחת רשות לאחר שלשים יום (מרכבת המשנה). (97 כדי להטהר מצרעתו. (98 באלה שבעת הימים שבין תגלחת ראשונה לשניה, כדי שיוכל להביא קרבנות צרעתו, ולא יהיה טמא מת, שטמא מת אין מקריבים עליו קרבן, וכאמור לעיל אות פו. ובדפוסים קדומים וכן בכת"י התימנים: "אם הזה בשלישי ובשביעי", כלומר, אינו מביא קרבנותיו לצרעתו עד אשר יזו עליו בשלישי ובשביעי, כאמור. (99 אחרי שכבר נטהר מצרעתו יכול הוא להביא קרבן טומאת מת. וראה בסמוך הי"ג. (100 אחרי שגילח תגלחת טומאה והביא חטאתו, מיד חלה עליו נזירות טהרה. (101 נמצא, שאם נזיר סתם נזירות

שיוכל להתחיל למנות אח"כ נזירות טהרתו, שהרי כל עוד שלא יביא חטאתו לא יוכל למנות נזירותו, שחטאתו מעכבתו, ראה לעיל פ"ו, הי"ב, והואיל ובסוף השנה השניה יצטרך להביא עולתו לנזירותו, עליו אפוא להקריב חטאתו לטומאתו בסוף השנה הראשונה כדי שלא יצטרך לעבור ב"בל תאחר" על קרבן טהרתו, כי אם לא יביא חטאתו בראשונה לא יוכל להביא עולתו בשניה, ויעבור על "בל תאחר" (מרכבת המשנה). (74 שמא לא נטמא כלל. (75 שאם לא יביא קרבן נזירותו, לא יוכל להתגלח כלל, שמא נזיר טהור הוא, ואין נזיר טהור מגלח בלא קרבן. (76 כי אין נזיר טמא מביא עולת בהמה לחובתו. (77 ומגלח עליה. (78 בתגלחת הרביעית שהיא לנזירותו. (79 שמא טמא למת שחייב חטאת העוף. (80 כמבואר לעיל ה"ד, ובביאורנו אות מד.

1 ט. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים שְׁהוּא מְגַלַּח אַרְבַּע
2 תְּגִלְחוֹת? פְּשָׁתָהּ קָטָן⁸¹ או אֲשֶׁה⁸²; אָבֵל הָאִישׁ -
3 אֵינוֹ מְגַלַּח מִסַּפֵּק⁸³ לֹא תְּגִלְתּוֹ טִמְאַה וְלֹא תְּגִלְתּוֹ
4 צְרַעַת, שְׂמָא טְהוֹר הוּא וְנִמְצָא מְקִיף פְּאֵת רֵאשׁוֹ
5 שְׁלֹא בְּמִקּוֹם מְצֹה. לְפִיכָּךְ אֵינוֹ מְגַלַּח אֶלָּא תְּגִלְתּוֹ
6 טְהוֹרָה בְּלִבְד⁸⁴. שְׂאִין אַרְבַּע תְּגִלְחוֹת אֵלוֹ לְעַכְב,
7 אֶלָּא לְמְצֹה⁸⁵.

(81 גדול בשנים. אלא שלא הביא שתי שערות שאינו בר עונשין ונדרו נדר, כמבואר בהל' נדרים פ"א, ה"ג ולעיל פ"ב, ה"ג. (82 שאינה מוזהרת על איסור הקפת הראש, הואיל ואינה באיסור השחתת הזקן, השווה לעיל פ"ט, ה"טו. (83 כל שלש התגלחות הראשונות, שהן ספק (נזיר ז:). (84 שהיא האחרונה, וחייב להתגלח על-כל-פנים, בתורת נזיר טהור. (85 כמבואר בנזיר נו: שאפילו מצורע אין תגלחתו מעכבתו, ששאלו שם: והלא עושה השחתת זקן? (כגירסת רש"י ותוספות שם) ותירצו: באשה וקטן. ומשמע מזה, שבגדול אינו משחית (=מגלח) זקנו כלל, למרות שהוא ספק מצורע (לחם-משנה), וראה לעיל פ"ה, ה"ה, ובהל' צרעת פ"א, ה"ד: "תגלחת המצורע וטבילתו והזאתו אינן מעכבות זו את זו".

8 י. נְזִיר שְׁנִצְטַרְעַת וְדַאי וְנְטֵמָא בְּסַפֵּק - פְּיַצַּד הוּא
9 עוֹשֶׂה? אַחַר שְׂיִטְהַר⁸⁶ מְצַרְעָתוֹ מִזֶּה בְּשָׁלִישִׁי
10 וּבְשְׁבִיעִי⁸⁷, וּמְגַלַּח תְּגִלְתּוֹ טִמְאַה⁸⁸, וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת
11 נְזִירוֹתוֹ כְּלָה⁸⁹, שְׁהִרִי נְפִלוּ הַיָּמִים הָרֵאשׁוֹנִים בְּסַפֵּק
12 טִמְאַה שְׁנִטְמָא, וּמְבִיא קְרָבָן טְהוֹרָה וְשׁוֹתָה בְּיָוִן⁹⁰.
13 וּמְאַחַר שְׂבִיא קְרָבָן צְרַעַת⁹¹ אוֹכֵל בְּקָדְשִׁים⁹².

(86 שירפא מצרעתו. (87 להטהר מטומאת מת, כי כל עוד שיהיה טמא מת, לא יוכל לשלוח קרבנות צרעתו, שהלכה היא (הל' ביאת מקדש פ"ב, הי"ב) "טמא מת, אין מקריבים עליו קרבן כלל עד שיטהר". ואע"פ שעדיין טמא הוא לצרעתו, אפשר להזות עליו מאפר הפרה, כמבואר בהל' פרה פ"א, ה"ג: "כל המטמאין מקבלין הזאה" וכו'. (88 לאחר שישלמו ימי נזירותו, כי שמא לא נטמא, ואסור לו להתגלח עד שישלים ימי נזירות טהרתו, וכגון שנרפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

110) כגון שהיה מתגאה ביפיו ונדר בנזיר, כדי לכוף יצרו, כמבואר בהל' נדרים ובביאורו שם. (111) נדרים ט: כדברי שמעון הצדיק, שאמר לנזיר כזה: "כמוך ירבו בישראל, עליך הכתוב אומר איש כי יפליא... נזיר להזיר לה". וראה לעיל פ"א, אות ט. ובמד"ר נשא י, יא: אמר הקב"ה, הריהו חשוב לפני ככהן גדול. מה כהן גדול נאמר בו: נזר שמן משחת אלהיו עליו, אף בנזיר: נזר אלהיו וגו'. (112) ספרי זוטא נשא ו, ת. והרד"ק בפירושו לעמוס שם: "אפילו הבחורים, שדרכם ללכת אחרי תאות הבשר והיין, נתתי בהם רוח טהרה שינזרו מן היין... כי היין הוא המביא האדם לרדוף אחרי תאות הבשר... הפרשתי אתכם, כדי שתהיו קדושים".

סליקו להו הלכות נזירות בסיעתא דשמיא

הלכות ערכין וחרמין

יש בכללן שבע מצוות. חמש מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה, וזה הוא פירושן: (א) לזון בערכי אדם באשר מפרש בתורה, וזהו דין ערכי אדם. (ב) דין ערכי בהמה. (ג) דין ערכי בתים. (ד) דין ערכי שדות. (ה) דין מחרים נכסיו. (ו) שלא ימכר חרם. (ז) שלא יגאל חרם.

ובאור מצוות אלו בפסקים אלו:

פרק ראשון

1) ערכי האדם הקצובים בתורה, שיעור השקל הכתוב בתורה, האישים שאינם מעריכים ולא נערכים, ההבדל שבין דמים לערכין, נדבת גוי או נדרו מה יעשה בהם, נגמר דינו בב"ד של ישראל לההרג מהו בערכין ובדמים, האומר ערכי עלי או דמי עלי ומת קודם שיעמוד בדין או לאחר שעמד בדין, מה דינם של היורשים.

א. הערכים הם נדר² מפלל נדרי הקדש³, שגאמר: 18 איש פי יפלא נדר⁴ בערפך נפשת לה'. לפיכך⁵ תיבין 19 עליהן משום לא יחל דברו ולא תאחר לשלמו⁶, 20 ומשום פכל היצא מפיו יעשה⁷. 21

2) ולפיכך נסדרו הלכותיהם בספר הפלאה, העוסק בסוגי נדרים למיניהם. והקדים דיני נדרי איסור הנוהגים גם בזמן הזה, ואח"כ דיני נזירות שיש בה נדרי איסור והקדש כאחד, שכשישלים נזירותו - עליו להביא קרבנותיו. וקבע דיני ערכין בסוף הספר, כי הם נדרי הקדש בלבד ואינם נוהגים בזמן הזה (רדב"ז). וראה בביאורו לעיל הל' נדרים פ"א, ה"א. (3) שאדם נודר לטובת המקדש. (4) קראו הכתוב: נדר. (5) הואיל ויש להם דין נדר. (6) אחרי שיעברו עליו שלש רגלים ולא נתן ערכו, כמבואר בראש השנה ד, א. ובהל' מעשה הקרבנות פ"ד הי"ד. וב'תורת כהנים' פרשת בחוקותי, פרשתא ג, אמרו: "נדר בערכך - הקיש נדרים לערכים, מה נדרים - בכל תאחר לשלמו, אף ערכים - בכל תאחר לשלמו". וכן במדרש ויקרא רבה, פרשה לו: "כשם שבנדרים בל יחל ובל תאחר, כך בערכין" וכו'. ומדברי רבינו ב'ספר המצוות' לא-תעשה קנו נראה, שמשעברו שלש רגלים ולא נתן ערכו, עובר גם משום: לא יחל, וכך הוא

שהיא שלשים יום, ונטמא ודאי והוחלט מספק, אוכל בקדשים לאחר שלשים ושבעה ימים, ואינו שותה יין עד אחר שבעים וארבעה יום, שהרי מונה תחילה שלושים ימי נזירותו, ושבעה ימים שבין תגלחת לתגלחת, ושוב שבעה ימים לטומאת מת, הרי ארבעים וארבעה, הוסף עליהם שלושים יום שהוא מונה בסוף נזירותו, הרי שבעים וארבעה (נזיר ס:). ולא כפירוש רש"י ותוספות שם.

1 יב. וכן אם היה טמא ומצרע פודאי - לאחר 2 שניטרה¹⁰² מצרעתו מגלח תגלחת צרעת הראשונה, 3 ומזה בשלישי ובשביעי¹⁰³, ומגלח ראשו וזקנו 4 בשביעי, והיא תגלחת שניה של צרעת, ומביא 5 קרבנותיו בשמיני ואוכל בקדשים, וסופר שבעה¹⁰⁴ 6 ומגלח תגלחת טמאה, ואחר כך סופר ימי נזירות 7 שלמה¹⁰⁵, ומביא קרבן טהרה ושותה בניין¹⁰⁶.

(102) שירפא מנגעו. (103) לטומאת מת, כדי שיוכל להקריב קרבנות צרעתו, וכאמור לעיל בביאורו אות פו. (104) לטומאתו, שאין ימי ספירו לצרעתו עולים לו לימי טומאתו, כמבואר בסמוך הי"ג. (105) נזירות טהרה החלה עליו עם הקרבת קרבן חטאת טומאתו, כמבואר לעיל פ"ו, הי"ב. (106) נמצא זה שותה יין ומיטמא למתים לאחר ארבעים וארבעה יום לקבלת נזירותו הסתמית שהיא בת שלושים יום (נזיר ס:). "זה הכלל אי-אפשר לעשות דין נזירות טומאה ולא נזירות טהרה עד תום ימי חלוטו" (תוספות שם ע"א, דיבור-המתחיל ספק), כי כל עוד שהוא טמא טומאת מצורע, אין מקריבים עליו שום קרבן, ואינו נטהר מצרעתו עד שיגלח ויביא קרבנותיו (מרכבת המשנה).

8 יג. למה סופר שבעה¹⁰⁷? שאין שבעת ימי הטמאה 9 עולין בשבעת ימי ספירה שבין תגלחת ותגלחת של 10 מצרע¹⁰⁸.

(107) שבעת ימי טומאה, אחרי שכבר ספר שבעה ימים לתגלחתו וגם הזה ושנה? (108) שתגלחת מצורע היא לפני ביאת מים (=טבילת גופו), ככתוב (ויקרא יד, ט) "ואת כל שערו יגלח... ורחץ את בשרו במים וטהר". ונזיר שנטמא למת, כתוב בו (במדבר ו, ט) "וגלח ראשו ביום טהרתו" גילווחו לאחר טהרתו במים (נזיר ס:). והואיל ואין תגלחת צרעתו עולה לטומאתו, על-כרחו מונה שבעת ימים אחרים, עד שיהיה שערו כדי לכוף ראשו לעיקרו, הוא שיעור הראוי לתגלחת, כמבואר בנזיר לט: ולעיל פ"ה, ה"א (לחם-משנה).

11 יד. האומר: הריני נזיר אם אעשה פך וכף או אם 12 לא אעשה וכי יצא בזה - הרי זה רשע. ונזירות 13 כזו מנדרי רשעים היא¹⁰⁹. אבל הנודר לה' דרך 14 קדשה¹¹⁰ - הרי זה נאה ומשבח, ועל זה נאמר: 15 נזר אלהיו על ראשו, קדש הוא לה¹¹¹. ושקלו 16 הפתוב פנביא, (שגאמר): ואקים מפניכם לנביאים 17 ומבחיורכם לנזרים¹¹².

(109) משנה בנדרים ט. שאין זו נזירות לה'. ולא לכונן דעותיו או לתקן מעשיו (ראה לעיל הל' נדרים פ"ג, הכ"ג).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מוכיח מה'ספרי' על פסוק זה: "מגיד שעובר על בל יחל ועל לא תאחר". אולם הרמב"ן בהשגותיו ל'ספר המצוות' 'עשה' צד, סובר שאינו עובר על לא יחל אלא כשעבר על נדרו, ואי אפשר לו עוד לקיימו, אבל אינו תלוי כלל בשלש רגלים (משנה-למלך). (7) האמור בפרשת נדרים, וכן אמרו (ראש השנה ו). "מוצא שפתיך - זו מצות-עשה", וכתב רבינו ב'ספר המצוות' מצות-עשה צד: "והנה נכפל הציווי (של מוצא שפתיך תשמור) במצוה זו, והוא אמרו: ככל היוצא מפיו יעשה".

1 ב. מצות עשה לְדוֹן בְּדִינֵי עֲרֵכִין פֶּאֶשֶׁר מְפָרֵשׁ
2 פְּתוּרָה⁸. וְאֶחָד הָאוֹמֵר 'עֲרֵפִי עֲלֵי'⁹, או הָאוֹמֵר 'עֲרֵךְ
3 זֶה עָלַי'¹⁰, או 'עֲרֵךְ פְּלוֹנִי עָלַי' - נוֹתֵן הָעֲרֵךְ¹¹ לְפִי
4 שְׁנֵי הַעֲרֵךְ. וְהוּא הַדָּבָר הַקְּצוּב¹² שֶׁפְּתוּרָה¹³, לֹא
5 פָּחוֹת וְלֹא יָתֵר.

19 ד. כָּל הַשָּׁנִים הָאֵלוּ - מַעַת לַעַת מִיּוֹם הַלְּדָה²⁰. וְכָל
20 הַשָּׁקָלִים - בְּשָׁקָל הַקֶּדֶשׁ²¹. וְהוּא מִשְׁקַל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת
21 וְעֶשְׂרִים שְׁעוֹרָה מִכֶּסֶף טְהוֹרָה²². וְכִבָּר הוֹסִיפוּ עָלָיו
22 וְעָשׂוּ אוֹתוֹ סֵלַע²³, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת שָׁקָלִים²⁴.

(8) ויקרא כז. (9) השווי שלי עלי, לתתו לטובת בית המקדש. (10) אדם זה העובר לפניו. (11) השווי. (12) פסוק וחתוך. (13) שהתורה קבעה מחיר כל נערך לפי שנותיו, בניגוד לאומר דמי פלוני עלי, שאינו משלם אלא אחר שיעריכוהו כעבד הנמכר בשוק, הכל לפי בריאות גופו, ואין דמיו קצובים בתורה, כמבואר להלן ה"ט. וכתב רבינו ב'מורה נבוכים' ח"ג פל"ט: "... וכן המצוות אשר ספרנון בהל' ערכין וחרמין, כולן הולכין על דרך הצדקות (לעזור לזולת). מהן מה שהוא לכהנים (= חרמין), ומהן מה שהוא לבדק הבית, ובכולן יגיע האדם למידת הנדיבות, ושיבזו אדם לממון לכבוד השם ולא יקפז ידו, כי רוב ההפסד הבא במדינות... הוא מפני החריצות על הממון והרבות ממנו, ורוב התאוה להוסיף נכסים וכבוד". והשווה לקמן פ"ח, הי"ב: "כדי לכוף את יצרו ולא יהיה כילי".

(20) מיום ליום, ולא למנין עולם, שתכלה שנתו בערב ראש השנה, וכשיגיע חודש תשרי תיחשב לו שנה שניה (ערכין יח:). ושם פירש רש"י "מעט לעת" - אותו יום ואותה שעה לשנה הבאה, אבל מדברי רבינו לא משמע כן, וכן דעת ה'תוספות' שם לא, א - בשם רבי אלחנן, שאין צורך בערכין מעט לעת לשעות, ורק בקרבנות פוסלות שעות, כמבואר בהל' מעשה הקרבנות פ"א, הי"ג: "קרבן שמצוותו להיות בן שנה, אם הוסיף על השנה שעה אחת - נפסלי". (21) במשקל השקל הקצוב לשקול בו שקלי הקודש, והוא עשרים גרה השקל (שמות ל, יג וברש"י שם), וכן אמרה תורה (ויקרא כז, כה) "וכל ערכך יהיה בשקל הקודש". (22) ע"פ דברי רי"ף בקידושין דף יב, א - שהפרוטה היא משקל חצי שעורה, והיות שכל גרה מכילה ל"ב פרוטה, הרי משקל הגרה שש-עשרה שעורה, נמצא השקל שהוא עשרים גרה, שוקל ש"כ שעורה (כסף-משנה שקלים פ"א, ה"ב-ג). (23) מטבע הנקרא סלע בזמן בית שני, ומשקלו שלש מאות ושמנונים וארבע שעורה. (24) פ"א, ה"ב.

6 ג. וְכִמָּה הוּא הָעֲרֵךְ? אִם הִיָּה הַעֲרֵךְ¹⁴ בֶּן שְׁלֹשִׁים
7 יוֹם או פָּחוֹת - אֵין לוֹ עֲרֵךְ¹⁵, וְהָאוֹמֵר עָלָיו 'עֲרֵךְ
8 זֶה עָלַי' - הִרִי זֶה פְּאוֹמֵר 'עֲרֵךְ פְּלִי זֶה עָלַי', וְאֵינוֹ
9 חֵיב בְּלוֹם¹⁶. הִיָּה מִכָּן אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים יוֹם עַד בֶּן
10 חֲמֵשׁ שָׁנִים גְּמוּרוֹת - עֲרֵךְ הַזָּכֵר חֲמֵשָׁה שָׁקָלִים,
11 וְהַנְּקֵבָה שְׁלֹשָׁה שָׁקָלִים¹⁷. מִשְׁנֵיכֵן בְּשֵׁנֵת שֵׁשׁ יוֹם
12 אֶחָד¹⁸ עַד שִׁישְׁלִים שְׁנַת עֶשְׂרִים - עֲרֵךְ הַזָּכֵר עֶשְׂרִים
13 שָׁקָלִים, וְהַנְּקֵבָה עֶשְׂרֵה שָׁקָלִים. מִשְׁנֵיכֵן בְּשֵׁנֵת
14 אַחַת וְעֶשְׂרִים יוֹם עַד שִׁישְׁלִים שְׁנַת שָׁשִׁים - עֲרֵךְ
15 הַזָּכֵר חֲמֵשִׁים שָׁקָלִים, וְהַנְּקֵבָה שְׁלֹשִׁים שָׁקָלִים.
16 וּמִשְׁנֵיכֵן בְּשֵׁנֵת אַחַת וְשָׁשִׁים יוֹם עַד יוֹם מוֹתוֹ,
17 אֶפְלוּ הִיָּה כְּמָה שָׁנִים - עֲרֵךְ הַזָּכֵר חֲמֵשָׁה עֶשְׂרֵה
18 שָׁקָלִים, וְהַנְּקֵבָה עֶשְׂרֵה שָׁקָלִים¹⁹.

23 ה. טְמֵטוֹם²⁵ וְאֶנְדְּרוּגִינוֹס²⁶ - אֵין לָהֶם עֲרֵךְ; שְׁלֹא
24 קֶצֶבָה תוֹרָה עֲרֵךְ אֶלָּא לְזָכֵר וְדָאִי אוֹ לְנִקְבָּה וְדָאִית.
25 לְפִיכָּה, טְמֵטוֹם וְאֶנְדְּרוּגִינוֹס שְׁאָמַר: עֲרֵפִי עָלַי, או
26 שְׁהַעֲרִיכוּ אַחֵר - אֵינוֹ חֵיב בְּלוֹם²⁷.

(25) שערוותו אטומה, ואין לו זכרות ולא נקבות. (26) שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות, והוא ספק זכר ספק נקיבה (לשון רבינו בהל' אישות פ"ב, הכ"ד). (27) משנה, ערכין ב, א. ובגמרא שם ד, ב. אבל אם הם העריכו אחרים הרי הם חייבים, כלשון המשנה שם "מעריכין, אבל לא נערכין". וטומטום שניתחוהו ונמצא זכר, הרי הוא כזכר. וכן אם נמצא נקיבה, הרי הוא כנקיבה ונערך (רדב"ז).

(14) האדם הנערך. (15) ואינו חייב כלום, שנאמר "ואם מבן חודש" וגו'. קיבלו חכמינו (ערכין יח.) יום שלושים נידון כלמטה, כמשמעות לשון הכתוב (שם ז) "ואם מבן ששים שנה ומעלה" ששלמה שנת הששים, ולא בשנת הששים עצמה, והוא-הדין לענין בן חודש (ראה בתוי"ט שם פ"ד, מ"ד). (16) אע"פ שאדם יודע שאין ערך לכלי (אלא לאדם בלבד), הוציא דבריו לבטלה, והוא-הדין לבן שלשים,

27 ו. הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת - נַעֲרָךְ, אֶבֶל אֵינוֹ
28 מְעִרְךָ²⁸. בִּיצֵד? עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת שְׁאָמַר: עֲרֵפִי
29 עָלַי, או עֲרֵךְ יִשְׂרָאֵל זֶה עָלַי - לֹא אָמַר בְּלוֹם;
30 וְיִשְׂרָאֵל שְׁאָמַר: עֲרֵךְ עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת זֶה עָלַי,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ג' אדר ב' - ספר הפלאה - הלכות ערכין פט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

39) משנה, ערכין ה, א. שהיה יש לו שווי כל שהוא (רש"י שם). (40) שם ב, א. (41) שם ה, ב. וראה בסמוך הי"א. (42) שאין זה גרוע מאומר: דמי דקל פלוני עלי, שמשלם כפי נדרו (שם ד:). (43) סנהדרין טו, א. ומגילה כג, ב.

16 י. והערכים פלן והדמים - הפל סתמן לבדק
17 הפית⁴⁴. ויפלו הפל ללשפה שהיתה במקדש מוכנת
18 לקדשי בדק הפית⁴⁵.

(44) לתיקון הפרצות בבניין בית המקדש, ככתוב (מלכים-ב, יב, ו) "והם יחזקו את בדק הבית לכל אשר ימצא שם בדק".
(45) ערכין כד, א. ונתן את הערכך קודש לה' - מכאן שסתם הקדשות לבדק הבית.

19 יא. עובד פוכבים ומזלות שאמר: דמי עלי, או דמי
20 פלוני עלי - נותן כפי נדרו. ואינו נופל ללשפה,
21 שאין מקבלין מן העובדי פוכבים ומזלות נדבה או
22 נדר לחזק את בדק הפית או בדק ירושלים⁴⁶;
23 שאמר: לא לכם ולנו לבנות בית⁴⁷ וגומר; ונאמר:
24 ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים.

(46) חומת ירושלים ומגדלותיה. (47) השווה לעיל ה"י, ובביאורנו שם.

25 יב. ומה יעשה בהן? יבדק העובד פוכבים ומזלות
26 על דעת מי נדר. אם נדר על דעת ישראל -
27 יוציאנהו בית דין במה שיראה להם⁴⁸ חוץ מבדק
28 הפית ובדק ירושלים⁴⁹; ואם אמר: לשמים⁵⁰ נדרתי
29 - יגזרו⁵¹.

(48) מה שירצו לעשות בהם יעשו. (49) שאין מקבלים ממנו כדי שלא יהיה לו חלק וזכרון בהם. (50) לשם הקדש. (51) ואסורים בהנאה (ערכין ו.) כדין "גוי שהתנדב קורה. . . בודקים אותו" וכו' הנזכר בהל' מתנות עניים פ"ח, ה"ח. ושם מדגיש רבינו: "אבל לבית הכנסת, מקבלים מהם לכתחילה". וראוי להעיר, שאפילו לא אמר בפירוש: "לשם שמים", כל שלא אמר בפירוש: "על דעת ישראל אני נודר" - אסור לקבל ממנו, כי יש לחוש, שמא לשם שמים נתכין, כלשון רבינו שם: "ואם לא אמר, טעון גניזה שמא לבו לשמים" (לחם-משנה). והשווה הל' תרומות פ"ד, ה"טו.

30 יג. הגוסס⁵² - אין לו לא ערף ולא דמים⁵³. הואיל
31 ורב הגוססין למיתה⁵⁴, הרי הוא פמת⁵⁵. וכן מי
32 שנגמר דינו בבית דין של ישראל להרגו על עברה
33 שעבר, והעריכו אחר או שהעריף עצמו, או שאמר
34 דמי עלי, או שאמר אחר דמי זה עלי - אינו חיב
35 כלום; ושה פמת הוא, והמת אין לו ערף ולא דמים.
36 ועל זה נאמר: פל חרם אשר יחרם מן האדם לא
37 יפדה. פלומר: אין לו⁵⁶ פדיון, אלא הרי הוא
38 פמת⁵⁷.

(52) הקרוב למיתה, שמעלה ליחה בגרונו מפני צרות החזה (לשון הרמ"א אהע"ו ס' קכא, ס"ו). (53) שאינו נערך

1 או ערף פלוני העובד פוכבים ומזלות עלי - נותן
2 לפי שני העובד פוכבים ומזלות הנערף²⁹. וכן
3 המעריף את החרש ואת השוטה - חיב³⁰, ונותן לפי
4 שניו.

(28) שנאמר (ויקרא כז, ב): "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם" וגו' - בני ישראל מעריכים ואין עובדי-כוכבים מעריכים (ערכין ה:). (29) שנאמר: "איש כי יפליא נדר בערכך" איש - אפילו עובד-כוכבים (שם), וכרבי מאיר, ומסתבר שהלכה כמותו, שכן הכתוב אומר (עזרא ד, ג) "לא לכם ולנו לבנות בית לאלקינו" כי אם לנו לבדנו. והואיל וכסף הערכין נופל לבדק הבית, אינו מן הדין שיהא גוי מעריך, ומכאן שהריבוי "איש" בא לרבות גוי שהוא נערך (גמרא שם). ואע"פ שכלל הוא: רבי מאיר ורבי יהודה, הלכה כרבי יהודה (עירובין מו:): - במקום שמסתבר טעמו של רבי מאיר, הלכה כמותו, ואין למדים מן הכללות (כסף-משנה). וכן נראה מסתימת סוגיית הש"ס נזיר סא, שנקטו שם את דעת רבי מאיר כהלכה פסוקה ('אור שמח'). וכבר קדמו הרמב"ם כאן ה"ז. (30) משנה, ערכין ב, א. אבל אינם מעריכים, מפני שאין בהם דעת (שם). ובנוגע לקטן, ראה לקמן ה"ו.

5 ז. העבד³¹ - נערף ועורף, פשאר³². ואם
6 יפדה ויהיה לו³³ - יתן ערף שפדר.

(31) כנעני. (32) משנה, ערכין ב, א. וכן אמרו ב'תורת כהנים' פרשת בחוקותי "ואמרת אליהם" (ויקרא כז, ב) - לרבות גרים ועבדים. (33) בכת"י התימנים: ויהיה לו. כלומר, כשהוא עבד, כל מה שיש לו שייך לרבו, אבל כשישתחרר ויהיה לו כסף - חייב לשלם. ובתוספתא ערכין פ"א מ"ב, אמרו: "נשים ועבדים. . . נערכים ומעריכים, אם יש להם בזמן הזה (כגון שנתנו לעבד כסף, על-מנת שאין לרבו רשות בו) גובים מהם, ואם לא - כותבים עליהם וגובים לאחר זמן". ומסתבר, אע"פ שלגבי מצוות יש לעבד דין של אשה, בערכין הוא נערך כזכר ('תוספות' ערכין ב.).

7 ח. אחד המעריף את היפה הבריא, ואחד המעריף
8 את הפעור³⁴ החולה. אפלו היה הנערף מפה שחין³⁵
9 או סומא או גדם³⁶ ויש בו פל מום - נותן לפי שניו
10 כמו שכתוב בתורה³⁷.

(34) משנה, ערכין יג, ב. ושמתין כראי (נחום ג, ו) מתרגם יונתן: ואשוינך מכערא. (35) ערכין ב, א. שנאמר: "בערכך נפשות", אפילו נפש כל שהיא. (36) קטוע יד. (37) אבל בדמים (ראה בסמוך ה"ט) אינו כן, שאם אמר על מוכה שחין, דמיו עלי - אינו משלם כלום, שאין לו דמים (שם).

11 ט. הדמים³⁸ אינן בערכין. כיצד? האומר: דמי עלי,
12 או דמי זה עלי, או דמי פלוני עלי, אפלו היה אותו
13 פלוני קטן בן יומיו³⁹ או טמטום ואנדרוגינוס⁴⁰ או
14 עובד פוכבים ומזלות⁴¹ - נותן מה שהוא שוה⁴²,
15 דינר או אלה, פאלו הוא עבד הנמכר בשוק⁴³.

(38) המשתלמים לפי שווי האדם ולא לפי שנותיו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 יז. וְצִרְיָהּ הַמְצַרְיָהּ שְׂיָהָא פִּיּוּ וְלִבּוֹ שְׂוִיָּה⁶⁴, כְּשֶׁאָר
13 הַנְּדָרִים⁶⁵. וְנִשְׁאָלִין עַל הָעֶרְכִין⁶⁶ וְעַל הַדְּמִים, כְּדָרְךָ
14 שְׁנִשְׁאָלִין עַל שְׂאָר הַנְּדָרִים וְהַקְּדוּשׁוֹת⁶⁷.

64) שאם גמר בלבו להעריך, וטעה והוציא בשפתיו דבר שלא היה בלבו, הרי זה פטור. (65) ראה הל' נדרים פ"ב, ה"ב. והל' שבועות פ"ב, ה"א. (66) לחכם להתיר את התחייבותו, שהרי נדר קראו הכתוב (ויקרא כז, ב) "איש כי יפליא נדר בערכך". (67) ראה הל' נדרים פ"ד, ה"ה, ז.

15 יח. הָאוֹמֵר: עֵרְךָ אֵלָיו עָלִי⁶⁸ - נוֹתֵן עֵרְךָ כְּלָן⁶⁹, כָּל
16 אֶחָד וְאֶחָד לְפִי שְׁנָיו. וְאִם הָיָה עֲנִי⁷⁰ - נוֹתֵן עַל יָדֵי
17 כָּלֶם עֵרְךָ אֶחָד עֲנִי⁷¹. וְאִם הָיָה עֲשִׂיר - נוֹתֵן עַל יָדֵי
18 כָּלָן עֵרְךָ עֲשִׂיר⁷².

68) שעמדו לפניו אנשים הרבה והעריך את כולם. (69) תוספתא ערכין פ"ב, מ"ו. ובש"ס ערכין ד, א: "אין לי אלא אחד שהעריך אחד. אחד שהעריך מאה, מניין? תלמוד-לומר: בערכך נפשות". (70) ואין ידו משגת לתת ערך מלא של כולם. (71) שהוא לא פחות מסלע אחד, ראה לקמן פ"ג, ה"ג (תוספתא שם). ולדעת ה'לחם משנה' צריך שיגיע לכל הפחות סלע אחד לכל נערך, שפחות מסלע אינו בתורת ערך. ואם אין לו, ישאר עליו חוב, וכשיעשיר יתן ערך שלם, כמבואר לקמן פ"ג, ה"ד. (72) ראה לקמן פ"ג, ה"ב.

19 יט. הָאוֹמֵר: עֵרְפִי עָלִי, וְחִזֹּר וְאָמַר: עֵרְפִי עָלִי, וְכֵן
20 אִם אָמַר אֶפְלוּ פְּמָה פְּעָמִים - חַיִּב עַל כָּל אַחַת
21 וְאַחַת⁷³. אָמַר: שְׁנֵי עֵרְכֵי עָלִי - נוֹתֵן שְׁנֵי עֵרְכֵיךָ⁷⁴.
22 וְכֵן אִם אָמַר אֲנִיבְעָה, אֶפְלוּ אֶלְךָ - נוֹתֵן כְּמִנְיֵן
23 שְׁנָדָר.

73) ערכין ז, ב. שהרי הערכין בכלל נדר הם כמבואר לעיל ה"א, והלכה היא (הל' נדרים פ"א, ה"א-ב) נדר חל על נדר (רדב"ז). (74) ערכין ח, א. ומסתבר, שאם היה עני אינו נותן אלא ערך אחד לכמה ערכין כפי אשר תשיג ידו (רדב"ז). ואין זה דומה לדין המוזכר בהלכה יח הקודמת, ששם גופים חלוקים הם ועליו ליתן ערך עני לכל אחד ואחד, אבל כאן אינו מעריך אלא את עצמו, ונותן ערך אחד ('מצפה לשמואל' תוספתא ערכין פ"ב מ"ז). וראה לקמן פ"ג, ה"א-יב.

24 כ. אָמַר: הֲרִי עָלִי עֵרְךָ, וְלֹא פָּרַשׁ עֵרְךָ מִי, אֶלְא
25 עֵרְךָ סָתַם - נוֹתֵן פְּחוֹת שְׁבַע־עֵרְכִין, שֶׁהוּא שְׁלֹשֶׁת
26 שְׁקָלִים⁷⁵.

75) שהוא ערך הנקיבה מבת שלושים יום עד חמש שנים, כמבואר לעיל ה"ג (ערכין ד:), ע"פ הכלל האמור שם: תפסת מועט, תפסת תפסת מרובה - לא תפסת.

27 כא. הָאוֹמֵר פֶּא: עֵרְפִי עָלִי, וְמֵת קֹדֶם שֶׁיַּעֲמֵד בְּדִין
28 - אֵין הַיּוֹרְשִׁין חַיִּבִין לָתֵן; שְׁנֵי אָמַר: וְהַעֲמִידוּ לְפָנַי
29 הַפְּהֵן וְהַעֲרִיף אֹתוֹ הַפְּהֵן⁷⁶. עֲמַד בְּדִין⁷⁷ וְמֵת - יִתְּנוּ
30 הַיּוֹרְשִׁין⁷⁸.

ואינו נידר (משנה בערכין ו:). (54) גיטין כח, א. (55) השווה הל' גירושין פ"ו, הכ"ח. והל' תרומות פ"ט, ה"ג. ובערכין ד, א - אמרו: "בערכך נפשות - ולא המת, אוציא את המת ולא אוציא את הגוסס? ת"ל, והעמיד והעריך, כל שישנו בהעמדה - ישנו בהערכה, וכל שאינו בהעמדה (הגוסס אינו בהעמדה) - אינו בהערכה". (56) מי שהוא ראוי להיחרם ולהיהרג, אינו בכלל פדיון (ערכין ו: וברש"י). (57) הואיל ונגמר דינו למות. וכל זה בבית דינו של ישראל, אבל נגמר דינו למות בבית-דין של גויים, אינו כמת, שלוקחים שוחד ומחזירים אותו לחיים, כמבואר בגיטין כח, ב (רדב"ז). והשווה הל' גירושין פ"ו, הכ"ט. ורבינו בפירושו למשנה (ערכין שם), אומר: וכל זה ביוצא ליהרג ע"י מיתת בית-דין, שאינו תלוי ברצונו אלא התורה ממיתה אותו, אבל היוצא ליהרג במצות המלך, מעריך ונערך, שלפעמים חוזר המלך מדיבורו.

1 יד. זֶה הַיּוֹצֵא לְהַרְגַּ שְׁהַעֲרִיף אֲחֵרִים אוֹ נָדָר דְּמִיָּהם
2 אוֹ הַזִּיק - חַיִּב לְשָׁלֵם, וְגוֹבֵינן הַפֶּל מִנְּכַסְיָם⁷⁹.

58) ערכין ו, ב. וכתב רבינו בפירושו שם: "כבר ידעת, שפסק ההלכה על פי המעשה בדינו היום, שמלוה על פה (שלא בשטר) גובה מן היורשים. . . ונוטלים כנגד הנוק מעזבונו". והשווה הל' מלוה פ"א, ה"ד. ומלשון רבינו כאן: "זה היוצא ליהרג" וכו' ולא הזכיר את הגוסס שעסק בו בהלכה הקודמת, משמע שסובר שגוסס שהעריך או נדר אינו חייב כלום, אולם ה'תוספות' בערכין ד, א דיבור-המתחיל ולא אוציא, הביאו משנה ממסכת שמחות, האומרת, שהגוסס נודר ומעריך (כגון שבדקוהו פעם אחר פעם, לידע אם דעתו מיושבת עליו). ובמסכת שמחות שלפנינו אין משנה כזאת, ויתכן, שגם רבינו יודע, שהגוסס מעריך ונודר, ומה שלא הזכיר כאן גוסס, הוא משום "דין נזק", שאינו יכול לומר בו: "אם הזיק חייב לשלם" (לחם-משנה).

3 טו. פְּהִינִים וְלוֹיִים - מְצַרְכִין וְנִעְרְכִין כְּשֶׁאָר
4 יִשְׂרָאֵל⁵⁹. וְקָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְעֹנֵת הַנְּדָרִים⁶⁰ וְהַעֲרִיף אוֹ
5 נָדָר דְּמִים - חַיִּב לְשָׁלֵם⁶¹; שֶׁהֲרִי נְדָרָיו קְיָמִים, כְּמוֹ
6 שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת הַנְּדָרִים⁶².

59) ואין אומרים הואיל וכתוב (במדבר יח, טז) "ופדויו מבן חודש תפדה בערכך", כל שישנו בפדיון הבן - ישנו בערכין, וכהנים ולויים שאינם בפדיון הבן - לא יהיו בערכין (ערכין ד). ובפירוש המשנה לרבינו שם מ"א "שאין הדבר כן, לפי שאיש כתוב בפרשה, איזה איש שיהיה". (60) שהיא בן שתיים-עשרה שנה ויום אחד לבן, ואחת-עשרה שנה ויום אחד לבת. (61) לכשיגדל ויהיה לו, השווה לעיל ה"ז. (62) פ"א, הל' א-ג.

7 טז. הָעֶרְכִין הַקְּצוּבִין לְפִי הַשָּׂנִים - הֵן שְׁנֵי הַנְּעָרָךְ,
8 וְלֹא שְׁנֵי הַמְצַרְיָהּ. כִּיצַד? בֵּין עֲשָׂרִים שְׁאָמַר לְבֵן
9 שָׂשִׁים: עֵרְכָךְ עָלִי - נוֹתֵן עֵרְךָ בֵּין שָׂשִׁים; וּבֵין שָׂשִׁים
10 שְׁאָמַר לְבֵן עֲשָׂרִים: עֵרְכָךְ עָלִי - נוֹתֵן עֵרְךָ בֵּין
11 עֲשָׂרִים⁶³. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

63) משנה ערכין יח, א: "השנים בנידר".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דמים צריך לעמוד כלל בדין ('מרכבת המשנה'). ולפי המבואר לעיל אות עו, תועיל ההעמדה לדין, שלא נצטרך לחשוש שמא שאל על נדרו, שמשעמד לדין הרי זה כגבוי, שאין השאלה מועילה לו. (87 הנדר. 88) הנודר חגי (89) והואיל ואי-אפשר לקצוב את דמיו, נמצא נידר זה מחוסר אומדן קצבת דמיו (משנה, ערכין כ.). והטעם שאין דמים למתים "לפי שהמת אסור בהנאה" ('תוספות יו"ט' שם). ויש להעיר שבגמרא שם הוסיפו: אמר דמי פלוני עלי ועמד בדין, ומת הנודר, והנידר חי, וקצצו את דמיו לאחר מיתת הנודר, יתנו היורשים. שכבר נשתעבדו נכסי הנודר משעת העמדה בדין, והואיל והנידר חי - קוצצים את דמו אפילו אחר מות הנודר.

יום שני ד' אדר ב' ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁנִי

1) החילוק בין המעריך אבר רגיל למעריך אבר שיש בו נשמה, וההבדל בזה בין ערכין לדמים, האומר משקלי עלי ולא פירש מאיזה מין משקל נדר, לשכת חשאים ולשכת כלים שבמקדש מה היו משמשות, אם משנים מקדשי בדין הבית לקדשי מזבח או להיפך.

א. הָאוֹמֵר: עֵרְךָ יָדִי אוֹ עֵרְךָ עֵינַי אוֹ רִגְלִי עָלַי, אוֹ שְׂאֵמֶר: עֵרְךָ יָדִי זֶה² אוֹ עֵינַי עָלַי - לֹא אָמַר כְּלוּם³.
 עֵרְךָ לְבִי אוֹ כְּבִדִי עָלַי, אוֹ עֵרְךָ לְבֹ שֶׁל פְּלוֹנִי אוֹ כְּבִדּוֹ עָלַי - נוֹתֵן עֵרְךָ כְּלוּם⁴. וְכֵן כָּל אֵיבָר שְׂאֵם יִנְטֵל מִן הַחַי יָמוֹת, אִם אָמַר עֵרְפוֹ עָלַי - נוֹתֵן עֵרְךָ כְּלוּם⁵.

2) של אדם זה. (3) והטעם מפורש שם ד. שנאמר "בערכך" ולא נאמר "בערך", ללמדך ערך כולו הוא נותן ואינו נותן ערך אברים. (4) כל אלה הם אברים שהנשמה תלויה בהם והתורה אמרה: "בערכך נפשות" תלה הכתוב ב"נפש".

ב. אָמַר: חֲצִי עֵרְפִי עָלַי - נוֹתֵן חֲצִי עֵרְפוֹ. עֵרְךָ חֲצִי עָלַי - נוֹתֵן עֵרְךָ כְּלוּם⁵; שְׂאֵי אֶפְשָׁר שְׁיִנְטֵל חֲצִי וְיִחְיֶה⁶.

5) חצי גופי. (6) ואין זה גרוע מערך לבי או ערך כבדי.

ג. הָאוֹמֵר: דָּמִי יָדִי עָלַי, אוֹ דָּמִי יָדִי פְּלוֹנִי עָלַי - שְׂמִין אוֹתוֹ כְּמָה הוּא שְׂמִין בְּיַד וְכְמָה הוּא שְׂמִין בְּלֹא יָד וְנוֹתֵן לְהַקְדֵּשׁ⁷. בִּיצֵד? אִם נִמְכָּר הוּא כְּלוּם - [יְהִי] שְׂמִין חֲמִשִּׁים; וְאִם יִמְכָּר חוּץ מִיָּדוֹ, שְׂתִשְׂאָר יָדוֹ זֶה לְבַעְלָיו וְלֹא יְהִי לְלוֹקֶת בָּהּ כְּלוּם⁸ - שְׂמִין אֲרָבָעִים. נִמְצָא זֶה יִתְחַיֵּב לְשִׁלְּם לְהַקְדֵּשׁ עֲשָׂה⁹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

7) הדמים - המשתלמים לפי שווי האדם ולא לפי שנותיו - אינם כערכים. (8) שלא יעשה בה מלאכה לרבו שני אלא לרבו ראשון. (9) אבל אין שמין אותו "אומד של נזקין", לומר כמה הוא יפה כשנקטעה ידו, וכמה היה שווה בשתי ידיו שלימות, שמי שנקטעה ידו אין שמים אותו אלא בכול,

76) גזירת הכתוב שהנערך צריך לעמוד לפני הכהן, להעריכו כמה שנותיו, כדי לידע כמה לחייב את המעריך, ואע"פ שלשון הכתוב שם: "ואם מך הוא מערכך והעמידו לפני הכהן . . . על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן" - משמע שהמעריך עומד לפני הכהן להערכתו, אין זה סתירה לדברינו, כי הכתוב מדבר במי שאמר "ערכי עלי" שהוא המעריך והוא הנערך ('מרכבת המשנה'). (77) ונערך לפני הכהן. (78) משנה, ערכין כ, א. ובגמרא שם. והראב"ד משיג למה לנו העמדה בדין, והלא הלכה היא: מלוה על פה גובה מן היורשים, ואם-כן אפילו כשלא עמד בדין (אלא הכהן העריכו ביחיד) גם כן יתחייבו היורשים לשלם? ורבינו סובר, שיש לחוש שמא נשאל על ערכו ואינו חייב לשלם כלום, כמבואר לעיל הי"ז, אולם כשעמד לפני בית-דין וחייבו לשלם על פי הודאתו, הרי זה חשוב כגבוי ואין השאלה מועילה לו. וגם אין לחוש שמא פרע את נדרו לפני מותו, שהרי הגזברים מעידים שלא פרע ללשכה, ולפיכך יתנו היורשים (מה"מ).

1 כב. אָבָל הָאוֹמֵר: דָּמִי עָלַי, אָף עַל פִּי שְׂעָמַד בְּדִין
 2 וּמֵת קָדָם שְׁיִקְצָצוּ⁷⁹ דָּמָיו וְיֵאמְרוּ הַדִּינִין כְּמָה יִשְׁוֶה
 3 - אֵין הַיּוֹרְשִׁין חַיְבִין לְתַנּוּ⁸⁰. וְאִם קָצְבוּ דָּמָיו וְאַחַר
 4 כָּף יָמָת - יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין.

79) יקצבו, כלשון הברייתא שבועות מה, ב. (80) שא"א לשום את דמיו לאחר מותו, ש"אין דמים למתים" (משנה, ערכין שם) וכמבואר בסמוך.

5 כג. ומה⁸¹ בין ערכין לְדָמִים? שְׂעָרְכִין קָצוּבִין מִן הַתּוֹרָה⁸², וְהַדָּמִים אֵינָן קָצוּבִין. וְכֵן הָאוֹמֵר: עֵרְךָ פְּלוֹנִי עָלַי, וּמֵת הָעוֹרֵךְ וְהַנְּעֵרֵךְ אַחַר שְׂעָמַד הַנְּעֵרֵךְ בְּדִין⁸³ - חַיְבִין הַיּוֹרְשִׁין לְתַנּוּ⁸⁴. מֵת הַנְּעֵרֵךְ קָדָם שְׂעָמַד בְּדִין, אָף עַל פִּי שְׂהַמְעֵרֵךְ קָיָם - הָרִי זֶה פְּטוּר; שְׂאִין עֵרְךָ לְמָת, וְהַנְּעֵרֵךְ צָרִיךְ עֲמִידָה בְּדִין⁸⁵. אָמַר: דָּמִי פְּלוֹנִי עָלַי, וְעָמַד בְּדִין⁸⁶, וּמֵת⁸⁷ קָדָם שְׂיִקְצָצוּ דָּמָיו - הָרִי זֶה⁸⁸ פְּטוּר; שְׂאִין דָּמִים לְמַתִּים⁸⁹.

81) בדפוס רומי ר"מ, וכן בכת"י התימנים: אין כאן התחלת ההלכה, כי זה נמשך לסוף ההלכה הקודמת, וההלכה הבאה מתחילה במילים: וכן האומר. (82) ולפיכך כשחייבו בית-דין לשלם, אע"פ שלא הספיק לקבוע כמה, אין זה מחוסר הערכה, שקצבת הערכתו מפורשת בתורה, אבל קצבת ה"דמים" אינה אלא ע"פ שמאים כ"עבד הנמכר בשוק" (לעיל ה"ט), וכל שלא קצצו דמיו - הריהו מחוסר הערכה (גמרא, שם). (83) כי כל נערך צריך לעמוד לפני הכהן, ככתוב: "והעריך אותו הכהן". ובנערך הכתוב מדבר, כמבואר בבאורנו לעיל אות עד. (84) ואין לחוש שמא נשאל המעריך על ערכו, כי אחר העמדה בדין אין התרת חכם מועילה. (85) גזירת הכתוב, וכמו שאמרו (שם ד.) לענין גוסס הנערך "כל שאינו בהעמדה, אינו בהערכה". סובר רבינו, כל שאינו בהעמדה - שלא עמד בדין - אינו בהערכה לאחר מותו (לחם-משנה). (86) אפילו עמד הנודר בדין ונתחייב לשלם ע"פ הודאתו, אבל למעשה אין הנודר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 ח. האומר: עמדי עלי, ישיבתי עלי, או מקום
25 ישיבתי עלי, או רחבי עלי, עבוי עלי, הקפי עלי -
26 כל אלו ספק, ומביא לפי ממונו, עד שיאמר: לא
27 כך נתפונתי²¹. ואם מת - יתנו היורשים פחות
28 שבפלוני²².

21) שיהיה כל כך רב עד שידע בוודאי שלא לכך נתכוון.
22) כי ביחס אל הנודר עצמו יש כאן שאלת איסור, שלא
יעבור על "לא יחל דברו" וכבר אמרנו "סתם נדרים
להחמיר". אבל לגבי היורשים אין שאלת איסור, שהרי הם
לא נדרו, אלא שאלת ממון בלבד, וספק ממון להקל.

29 ט. האומר: הרי עלי מטבע פסוף - לא יפחת מדינר
30 פסוף²³. מטבע נחשת - לא יפחת ממעה פסוף²⁴. הרי
31 עלי ברזל - לא יפחת מאמה על אמה לכלה עורב²⁵
32 שהיה למעלה פגג ההיכל²⁶, כמו שיתבאר
33 במקומו²⁷.

23) ודווקא כשהזכיר מטבע. (24) יביא נחושת בשווי מעה
כסף. (25) טס של ברזל חד כמין סייף, גבהו אמה היה
מתוח על גבי מעקה ההיכל סביב כדי שלא ינחו עליו
העופות ויטנפוהו. "כלה עורב" - שמכלה העורבים משם.
26) שבמקדש. (27) ולא ביאר רבינו דין האומר: הרי עלי
מטבע זהב, בעוד שהמשנה במנחות אומרת: "לא יפחות
מדינר זהב"? ואולי סמך רבינו על מה שכותב בהלכות
מלווה ולווה פרק כד הלכה ז': "כתב בו (בשטר) מטבע
זהב אין פחות מדינר זהב" ואם בשטר שיד בעל השטר על
התחנתנה הדין כן, בהקדש שיפה כוחו לא כל שכן.

34 י. האומר: הרי עלי פסוף או זהב, ולא הזכיר מטבע
35 - יביא לשון²⁸ של פסוף או של זהב. יהיה משקלה
36 עד שיאמר: לא לכה נתפונתי. וכן אם פירש המשקל
37 ושכח כמה פירש - יביא עד שיאמר: לא לכה
38 נתפונתי²⁹.

28) רצועה ארוכה בדמות לשון. (29) יביא כל כך עד
שיודע בעצמו שלעולם לא לכך נתכוון.

39 יא. אחד האומר: דמי עלי או דמי פלוני עלי, או
40 האומר: הרי עלי מנה או חמשים או פסוף או זהב
41 - הכל הן הנקראים חבי דמים. והדמים והערכין -
42 לבדק הבית, כמו שבארנו.

43 יב. שתי לשכות³⁰ היו במקדש: אחת - לשפת
44 חשאים, ואחת - לשפת הפלים. לשפת חשאים -
45 יראי חטא נוהגין לתוכן פחשאי³¹, ועניים פני
46 טובים³² מתפרנסים ממנה פחשאי³³. לשפת הפלים
47 - כל מי שהתנדב פלי זורקו לתוכה, ואחת לשלשים
48 יום הגזברין פותחין אותה. כל פלי שנמצא בו צרף
49 לבדק הבית - מניחין אותו, והשאר נמפרין ודמיהן
50 נופלין ללשפת בדק הבית.

(30) חדירים. (31) בסתר, "קול דממה דקה" מתרגם יונתן:

לפי שרואים אותו מזולזל, וזה שאמר: דמי ידי עלי, הרי
לא נקטעה ידו, לפיכך, אין שמין אותו אלא כאמור לעיל.

1 ד. האומר: דמי ראשי או פבדי עלי, או דמי ראשו
2 של פלוני או לבו או פברו עלי - נותן דמי פלו. וכן
3 האומר: דמי חציי עלי - נותן דמי פלו. אבל
4 האומר: חציי דמי עלי - נותן חציי דמיו.

5 ה. האומר: משקלי עלי, או משקל פלוני עלי -
6 נותן משקלו. אם פסוף - פסוף, אם זהב - זהב, כמו
7 שפרש. אומר: משקל ידי או רגלי עלי - רואין כמה
8 היא ראוייה לשקל ונותן ממון שפרש¹⁰. עד היכן
9 היא היד לענין זה? עד האציל¹¹. והרגל? עד
10 הארכבה¹². לפי שבנדרים הולכין אחר לשון בני
11 אדם¹³.

(10) ואין אומרים ימלא כלי מים ויכניס ידו בנחת ואחרי כן
ישקול את המים שיצאו מהכלי, כי אין לדמות משקל מים
כמשקל בשר ועצמות וגידים. (11) מרפק. (12) הברך,
פרק הרגל שבין השוק והירך. (13) אבל בעניינים אחרים
אין יד נקראת אלא עד הפרק, שהוא מקום חיבור כף היד
והזרוע.

12 ו. האומר: קומתי עלי פסוף או זהב - נותן שרביט¹⁴
13 שאינו נכסף¹⁵ מלא קומתו ממין שפרש. אומר: מלא
14 קומתי עלי - נותן אפלו שרביט שנכסף¹⁶ ממין
15 שפרש.

(14) מקל. (15) מעצמו, שהוא עבה, כקומתו, שהיא ניצבת
מעצמה ואינה נכפפת. (16) הואיל והוסיף תיבת: מלוא,
לא נתכוון זה אלא להודיע, שאין דעתו אלא למידת גובה
קומתו ולא לעובי. שעלינו לדייק בכל לשון יתירה ולפרשה
כראוי.

16 ז. האומר: משקלי עלי, ולא פירש מאי זה מין, אם
17 היה עשיר ביותר ונתפונ¹⁷ למתנה מרבה - נותן
18 משקלו זהב. והוא הדין באומר: משקל ידי או רגלי
19 או קומתי, ולא פירש מאי זה מין - נותן זהב. ואם
20 אינו מפלג בעשירות - נותן משקלו או משקל ידו
21 מדברים שדרבן להשקל באותו מקום, אפלו פרות¹⁸.
22 וכן נותן שרביט מלא קומתו אפלו של עץ¹⁹. הפל
23 לפי ממונו ודעתו²⁰.

(17) בכל הדפוסים שלפנינו כתוב: "ונתכוון", לפיכך סובר
ה"כסף משנה" לפרש כוונת רבינו לומר, שלא הממון עצמו
קובע [=] אם הוא אדם חשוב ועשיר או להיפך] אלא אופיו
ונדבת ליבו. שאם הוא קמצן, אפילו הוא עשיר לא נתכוון
למתנה מרובה, ודינו כדין עני, אלא עלינו לאמוד את דעתו,
שאם הוא נדיב, וודאי נתכוון למתנה מרובה. וזה שדרבן
רבינו "ונתכוון למתנה מרובה" שיודעים אנו כי לכך נתכוון.
(18) ואפילו בצלים. (19) נלמד מדין משקלי עלי.
(20) רוחב לבו ונדיבותו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 6 שקל, ואם אין בידו אפילו סלע, דינו יתבאר בסמוך ה"ד.
7) ואפילו יעשיר אח"כ אינו חייב כלום, כמבואר בסמוך ה"ז.
ג. ומניין שְהוּא נֹתֵן אֶפְלוֹ סֶלַע אֶחָד אִם אֵין לוֹ
אֵלָא סֶלַע אֶחָד? שְנֵאמַר: וְכֹל עֶרְפָּךָ יִהְיֶה בְשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ⁸. הָא לְמַדְתָּ, שְׁאֵין בְּעֶרְכִין פְּחוֹת מִסֶּלַע, וְלֹא
יֹתֵר עַל חֲמִשִּׁים⁹.

8) "כל ערכין שאתה מעריך, לא יהו פחותים משקל" (ערכין ז.) ועל-כרחך בעני, שאין ידו משגת, הכתוב מדבר. 9) כמפורש בתורה בערך הזכר, מבן עשרים שנה ועד בן ששים שנה (ויקרא כז, ג).

- ד. הַרְי שְׁלֹא נִמְצָא בְיָדוֹ אֶפְלוֹ סֶלַע - אֵין לוֹקְחִין
מִמֶּנּוּ פְּחוֹת מִסֶּלַע¹⁰, אֵלָא יִשְׁאֵר הַפֶּל עָלָיו חֹב, וְאִם
נִמְצָא יָדוֹ וְהֶעֱשִׂיר - יִתֵּן עֶרְףּ שְׁלֹם הַקְּצוּב
בַּתּוֹרָה.

10) משנה ערכין ז: "אין נערכין פחות מסלע", ומפרש רש"י: "שאפילו עני הנידון בהישג יד, לא יתן פחות מסלע" וכמבואר לעיל אות ז.

- ה. עֲשִׂיר שְׁהֶעֱרִיף וְהֶעֱנִי¹¹, או שְׁהֶעֱרִיף כְּשֶׁהוּא עֹנֵי
וְהֶעֱשִׂיר¹² - הַרְי זֶה חֵיב בְּעֶרְףּ עֲשִׂיר¹³. אֲבָל אִם
הֶעֱרִיף כְּשֶׁהוּא עֹנֵי וְהֶעֱשִׂיר וְחִזַּר וְהֶעֱנִי¹⁴ - נֹתֵן
עֶרְףּ עֹנֵי¹⁵.

11) קודם שיעריכנו הכהן. 12) כשעמד לפני הכהן להערכה הריהו עשיר, וכפירוש רש"י לבבא מציעא קיד. וכן בתוספות-יו"ט שם. 13) משנה ערכין יז: ובגמרא שם: עני והעשיר - שנאמר: "אשר תשיג יד הנודר", והרי ידו משגת. עשיר והעני - "על-פי אשר תשיג יד הנודר" משמע אחרי אמירת פה אנו הולכים, והיא שעת הנדר (רבינו גרשום שם), נמצא עני זה נותן מה שיש בידו, והשאר יהיה עליו חוב עד שיעשיר וישלם, כמבואר להלן ה"ז. 14) בשעת הערכת הכהן. 15) שם, שהרי גם בשעת הנדר וגם בשעת ההערכה עני הוא, ואין אומרים: "ואם מך הוא" - עד שיהא במכותו (בעניותו) מתחילתו ועד סופו (שם).

- ו. עֲשִׂיר שְׁאֵמַר: עֶרְפִי עָלִי, או עֶרְףּ פְּלוּנִי¹⁶, וְשִׁמַּע
הָעֹנֵי וְאָמַר: מָה שְׁאֵמַר זֶה עָלִי - הַרְי הָעֹנֵי חֵיב
בְּעֶרְףּ עֲשִׂיר, שֶׁהוּא עֶרְףּ שְׁלֹם¹⁷. אֲבָל עֹנֵי שְׁהֶעֱרִיף
אֶת הָעֲשִׂיר וְאָמַר: עֶרְףּ זֶה עָלִי - אֵינוֹ חֵיב אֵלָא
בְּעֶרְףּ עֹנֵי, שֶׁהוּא כְּפִי אֲשֶׁר תְּשִׁיג יָדוֹ¹⁸.

16) בכת"י התימנים: ערך פלוני עלי. 17) משנה ערכין יז. שאין זה ערך אלא נדר ואינו נידון בהישג יד, כמבואר להלן ה"ט. והראב"ד חולק, ולדעתו אין זו אלא דעת רבי במשנה שם, וחכמים חולקים עליו, שאינו נותן אלא ערך אני, וכדברי הראב"ד מפורש גם בתוספות שם, דיבור-המתחיל הישג יד. שיש בזה מחלוקת בין רבי וחכמים, אבל כבר כתב רבינו בפירושו למשנה שם: אין בין רבי וחכמים מחלוקת, כי דברי רבי שם הם מוכרחים מעצמם, כיון שאמר העני

קל דמשבחין בחשאי. 32) נכבדים ומיוחסים. 33) "שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו ... הנותן צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח, שהרי זו מצוה לשמה כגון לשכת חשאים שהייתה במקדש".

- יג. הַצֵּרְכוֹ לְקֹדֶשׁ מִזְבַּח³⁴ וְלֹא הַסְּפִיקָה לְהֵן תְּרוּמַת
הַלְּשָׁפָה³⁵ - מוֹצִיאִין אֶת הָרְאוּי לְהֵן מִקֹּדֶשׁ בְּדֵק
הַבֵּית; אֲבָל אִם הַצֵּרְכוֹ לְבִדָּק הַבֵּית וְלֹא מוֹצִיאִין
בְּלִשְׁפַת בְּדֵק הַבֵּית דְּבַר הַמְּסִפִּיק לְהֵן - אֵין מוֹצִיאִין
הָרְאוּי לְהֵן מִקֹּדֶשׁ הַמִּזְבַּח³⁶.

34) להקריב קרבנות על המזבח. 35) כסף השקלים שבלשכה, הנועד מתחילה לקניית קרבנות. 36) מתרומת הלשכה המיועדת לקדשי מזבח. והראב"ד חולק, ולדעתו שלוש לשכות היו שם, אחת לשכת בדק הבית, ששם היו נותנים הכסף לצרכי בדק הבית, ומכסף זה אסור היה לקחת לקדשי מזבח, כמו ששנינו: "אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנים אותם מקדושה לקדושה" ואחת - לשכת התרומה, שהייתה מיועדת לקדשי מזבח, ואין מוציאים ממנה לקדשי בדק הבית. ואחת - "לשכת הכלים" משותפת לשניהם, שכל כלי הראוי למזבח היו נוטלים ממנה ושאר הכלים שהיו בלשכה זו היו נועדים לבדק הבית. וכך הייתה עשויה על תנאי זה מתחילתה, ומתוך שרוב כליה היה מיוחדים לצרכי בדק הבית הייתה נקראת: לשכת בדק הבית. ורבינו מפרש דברי המשנה בתמורה לב. שקדשי בדק הבית אין משנים אותם מקדושה לקדושה, הכוונה, "שאם הקדיש דבר לבדק ההיכל אין משנים אותו לבדק המזבח".

פָּרֶק שְׁלִישִׁי

1) קביעת סכום הערך לפי זמן הערך לא לפי שעת ההעמדה בדין, תנאי הישג יד בערכין, המפרש סכום הערך אם נידון בהישג יד, המפריש ערכו או דמיו ונגנבו, כיצד ממשכנים חייבי ערכים ודמים ומה משאירים להם, שאין להקדש אלא מקומו ושעתו.

- א. הַמְּעִרֵף אֶת הַפְּחוֹת מִבֵּין עֲשָׂרִים², וְלֹא עֲמַד
בְּדִין³ עַד שֶׁהָיָה יָתֵר עַל עֲשָׂרִים⁴ - אֵינוֹ נֹתֵן אֵלָא
עֶרְףּ פְּחוֹת מִבֵּין עֲשָׂרִים; שְׁאֵין הָעֶרְףּ אֵלָא בְּזִמְן
הָעֶרְףּ, לֹא בְּזִמְן הַהֶעֱמָדָה בְּדִין⁵.

2) שערכו הוא עשרים שקל. 3) שכל נערך צריך לעמוד לפני הכהן המעריך אותו, כמבואר לעיל פ"א, הכ"א-כג. 4) וערכו חמישים שקל. 5) משנה בערכין יח. ובגמרא שם למדוה מ"כערכך יקום" (ויקרא כז, יז) "אינו נותן אלא בזמן הערך". וראה בתוספות-יו"ט שם.

- ב. פֶּל הָעֶרְכִין הַקְּצוּבִין בַּתּוֹרָה הֵן שְׁנוֹתֵן הַמְּעִרֵף
אִם הָיָה עֲשִׂיר; אֲבָל אִם הָיָה עֹנֵי וְאֵין יָדוֹ מְשֻׁגָּת -
נֹתֵן פֶּל הַנִּמְצָא בְּיָדוֹ, אֶפְלוֹ סֶלַע⁶ אֶחָד, וְנִפְטָר⁷;
שְׁנֵאמַר: וְאִם מִן הוּא מְעֶרְפָּךָ, עַל פִּי אֲשֶׁר תְּשִׁיג
יָד הַנֹּדֵר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בחסיון. סובר הראב"ד, שגם "חייבי דמים" אינם כמפרש, שהרי לא ידוע עדיין כמה הם דמי פלוני, ומחוסר שומה הוא, ואין להשוותם עם האומר: "מנה עלי הקדש" שסכום נדרו מפורש היטב (מרכבת המשנה).

15 י. האומר 'הרי עלי עֶרְךָ סָתָם, וְלֹא פָרַשׁ - אֵינּוּ
16 כְּמִפְרָשׁ שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים²⁷, אֲלֵא נִדוֹן בְּהִשָּׁג יָד כְּשֶׁאָר
17 הַמְעָרִיכִין²⁸.

27 אע"פ שדינו לתת פחות שבערכין, שהוא שלשת שקלים כמבואר לעיל פ"א, ה"כ - אינו כמפרש, שאינו נידון בהישג יד. 28 ערכין ד: שנאמר: "בערכך נפשות", ולא נאמר: בערך נפשות, ייתור הכ"ף בא לרבות ערך סתום להישג יד (שם). ולפיכך אם אין לו אלא סלע אחד - נותנו ונפטר.

18 יא. האומר: עֶרְפִי עָלַי, וְחִזֵּר וְאָמַר: עֶרְפִי עָלַי, וְהָיוּ
19 בְּיָדוֹ עֶשְׂרֵי סָלְעִים, וְנָתַן תְּשַׁע לְשָׁנִיָּה²⁹ וְסָלַע
20 לְרֵאשׁוֹנָה³⁰ - יֵצֵא יָדָיו שְׁתֵּי־הֵן³¹. שֶׁהַעֲרִיכִין לָאוּ
21 כְּחוֹבוֹת הֵן³². שָׂאֵף עַל פִּי שָׁכַל מֵה שְׁבִידוֹ מִשְׁעָבֵד
22 לְרֵאשׁוֹנָה, הִקְדַּשׁ מֵאַחַר שְׁגָבָה - גְּבָהָה³³. אֲבָל אִם
23 נָתַן תְּשַׁע לְרֵאשׁוֹנָה³⁴ וְאַחַת לְשָׁנִיָּה - יָדָיו שְׁנֵיָּה יֵצֵא,
24 שֶׁהָרִי כְּשֶׁנָּתַן הַסָּלַע לֹא נִשְׁאַר בְּיָדוֹ כְּלוֹם וְהָרִי אֵין
25 יָדוֹ מִשְׁגָּת; יָדָיו רֵאשׁוֹנָה לֹא יֵצֵא, שֶׁהָרִי כָּל מֵה
26 שְׁהִיָּה בְּיָדוֹ מִשְׁעָבֵד לְרֵאשׁוֹנָה, וְכִשְׁנָתַן הַתְּשַׁע נִשְׁאַר
27 לוֹ סָלַע, וְהָרִי לֹא נָתַן כָּל מֵה שְׁבִידוֹ מִשְׁגָּת. לְפִיכָּה
28 יִשְׁאַר עָלָיו³⁵ שָׂאֵר עֶרְךָ רֵאשׁוֹן עַד שְׁיַעֲשִׂיר
29 וְיִשְׁלָמִים³⁶.

29 שהעריכו הכהן על ערכו השני תחילה, וזה היה כל מה שהשיגה ידו, שלא היה יכול ליתן גם את הסלע העשירי שבידו, כי משעובד הוא לתשלום ערכו הראשון. 30 שאחר-כך העריכו הכהן על ערכו הראשון, והרי אין בידו אלא סלע אחד. 31 שם ז: והוא-הדין אם נתן סלע אחד לשניה ותשעה סלעים לראשונה, יצא ידי שתיהן. שלכל אחת נתן כדי הישג ידו (תוספות לכתובות צ. דיבור-המתחיל שמע-מינה). 32 שדינם: כל שקדם חובו גובה תחילה, ואם קדם האחרון וגבה - מוציאים מידו (הל' מלוה פ"כ, ה"א). 33 חילק רבינו בין הקדש לבעל חוב, ולכאורה זה סותר את דברי הגמרא בערכין שם, שנימקו את הדין הזה מפני ש"בעל חוב מאוחר שקדם וגבה, מה שגבה גבה" - הרי שלא חילקו ביניהם, ולדעת ה"לחם משנה" יש להגיה בגמרא שם: "הקדש מאוחר" ולא: בעל חוב מאוחר, אולם דברי רבינו הם-הם דברי רב שירא גאון (הובאו ברי"ף לכתובות צד). האומר בקשר לגמרא שבערכין הנ"ל, במה דברים אמורים בהקדש, שאין הקדש מוציא מידי הקדש (שהכל רשות אחת היא, ולפיכך מה שגבה הגובר עבור הערך המאוחר - גבה), אבל הדיוט מוציא מידי הדיוט (כלומר, שתי רשויות הן), ולפיכך מה שגבה לא גבה (מעשה רב, בשם אחיו ר') שלמה הכהן מוילנא). וב"מרכבת המשנה" מכוון את דברי רבינו לומר, ש"הערכין אינם כחובות". שבחוב, אפילו אם נאמר "מה שגבה - גבה", בכל זאת לא נפטר הלוה מלשלם לבעל חובו הראשון, ונשאר

"מה שאמר זה עלי" אין זה ערך אלא נדר, ואינו נידון בהישג יד (רדב"ז וכו"מ). 18 משנה שם: "הישג יד בנודר", וכמבואר בגמרא שם: שנאמר, כאשר תשיג יד הנודר - בנודר תלה הכתוב (ולא בנידר = הנערך).

1 ז. מה בין החיב בעֶרְךָ עָנִי לְהַחֲזִיב בְּעֶרְךָ עֲשִׂיר, 2 שְׁהוּא הָעֶרְךָ הַקָּצוּב כְּלוּ¹⁹? שֶׁהַחֲזִיב בְּעֶרְךָ עָנִי 3 שְׁלֵקְחוֹ מִמֶּנּוּ כָּל מֵה שְׁבִידוֹ מִשְׁגָּת, אֲפִלּוּ סָלַע אֶחָד, 4 וְאַחַר כֵּן הָעֲשִׂיר - אֵינּוּ חִיב לְשָׁלֵם²⁰; וְאִם הָיָה חֲזִיב 5 בְּעֶרְךָ עֲשִׂיר - יִשְׁאַר שָׂאֵר הָעֶרְךָ עָלָיו עַד שְׁיַעֲשִׂיר 6 וְיִשְׁלָמִים הָעֶרְךָ שְׁעָלָיו.

19 והלא עני הוא, ומה נרויח אם נחייבו בערך עשיר? ושאלה זו מוסבה על תחילת ההלכה הקודמת. 20 תוספתא ערכין פ"א, מ"ג "היה בידו סלע (ערך עני) ונתן הימנו שלשה דינרים (הסלע = ארבעה דינרים) ולא הספיק ליתן דינר האחרון עד שהעשיר, מגלגלים עליו את הכל, שאילו מתחילה נתנו פטור". והרי זה דומה לעני שהביא קרבנו בדלות (ראה ויקרא ה, ז) ונתעשר אחר-כך, שאין מחייבים אותו להביא שנית קרבן עשיר (רדב"ז).

7 ח. הַמְּפָרֵשׁ אֶת הָעֶרְךָ וְאָמַר: עֶרְפִי עָלַי חֲמִשִּׁים 8 סָלְעִים, או עֶרְךָ פְּלוֹנִי עָלַי שְׁלֹשִׁים סָלְעִים - אֵינּוּ 9 נִדוֹן בְּהִשָּׁג יָד²¹, אֲלֵא לּוֹקְחִין כָּל הַנִּמְצָא בְּיָדוֹ, 10 וְהִשְׁאָר עָלָיו חוֹב עַד שְׁיַעֲשִׂיר וְיִתֵּן.

21 כיון שפירש סכום אין זה ערך, והרי זה כאילו נדר כך וכך דמים עלי, שאינו נידון בהישג יד, כמבואר בסמוך (ערכין ד:).

11 ט. וְכֵן הָאֹמֵר: דְּמֵי עָלָי²², או דְּמֵי פְּלוֹנִי עָלַי - אֵינּוּ 12 נִדוֹן בְּהִשָּׁג יָד²³. שְׁחִיבֵי דְּמִים²⁴ הָרִי פָּרְשׁוּ נִדְרָן²⁵, 13 וְהָרִי הֵן כְּמֵי שָׂאֵמֵר: מִנֵּה עָלַי הִקְדַּשׁ, שְׁהוּא חֲזִיב לְתֵן 14 מִנֵּה גְּמוּרָה²⁶.

22 שיווי דמי שראוי אני להמכר כעבד בשוק, אני מקדיש לבדק הבית. 23 שם כ. "חומר בנדרים מבערכין. שהנדרים חלים על בהמה חיה ועוף (אם אמר דמי בהמתי עלי) ואין נדונים בהישג יד", ומפרש רש"י: שאם אמר דמי עלי, ואין ידו משגת - יתן הכל לכשיוכל. 24 ראה לעיל פ"ב, ה"א. 25 כאילו אומר כל דמיו של פלוני, שהוא שוה להמכר בשוק - עלי, בעוד שהערך הוא סתום, שאין הכל יודעים שנותיו של פלוני ודמי ערכו. 26 ואינו בהישג יד. ובתוספות שם כ. דיבור-המתחיל ואין נדונים, פישו, שזה שכתבה תורה (ויקרא כז, ח) "יעריכנו הכהן" -משמע מיעוט - יעריכנו - לזה ולא לאחר. כלומר, זה נערך לפי הישג ידו ולא לאחר ה"נודר דמים". והראב"ד מסביר, שחייב תשלומי ערכין נראה כעין קנס, שהרי אחד המעריך את הבריא ואחד המעריך את החולה, נותן אותו המחיר לפי שניו, כעין תשלומי שלשים שקלים של עבד, הניתנים לאדונו (ראה שמות כא, לב), שגם כן אין חילוק בהם בין עבד לעבד, וזה קנס, ומתוך שזה קנס, חסה התורה עליו לדונו בהישג יד, אבל בדמים אינו משלם משום קנס, ואינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 יד. תִּיבֵי עֲרֵכִין וְדָמִים - מִמִּשְׁפָּנִין אוֹתָן⁴⁶, וְלוֹקְחֵין
14 מֵהֵן בְּעַל פְּרָחַן מֵה שְׁנֵדְרוֹ⁴⁷. וְאֵינָן תִּיבֵין לְהַחְזִיר
15 לָהֶם הַמִּשְׁפּוֹן בַּיּוֹם אוֹ פְּלִילָה⁴⁸. וּמוֹכְרֵין כָּל הַנִּמְצָא
16 לָהֶם מִן הַקְּרָקַע וּמִן הַמִּטְלָטְלִין, מִפְּסוּת וּכְלֵי
17 תְּשֻׁמִישׁ הַבַּיִת וְעֲבָדִים וּבְהֵמָה, וְנִפְרָעִין מִן הַכֹּל.
18 וְאֵין מוֹכְרֵין לֹא פְּסוּת אֲשֶׁתוֹ וְלֹא פְּסוּת בְּנָיו, וְלֹא
19 בְּגָדִים שְׂצָבָעַן לְשִׁמּוֹן⁴⁹, וְלֹא סִנְדָּלִים חֲדָשִׁים שֶׁלֶקְחָן
20 לְשִׁמּוֹן⁵⁰. וְכֵן הַמְּקַדֵּשׁ כָּל נִכְסָיו - לֹא הַקְּדִישׁ אֶת
21 אֱלוֹ⁵¹.

46 גזבר נכנס לבתיהם ליטול משכון כנגד המגיע מהם (משנה בערכין כג: וברש"י). ובתוספתא שם פ"ג מ"ח "והערכין והדמים ממשכנים". (47) לאחר שנישמו, וידוע הסכום המגיע מהם, אבל לפני השומה אין ממשכנים (יד איתן). (48) כדין מלוה הממשכן את הלוה, שנאמר בו (דברים כד, יג) "השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש". והטעם שאין חייבים להחזירו בערכין, כי במחזיר משכון נאמר (שם): "ולך תהיה צדקה", ודרשו חכמינו (בבא מציעא קיד.) "מי צריך צדקה (=הדייט), יצא הקדש שאין צריך צדקה". (49) שילבושום, אע"פ שעדיין לא לבשושום. (50) ולא נעלום עדיין, הרי הם בחזקתם בשעת לקיחה (ערכין פ"ו, מ"ה, וברע"ב שם). (51) שם, ובבא קמא קב: אמרו בקשר לזה: "כל המקדיש נכסיו, נעשה כמי שהקנה להם (=לאשתו ובניו) כסות אשתו ובניו מתחילה" ואין אלו נכסיו שלו. והשווה הל' מלוה פ"א, ה"ה.

22 טו. וְנוֹתְנֵין לוֹ מִכָּל נִכְסָיו, לְזֶה שְׁיֵשׁ עָלָיו עֲרֵכִין
23 אוֹ דָמִים אוֹ שְׁהַקְּדִישׁ מְנָה לְבִדְקַת הַבַּיִת⁵² וְאֵין לוֹ -
24 נוֹתְנֵין לוֹ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ וְשֶׁל יָד, וְסִנְדָּלָיו, וְכֹסֵא
25 לַיִשֵּׁב עָלָיו, וּמָטָה וּמִצְעָע⁵³ הָרְאוּיִין לוֹ לִישֵׁן
26 עֲלֵיהֶם⁵⁴. וְאִם הָיָה עֲנִי⁵⁵ - נוֹתְנֵין לוֹ מָטָה וּמִפְּצֵין⁵⁶
27 לִישֵׁן עָלָיו. וְנוֹתְנֵין לוֹ מְזוֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם⁵⁷, וּכְסוּת
28 שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשׁ⁵⁸. לוֹ לְבָדוֹ, אֲבָל לֹא לְאֲשֶׁתוֹ
29 וּבְנָיו⁵⁹, אָף עַל פִּי שְׁהוּא חַיב בְּמִזְוֹנוֹתֵיהֶם
30 וּבְכִסוּתָם⁶⁰. וְאֵין נוֹתְנֵין לוֹ אֶלָּא כְּסוּת הָרְאוּיָה לוֹ.

52 דוקא כשהקדיש מנה, אבל המקדיש כל נכסיו, אף תפיליו בכלל, ודינו יתבאר לקמן פ"ו, ה"ג. (53) כלי מיטה, כגון מזון סדין וכו'. (54) ואם אין לו, משיירים לו כסף לקנות את כל אלה (ערכין פ"ו, מ"ג וברע"ב שם). (55) שאינו רגיל במצעות. (56) מצע גס, כעין מחצלת של קנים. (57) כל אחד לפי הרגלו (בבא מציעא קיג:) לענין סידור בעל חוב, והוא-הדין לענין ערכין, כמבואר שם. והשווה הל' מלוה פ"ג, ה"ו. (58) ואם אין לו, משאירים לו מעות כדי לקנותם (תפארת-ישראל למשנה ערכין שם) ובגמרא שם כד. אמרו: "ואם מך הוא מערכך - החייהו מערכך". כלומר, תן לי חיותו מדמי ערכך. (59) אין צורך להשאיר להם מזונות וכסות, שנאמר: "הוא מערכך" - ולא אשתו ובניו מערכך (שם), אבל מה שכבר ייחד להם, אין לוקחים מהם (תפארת-ישראל שם). (60) ראה הל' אישות פ"ב, ה"ב, וה"ד. ופי"ג, ה"ו.

חייב ככתחילה. אבל בערכין כשלא נשאר בידו אלא סלע אחד לערכו הראשון, ונתנו לגזבר, נפטר בזה ואינו חייב לשלם עוד אפילו כשיעשיר, כדין כל המשלמים לפי הישג ידם שפקע חובם ונפטרו לגמרי, כמבואר לעיל ה"ז. (34) שהעריכו הכהן על הראשונה תחילה. (35) חוב. (36) ערכין ח. וכן ברש"י שם.

1 יב. הָאוֹמֵר: שְׁנֵי עֲרֵכֵי עָלַי³⁷, וְלֹא הָיָה בְּיָדוֹ אֶלָּא
2 פְּחוֹת מִפְּדֵי שְׁנֵי עֲרֵכִין - הֲרֵי הַדָּבָר סִפֵּק אִם נִתְפַּסס³⁸
3 לְשִׁנְיָהּ וְנוֹתֵן חֲצִי מֵה שְׁיֵשׁ לוֹ לְעֶרְףְּ אֶחָד וְחֲצִי
4 לְעֶרְףְּ הַשְּׁנִי וְיִפְטָר³⁹; אוֹ יִתֵּן עֶרְףְּ אֶחָד מֵהֵן שְׁלֹם,
5 אוֹ כָּל הַנִּמְצָא⁴⁰ בְּיָדוֹ בְּאֶחָד מֵהֵן, וְיִשְׁאֵר הָעֶרְףְּ
6 הָאֲחֵר עָלָיו חוֹב עַד שְׁיִתֵּן אוֹתוֹ בְּעֲנִיּוֹת אוֹ בְּעִשְׂוֹת
7 כְּפִי הַשֵּׁגָה יָדוֹ⁴¹.

37 בבת אחת, ודינו לתת שני ערכין, כמבואר לעיל פ"א, ה"ט. (38) הכסף שבידו. (39) בהתאם להישג ידו, ואפילו אם יעשיר אחר-כך, לא יהיה חייב כלום. (40) אם אינו מגיע אפילו לכדי ערך אחד שלם. (41) ערכין שם, בעיה שלא נפשטה, ופסק הרדב"ז אם תפס הגזבר, לוקח הכל לערך אחד, ונשאר הערך השני חוב. ואם לא תפס, נותן חצי לערך אחד, וחצי לערך שני ונפטר, כשאר כל ספק ממון ש"המוציא מחברו עליו הראיה". וראה לעיל פ"ב, ה"ח, שכתב רבינו: "ואם מת יתנו הירושים פחות שבלשונות" וכאן לא הודיע כלום, ואפשר שסמך על מה שכתב למעלה. ולפי"ז גם בנידון שלפנינו לא ישלמו הירושים אלא כדי ערך אחד לשניהם (לחם-משנה, לעיל שם). ולדברי ה"אור שמח" יש חילוק גדול בין שני דינים אלו, שבדינו נתחייב שני ערכים בוודאי, והפרעון הוא ספק, והרי זה כאומר: מנה לי בידך בוודאי, והנתבע טוען איני יודע אם פרעתך, שחייב לשלם, כמבואר בהל' טוען ונטען פ"א, ה"ט. אבל לעיל ישנו ספק בעצם החיוב, והרי זה כאומר: מנה לי בידך, והלה טוען איני יודע אם הליתני, שנשבע ונפטר, כמבואר שם ה"ח, ולפיכך אין הירושים משלמים אלא פחות שבלשונות.

8 יג. הַמְּפָרִישׁ עֲרֵכּוֹ⁴² אוֹ דָמָיו וְנִגְנְבוֹ אוֹ אֲבָדוֹ, אָף
9 עַל פִּי שְׁלֹא אָמַר 'עָלַי'⁴³ - חַיב בְּאֲחֵרֵיתָן⁴⁴ עַד
10 שְׁיִגְיֵעוּ לְיַד הַגְּזָבָר; שְׁנֵאמַר: וְנָתַן אֶת הָעֶרְפָּה בַּיּוֹם
11 הַהוּא קִדָּשׁ לָהּ - הֲרֵי הֵן חֲלִין אָף עַל פִּי שְׁהַפְּרִישָׁן
12 עַד שְׁיִגְיֵעוּ לְיַד הַגְּזָבָר⁴⁵.

42) כסף ערכו, לאחר שהעריכו הכהן. (43) אלא אמר: הריני בערכי, או הריני בערך פלוני, ובכתי"י התימנים: "אע"פ שלא אמר עלי חיוב אחריותן". (44) אע"פ שבשאר נדר אינו חייב באחריותו עד שיאמר: הרי עלי, כמבואר לעיל הל' נדרים פ"א, ה"ב, שכל שאמר עלי, הרי הוא כהתחייב להרכיבה על כתפיו ולהביאה להקדש (רש"י לחולין קלט.). (45) תלה הכתוב קדושתם בנתינתו לגזבר, ולא בהפרשתם ועודם ברשותו (חולין קלט:). ואע"פ שפסוק זה מדבר במקדיש שדה אחוזתו, שבא לפדותה מידי ההקדש, אולם מתוך שכתב הפסוק: "ונתן את הערכך" ולא "ונתנו", לימד ש"נתינה" זו מדברת במעריך (רש"י שם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 טז. הָיוּ עֲלָיו פְּלִי מָשִׁי וּבְגָדִים מְזֻהָבִין - מַעֲבִירִין
2 אוֹתָן מַעֲלִיו, וְנוֹתְנִין לוֹ פְּסוּת הָרְאוּיָה לְאִישׁ
3 פְּמוֹתָיו⁶¹. לְהַל, אֲבָל לֹא לְשִׁפְתוֹת וְיָמִים טוֹבִים⁶².
- 4 יז. וְאִם הָיָה אֶמֶן - נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי פְּלִי אֶמְנוֹת מִפְּל
5 מִן וְיָמִין. פִּינִיד? אִם הָיָה חֲרָשׁ⁶³ - נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי
6 מַעֲצָדִים⁶⁴ וְשִׁתֵּי מְגָרוֹת⁶⁵. הָיָה לוֹ פְּלִים מְרַבֵּין מִמֵּין
7 אֶחָד וּמוֹעֲטִין⁶⁶ מִמֵּין שְׁנֵי - אֵין מוֹכְרִין מִן הַמְּרַבָּה
8 וְלוֹקְחִין לוֹ מִן הַמוֹעֵט⁶⁷, אֲלָא נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי פְּלִים
9 מִן הַמְּרַבֵּין וְכָל שְׁיֵשׁ לוֹ מִן הַמוֹעֵט⁶⁸.
- 10 (63 חרש-עץ, נגר. 64) מקצועות להקצעת קרשים ולהחלקתם, ככתוב (ירמיה ג, ג) "מעשה ידי חרש במעצד".
11 (65) משור לנסר עצים, ככתוב (דברי הימים א, כ, ג) "וישר במגרה". (66) כלי אחד. (67) להשלים לו שני כלים למין המועט. (68) כשם שהספיק לו כלי יחידי זה עד כה, כן יספיק לו להבא (משנה בערכין כג:), ואין אומרים עד עכשיו היו לו כלים מרובים ממין אחד, והיה משאילם לאחרים, ותמורת זה היו משאילים לו מהמין המועט, ועכשיו הגובר יקח ממנו את הכלים העודפים ממין המרובה, ממילא לא ישאלו לו מן המין המועט, ויקנו לו כלי שני להשלים את המועט, אלא מניחים אותו כפי שהורגל עד כה (גמרא שם כד.).
- 10 יח. הָיָה חָמֵר אוֹ אֶפְרָר⁶⁹ - אֵין נוֹתְנִין לוֹ בְּהִמְתּוֹ⁷⁰,
11 אִף עַל פִּי שְׁאִין לוֹ מְזוֹנוֹת אֲלָא מִמְּנָה⁷¹. הָיָה סִפֵּן
12 - אֵין נוֹתְנִין לוֹ סְפִינָתוֹ, אֲלָא יִמְכֹּר הַכֹּל⁷².
- 13 (69) עובד אדמה, חקלאי. (70) צמדו. (71) כי אין אלו כלי אומנותו, אלא נכסיו (שם), כחכמים החולקים על רבי אליעזר, האומר: אכר - נותנים לו את צמדו, חמר - נותנים לו את חמורו. (72) שם יח. שלדעת החכמים דין ספינה כדין צמד וחמור, שאינם כלי אומנות אלא נכסיו הם, ונמכרים. ולדעת רבי אליעזר שם, דין ספינתו כדין צמדו, שפרנסתו הם, ואינם נמכרים.
- 14 יט. הָיוּ בְּנִכְסִים בְּהִמָּה וְעֵבְדִים וּמְרַגְלִיּוֹת, וְאָמְרוּ
15 הַתְּגָרִים⁷³: אִם יִלְקַח לְעֵבֵד זֶה פְּסוּת בְּשָׁלְשִׁים⁷⁴,
16 מְשֻׁבָּח⁷⁵ הוּא מְאֵה; וּפְרָה זֹאת, אִם יִמְתִּינוּ בָּהּ
17 לְאִטְלָס⁷⁶, מְשֻׁבַּחַת עֶשְׂרָה; וּמְרַגְלִית זוֹ, אִם מַעֲלִין
18 אוֹתָהּ לְמָקוֹם פְּלוּנִי, תִּשְׁוֶה מִמוֹן רַב, וְכֹאן אֵינָה
19 שְׁוֶה אֲלָא מֵעֵט - אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ⁷⁷. אֲלָא פִּינִיד
20 עוֹשִׁין? מוֹכְרִין הַכֹּל בְּמָקוֹמוֹ וּבְשִׁעָתוֹ כְּמָה שֶׁהוּא.
21 שְׁנַאֲמַר: וְנָתַן אֶת הָעֶרְפָּה בְּיוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לַה' -
22 לְרִבּוֹת כֹּל דְּבַר שֶׁל הַקֹּדֶשׁ שְׁאִין מְפָרְסִין⁷⁸ אוֹתוֹ
23 וְאֵין מְמַתִּינִין בּוֹ לְשׁוֹק וְלֹא מוֹלִיכִין אוֹתוֹ מִמָּקוֹם
לְמָקוֹם. אֵין לְהַקְדֵּשׁ אֲלָא מִקוֹמוֹ וּשְׁעָתוֹ⁷⁹.
- (73) הסוחרים, "מדינים סוחרים" (בראשית לו, כח) מתרגם אונקלוס: מדינאי תגרי. (74) דינר. (75) בכת"י התימנים: משביח, וכן בלשון המשנה ערכין פ"ו, מ"ה. כלומר, הבגד היפה, משבחו ומעלה את דמיו מאה דינר על הדמים, שהוא שוה עכשיו (ערכין כד. וברש"י). (76) ובכת"י התימנים: אם תמתנו בה לאטליס, אטליס - יום השוק. ורש"י לחולין צא: מפרש: שוק שמוכרים בו בשר. (77) להשהות את מכירתם. (78) מייפים ומקשטים. (79) ערכין כד. כי אם תשהה את מכירתם כדי להשביחם, לפעמים אתה גורם לידי הפסד, שיזולו או יגנבו, כמו שאמרו (שקלים פ"ד, מ"ג) "אין משתכרים בשל הקדש". וזהו מאותו הטעם, כמבואר בירושלמי שם ה"ב (ע"פ פירוש המשנה לרבינו בערכין שם). וראוי להעיר, שרש"י מפרש שם, אין להקדש אלא מקומו ושעתו - שאם אדם עני העריך עצמו, ויש לו מרגלית, לא ישנהה הגובר לומר: העלה אותה לכרך ולפי אותם הדמים תן, אלא לפי מה ששוה כאן שמים, וזה (העני) משהה אותה וימכרנה כמו שירצה, ולפי השומה הקודמת יתן, שהרי בזמן שהעריכו כהן לא היה לו יותר, ורבינו נמשך כנראה אחרי פירוש רבינו גרושום' שם.
- 24 כ. בְּמָה דְּבָרִים אֶמּוּרִים⁸⁰? בְּמַטְלָטְלִין וְעֵבְדִים⁸¹;
25 אֲבָל הַקְּרָקְעוֹת⁸² - מְכַרְיִין עֲלֵיהֶם שְׁשִׁים יוֹם
26 רְצוּפִים בְּבִקְרָ וּבְעֶרְבָ⁸³ וְאַחַר כֵּן מוֹכְרִין אוֹתָם⁸⁴.
- (80) שאין משהים את מכירתם. (81) שיש חשש שהמטלטלין יגנבו והעבדים יברחו, ויגיע הפסד להקדש, כמבואר בכתובות ק: והשווה הל' מלוה פ"ב, ה"א. (82) שאין בהם חשש של גניבה והברחה. (83) שעת כניסת הפועלים לעבודתם ושעת יציאתם, כמבואר לקמן פ"ד, הכ"ז. (84) משנה בערכין כאן: "שום ההקדש ששים יום ומדברי הגמרא שם כב, שאמרו: "שום היתומים שלשים יום" (רצופים, כמסקנת רב חסדא שם) ושום ההקדש ששים יום" מוכרת, שששים יום של הכרות הקדש - רצופים הם (לחם-משנה). והשווה תוספות ערכין כד, דיבור-המתחיל אין להקדש, שגם הם מחלקים בין מכירת מטלטלין של הקדש למכירת קרקעות. וראה עוד הבדלים בין שומת מטלטלין לשומת קרקעות, לקמן פ"ח, ה"ב.
- פָּרָק רְבִיעִי**
- 1) שדה אחוזה כיצד מעריכים אותה בפדיונה, דין המקדיש שדהו בשנת היובל, מקומות שאינם ראויים לזריעה איך הם נמדדים, אילנות שהוקדשו כיצד הם נפדים, שדה שהוקדשה ולא נפדית ביובל למי היא שייכת, המקדיש שדה מקנתו כיצד פודים אותה, ומה דינה כשמגיע היובל, ימי ההכרזה על שומת מכירת שדה ההקדש.
- 2) א. שְׂדֵה שְׁיִרְשָׁה אֲדָם מְמוֹרִישִׁיו - הִיא הַנְּקָרָאת²
27 שְׂדֵה אֶחָזָה. וְשְׂדֵה שְׁלִקְתָּה אוֹ זָכָה בָּהּ³ - הִיא
28 הַנְּקָרָאת שְׂדֵה מְקַנָּה⁴. וְהַמְּקָדִישׁ שְׂדֵה אֶחָזָתוֹ -
29 מוֹדְדִין אוֹתָהּ⁵, וְעֶרְפָּה⁶ הוּא הָעֶרֶף הַקְּצוּב בַּתּוֹרָה⁷.
30 (2) בתורה (ויקרא כז, טז) "ואם משדה אחוזתו יקדיש".
(3) במתנה מאחר, שאינו מורישו. (4) שם, כב: "ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו יקדיש לה". ודיניה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ערכין כה, א. וביחד הם מסתכמים לחמשים שקלים ופונדיון. (23) נמצא שהפונדון המ"ט הוא מיותר לכאורה. (24) החלפן. (25) שכר החלפתו פונדיונים הקלים לשקל הכבד (בכורות ג.) "קילבון לפרוטרוט".

ד. החמר הוא הכר²⁶, והוא שני לתכין. והלתך¹⁶ חמש עשרה סאין²⁷. נמצא החמר שלשים סאה, שהן עשר איפות²⁸. כל שלש סאין - איפה. וכבר בארנו בהלכות שפת²⁹, שהמקום שיש בשבורו³⁰ חמשים אמה על חמשים אמה הוא בית סאה³¹, והוא מזרע סאה. נמצאת למד, שהמקום שיש בשבורו חמשה ושבועים אלף אמה³², שהוא פרובע מאתים ארבע ושבועים אמות על מאתים ארבע ושבועים אמות בקרוב³³, הוא בית כר, והוא זרע חמר שעורים.

(26) שהוא מדה של שלשים סאה "מחומר חיטים" (יחזקאל מה, יג) מתרגם יונתן: מכור חיטין. (27) ונזכר בהושע ג, ב: "ולתך שעורים". וראה בבא-מציעא קד, א. וברש"י שם. (28) ככתוב (יחזקאל מה, יא) "ועשירית החומר האיפה". (29) פט"ז, ה"ג. (30) שטחו, ובהל' שבת שם: "שיש בתשברתו". תשבורת - שם לחכמת המדות ההנדסיות, ובערבית קוראים לחלקי מדות - שברים ("ר"ש אבן תבון, בפירושו למלים זרות שב'מורה נבוכים"). ולדעת ה'לחם משנה' הנוסח כאן: שיש בריבועו. (31) והוא שני אלפים וחמש מאות אמה, כשכתפיל חמשים על חמשים, תהיה התוצאה שני אלפים וחמש מאות. (32) והוא בית כור, שהוא פי שלשים מבית סאה, ושני אלפים וחמש מאות כפול שלשים, עולה לשבעים וחמש אלף, וכשתרבעו ארכו כרחבו, יצא לך חשבון כל צלע כדלהלן. (33) "מאתים ושלש ושבועים ושש שביעיות בקירוב" (לשון רבינו בפירושו לכלאים פ"ב, מ"ט). וראה עירובין פ"ב מ"ה, ברע"ב וב'תוספות יו"ט שם.

ה. פיצד דרך החשבון³⁴ פְּעָרְכִי שְׁדוֹת? הרי שהקדיש שדה אחרתו, ונשאר ליובל שמונה שנים, חוץ משנת היובל שאינה בחשבון כמו שבארנו³⁵, כל הרוצה לפדותה מיד הקדש - נותן לכל זרע חמר שעורים³⁶ שמונה סלעים ושמונה פונדיונות³⁷. ואם רצו הפעלים לפדותה - נותנין עשר סלעים ועשרה פונדיונות, לפי שהן מוסיפין חמש³⁸. וכן כל חמש האמור בתורה, צריך שיהא הקרן עם התוספת³⁹ חמשה, נמצא שהוסיף רביע הקרן⁴⁰. וכן אם פדתה אשתו של מקדיש או אהד מירשיו⁴¹ - הרי אלו מוסיפין חמש⁴².

(34) שאמרה תורה (ויקרא כז, יח) "וחשב לו הכהן את הכסף". (35) לעיל ה"ב. (36) שטח קרקע הראוי לזריעת כור שעורים. (37) סלע ופונדיון לכל שנה, שהיתה ראויה להיות ברשות ההקדש, שהרי אם לא נפדית היא יוצאה ביובל לכהנים, כמבואר בסמוך ה"ט. (38) משנה, ערכין

מפורשים להלן הכ"ו. (5) כשבא לגאלה מידי הגזבר, מעריכים אותה לפי גודל שטחה בין שהיא אדמה טובה בין שהיא רעה, ואין מעריכים אותה לפי שוויה. (6) ערך פדיונה. (7) ויקרא כז, טז. וכמבואר להלן.

ב. וכמה הוא? כל מקום שראוי לזרע בו חמר⁸ שעורים, ויזרענו ביד⁹ ולא יקרב¹⁰ זריעתו ולא ירחק אותה¹¹ - ערכו חמשים שקלים לכל שני יובל¹². ואין שנת יובל¹³ מן המנין¹⁴. ואהד המקדיש שדה טובה שאין בכל ארץ ישראל פמותה, או שדה רעה שאין פמותה לרע - פדה מעריכין אותה¹⁵.

(8) שלשים סאה, סאה היא אחת ממדות היבש והלה, ובמדות זמננו היא בערך 13.3 ליטר. (9) פרט ל'מפולת שוורים', שהיו רגילים לתת שקים מלאים זרע של השוורים ומנוקבים מתחתיהם, נקבים רחבים, ומוליכים אותם על פי המחרישה והזרע נופל, וגדול שטח קרקע המקבל כור זרע הנזרע ביד, שאינה עבה ומקובצת, משטח המקבל כור זרע ב'מפולת שוורים' שהיא עבה ומקובצת ביותר (ערכין כה. וברש"י). (10) יצופף, שנמצא הפודה מפסיד. (11) זריעה מפוזרת ומפורדת הרבה, שהוא הפסד להקדש (שם). (12) שאם הקדיש שדהו בשנה הראשונה לאחר היובל, ורוצה לגאלה מידי ההקדש באותה שנה, עליו לשלם חמישים שקלים עבור ארבעים ותשע שנה שהיתה עתידה להיות ברשות ההקדש עד היובל הבא, כמבואר לקמן הי"ב. (13) הבא. (14) נמצא, שהחמישים שקל שהוא נותן להקדש בפדיון שדהו, הוא רק עבור ארבעים ותשע שנה, שהיתה עומדת להיות ברשותו, סלע ופונדיון לשנה. כמבואר בהלכה הבאה (משנה, ערכין כה). וב'תורת כהנים' פרשת בחוקתי, שנינו: "עד שנת היובל - שלא יכנס בה משנת היובל כלום", כלומר, שאינו חושב שנת היובל הבא לחשבון חמישים שקל. (15) לפי חשבון קצוב זה. ובדפוס רומי: מעריכין אותה (משנה, ערכין יד). וב'תורת כהנים' פרשת בחוקתי אמרו בקשר לזה "גזירת מלך היא". וראה ב'העמק דבר' להנצי"ב ויקרא כז, טז טעם הדבר.

ג. כבר בארנו בהלכות שקלים¹⁶, שהשקל האמור בתורה הוא הנקרא סלע בלשון חכמים. והגרה האמורה בתורה¹⁷ - היא המעה בדברי חכמים. והוסיפו על השקל¹⁸ ועשו אותו סלע¹⁹. והסלע ארבעה דינרין. והדינר יש מעין. והמעה שני פונדיונין²⁰. נמצא לכל שנה²¹ סלע ופונדיון²². שאף על פי שהסלע שמונה וארבעים פונדיונין²³, כשיתן פונדיונות לקח סלע מן השלחנין²⁴ - נותן תשעה וארבעים²⁵.

(16) פ"א, ה"ב-ג. (17) שמות ל, יג "עשרים גרה השקל". (18) שהיה משקלו שלש מאות ועשרים שעורה. (19) במשקל המטבע הנקרא סלע בזמן בית שני - שהוא כסף במשקל שלש מאות וארבע ושמונים שעורה בינונית (שם). (20) הרי שמונה וארבעים פונדיונים לסלע. (21) מארבעים ותשע שנה עד שנת היובל שאינה מן המנין. (22) משנה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלא יסכים ליתן חמשים שקלים עבור שנה וחצי, אז רשאי לעשות חדשים שנה וליטול שני סלעים ושני פונדיונות, שאם יחכה הכהן עד היוכל תצא השדה לכהנים, תמורת דמי שווייה בלבד, אבל אם הוא רואה שהבעלים רוצים לגאלה בכל מחיר, אזי לא יחשב חדשים לשנה, אלא יטול כל החמישים שקלים. וראה להלן הי"ט ובביאורנו שם, וגזירת הכתוב היא, שיהא הדבר מסור לגזבר (רדב"ז). והשווה דברי רבינו בפירושו למשנה שם. ובי"טוספות' שם כה, א - העירו כי מה שאמרו בגמרא "שהקדישה בחצי ארבעים ושמונה" לאו דוקא כשהקדישה אז, שאין הדבר תלוי בשעת ההקדש אלא בשעת הגאולה, וזה מתאים לדברי רבינו כאן. (52) זה חוזר אל המשפט הקודם: "אם רצה הגזבר", משמע שאם לא ירצה - אין החדשים יכולים להחשב כשנה, ולפיכך אין המקדיש יכול לכוף את הגזבר לחשבם כשנה לפדות בגרעון כסף (ערכין, שם). אולם, מתוך סימני ההפסק שבדפוס רומי ר"מ, נראה, שפיסקה זו שייכת להלכה ט הבאה, והיא התחלת ההלכה הבאה.

ט. לְפִיכֶם⁵³ אֵין רְאוּי לְאָדָם לְהַקְדִישׁ שְׂדֵהוּ לְפָנַי הַיּוֹבֵל בְּפָחוֹת מִשְׁתֵּי שָׁנִים⁵⁴. וְאִם הִקְדִישָׁה - הָרִי זוּ מִקְדָּשָׁת. וְאֵינָה נְפִדִית בְּגֵרְעוֹן פְּסָף; אֶלֶּא אִם רָצָה הַפּוֹדֵה לְתֵן חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל לְכָל חוֹמֵר - פּוֹדֵה אוֹתָהּ⁵⁵. וְאִם לֹא פָדָאָה - הָרִי זוּ יוֹצֵאָה לְכַהֲנִים בַּיּוֹבֵל, כְּמוֹ שֵׁיתִבְאָר⁵⁶.

(53) הואיל ואין מחשבים חדשים לשנה. (54) שיצטרך לפדות בחמשים שקלים כל חומר, וראוי לו לחוס על ממונו ולא יקדישה כל עיקר (ערכין כד.). (55) ונמצא מפסיד ארבעים ושמונה סלעים פחות שני פונדיונות (שם). (56) לקמן הי"ט.

י. הַקְדִישׁ שְׂדֵהוּ בְּשֵׁנֵת הַיּוֹבֵל עֲצָמָה - אֵינָה מִקְדָּשָׁת⁵⁷. וְכֵהֵן וְלוֹי שֶׁהַקְדִישׁוֹ בְּשֵׁנֵת הַיּוֹבֵל עֲצָמָה - הָרִי זוּ מִקְדָּשָׁת.

(57) ערכין כה, ב כשמואל, שנאמר: "אם משנת היוכל יקדיש שדהו", משנת - משנה שאחר היוכל, ולא נאמר: בשנת היוכל, מכאן שאין שנת היוכל בכלל. וחזר בו רבינו מפירושו למשנה ערכין פ"ז, מ"א, שפסק שם כרב, שהקדישה ביובל מקדושת.

יא. כְּשֵׁם שֶׁגּוֹאֲלִין⁵⁸ לְעוֹלָם⁵⁹, כֶּף מִקְדִישִׁין לְעוֹלָם⁶⁰.

(58) הכהנים והלוים. וזה מוסב אל סוף ההלכה הקודמת. (59) אפילו לאחר שעבר היוכל, כמבואר לקמן הכ"א, שנאמר: "גאולת עולם תהיה ללוים". (60) משנה, ערכין כו, ב. והשווה הל' שמיטה פי"ג הי"ז.

יב. הַמִּקְדִישׁ אֵת שְׂדֵהוּ אַחַר הַיּוֹבֵל⁶¹ - אֵינָה נְפִדִית בְּגֵרְעוֹן פְּסָף⁶² עַד שֶׁיִּגְמַר שְׁנָה אַחַר הַיּוֹבֵל, לְפִי שְׂאִין מִחֲשָׁבִין חֲדָשִׁים לְהַקְדִישׁ⁶³. לְפִיכֶם, אִם רָצָה הַפּוֹדֵה לְתֵן חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל לְכָל זֶרַע חוֹמֵר - הָרִי זֶה פּוֹדֵה אֶפְלוֹ בַּיּוֹם שֶׁאַחַר הַיּוֹבֵל, וְאֵינּוּ גוֹרַע כְּלוֹם⁶⁴.

כה, א. שנאמר (שם, יט) "ואם גאול יגאל . . . המקדיש אותו, ויסף חמישת כסף ערכך עליו". (39) בדפוסים קדומים: התוספת. (40) שעל ארבעה רבעים מוסיף רבע חמישי מן החוץ, וזהו הנקרא בתלמוד "חומש מלבר" = מבחוץ (בכא-מציעא נג:). והשווה הל' מעשר שני פ"ה, ה"א. (41) לאחר מות המקדיש, אבל אשתו אפילו בחיי בעלה, שאשתו כגופו (משנה למלך). (42) 'תורת כהנים' שם "ואם גאול יגאל - לרבות את האשה ואת היורש". והשווה לקמן פ"ה, ה"ג.

ו. נִשְׂאָר לַיּוֹבֵל אַרְבַּע שָׁנִים - נוֹתֵן הַפּוֹדֵה אַרְבַּע סְלָעִים וְאַרְבַּעַה פּוֹנְדִיוֹנוֹת לְכָל חוֹמֵר. וְאִם הִבְעִילִים פְּדוּ אוֹתָהּ - נוֹתֵן חֲמִשָּׁה⁴³. וְכֵן לְפִי הַשְּׁבוֹן זֶה סְלָע וּפּוֹנְדִיוֹן לְכָל שָׁנָה⁴⁴. וְאֵינּוּ נוֹתֵן שָׁנָה בְּשָׁנָה⁴⁵, אֶלֶּא נוֹתֵן הַפֶּל כְּפֶאֱחָד⁴⁶.

(43) חמשה סלעים וחמשה פונדיונות. (44) עד שנתיים, אבל אם נשאר עד ליובל פחות משנתיים, יתבאר בסמוך ה"ח. (45) בתשלומים, שכן שנה בכל שנה. (46) ערכין כה, א. שנאמר: "וחשב לו הכהן את הכסף" - עד שיהא כסף כולו כאחד, כלומר כל סכום הכסף הדרוש. אבל אם רצה לגאול רק חציה - גואל, כמבואר לקמן פ"ה, ה"ב.

ז. נִשְׂאָר בֵּינוּ וּבֵין הַיּוֹבֵל שָׁנָה - אֵינּוּ יְכוּל לְתֵן סְלָע וּפּוֹנְדִיוֹן לְפְדוּתָהּ; שְׁנֵאָמַר: וְחָשַׁב לוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתְרוֹת - אֵינָה נְפִדִית בְּגֵרְעוֹן פְּסָף⁴⁷ אֶלֶּא קֶדֶם לַיּוֹבֵל בְּשֵׁתֵי שָׁנִים⁴⁸ אוֹ יוֹתֵר.

(47) שגורעים לפי מנין השנים שמשנת היוכל העבר עד שנת הפדיון (רש"י לתורה שם). (48) שמיעוט שנים, שתיים ('תורת כהנים' בחוקותי פרק י) וכן בערכין כד, א. אבל אם רצה ליתן חמשים שקל לכל חומר - רשאי ופודה, כמבואר לקמן ה"ט.

ח. נִשְׂאָר בֵּינוּ וּבֵין הַיּוֹבֵל שָׁנָה וְחֲדָשִׁים, אִם רָצָה הַגּוֹזֵר לְחָשַׁב הַחֲדָשִׁים⁴⁹ שָׁנָה⁵⁰ וְיִתֵּן שָׁנִים שֶׁקֶלִים וּשְׁנֵים פּוֹנְדִיוֹנִים לְכָל זֶרַע חוֹמֵר - הָרִי זֶה מִתְּרוּ⁵¹. לְפִי שְׂאִין מִחֲשָׁבִין חֲדָשִׁים לְהַקְדִישׁ⁵²; שְׁנֵאָמַר: עַל פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתְרוֹת - שָׁנִים אֵתָה מִחֲשָׁב לְהַקְדִישׁ, וְאִי אֵתָה מִחֲשָׁב חֲדָשִׁים.

(49) שנשארו. (50) כאילו הם שנה שלימה, וכאילו נשארו למקדיש שתי שנים שלימות עד היוכל. (51) ערכין כה, א. "מנין שאם אתה רוצה לעשות חדשים לשנה עושה . . . כגון שהקדישה בחצי ארבעים ושמונה, תלמוד לומר: וחשב לו הכהן - מכל מקום". מתוך שלא נאמר: ונתן על פי השנים, אלא וחשב לו הכהן, משמע שבכהן הדבר תלוי. והראב"ד חולק, ולדעתו יש טעות-סופר בנוסח הגמרא שלפנינו, כי איך אפשר שהכהן יחשב לו החדשים שנשארו כאילו הם שנה שלימה, ויתן הפודה רק שני סלעים ושני פונדיונות. והלא הוא מפסיד את ההקדש, שאם הכהן לא יחשב לו חדשים לשנה, יוכרח הפודה ליתן חמשים שקלים לכל חומר. אולם רבינו סובר, כי הכל תלוי בראות עיני הכהן, שאם הוא רואה שהמקדיש לא יגאלנה בשום פנים,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 **אם היו האילנות נטועים כל שלשה אילנות פִּתְרָה**
 21 **מִבֵּית סָאָה אוּ בְּפָחוֹת⁸², אוּ שֶׁהִקְדִּישׁן זֶה אַחַר זֶה⁸³**
 22 **- הָרִי זֶה לֹא הִקְדִּישׁ אֶת הַקֶּרְקַע⁸⁴ וְלֹא אֶת הָאֵילָנוֹת**
 23 **שֶׁבִּינְיָהֶם.**

79) מפוזרים כסדרם, שהוא שלשה אילנות נטועים לכל בית סאה. ושיעור שטח בית סאה מבואר לעיל ה"ד. ובגירסת הגמרא שלפנינו (ערכין יד.): "שלשה אילנות ממשע עשרה לבית סאה". ורבינו גורס שם: "שלשה אילנות לבית סאה" (כסף-משנה). ושתי הגירסאות נכונות, כי אילנות "נטיעות" (קטנים) נטיעתם עשרה לבית סאה, ואילו אילנות גדולים, סדרם שלשה לבית סאה ('תוספות' שם). והשווה ה'ל' שמיטה פ"ג ה"ב "איזו היא שדה האילן, כל שלשה אילנות לבית סאה". (80) הצריכה ליניקת האילנות. (81) האילנות הקטנים שביניהם, ופודה את האילנות בשוויים, והקרקע לפי מדהת (ערכין יד.) וכרב הונא שם. (82) אין זה סדר נטיעתם, ולא הקדיש אלא אילנות. (83) כל אילן בפני עצמו. (84) שאין קנין קרקע אלא לשלשה אילנות ולא לאילן אחד, ולא קנה הקדש את הקרקע, ופודה את האילנות בלבד (שם).

24 **יח. הקדיש האילנות ואחר פִּתְרָה הִקְדִּישׁ אֶת הַקֶּרְקַע**
 25 **- פֹּדֵה אֶת הָאֵילָנוֹת בְּשִׁוְיָהֶן, וְאֶת הַקֶּרְקַע עַל פִּי**
 26 **מִדְתָּהּ⁸⁵.**

85) שם. לכאורה אין בזה שום חידוש, שהרי אפילו לא הקדיש אלא קרקע שיש בה אילנות, השמיענו רבינו (לעיל ה"ט"ו) שפודה אילנות בשוויים והקרקע לפי מידתה, קל- וחומר כאן שהקדיש בכפירות את האילנות וגם את הקרקע, ודאי שאין האילנות נפדים אגב הקרקע וצריכים פדיון מיוחד, אלא שבכל זאת יש כאן חידוש, שאין אומרים אותה קרקע הצריכה לצמיחת האילנות תושם יחד עם שומת האילנות, ואחר-כך כשבא לפדות את יתר הקרקע, ינכה מה שצריך לאילנות, לפיכך משמיענו, שאינו פודה בשוויים אלא אילנות בלבד, וכל הקרקע הצריכה לאילנות נמדדת עם שאר הקרקע (רדב"ז).

27 **יט. המקדיש שדה אחתו והגיע היובל ולא נפדית,**
 28 **אֵלָא הָרִי הִיא פְּחַת יַד הַקְּדִישׁ - הַפְּחָנִים⁸⁶ נוֹתְנִין אֶת**
 29 **דְּמִיָּה⁸⁷ וְתִהְיֶה אַחְזָה לָהֶם; שְׂאִין הַקְּדִישׁ יוֹצֵא בְּלֹא**
 30 **פְּדִיּוֹן⁸⁸. וְאוֹתָן הַדְּמִים יִפְלוּ לְהַקְדֵּשׁ בְּדֵק הַבַּיִת⁸⁹.**

86) של אותו משמר שהיובל פוגע בו, ראה להלן הכ"ד. (87) כמה שהיא שוה, ולא לפי חשבון חמשים שקלים לבית כור (משנה-למלך לקמן הכ"ו). אלא שרש"י בערכין כה, ב - דיבור-המתחיל "ממקדיש בית" מפרש, שהם נותנים חמשים שקל לבית כור. (88) ולפיכך אינם נכנסים לתוכה חנים (משנה, ערכין כה: וכדעת רבי יהודה). וכתבו ה'תוספות' שם ד"ה מה להלן, שכן משמעות הכתוב (ויקרא כז, כ) "ואם לא יגאל את השדה" - הכוונה לבעלים אלא נשאר ביד הגובר עד היובל או "ואם מכר את השדה לאיש אחר" . . . בשתי דרכים אלו, "והיה השדה בצאתו ביובל . . . לכהן". ואם מכרה הגובר לאחר, ולא גאלה המקדיש

(61) בשנה הראשונה ליובל הבא. (62) לנכות מערך הפדיון כפי החדשים שכבר יצאו, כגון שהיה עומד בניסן, שהוא אמצע שנה, לא יאמר אנכה חצי סלע וחצי פונדיון עבור ששת החדשים שכבר יצאו. (63) והוא-הדין בשאר שנות היובל, אין מחשבים חדשים להקדש (שם כה.). (64) משנה, שם כד, א: "ולא גואלים אחר היובל פחות משנה אחת". ונתבאר בגמרא שם: אין גואלים בגירוע, אבל בלא גירוע יכול לגאול.

1 **יג. פִּשְׁמוֹדֵדִין⁶⁵ - אֵין מוֹדֵדִין אֵלָא מְקוֹמוֹת הָרְאוּיִין**
 2 **לְזָרִיעָה. הָיוּ שָׁם סְלָעִים⁶⁶ גְּבוּהִים עֲשָׂרָה טַפָּחִים,**
 3 **אוּ נְקָעִים⁶⁷ מְלֵאִים מִים עֲמֻקִּים עֲשָׂרָה טַפָּחִים - אֵין**
 4 **נְמַדְדִין עִמָּה⁶⁸; פְּחוֹת מִפָּאן - נְמַדְדִין עִמָּה⁶⁹.**

(65) את גודל השדה לראות כמה ראוי לזרוע בו (לעיל ה"ב). (66) אדמות קשות כסלע. (67) גומות. (68) והם נפדים בשוויים. (69) ומעביר עליהם חבל ומודד והולך (משנה, שם כה.). ובגמרא שם מפורש: נקעים פחות מעשרה טפחים המלאים מים - נקראים ספלי הקרקע, וסלעים הנמוכים מעשרה, שדרות הקרקע הם - כשדרה של בהמה הגבוהה וכולטת מגבה - ואינם חשובים בפני עצמם.

5 **יד. הָיוּ בָּהּ מְקוֹמוֹת נְמוֹכוֹת⁷⁰ עֲשָׂרָה אוּ יוֹתֵר וְאֵין**
 6 **בָּהֶן מִים - נְמַדְדִין בְּפָנֵי עֲצָמָן, וּמְחַשְׁבִּין לָהֶם מָה**
 7 **שֶׁרְאוּי לָהֶם⁷¹.**

(70) משקעים מעין נקעים. (71) לפי שוויים, ולא לפי חשבון חמשים סלעים לבית כור. שבוודאי אינם שוים כמו שאר השדה (כסף-משנה).

8 **טו. הִתָּה מְלֵאָה אֵילָנוֹת, אָף עַל פִּי שְׂלֵא פִּרְשׁ⁷² -**
 9 **הָרִי הִקְדִּישׁ גַּם הָאֵילָנוֹת; שֶׁכָּל הַמְקַדִּישׁ - בְּעֵין יָפָה**
 10 **הוּא מְקַדִּישׁ⁷³. וּמְחַשְׁבִּין אֶת הָאֵילָנוֹת בְּשִׁוְיָהֶן,**
 11 **וְהַקֶּרְקַע מוֹדְדִין אוֹתָהּ וְהִיא עֲרֻפָה סְלַע וּפּוֹנְדִיּוֹן**
 12 **לְכָל שָׁנָה וְלְכָל זֶרַע חֹמֶר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹת⁷⁴.**

(72) שהוא מקדיש גם את האילנות. (73) אילנות לבד וקרקע לבד, ולא שיפדה האילנות אגב קרקע (ערכין יד. וברש"י). (74) לעיל ה"ה.

13 **טז. המקדיש את השדה שאינה ראויה לזריעה,**
 14 **וְהִיא הַנְּקֵרָאת טְרָשִׁין⁷⁵ - פּוֹדִין אוֹתָהּ בְּשִׁוְיָהּ⁷⁶. וְכֵן**
 15 **הַמְקַדִּישׁ אֶת הָאֵילָנוֹת בְּלִבְד⁷⁷ - פּוֹדִין אוֹתָן**
 16 **בְּשִׁוְיָהֶן⁷⁸.**

(75) אדמת סלעים, שאינה ניתנת לחרישה בגלל ריבוי הסלעים שבה. (76) ולא לפי מדהת, שנאמר (ויקרא כז, טז) "לפי זרעו", וזו אינה בת זריעה (ערכין יד:). (77) שפירש, שאינו מקדיש אלא אילנות ולא קרקעם. (78) שם, "זרע, אמרה תורה - ולא אילנות. וראה לקמן הכ"ה.

17 **יז. הָיוּ הָאֵילָנוֹת שְׂלֵשָׁה אֵילָנוֹת לְתוֹף בֵּית סָאָה⁷⁹,**
 18 **וְלֹא פִּרְשׁ שֶׁהָאֵילָנוֹת בְּלִבְד הוּא שֶׁהִקְדִּישׁ - הָרִי זֶה**
 19 **הִקְדִּישׁ אֶת הַקֶּרְקַע⁸⁰ וְאֶת הָאֵילָנוֹת שֶׁבִּינְיָהֶן⁸¹. אֵבָל**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 אותה אחר היובל¹⁰⁰; שְׁנָאֵמַר: גְּאֵלַת עוֹלָם תְּהִיָּה
18 לְלוֹיִם.

(99) שאם לא גאלה המקדיש לפני היובל, הרי זו חלוטה לכהנים. (100) משנה, שם כו, ב.

19 כב. הָאִשָּׁה שֶׁהִקְדִּישָׁה שְׂדֵה אֶחָזְתָּהּ, וּגְאָלָהּ
20 בַּעֲלָהּ¹⁰¹ מִיַּד הַהִקְדָּשׁ, וְהִגִּיעַ הַיּוֹבֵל וְהִיא תַּחַת יַד
21 הַבַּעַל - הָרִי הַדְּבָר סִפֵּק אִם תִּחְזֹר לְאִשָּׁה¹⁰² אוֹ תֵצֵא
22 לַכֹּהֲנִים¹⁰³. לְפִיכָף¹⁰⁴, קָדְמָה הָאִשָּׁה וְהַחֲזִיקָה בָּהּ
23 אַחֵר הַיּוֹבֵל - אֵין הַכֹּהֲנִים יְכוֹלִין לְהוֹצִיא מִיָּדָהּ. וְכֵן
24 אִם קָדְמוּ הַכֹּהֲנִים וְהַחֲזִיקוּ בָּהּ - אֵינָה יְכוֹלָה
25 לְהוֹצִיא מִיָּדָם¹⁰⁵.

(101) לעצמו, כשאר הגואלים. (102) שהרי הבעל יורשה, ויהיה דינו כבן הגואל הקדשת אביו, המבואר למעלה ה"כ. (103) כי אולי אין לדמות ירושת הבעל לירושת הבן, שזה האחרון נוטל בירושת אביו בראוי (נכסים הראויים ליפול לאחר מיתה) כבמוחזק לו לפני מיתה, אבל בעל אינו יורש את אשתו בראוי כבמוחזק (ערכין כה:). וראה ה' נחלות פ"א, הי"א - לענין ראוי ומחזק. (104) הואיל וזה ספק שלא נפשט בתלמוד. (105) כדין כל ספק שבממון, שכל הקודם וזכה - אין מוציאים אותו מידו, וכן אמרו בנכסי הגר שהם הפקר, כל הקודם ומחזיק בהם זכה (בבא בתרא מב.) והראב"ד שואל, כיון שהבעל אוכל פירות נכסי אשתו, והשדה היא תחת ידו, הרי השדה כאילו מוחזקת היא בידי אשתו, שהרי הבעל זוכה לעצמו בשביל פירותיו. אולם שיטת רבינו היא, הואיל והקדש מפקיע מידי שעבוד (לקמן פ"ג, הי"ד) אין השעבוד של הבעל בפירות נכסי אשתו, מקנה לו כל זכות שהיא, ולפיכך כל הקודם להחזיק זכה ('מרכבת המשנה').

26 כג. הַמְקַדֵּשׁ שְׂדֵהוּ וּפְדָהּ אוֹתָהּ פֶּהֵן מִיַּד הַהִקְדָּשׁ,
27 וְהִגִּיעַ הַיּוֹבֵל וְהִיא תַּחַת יַד הַפֶּהֵן - לֹא יֵאמַר:
28 הוּאֵיל וְהָרִי הִיא יּוֹצֵאָה לַכֹּהֲנִים, הָרִי הִיא תַּחַת יָדֵי
29 וְזִכְתִּי בָּהּ¹⁰⁶; אֲלֹא יּוֹצֵאָה לְכָל אֶחָיו הַכֹּהֲנִים¹⁰⁷.

(106) מקל-וחומר "בשל אחרים אני זוכה, בשל עצמי לא כל-שכן". (107) ערכין כה, ב. שנאמר: "לכהן תהיה אחוזתו" אחוזתו של כהן שירש מאביו תהא שלו, אבל זו אינה שלו.

30 כד. כִּשְׁתַּצָּה הַשְּׂדֵה לַכֹּהֲנִים בַּיּוֹבֵל - תִּתְּנֶנּוּ לַכֹּהֲנִים
31 שְׂבָמִשְׁמֵר¹⁰⁸ שֶׁפָּגַע בּוֹ הַיּוֹבֵל. וְאִם הָיָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה
32 שֶׁל יוֹבֵל בְּשַׁבָּת¹⁰⁹, שֶׁהָרִי מִשְׁמֵר יּוֹצֵא וּמִשְׁמֵר
33 נִכְנָס¹¹⁰ - תִּתְּנֶנּוּ לְמִשְׁמֵר הַיּוֹצֵא¹¹¹.

(108) דוד המלך חילק את הכהנים לעשרים וארבעה משמרות (קבוצות), משמר לשבוע, וכל משמר עולה לירושלים לעבוד עבודת המקדש בשבוע שלו (הל' כלי המקדש פ"ד, ה"ג). (109) רבינו פוסק כרבי ישמעאל, שיובל מתקדש בראש השנה ולא ביוהכ"פ (ראה ראש השנה, ח: ובהל' שמיטה פ"י הי"ד), וכהבנת המשנה

מידו, יתבאר דינה בהלכה הבאה. (89) ש"סתם הקדשות לבדק הבית" כמבואר לקמן פ"ה, ה"ו. ומכאן אתה למד, שכוונת רבינו לעיל ה"ח "אם רצה הגזבר לחשוב החדשים שנה, ויתן שנים שקלים ושני פונדיונים" וכו' אינה משום רווח ההקדש, שהרי אפילו הבעלים לא יתנו הכסף, יתנו הכהנים את דמיה כפי שוויה, ויתכן שצפוי מזה רווח להקדש אם לא יחזירוה לבעלים, אלא גזירת הכתוב היא, למסור הדבר לידי הגזבר, לחוס על המקדיש שלא יפסיד שדהו (רדב"ז).

1 כ. גְּאֵלָה הַמְקַדֵּשׁ קִדְּם שֶׁיִּגִּיעַ הַיּוֹבֵל - הָרִי זֵוֹ
2 חוֹזֵר⁹¹ לַבְּעָלֶיהָ, וְהַעֲרֵךְ שְׁנֵתָן יִפְלֵ לְבִדְקַת הַבַּיִת,
3 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁹². וְכֵן אִם גְּאָלָה בְּנוֹ שֶׁל מְקַדֵּשׁ - הָרִי
4 זֵו חוֹזֵר לְאִבּוֹ בַּיּוֹבֵל⁹³. אֲבָל אִם גְּאָלָה אוֹתָהּ בְּתוֹ
5 אוֹ שְׂאָר קְרוֹבָיו אוֹ נְכָרֵי מִיַּד הַהִקְדָּשׁ: אִם חֲזָר
6 הַמְקַדֵּשׁ וּגְאָלָה מִיָּדָן - חוֹזֵר לֵוֹ⁹⁴ לְעוֹלָם⁹⁵; וְאִם
7 לֹא גְאָלָה מִיָּדָן, אֲלֹא הִגִּיעַ הַיּוֹבֵל וְהִיא תַּחַת יַד הַבַּת
8 אוֹ שְׂאָר קְרוֹבִים אוֹ נְכָרֵי - הָרִי זֵו יּוֹצֵאָה לַהִקְדָּשׁ,
9 וְאֵינָה חוֹזֵר לַבְּעָלִים לְעוֹלָם, אֲלֹא תְהִיָּה אֶחָזָה
10 לַכֹּהֲנִים; שְׁנָאֵמַר: וְהִיא הַשְּׂדֵה בְּצֵאתוֹ בַּיּוֹבֵל לַפֶּהֵן
11 וּגְמוֹר⁹⁶. וְאֵין הַכֹּהֲנִים צְרִיכִין לְתֵן דָּמִים, שֶׁפָּכַר
12 נְפִדִית מִיַּד הַהִקְדָּשׁ וְלָקַח⁹⁷ עֲרֵפָה מֵאַחֵר, אֲלֹא תִחְזֹר
13 לַכֹּהֲנִים כְּפֹאֵלוֹ הֵם בְּעָלֶיהָ⁹⁸.

(90) כנוסח ויניציאה. (91) לשון "חוזרת" תמוהה, וה"ה כבר תחת ידו, וכבר עמד על הראב"ד. אכן, כוונת רבינו, שאם חזר המקדיש ומכרה לאחר, חוזרת היא אליו ביובל כדין מוכר שדה אחוזתו, ואין אומרים: מקדיש זה גאלה מיד ההקדש, והרי היא אצלו כ"שדה מקנה", ובשנת היובל תחזור להקדש שמכרה לו (רדב"ז). (92) בהלכה הקודמת. (93) ערכין כה, ב. שנאמר "ואם מכר את השדה לאיש אחר" לאחר ולא לבן, שאינו נקרא אחר, שכן קם תחת אביו ליעוד אמה עבריה, ולעבד עברי (אם מת האב בתוך שש שנות עבודתו - עובד הוא את בנו). (94) משנה, ערכין כה, א. וגורס רבינו שם: "גאלה אחר . . . וגאלה מידו, אינה יוצאת לכהנים ביובל". וכן בפירושו המשנה לרבינו שם. אולם הנוסח שלפנינו במשנה: "גאלה אחר. . . וגאלה מידו, יוצאה לכהנים ביובל". (95) ראה בבאורנו לעיל אות פו, ותקיש לכאן. (96) למעלה מפסוק זה כתוב: "ואם לא יגאל את השדה" - דרשו חז"ל (ערכין כה:): "לא יגאל" - בעלים, "ואם מכר את השדה" - גזבר. (97) בכת"י התימנים: ולוקח. (98) וכן משמע מלשון המשנה שם "הגיע יובל ולא נגאלה . . . רבי שמעון אומר נכנסים ולא נותנים". ואפילו רבי יהודה האומר: נותנים את דמיה, אינו אלא כשלא נגאלה כלל, משום שאין הקדש יוצא בלא פדיון, אבל כשכבר נגאלה ע"י אחר - מודה לרבי שמעון, שאין הכהנים נותנים דמים (רדב"ז).

14 כא. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים⁹⁹ בְּיִשְׂרָאֵל; אֲבָל אִם הָיָה
15 הַמְקַדֵּשׁ פֶּהֵן אוֹ לוֹי - הָרִי זֵה גּוֹאֵל לְעוֹלָם. וְאִפְלוּ
16 עָבַר עָלֶיהָ הַיּוֹבֵל וְלֹא נְפִדִית מִן הַהִקְדָּשׁ - פּוֹדָה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ה' אדר ב' - ספר הפלאה - הלכות ערכין קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דיבור-המתחיל כשדה מקנה, מפורש כדעת רבינו. (119) ערכין שם יד, ב: "במכסת הערכין", הקישו הכתוב לערכין (ערכי אדם). מה ערכין אינו מוסיף חומש, אף שדה מקנה אינו מוסיף חומש. (120) וקרקע זו לא היתה של המקדיש אלא עד היובל (משנה, ערכין כו: וברש"י).

17 כז. כַּל שְׂדֵה שְׁשֻׁמִין אוֹתָהּ לְהַקְדֵשׁ לְמִכְרֵ אוֹתָהּ
18 בְּדַמְיָהּ¹²¹, מְכַרְיִין עָלֶיהָ שְׁשִׁים יוֹם רְצוּפִין¹²² בְּבִקְרָה
19 בְּשַׁעַת הַכְּנָסָה פּוֹעֲלִים¹²³ וּבְעֶרְבֵי בְּשַׁעַת הוֹצָאת
20 פּוֹעֲלִים¹²⁴. וּמִסְמִינֵי מְצַרְיָהּ¹²⁵ וְאוֹמְרִין¹²⁶: כֶּף הַיָּד הַיְּמָנִית
21 יָפֵה¹²⁷ וּבְכֶף הַיָּד הַשְּׂמֹאלִית¹²⁸, כֶּל הַרוֹצֵה לְקַח - יָבוֹא
22 וְיִקַּח.

(121) כגון פדיון שדה מקנה - בניגוד לשדה אחוזה שאינה צריכה שומה, שהרי סכום פדיונה קצוב בתורה. (122) משנה, שם כא, ב. והשווה לעיל פ"ג ה"כ, ובביאורנו שם. (123) למלאכתם, שנזכר בעל הבית ע"י ההכרזה, ושואלם אם ביקרו שדה פלונית ומה שוויה. (124) ממלאכתם, שאז אומר להם בעל הבית: לכו ובקרו שדה פלונית (המוכרזת) והגידו לי למחר מה שוויה (גמרא שם, וב'תוספות' שם). (125) מסמנים גבולותיה, ובשעת ההכרזה הוא מזכירם. (126) ובכ"י התימנים: ואומרים. (127) היא עושה תבואה (רש"י שם). (128) ע"י בית-דין (שם).

23 כח. הַלּוֹקֵחַ שְׂדֵה מְאָבִיו אוּ מְשָׁאֵר הַמּוֹרִישִׁין אוֹתוֹ
24 וְהַקְדִּישָׁהּ, בֵּין שְׁהַקְדִּישָׁהּ אַחַר מוֹת אָבִיו אוּ
25 מוֹרִישׁוֹ¹²⁹ וּבֵין שְׁהַקְדִּישָׁהּ בְּחַיֵּי אָבִיו אוּ שְׁאֵר
26 מוֹרִישׁוֹ¹³⁰ וְאַחַר כֶּף מֵת אָבִיו - הָרִי זוּ כְּשֵׁדֵה
27 אֲחֻזָּה¹³¹; שְׁנֵאמַר: וְאִם אֵת שְׂדֵה מְקַנְתוֹ אֲשֶׁר לֹא
28 מְשֻׁדָּה¹³² אֲחֻזָּתוֹ - שְׂדֵה שְׁאִינָה רְאוּיָה לְהִיּוֹת שְׂדֵה
29 אֲחֻזָּה¹³³, יִצְאָתָה זוֹ שְׂרָאוּיָה לוֹ לִרְשָׁהּ¹³⁴.

(129) שבשעת הקדשתו כבר היתה לו ירושה. (130) נמצא שבשעת הקדשתו היתה לו שדה זו שדה מקנה. (131) שאינה נפדית אלא בחמישים שקלים לכל בית כור, ואם לא נגאלה על ידו עד היובל - יוצאת לכהנים. (132) והרי תיבת "משדה" מיותרת היא, שיכול היה לכתוב: אשר לא אחוזתו (ערכין כז, וברש"י). (133) שלא לקחה ממורישי. (134) ולבסוף ירשה, שמתו מורישי והנחילה לו, הרי היא שדה אחוזה, אע"פ שבשעת ההקדשה עדיין לא ירשה (משנה, ערכין כו:). ויתר דיני שדה אחוזה ושדה מקנה לענין מכירתם להדיוט וחזרתם ביובל, מבוארים בהל' שמיטה פ"א.

יום שלישי ה' אדר ב' ה'תשע"ו

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1 שמצוה על הבעלים לפדות שדה אחוזתם, ובזמן שאין היובל נוהג כופים אותם על פדיונה, חומר בהדיוט מבהקדש בתנאי הפדייה, המקדיש בהמה טהורה תמימה לבדק הבית כיצד פודים אותה. הקדיש נכסיו סתם והיו בהם דברים הראויים למזבח מה ייעשה בהם, דין פדיון בהמה תמימה

למלך' בדברי רבינו. (110) חילופי המשמרות היו בשבת, היוצא - גומר קרבן מוסף, והנכנס עושה תמיד של בין הערבים (סוכה נו: והל' תמידין פ"ד, ה"ט). (111) שברשותו התחיל היובש אמש (ערכין כח: וברש"י). ובתוספתא מנחות פ"ג, ג - שנינו בפירוש: "שדה אחוזה ניתנת לאנשי משמר שבראש השנה שהיובל נכנס לתוכה". וראה 'יחכם צבי' סי' קכב.

1 כה. הַמְקַדֵּשׁ אֵת הָאֵילָנוֹת, וְהַגִּיעַ הַיּוֹבֵל וְלֹא פָדוּ
2 אוֹתָם¹¹² - אֵינָן יוֹצְאִין לְפָנֵיהֶם; שְׁנֵאמַר: וְהָיָה
3 הַשְּׂדֵה בְּצֵאתוֹ בַּיּוֹבֵל, וְאֵין אֵלָיו שְׂדֵה¹¹³. אֲבָל
4 הַמְקַדֵּשׁ אֵת הַטְּרָשִׁים¹¹⁴, וְהַגִּיעַ יוֹבֵל וְלֹא פָדוּ אוֹתָן
5 הַבְּעָלִים - הָרִי אֵלָיו יוֹצְאִין לְפָנֵיהֶם; שְׁנֵאמַר: וְהָיָה
6 הַשְּׂדֵה, וְזוֹ נִקְרְאת שְׂדֵה¹¹⁵.

(112) הבעלים מידי ההקדש או מידי האחרים שפדו אותם מהגובר. (113) ערכין יד, ב. כדברי רב פפא, ולדעת הראב"ד אין זה אלא במקדיש אילן אחד, שלא הקדיש עמו קרקע, אבל המקדיש שלשה אילנות, קנה ההקדש קרקע שתחתיהם וסביב מושביהם, וכשבא לפדות הקרקע משלם לפי מידתה, והאילנות נפדים על גבי הקרקע ללא כל תשלום. אולם רבינו פסק לעיל ה"ט"ו כרב הונא שם עמוד א, ש"כל המקדיש - בעין יפה הוא מקדיש" אילנו לבד וקרקע לבד, וכשפדה הקרקע לא נפדו האילנות על גבה, וצריכים פדיון מיוחד (רדב"ז). (114) שדה שאינה ראויה לזריעה, וכמבואר לעיל ה"ט"ז. (115) ערכין יד, ב. "שדה" אמרה תורה, ואפילו כל שהיא.

7 כו. פִּיצַד דִּין מְקַדֵּשׁ שְׂדֵה מְקַנְתוֹ¹¹⁶? שְׁמִין אוֹתָהּ
8 בְּדַמְיָהּ¹¹⁷, וְרוֹאִין בְּמָה הִיא עַד הַיּוֹבֵל¹¹⁸,
9 וּפּוֹדָה אוֹתָהּ כֹּל מִי שְׁיִרְצָה. וְאִם פָּדָה אוֹתָהּ
10 הַמְקַדֵּשׁ - אֵינּוּ מוֹסִיף חֲמִשָּׁה¹¹⁹. וּפְדִיּוֹנָה לְבִדְק
11 הַבַּיִת, כְּשֵׁאֵר עֲרִכִין וְדָמִים. וּכְשִׁיגִיעַ הַיּוֹבֵל - תַּחֲזֹר
12 לְבְעָלִים הָרְאוּשׁוֹנִים שְׁמִכְרוּהָ. בֵּין שְׁנֵפְדִית מִיַּד
13 הַגֹּזֵזֶר וְהָרִי הִיא יוֹצְאָה מִיַּד אַחַר, בֵּין שְׁלֹא נִפְדִית
14 וְהָרִי הִיא יוֹצְאָה מִיַּד הַהֶקְדֵּשׁ - הָרִי זֶה חוֹזֵר
15 לְמוֹכֵר, וְאִינָה יוֹצְאָה לְפָנֵיהֶם; שְׁאֵין אָדָם מְקַדֵּשׁ
16 דָּבָר שְׁאֵינּוּ שְׁלוֹ¹²⁰.

(116) האמורה לעיל ה"א. (117) לפי טיבה ושוויה, ולא כשדה אחוזה ששכרה קצוב בתורה חמישים שקל לבית כור. (118) שהרי בשנת היובל תחזור למוכר חנם ללא כל פדיון (משנה, ערכין יד.) ובגמרא שם עמוד ב, אמרו: נאמר בשדה מקנה (ויקרא כז, כג) "וחשב לו הכהן את מכסת הערכין", מכאן שהיא נפדית לפי שוויה ומנין דמיה. גם ה'תוספות' בגיטין מח, א דיבור-המתחיל אי לאו, סתמו בפשיטות כדיעה זו, ששדה מקנה נפדית בשוויה. אולם רש"י בתורה שם, פסוק כב, מפרש שגם שדה מקנה נפדית בדמים הקצובים לשדה אחוזה, וזה על-פי דעת רבי אליעזר במשנה (ערכין יד.) שם, ששתיהן נפדות בחמישים שקלים לבית כור. אולם ברש"י במשנה (ערכין יד.) שם, ששתיהן נפדות בחמישים שקלים לבית כור. אולם ברש"י לערכין כו, ב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- שהוקדשה למזבח והוממה, המקדיש דמי בהמה למזבח, הקדיש ערכו למזבח אם נידון בהישג יד, הקדיש שדה אחוזה למזבח לפי איזה ערך פודים אותה.
- 1 א. המקדיש שדה אחוזה² - מצוה עליו לפדותה
2 הוא, שהאדון קודם³. ואם לא רצה - אין פופין
3 אותו. במה דברים אמורים⁴? בזמן שמצות יובל
4 נהגת, שאם נגיע יובל ולא יגאלה - תצא לפהנים,
5 כמו שבארנו⁵; אבל בזמן שבטלו היובלות⁶, שהרי
6 אינה יוצאת לפהנים, אלא סופה להפדות לעולם -
7 פופין את האדון לפתח בה תחלה⁷. והיא נפדית
8 בשויה⁸, כשאר ההקדשות. אם נמצא מי שמוסיף
9 עליו וגואל אותה - יגאל; ואם לאו - אומרין לו:
10 הגיעתה⁹, ויתן מה שאמר. ואינו פותח בפחות
11 מארבע פרוטות, כדי שיהא החמש שמוסיף
12 פרוטה¹⁰.
- (2 שירשה ממורישי. (3 שנאמר במתפיס בהמה טמאה "ואם לא יגאל ונמכר בערכך" מכאן שמצוות גאולה באדון תחילה והוא הדין למקדיש שדה אחוזה. (4 שאין כופים אותו. (5 נמצא שאין צורך לכפותו, שהרי כפוי ועומד הוא, שאם לא יגאלנה תצא לכהנים. וגם ההקדש לא יפסיד בזה, שהרי הכהנים נותנים את דמיה. (6 "משגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה (בסוף ימי הבית הראשון) בטלו היובלות, שנאמר "וקראתם דרור בארץ לכל יושביה" - "בזמן שכל יושביה עליה". (7 מפני החומש, שהבעלים מוסיפים ואפילו בזמן שאין היובל נוהג. וגם הואיל והיא חביבה עליו, יוסיף בפדיונה. (8 ולא בשכר קצוב חמישים שקלים לבית כור. (9 הרי היא שלך. (10 שכבר נתבאר שהחומש הוא רביע הקרן, ואין פודים בדבר שאין בחומשו פרוטה. וכדאי להעיר, שכל הלכה זו אינה נוהגת אלא בזמן הבית, אבל המקדיש שדה אחוזה בזמן הזה שאין בית המקדש, מותר לו לפדותה אפילו בפרוטה אחת ומשליכה לים המלח.
- 13 ב. רצה האדון למכר שדות אחרות משדותיו או
14 ללוות¹¹ כדי לפדות שדה זו שהקדיש - הַרְשׁוּת
15 בידו. בין בזמן שהיובל נוהג בין בזמן שאין היובל
16 נוהג. והוא קודם לכל אדם. וכן אם רצה לגאל
17 חצינה - גואל¹². מה שאין פן במוכר להדיוט. זה
18 חמיר בהדיוט מבהקדש.
- (11 כסף. (12 וכשתשיג ידו יגאל את כולה.
- 19 ג. המקדיש את ביתו או את בהמה טמאה שלו או
20 שאר מטלטליו¹³ - הרי אלו נערכין בשויה¹⁴, בין
21 טוב ובין רע¹⁴. ואם פדה אותן המקדיש או אשתו
22 או יורשו - מוסיף חמש¹⁵. וכופין את הבעלים
23 לפתח ראשון¹⁶. והדמים לבדק הפית¹⁷. בין שהיה
24 הפית מבתי ערי חומה¹⁸ בין שהיה מבתי החצרים¹⁹
25 - הרי זה נגאל לעולם²⁰.
- (13 הקדשם - אינו מפרש בתורה. אבל בירושלמי אמרו:
- "ואיש כי יקדיש את ביתו" - במה אנו קיימים? אם בבית דירה - כבר כתוב: ואם המקדיש יגאל את ביתו, אלא במקדיש נכסיו, מכאן - שסתם הקדשות לבדק הבית. (14 לפי טיבם או רעתם, ולא לפי שכר קצוב, שאינו מבחין בין טוב לרע, כי לא נאמרו ערכים קבועים בתורה אלא בערכי אדם ובשדה אחוזה. (15 "ואם גאול יגאלנה - לרבות את האשה ואת הירוש". והטעם, שהבעלים מוסיפים חומש, כי נוח להם לשלם יותר, כדי שישאר חפצו אצלו, על פי הכלל "אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבירו". (16 להציע מחירו קודם לאחרים, בגלל החומש. (17 בדק הבית - תיקון בית המקדש ושיכלולו. (18 ערים המוקפות חומה. (19 עירות פתוחות מאין חומה. (20 אפילו עבר היובל ולא גאלו עדיין יכול לגאלו מן ההקדש, בניגוד למוכר בית לחבירו.
- 26 ד. גאלו אחר מיד ההקדש: אם היה בית ערי חומה,
27 וקם ביד הגואל שנים עשר הדש - נחלט²¹; ואם היה
28 בית החצרים, והגיע היובל והוא ביד הגואל - חוזר
29 לבעליו ביובל²².
- (21 נשאר לו לצמיתות, ואפילו ביובל אינו יוצא. אבל נשאר ביד הקדש גואלו לעולם, שאין להקדש דורות, שאין פריה ורביה כלפי שמים. נחלט - נחרץ, נפסק הדבר ונגמר. (22 כדין המוכר בית כזה לחבירו הדיוט. אבל אילו היה נשאר ברשות ההקדש עד היובל לא היה חוזר לבעליו עד שיפדהו, שאין הקדש יוצא בלא פדיון.
- 30 ה. המקדיש בהמה טהורה תמימה לבדק הפית²³,
31 אף על פי שעבר על עשה - מה שעשה עשוי, וחלה
32 קדשה עליה. ונפדית כשהיא תמימה²⁴. ומעריף
33 אותה הפהן בדימיה, והדמים יפלו לבדק הפית. ואין
34 הפודה אותה פודה אלא על מנת להקריבה למזבח
35 למה שהיא ראויה²⁵; שפך דבר הראוי למזבח -
36 אינו יוצא מידי מזבח לעולם²⁶.
- (23 שאמר בפירוש שהוא מקדישה לטובת בדק הבית. (24 בניגוד למקדיש בהמה תמימה למזבח, שאינה נפדית אלא כשתומם. שבקדושת בדק הבית, שאינה קדושת הגוף אלא קדושת דמים, אין לחלק בפדיונה בין תמימה לבעלת מום. (25 אם הוא זכר לעולה ולאשם ואם היא נקבה לחטאת ולשלמים. (26 "המתפיס תמימים לבדק הבית כשהם נפדים אינם נפדים אלא למזבח" ומכאן, שנפדים אפילו כשהם תמימים, שהרי בעלי מומין אינם ראויים למזבח.
- 37 ו. ומנין שאסור להקדיש תמימין לבדק הפית?
38 שנאמר: ושור ושה שרויע וקלוט²⁷ נדבה תעשה
39 אתו. מפי השמועה²⁸ למדו: נדבה לבדק הפית²⁹.
40 וכן הדברים מראין שאינה אלא קדשת דמים, שאין
41 מקריבין בעל מום למזבח³⁰. שנאמר 'אתו' - אותו³¹
42 אתה עושה נדבה לבדק הפית, ואין אתה עושה
43 תמימים נדבה לבדק הפית. ולא הוה מפלל עשה
44 - כעשה הוא³².

20 הַעֲמֵדָה וְהַעֲרָכָה - יֵשׁ לָהּ פְּדִיּוֹן, וְכֹל שְׂאֵינוּ בְּכֹלל
21 הַעֲמֵדָה וְהַעֲרָכָה - אֵין לָהּ פְּדִיּוֹן⁴⁵.

41) ואינם נופלים לבדק הבית. 42) ודברים שיש להם פדיון חלה קדושתם על פדיונם ונעשית בהם מצוותם. 43) שנטמאו, והעופות - נחסר מהם אבר, או שנולדה בהם אחת מן הטריפות, אבל המומים אינם פוסלים בהם. 44) "לא נאמר פדיון אלא בבהמה". 45) "כל שישנו בהעמדה - נערך, ואלו (הסולת והיין והשמן) אינם בכלל העמדה לפיכך אינם נפדים לעולם". ומתוך שאין להם פדיון, אין הקדושה חלה על דמיהם, ואפילו יפלו לבדק הבית לא נעשית בהם מצוותם ולפיכך יביא בדמיהם עולות, ובירושלמי אמרו: "נאמר "לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' לעולה" - הכול קרב עולה (כל מה שנודרים מדברים הנקריבים לה' אפילו יינות ושמינים יהיו לעולה), יכול אפילו עופות? (יקריב בדמיהם, או אם הקדיש עוף יקריבונו עולה) תלמוד לומר בבקר בכשבים וגו' אינו מקריב אלא בהמה בלבד, ועיקר הטעם, מפני שאין אלו בני פדיון, אין קדושתם חלה על צרכי בדק הבית. 46) העוסקים בפיתום (מזיזג הסממנים) הקטורת.

22 י. הַקֹּדֶשׁ נִכְסָיו סֵתָם, וְהִיָּתָה בְּהֵן הַקְּטָרֶת שְׁנוֹתָיִן
23 לְאֲמִנִּינִי⁴⁶ בְּשֶׁכֶרְךָ⁴⁷ עַד שְׁחִזְזוּ⁴⁸ וְיִקְחוּ אוֹתָהּ⁴⁹, כְּמוֹ
24 שְׂבָאֲרָנוּ בְּשֶׁקְלִים⁵⁰ - הֲרִי זֵוִי⁵¹ תִּתְּנֵן לְאֲמִנִּי בְּשֶׁכֶרְךָ,
25 כְּמוֹ שְׁעוֹשִׁין בְּמוֹתֵר הַקְּטָרֶת⁵². וְכֵן עוֹשִׁין אִם יֵשׁ
26 בְּנִכְסָיו אַחַד מִסְּמִנֵּי⁵³ הַקְּטָרֶת.

47) שכר עבודתם. 48) הגזברים. 49) מכסף התרומה החדשה שבלשכה. 50) שכך היו עושים הגזברים במותר הקטורת, שנשארה בכל שנה, כדי להקטירה לשנה הבאה. שאין לך שנה, שאין בה מותר, שהקטורת הייתה נעשית שס"ח מנים. שס"ה - כנגד ימי החמה, מנה ליום, ושלושה מנים יתירים שמהם כהן גדול מכניס מלוא חפניו ביום הכיפורים ולא היו נכנסים כולם בחפניו ונשאר המותר. ועוד, בכל שנה פשוטה היה מותר, שאין מספר ימיה אלא שנ"ד, ואותו מותר לא היה ראוי לשנה הבאה מניסן ואילך, שהרי צריך לחדש ולהביא קרבן וקטורת מתרומה חדשה, היו מפרישים מן הלשכה שקלים לצורך שכר האומנים, והרי הם חולין. ואחרי שזכו הגזברים בשקלים לצורך האומנים, היו מחללים הקטורת על אותם השקלים, והיו נותנים הקטורת לאומנים בשכרם, נמצאת הקטורת חולין בידם, ואחרי כן היו חוזרים וקונים אותה מהאומנים בכסף התרומה החדשה. 51) הקטורת, שהייתה בידי אומן הקטורת, שהקדיש נכסיו, ונמצאת בנכסיו קטורת שקיבל בשכרו. 52) בכל מותר הקטורת שבכל שנה. שאי אפשר למכרה ליחיד ולהביא בדמיה עולות, או שיפלו לבדק הבית, כי אין היחיד מתנדב קטורת, נמצא, מוכרים אותה לציבור לצרכי קטורת ונותנים אתה לאומנים בשכרם וחוזרים וקונים אותה מהתרומה החדשה להקטירה לשנה הבאה. 53) שאינו מקטורת מפוטמת שבמקדש, אלא סממן פרטי חילוני משלו, נותנים אותו לאומני הקטורת בשכרם וחוזרים ולוקחים אותו מידם מכסף התרומה החדשה ומשתמשים בו לפיתום הקטורת.

27) אלו הם בעלי מומים: שרוע - אבר אחד גדול מחבירו, קלוט - שפרסותיו קלוטות (אינן סדוקות) כשל חמור. 28) מתורה שבעל פה, שנתפרשה למשה מסיני. 29) לדמי קדשי בדק הבית. 30) שנאמר "ואשה לא תתנו מהם (מבעלי מומים) על המזבח לה". 31) אותה בעל מום. 32) ואף על פי שרבי יהודה אומר שם: שעובר בלא תעשה, שנאמר: "אל משה לאמר" "לא - אמור" בדברים, כלומר, אמור לישראל, שיש כאן איסור לאו, אולם ב"תורת כוהנים" לפסוק זה, אמרו בפירושו: "וחכמים אומרים אינו בלא תעשה" ופסק רבינו כחכמים (תורה תמימה). וכבר קדמו ה"משנה למלך" בזה.

1 ז. הַמִּקְדִּישׁ אֶת בְּהֵמָתוֹ סֵתָם, או שְׂהַקְדִּישׁ אֶת נִכְסָיו
2 סֵתָם³³ - רוֹאִין כֹּל בְּהֵמָה תְּמִימָה הֲרֵאוּיָהּ לְהַקְרִיב
3 עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, זְכָרִים יִמְכְּרוּ לְצָרְכֵי עוֹלוֹת³⁴
4 וְנִקְרְבוּ אוֹתָן עוֹלוֹת, וְהִנְקָבוֹת³⁵ יִמְכְּרוּ לְצָרְכֵי
5 שְׁלָמִים³⁶ וְיִקְרְבוּ אוֹתָן שְׁלָמִים, וְהַדָּמִים יִפְּלוּ לְבִדְק
6 הַבַּיִת³⁷; שְׁסֵתָם הַקְּדוֹשׁוֹת - לְבִדְק הַבַּיִת. וְעַל זֶה
7 נֵאמָר: וְאִם בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרְבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָן לַה',
8 כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנָּה לַה' יִהְיֶה קֹדֶשׁ. כְּלוּמָר: כֹּל
9 הֲרֵאוּי לְקָרְבָן עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ יִקְרָב³⁸.

33) ולא פירש אם לקדשי מזבח או לקדשי בדק הבית הקדיש. 34) ליחיד הרוצה להביא קרבן עולה. 35) שאינן ראויות לעולה, שהיא מן הזכרים. 36) הבאים גם מן הזכרים וגם מן הנקבות. 37) וכרבי אליעזר, האומר סתם הקדש לבדק הבית, אפילו בדבר הראוי למזבח. 38) כמשמעות הכתוב: "יהיה קדש". דרשה זו לא נמצאת בשום מקום, אולם הנצי"ב בפירושו לתורה "העמק דבר" לפסוק זה מוכיח, שכן הוא פשוטו של מקרא, שהרי כל הפרשה מדברת בקדשי בדק הבית, ומדוע כתוב בפסוק שאחרי זה: "לא יחליפנו ולא ימיר אותו" והלא דין תמורה אינו נוהג אלא בקדשי מזבח? אלא על כורחך כוונת הכתוב, שאפילו הקדיש לבדק הבית, הואיל והם תמימים, אינם יוצאים מידי מזבח לעולם. וראה בתוספות לזבחים נט. דיבור המתחיל עד שלא נבנה, שכל הדין הזה אינו אלא מדרבנן.

10 ח. הַקֹּדֶשׁ נִכְסָיו סֵתָם, וְהִיוּ בְּהֵן יֵינֹת וְשִׁמְנִים
11 וְסֵלֹת³⁹ וְעוֹפוֹת הֲרֵאוּיִן לְקָרֵב עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ⁴⁰ -
12 יִמְכְּרוּ לְצָרְכֵי אוֹתוֹ הַמִּין וְיִקְרְבוּ אוֹתָן, וְהַדָּמִים
13 יִלְקַח בְּהֵן זְכָרִים וְיִקְרְבוּ עוֹלוֹת.

39) והם דברים הראויים למזבח, למנחות ונסכים. 40) תורים ובני יונה.

14 ט. וּמִפְּנֵי מָה יִקְרְבוּ דָּמֵי אֱלוֹ עוֹלוֹת⁴¹, וְדָמֵי
15 הַבְּהֵמָה הַתְּמִימָה יִפְּלוּ לְבִדְק הַבַּיִת? לְפִי שֶׁהַבְּהֵמָה
16 הַקְּדוֹשָׁה לְמִזְבֵּחַ, אִם נָפַל בָּהּ מוּם - יֵשׁ לָהּ
17 פְּדִיּוֹן, כְּמוֹ שְׂחִתְּבָאָר⁴²; וְהַסֵּלֹת וְהַיֵּין וְהַשְּׂמֵן
18 וְהָעוֹפוֹת שְׁנַפְסוּלוֹ⁴³ - אֵין לָהֶן פְּדִיּוֹן. שְׁנֵאמָר:
19 וְהַעֲמִיד אֶת הַבְּהֵמָה⁴⁴ וְגוּמָר; כֹּל שְׂיִשְׁנוּ בְּכֹלל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כשרה גם בחיתוך רוב הסימנים. (68) מפרפרת בידיה וברגליה. (69) "בהמה או חיה טמאה שנשחטה אינה מטמאה משום נבילה כל זמן שהיא מפרסת עד שיתזז את ראשה". וראוי להעיר, שדעת התוספות בבבא קמא עו. דיבור המתחיל שחיטה, שכל שנשחטה כהלכתה על ידי ישראל, אינה נערכת ואינה נפדית, והרי היא כמתה ממש, ולא אמרו: "מפרסת כחיה" אלא בשחיטת בהמה טמאה, או בטהורה ונשחטה על ידי גוי, שאינה שחיטה כשרה המתרת לאכילה, ולפיכך כל שלא מתה הרי היא כחיה.

18 יד. המקדיש בהמה תמימה לדמיה - הרי זו נתקדש
19 גופה. כיצד? האומר: דמי בהמה זו הקדש
20 למזבח⁷⁰ - היא עצמה תקרב⁷¹. הקדש אחד
21 מאבריה לדמיו, ואמר: דמי רגלה של פרה זו
22 הקדש למזבח - הרי זו ספק אם פשטה קדשה
23 בכלה או לא פשטה⁷². ולפיכך תקרב⁷³ ולא תפדה.

(70) שאמכרנה ואביא בדמיה עולה. (71) מתוך שירדה עליה קדושת דמים, ירדה עליה גם קדושת הגוף, והואיל והיא עצמה ראוייה להיקרב אינה יוצאה מידי מזבח. אבל אם הייתה בעלת מום, תימכר ויביא בדמיה עולה. (72) ספק אם אומרים: מתוך שנתקדשה מקצתה, פשטה קדושה בכולה, ומתוך שנתקדשה קדושת דמים, נתקדשה גם קדושת הגוף, או שמא "מתוך" (=מיגו) אחד - מועיל, שני "מתוך" לא מועילים, שהרי אתה צריך לומר: מתוך שחלה קדושה על הרגל פשטה קדושה בכולה, ומתוך שקדשה לדמיה, קדשה גם קדושת הגוף. (73) היא עצמה, שמא פשטה קדושה בכולה, ואינה יוצאה לחולין על ידי פדיון, ככל קדושת הגוף שאינה נפדית כשהיא תמימה. וה"אור שמח" גורס בדברי רבינו כאן: "ספק אם פשטה קדושה בגופה או לא" כלומר, זה ודאי שאומרים מתוך שנתקדשה מקצתה נתקדשה כולה לדמיה, רק הספק הוא אם אומרים את ה"מתוך" השני, מתוך שנתקדשה לדמיה נתקדשה לגופה, כי אולי אין אומרים "מתוך" שתי פעמים.

24 טו. וכיצד עושין⁷⁴? מוכרין אותה פלה למי
25 שיקריב אותה⁷⁵, ודמיה חליץ⁷⁶ חוץ מדמי אותו
26 אבר⁷⁷. ואם היה אבר שהנשמה תלויה בו⁷⁸ - פשטה
27 קדשה בכלה⁷⁹.

(74) שהרי אין למכרה ולהוציאה לחולין, שמא פשטה קדושת הגוף בכולה, וגם אין לחייבו להקריבה כולה כמות שהיא, שמא לא קדשה אלא רגלה בלבד ואין לו להפסיד כל בהמתו. (75) שנדר להביא עולה. (76) אין הדמים נתפסים בקדושת עולה, שאפילו "המוכר עולתו (ממש) לא עשה כלום ודין תורה שיחזור המעות חולין", כל שכן זו, שהיא רק ספק עולה, ומוכרה להקריבה עולה, אין הדמים נתפסים בקדושת עולה. (77) שהוא קדוש ואינו יכול למכרו. ושאלו: הלא הקונה עולה זו מקריב בהמה מחוסרת אבר, שאותו אבר לחובת המוכר הוא קרב, והלוקח נדר להביא עולה שלימה? ובירושלמי הובא ברש"י שם, מתרצים: כגון שנדר הקונה להביא שווה זוז מבהמה לעולה, והרי יש בבהמה זו כרי כמה זוזים. (78) כגון לב

1 יא. המקדיש בהמה תמימה למזבח, ונפל בה מום
2 ונפסלה⁵⁴ - הרי זו נערכת⁵⁵ ונפדית⁵⁶. ועל זה נאמר:
3 ואם כל בהמה טמאה⁵⁷ אשר לא יקריבו ממנה קרבן
4 לה', והעמיד את הבהמה וגומר. ויביא בדמיה קרבן
5 אחר קמותה.

(54) להקרבה, שאין בעל מום קרב על המזבח. (55) על ידי כהן. (56) מוכרים אותה ויוצאת לחולין. (57) שאין הכתוב מדבר בבהמה טמאה ממש, שהרי אמורה היא במקום אחר: "ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך" על כורחך בבהמה טהורה שהוממה ונפסלה הכתוב מדבר, וקוראה הכתוב: טמאה. ומכאן, הלשון: "ירעו עד שיסתאבו" המצוי בתלמוד במקום: עד שיוממו.

6 יב. כל המקדיש בהמה פחיה, בין טהורה בין
7 טמאה, בין קדשי (בדק) הבית⁵⁸ בין קדשי מזבח
8 שנפל בהן מום, או תמימה הראויה לקרב⁵⁹ כמו
9 שיתפאר - הרי זו צריכה העמדה בבית דין,
10 שנאמר: והעמיד את הבהמה. לפיכך, אם מתה⁶⁰
11 הבהמה קדם שתערף ותפדה⁶¹ - אין פודין אותה
12 אחר שמתה⁶², אלא תקבר⁶³. אבל אם הקדיש
13 שחוטטה או נבלה לבדק הבית⁶⁴ - הרי זו תפדה
14 פשאר מטלטלין⁶⁵.

(58) לאחר שהקדישה למזבח. (59) והקדישה לדמיה. (60) ואינה ראוייה עוד להעמדה. (61) ואפילו הועמדה והוערכה, אלא שלא הספיקו לפדותה עד שמתה. (62) ואפילו נשחטה. (63) "והעמיד - והעריך - את שיש לו עמדה יש לו ערכה ואת שאין לו עמדה אין לו ערכה". (64) שדמיהם יפלו לבדק הבית. (65) שחלה עליהם קדושת בדק הבית ונפדים ללא עמדה. והראב"ד מעיר שאפילו אם הקדישם למזבח (=לדמיהם) ואפילו הקדישם כשהם חיים, כל שקדם מומם להקדישם - יפדו ללא עמדה, שכלל הוא "בעלי מומים מעיקרם (=מתחילתם) לא היו בכלל העמדה והערכה" שהרי זה כמקדיש עצים ואבנים, שאינם ראויים למזבח ונפדים ללא עמדה. ומרן הכסף משנה מיישב דברי רבינו, שנקט בלשוננו: "לבדק הבית", שכן זהו המנהג, להקדיש מינים אלו רק לבדק הבית, ואין דרך העולם להקדיש שחוטה או נבילה למזבח. אבל ודאי יודה רבינו שאם הקדישם למזבח יפדו, שכן כתב: "ואם מתה קודם שתיפדה נפדית אחר שתמות, שהרי לא חלה קדושה גמורה על גופה (של בעלת מום מתחילתה - שהוקדשה למזבח), אלא על דמיה, מפני שהייתה בעלת מום קבוע" הרי כל שקדם מומה להקדישה שלא הייתה ראוייה כלל למזבח, כשתמות, נפדית היא ללא העמדה. אמנם כשתיפדה בחייה תצטרך העמדה והערכה.

15 יג. שחט בה שנים⁶⁶ או רב שנים⁶⁷ ועדין היא
16 מפרפסת⁶⁸ - הרי היא פחיה לכל דבריה⁶⁹ ונערכת.
17 והרי היא בכלל והעמיד והעריך עד שתמת.

(66) שני סימני השחיטה הושט והגרגרת. (67) שהשחיטה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבר שנפשו תלוייה בו, בקדשים כאלו. (89) וסתם הקדש לבדק הבית. (90) שנאמר "בערכך נפשות" לומר שערך כל הגוף נמשך אחרי ערך אבר שהנפש תלוייה בו, שאם אמר ערך לבי עלי נותן ערך כולו. (91) לדעת הרב"ז נתכוון רבינו, כיוון שהקדיש לבדק הבית, הקדיש את דמיו, וכיוון שהקדיש אבר שהנשמה תלוייה בו הרי זה ממילא כאילו הקדישו כולו, שהרי כל דמיו תלויים באבר זה, טול ממנו אבר זה אין לו דמים ושויוי כלל.

17 יט. האומר: ערפי עלי למזבח⁹² - מביא בערפו
18 קרבן. ואם אין ידו משגת לערף שלם⁹³ - הרי זה
19 דבר ספק אם נדון בהשג יד⁹⁴, הואיל והוציאו
20 בלשון ערף, או אינו נדון בהשג יד, הואיל ולמזבח
21 נדר⁹⁵. וכך המקדיש שדה אחזתו למזבח⁹⁶ - הרי זה
22 נפדית, והדמים נביאו בהן עולות למזבח. ויש בדבר
23 ספק, אם פודין אותה בערף הקצוב בה⁹⁷ או פודין
24 אותה בשויה, הואיל ולמזבח הקדיש⁹⁸. ודנין בכל
25 אלו וכיוצא בהן להחמירו⁹⁹.

(92) שכסף ערכי היא קרבן למזבח. (93) הקצוב בתורה. (94) לפי יכולתו הכספית, שאם אין לו את כל הסכום, נותן מה שבידו ונפטר. (95) ולא מצינו פדיון בקרבן מזבח אלא לפי שוויו. (96) שכסף שדהו היא קרבן למזבח. (97) חמישים שקל לזרע בית כור. (98) ולא מצינו בקרבנות מזבח שהוממו, שיפדו פחות משוים. (99) שבהקדש אומרים "יד הקדש על העליינה". ואם טובת ההקדש, שלא ישלם לפי שכר קצוב, אלא לפי דמי השדה וטיבה, הרי זה משלם כפי דמיה העולים על השכר הקצוב בתורה. והוא הדין להיפך.

פְּרָק טְשִׁיּוֹ

(1) איזה חרם הוא לבדק הבית ואיזה חרם ניתן לכהנים, מה בין חרמי כהנים לחרמי שמים, שהקדש בדק הבית חל על קדשי מזבח ולא להיפך, דין המקדיש עבדו ושפחתו הכנענים, ומשפט המקדיש את עצמו, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, ואינו ברשותו, אעפ"י שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, אם נדר להקדישו - חייב להקדישו כשיבוא לעולם משום נדרו, ראה לדבר מיעקב אבינו, הקדש בטעות אינו הקדש, והמתפס בטעות הרי זה מותפס וקדוש.

26 א. אחד האומר: הרי זה הקדש לבדק הבית², או
27 חרם³ לבדק הבית, או חרם לשמים⁴; וכן בכל
28 נכסיו, אם אמר פל נכסיו הקדש⁵ או חרם לבדק
29 הבית או חרם לשמים - הרי אלו יפלו לבדק הבית⁶.
30 אבל אם אמר חרם סתם⁷ - הרי אלו לפהנים⁸.
31 שסתם חרמים - לפהנים⁹; שנאמר: פל חרם
32 בישאראל לף יהיה¹⁰.

(2) לצרכי תיקון בנין בית המקדש ושכלולו, מלשון הכתוב (מלכים ב', יב, ו) "והם יחזקו את בדק הבית". (3) הקדש. חרם - הבדלה והפרשה, הסרת הדבר ממציאיותו לענין אחר,

או כבד. (79) כיוון שאין הבהמה יכולה לחיות בלי אבר זה, הרי זה כאילו הקדישה כולה.

1 טז. היתה בהמה פעלת מום שאינה ראויה לקרב⁸⁰,
2 והקדיש אבר מאבריה לדמיו⁸¹, בין שהנשמה תלוייה
3 בו בין שהנשמה אין תלוייה בו - לא נתקדש אלא
4 דמי אותו אבר בלבד⁸². ביצד? כגון שאמר: דמי
5 רגל פרה זו או דמי לבה הקדש למזבח - הוא
6 והקדש שתפין בה⁸³.

(80) על המזבח. (81) שיימכר ויביאו בדמיו עולה. (82) כיוון שאינו ראוי לעלות על המזבח מחמת מומו, אין לומר בו פשטה קדושה ככולו. (83) לא שותפות לחצאין, אלא כל אחד זוכה בשלו.

7 יז. וכן האומר: ראש עבד זה או לב חמור זה
8 הקדש למזבח⁸⁴, או שאמר: ראשי הקדש למזבח -
9 אינו חייב אלא בדמי ראשו⁸⁵. וראין פמה ישוה
10 אותו אבר אלו היה נמכר⁸⁶, ויביא בדמיו קרבן.

(84) דמיו יהיו קודש להקריבם עולה. (85) מכיוון שאינם ראויים להקרבה, אין לך מום גדול מזה, ולא נתקדשו אלא דמי אותו אבר בלבד. (86) הרב"ד שואל: מה ישווה אדם כאשר יוסר ראשו ואפילו לכלבים אינו ראוי שהרי אסור ליהנות מן המת, אכן, כוונת רבינו שימכרו את העבד לאחר, הגוף - לקונה, והראש יישאר למוכר, שאם הוא תורגמן או זמר או צופה למרחוק יהיה למוכר, ומה שישתכר בשאר אברי הגוף יהיה לקונה. וכן כתבו התוספות "שישומו אותו אבר שמכר לאיזו מלאכה הוא ראוי" והכוונה, כשהוא חכם, וממציא המצאות, ויכולים ליהנות ממנו עצה, שיש בה תועלת, כמו שישנם כמה שרים יועצים ואינם ראויים לעשות מלאכה אחרת, אלא זו שבראש. ולדעת הרב"ז בהבנת דברי רבינו, הכוונה שהמקדיש וההקדש שותפים הם לחצאים ממש, מכיוון שהקדיש אבר שהנשמה תלוייה בו, ואי אפשר להתקיים זה בלא זה, על כרחך חולקים הם בשווה. ומה שכתב רבינו: "אינו חייב אלא בדמי ראשו" לא התכוון לומר, אלא שאינו חייב ככולו כשם "שהוא חייב ככולו" בהלכה הבאה. וראייה לדבריו, דברי רבינו בהלכות מכירה פרק כז הלכה ח "האומר לחבירו ראש עבד זה או ראש חמור זה אני מוכר לך הרי זה מכר חציו, וכן הדין בכל אבר שהנשמה תלוייה בו.

11 יח. פמה דברים אמורים⁸⁷? בקדשי מזבח⁸⁸; אבל
12 בקדשי בדק הבית, האומר: דמי ראש חמור זה או
13 פבדו הקדש⁸⁹, או דמי ראש עבד זה או פבדו
14 הקדש, הואיל והוא דבר שהנשמה תלוייה בו - הרי
15 זה חייב בדמי פלו⁹⁰. שפל הקדש בדק הבית קדשת
16 דמים הוא⁹¹.

(87) שאינו חייב אלא בדמי האבר שהקדישו לדמיו. (88) שהקדישו, לדמיו, לצרכי עולות למזבח, ולפיכך אפילו הקדיש אבר שהנשמה תלוייה בו לא נתקדש אלא אותו אבר בלבד שלא מצינו בתורה דין זה שיהא הגוף נידון אחרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17) שהחרים נכסיו כדי לתתם לכהן. (18) ואסור ליהנות מהם בלא פדיון, בניגוד לחרמים שהגיעו ליד כהן, הרי הם כחולין, כשאר ממונו של כהן. (19) מידי הגזבר, ע"י הבעלים או ע"י אחרים. (20) שעל דעת כן החרים, שדמיהם יהיו לחיזוק בדק הבית. (21) כל עוד שלא נתנם לכהן אינו יכול לפדותם. אבל משהגיעו ליד כהן, יכול הכהן למכרם לכל מי שירצה (רש"י לבכורות לב). וכן בתוספתא ערכין פ"ד, מ"א. (22) שאינה נפדית (משנה בערכין כח:). אבל אינם אסורים לזרים כתרומה ביד כהן, אלא מיד שהגיעו לרשות כהן, הרי הם מותרים בהנאה לזרים (רדב"י) וכמבואר בסמוך ה"ה. (23) 'תורת כהנים' לפסוק זה, וכגירסת הגר"א שם. ועל-כרחך בחרמי כהנים הכתוב מדבר, שחרמי בדק הבית ודאי נפדים הם לעשות מהם צרכי בדק הבית (תוספות לערכין כח: דיבור-המתחיל חרמי).

18 ה. וְאֶחָד הַמְּחֵרִים קָרַעַע אוּ מִטְּלָטְלִין - הָרִי
19 אֱלוּ נִתְּנִין לְפָנָיו שְׂבָאוֹתוֹ מִשְׂמָר²⁴ בְּשַׁעָה
20 שְׂהָחֵרִים²⁵. חֲרָמֵי פְהֵנִים, כָּל זִמְן שֶׁהֵן פְּבִית
21 הַבְּעָלִים²⁶ - הָרִי הֵן הַקְּדָשׁ לְכָל דְּבָרֵיהֶם²⁷;
22 שְׂנֶאֱמַר: כָּל חֲרָם קָדָשׁ קָדָשִׁים הוּא לֵה'. נִתְּנוּ
23 לְפָנָיו - הָרִי הֵן כְּחֹלִין לְכָל דְּבָרֵיהֶם²⁸; שְׂנֶאֱמַר:
24 כָּל חֲרָם בְּיִשְׂרָאֵל לָךְ יִהְיֶה²⁹.

24) מבואר לעיל פ"ד, ה"ד. (25) אבל אינו נותנם לכל כהן שירצה, שנאמר "כשדה החרם לכהן", ונאמר בגזל הגר (במדבר ה, ח) "האשם המושב לה' לכהן". מה שם, קנאו ה' ונתנו לכהן שבאותו משמר (= שנאמר בו: מלבד איל הכיפורים אשר יכפר בו" - הכהן המכפר בו, לו יהיה הקרן והחומש), אף כאן נותנם לכהן שבאותו משמר (ערכין כח:). וגם מטלטלין הושוו לקרקעות בענין זה, כמבואר להלן ה"ז, ולפיכך ניתנים אף הם לכהני אותו משמר (גמרא שם). (26) טרם שהגיעו ליד הכהן. (27) אסורים בהנאה ומועלים בהם. (28) כשאר ממונו, ומוכרם לכל מי שירצה, אפילו לזרים. (29) ערכין כט. וכן בבכורות לב. וברש"י שם.

25 ו. פָּהֵן שְׂהִיתָה לֹו שְׂדֵה חֲרָם³⁰ שְׂזָכָה³¹ כֶּה אַחַר
26 הַיּוֹבֵל וְהַחֲרִימָה³² - הָרִי זֹו מִחֲרָמָת, וַיּוֹצֵאָה לְאַחֵיו
27 הַפְּהֵנִים³³. שְׂנֶאֱמַר: לְפָנָיו תִּהְיֶה אַחְזוֹתוֹ - מְלַמֵּד,
28 שְׂשְׂדֵה חֲרָמוֹ לֹו כְּשְׂדֵה אַחְזָה לְיִשְׂרָאֵל³⁴, שְׂאָם
29 הַחֲרִימָה - הִיא מִחֲרָמָת מְיָד.

30) שהחרימה ישראל והגיעה לחלקו. (31) יש להגיה כאן: או שזכה בה, וכן הנוסח בקריט ספר למבי"ט. והכוונה לשדה אחוזה שהקדישה ישראל לפני היובל, וגאלה אחד מיד ההקדש, והגיע היובל ולא גאלוה בעלים, שיוצאה לכהנים ביובל, כמבואר לעיל פ"ד, ה"כ. (32) חרם סתם, שהוא לכהנים. (33) שלא יאמר: הואיל ויוצאת לכהנים, והרי היא תחת ידי, תהא שלי. (34) וסדר הכתוב: "והיה השדה בצאתו ביובל... כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו", הרי זה בא ללמד ונמצא למד, להשוות שדה חרם שזכה בה כהן, לשדה אחוזה של ישראל (ערכין כט.).

30 ז. מְכַר הַכֹּהֵן שְׂדֵה חֲרָמוֹ³⁵, וְהַקְּדִישָׁה לֹוּקָח, אֶפְלוּ

אם מחול לקודש, ככתוב (מיכה ד, יג) "והחרמתי לה' בצעם": אם מחיים למות, ככתוב (יהושע י, מ) "ואת כל הנשמה החרים" (הכתב והקבלה, ויקרא כז, כט). (4) לה', השוכן בשמים. (5) אע"פ שאינו רשאי להקדיש כל נכסיו, כמבואר להלן ה"ב. (6) שאם "סתם הקדש לבדק הבית", כמבואר לעיל פ"ה, ה"ז, ובביאורנו שם, כל-שכן כאן, שפירש ואמר לבדק הבית או "לשמים". (7) ולא פירש למי. (8) ניתנים מתנה לכהנים שבאותו משמר, כמבואר בסמוך ה"ה, ולהלן ה"ד יתבארו ההבדלים בין חרמי שמים לחרמי כהנים. (9) משנה בערכין כח: כחכמים. ואע"פ שנאמר (ויקרא כז, כח) "כל חרם קודש קדשים הוא לה'?" נתכוון הכתוב לומר, שהחרם חל על קדשי קדשים, כמבואר להלן ה"א (שם). (10) אמנם במשנה שם, דרשו זה מפסוק אחר (ויקרא כז, כא) "והיה השדה... כשדה החרם לכהן", אבל כדברי רבינו נמצא בספרי זוטא במדבר, לפסוק זה, "מניין שאם החרים אדם כל נכסיו... כל חרם בישראל לך יהיה - מלמד, שסתם חרמים לכהנים".

1 ב. מְחֵרִים אָדָם מִן בְּקָרוֹ¹¹ וּמִצֵּאָנוּ וּמִעֲבָדָיו
2 וּמִשְׂפֹּחוֹתָיו הַכְּנַעֲנִים¹² וּמִשְׂדֵּה אַחְזוֹתוֹ. אֲבָל לֹא
3 יִחָרִים כָּל פְּהֵמָתוֹ, וְלֹא כָּל עֲבָדָיו, וְלֹא כָּל שְׂדוֹתָיו,
4 וְלֹא כָּל מִין שֵׁישׁ לֹו מִשְׂאֵר הַמִּטְּלָטְלִין; שְׂנֶאֱמַר:
5 מִכָּל אֲשֶׁר לֹו¹³. וְאָם הִחָרִים אֶת הַכֹּל, אֶפְלוּ הַחֲרָיִם
6 כָּל נְכָסָיו - הָרִי אֱלוּ מִחֲרָמֵי¹⁴. בֵּין שְׂהָחֵרִים
7 לְפְהֵנִים בֵּין שְׂהָחֵרִים לְבִדְק הַבַּיִת.

11) מקצת בקרו. (12) הקנויים לו קנין הגוף, אבל לא העברים, "שאינ אדם מקדיש דבר שאין גופו שלו", להלן ה"כ"א. (13) "ולא כל אשר לו" (ערכין כח). ושם אמרו: מכל אשר לו - ולא כל אשר לו (כל המטלטלין = רש"י). מאדם - ולא כל אדם (= עבדיו הכנענים). משדה אחוזה - ולא כל שדה אחוזה. והשווה לקמן פ"ח, ה"ג. (14) תוספתא ערכין פ"ד, מ"י, וכן מפורש במשנה ערכין כג: המקדיש נכסיו מעלין לו תפיליו (מרכבת המשנה).

8 ג. וְכָל מִי שְׂהָחֵרִים אוּ הַקְּדִישׁ כָּל נְכָסָיו - לֹוּקָחִין
9 כָּל מֵה שֵׁישׁ לֹו, וְאֶפְלוּ תַפְלִין שְׂבָרָא¹⁵, וְאִין
10 צָרִיף לֹוּמַר כָּלִי אֲמָנוֹתוֹ וּבְגָדָיו; שְׂהַכֹּל הַקְּדָשׁ אוּ
11 חֲרָם¹⁶.

15) משנה שם, וילוה מעות ויפדה אותן מן ההקדש (רש"י לבבא קמא קב:), שהמקדיש נכסיו, סובר מצוה הוא עושה, ודעתו גם על תפיליו (בבא קמא שם). (16) שאפילו בחייבי ערכין לוקחים אותם מהם, כמבואר לעיל פ"ג, ה"ט"ז אע"פ שמשאירים לו תפיליו, כמבואר שם ה"ט"ו.

12 ד. מֵה בֵּין חֲרָמֵי כְּהֵנִים¹⁷ לְחֲרָמֵי שְׂמִים? שְׂחֲרָמֵי
13 שְׂמִים - הַקְּדָשׁ¹⁸, וְנִפְדִין¹⁹ בְּשֹׁוֹיָהֵן, וְיַפְלוּ הַדָּמִים
14 לְבִדְק הַבַּיִת²⁰, וַיּוֹצֵאוּ הַנְּכָסִים לְחֹלִין; וְחֲרָמֵי כְּהֵנִים
15 - אִין לָהֵן פְּדִיוֹן לְעוֹלָם²¹, אֲלֹא נִתְּנִין לְפְהֵנִים
16 כְּתֵרוֹמָה²². וְעַל חֲרָם כְּהֵנִים הוּא אוֹמַר: לֹא יִמְכַר
17 וְלֹא יִגָּאֵל - לֹא יִמְכַר לְאַחַר, וְלֹא יִגָּאֵל לְבַעָלִים²³.

לפדותם, כשהוממו (=שהרי רוצה הוא להקריב בהמה אחרת במקומה), אבל בקדשי בדק הבית אין לבעלים עליהם יותר משאר אדם (=שהוא כבר מסר את שלו לגבוה) לפיכך אין בידו להתפיס".

ט. האומר: שזר זה הקדש⁴⁷ לאחר שלשים יום, ושחטו בתוך שלשים יום - הרי זה מתר בהנאה⁴⁸. הקדישו למזבח - הרי זה הקדש למזבח⁴⁹. אבל אם אמר: הרי זה הקדש מעכשיו לאחר שלשים יום⁵⁰, ושחטו בתוך שלשים יום - הרי זה אסור בהנאה⁵¹. ואם הקדישו בתוך השלשים למזבח - אינו מקדש⁵².

(47 לבדק הבית, שסתם הקדשות לבדק הבית, לעיל פ"ה, ה"ו. 48) שעדיין לא חל ההקדש מעכשיו (תוספתא תמורה פ"ג, מ"א). אלא שם כתוב "מותר באכילה", וכתב ה"אור שמח", הואיל ומקדיש זה לוקה משום "לא יחל", שחילל נדרו, הריהו מומר לעבירה כמו גנב, "וצריך ישראל כשר לבדוק את הסכין, ואח"כ יתננה למומר זה לשחוט בה, מפני שחזקתו שאינו טורח לבדוק", כלשון רבינו בה"ש חגיטה פ"ד, ה"ד, ולפיכך אם לא נבדקה סכינו - אסור לאכול משחיתתו, ואין השור מותר אלא בהנאה. (49) תוספתא שם, מהטעם האמור, שעדיין לא חלה עליו קדושת בדק הבית. (50) שאם יעברו השלשים יום ולא ימות, יחול עליו ההקדש למפרע. (51) שקדשי בדק הבית שנשחטו אינם ראויים עוד לפדיון, שאינם בני העמדה (לעיל פ"ה, ה"ב) ואין להם תקנה אלא קבורה (לחם-משנה). (52) תוספתא שם, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, כמבואר בהלכה הקודמת. ואע"פ שבה"ל גירושין פ"ט, ה"ד כתב רבינו: "אמר הרי זה גיטך מעכשיו או מהיום לאחר מיתתי ומת הרי זה ספק מגורשת, שמא אחר שאמר "מעכשיו" חזר בו מלשון "מעכשיו", וסמכה דעתו על לאחר מיתה", בכל זאת פסק רבינו כאן, שאם הקדישו בתוך שלשים אינו מוקדש, שבהקדש אפילו אם נאמר: "חזר בו מלשון מעכשיו" אין חזרתו מועילה, כדברי רבינו בה"ל מעשה הקרבנות פט"ו, ה"א: "שאין חזרה בהקדש, ואפילו תוך כדי דבור" (הגהות מחנה אפרים).

י. המקדיש עולה לבדק הבית - אין בה אלא עפוב גזרין בלבד⁵³. ומדברי סופרים, שלא תשחט עד שתפדה⁵⁴. לפיכך⁵⁵, אם עבר ושחטה - הרי זה פשרה⁵⁶.

(53) הגזברים מעכבים את שחיתתה עד שישימוה ויעריכוה כמה היא שוה, כדי לחייב את המקדיש בדמיה, אבל אין מעכבים את שחיתתה עד שיפדוה בעלים, כי אין זה אלא חוב על המקדיש, והוא ישלם לאחר שחיתתה, וזהו דין תורה (תמורה לב: ובי'תוספות' שם דיבור-המתחיל גופא). (54) שההקדש נתפס על גוף העולה. (55) הואיל ואין זה אלא מדברי חכמים. (56) והוא ישלם דמי שומתה לאחר זמן (תמורה שם).

יא. מחרים אדם בין קדשי קדשים⁵⁷ בין קדשים

היה לוקח הבעלים הראשונים שהחרימוה - הרי זו פשרה מקנה³⁷, וחוזרת לפהן שמקרה פיובל³⁸. אבל קרקע או מטלטלין של כהנים ולוים³⁹ - אינם מחרמיין אותן. שהרי אומר בשרה: פי אחזת עולם הוא לכם⁴⁰; ומטלטלין הקשו⁴¹ לקרקעות בתרמין, שנגאמר: מפל אשר ל⁴² ומשרה אחזתו.

(35) שזכה מידי ישראל האחרים, או שזכה בה אחר היובל, כבהלכה הקודמת. (36) ובדפוס רומי ובכת"י התימנים: זו. והכוונה לשרה, שלקחה לוקח זה. (37) שלא זכה בה ממורישיו, אלא לקחה מאחר. (38) כמבואר לעיל פ"ד, הכ"ו, שכשיגיע היובל הרי זו חוזרת למוכר, ואינה יוצאה לכהנים, "שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו", ואף כאן שדה זו הרי היא לכהן כשדה אחוזתו (ערכין כו.). (39) שזכו בקרקע ממורשיהם, וכן מטלטליהן שקנו לעצמן. (40) טעות סופר, וצ"ל: להם, כלשון הכתוב. וכן הוא בדפוסים קדומים. ואע"פ שפסוק זה מדבר בשדה הלוויים, הוא-הדין לכהנים (לחם-משנה). ולשון המשנה בערכין כח. שממנה מקור הלכה זו: "הכהנים היו מחרמים, שהחרמים שלהם". ומפרש רש"י: שנאמר בהם: כל חרם בישראל לך יהיה, וכיון שהיא שלו, מה הנאה בכך, אם יחרמה, הוא עצמו יזכה בה. ורבינו פסק כדעת רבי יהודה שם, שבין כהנים ובין לוויים אינם מחרמים, וראה בתוספות שם עמ' ב דיבור-המתחיל כמאן. שעיקר הטעם הוא מהכתוב, "אחוזת עולם היא להם". ואע"פ שכתוב בלוויים, הוא-הדין לכהנים. (41) הושוו. (42) אלו מטלטלין (שם כח.).

ח. המקדיש קדשי מזבח לבדק הבית - הרי ההקדש חל עליהן, ותערף הבהמה ותפדה, ויפלו דמיה לבדק הבית, והבהמה תקרב למה שהיתה בתחלה⁴³. אבל המקדיש קדשי בדק הבית למזבח ואמר: הרי זו עולה או שלמים, או החרימם לפהנים - לא עשה כלום⁴⁴, ואין הקדש מזבח ולא החרם⁴⁵ חל על קדשי בדק הבית, שאין אדם מקדיש דבר שאינו של⁴⁶.

(43) שאין קדושת המזבח נפקעת ממנה כל עוד שהיא תמימה, ולא בא הקדש בדק הבית אלא להוסיף עליה קדושת דמים (משנה בתמורה לב:): "ומקדישין אותם הקדש עילוי". והכוונה לבדק הבית, כמפורש בבבלייתא בגמרא שם, וכתב ה"קצות ספר": הרי זה כאילו אמר: הרי עלי מנה לבדק הבית, שחייב, כי אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. (44) ברייתא שם. (45) חרמי כהנים. (46) שקדושת מזבח או חרמי כהנים אינם התחייבות דרך נדר, אלא קדושת הגוף חלה על הבהמה עצמה. תדע, שהרי אין קדשי מזבח נפדים כשהם תמימים, וגם חרמי כהנים אינם נפדים לעולם, כמבואר לעיל ה"ד, ומתוך שהבהמה כבר הוקדשה לבדק הבית אינה שלו, ואין קדושה נוספת יכולה לחול עליה. אבל קדושת בדק הבית היא כמו נדר, ולפיכך חלה היא על קדושת מזבח, כאמור בביאורנו לעיל אות מ. וראה ב'תוספות' תמורה לב. דיבור-המתחיל מקדישין, טעם אחר בזה: "שבקדשי מזבח יש שם הבעלים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 קלים⁵⁸, בין חרמי כהנים בין חרמי בְּדֵק הַבַּיִת⁵⁹.
 2 וְאִם הָיוּ קִדְשִׁים שֶׁהוּא חַיֵּב בְּאַחֲרֵי־וְתָן⁶⁰ - נוֹתֵן אֶת
 3 דְּמִיָּהּ בֵּין לַכֹּהֲנִים בֵּין לְבֵדֵק הַבַּיִת, וְיִקְרְבוּ אוֹתָן
 4 הַקִּדְשִׁים אַחַר שִׁיפְדוּ לָמָּה שֶׁהֵן⁶¹.
- 5 (57 כגון עולה. 58 כגון שלמים ותודה. 59 כלומר,
 6 מתפס את הקדשים האלה לחרמים, שהם: או חרמי כהנים
 7 או חרמי בדק הבית (משנה בערכין כח:), שנאמר: כל חרם,
 8 קודש קדשים הוא לה'. על הכל חל חרם, אפילו על קדשי
 קדשים (שם וברש"י לתמורה לב.). 60 כגון שנדר הרי
 עלי עולה, והפריש בהמה לנדרו, ואח"כ החרימה, הואיל
 ואם מתה או נגנבה, הוא חייב להביא אחרת לנדרו, נמצאת
 שלו היא. 61 שאין משנים אותה לקדושה אחרת,
 כמבואר בתמורה לב. ולא חל החרם אלא על דמיה.
- 9 יב. הָיוּ נִדְבָה⁶² וְהַחֲרִימָן - פִּיצַד פּוֹדִין אוֹתָן?
 10 אוֹמְדִים כִּמָּה אָדָם רוֹצֶה לָתֵן בְּבִהְמָה זוֹ לְהַעֲלוֹתָהּ
 11 עוֹלָה שְׂאֵינוּ חַיֵּב בָּהּ⁶³, וְכָל הַנּוֹתֵן אוֹתוֹ שְׁעוֹר⁶⁴ -
 12 יִקְרִיב בְּהִמָּה זוֹ נִדְבָה כִּמּוֹ שֶׁהִיָּתָה.
- 62 שאמר הרי אלו עולות, ואינו חייב באחריותם אם מתו,
 נמצאו אינם שלו, ואיך יחול החרם עליהם? 63 אדם
 שאינו חייב עולה, אם ימצא בהמה בזול נוטלה להקריבה
 דורון לקונו, שגם מקדיש זה אחר שהפריש לנדרתו יצא ידי
 חובתו, ואם תמות אינו חייב להביא אחרת במקומה, ולא
 הפסיד אלא שלא הקריב דורון לקונו, וזוהי "טובת ההנאה"
 שיש לו עדיין בנדרתו. 64 כלומר, אין כופים את
 המקדיש לפדותה בדמים הללו ולהקריבה, כיון שאינה אלא
 נדבה וכבר נפטר מחיובו, אלא כל שיתן דמיה לכהנים או
 לבדק הבית יקריבנה. אבל בהלכה הקודמת המדברת
 ב"נדר" שחייב באחריותה, כופים את המתפס שיפדנה
 ויקריבנה, כדי לקיים נדרו. ורש"י בערכין כח: מפרש,
 שהמקדיש עצמו יתן דמיה, כדי טובת הנאה שיש לו בה,
 שיקריב דורון לקונו. ואמנם, אם לא ירצה לפדותה, יודה
 רש"י לרבינו, שגם אדם אחר יכול לפדותה ויקריבנה
 (משנה-למלך). והדמים יפלו לכהנים או לבדק הבית.
- 13 יג. יִשְׂרָאֵל שֶׁהַחֲרִים אֶת בְּכוֹר בְּהִמָּה לְשָׂמִים, בֵּין
 14 שֶׁהִיָּתָה תָּמִים בֵּין שֶׁהִיָּתָה בְּעַל מוֹם⁶⁵ - הָרִי זֶה
 15 מִחֲרָם⁶⁶. וְאִין צְרִיף לוֹמַר שֶׁהַחֲרִימוּ הַכֹּהֲנִים לְשָׂמִים
 16 אַחַר שֶׁבָּא לִידוֹ⁶⁷.
- 65 ששניהם מתנה הם לכהן, אלא שאם היה תמים -
 מקריבים את דמו ואימוריו למזבח. 66 ופדיותו מבוארת
 להלן הי"ד. 67 שהוא שלו, וכשנפל בו מום הרי הוא
 כשאר נכסיו, הל' בכורות פ"א, ה"ג.
- 17 יד. וְכִיצַד פּוֹדִין אוֹתָן⁶⁸? אוֹמְדִין כִּמָּה אָדָם רוֹצֶה
 18 לָתֵן בְּבִכּוֹר זֶה פְּדֵי שֶׁהִיָּתָה לוֹ וְתִהְיֶה הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ
 19 לְתַנּוּ לְכָל כֹּהֵן שִׁירְצָה, לְקַרְבּוֹ⁶⁹ אוֹ לְרַעוּ⁷⁰, וְכָל
 20 הַנּוֹתֵן אוֹתוֹ שְׁעוֹר - יִקַּח הַבְּכוֹר וְיִתְּנֵנוּ לְכָל כֹּהֵן
 21 שִׁירְצָה. וְיִפְלוּ הַדָּמִים לְבֵדֵק הַבַּיִת⁷¹.
- 68 (68 כשישראל החרימו, והרי אינו שלו, אלא של כהן, נמצא
 שגופו אינו מוחרם. 69) לכן בתו כהן או לכן אחותו.
 70) אבל הכהן עצמו, אסור לו ליתן כסף לישראל שיתן לו
 או לחברו הכהן בכור זה, שזה נראה ככהן המסייע בגורן
 לדוש ולזרות כדי שיתנו לו התרומות בשכרו, ואסור,
 כמבואר בהל' תרומות פ"ב, הי"ח והל' בכורות פ"א, הי"ד.
 71) משנה בערכין כח: ורש"י מפרש שם: שאותה טובת
 הנאה, שהישראל בעל הבכור יכול לקבל מאחר, יתן בעל
 הבכור לכהן בשביל החרם. עוד חילוק ישנו, שרש"י
 מפרשה לענין חרמי כהנים, ורבינו מסבירה לענין חרמי
 שמים, שהם לבדק הבית.
- 22 טו. הַמְּחַרִּים אֶת הַמַּעֲשֵׂר⁷² - הָרִי זֶה כִּמְחַרִּים שְׂלָמִי
 23 נִדְבָה, לְפִי שְׂאֵינוּ חַיֵּב בְּאַחֲרֵי־וְתָן⁷³.
- 72 מעשר בהמה, ודינו כשלמים, שנאכל לבעלים, ואין
 לכהנים בו כלום, אלא כולו לבעלים כפסח (הל' בכורות
 פ"ו, ה"ד). 73) שאם ימות, אינו חייב להקריב אחר
 במקומו, ולפיכך אומרים כמה אדם רוצה ליתן בבהמה זו
 להקריבה שלמים, והדמים יפלו לבדק הבית (רדב"ז).
- 24 טז. הַמְּקַדֵּשׁ שְׂקָלוֹ⁷⁴ לְבֵדֵק הַבַּיִת - הָרִי זֶה⁷⁵
 25 קִדְשׁ⁷⁶. הַקִּדְשִׁים בְּפוֹרִים לְבֵדֵק הַבַּיִת - אִינֵן קִדְשׁ⁷⁷.
 26 אֲבָל אִם הַקִּדְשִׁין הַכֹּהֵן אַחַר שֶׁבָּאוּ לִידוֹ - הָרִי אֵלָיו
 27 קִדְשׁ⁷⁸.
- 74) שהוא חייב באחריותו עד שיגיע ליד גזבר ההקדש,
 כמבואר בשקלים פ"ב, מ"א. 75) בכת"י תימן: הרי זה.
 76) שקלים פ"ח, מ"ח וכפירוש רבינו שם, שהשקל הוא
 לתרומת הלשכה לצרכי קרבנות, וכבר נתבאר לעיל ה"ח
 שקדושת בדק הבית חלה על קדושת מזבח. 77) שם,
 שהבכורים לכהנים הם, ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו
 (תוספות יו"ט שם), וראה בביאורנו לעיל אות מג.
 78) שהם נכסיו, וממון שלו, כמבואר בהל' בכורים פ"ד,
 הי"ד.
- 28 יז. הַמְּחַרִּים⁷⁹ חֲצִי עֶבְדוֹ וְשִׁפְתָּהּ - הוּא וְהַכֹּהֲנִים
 29 שֶׁתְּפִין בּוֹ⁸⁰. אֲבָל אִם הַקִּדְשִׁים אוֹ הַחֲרִים לְשָׂמִים⁸¹
 30 חֲצִי עֶבְדוֹ - כִּלּוֹ קִדְשׁ, כִּמּוֹ שֶׁבָּאוּ⁸². וְכָל הַמְּקַדֵּשׁ
 31 עֶבְדוֹ וְשִׁפְתָּהּ הַכֹּהֲנִים⁸³, אוֹ הַמְּקַדֵּשׁ כֹּל נִכְסָיו
 32 וְהָיוּ כֵּהֵן עֶבְדִים - הָרִי גּוֹפֵן קִדְשׁ⁸⁴. לְפִיכָּךְ אֲסוּרִים
 33 לְהַנּוֹת כֵּהֵן עַד שִׁיפְדוּ⁸⁵.
- 79) חרמי כהנים. 80) תוספתא ערכין פ"ד, הי"א. ובטעות
 נכתב שם "המקדיש" במקום "המחרים" (אור שמח).
 81) שהוא לבדק הבית. 82) לעיל פ"ה, הי"ח שבהקדש
 בדק הבית, נאמר: "בערכך נפשות", לומר שיהא "נידון
 בכבודו", הואיל והקדיש אבר שהנשמה תלויה בו, הרי זה
 חייב בדמי כולו, וכמבואר בביאורנו שם. 83) שגופם קנוי
 לו. 84) גיטין לח: 85) שימכרו לאחרים, ודמיהם יפלו
 לבדק הבית. וראה לקמן פ"ח, ה"ט.
- 34 יח. וְאִין הַגּוֹזְבִּין וְשָׂאִין לְקַח דְּמִיָּהּ מֵאַחֲרִים
 35 וְלְהוֹצִיא אוֹתָן לְחֲרוֹת⁸⁶; אֲלָא מוֹכְרִין אוֹתָן
 36 לְאַחֲרִים, וְאַחֲרִים מוֹצִיאִין אוֹתָן לְחֲרוֹת אִם רְצוּ⁸⁷.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ה' אדר ב' - ספר הפלאה - הלכות ערכין קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

את ביתו קודש לה" - מה ביתו שלו, אף כל שלו. (97) שעתידה לחזור ביובל למוכר, כלעיל פ"ד, הכ"ו. (98) ואלו אע"פ שהם שלו, אין גופם קנוי לו, כעבדים הנעננים (משנה בערכין כח). ובגמרא שם דרשו את הפסוק (ויקרא כז, כח) "אך כל חרם אשר יחריס... מאדם ובהמה" וגו' - מה בהמה יש לו רשות למכרה (לפיכך יכול להחרימה), אף כל שיש לו רשות למכרה. יצאו בנו ובתו ועבדו העברים, שאין לו רשות למכרם, כי אפילו אביה אינו יכול למכרה אלא עד ימי נעוריה.

13 **כב. אין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו⁹⁹. פיצד ?**
 14 **היה לו פקדון ביד אחר, וקפר בו זה שהוא אצל**
 15 **- אין הפעלים יכולין להקדישו¹⁰⁰. אבל אם לא קפר**
 16 **בו - הרי הוא ברשות בעליו בכל מקום שהוא¹⁰¹.**

(99) בבא קמא ס: שנאמר, ואיש כי יקדיש את ביתו - מה ביתו ברשותו, אף כל ברשותו. (100) בבא מציעא ז. בעובדא של מרחץ שרבו עליה שני אנשים. וכן בשו"ע י"ד רנח, סעיף ז ובביאור הגר"א שם. (101) בבא בתרא פח. בעובדא של מוכר דלועין, המובאת בסמוך הכ"ה, וכן הוכיחו ה'תוספות' בבבא קמא ע. דיבור-המתחיל לא כתבין.

17 **כג. במה דברים אמורים¹⁰² ? במטלטלין; אבל**
 18 **קרקע שגזלה אחר וקפר בה, אם יכול להוציאה**
 19 **בדיניו¹⁰³ - הרי זה יכול להקדישה, ואף על פי**
 20 **שעדין לא הוציאה; שהקרקע עצמה הרי היא**
 21 **ברשות בעליה¹⁰⁴.**

(102) שאין הבעלים יכולים להקדיש פקדון שכפר בו חברו ואינו ברשותם. (103) ע"י ראיות מספיקות. (104) שקרקע אינה נגזלת (בבא מציעא ז.). והשווה לעיל הל' שבועות פ"ז, ה"ד.

22 **כד. הגזל את חברו ולא נתיאשו הפעלים¹⁰⁵ -**
 23 **שניהם אינן יכולין להקדיש; זה - לפי שאינו שלו,**
 24 **וזה - לפי שאינו ברשותו¹⁰⁶. וכן פל פיוצא בזה.**

(105) שעדיין מצפים הם להצילה מידי הגזלן. (106) בבא מציעא ז. ואם הקדיש לאחר שנתיאשו הבעלים, ראה דינו בהל' איסורי מזבח פ"ה, ה"ז.

25 **כה. מי שהיה מוכר דלועין¹⁰⁷ או פיצים וכיוצא**
 26 **בהן, ובא לוקח ונטל אחת¹⁰⁸ והלך לו: אם היו דמי**
 27 **פל אחת ואחת¹⁰⁹ קצובין¹¹⁰ - הרי זה פמי שפסק¹¹¹,**
 28 **ואין המוכר יכול להקדיש דלעת זו, שהרי אינה**
 29 **ברשותו; ואם אין הדמים קצובין והקדישה¹¹² -**
 30 **מקדשת; שעדין ברשותו היא, שזה שלקחה לא**
 31 **לקחה דרך גזלה¹¹³. וכן פל פיוצא בזה.**

(107) ריבוי של דלעת, והיא פרי גדול וצהוב של צמח מקשה. (108) על-מנת לשלם לו. (109) בדפוסים קדומים: ואחת. (110) קבועים. (111) המוכר, את המחיר עם הלוקח וקנה הלוקח. (112) המוכר. (113) אלא

(86) וכל שכן, שאין הגזברים רשאים להוציאם לחירות, כמבואר בגיטין שם, והטעם, שלא יאמרו שהם מזוללים בנכסי הקדש, אבל דרך מכירה הכל יודעים שמוכרים אותם בשווים (תוספות שם דיבור-המתחיל אין הגזברים). (87) גיטין שם. והשווה דברי רבינו הל' נחלות פ"א, ה"ח: "אין האפטורפין רשאים להוציא עבדים לחירות אפילו ליקח מן העבד דמים שיצא לחרות, אבל מוכרים אותם לאחרים... ואותם האחרים הם שמשחררים אותם", וגם שם הטעם כדי שלא יזלזלו בנכסי היתומים, שלפעמים לא ידקדקו עמו בדמיו, כמבואר ב'מגיד משנה' שם, וראה במוספינו "תשובות רבינו" מה שהשיב לחכמי לונגיל בזה.

1 **יט. המקדיש ידי עבדו - פל היתר על פרוסתו⁸⁸**
 2 **קדש. ופיצד הוא מתפרינס עבד זה⁸⁹ ? לונה ואוכל,**
 3 **ועושה⁹⁰ ופורע. והוא שיעשה פחות פחות משה**
 4 **פרוטה⁹¹ ויפרע; שאם עשה בפרוטה - ראשון**
 5 **ראשון קנה הקדש⁹².**

(88) כל מה שהוא משתכר בעבודתו יותר מצרכי פרנסתו. ואע"פ שמעשי ידיו עדיין לא באו לעולם, אבל מתוך שידיו ישנן, נעשה כאילו אמר יקדשו ידי עבדי לעושיהם (רדב"ז). (89) שרבו אינו חייב במזונותיו, ומעשה ידיו הקדש לשמים. (90) שאם יעשה תחילה, הרי הפרוטה הראשונה תיקדש ותיאסר לו (גיטין יב. וברש"י שם עמ' ב.). (91) ואין הקדש חל על פחות משה פרוטה (רש"י שם). ולדעת ה'תוספות' שם דיבור-המתחיל פחות, כל הקדש חל אפילו על פחות משה פרוטה, אלא שאין בדעת המקדיש, שיחול על פחות משה פרוטה. (92) ונאסרה עליו (שם). וכל זה רק כדי פרנסתו, אבל כל היתר על פרנסתו קודש הוא, ואפילו יעשה פחות מפרוטה, לא יועיל לו, כי לא תיקנו היתר זה אלא כדי פרנסתו, לטובת העבד, וגם משום טובת ההקדש, שנזח לו שעבד זה יתפרנס ממעשה ידיו וישביח (שם).

6 **כ. המקדיש את עצמו - לא הקדיש אלא דמי⁹³,**
 7 **והרי הוא חזב בדמי עצמו. ומתן לו לעשות**
 8 **ולאכל⁹⁴, שהרי לא נתקדש גופו פעבד⁹⁵.**

(93) מה שהוא שוה כעבד הנמכר בשוק, כמבואר לעיל פ"א, ה"ט, והדמים יפלו לבדק הבית. (94) שאין מעשה ידיו הקדש, ואפילו מה שמרויח יותר מכדי מזונותיו, אין להקדש בו כלום (גיטין לט.). אבל אם יאמר יקדשו ידי לעושיהם, העדפתו על צרכי מזונותיו - הקדש, ואינו חייב בדמי עצמו, כי לא הקדיש אלא מעשה ידיו (רדב"ז). (95) שהוא קדוש כשאר נכסיו, ואסור ליהנות ממנו, כמבואר לעיל הי"ז. וראוי להעיר, שגם בעבד אין מועלים בו, מפני שאין מעילה בקרקעות, ועבד הוקש לקרקעות (הל' מעילה פ"ה, ה"י ע"פ הש"ס גיטין לט.).

9 **כא. אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו⁹⁶. פיצד ?**
 10 **פגון שהחריס בנו ובתו ועבדו ושפחתו העברים או**
 11 **שדה מקנתו⁹⁷ - הרי אלו אינן מהרמין; שאין אדם**
 12 **מקדיש דבר שאין גופו שלו⁹⁸.**

(96) בבא קמא סח: שנאמר (ויקרא כז, יד) "ואיש כי יקדיש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלוואתך. (128) כשאחזיר לך חובך. (129) וכל שבידו, אינו כמחוסר מעשה (ר"ן לנדרים פו.). (130) וכל אותו זמן לא יוכל לפדותה, אפילו כשירצה לשלם חובו. (131) ומחוסר זמן אינו כמחוסר מעשה (כתובות נט. ונדרים פו.).

20 ל. המִשְׁפִּיר בֵּית לְחִבְרוֹ וְחִזְרָו וְהִקְדִּישׁוּ - הָרִי זֶה
21 קִדְשׁ, וּפְקַעְהָ הַשְּׂכִירוֹת¹³². וְאִם דָּר בּוֹ הַשּׁוֹכֵר -
22 מְעַל¹³³.

(132) ערכין כא. ואע"פ שהבית משועבד לשוכר, ההקדש מפקיע מידי השעבוד, כדלקמן פ"ז, ה"ד. ואע"פ שהממשכן שדה אצל המלוה, אין הממשכן יכול להקדיש שדהו כל עוד שהיא ממושכנת, כמבואר בהלכה הקודמת? שכירות עדיפה, כיון שהבית חוזר למשכיר עם תום זמן השכירות, ללא כל תשלום, הרי הוא ברשותו, בניגוד לממשכן שדה שאינה חוזרת לו בלא דמים (רדב"ז). ויש להעיר שבתוספתא בבא מציעא פ"ט, מ"ב שנינו: "עמד בעל הבית והקדישה, אינה מקודשת עד שתחזור לרשותו", אולם ה'תוספות' בערכין כא. תירצו, שהתוספתא מדברת כשהשוכר הקדים ונתן למשכיר את כל שכרו, ואילו הגמרא בערכין האומרת, שהמשכיר יכול להקדיש, עוסקת כשלא הקדים לתת לו שכרו. וכן בירושלמי פסחים פ"ד, ה"ט. ומדברי רבינו נראה שאין חילוק בזה ואפילו הקדים השוכר ליתן את שכרו יכול המקדיש להשכיר, כסתמת הגמרא בערכין, ודברי התלמוד בבלי הם העיקר (רדב"ז). וראה ר"ן לנדרים מו: דיבור המתחיל היכי דמי. (133) חייב קרבן מעילה, ככל הנהנה מן הקדש, ככתוב בויקרא ה, טו. ויש להעיר, שרבינו כותב בהל' מעילה פ"ה, ה"ה: "אין מעילה אלא בתלוש מן הקרקע, אבל הנהנה מן הקרקע או מן המחובר לה לא מעל... וכן המקדיש בית בנוי, הדר בו לא מעל", וצריך עיון (לח"מ ומשנה-למלך).

23 לא. יִרְאֶה לִי, שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאִין אָדָם מִקְדִּישׁ דָּבָר
24 שְׂלֹא בָּא לְעוֹלָם, אִם אָמַר: הָרִי עָלַי לְהִקְדִּישׁוּ - הָרִי
25 זֶה חֵיב לְהִקְדִּישׁוּ פְּשִׁיבֹא לְעוֹלָם מִשׁוֹם נִדְרוֹ. וְאִם
26 לֹא הִקְדִּישׁ - הָרִי זֶה עוֹבֵר מִשׁוֹם בֵּל תֵּאָחֵר וְלֹא
27 יִחַל דְּבָרוֹ, וּמִשׁוֹם כָּכֵל הֵיבֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה, פֶּשְׁעָר
28 הַנְּדָרִים¹³⁴.

(134) ראה לעיל פ"א, ה"א.

29 לב. פִּיצַד? הָאוֹמֵר: הָרִי עָלַי לְהִקְדִּישׁ כָּל שְׂתַעֲלָה
30 מִצּוֹדְתִי מִן הַיָּם, הָרִי עָלַי לְתֵן לְעֲנִיִּים פְּרוֹת שְׂתוֹצִיא
31 שְׂדֵה זוּ, הָרִי עָלַי לְהַחְרִים אוֹ לְתֵן לְשׁוֹבֵיִים כָּל
32 שְׂאֵשְׁתֵּכֶר בְּשָׁנָה זוּ, וְכֵל פִּיּוּצָא בְּמֵאֲמָרִים אֵלּוּ - הָרִי
33 זֶה חֵיב לְתֵן וְלַעֲשׂוֹת בֵּהֶן מָה שְׂאֵמַר פְּשִׁיבֹאוּ לִידּוֹ.
34 וְזֶה וְכִיּוּצָא בּוֹ בְּכֻלֵּי נְדָרִים הוּא, לֹא בְּכֻלֵּי
35 הַקְּדוּשׁוֹת¹³⁵.

(135) השווה דברי רבינו בהל' מכירה פכ"ב, הט"ו "דין ההקדש ודין העניים ודין הנדרים אינו כדין ההדיט בקנייתו (= שאינו קונה דבר שלא בא עדיין לעולם), שאילו אמר

לקנותה, וכיון שאין דמיה קצובים, לא סמכה דעת הלוקח, שמא ידרוש מחיר גבוה ויחזירנה לו (בבא בתרא פח.). ומכאן הוציא רבינו את דינו לעיל הכ"ב, "שאם לא כפר בו, הרי הוא ברשות בעליו בכל מקום".

1 כו. אִין אָדָם מִקְדִּישׁ דָּבָר שְׂלֹא בָּא לְעוֹלָם¹¹⁴.
2 פִּיצַד? מָה שְׂתַעֲלָה מִצּוֹדְתִי מִן הַיָּם קִדְשׁ, מָה
3 שְׂתוֹצִיא שְׂדֵה זוּ מִן הַפְּרוֹת חֶרֶם¹¹⁵ - לֹא אָמַר כָּלּוֹם.
(114) נדרים פה: וכן בכתובות נט. והטעם, לפי שאין זה ברשותו, ואי אפשר להקדישו (קרי"ת ספר להמבי"ט). (115) לכהנים.

4 כז. הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: שְׂדֵה זוּ שְׂמִכְרְתִי לָךְ
5 לְכִשְׂאֵקְחָנָה מִמֶּךָ מִקְדִּישָׁת¹¹⁶, וּלְקַחְהָ - אֵינָה
6 מִקְדִּישָׁת. לְפִי שְׂפִשְׁהָ הִקְדִּישָׁה לֹא בָּאָה בְּרִשׁוֹתוֹ¹¹⁷.

(116) בכת"י התימנים: מוקדשת. (117) בכת"י התימנים: לא באת לרשותו. כלומר, כיון שמכרה, שוב אינה ברשותו ולא יכול היה להקדישה, מעתה גם תנאו להקדישה לאחר שיקחנה, אינו מועיל, שאי אפשר להקדיש דבר שאינו שלו (כתובות נט.).

7 כח. וְכֵן הַמִּקְדִּישׁ מַעֲשֶׂה יְדֵי אִשְׁתּוֹ - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה
8 וְאוֹכֵל¹¹⁸, וְהַמּוֹתֵר¹¹⁹ חִלִּין. אָמַר לָהּ: יִקְדְּשׁוּ יְדֵיךְ
9 לְעוֹשִׂיהֶן¹²⁰ - הוֹאִיל וְהֵן מְשַׁעֲבְדִין לוֹ¹²¹, הָרִי כָּל
10 מַעֲשֶׂה יְדֵיהָ קִדְשָׁה¹²². הָא לְמָה זֶה דוֹמָה? לְאוֹמֵר:
11 אֵילָן זֶה קִדְשׁ, שְׂכַל פְּרוֹת שְׂנַעֲשֶׂה לְהֵבֵא קִדְשׁ¹²³.
12 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(118) כלומר אין מעשה ידיה קדוש על פיו, שעדיין לא בא לעולם, ולפיכך מותר לה לאכול ממעשה ידיה (משנה בכתובות נח:) וכרבי יוחנן הסנדלר. (119) העודף על צרכי פרנסתו. רש"י שם פירש: המותר - הקדיש את מותר מעשה ידי אשתו מה שהיא עושה לו יותר על הראוי שפסקו לו חכמים, ראה במשנה שם סד: ובהלכות אישות פכ"א, ה"ב. (120) להקדוש-ברוך-הוא שעשאן. (121) לעשות מלאכתו, ומעשי ידיה הם שלו, כמבואר בהל' אישות פי"ב, ה"ג. (122) שהידים ישנו בעולם, וגם העודף על שיעור מעשי ידיה הראוי לו, שייך לו, תמורת מאה כסף שנותן לה בכל שבוע, נוסף על מזונותיה, כמבואר בכתובות נט. (123) הואיל והאילן ישנו בעולם, והשווה לעיל הל' נדרים פ"ג, ה"א, ופי"ב, ה"י.

13 כט. הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: שְׂדֵה זוּ שְׂאֵנִי מוֹכֵר לָךְ
14 לְכִשְׂאֵקְחָנָה מִמֶּךָ תִּתְקַדֵּשׁ - הָרִי זֶה מִקְדִּישָׁת¹²⁴
15 כִּשְׂיִקְחָנָה, שְׂהָרִי עֲתָה¹²⁵ (כָּא) יָדוֹ לְהִקְדִּישָׁה¹²⁶.
16 שְׂדֵה זוּ שְׂמִשְׁפַּנְתִּי לָךְ¹²⁷ לְכִשְׂאֵפְדָּנָה מִמֶּךָ¹²⁸ תְּהִי
17 קִדְשׁ - מִשְׁפָּדָה אוֹתָהּ תִּתְקַדֵּשׁ, שְׂהָרִי בְּיָדוֹ
18 לְפִדּוֹתָהּ¹²⁹. וְאִפְלוּ הֵיחָה מִמִּשְׁפַּנְתִּי לְזִמָּן קָצוּב¹³⁰,
19 שְׂהָרִי בְּיָדוֹ לְפִדּוֹתָהּ אַחַר הַזְּמָן¹³¹.

(124) בכת"י התימנים: מוקדשת. (125) טרם שמכרה. (126) מועיל תנאו גם על לעתיד (כתובות נט.). (127) כנגד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ה' אדר ב' - ספר הפלאה - הלכות ערכין קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלומר, שלא אמר שור שחור שיצא ראשון יהיה הקדש, אלא יהיה מותפס בקדושה כשור זה שהוא קדוש, נמצא שהשור שיצא מביתו הוא כמו תמורת הקדשים. שנאמר בה (ויקרא כז, לג) "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש", והלכה היא (נזיר לא.), שתמורה בטעות היא קודש. וכמו שאמרו (תמורה יז.) "יהיה קודש - לרבות שוגג כמזיד... כסבור לומר שור שחור ואמר לבן, הרי זו תמורה", וראה לעיל ה' נדרים פ"ד, ה"ז "ואין נשאלין על התמורה" ובביאורנו שם. וב"קריית ספר" מקיים את הנוסח שלפנינו, כי אילו היה יודע שהראשונה אינה קודש, היה מתפס השניה בבהמה אחרת קדושה, או שהיה מקדישה, היא עצמה, בלא התפסה, ולפיכך הקדש השניה אינו הקדש טעות.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) במה פודים את ההקדשות ומי מוסיף חומש על הקרן, שאין הקדש שני טעון חומש בפדיונו, דין הקדש שוה מאה דינר שחללו על שוה פרוטה, לעולם יד הקדש על העליונה בין כשפדה בכסף בין כשפדה במשיכה, שהקדש מפקיע מידי שיעבוד, החילוק בין בריא לחולה לענין קנוניא על ההקדש, שאין הקול מועיל בהקדש ובהפקר.

16 א. הַהֲקֵדְשׁוֹת² אֵין פּוֹדִין אוֹתָן לֹא בְּקֶרֶעַ, וְלֹא
17 בְּעֵבְדִים, שֶׁהָרִי הֶקְשָׁן³ לְקִרְקָעוֹת⁴, וְלֹא בְּשִׁטְרוֹת⁵
18 (מִפְּנֵי), שְׁאֵין גּוֹפֵן מִמּוֹן⁶. שְׁנֵאמַר: וְנָתַן אֶת הַכֶּסֶף⁷
19 - אֶחָד הַכֶּסֶף וְאֶחָד שְׁאָר הַמִּטְלָטְלִין⁸ שְׁשׁוּיִן כֶּסֶף,
20 וְאֶפְלוּ סְבִיין⁹.

(2) שאדם מקדיש לבדק הבית. (3) הושוו. (4) כמבואר לעיל ה' שבועות פ"ג, ה"ד. (5) שאחרים חייבים לו כסף, ונתנו לו שטרות אלו לראיה. (6) הנייר אינו שוה כלום, ואינו עומד אלא לראיה שבו (רש"י לשבועות ד:). (7) פסוק זה כצורתו אינו נמצא בתורה, אלא כתוב (ויקרא כז, יט) "ויסף חמשית כסף ערכך עליו וקם לו", ורבינו נמשך בזה אחר לשון הגמרא בקידושין ה, א. שאמרו שם: "שטר אין פודין בו הקדש ומעשר שני, דכתיב: ונתן הכסף וקם לו". וכבר העירו ה'תוספות' בשבת קכח, א דיבור-המתחיל ונתן, שאין הפסוק כן, אלא שדרך הש"ס לקצר ולומר בלשון קצרה. ומקור דין זה נמצא במס' בכורות נא, ב: "ולא הקדשות בכל אלו". ומפורש ב'תורת כהנים' פ' בחוקותי פרק יא "וכל ערכך יהיה בשקל הקודש - יכול בעבדים ובשטרות ובקרקעות? תלמוד-לומר: בשקל הקודש". (8) כמו שאמרו ב'תורת כהנים' שם: "ופדה בערכך (ויקרא כז, כז) - לרבות דבר המטלטל", וכן בערכין כז, א: "שוה כסף ככסף". (9) קליפות של גרגרים טחונים, לאחר שהבדילו מהם את הקמח, וראה בבא-קמא ז, א.

21 ב. כָּל הַפּוֹדָה קִדְשֵׁיו - מוֹסִיף חֲמִשָּׁה¹⁰. וְאֶחָד
22 הַמִּקְדִּישׁ עֲצָמוֹ אוֹ אֶשְׁתּוֹ אוֹ הַיֹּרֶשׁ - מוֹסִיפִים
23 חֲמִשָּׁה¹¹, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָה¹². וְאִם הַחֲמִשׁ לֹא יִהְיֶה אֵלָּא
24 מִן הַמִּטְלָטְלִין¹³. וְהַחֲמִשׁ שְׁמוֹסִיף - הָרִי הוּא
25 כֶּהֱקֵדֵשׁ עֲצָמוֹ¹⁴, וְדִין אֶחָד לָהֶם.

(10) משנה בבא-מציעא נה, ב. כמפורש בתורה (ויקרא כז,

כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש לבדק הבית, או יהי אסור עלי או אתננו לצדקה, אע"פ שאינו מתקדש לפי שאינו בעולם, הרי זה חייב לקיים דברו, שנאמר ככל היוצא מפיו יעשה". והראב"ד שם מגדיר ואומר: שאין הדברים אמורים אלא כשחייב עצמו בכך, שאמר: אתן לעניים כך וכך, מן הפירות שיצאו בכרם שלי (= וזה דוקא כשהנודר חי), אבל אם אמר: ינתן לעניים כך וכך מפירות שלא באו לעולם לא קנו עניים, שהרי לא חייב עצמו ואין כאן שום נדר. וכן אם מת הנודר לא קנו עניים כלום, שאין היורשים חייבים לקיים נדר מורישם. ובשו"ע חושן-משפט סימן ריב, סעיף ז בהגהות הרמ"א פסקי, שכן ראוי להורות.

1 לֵג. רְאֵיהּ לְדָבָר זֶה, מֵה שְׁאֵמַר יַעֲקֹב אֲבִינוּ: וְכָל
2 אֲשֶׁר תִּתֵּן לִי עֶשֶׂר אֲעֲשֶׂרְנּוּ לָךְ. וְנֵאמַר: אֲשֶׁר נִדְרַתָּ
3 לִי נֶשֶׂם נִדְרָה¹³⁶. וְהָרִי הָאוֹמֵר¹³⁷: לֹא אֶפְטָר מִן הָעוֹלָם
4 עַד שְׁאֵהִיָּה נֹזֵר - חֵיב לְנַהֵג בְּנִזְיוֹת¹³⁸ וְאִם עַל פִּי
5 שְׁעִדִין לֹא נִדָּר בְּנִזְיוֹר¹³⁹; הוֹאִיל וְאֵמַר שְׂיִדָּר בְּנִזְיוֹר
6 - חֵיב לְהִנְזֹר¹⁴⁰. וְזֶה פִּיּוּצָא בּוֹ. וְכֵּן רְאוּי לְדוּן.

(136) אע"פ שבשעה שיעקב הקדיש את עישור נכסיו לא היה לו נכסים כלל, התחייב בדיבורו מחמת נדרו. (137) ושמא תדחה ראייה זו, לומר שהדיבור: אשר נדרת לי, אינו מוסב על המעשר, אלא על הצהרתו: "והיה ה' לי לאלוקים" שנדר באותה שעה, ככתוב (שם כא), לפיכך מביא רבינו ראייה שניה (רדב"ז). (138) מיד, "שמא ימות עתה", כמבואר לעיל הלכות נזירות פ"א, ה"ד. (139) להיות נזיר מעכשיו. (140) מיד, ולקבל עליו נזירות, כדי שלא יבוא לידי חילול נדרו, הרי שאע"פ שלא קיבל עליו לנהוג נזירות מעכשיו, חייב להנזר מחמת נדרו (מעשה רוקח).

7 לֵד. הֲקֵדֵשׁ טְעוֹת - אֵינוֹ הֲקֵדֵשׁ¹⁴¹. בְּיִצְדָּ? הָאוֹמֵר:
8 שׁוֹר שְׁחוֹר שְׁיִצָּא מִבֵּית רֵאשׁוֹן הָרִי הוּא הֲקֵדֵשׁ,
9 וְיָצָא לָבָן - אֵינוֹ הֲקֵדֵשׁ¹⁴². דִּינָר זָהָב שְׁיַעֲלֶה בְּיָדִי
10 רֵאשׁוֹן הָרִי הוּא הֲקֵדֵשׁ, וְעֵלָה שֶׁל כֶּסֶף - אֵינוֹ
11 הֲקֵדֵשׁ¹⁴³. חֲבִית שֶׁל יַיִן שְׁתַּעֲלֶה בְּיָדִי רֵאשׁוֹנָה
12 הֲקֵדֵשׁ, וְעֵלָה¹⁴⁴ שֶׁל שֶׁמֶן, בֵּין שְׁתֵּי יָקָר מִן הַשֶּׁמֶן
13 פְּאוֹתוֹ מְקוֹם¹⁴⁵ אוֹ הַשֶּׁמֶן יָקָר מִן הַיַּיִן - אֵינוֹ
14 הֲקֵדֵשׁ¹⁴⁶. הַתְּפִיס בֶּה אַחֲרַת וְאֵמַר: זֹו כְּזוֹ - הָרִי
15 הַשְּׁנִיָּה הֲקֵדֵשׁ¹⁴⁷. וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(141) כשם שנדר בטעות אינו נדר (לעיל ה' נדרים פ"ה, ה"ג). (142) ואין אומרים מקדיש זה נתכוון בעיקר לשור שיצא ראשון לכל השוורים שיצאו מביתו, וזה שהזכיר "שחור" לאו דוקא, כי סבור היה שיצא שחור ראשון (משנה בנייר ל: ובתוספות שם). (143) שם, התיאור הראשון - בקדושת הגוף, וזה - בקדושת דמים (רבינו בפירושו שם). (144) בכת"י התימנים: ועלת. (145) נמצא שעלה בירו פחות מדמים שנדר, אין אומרים שנוח לו בפחות. (146) שם במשנה, ובגמרא שם לא: (147) הדבר תמוה, אם הראשונה אינה קדושה, איך יתפס בה אחרת, ובמה תתקדש? ולפיכך מגיה ה"לחם משנה" "התפס באחרת".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בקדושת הראשון, שלא באה לו קדושתו מחמת עצמו (בבא-מציעא נד: וברש"י).

ה. לְפִיכָף, אִם חִלְלָהּ²⁵ בְּהֵמָה עַל בְּהֵמָה שְׁנִיָּה, בֵּין
בְּקֹדְשֵׁי בְּדֵק הַבַּיִת בֵּין בְּקֹדְשֵׁי מִזְבֵּחַ שְׁנֹפֵל בָּהֶם
מוֹם²⁶, או שֶׁהִמִּיר בְּקֹדְשֵׁי מִזְבֵּחַ²⁷, כִּשְׁהוּא פֹדֶה אֶת
הַשְּׁנִיָּה²⁸ שְׁחָלַל עָלֶיהָ או אֶת הַתְּמוּרָה לְעִצְמוֹ²⁹ -
אֵינוֹ מוֹסִיף חֲמִישׁ³⁰.

(25) פדה, החליף הקדש לחול. (26) שאין קדשי מזבח נפדים עד שיפול בהם מום, כמבואר לעיל פ"ה, הי"א-יב. (27) שאמר על בהמת חולין שיש לו: הרי זו תחת זו, ושתייהן קודש, ככתוב (ויקרא כז, לג) "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". ודקדק רבינו לכתוב: בקדשי מזבח, כי קדשי בדק הבית אין עושים תמורה, כבסמוך ה"ז. (28) כגון שנפל גם בשניה מום. (29) שהמקדיש עצמו הוא הפודה, ובהקדש ראשון דינו להוסיף חומש, ראה לעיל ה"ד. (30) שאין מוסיפים חומש על הקדש שני, כאמור בהלכה הקודמת.

ו. הַמְּפָרִישׁ אֶשֶׁם לְהַתְּכַפֵּר³¹ וְנֹפֵל בּוֹ מוֹם,
וְהוֹסִיף עָלָיו חֲמִישׁ וְחָלְלוֹ עַל בְּהֵמָה אַחֶרֶת, וְנִתְכַפֵּר
בְּאֶשֶׁם אַחֶר³², וְנִתְקַח³³ הַבְּהֵמָה שְׁחָלַל עָלֶיהָ
לְרַעֲיָהּ³⁴, כִּמּוֹ שִׁיתְּבָאָר בְּמִקְוָמוֹ³⁵ - הֲרִי הוּא סֶפֶק
אִם מוֹסִיף עָלֶיהָ חֲמִישׁ³⁷, הוֹאִיל וְהוּא קָרְבַּן עוֹלָה³⁸
וְהֲרִי הוּא גּוֹף אַחֵר וְקֹדֶשֶׁה אַחֶרֶת³⁹, או אֵינוֹ מוֹסִיף
עָלֶיהָ חֲמִישׁ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בָּאָה מִכֹּחַ הַקֹּדֶשׁ רִאשׁוֹן
שֶׁכָּבֵר הוֹסִיף עָלָיו חֲמִישׁ⁴⁰.

(31) לשם אשמו. (32) שאבד לו אשם שני זה, ונתכפר בינתיים באחר, ואח"כ נמצא זה. (33) נעקרה מדין קרבן אשם. (34) שמוסרים אותה לרועה, ותרעה עד שיפול בה מום ותיפדה, ודמיה נופלים לקרבן עולת נדה. (35) הלי פסולי המוקדשין פ"ד, ה"טו. (36) אשם זה שניתק לרעה. ובכ"י תימן: הרי היא. (37) בשעת פדיונו. (38) שדמיו עולה, ואף הוא בעצמו אם הקריבוהו עולה, כשר הוא, כמבואר שם. (39) כלומר, אע"פ שזהו אותו הגוף שנתפס באשם הראשון, ואין מוסיפים חומש על הקדש שני הנתפס בראשון - בכל זאת קדושה אחרת נתחדשה בו, שמתחילה היה אשם ועכשיו הוא עולה, הרי זה כהקדש ראשון, ודינו להוסיף חומש בפדיונו (כסף-משנה). (40) תמורה ט, ב - בעיה שלא נפשטה. ובכ"י התימנים: הנוסח: "והרי הוא גוף אחר וקדושה אחרת", וכן הגירסא ב'קריית ספר' להמב"ט, ודוקא מתוך שהאשם השני הוא גוף אחר וקדושה אחרת, יש מקום לספק, שהרי הוא כהקדש חדש ויוסיף חומש בפדיונו, אבל כל שהוא גוף אחד ושתי קדושות (כגון, הפריש אשם, ואבד, ונתכפר באחר ונמצא הראשון וניתק לעולה, והומם) אין מוסיפים עליו חומש, אע"פ שעבר לקדושה אחרת, הואיל והוא טפל לאשם שנתכפר בו - דינו כהקדש שני, וכן דעת ה'הל'ם משנה' שזוהי הנוסחה הנכונה, וכלשון הראשון בגמרא שם. וכתב הרב"ז, הואיל וזה ספק, אם לא תפס הגזבר, אין מוציאים

(טו) "ואם המקדיש יגאל... ויסף חמישית כסף ערכך עליו". (11) 'תורת כהנים' לפסוק הנ"ל "ואם" - לרבות האשה והיורש. (12) לעיל פ"ד ה"ה, ופ"ה ה"ג. ושם מבואר, שהחומש הוא רביע הקרן. (13) בבא-מציעא נד, א. שנאמר: "חמישית כסף ערכך עליו" - עליו, לרבות חומשו כמותו. (14) שאם חזר וחילל את החומש, מוסיף עליו חומש, שכן אמרו (שם נד): "חומש כתחילת הקדש", שמאליו נתווסף, ולא נתפס תחת הראשון שיקרא הקדש שני שאין מוסיפים עליו חומש, כמבואר בסמוך ה"ד (רש"י). והשווה ה' מעילה פ"א, ה"ה (לפי האור שמח').

ג. הַפֹּדֶה קֹדְשָׁיו - אֵין הַחֲמִישׁ מְעַבֵּב, אֶלָּא מֵאֵחָר
שְׁנַתן אֶת הַקֶּרֶן יֵצֵא הַקֹּדֶשׁ לְחֵלִין וּמִתָּר לְהַנּוֹת¹⁵ בּוֹ.
וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים¹⁶, שְׁאִסּוּר לוֹ לְהַנּוֹת עַד שְׁיִתֵּן
הַחֲמִישׁ, שְׁמָא יִפְשַׁע¹⁷ וְלֹא יִתֵּן. אֶבֶל בַּשַּׁבָּת, מִפְּנֵי
עֲנֵג שַׁבָּת¹⁸, הַתִּירוֹ לוֹ לְאָכַל וְאֵף עַל פִּי שְׁעֵדִין לֹא
נִתֵּן אֶת הַחֲמִישׁ, וְהֲרִי הַגְּזָרִין תּוֹבְעִין אוֹתוֹ¹⁹.

(15) בבא-מציעא נד, א. שארבעת הזוזים (=דמי הקרן) פדו את ההקדש כנגדם, והזוז החמישי (=החומש) אינו מכלל הפדיון, אלא תוספת היא, שמוסיף מאליו (שם). (16) החכמים "שהיו סופרים כל האותיות שבתורה" (קידושין ל.). (17) יתעצל ויטייאש ולא יתן עוד (רש"י בבא-מציעא נד.). (18) ככתוב (ישעיה נח, יג) "וקראת לשבת עונג". (19) זהו טעם שני, שהרי הגזברים תובעים אותו, ולא יפשע, ומשום עונג שבת התירו, אבל בחול אין טעם זה לבדו מספיק להתיר לו (בבא-מציעא נד. כרבי יוחנן).

ד. קֹדְשֵׁי מִזְבֵּחַ שְׁנֹפֵל בָּהֶן מוֹם וְנִפְדוּ, אִם פָּדָה
הַמְּקַדֵּשׁ עִצְמוֹ - מוֹסִיף חֲמִישׁ כִּשְׁאָר הַהַקֹּדְשׁוֹת²⁰.
וְהַמְּקַדֵּשׁ שֶׁפָּדָה לְעִצְמוֹ הוּא שְׁמוֹסִיף חֲמִישׁ, לֹא
הַמְּתַכַּפֵּר בָּהּ שֶׁפָּדָהּ²¹. וְהַקֹּדֶשׁ רִאשׁוֹן הוּא שְׁחִיב
בְּתוֹסַפַּת חֲמִישׁ, אֶבֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנִי²² אֵינוֹ מוֹסִיף עָלָיו
חֲמִישׁ²³; שְׁנֵאמַר: וְאִם הַמְּקַדֵּשׁ יִגְאֵל אֶת בֵּיתוֹ וְיִסֵּף
חֲמִישִׁית - הַמְּקַדֵּשׁ לֹא הַמְּתַפִּיס²⁴.

(20) ראה לעיל פ"ה הי"א, שפדיון קרבן שהומם מפורש בתורה (ויקרא כז, יא) "ואם כל בהמה טמאה... והעריך הכהן אותה". ושם (פסוק יג) נאמר: "ואם גאול יגאלנה ויסף חמישיתו". ודקדק רבינו לכתוב: "המקדיש עצמו", לומר, שאם אחרים פדאו אינם מוסיפים חומש, כמבואר לקמן פ"ח, ה"ה. וכתב רבינו בהל' תמורה פ"ד, הי"ג: "ירדה תורה לסוף מחשבת האדם וקצת יצרו הרע, שטבע של אדם נוטה להרבות קנינו ולחוס על ממונו, ואע"פ שהקדיש - אפשר שחזר בו וניחם ויפדה בפחות משוויו, אמרה תורה, אם פדה לעצמו יוסיף חומש". (21) שאם אחד נדר להביא קרבן, והפרישו חבריו משלו, שהנדר יתכפר בו, והומם, אין המתכפר מוסיף חומש, שנאמר "ואם המקדיש יגאל" וגו' - מקדיש ולא מתכפר (תמורה י.). (22) שנתחלל הקדש ראשון עליו, ונתפס בקדושתו. (23) כשהומם ובא לפדותו, וכמבואר בסמוך. (24) את השני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 תַּחֲתֵיהֶּ, דִּין תּוֹרָה. אָבֵל מִדְּבַרְיֵהֶם צָרִיף חֲקִירַת
22 דְּמַיִם, אִם הֵיְתָה זֶה שֶׁחִלַּל עָלֶיהָ שָׁוָה אוֹ יִשְׁלִים
23 דְּמֵיהָ.⁵¹

(50) שהקדשים אסורים בגזירה (=גזיזת צמרם) ואסור לעבוד בהם, ככתוב (דברים טו, יט). (51) במס' ערכין כט, א. משמע, שגם קדשי בדק הבית אינם נפדים לכתחילה אלא בשווים, וזהו דין תורה, ש"ערכך" משמעה השיווי המלא ('קריית ספר').

24 י. שָׁמוּ אוֹתָהּ שְׁלִשָּׁה⁵² וְאָמְרוּ שָׁזוּ בְּדַמֵּיהָ, אָפְלוּ
25 בָּאוּ אַחֵר פֶּן מָאָה וְאָמְרוּ: שֶׁל קֹדֶשׁ הֵיְתָה יָפָה -
26 אֵינּוּ חוֹזֵר. הוֹאִיל וְחֲקִירַת הַדְּמַיִם מִדְּבַרְיֵהֶם, לֹא
27 הִתְמִירוּ בָּהּ⁵³. אָבֵל אִם שָׁמוּ אוֹתָהּ שְׁנַיִם, וּבָאוּ
28 שְׁלִשָּׁה וְאָמְרוּ שְׁהוּנָה⁵⁴ הִתְקַדֵּשׁ בְּכָל שְׁהוּא⁵⁵ -
29 חוֹזֵר.⁵⁶

(52) שמאים ממונים ע"י גזבר ההקדש. (53) תמורה כז, ב. (54) נתאנה. (55) אפילו פחות מכדי שתות, שבהדיוט נקנה המקח, ואין המאנה מחזיר את האונאה למתאנה (בבא מציעא נ:). (56) תמורה כז, ב.

30 יא. אֵין פּוֹדִין אֶת הַהֶקְדֵּשׁ אֲכַסְרָה⁵⁷, אֲלֹא בְּחֲקִירַת
31 דְּמַיִם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁸. וְאִם פָּדָה - יֵד הַקֹּדֶשׁ עַל
32 הָעֵלְיוֹנָה. פִּיצַד? פָּרָה זֶה תַּחַת פָּרָה זֶה שֶׁל הַקֹּדֶשׁ,
33 טְלִית זֶה תַּחַת טְלִית זֶה שֶׁל הַקֹּדֶשׁ - הַקֹּדֶשׁ פְּדוּי⁵⁹,
34 וְיֵד הַקֹּדֶשׁ עַל הָעֵלְיוֹנָה: אִם הֵיְתָה הַשְּׁנִיָּה יָפָה מִן
35 הֶרְאִשׁוֹנָה בְּיוֹתֵר - לוֹחֲקִין אוֹתָהּ הַגִּזְבְּרִין
36 וְשׁוֹתְקִין⁶⁰; וְאִם אֵינָה יָפָה - מְשַׁלֵּם⁶¹ אֶת הַדְּמַיִם,
37 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁶², וּמוֹסִיף חֲמִשׁ. אָבֵל אִם אָמַר: טְלִית
38 זֶה בְּעֶשֶׂר סְלָעִים תַּחַת טְלִית שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, וּפָרָה זֶה
39 בְּעֶשֶׂר סְלָעִים תַּחַת פָּרָה זֶה שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, אָפְלוּ הֵיְתָה
40 שֶׁל הַקֹּדֶשׁ שָׁוָה חֲמִשׁ וְשָׁלוּ עֶשֶׂר - הֲרִי זֶה מוֹסִיף
41 חֲמִשׁ וְנוֹתֵן שְׁתֵּי סְלָעִים וּמְחַצֵּה⁶³, שֶׁהֲרִי בְּדַמַיִם
42 קְצוּבִים פָּדָה⁶⁴. וְשְׁנִיָּה אֵינָה טְעוּנָה חֲמִשׁ, כְּמוֹ
43 שֶׁבְּאַרְנוֹ⁶⁵.

(57) באומד ובהשערה ללא שקילה או מדידה מדוייקת ('תורת כהנים' בחוקות), שנאמר (ויקרא כז, יב) "והעריך הכהן אותה בין טוב ובין רע", יעיין בדבר - אם טוב ואם רע הוא. אכסרה - לשון יוונית, ונמצאת במשנה: דמאי פ"ב, מ"ה; מעשר שני פ"ד, מ"ב. (58) לעיל ה"ח. (59) ויוצא לחולין, ובקדשי בדק הבית מדובר, שאין עושים תמורה, כי בקדשי מזבח אינם יוצאים לחולין, אלא "הוא ותמורתו יהיה קודש". או בקדשי מזבח, שקדם מומם להקדישם, שאינם עושים תמורה (בבא מציעא נה. וב'תוספות' שם, דיבור המתחיל פרה זו). (60) כיוון רבינו למה שאמרו בירושלמי' (מעשר שני פ"ד, ה"ב) "הקדש שפדאו יותר על דמיו תפס הכל . . . שכן אדם מצוי להיות מרובה בהקדשו, שאלו את רבי אמי: נבדק אותו האיש, ואמר לא לכך נתכוונתי (=אלא טעיתי)? אמר להם, לכשיבדק". כלומר, אם בדקוהו הולכים אחר דבריו, אבל כל זמן שלא נבדק,

מידי הפודה, שספק ממון הוא ולהקל, ואם תפס הגזבר אין מוציאים מידו, כדין כל ספק ממון, שאין מוציאים מידי המוחזק, עד שיביא המוציא ראיה ברורה לדבריו, אבל אין לומר שזהו "ספק איסור - ולהחמיר", שכבר פסק רבינו לעיל ה"ג "אין החומש מעכב".

1 ז. קֹדֶשׁ בְּדַק הַבַּיִת - אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה⁴¹, שֶׁלֹּא דָּנָה
2 תּוֹרָה בְּתִמּוּרָה אֲלֹא בְּקֹדֶשׁ מְזַבְּחִי⁴². פִּיצַד? הֲרִי
3 לְפָנָיו בְּהֵמַת חֲלִין וּבְהֵמַת קֹדֶשׁ בְּדַק הַבַּיִת, וְאָמַר:
4 זֶה חֲלוּפֵת זֶה, אוֹ זֶה תְּמוּרַת זֶה - לֹא אָמַר כָּלוּם⁴³.
5 אָבֵל אִם אָמַר: הֲרִי זֶה תַּחַת זֶה, הֲרִי זֶה מְחַלְלֵת⁴⁴ עַל
6 זֶה - דְּבָרָיו קִיָּמִין, וְיִצְאָתָה הַבְּהֵמָה הֶרְאִשׁוֹנָה
7 לְחֲלִין⁴⁵, וְנִתְפָּסָה הַשְּׁנִיָּה⁴⁶.

(41) שאם המיר בהם, לא עשה כלום, ובהל' תמורה פ"א הי"ב, הנוסח: "קרבנות בדק הבית אין עושים אותם תמורה". (42) משנה, תמורה יג, א. שנאמר במעשר (ויקרא כז, לג) "לא יבקר . . . ולא ימירנו - והלא המעשר בכלל כל הקדשים היה, ולמה יצא (שנאמר בו: ואם המיר ימירנו, והיה הוא ותמורתו יהיה קודש)? ללמד על הכלל . . . מה מעשר קרב מזבח, יצאו קדשי בדק הבית" (לשון רבינו בהל' תמורה שם). (43) שזוהי לשון תמורה, ואין ממירים בקדשי בדק הבית. (44) פדויה. (45) אם בעלת מום היא, כי קדשי בדק הבית תמימים, אינם יוצאים מידי מזבח לעולם, כמבואר לעיל פ"ה, ה"ה. (46) תמורה כו, ב.

8 ח. אֶחָד קֹדֶשׁ בְּדַק הַבַּיִת וְאֶחָד קֹדֶשׁ מְזַבְּחִי שֶׁנִּפְּל
9 בְּהֵן מוּם - אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ לְכַתְּחִלָּה אֲלֹא בְּשׁוּיָהּ.
10 וְאִם עֶבֶר וְחֲלָץ עַל פְּחוֹת מְשׁוּיָהּ, אָפְלוּ הַקֹּדֶשׁ
11 שָׁוָה מָאָה דִּינָר שֶׁחִלְּלוּ עַל שָׁוָה פְּרוּטָה - הֲרִי זֶה
12 פְּדוּי⁴⁷, וְיִצָּא לְחֲלִין, וּמִתֵּר לְהִנּוּת בּוֹ. וּמִדְּבָרֵי
13 סוֹפְרִים, שֶׁהוּא צָרִיף חֲקִירַת דְּמַיִם⁴⁸, וְחִיָּב לְהִשְׁלִים
14 אֶת דְּמָיו⁴⁹.

(47) שאין דין אונאה בהקדש, שנאמר (ויקרא כה, יד): "אל תונו איש את אחיו" - אחיו ולא הקדש (בבא מציעא נ:). ואפילו דין 'ביטול מקח' (=אונאה יותר על שתות), שבהדיוט בטל המקח לגמרי, אין בהקדשות. שבהדיוט יש לומר טעה, ועל מנת כן לא הקנה. אבל בהקדש, אין לומר טעות כלפי שמים (שם נז. וברש"י דיבור המתחיל אבל). (48) בדיקת המחיר, אם לא היתה כאן טעות. (49) משנה תמורה כו, ב: "וצריך לעשות דמים", וכדברי רבי יוחנן שם כז, א: "יצא לחולין דבר תורה, וצריך לעשות דמים מדבריהם". וסיגנו רבינו: "צריך חקירת דמים". והשווה לקמן פ"ח, ה"י.

15 ט. פִּיצַד? הֵיְתָה לוֹ בְּהֵמַת קֹדֶשׁ מְזַבְּחִי שֶׁנִּפְּל בָּהּ
16 מוּם, וְהֲרִי הִיא שָׁוָה עֶשְׂרֵה, וּבְהֵמַת חֲלִין שֶׁשָׁוָה
17 חֲמִשָּׁה, וְאָמַר: הֲרִי זֶה מְחַלְלֵת עַל זֶה - הֲרִי זֶה
18 נִפְדֵּית, וְיִצְאָתָה לְחֲלִין, אָבֵל צָרִיף לְהִשְׁלִים הַחֲמִשָּׁה.
19 וְכֵן אִם הֵיְתָה הַבְּהֵמָה הֶרְאִשׁוֹנָה קֹדֶשׁ בְּדַק הַבַּיִת -
20 הֲרִי זֶה יִצְאָתָה לְחֲלִין לְהַגְזוֹ וְלְהַעֲבִד⁵⁰, וְחִבְּנָה הַשְּׁנִיָּה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

79) שגירש את אשתו וחייב לה כתובתה. (80 משנה, ערכין כג, ב. וכן אמרו (כתובות נט): "הקדש חמץ ושחרור מפקיעים מידי שעבוד". והשווה פירוש המשנה לרבינו שם. וכל זה מדברי סופרים, אבל מדין תורה, כל נכסי הלווה משועבדים למלוה, שנאמר (דברים כד, יא) "והאיש אשר אתה נושה בו, יוציא אליך את העבט החוצה". והוא הדין קרקעות שלו, כמבואר בבבא-בבא-בבא-קעה, ב - וברשב"ם שם, וכן פסק רבינו בהל' מלוה ולווה פי"א ה"ה, ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ('קריית ספר', וכן ב'מעשה רוקח'), ולדעת הראב"ד, אין הקדש מפקיע מידי שעבוד, אלא כשהוא קדוש קדושת הגוף, כגון ששעבד הלווה את שורו למלוה וחזר והקדישו, מפקיע ההקדש את שעבוד המלוה, והלה גובה את חובו ממקום אחר, אבל קדושת דמים של בדיק הבית אינה מפקיעה, וכן דעת רש"י בכתובות נט, ב. וראה ב'תוספות' גיטין מ, ב דיבור-המתחיל היכי דמי, שאפילו הקדש דמים מפקיע מידי שעבוד. וכדברי רבינו מבואר ב'ירושלמי' כתובות פ"ח, ה"י: "הקדיש תשעים מנה, והיה חובו מאה מנה. . . רבי אבהו בשם רבי יוחנן, מועלין מעילה גמורה". הרי שאפילו קדושת דמים מפקיעה מידי שעבוד המלוה, ולפיכך מועלים בהם (מראה הפנים, שם). (81) ואין אומרים כבר נפקע שעבודם ונמחל, כמבואר בהלכה הבאה.

24 טו. הא למה זה דומה? 82 לשני לקוחות 83,
25 שפתכה 84 לראשון: דין ודברים אין לי עמך 85,
26 ומכר 86 לשני - שהיא טורפת מן השני 87.

82) בדפוס רומי ר"מ, וכן בכת"י התימנים, אין זו התחלת הלכה, כי היא מחוברת להלכה הקודמת. (83) שלקחו נכסי הבעל. (84) האשה, אשת המוכר. (85) שאם אצטרך לגבות את כתובתי, לא אטרוף נכסים אלו ממך. (86) הלוקח הראשון. (87) לגביית כתובתה, כי מאחר שאינה מחוייבת לוותר, אלא רצתה לעשות נחת-רוח ללוקח הראשון, ולסלק זכותה מעליו, יכולה היא לומר, לזה הסכמתי לוותר ולא לזה (כסף-משנה). והראב"ד אינו מודה בכל המשל הזה, שהרי הלוקח השני יכול לומר לאשה: אם תשתקי ותתפשרי עמי - הרי טוב, ואם לא - אחזיר שטר מכירת השדה ללוקח הראשון, שאתו אין לך כל דין ודברים, כמו שאמרו בכגון זה בכתובות קט, ב. ובהל' טוען ונטען פט"ו, ה"א. אולם רבינו סובר, שהלוקח הראשון שלא היתה לו זכות עצמית לסלק את האשה, אלא היא עצמה כתבה לו: דין ודברים אין לי עמך, הרי זו כאילו אמרה לך לבד ויתרתי ולא לבא-כחך, ולפיכך אין הלוקח השני יכול לומר: אחזיר שטרי לבעליו (לחם-משנה), וראה בהל' מלוה ולווה פי"ט ה"ח, וב'מגיד משנה' שם.

27 טז. וכיצד פוֹדֵין קֶרְקַע זֶה? 88 משביעין את האשה
28 או בעל חוב תחלה 89, כִּדְרָךְ כֹּל הַבָּא לְפָרַע מִנְכָסִים
29 מְשֻׁעָבָדִים, 90 ואחר כך מְכַרְזִין עֲלֵיהֶם שְׁשִׁים יוֹם
30 בְּבִקְרָה וּבְעָרֵב, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ 91, וְאוֹמְדִין 92 כְּמָה אָדָם
31 רוֹצֵה לְתֵן בְּשָׂדֵהוּ עַל מְנַת לְתֵן לְאִשָּׁה כְּתֻבָּתָהּ 93
32 וּלְבַעַל חוֹב אֶת חוֹבָהּ 94. וְאַחַר שְׁפוֹדִין אוֹתָהּ וְלוֹקְחַת
33 אוֹתָהּ הַלוֹקֵחַ אֶפְלוּ בְּדִינָהּ 95, כִּדִּי שְׁלֵא יֹאמְרוּ הַקֹּדֶשׁ

אומרים: ודאי הרבה בהקדישו. וזהו שדייק רבינו: ושותקים. כלומר, אין בודקים אותו, אבל אם בדקנוהו ומצאנוהו טועה, ודאי לא נתפס המותר בקדושה ('אור שמח'). (61) בכת"י התימנים: משלים. (62) לעיל ה"ח. (63) שכל חומש הוא רביע הקרן, כמבואר לעיל פ"ד, ה"ה. (64) ונידונים כקרן בלבד, ועליה מוסיף החומש (בבא-מציא נה.). ומפרש רבינו, שיעקר חידוש הברייתא שם, הוא בזה שמוסיף חומש על הקרן, אע"פ שנתאנה המקדיש הפודה ופדה את ההקדש יותר מכדי דמיו, משלם חומש לפי דמי הקרן המותפסת (כסף-משנה). (65) לעיל ה"ד.

1 יב. הפודה מיד ההקדש, מִשְׁפָּךְ 66 בְּמִנְהָ 67 וְלֹא הִסְפִּיק
2 לְתֵן הַדָּמִים עַד שְׁעָמַד בְּמֵאֲתָיִם - נוֹתֵן מֵאֲתָיִם;
3 שְׁנֵאֲמַר: וְנָתַן אֶת הַכֶּסֶף וְקָם לוֹ 68 - בְּנִתְיַנַּת הַכֶּסֶף
4 הוּא שְׁלוֹ 69. מִשְׁכּוֹ בְּמֵאֲתָיִם וְלֹא הִסְפִּיק לְתֵן אֶת
5 הַדָּמִים עַד שְׁעָמַד בְּמִנְהָ - נוֹתֵן מֵאֲתָיִם; לֹא יֵהָא פִּתְחַ
6 הַדְּיוֹט חֲמוּר מִכֶּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְהָרִי קָנָה בְּמִשְׁכָּה 70
7 וְנִתְחַיֵּב בְּדָמִים 71.

(66) את החפץ מידי הגזבר לרשותו. (67) על-מנת ליתן בפדיונו מאה דינר. (68) ראה בבאורנו לעיל אות ו. (69) ועדיין לא קנה, נמצא שהחפץ נתייקר ברשות ההקדש ולזכותו (קידושין טז.). (70) שאם משכו מידי ההדיוט - קנהו, שההדיוט קונה מחבירו במשיכה. (71) וכשהוול, ברשותו הוול (שם).

8 יג. פָּדָה בְּמֵאֲתָיִם וְנָתַן הַדָּמִים, וְלֹא הִסְפִּיק לְמַשְׁכוֹ
9 עַד שְׁעָמַד בְּמִנְהָ - כִּבְרָ קָנָה בְּנִתְיַנַּת הַכֶּסֶף 72 וּמוֹשֵׁף
10 אֶת שְׁלוֹ, וְזָכָה הַקֹּדֶשׁ בְּמֵאֲתָיִם 73. פָּדָהוּ בְּמִנְהָ וְנָתַן
11 הַדָּמִים, וְלֹא הִסְפִּיק לְמַשְׁכוֹ עַד שְׁעָמַד בְּמֵאֲתָיִם -
12 מָה שְׁפָדָה פְּדוּיָהּ 74, וְאִינוּ נוֹתֵן אֶלָּא הַמִּנְהָ שֶׁכִּבְרָ נָתַן.
13 וְאִין אוֹמְרִין פֶּאֵן: לֹא יֵהָא פִּתְחַ הַדְּיוֹט חֲמוּר מִכֶּחַ
14 הַקֹּדֶשׁ 75; שְׁאֶפְלוּ הַדְּיוֹט אִינוּ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ עַד
15 שְׁיִקְבֵּל מִי שְׁפָרַע 76, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר בְּמִקוּמוֹ 77, וְאִין
16 הַקֹּדֶשׁ רָאוּי לְקַבֵּל מִי שְׁפָרַע 78.

(72) שכבר אמרנו: קונים מההקדש בכסף. (73) וכשהוול - ברשות ההדיוט הוול. (74) וכשהוקר - ברשותו הוקר. (75) והרי ההדיוט יכול המוכר לחזור בו במקרה זה. (76) "בית-דין אוררים (=מקללים) אותו ואומרים: מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה. . . הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו". (77) הלי' מכירה פ"ז, ה"ב. (78) נמצא על כרחו, הקדש אינו יכול לחזור, והפודה מקבלו במנה (קידושין שם). והשווה הלי' מכירה פ"ט, ה"ב.

17 יד. הַמְּקַדֵּשׁ כֹּל נְכָסָיו וְהֵיחָה עָלָיו כְּתֻבַּת אִשָּׁה 79
18 או שְׁטָרֵי בְעָלֵי חוֹבוֹת - אִין הָאִשָּׁה יָכוֹלָה לְגַבּוֹת
19 כְּתֻבָּתָהּ מִן הַהֶקְדָּשׁ וְלֹא בְעַל חוֹב אֶת חוֹבוֹ;
20 שֶׁהֶהֱקִדֵשׁ מִפְּקִיעַ הַשְּׁעָבוֹד שְׁקָדָם 80. אֲבָל פְּשִׁימְכּוֹ
21 הַהֶקְדָּשׁ הַקֶּרְקַע שְׁלוֹ וְתֵצֵא הַשְּׂדֵה לְחֵלִין - יֵשׁ
22 לְבַעַל חוֹב וְלֹאִשָּׁה לְגַבּוֹת מִן הַפּוֹדָה, שְׁהָרִי
23 שְׁעָבוּדָה עוֹמֵד עַל קֶרְקַע 81.

105) שתגבה כתובתה מן ההקדש ואח"כ יחזירנה לו (משנה, ערכין כג.) והשווה ה' אישות פ"ז, ה"ט"י. (106) נדר הקדשו. (107) שיתיר לו נדרו, והקדש טעות אינו הקדש, כמבואר לעיל פ"ו, הל"ד. (108) בכת"י התימנים: "והיה חוזר לו". כלומר, כל מה שהקדיש היה חוזר לרשותו, והטעם שאין אומרים "מיגו" (=מתוך) זה, כי אין זה "מיגו", כי מי יאמר שזודמן לו חכם להשאל עליו (רדב"י). ופסק רבינו כרבי אליעזר במשנה שם (ערכין כג.) - בניגוד לרבי יהושע - מפני שרבן שמעון בן גמליאל סובר במשנה שם כמותו, כדבריו: "אף הערב לאשה בכתובתה. . . ידירנה הנאה, שמא יעשה קנוניא על נכסים של זה", ומדייק לשונו: "אף הערב" מבואר, שסובר כרבי אליעזר (כסף-משנה).

15 יח. וכן אין נאמן לומר אחר שהקדיש: מנה לפלוני
16 חוב עליו, או פלי זה של פלוני הוא¹⁰⁹, שפא יעשו
17 קנוניא על ההקדש¹¹⁰. ואפלו היה שטר ביד בעל
18 חוב - אינו גובה על פי זה¹¹¹ אלא פדרך שגובין
19 כל בעלי חובות¹¹², כמו שבארנו¹¹³.

109) ופקדון הוא ביד. (110) ערכין כג, א. וכן בשבועות מב, ב. שבארם בריא הכל מודים, שחוששים לקנוניא על ההקדש. (111) מן ההקדש בלא שבועה. (112) מן הפודה על-מנת ליתן לבעל-חוב את חובו, ובשבועה תחילה. (113) לעיל ה"ז. ומובן, שאם אמר כל זה קודם שהקדיש, הוא נאמן, ולא חל ההקדש על אותו מנה או על אותו כלי (רדב"י).

20 יט. במה דברים אמורים? פכריא; אכל חולה
21 שהקדיש כל נכסיו ואמר בשעה שהקדיש¹¹⁵: מנה
22 לפלוני בדי - נאמן; שאין אדם עושה ערמה על
23 ההקדש בשעת מיתתו וחוטא לאחרים¹¹⁶, שהרי
24 הוא הולך למות¹¹⁷. לפיכך¹¹⁸, אם אמר: תנוני¹¹⁹
25 אותה לו - נוטל בלא שבועה¹²⁰. ואם לא אמר 'תנוני'
26 - אין נותנין; אלא אם כן היה בידו שטר מקנים¹²¹
27 - הרי זה נוטל מן ההקדש¹²² מפני הצנאה¹²³. ואם
28 אחר שהקדיש¹²⁴ אמר 'תנוני' - אין שומעין לו¹²⁵,
29 אלא הרי הוא כשאר בעלי חובות: אם נתקנים שטרו
30 - נשבע¹²⁶ וגובה מן הפודה¹²⁷ ולא מן ההקדש¹²⁸.

114) שאינו נאמן לומר: מנה לפלוני, חוב עלי. (115) אפילו אחר כדי דיבור, ובלבד שיהיה עדיין עסוק בענין ההקדש (כסף-משנה). (116) בניו או יורשיו. (117) ולא יהנה עוד מהם (ערכין כג. ובבא-בבא קע"ד). אבל קודם שהקדיש או אפילו לאחר שהקדיש, ובתוך כדי דיבור, אמר: מנה לפלוני בדי, אפילו הבריא נאמן, שכל אדם יכול לחזור בו תוך כדי דיבורו (כסף-משנה). (118) הואיל והוא נאמן. (119) נוסף על: מנה לפלוני בדי. (120) אפילו אין בידו שטר כלל, שבשעת מיתה אדם נאמן. (121) מאושר ע"י בית-דין שאינו מזויף. (122) בלא שבועה. (123) שציוה המקדיש, והוא נאמן בשעת מיתה כלעיל. אבל אם לא אמר 'תנוני', ואין ביד המלוה "שטר

1 יוצא בלא פדיון⁹⁶, חוזר הפודה ומגבה לאשה
2 כתבתה או לבעל חוב את חובו. אפלו היה החוב
3 מאה והשדה שנה תשעים - על מנת פה פודה אותה
4 הרוצה לפדותה⁹⁷. אבל אם היה החוב שנים פדמי
5 השדה, כגון שהיתה שנה מאה ויש עליו חוב
6 וכתבת אשה מאתים - אין פודין אותה על מנת לתן
7 החוב או הכתבה⁹⁸, אלא פודין אותה סתם⁹⁹; שאם
8 התנונו¹⁰⁰ לתן - אינה נפדית כלל¹⁰¹.

88) וכי מי ירצה לפדות ההקדש, והלא בעל החוב יטרפנו ממנו. (89) כשהנכסים עדיין ברשות ההקדש. (90) שאינו נפרע בלא שבועה, שעדיין לא קיבל את חובו (משנה, שבועות מה). וכן אמרו שם מב, ב: "מה לי משועבדים להדיוט, ומה לי משועבדים לגבוה" - בשניהם אינו נפרע בלא שבועה. (91) לעיל פ"ד, הכ"ז. (92) טעות דפוס, וצ"ל: ואומרים, וכן בדפוסים קדומים ובכת"י תימן, ע"פ דברי התלמוד בערכין כא, ב. (93) כסף כתובתה ששדה זו משועבדת לפרעונה, וידוע שהאשה תסכים לקבל את כספה על-יד על-יד, בתשלומים. (94) ואע"פ שבעל החוב צריך לקבל את כל הסכום בבת אחת, לשם עסק וכדומה, אבל מסכים הוא לקבל זוזים שבורים וחסרים, "שאיין דרך סוחרים מקפידים בכך" (ערכין שם, וברש"י). (95) שהוא עורך על סכום החוב, שיצטרך הלוקח לפרוע לבעל חוב, נמצא ששומתו מועטת, ואינו נותן למעשה להקדש אלא הסכום שהשדה שווה יותר על דמי החוב, וזהו דינו. (96) זהו טעם לדברי רבינו, שאחר פודה אותה, ולא הבעל-חוב עצמו, כי אם הבעל-חוב יפדנה בדינו זה (=העורך על סכום חובו), יאמר: הקדש יצא לחולין בלא פדיון, כי הרואה יסבור שהמלוה לא נתן כלום בפדיון שדה זו, אלא לקחה בלי פדיון (לחם-משנה ע"פ דברי התלמוד ערכין כג.). (97) כי אי-אפשר לצמצם בשיווי השדה, ואדם עשוי לקנות שדה ולשלם יותר מדמיה, שאין אונאה לקרקעות, ולפיכך יתן להקדש דינר נוסף על החוב, והרי זה פדיון גמור. (98) כי מי ירצה לפדותה וישלם לבעל חוב פי שנים מדמי השדה. (99) והיא מוחלטת ללוקח הפודה, ובעל-חוב מפסיד לגמרי. (100) גזברי ההקדש. (101) לא ימצאו לה פודים כלל, שיפסידו את כספם בפדיה זו ('מרכבת המשנה' ע"פ דברי הש"ס ערכין כג.) וכך גם דברי רבינו בפירושו למשנה, שם: "ואם היה החוב כפול ממה שווה הדבר שהקדיש, אין פודים אותו בתנאי בשום פנים, אלא מפקיעים החוב מעיקרו מעל הקרקע". נמצא שהבעל-חוב מפסיד, ופודים אותה סתם, וכל הכסף להקדש.

9 יז. המקדיש כל נכסיו ואחר כך גרש את אשתו,
10 וגבתה כתבתה¹⁰² מן הפודה מן ההקדש - אינה
11 גובה עד שפדירנה הנאה¹⁰³, שפא קנוניא¹⁰⁴ עשו על
12 ההקדש¹⁰⁵. ואין אומריין: אלו רצה, היה אומר:
13 בטעות הקדשתי, וישאל על ההקדש¹⁰⁶ לתקם¹⁰⁷
14 ויחזור¹⁰⁸.

102) באה לגבות כתובתה. (103) כלומר, בעלה ידור על דעת רבים, שלא יחזירנה לעולם. (104) ערמה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להפקיר את הכלאיים ופודים את השבויים ואת הערכין ואת החרמים ואת ההקדשות ... ושורפים את הפרה ... ומציינים על הקברות שמיהו גשמים את ציונם כדי שיפרשו מהם הכהנים, שכל אלו צרכי רבים הם". (4) שאם הקדיש איש את ביתו או שאר נכסיו קודש לה' הרי יש לפדותם מידי הגזבר, והדמים יפלו לבדק הבית. (5) כשאמר על נכסיו חרם הם לשמים, או חרם הם לבדק הבית, שהם נופלים לבדק הבית. אבל אם אמר חרם סתם - הרי הם לכהנים ואינם נפדים לעולם, אלא ניתנים מתנה לכהנים. (6) אם אמר דמי עלי נתחייב ליתן דמיו כעבד הנמכר בשוק ודמיו לבדק הבית. (7) יחד עם מחצית השקל הניתנת אף היא באותו פרק זמן, לשם קניית קרבנות הצבור, שהם קדשי מזבח. כלומר, כסף הערכין והדמים יחד עם תרומת מחצית השקל, יחזקו את בית אלוקינו לכל צרכיו.

10 ב. אין פודין את ההקדשות אלא בשלשה בקיאינן.⁸
11 וכן פשוטין מטלטלין שמשפנין מחיבי ערכין -
12 שמין אותן בשלשה.⁹ וכשמעריכין בהמה וכיוצא
13 בה משאר מטלטלין¹⁰ - שמין אותה בשלשה. אבל
14 כשמעריכין את הקרקעות¹¹, או אם הזקקו לגבות
15 ערכי אדם מן הקרקע שלו¹² - אין מעריכין אותן
16 אלא בעשרה ואחד מהן פהן, שהרי פהן פתוב
17 בפרשה¹³. וכן האומר: דמי עלי, או דמי פלוני
18 עלי, או דמי ידי או רגלי עלי, כשמין אותו פמה
19 הוא שנה או פמה דמי דו או רגלו - שמין בעשרה
20 ואחד מהן פהן¹⁴.

(8) שמאים מומחים. (9) שלא יטעו בהערכתם.
(10) שהוקדשו לבדק הבית ועומדים לפדיון.
(11) שהוקדשו, כגון שדה מקנה, או שדה אחוזה בזמן שבטלו היובלות. (12) כגון שאין לו כסף, וממשכנים אותו מהם. (13) ועשרה כוהנים כתובים שם: שלושה בערכים, ושלושה בהקדשת בהמה, וארבעה בהקדש בית וקרקעות. ומתוך שהשלמת מניין עשר היא בקרקעות, דין הערכתם בעשרה. ובכל זאת אין צורך שיהיו כולם כוהנים, כי הכהן הראשון הוא לגופו, והשאר אינם אלא מיעוט אחר מיעוט ו"אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות". ובתוספות שם העירו שיצטרכו להיות אחד עשר, שהרי אין עושים בית דין שקול (זוגי) ויוסיפו עליהם עוד אחד לצרכי הכרעה. (14) מפני שמאים אותו כעבד הנמכר בשוק, ועבד (כנעני) הושווה לקרקעות ככתוב "והתנחלתם אותם לבניכם ... לרשת אחוזה".

21 ג. כשפודין ההקדשות מיד ההקדש, בין שהיו
22 קרקעות או מטלטלין - מכריזין עליהן בפני כל
23 הבאין לפדות¹⁵. אומר אחד: הרי הן שלי בעשר
24 סלעים, ואמר אחד בעשרים, ואמר אחד בשלשים,
25 ואמר אחד בארבעים, ואמר אחד בחמשים, חזר בו
26 של חמשים לבדו - ממשפנין מנכסיו עשר ונתגין
27 אותן ההקדשות לזה שנתן ארבעים. ונמצא ההקדש

מקויים" - אין החולה נאמן ואפילו בשעת מיתה, כי "אדם עשוי שלא להשביע את עצמו", שלא יאמרו בני אדם כשיקום מחליו: "מזל גדול של עושר יש לפלוני שקובץ ממון כל כך" (בבא-בתרא קעה. וכפירוש רבינו גרשום שם). אבל כשאמר: "תנו אותה לו" הואיל וחתך ופסק דבריו, שיתנו לו מיד, ודאי אמת היא, ואין לחוש לערמה (נמוקי יוסף, שם). (124) אחר שגמר לעסוק בענין ההקדש (לפי הכסף-משנה). (125) שכבר הנכסים אינם שלו, ושל הקדם הם, וזה שאמר: מנה לפלוני בידי, אינו אלא חוזר בו מהקדישו, ואינו יכול (על-פי רבינו יוסף הלוי, שם, שהיה רבו של רבינו). (126) שלא נפרע עדיין. (127) על מנת ליתן לבעל-חוב את חובו, כאמור לעיל הט"ז. (128) כדי שלא יאמרו: "הקדש יוצא בלא פדיון", שהרואה בעל-חוב לוקחו ישר מן ההקדש, יחשוב שבלא פדיון לקחה, וכאמור לעיל בשם הלחם משנה. וכתב הראב"ד: אם אמר החולה: מנה פקדון של פלוני בידי, נאמן אפילו לאחר שהקדיש, ואינו צריך שום פדיון, ואפשר שגם רבינו יודה לזה, שדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים הם, ומנה של פקדון, כל מקום שהוא מונח, לרשות בעליו הוא. נמצא, שלא חל ההקדש עליו מעולם, וכשאמר: "תנו אותו לו" - נאמן (רב"ז ולחם-משנה).

1 כ. מי שיצא עליו קול¹²⁹ שהפקיר את נכסיו או
2 הקדישן¹³⁰ או הקרימן¹³¹ - אין הוששין¹³² לו, עד
3 שתהיה שם ראיה ברורה¹³³.

(129) ולא הוחזק הקול בבית-דין, ולא בדקו אחריו, ראה הלי-אישות פ"ט, הכ"ב. (130) לבדק הבית. (131) וסתם חרמים לכהנים, לעיל פ"ו, ה"א. (132) לאסרם עליו, או להחזיקם כהפקר. (133) גיטין פט, א.

יום רביעי ו' אדר ב' ה'תשע"ו

פרק שמיני

(1) בט"ו באדר בית-דין נפנה לבדוק על צרכי ציבור ועל עניני ההקדש, סדר מכירת ההקדש וההבדל בזה בין מטלטלין לקרקעות, שהבעלים קודמים לכל אדם כפדיית ההקדש, המקדיש או המחירם בזמן הזה, החילוק בין קרקע ארץ-ישראל לקרקע חוץ-לארץ לענין חרמים, שאסור להקדיש כל ממונו, והמפזר ממונו במצוות אל יפזר יותר מחומש נכסיו, לעולם יכלכל אדם דבריו במשפט, אפילו בדברי תורה.

4 א. בחמשה עשר באדר בית דין נפנין² לחפש
5 ולבדק על צרכי צבור³ ועל עניני ההקדשות.⁴
6 ובודקין עליהן ודורשין וחוקרין, ופודים את
7 ההקדשות ואת התרמיין⁵, וגובין את הערכין ואת
8 התדמים⁶ מפל החיב פהן, פדי שיהיה כל העם עתיד
9 לתן תרומת השקלים⁷ לחזק את בית אלהינו.

(2) מתפנים. (3) כגון לודן דיני ממונות ודיני נפשות ופדיית ערכים וחרמים והקדשות ועוד. "ויוצאים שלוחי בית דין

17 ה. הַבְּעָלִים²² קוֹדְמִין לְכָל אָדָם²³, מִפְּנֵי שֶׁהֵם
18 מוֹסִיפִין חֲמִשָּׁה²⁴. וְאִין מוֹסִיפִין חֲמִשׁ עַל עֲלוּמִין²⁵ שֶׁל
19 שְׂאֵר הַפּוֹדִים, אֲלֵא עַל מָה שֶׁנִּתְּנוּ הֵם תְּחִלָּה. פִּיּוּד?
20 אָמְרוּ הַבְּעָלִים: הֲרִי זֶה שְׁלָנוּ בְּעֹשָׁרִים, וְכֹא אֶחָד
21 וְאָמַר: הֲרִי הוּא שְׁלִי בְּעֹשָׁרִים - הַבְּעָלִים קוֹדְמִין,
22 מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוֹסִיפִין חֲמִשׁ וְנוֹתְנִין חֲמִשׁ וְעֹשָׁרִים. בָּא
23 אֶחָד וְאָמַר: הֲרִי הוּא שְׁלִי בְּאַחַת וְעֹשָׁרִים, אִם
24 שִׁתְּקוּ הַבְּעָלִים וְלֹא הוֹסִיפוּ בָלוּם - מוֹכְרִין אוֹתָהּ
25 לָהֶם בְּחֲמִשׁ וְעֹשָׁרִים²⁶; וְאִם הוֹסִיפוּ הַבְּעָלִים עַל
26 עֹשָׁרִים וְאַחַת אֶפְלוּ פְּרוּטָה אַחַת - הֲרִי אֵלוּ נוֹתְנִין
27 שֵׁשׁ וְעֹשָׁרִים וּפְרוּטָה אַחַת: אַחַת וְעֹשָׁרִים וּפְרוּטָה
28 שֶׁנִּתְּנוּ מֵעֶצְמָן, וְחֲמִשׁ שֶׁהֵן חִיבִין בּוֹ מִשּׁוּם חֲמִשׁ
29 הַמִּתֵּן שֶׁנִּתְּנוּ תְּחִלָּה. וְכֵן אִם בָּא הַשְּׁנִי וְאָמַר: הֲרִי
30 הוּא שְׁלִי בְּעֹשָׁרִים וּשְׁתַּיִם, וְכֹא שְׁלִישִׁי וְאָמַר
31 בְּעֹשָׁרִים וְשֵׁשׁ, וְכֹא רְבִיעִי וְאָמַר בְּעֹשָׁרִים וְאַרְבַּע,
32 וְכֹא חֲמִישִׁי וְאָמַר בְּעֹשָׁרִים וְחֲמִשׁ, וְהוֹסִיפוּ הֵן עַל
33 הָעֹשָׁרִים וְחֲמִשׁ אֶפְלוּ פְּרוּטָה אַחַת - כּוֹפִין אוֹתָן
34 לְתֵן שְׁלִשִׁים וּפְרוּטָה: חֲמִשׁ וְעֹשָׁרִים וּפְרוּטָה שֶׁנִּתְּנוּ
35 מֵעֶצְמָן, וְחֲמִשׁ מִחֲמִשׁ שֶׁהֵן חִיבִין בּוֹ. לְפִי שְׂאִין
36 הַבְּעָלִים מוֹסִיפִין חֲמִשׁ עַל עֲלוּיֵי שֶׁל זֶה, אֲלֵא חֲמִשׁ
37 מָה שֶׁנִּתְּנוּ תְּחִלָּה מוֹסִיפִין עַל מָה שֶׁנִּתְּן הָאֲחֵרוֹן, אִם
38 רְצוּ²⁷.

(22) שהקדישו את החפץ. (23) בפדינונו. (24) רביע הקרן, שהוא חומש מבחוקן. אבל אחרים הפודים אינם מוסיפים חומש, נמצא כשיפדוהו אחרים יפסיד הקדש חומש. (25) העלאת המחיר. (26) אבל אין מוסיפים חומש על הסלע האחד ועשרים שהעלו האחרים. (27) אבל אם בא שישי ואמר בעשרים ושש והבעלים לא רצו להוסיף כלום על בעל העשרים ושש, הוא קודם. וסובר רבינו שמה ששנינו במשנה "אמר אחד הרי היא שלי בעשרים ואחת הבעלים נותנים עשרים ושש" אינו אלא כשהוסיפו הבעלים על עשרים ואחת, פרוטה אחת, אבל אם שתקו אינם נותנים אלא עשרים וחמש, והם קודמים בגלל החומש. אבל לדעת רש"י והראב"ד אם אמר אחד עשרים ואחד (לאחר שהבעלים אמרו עשרים) אפילו לא רצו הבעלים, נותנים על כורחם עשרים ושש, כי אי אפשר לתת לאחרים בעשרים ואחד משום הפסד החומש, נמצאו בעלים נותנים אותו סלע שהוסיף זה, ועשרים וחמישה שלהם וכן ככולם. עד עשרים ושש, שאז האחרים קודמים מפני תוספת סלע.

39 ו. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים²⁸? שְׁלֹא שְׁמוּ הֵקֵדֵשׁ
40 שְׁלֹשָׁה מְמַחֲזִין; אֲבָל אִם שְׁמוּ אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה מְמַחֲזִין
41 וְאָמְרוּ שֶׁהוּא שְׁוֵה מָה שֶׁנִּתְּן הָאֲחֵרוֹן²⁹, וְהוֹסִיפוּ
42 הַבְּעָלִים עַל עֲלוּיֵי אֶפְלוּ פְּרוּטָה אַחַת - הֲרִי הֵן
43 מוֹסִיפִין חֲמִשׁ עַל עֲלוּיֵי שֶׁל אֲחֵרוֹן, וְנוֹתְנִין אַחַת
44 וְשְׁלִשִׁים וְדִינָר וּפְרוּטָה³⁰.

(28) שאין מוסיפים חומש על עליוי אחרים. (29) שאמר

1 נוטל חמשים, עשור מזה וארבעים מזה. חזר בו
2 אחרי כן של ארבעים - ממשיכין מנכסיו¹⁶ עשור,
3 ונותנין את ההקדש לבעל השלשים. וכן עד
4 הראשון. חזר בו הראשון שנתן עשור - מכריזין על
5 ההקדש פעם שניה ומוכרין אותו. אם נפדה בפחות
6 מעשור - נפרעין משל בעל העשור את המותר.

(15) אבל כשממשכנים חייבי ערכים ודמים ומוכרים את מטלטליהם אין מכריזים. (16) אף על פי שלא התחייב אלא בדיבור, אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. ולדעת ה"מגיד משנה" בהלכות מכירה פרק ט' הלכה ב, אין זה אלא מדברי חכמים בלבד, שאין זה כנדר גמור, ומן התורה אין הקדש נקנה אלא בנתינת כסף, ככתוב "ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו".

7 ד. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים¹⁷? פִּשְׁחָזְרוּ זֶה אַחַר זֶה¹⁸;
8 אֲבָל חֲזְרוּ כֹּלֵן פְּאָחַד - מְשַׁלְשִׁין בִּינֵיהֶם בְּשׁוּה¹⁹.
9 פִּיּוּד? אָמַר הָרֵאשׁוֹן: הֲרִי הוּא שְׁלִי בְּעֹשָׁר, וְאָמַר
10 הַשְּׁנִי בְּעֹשָׁרִים, וְאָמַר הַשְּׁלִישִׁי בְּאַרְבַּע וְעֹשָׁרִים,
11 וְחֲזַר בּוֹ הַשְּׁלִישִׁי וְהַשְּׁנִי פְּאָחַד - נוֹתְנִין אוֹתוֹ
12 לְרֵאשׁוֹן בְּעֹשָׁר, וּמִמְשַׁכְּנִים מְנַכְסֵי הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעַ
13 וּמְנַכְסֵי שְׁלִישִׁי בְּשִׁבְעַ²⁰; וְנִמְצָא הֵקֵדֵשׁ גּוֹבֵה אַרְבַּע
14 וְעֹשָׁרִים. וְכֵן אִם חֲזְרוּ שְׁלֹשָׁתָן פְּאָחַת וְנִמְכְּרוּ
15 הֵקֵדֵשׁ בְּשֵׁשׁ - מְמַשְׁכְּנִין מְנַכְסֵי כֹּל אֶחָד
16 מְשַׁלְשָׁתָן שִׁבְעַ סְלָעִים. וְכֵן עַל דְּרָף זוֹ לְעוֹלָם²¹.

(17) שכל החוזר מפסיד את כל מה שהוסיף על קודמו, ואין הקודם משתתף עמו בהפסד. (18) שבשעה שחזר בעל החמישים עדיין לא חזר בו בעל הארבעים נמצא שאינם שייכים זה לזה. (19) חולקים ביניהם בשווה. הואיל ובעל השלושים ובעל הארבעים הסכימו לבעל החמישים בחזרה נעשו כולם שותפין בהפסד ומשלשים ביניהם בשווה. (20) שאלה השניים חזרו כאחד ונעשו שותפים בהפסד. (21) ולדעת רש"י וכן דעת הראב"ד משלשים ביניהם בדרך אחרת, באופן שהראשונים הנמוכים נשכרים ושניים האחרונים מפסידים. כיצד? מכרם גזבר בחמשה סלעים נמצאו פחותים ארבעים וחמשה סלע, יתן בן החמישים עשרה שלו לבדו, ומעשרה של בן הארבעים יתן החצי, ששניהם נתרצו בהם, ומעשרה של בן השלושים יתן השליש, ובן ארבעים - שלישי, ובן שלושים - שלישי, ששלושתם שלשים אמרו (שיש בכלל חמישים - שלשים), והעשרה של בן העשרים יתנו בין ארבעתם (חלק כחלק), ובחמישה שפחתו מבין העשרה, יתנו חמשתם, באופן שהמרבח משתתף בחזרת הממעט, ואין הממעט משתתף בחלק המרבח. והשווה כתובות צג. מי שהיה נשוי שלוש נשים ומת, כתובה של זו מנה, ושל זו מאתיים, ושל זו שלוש מאות ואין שם אלא שלוש מאות דינר, של מנה נוטלת חמישים, ושל מאתיים - מנה, ושל שלוש מאות - מנה וחמישים, כל אחת לפי מעותיה. ודעת רבינו הואיל ואמרו בגמרא "משלשין ביניהם" על כורחן, שמשותפים בהפסד בשווה, כי זוהי משמעות לשון "משלשין" חולקים בשווה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עבורה וזרה. ולפיכך עבד זה אינו פודהו ואסור ליהנות ממנו כהקדש, ואם מת - מת.

י. מתר לפדות ההקדשות בזמן הזה לכתחלה ואפלו בפרוטה⁴³, ומשליף אותה לים המלח. ויחמים דנו שיפדה בארבעה זוזים או קרוב לזה, כדי לפרסם הדבר. אבל בזמן המקדש - לא יפדה לכתחלה אלא בשויו, כמו שבארנו.

(43) כשמואל האומר: "הקדש שווה מנה, שחיללו על שווה פרוטה - מחולל" ואף על פי שלכתחילה אין פודים על פרוטה, אין זה אלא בזמן שהמקדש קיים, משום הפסד בית המקדש, אבל בזמן הזה שאין לנו מקדש, אפילו לכתחילה.

יא. מי שהחרימם בזמן הזה מטלטלין סתם⁴⁴ - הרי אלו נתנין לפנהנים הנמצאין באותו מקום⁴⁵. אבל אם החרימם שדה בארץ ישראל סתם או שהחרימם לפנהנים - אינה חרם; שאין שדה חרמים נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג⁴⁶. החרימים לפנהנים קרקע בחוץ לארץ, ואפלו בזמן הזה - הרי הוא כמטלטלין בארץ ישראל ותנתן לפנהנים⁴⁷.

(44) שלא אמר: לשמים, או: לבדק הבית, וסתם חרם הוא לכהנים. (45) ואפילו בחוץ לארץ. (46) שנאמר "והיה השדה בצאתו ביובל ... כשדה החרם" הרי שאין שדה חרם אלא בזמן שהיובל נוהג. ולדעת הראב"ד אין השדה ניתנת לכהנים, אבל עדיין היא קדושה לשמים, בקדושת בדק הבית, שמכיוון שהחרמים ניתנים לכהנים שבמשמר, ועכשיו אין משמר לא נתכוון זה אלא לשמים, אולם רבינו סובר שאין כאן חרם כלל, לא לשמים ולא לכהנים, כמשמעות הפשוטה של לשון הברייתא: "אין שדה חרמים נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג" ובהשוואה לעבד עברי השנוי שם "אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג" ועל כורחך שאינו נוהג כלל. (47) "מקרקעי דחוץ לארץ כמטלטלי דארץ ישראל דמי" (=דומים). אין קניינם יציב, וסופינו לנטשם ולעלות לארץ הקודש. וכתב הטור בחושן משפט סימן צה, שיש גאונים הסוברים שקרקעות שבחוץ לארץ הואיל ועומדים למכירה, יש להם דין מטלטלין, ונשבעים עליהם ויש להם דין אונאה, אולם הראב"ד סובר, שאין זה אלא לענין ערכין וחרמים, אבל לענין אונאה ושבועה הרי הם כקרקעות שבארץ ישראל.

יב. אף על פי שההקדשות והחרמין והערכין מצות⁴⁸, וראוי לו לאדם להנהיג עצמו בדרך אלו כדי לכף יצרו⁴⁹ ולא יהיה פילי⁵⁰, ויקיים מה שצונו נביאים: כבוד את ה' מהונך; אף על פי כן, אם לא הקדיש ולא העריף ולא החרימם מעולם - אין בכף כלום. הרי התורה העידה ואמרה: וכי תחידל לנדר לא יהיה כף חטא⁵¹.

(48) "רבי יהודה אומר טוב מזה ומזה נודר ומשלם". (49) בחולין שם, מבואר שאין רבי יהודה מתיר לידור אלא לנדב, לומר: הרי זה עולה, אבל לידור ולומר הרי עלי עולה,

עשרים וחמשה סלע. (30) שחלק רביע (שהוא החומש מבחורין) מעשרים וחמשה סלע עולה לשישה סלעים ודינר. שהוא רביע הסלע, נמצאו שלושים ואחד סלע ודינר ופרוטה. ופרוטה שהוסיף מדעתו אין בה חומש, שכל "שאין בחומשו פרוטה אינו מוסיף עליו חומש".

ז. הרי שלא נשום ההקדש, ונתנו הבעלים תחלה עשרים, ובא אחר ונתן חמש ועשרים, ושתקו הבעלים ולא הוסיפו כלום - הבעלים קודמין, שאף הן תביין לתן חמש ועשרים מפני החמש. בא אחר ונתן שש ועשרים³¹ - הוא קודם³². ואם רצו הבעלים והוסיפו אפלו פרוטה - נותנין אחת ושלושים ופרוטה³³, כמו שבארנו. ועל דרך זו לעולם³⁴.

(31) והבעלים שתקו. (32) שהרי הוא מוסיף סלע על סכום הבעלים. (33) עשרים ושישה ופרוטה שנתנו מעצמם, וחמישה - החומש שהם חייבים בו. (34) "דאמרו בעלים פרוטה". ומפרש רבינו: אחר שהוסיפו אחרים הוסיף הוא עליהם פרוטה, נמצא שקבל על עצמו מה שהציעו אחרים ועוד פרוטה.

ח. אין מקדישין ולא מעריכין ולא מתרימין³⁵ בזמן הזה, שאין שם מקדש בחטאינו כדי לחזק את בדין³⁶. ואם הקדיש או העריף או החרימם: אם היתה בהמה - נועל דלת בפניה עד שתמות מאליה³⁷; ואם היו פרות או כסות או פלים - מניחין אותן עד שיעריבו; ואם היו מעות או פלי מתכות - ישליכן לים המלח³⁸ או לים הגדול כדי לאבדן.

(35) חרמי שמים, שהם לבדק הבית אבל חרם סתם הרי הוא לכהנים. (36) ואם הקדיש בהמה למזבח, אין לנו מזבח להקריבה. ולהשהותה עד שיפול בה מום אי אפשר, משום תקלה, שמא ייחנה בה ביתניים, בגיזתה ועבודתו בה. (37) מחמת רעבון. (38) מקום שאין אנשים מצויים שם. והוא הדין לשאר נהרות אם ישחוק תחילה את המעות והכלים. והראב"ד מעיר, כל זה כשאנו רוצה לפדותם. אבל אם ירצה לפדותם פודם בפרוטה ויוליכה לים המלח, ולדעת הכסף משנה גם רבינו יודה לזה. אלא שרבינו העתיק הברייתא כלשונה, כדרכו בהרבה מקומות.

ט. הקדיש או החרימם עבד שנקנס למצות³⁹ - פודהו וילכו דמיו לים המלח, כשאר דמים וערכין של זמן הזה⁴⁰. ואם היה עבד עובד פוככים ומזלות - לא מעלין⁴¹ ולא מוהדין⁴².

(39) עבד כנעני שנמכר לישראל ומלו רבו והטבילו לשם עבדות הריהו חייב במצוות כנשים. (40) "עבד נכרי מאי". וסובר רבינו שהבעיני שם מכוונת גם לענין לקיחת עבדים מן הנכרים וגם לענין הקדשתם, ושם סיכמו שעבד ישראל (כלומר, שנכנס למצוות) חל עליו הקדש ופודהו, כדי שיוכל ליהנות ממנו. (41) מן הבור אם נפל לתוכו אלא מניחו וימות. (42) לבור, להמיתו בידים, כדין כל הגויים עובדי

תהי. ידך לעזרני, פי פקודיך בחרתי

ספר שביעי והוא ספר זרעים

הלכותיו שבע. וזהו סדורן:

א. הלכות פלאים.

ב. הלכות מתנות עניים.

ג. הלכות תרומות.

ד. הלכות מעשרות.

ה. הלכות מעשר שני ונטע רבעי.

ו. הלכות בפורים ושאר מתנות פהנה שבגבולין.

ז. הלכות שמטה ויובל.

הלכות פלאים

יש בכללן חמש מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן:
(א) שלא לזרע זרעים פלאים¹. (ב) שלא לזרע תבואה או ירק בפנים². (ג) שלא להרביע בהמה פלאים³. (ד) שלא לעשות מלאכה בכלאי בהמה פאחד⁴. (ה) שלא ללבש פלאים⁵.

(1) "והוא אמרו יתעלה: שדך לא תזרע כלאים (ויקרא יט, יט)" (ספר המצוות לא-תעשה רטו). ובכלל זה הרכבת האילן (להלן הלכה ה, וספר המצוות שם רטז).
(2) "שהזהירנו מזרוע תבואה בכרם, וכך שאר ירקות, וזה המין מן הכלאים יקרא "כלאי הכרם", והוא אמרו יתעלה: לא תזרע כרמך כלאים (דברים כב, ט)" (שם רטז).
(3) "והוא אמרו יתעלה: בהמתך לא תרביע כלאים (ויקרא, שם)" (שם ריז). (4) "והוא אמרו: לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו (דברים כב, י)" (שם ריח). (5) "והוא אמרו יתעלה: "לא תלבש שעטני (שם, יא)" (שם, מב).

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר כמה מינים יזרע ויהיה כלאים. והזרוע בעצין שאינו נקוב. אם אסור לזרוע כלאים לנכרי או לקיימם הישראל בשדהו. אם נוהג כלאים בחוצה לארץ או בזרעים שאינן ראויים למאכל אדם. ואם מותר לזרוע זרעים וכלאי אילן כאחת. כלאי אילנות. ושהזרוענין נחלקין לג' חלקים.
א. הזרוע שני מיני זרעים פאחד בארץ ישראל - 15
לוקה², שגאמר: שדך לא תזרע פלאים. 16

(2) כמבואר בקידושין לט. ובבכורות נד. שהוא אסור מן התורה (ודעת רש"י בשבת פד: ובבכורות שם: שכלאי זרעים אינם אסורים אלא מדרבנן, ועיין תוספות שם, ושם - משנה-למלך). ובחוצה לארץ אין שום איסור אפילו מדרבנן (להלן הלכה ג).

ב. ואחד הזרע או המנפש³ או המתפה, כגון שהיתה חטה וישעורה אחת או פול אחד ועדשה אחת מנחין על הארץ והפה אותן בעפר, בין בידי בין בגלו בין בכלי⁴ - הרי זה לוקה. ואחד

אסור שמא יכשל ולא יקיים את נדרו, נמצא אסור להעריך, שהרי הערכים הם נדר? אולם אדם, שרוצה לכוון דעותיו, מותר לו לידור, וזהו שציין רבינו: "כדי לכוף יצרו", וכגון שמרגיש בעצמו שהוא כלי, וכיוצא בזה כתב רבינו "שאינן הכשרים נודרים בדרך אסור וכעס" משמע מזה, שאם נתכוון לתקן דעתו ואופיו הקמצני - מותר ומצוה לו לידור. (50 קמצן, שחס על כל פרוטה משלו. 51 מכאן, ש"כל הנודר אף על פי שמקיימו נקרא חוטא". אולם ב"נודרי הקדש" כבר כתב רבינו "נודרי הקדש מצוה לקיימם ... שנאמר, נדרי לה' אשלם".

1 יג. לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרימם כל נכסיו.
2 והעושה פן - עובר על דעת הפתוב. שהרי הוא
3 אומר: מפל אשר לו - ולא כל אשר לו, כמו שבארו
4 חכמים. ואין זו חסידות, אלא שטות, שהרי הוא
5 מאבד פל ממונו ויצטרף לפריות, ואין מרחמין
6 עליו. ובה וכו' וכו' אומר חכמים: חסיד שוטה⁵²
7 - מפלל מבלי עולם⁵³. אלא פל המפזר ממונו
8 במצות - אל יפזר יותר מהמפזר⁵⁴. ויהיה כמו שצונו
9 נביאים מכלל דבריו במשפט, בין בדברי תורה בין
10 בדברי עולם⁵⁵. אפלו בקרבנות שאדם חייב בהן הרי
11 חסה תורה על הממוץ ואמרה שביא כפי מפת
12 ידו⁵⁶, קל וחמור לדברים שלא נתחייב בהן אלא
13 מחמת נדרו שלא ינדר אלא פראוי לו; שגאמר:
14 איש כמתנת ידו בכרפת ה' אלהיך אשר נתן לך⁵⁷.

(52) ראה אשה טובעת בנהר, אמר, אסור להסתכל בה ולהצילה - זהו חסיד שוטה; וברושלמי אמרו: "איזהו חסיד שוטה? ראה תינוק מבעבע בנהר אמר לכשאחלוץ תפילי אצילנו, אם כשהוא חולץ תפיליו הוציא זה [=התינוק] את נפשו". (53) מחריבי עולם. וכן בפירוש המשנה לרבינו בסוטה שם: "מבלי עולם או מכלי עולם, - שאלה הדברים מפסידים מציאות האדם". (54) שנאמר "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך" שני עישורים - הרי הם חומש, ובשולחן ערוך פסק: חומש זה - שנה ראשונה מהקרן, מכאן ואילך חומש שהרוויח בכל שנה. וראה ברמ"א שם, שבשעת מותו יכול אדם ליתן צדקה כל מה שירצה. (55) תלמיד חכם מכלכל דבריו במשפט ... וזן את אנשי ביתו כפי ממונו והצלחתו, ולא יטריח על עצמו יותר מדאי. (56) קצבת יכולתו. (57) והכתוב מדבר בקרבנות עולות ראייה ושלמי חגיגה, שחייב אדם להביא בשלוש רגלים, ומצוותם בהתאם לעושרו אשר ברכו ה'.

סליקו להו הלכות ערכין וחרמין פסיעתא דשמאי נגמר ספר הפלגה, ומנן פרקיו שלשה וארבעים פרקים: הלכות שבועות - שנים עשר פרקים. הלכות נדרים - שלשה עשר פרקים. הלכות נזירות - עשרה פרקים. הלכות ערכין וחרמין - שמנה פרקים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זרעים שבארץ אינם אסורים בהנאה, בחוצה לארץ לא גזרו רבנן. וכן כתב רבינו להלן פרק ה הלכה ד. (14) שם אמרו: "בהמתך לא תרביע כלאים, שדך לא תזרע (ויקרא יט, ט). מה בהמתך בהרבעה, אף שדך בהרבעה (=הרכבת האילן). ומה בהמתך נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ, אף שדך נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ (ראה להלן הלכה ה), ואלא הא כתיב שדך, ההוא למעוטי זרעים שבחוצה לארץ". והחילוק הזה באותו הפסוק, שלענין הרכבת האילן למדו מהרבעה שאסורה גם בחוצה לארץ, ולענין כלאי זרעים למדו מ"שדך" למעט חוצה לארץ, - הוא מדברי קבלה, שכך קיבלו חכמים איש מפי איש עד משה רבינו מפי הגבורה.

ד. אִין אָסור מְשום פְּלֵאי זְרעים אֶלֶא הַזְרעים¹⁵
הַראויין לַמֶּאכל אָדָם¹⁶; אֶבֶל עֲשָׂבִים הַמְרִים וְכִיזָא
בְּהֵן מִן הַעֲקָרִין שְׂאִינָן רְאוּיִין אֶלֶא לְרִפּוּאָה וְכִיזָא
בְּהֵן - אִין בְּהֵן מְשום פְּלֵאי זְרעים.¹³

(15) היינו הדבר הנצמח מהזרעים. ובגוף הגרעינים הנזרעים, אם צריכים להיות ראויים למאכל אדם, לא נתברר כאן. וראה להלן פרק ח הלכות ג-ה, לענין כלאי הכרם. (16) יש מפרשים ש"מאכל אדם" לאו דוקא, אלא הוא-הדין למאכל בהמה, ולא בא למעט אלא עשבים מרים ועיקרים של רפואה. והא ראייה, שהרי שנינו (כלאים פרק א משנה א) "החטים והזונין, אינם כלאים זה בזה". ואמרו על זה בירושלמי שם: "הא עם השעורים כלאים כו' שכן מקומות מקיימין אותן ליונים" (וכן הוא בתרומות פרק ב משנה ו שהזונין אינם אוכל. וכן כתב רבינו להלן פרק ה הלכה יח), שאם רוב העם מקיימים לבהמה, הרי זה כלאי הכרם (ר"י קורקוס וכסף-משנה). ויש אומרים ש"מאכל אדם" דוקא, ואילו במאכל בהמה אין דין כלאים, והם מחלקים בין בכלאי זרעים לכלאי הכרם, שבכלאי הכרם שאסורים גם באכילה והנאה, גזרו גם על מאכל בהמה. ובכלאי זרעים שאינם אסורים אלא בזריעה, ומותרים באכילה והנאה - לא גזרו. וראיה לדבריהם: הרי דבר שהוא לרפואה, ודאי אין בו כלאי זרעים כמפורש כאן, ואילו בכלאי הכרם גם בדבר שהוא לרפואה יש בו משום כלאי הכרם, כמפורש שם, ואם כן על-כרחו שיש וחילוק בין כלאי זרעים לבין כלאי הכרם (מראה הפנים שם). אלא שהדברים אינם עולים בקנה אחד עם דברי הירושלמי שם גבי זונים (ועיין שם בדברי מראה הפנים, שאף הוא נדחק בזה).

ה. פְּלֵאי הָאֵילָנוֹת - הָרִי הֵם בְּכֻלָּל מַה שְׂנֵאמַר:
שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע פְּלֵאִים¹⁷. פִּיזָד? הַמְרִיבִים אֵילָן¹⁸
בְּאֵילָן, פְּגוֹן שְׁהֲרִיבִים יְחֹור שֶׁל תְּפוּחַ בְּאֶתְרוּג או
אֶתְרוּג בְּתְפוּחַ¹⁹ - הָרִי זֶה לֹקָה מִן הַתּוֹרָה בְּכֻל
מְקוֹם, בִּין בְּאֶרֶץ בִּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ. וְכֵן הַמְרִיבִים
יִרְק בְּאֵילָן²⁰ או אֵילָן בְּיִרְק - לֹקָה בְּכֻל מְקוֹם.¹⁹

(17) בקידושין לט. למדו זה מההיקש של 'שדך לא תזרע כלאים' ל'בהמתך לא תרביע כלאים'. מה בהמתך בהרבעה, אף שדך בהרכבה. וראה בספר המצוות לא-תעשה רטו. (18) כלאים פרק א משנה ז. (19) נראה שרק באילני מאכל יש איסור הרכבה (וראה למעלה הלכה ד). אולם בירושלמי

1 הַזְרַע בְּאֶרֶץ או בְּעֵצִין נְקוּב⁵; אֶבֶל הַזְרַע בְּעֵצִין
2 שְׂאִינָו נְקוּב - מִפִּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרִדוֹת⁶.

(3) תולש עשבים רעים כדי שיצמחו האחרים יפה (רש"י מועד קטן ב:), והיא תולדה של זורע (כרב יוסף שם). ומה שפסק רבינו בפרק ח מהלכות שבת הלכה א, שמנכש הוא תולדה של חורש (כדעת רבה שם) - שם מדובר שכונתו לייפות את הקרקע (כסף-משנה שם הלכה ב). (4) במכות כא: אמרו שהמחפה בכלאים בעת הליכתו חייב, הרי שהמחפה ברגלו חייב, והיינו מחפה ברגלו או בכלי (הג"א יורה-דעה סימן רצו ס"ק ד). (5) שהוא כאילו זרע בארץ (כלאים פרק ז משנה ח). ושיעור הנקב כדי שיצא בו שרש קטן (כסף-משנה, וכן מפורש בפרק ה מהלכות תרומות הלכה טו). (6) שמדברי סופרים נחשב כזריעה בארץ (מנחות ע).

3 ג. אָסור לְזַרַע פְּלֵאִים⁷ לְנִכְרִי⁸. וּמִתָּר לִזְמַר לְנִכְרִי
4 לְזַרַע לִזְרַע⁹ פְּלֵאי זְרעים. וְאָסור לְאָדָם לְקַיֵּם פְּלֵאי
5 זְרעים בְּשִׂדְהוֹ¹⁰, אֶלֶא עוֹקְרֵן. וְאִם קִימָן - אִינוֹ
6 לֹקָה¹¹. וּמִתָּר לִישְׂרָאֵל¹² לְזַרַע פְּלֵאי זְרעים בִּידוֹ
7 בְּחוּצָה לְאֶרֶץ. וְאֶפְלוּ לְעֵרֵב הַזְרעים לְכַתְחֻלָּה¹³
8 וּלְזַרְעֵן בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - מִתָּר. וּדְבָרִים אֵלוֹ דְבָרִי
9 קְבֻלָּה¹⁴.

(7) היינו כלאי זרעים (וראה להלן מקורו). ואילו בכלאי הכרם, ראה להלן פרק ה הלכה ה. (8) היינו בשדהו של גוי בארץ ישראל, שאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיעה מקדושתה (פ"א מהלכות תרומות הלכה י, ועיין תוספות עבודה זרה סד. ד"ה אין עודרין). ומקור הלכה זו בירושלמי סוף מסכת ערלה: "אין עושיין עם הגוי בכלאים בארץ, בין בכלאי הכרם בין בכלאי זרעים". (9) כלומר, בשדהו של גוי ולצורך הגוי, שאף-על-פי שאמירה לנכרי אסורה בין במלאכות שבת (פרק ו מהלכות שבת הלכה א) ובין באיסורים אחרים (פרק טז מהלכות איסורי ביאה, הלכה יג. ופרק יג מהלכות שכירות הלכה ג) - אין זה אלא באומר לנכרי לעשות איסור בשביל הישראל, שכן כתב רבינו שם: "אסור לומר לגוי לעשות לנו מלאכה בשבת" (הלכות שבת שם): "אסור לומר לגוי לסרס בהמה שלנו" (הלכות איסורי ביאה שם) ו"אמר לגוי חסום פרתי ודוש בה - אסור" (הלכות שכירות שם), אבל לומר לגוי לעשות בשביל הגוי - אין איסור. ועיין תוספות בבא מציעא צ. ד"ה חסום. וראה בכסף-משנה בשם ר"י קורקוס. ועיין עוד להלן פרק ח הלכה יג. (10) כלאים פרק ח משנה א: "כלאי זרעים אסורים מלזרוע ומלקיים". ואמרו בירושלמי כלאים פרק ח הלכה א: "הכל מודים (גם חכמים החולקים על ר' עקיבא הסובר "מקיים כלאים לוקה") באסור שהוא אסור". ועיין במשנה-למלך שהעירי ממה שאמרו בבבלי עבודה זרה סד. "לרבנן אף קיומי שפיר דמי". (11) בירושלמי שם: "הכל מודים באסור שהוא אסור. בשלא קיים על ידי מעשה, אבל אם קיים על ידי מעשה, לוקה, כהדא דתניא המחפה בכלאים לוקה". (12) קידושין לט. (13) שם: כלאי הכרם שבארץ אסורים בהנאה, בחוצה לארץ גזרו בהם רבנן, כלאי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ו' אדר ב' - ספר זרעים - הלכות כלאים קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תבואה בתבואה", ראה להלן פרק ב הלכה ג. (31) נדרים נה. (32) משנה שם, ולהלן בדברי רבינו שם. (33) כן כתב רבינו גם בפרק ה מהלכות חמץ ומצה הלכה א, ולא כר' יוחנן בן נורי (ברכות לז). האומר: "אורו מין דגן הוא". (34) הנקרא בערבי כשכא"ש (פירוש המשניות לחלה פרק א משנה ד). (35) בלשון ערבי מא"ש (פירוש המשניות לכלאים פרק א משנה א). (36) למה שאמרו בכלאים פ"ב שם, ולהלן פרק ב הלכה ג. (37) הוא כרתי, ראה להלן פרק ג הלכה ג. (38) (ראה להלן פרק ב מהלכות תרומות הלכה ג, וצריך עיון). (39) (ראה להלן פרק ג הלכה ו). (40) לפי המשנה בכלאים שם, וראה להלן שם הלכה ה. ובפרק טז מהלכות מכירה הלכה ב כתב רבינו, שרוב בני אדם קונים אותה לזריעה, ורק מקצת בני אדם אוכלים אותה. (41) וראה להלן פרק ה הלכה יט, שדשאים הם כלאים בכרם. (42) כוונתו למה ששנינו בכלאים פרק ה משנה ה "הנוטע ירק בכרם", ושם משנה ו "הרואה ירק בכרם" - שאין הכוונה לירק דווקא, אלא גם למיני הזרעונים כל זמן שלא ניכר הזרע (ביאור הגר"א ליו"ד סימן רצז, ס"ק יב).

ט. ויש מזרעוני גנה זרעונים שדרכן לזרע מהן שדות, כגון הפשתון⁴³ והמרדל⁴⁴, ואלו הן הנקראים מיני זרעים. ויש מזרעוני גנה זרעונים שאין דרך בני אדם לזרע מהם אלא ערוגות ערוגות⁴⁵ קטנות, כגון הלפת והצנון והתרדום והבצלים והכספר והפרפס והמרור וכיוצא בהן, ואלו הן הנקראים מיני ירקות.

(43) ראה להלן פרק ג הלכה יח. (44) ראה להלן שם, וצריך עיון. וראה גם בפרק ג מהלכות מתנות עניים הלכה יא, וצריך עיון. (45) ראה להלן פרק ד הלכה ט.

פרק שני

(1) יבאר זרע שנתערב בו זרע אחר. הזרע שדהו מן המינין וכשצמח ראה בו כלאים. הטומן אגודת לפת וצנון וכיוצא בה תחת גפן וכו'. שדה שהייתה זרועה וקצר הזרע ונשארו העיקרין בארץ אם יזרע בה מין אחר. בא' באדר משמיעין על הכלאים ובט"ו בו יוצאין שלוחי בית-דין לבדוק אם אין כלאים בשדות.

א. זרע שנתערב בו זרע אחר, אם היו אחד מעשרים וארבעה, כגון סאה של חטים שנתערבה בעשרים ושלש³ סאה של שעורים - הרי זה אסור לזרע את המערב, עד שימעט את החטין או יוסיף על⁴ השעורים. ואם זרע⁵ - לוקה⁶.

(2) כלאים פ"ב מ"א. (3) כן כתב 'מלאכת שלמה' "שעם אותו הרובע הם סאה". ובשו"ע י"ד סי' רצו ס"ה (לפי כמה דפוסים) "סאה של חטים שנתערבה בכ"ד סאה של שעורים כו' כיצד, כ"ד סאה של חטים שנתערב במ שני קבים שעורים ושני קבים עדשים וכו'" והנכון כבדפוסים אחרים "בכ"ג - כ"ג". (4) [ב'ירושלמי' שם ה"א: "לא כן אמר וכו' רבי יוחנן כל האיסורין שריבה עליהן בשוגג מותר,

(כלאים פרק א הלכה ז) מפורש שאין מרכיבין עץ סרק על גבי עץ מאכל. וראה במשנה ראשונה שם. (20) משנה שם, כדעת חכמים ולא כרבי יהודה. ובמשנה שם אמרו גם "אין מביאין כו' ירק בירק", ורבינו השמיט דבר זה. ועיין כסף-משנה ורדב"ז, ועדיין צריך עיון.

1 ו. ואסור לישראל להניח לנכרי שירכיב לו אילנות
2 פלאים²¹. ומתיר לזרע²² זרעים וזרע אילן פאחד. וכן
3 מתיר לערב זרעי אילנות ולזרען פאחד. שאין לה
4 פלאים באילנות אלא הרפכה בלבד²³.

(21) לפי שהגוי מצווה על הרכבת האילן (פרק י מהלכות מלכים הלכה ו, וכדעת ר' אליעזר בסנהדרין ס). ואם הישראל מניח לו להרכיב אילנות כלאים, עובר משום "ולפני עור" (משנה-למלך). (ויותר מסתבר לפרש שאיסורו מטעם מקיים, שכשם שכלאי זרעים אסורים מלקיים (למעלה הלכה ג), כן אסור לקיים הרכבת האילן (וכן מפורש ביורה-דעה סימן רצה סעיף ז), ואם מניח לגוי להרכיב הוא מקיים). (22) תוספתא פרק א. (23) קידושין שם.

5 ז. הזרע זרעים פלאים²⁴, וכן המרכיב אילנות
6 פלאים, אף על פי שהוא לוקה - הרי אלו מתרין
7 באכילה, ואפלו לזה שבערב²⁶ וזרען. שלא נאסר
8 אלא זריעתו בלבד²⁷. ומתיר לטע יחור²⁸ מן האילן
9 שהרכיב פלאים, ולזרע מזרע הירק שזרע פלאים.

(24) כלאים פרק ח משנה א. (25) שדין הרכבת האילן כדין כלאי זרעים, שהרי היא בכלל "שדך לא תזרע כלאים", כמפורש למעלה הלכה ה (כסף-משנה). (26) ראה ביאור הגר"א ליו"ד שם, סעיף-קטן כא. (27) כן הוא בכלאים שם: "אסורים מלזרוע ומלקיים, ומותרים באכילה". (28) תוספתא פרק ב, וירושלמי פרק א הלכה ד.

10 ח. הזרעונין²⁹ נחלקין לשלשה חלקים: האחד מהם
11 הוא הנקרא תבואה³⁰, והיא חמשה מינין³¹: החטים,
12 והכסמין, והשעורין, ושבלת שועל, והשיפון.
13 והשני מהן הוא הנקרא קטנית³², והן כל זרעים
14 הנאכל לאדם חוץ מן התבואה, כגון הפול
15 והאפונים והעדשים והדחן והארז³³ והשמשמן
16 והפרגין³⁴ והספיר³⁵ וכיוצא בהן. והשלישי מהן
17 הוא הנקרא זרעוני גנה, והן שאר זרעונין שאינן
18 ראויין למאכל אדם³⁶, והפרי של אותו הזרע מאכל
19 אדם, כגון זרע הבצלים והשומין וזרע החציר³⁷
20 והקצח³⁸ וזרע לפת³⁹ וכיוצא בהן. וזרע פשתן - הרי
21 הוא בכלל זרעוני גנה⁴⁰. פשוטו כל מיני זרעונים
22 אלו ויצמחו - נקרא הצמח כלו כל זמן שלא נפר
23 הזרע דשא⁴¹, ונקרא ירק⁴².

(29) מכאן ועד סוף הפרק, היא כהקדמה וביאור למינים שיבואו בפרקים הבאים (כסף-משנה). (30) הכוונה למה ששנינו בכלאים פרק ב משנה ב: "במה-דברים-אמורים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 ד. כיצד? חרדל¹⁴ שנתערב בתבואה, והרי החרדל
17 זרעין ממנו קב¹⁵ בכל בית סאה, אם נתערב ממנו
18 אחד מעשרים וארבעה מן הקב בסאה¹⁶ של תבואה
19 או של קטנית - חייב למעט. וכן אם היה מין זה
20 מזרעוני גנה זרעין ממנו סאתים בכל בית סאה¹⁷,
21 אם נתערב ממנו חצי קב¹⁸ בכל סאה¹⁹ של תבואה
22 או של קטנית - ימעט.

14 וחרדל מזרעוני גינה (למעלה פ"א ה"ט). (15) שהוא
שישית הסאה. ב'ירושלמי' שם: "ותני עלה, כגון קב וחצי
קב". ופירשה רבינו: קב למין אחד, וחצי קב למין שני, ולא
כמו שפירשה בפירוש המשניות שם, ועי' 'משנה ראשונה'
שם. (16) כלומר, בסאה פחות אחד מעשרים וארבעה, ראה
למעלה. וחלק זה הוא אחד ממאה וארבעים וארבע בסאה.
(17) זרעוני גינה אלו עבים מאד, ולזרע בית סאה צריך מהם
כפול מחיטים ושעורים. (18) היינו חלק אחד מעשרים
וארבעה לשני סאים, הוא הזרע שלהם לבית סאה.
(19) סאה פחות אחד מעשרים וארבעה, כנ"ל.

23 ה. לפיכך, תבואה שנתערב בה זרע פשתן²⁰: אם
24 היה שלשת רביעים בכל סאה - הרי זה ימעט, ואם
25 לאו - אינו צריך למעט; לפי שבית סאה זרעין בו
26 שלש סאים זרע פשתן. ועל דרך זה משערים בכל
27 הזרעים האחרים.

(20) "ירושלמי" שם סוף ה"ב.

28 ו. במה דברים אמורים? בשלא נתפנו לערב
29 ובשלא נתפנו לזרע השני מיניו שנתערבו; אבל אם
30 נתפנו לערב זרע בזרע אחר²² או לזרע השני מיניו²³,
31 אפלו היתה חטה אחת בתוף פרי של שעורים -
32 אסורה לזרעה. וכן כל פיוצא בזה.

21 "ירושלמי" שם ה"א. (22) כלומר, עירב כדי לזרוע
שניהם וליהנות מהם (כסף-משנה). (23) כלומר, נתערבו
מאליהם. אבל בשעת זריעה הוא מכוי לזרוע שניהם
וליהנות מהם. ולמעלה בה"א מדובר בשאינו מתכוין ליהנות
משני המינים.

33 ז. הזרע²⁴ שדהו מין מן המיניו, וכשיצמח ראה בו
34 בלאים²⁵: אם היה המין האחד²⁶ אחד מעשרים
35 וארבעה בשדה - הרי זה ילקט עד שימעטנו; מפני
36 מראית העין, שמא יאמרו בלאים זרע בכונה²⁷. בין
37 שהיה המין האחד שצמח תבואה וקטנית בתבואה
38 וקטנית²⁸, או זרעוני גנה²⁹ בתבואה וקטנית ובזרעוני
39 גנה. ואם היה הצומח פחות מכן - אינו צריך
40 למעטו.

24 מועד קטן ו, א. (25) והוא לא זרעו ואינו רוצה בקימו
(ט"ז ביו"ד סי' רצו ס"ק ד). (26) בדפוס רומי: "האחר".
וכן הוא בשו"ע יו"ד שם ס"ח. (27) למד זאת רבינו ממה
שהביא להלן הלכות ח"ט, עי"ש. (28) [בדפוס רומי:

מזיד אסור? - תמן את מרבה לבטל איסור תורה, ברם הכא
את מרבה לבטל מפני מראית עין". כלומר: כל האיסורים
איסורם מחמת שהתורה אסרתם, ואם נתערבו אסור לבטלם,
אבל כלאים כל אחד ואחד הוא היתר, ורק התערובת
אוסרתם, ואין התערובת נאסרת אלא-אם-כן היא ניכרת לעין
(ראה להלן פ"ג ה"ה), ואם אין בסאה רובע ממין אחר,
שאר התערובת ניכרת לעין, אין כאן איסור כלל, כלומר,
אין כאן ביטול איסור, אלא שלא בא כלל לידי איסור (וראה
להלן). וכעין זה כתב הגרע"א (בתשובה סי' ז) להתיר
ביטול בכשר בחלב, שכיון שיש שם יותר מששים אינו בא
לכלל איסור. שוב מצאתי כן בפרישת הרא"ש למס' שקלים
פ"א מ"א ד"ה ועל הכלאים, עמוד ג הערה 2 להרב ניסן
(זק"ש. 5) והיה בסאה רובע זרע ממין אחר. (6) [הגר"א
(ביו"ד שם ס"ק טו) הקשה על זה מדברי הירושלמי הנ"ל,
שאמרו שאין איסורו אלא מפני מראית עין, הרי שאין זה
איסור מן התורה, ולמה הוא לוקה? ולפי המבואר למעלה,
דברי רבינו מיושבים].

1 ב. וכל שהוא בלאים עם הזרע - מצטרף לאחד
2 מעשרים וארבעה. כיצד? עשרים ושלש⁸ סאה של
3 חטים שנתערב בה שני קבין⁹ שעורים ושני קבין
4 עדשים ושני קבין פולים - הרי זה לא יזרע הכל,
5 עד שימעט סאה של תערובת ויבר מקצתה או יוסף
6 על החטים; שהשעורים והעדשים והפול - כלם
7 בלאים עם החטים.

7 משנה, כלאים שם, כתנא קמא שאמר: "בין ממין אחד
בין משני מינים". (8) ראה למעלה ה"א. (9) הם שליש
הסאה, שהסאה ששה קבים.

8 ג. במה דברים אמורים? בשנתערבו מיני תבואה
9 זה בזה או מיני קטניות זה בזה, או שנתערבה
10 תבואה בקטניות או קטניות בתבואה; אבל זרעוני
11 גנה שנתערב אחד מהן בתבואה או בקטניות -
12 שעורן אחד מעשרים וארבעה ממה שזרעין בבית
13 סאה¹¹ מאותו המין¹². אם נתערב בסאה¹³ של
14 תבואה או קטנית - לא יזרע עד שימעט או יוסף
15 על התבואה.

10 שם, משנה ב. (11) הוא מקום שזרעים בו סאה
חיטים, ומדתו חמישים אמה על חמישים אמה. (12) לפי
שיש זרעוני גינה שהם דקים, ויש קבב שלהם כדי לזרוע
בית סאה חיטים, ויש מהם דקים יותר ובחצי קב מהם יש
לזרוע בית סאה חיטים, לפיכך משערים בהם לעולם באחד
מעשרים וארבעה בוריעת בית סאה מהם (ר"ש שם), וראה
להלן ה"ד. (13) לפי מה שכתב רבינו למעלה הלכות א"ב:
"סאה של חיטים שנתערבה בעשרים ושלשה סאה של
שעורים" - "כיצד עשרים ושלשה סאה של חיטים" - צריך
לומר ש"סאה" שהזכיר כאן לאו דוקא, אלא סאה פחות
רובע הקב, שהוא אחד מעשרים וארבעה בסאה. ונתערב בו
אחד מעשרים וארבעה משיעור זריעה בבית סאה ממין אחר,
שבסך-הכל יש בתערובת: כדי שיעור זריעה בבית סאה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ו' אדר ב' - ספר זרעים - הלכות כלאים קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(רשב"ם בבא-בתרא סח: במשנה). (42) כל מיני ירק בכל מין אילן. ויש לעיין למה הכניס רבינו כאן בכלאי זרעים דין של הרכבת האילן, היה לו להביאו למעלה פ"א ה"ה, וראה 'מלאכת שלמה' שם בשם ה'לבוש'. (43) בכלאים שם מ"ט הגירסא: "הטומן לפת וצנונות". ובירושלמי מפרש: "תני רבי חייא כגון אגודה של לפת ואגודה של צנון". וסובר רבינו שדוקא באגודה אין חשש משום כלאים, שזהו שלא כדרך שתילתה, וגילה בדעתו שאינו רוצה בהשרשתה. כמו שמסיים בדבריו. (44) ראה להלן פ"ג ה"ו, שלפת וצנון אינם כלאים זה בזה. (45) במשנה שם לא נזכר אלא "תחת הגפן", וסובר רבינו שגפן לאו דווקא, ולא נקטו גפן אלא כדי להשמיענו שאפילו בגפן שהיא רכה לא חששו (כסף-משנה להלן פ"ג ה"א), וראה להלן. (46) שלא כדעת רש"י (שבת נ:): והראב"ד (כאן), שרק לענין שבת אמרו כן, אבל לענין כלאים אין צורך שיהיו מקצת העלים מגולים. (47) מכיון שנקט רבינו גם "תחת האילן", נראה שהמדובר בחשש של הרכבת ירק באילן, שהרי בכל האילנות חוץ מגפן אין איסור כלאים, אלא הרכבה בלבד. וכן נראה ממה שנשמך הלכה זו לדין "אין נוטעין ירקות בתוך סדן של שקמה", העוסקת בענין הרכבת ירק באילן, ולא כדעת ה'תוספות' (בבא-בתרא יט. ד"ה המבריך) והרמב"ן (שם), שלא נאסר להביא ירק אלא על גבי גפן, שהיא רכה והשרשים נכנסים לתוכה, אבל בשאר אילנות, שהם קשים - מותר. ומכיוון שלא פירש רבינו דבריו באופן שהבריך את האילן והגפן, נראה שסובר כדעת הר"ן (קידושין סוף פ"א) והרשב"א (בבא-בתרא שם. וראה ב'מלאכת שלמה' כלאים פ"ו מ"א, ויש להגיה שם בדבריו הרמב"ן במקום הרשב"א), שגם בשרשים של ירק כשרשים של אילן, יש איסור הרכבה (ראה להלן פ"ח ה"ג, ובכסף-משנה שם), ולא כהרא"ש (הלכות כלאים סי' ד), שכתב על המשנה "המבריך את הגפן" (כלאים שם) שלא אסרו הרכבה אלא במבריך, שכבר היה שם אילן על הגפן, אבל שרשים בשרשים מותר (וראה בספר 'ארץ חמדה' ספר ב מדור ב פרק ט). [ומה שנקטו במשנה "המבריך את הגפן", שנראה מזה שלא אסרו הרכבה אלא בגפן ולא בשאר אילנות, וגם בגפן לא אסרו אלא כשהבריכה (ראה למעלה) - צריך לומר לדעת רבינו, שנקט מבריך לרבותא, שאפילו במבריך את הגפן שהענפים קשים קצת, יש חשש שהשרשים יכנסו אליהם, ועל-אחת-כמה-וכמה שבשרשים, שהם רכים מן הענפים, שוודאי יש חשש. וזה אינו אלא בגפן, שהענפים אינם קשים ביותר, אבל בשאר אילנות, שהם קשים מאד, אין חשש של הרכבה במבריך, אבל בשרשים שהם רכים, אסור אפילו באילן אחר, וראה להלן פ"ו ה"ז].

21 יב. שָׂדֵה שְׁהִיְתָה זְרוּעָה⁴⁸, וְקָצַר הַזְּרַע וְנִשְׁאָרוּ
22 הָעֲקָרִין בְּאֶרֶץ, אָף עַל פִּי שְׂאִין מוֹצִיאִין צִמַח אֲלֵא
23 אַחַר כִּמְהָ שָׁנִים - לֹא יִהְיֶה זֹרַע פְּאוֹתָהּ שְׂדֵה מִן
24 אַחַר עַד שְׂנִיעַר הָעֲקָרִין.

(48) כלאים פ"ב מ"ה, וכפירושו במשנה שם. וכן נראה משם מ"ג (הובאה להלן ה"ג) "היתה שדהו זרועה חטים כו' אם צימחה לא יאמר אזרע ואחר-כך אופך, אלא הופך ואחר-כך

"תבואה וקטנית בתבואה", ונראה שיש לתקן "תבואה [בקטנית] וקטנית בתבואה". (29) שאף-על-פי שבתלוש משערים בהם אחד מעשרים וארבעה בנופל מהם לבית סאה, דהיינו אחד ממאה וארבעים וארבע בסאה (למעלה הערה טו) - לאחר שגדלו וצמחו, שוים הם לחיטים ושעורים, שהרי מן הזרע המועט שלהם יוצאת תנוכה רבה, פי שש מחיטים ושעורים, כפי חשבונם.

1 ח. כִּמְהָ דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שֵׁישׁ מְקוּם לְחֻשֵׁד;
2 אֲבָל בְּזִמְן שְׁהִיְבָרִים מְרָאִין שְׂאִין זֶה מִדְּעֵתוֹ שֶׁל
3 בַּעַל הַשְּׂדֵה, אֲלֵא מְאִלְיָהּן עֲלוּ³⁰ - אִין מְחִיבִין אוֹתוֹ
4 לְמַעַט.

(30) כלאים פ"ב מ"ה.

5 ט. בִּיעֵד? כִּגוֹן תְּבוּאָה שְׁעָלוּ בָּהּ סְפִיחֵי אֶסְטִיס³¹,
6 וְתִלְתָן³² שְׁזַרְעָה לְמֵאֲבָל אֲדָם³³ שְׁעָלוּ בָּהּ מִיְנֵי
7 עֲשָׂבִים; שְׁזָה מִפְסִיד הוּא³⁴. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(31) הוא שצובעים בו כמין התכלת ('פירוש המשניות' שם, ורע"ב שביעית פ"ז מ"א), ואינו אוכל (פ"ב מהל' מתנות עניים ה"ב). וכן העתיק בפ"ז מהל' שמיטה ה"ג בימי הצובעין "אסטיס", ולא כמו שכתוב במשנה (שביעית שם) "ספיחי אסטיס", אבל הספיחים שלו נאכלים, ראה למעלה פ"א ה"ד שלפי דעת 'מראה הפנים' צריך שיהא מאכל [אדם]. (32) בערבי: חלבא, ובלע"ז פניגיריג ('פירוש המשנה' שם). (33) שאז מפסידים אותה העשבים, כדלהלן, אבל אם זרעה לזריעה, אינה נפסדת מן העשבים (בבא-קמא פ"א). (34) ואם כן, הדברים מראים שאין זה מדעתו של בעל השדה.

8 י. וּבִמְהָ יוֹדַע שְׁהִתְלָתָן זְרוּעָה לְמֵאֲבָל אֲדָם?
9 כְּשִׁהִיְתָה זְרוּעָה עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת³⁵ וְלָהּ גְבוּל סְבִיב.
10 וְכֵן מְקוּם הַגְּרִנוֹת³⁷ שְׁעָלוּ בָּהּ מִיְנֵין הַרְבֵּה - אִין
11 מְחִיבִין אוֹתוֹ לְעַקֵּר; שְׁהִרֵי הַדְּבָר יוֹדַע שְׂאִינוֹ רוּצָה
12 שְׂנִיעַמַח צִמַח בְּמְקוּם הַגְּרִנוֹת³⁸. וְאִם הִסִיר מְקַצְתָן³⁹
13 - אוֹמְרִין לוֹ: עַקֵּר הַפֶּל חוּץ מִמֵּין אֶחָד; שְׁהִרֵי גִלָּה
14 דְּעֵתוֹ שְׁרוּצָה בְּקִיוֹם הַשְּׂאָר.

(35) בבא-קמא שם. (36) כן צריך להיות, וכן נראה בדפוס רומי. (37) כלאים שם. (38) שמקום הגרנות צריך להיות חלק כדי לרדוש בו ('פירוש המשנה' שם). (39) משנה שם.

15 יא. אִין נוֹטְעִין⁴⁰ יְרֻקוֹת בְּתוֹךְ סִדָּן שֶׁל שְׁקֻמָּה⁴¹
16 וְכִיּוּצָא בָּהּ⁴². הַטוֹמֵן אֲגַדַּת לִפְתָּ⁴³ וְצִנּוֹן⁴⁴ וְכִיּוּצָא
17 בָּהּ תַּחַת הָאֵילָן⁴⁵, אֲפֹלוּ תַּחַת הַגְּפֵן, אִם הִיוּ מְקַצְתָּ
18 הָעֲלִין מְגַלְיָן⁴⁶ - אִינוֹ חוֹשְׁשִׁין⁴⁷; שְׁהִרֵי אִינוֹ רוּצָה
19 בְּהַשְּׂרֶשֶׁתָן. וְאִם אִינָן אֲגַדָּה, אוֹ שְׁלֵא הִיוּ הָעֲלִין
20 מְגַלְיָן - חוֹשְׁשִׁין מִשׁוּם פְּלֵאִים.

(40) שם פ"א מ"ח. (41) השקמה היא תאנה מדברית ('פירוש המשנה' לדמאי פ"א מ"א) עד שלא נחתכו ענפיה נקראת בתולת השקמה, וכשמזקינה וגדלה הרבה קוצצים הענפים ובאים אחרים במקומם, ונקראת סדן השקמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

60 שם. (61 שם, מימרא של רבי יוחנן. (62) עד אחד באדר.

זורע". כלומר, לא מועיל אם גומם הזרעים כמו באילן (שם מ"ד, ולהלן פ"ו ה"ו). הרי מקור להלכה שלפנינו (משנה ראשונה' שם מ"ג). ועי' בהשגת הראב"ד.

יום חמישי ז' אדר ב' ה'תשע"ו

פָּרָק שְׁלִישִׁי

1) יבאר שיש מינין בזרעים אחד נראה כשנים, או איפכא, וכן באילן. אין הולכים בכלאים אלא אחר מראית העין. כמה מרחיקין בין שני זרעים שהם כלאים. הייתה שדהו זרועה ירק וביקש לזרוע ירק אחר בצדה. הייתה שדהו זרועה חטים ורצה לזרוע בתוכה ירק. הייתה שדהו זרועה חטים, אם מותר לחבירו לזרוע בצידן שעורים. והפסק בין שני המינין בור או ניר או גפה או דרך. הייתה שדהו חטים ושל חבירו שעורים, אם מותר לזרוע תלם פשתן בצד חטים שלו. ודין אם הייתה שדהו ושדה חבירו זרועה תבואה, אם יזרע ביניהם חרדל.

26 א. יש מינין בזרעין שיהיה המין האחד נפרד
27 לצורות הרבה, מפני שנוי מקומות² והעבודה³
28 שעובדין הארץ, עד שיראה כשני מינין. ואף על פי
29 שאין דומין זה לזה, הואיל והן מין אחד - אינן
30 כלאים זה בזה.

2) ולפיכך יש להם שם לזרע: כמו: כוסבר הרים, חרדל מצרי ודלעת מצרית. (3) כמו "דלעת רמוצה" על שם שטומנים אותה ברמץ, הוא אפר חם מפני שטעמה מר ואינה ראוייה לאכילה בלי הטמנה זו.

31 ב. ויש בזרעים שני מינין שהן דומין זה לזה⁴
32 וצורת שניהן קרובה להיות צורה אחת, ואף על פי
33 כן, הואיל והן שני מינין - הרי אלו אסורים זה עם
34 זה.

4) במשנה כלאים: "אף על פי שדומין זה לזה כלאים זה בזה".

35 ג. כיצד? החזרת עם חזרת גלים⁵, והעלשין עם
36 עלשי שדה⁶, והפרשין עם פרשי שדה⁷, הכסבר עם
37 כסבר הרים⁸, וחרדל⁹ עם חרדל מצרי, ודלעת
38 המצרית עם דלעת הרמוצה - אינן כלאים זה בזה.
39 וכן החטין עם הזונגין¹⁰, והשעורים עם שבילת
40 שועל¹¹, והכסמין¹² עם השיפון¹³, והפול עם
41 הספיר, והפרקדן עם הטפח¹⁴, ופול לבן עם
42 השעועים, והקשות עם המלפפון, והפרוב עם
43 התרובות¹⁵, והתרדין עם הלעונין - אינן כלאים זה
44 עם זה. אבל הצנן עם הנפוסין, והחרדל עם
45 הלפסן, ודלעת יונית עם דלעת מצרית או עם דלעת
46 הרמוצה, אף על פי שדומים זה לזה - הרי אלו
47 כלאים זה בזה.

5) והן "חסא גנית וחסא הררית". (6) יש עולשין של פרס ועולשין של מדבר. (7) כרשין הם כרתים, וזהו החציר הנזכר בתורה. ויש כרתי של גינה וכרתי של מדבר.

1 יג. היתה שדהו⁴⁹ זרועה חטים, ונמלך לזרעה
2 שעורים קדם שיצמחו החטים - נמתין לה עד
3 שיפסדו החטים ונתלעו בארץ כמו שלשה ימים,
4 אם היתה שדהו רזה⁵⁰, ואחר כך יהפכה⁵¹ במחרשה
5 ויזרע המין האחר. ואינו צריך להפך את פלה עד
6 שלא תשאר חטה שלא נעקרה, אלא חורש את
7 השדה פדרף שחורשין אותה קדם המטר כדי
8 שתרוה⁵².

(49) שם, משנה ג. (50) תוספתא שם פ"א: "עד כמה היא מתלעת, עד (מקום) ששהת שלשה ימים, במקום הטינא (= מקום רוח ממים), אבל לא במקום הגריד (= מקום יבש, ששם צריך יותר משלשה ימים). וכן ב'ירושלמי' שם ה"ב. (51) במשנה, שם: "ימתין לה עד שתתלע ויופך ואח"כ יזרע", ומפרש רבינו שלא הותר לזרוע מין אחד אלא אם התלע וגם הפך. אבל הראב"ד בהשגותיו מפרש הלשון במשנה: ימתין עד שיתלע או יהפך את הזרע. (52) כן הוא במשנה שם: "כמה יהא חורש? כתלמי הרביעה", והיינו שיחרוש אותה כמו שהופכין אותה קודם המטר, כדי שירד המטר בה ויכנס בעומקה, והיינו שיחרוש אותה כמו שהופכין אותה קודם המטר, כדי שירד המטר בה ויכנס בעומקה, וזה ההפוך קל ואין מעמיקין בו ('פירוש המשנה' (שם).

9 יד. צמחו החטים ואחר כך נמלך לזרעה שעורים
10 - יהפך ואחר כך יזרע⁵³. ואם הוריד בהמתו⁵⁴
11 לתוכה וקנסמה את הצמח - הרי זה מתר לזרע שם
12 מין אחר.

(53) משנה, שם. (54) תוספתא, שם.

13 טו. באחד באדר⁵⁵ משמיעין על הכלאים, וכל אדם
14 יוצא לגנתו ולשדהו ומנקין אותן מן הכלאים.
15 ובחמשה עשר⁵⁶ בו יוצאים שלוחי בית דין
16 ומסבבים⁵⁷ לבדיק.

(55) שקלים פ"א מ"א. (56) משנה, שם. (57) וסובבים.

17 טז. בראשונה⁵⁸ היו עוקרין ומשליכין, והיו בעלי
18 פתים שמחים שמנקין להן שדותיהן. התקינו שיהיו
19 מפקירין את כל השדה שימצאו בו כלאים. והוא
20 שימצאו בה⁵⁹ מין אחר אחד מארבעה ועשרים;
21 אבל פחות מכן - לא יגעו בה.

(58) שקלים שם מ"ב. (59) מועד קטן ו, א.

22 יז. וחוזרין שלוחי בית דין בחלו של מועד⁶⁰ הפסח
23 לראות האפיל שניצא וכלאים שהגזו⁶¹ - אין
24 ממתינים להן⁶², אלא יוצאין עליהן מיד ומפקירין
25 את כל השדה, אם יש בה אחד מעשרים וארבעה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ז' אדר ב' - ספר זרעים - הלכות כלאים קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

29 בין מן הצד²³. ואם לא היה ביניהן פשעור הגה -
 30 אסור; ואינו לוקה עד שיהיו קרובין בתוך ששה
 31 טפחים.

21 והוא מקום שזרעים בו רובע הקב תבואה, ושיעורו
 אחד מעשרים וארבעה בסאה, שהרי הסאה שישה קבים.
 22 דקדק לכתוב "כעשר", וכן כתב בפירוש המשנה: "בית
 רובע עשר אמות וחומש על עשר אמות וחומש בקירוב".
 מפני שאין החשבון מדוייק, שהרי עשר אמות וחומש על
 עשר אמות וחומש אינן אלא מאה וארבע אמות ועוד אחד
 מעשרים וחמש באמה. ואילו בית רובע, הוא מאה וארבע
 אמות ושני שלישי אמה בקירוב. 23 כלומר, אין צורך
 להפסק של בית רובע שבכל אורך השדות, אלא במקום
 אחד: או באמצע או מן הצדדים.

32 י. היתה שדהו זרועה ירק, ובקש לזרע בצדה שדה
 33 ירק אחר, אפלו דלעת - מרחיק בין שתי השדות
 34 ששה טפחים על ששה טפחים מרבע. בין מן הצד
 35 בין מן האמצע. ופחות משעור זה - אסור; ואינו
 36 לוקה עד שיהיו קרובין בתוך טפח²⁴.

24 ירושלמי שם: "באיסור - שישה על שישה, ללקות -
 טפח".

37 יא. היתה אחת משתי השדות זרועה תבואה,
 38 והשניה שבצדה ירק או דלעת - מרחיק ביניהן בית
 39 רבע.

40 יב. במה דברים אמורים שצריך להרחקה בשעורין
 41 הללו? בין שתי שדות²⁵; אבל אם היתה שדהו
 42 זרועה ירק, ורצה לזרע בצדה שורה של ירק ממין
 43 אחר - דיו לעשות בין השדה ובין השורה תלם
 44 אחד, ארפו ששה טפחים בלבד ורחבו פעמק²⁶.

25 שיעור השדה לא נתבאר, ובעניין פאה אמרו ששיעורו,
 של שדה קטנה הוא חמישים אמה על רוחב שתי אמות.
 ובעניין חלוקת שותפין אמרו ששיעורה כדי זריעת סאה
 וחצי. 26 "ורוחב מלואו", וכתב רבינו בפירוש המשנה:
 "צריך להיות רוחב החפירה ההיא כפי עומקה. והוא מה
 שאמר מלואו, ורצה לומר מלא התלם ואפילו יהיה עומקו
 אמה", ונראה שעמקו אינו פחות מטפח.

45 יג. היתה שדהו זרועה תבואה, ורצה לזרע בתוכה
 46 שורה של ירק, אפלו שורה של דלועין שעלין
 47 שלהן ארפים ומסתפקין - מרחיק ביניהן ששה
 48 טפחים. ואם נמשכו העלים של דלעת ונכנסו
 49 לתבואה ונסתבכו בה - יעקר מן התבואה שלפני
 50 הדלעת עד שלא יתערבו העלין. ואין צריך לומר,
 51 שאם זרע שורה ממין זה ושורה ממין אחר - שדיו
 52 להיות ביניהן תלם אחד²⁷, כמו שיתבאר.

27 שהרי שני המינים, שורות בודדות ולא שדות. [וכן
 מפורש בתוספתא "היו לו שתי שורות אחת זרועה חטים

8) במשנה שם: "כסבר עם כסבר שדה". "גני ומדברי".
 והוא זרע גד הנזכר בתורה. 9 חרדל המדינה. 10 והוא
 מין ממיני החיטה, וישתנה בארץ בתכונתו וטבעו. ועל כן
 נקרא זונין מעין היציאה מדרך היוסר, כמו ליבם הזונה.
 11 שעורים מדבריות. 12 חיטה מדברית. 13 מין
 ממיני החיטים המדבריות. 14 גרגרים לבנים עגולים
 קשים להשתבר, וטבעו קרוב לטבע השעורים, וקראוהו
 הרופאים: קרטומין. 15 כרוב מדברי שקלחיו דקים.

1 ד. וכן באילו שיש שני מיני שדומין זה לזה בעלין
 2 או בפרות, הואיל והן שני מינין - הרי אלו פלאים.
 3 פיצד? התפוח עם החזר¹⁶, והפרסקין¹⁷ עם
 4 השקדים, והשיזפין¹⁸ עם הרימין, אף על פי שדומין
 5 זה לזה - הרי הן פלאים זה בזה. אבל האגסים עם
 6 הקרוסטמלים, והפרישים עם העזרדין - אינן
 7 פלאים זה בזה.

16 תפוח יערי. ומשליכים פרוי לחזירים. 17 וכשהם
 קטנים, בתחילת צאתם, דומים לשקדים. 18 בירושלמי
 מפרש: הנוטע זיתים ורימונים יחד יוצאים שזיפים.

8 ה. וכן אם יש שם זרעים ואילנות אחרות, אף על
 9 פי שהן שני מינין בטבען, הואיל ועלין של זה
 10 דומין לעלין של זה או פרי של זה דומה לפרי של
 11 זה דמיון גדול, עד שיראו פשוני גונין ממין אחד -
 12 לא תששו להן לכלאים זה עם זה; שאין הולכין
 13 בכלאים אלא אחר מראית העין.

14 ו. פיצד? הלפת¹⁹ עם הצנון - אינן פלאים זה בזה,
 15 מפני שפריהן שוין. והלפת עם הנפוס - אינן פלאים
 16 זה בזה, מפני שהעלין שלהן שוין. אבל צנון עם
 17 הנפוס, אף על פי שהעלין דומין זה לזה והפרי
 18 דומה לפרי - הרי אלו פלאים, הואיל וטעם פרי זה
 19 רחוק מטעם פרי זה ביותר. וכן כל פיוצא באלו.

19 [אף על פי שהלפת היא משאר זרעונים שאינם נאכלים,
 ובזרעים כאלה אין איסור כלאים כלל - הרי כתב רבינו שכל
 זמן שלא ניכר הזרע היא בכלל ירק].

20 ז. במה מרחיקין בין שני מיני זרעים שהן פלאים
 21 זה עם זה? פדי שיהיו נראים מבלתי זה מזה. אבל
 22 אם נראין שגזרעו בערבוביא - הרי זה אסור.

23 ח. ושעורין רבים יש בהרחקה הזאת, הפל לפי גדל
 24 השדה הנזרעת ולפי רב העלין ושלוח היונקות²⁰.

20 הענפים הרכים.

25 ט. פיצד? שדהו שהיתה זרועה מין תבואה, ובקש
 26 לזרע בצדה מין תבואה אחרת בשדה אחת - מרחיק
 27 ביניהן בית רבע²¹. והוא פעשור אמות והמש אמה²²
 28 על עשר אמות והמש אמה מרבע. בין מן האמצע

28 בצד חטים שלו סמוך לשדה חברו. שהרואה יודע
29 שאין דרך העם לזרע תלם אחד של פשתן, ולא
30 נתפנו זה אלא לבדק שדהו אם ראויה היא לזרע
31 פשתן אם לא, ונמצא בזרע להשחתה³⁸. לפיכך³⁹
32 אסור לזרע מין אחר בין שתי שורות אלו שהן ממין
33 אחד עד שירחק בתוף שלו⁴⁰.

37) השמיענו רבינו בזה, שאף על פי ששתי השדות ממין אחד, ונראה כאילו זרע פשתן באמצע שדהו, שזה בוודאי אסור - ובכל זאת התירו. וכל שכן שמותר לזרע פשתן בסוף שדהו, כשאינן לחבירו שדה במקום זה. (38) ובזרע להשחתה אין אסור כלאים. (39) וכל ההיתר הוא מפני שהכל יודעים שזהו כזרע להשחתה, בשאר מינים שאין לומר כן - אסור. (40) אבל לצד חברו מותר לסמוך.

34 יח. היתה שדהו⁴¹ ושדה חברו שבצדה זרועין שני
35 מיני תבואה⁴² - לא יזרע ביניהם חרדל וחריע אפלו
36 תלם אחד, מפני שהעם זורעים מאלו תלם אחד⁴³.
37 אבל אם היו שתי השדות זרועין שני מיני ירקות -
38 מתר לזרע ביניהן חרדל או חריע. שמתר להקף
39 חרדל או חריע לכל מין, חוץ מן התבואה, מפני
40 שאינן מזיקין אותה⁴⁴. וכך אם היתה זוית⁴⁵ של זרע
41 זה נוגעת בצלע של זרע האחר בתוף שדהו - הרי
42 זה מתר, מפני שהן נראין מבדלין זה מזה. ואין
43 צריך לומר, אם היתה זוית של זרע זה נוגעת בזוית
44 של זרע האחר; מפני שהן נראין כסוף שדה⁴⁶ שנגע
45 בסוף שדה⁴⁷, שהוא מתר בלא הרחקה ולא הבדלה,
46 כמו שבארנו.

41) כן פירש רבינו מה שאמרו שם פרק ב משנה ה: "אין סומכין לשדה תבואה חרדל וחריע, אבל סומכין לשדה ירקות חרדל וחריע". (42) אף כאן השמיענו, שאפילו בשני מיני תבואה אסור לזרע ביניהם חרדל וחריע, וכל שכן אם הם מין אחד, שבוודאי יחשדוהו שזרע באמצע שדהו. (43) למעלה פרק א הלכה ט כתב, שחרדל דרכו להיזרע שדות, וצריך עיון. (44) כלומר, החרדל והחריע אינם מזיקים לתבואה, ודרך העם לזרע תלם אחד בין שני מיני תבואה, ולפיכך אסור. אבל בין שני מיני ירקות, שחרדל והחריע מזיקים להם, מותר, שוודאי לא נתכוון אלא לבדוק שדהו. (45) שם משנה ז: "היה ראש תור חטים נכנס בתוך של שעורים מותר". (46) של האחד. (47) של בעל זרע אחר.

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) יבאר אם מותר לזרע ב' שורות של קשואים זו בצד זו וב' ממין אחד ותלם באמצע. התלם או אמת המים שהם עמוקים טפח, כמה מינין זרע בה. רצה לעשות שדהו משר או קרחת מכל מין, ומה בין קרחת למשר. מיני ירקות שדרך לזרע מהם מעט מעט. ערוגות ששה על ששה. הרוצה למלאות גינתו מיני ירקות ולא ירחיק ביניהם.

47 א. מתר לזרע שתי שורות זו בצד זו של קשואין,

ואחת זרועה שעורים, מותר לעשות ביניהן תלם להיות זרע אחת חיטה ואחת שעורה".

1 יד. הרחיק²⁸ בין שני המינין הרחקה הראויה להן,
2 והיה מין זה נוטה על גבי מין זה, בין שנטתה
3 תבואה על התבואה או ירק על גבי ירק, או ירק על
4 התבואה או תבואה על הירק - הכל מתר, שהרי
5 הרחיק בשעור. חוץ מדלעת וזנית, שהיא נמשכת
6 הרבה. לפיכך, אם נטתה - יעקר מלפניה, כמו
7 שבארנו.

(28) "תבואה נוטה על גבי תבואה, וירק על גבי ירק, תבואה על גבי ירק, ירק על גבי תבואה - הכל מותר".

8 טו. הנה בין שני המינים בור²⁹ או ניר³⁰ או גפה³¹
9 או דרך³², או גדר שהוא גבוה עשרה טפחים, או
10 חריץ שהוא עמק עשרה טפחים ורחב ארבעה, או
11 אילן שהוא מסך על הארץ הוא³³, או סלע שהוא
12 גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה³⁴ - הרי זה מתר
13 לסמוך המין האחד לצד אחד מאלו, והמין האחר
14 לצד השני. הואיל ואחד מפל אלו מבדיל ביניהן,
15 הרי הן נראים מבדלין זה מזה.

(29) מקום שאינו חרוש וזרוע. ויש אומרים, שצריך שיהא בית רובע. והרדב"ז מפרש: בור חפור בקרקע ושעורו כמו חריץ עמוק עשרה ורוחב ארבעה. (30) מקום חרוש. (31) גדר אבנים סדורות בלי טיט. (32) סתם דרך ארבע אמות רוחב. (33) הוא שידבקו ענפיו לארץ. והרע"ב פירש שאינו גבוה מן הארץ שלושה טפחים. (34) יש מפרשים, שרוחב זה הוא עובי. ואף על פי שגדר עביו כל שהוא, כנ"ל - בסלע שלא נעשה בידי אדם לשם גדר, החמירו.

16 טז. במה דברים אמורים שצריך הרחקה או דבר
17 המבדיל? בשזרע בתוף שדהו; אבל אם היתה שדהו
18 זרועה חטים - מתר לחברו לזרע³⁵ בצדה שעורים.
19 שנאמר: שדך לא תזרע בלאים - אין האסור אלא
20 שיזרע שדהו בלאים; שלא נאמר: הארץ לא תזרע
21 בלאים³⁶. ולא עוד, אלא אפלו זרע בתוף שדהו
22 שעורים סמוך לחטים, ומשך זרע השעורים עד
23 שסמכו לשדה חברו שהיא זרועה שעורים - הרי זה
24 מתר, מפני שנראו השעורים שבתוף שדהו שהן סוף
25 שדה חברו.

(35) "שלו חטים ושל חבירו מין אחר, מותר לסמוך לו מאותו המין". (36) למד כן רבינו ממה שנאמר בספרא פרשת קדושים בעניין הרבעת בהמה: "אין לי אלא בהמתך כו' בהמת אחרים מניין? תלמוד לומר את חוקותי תשמרו" ואילו בכלאי זרעים לא אמרו כן, הרי ש"שדך" ממעט של אחרים.

26 יז. היתה שדהו זרועה חטים, ושדה חברו בצדה
27 זרועה חטים³⁷ - מתר לו לזרע תלם אחד של פשתן

25 זורעין לתוכו שלשה מיני זרעים: אחד על שפת
26 התלם מפן, ואחד מפן, ואחד באמצע.

15 (כלאים פרק ג משנה ב. 16) ראה למעלה פרק ג הלכה
יב, שאורך התלם ששה טפחים ורחבו כעמקו - טפח, וראה
בחזון-איש. ואף-על-פי שבלי תלם, שיעור הרחקה טפח
ומחצה (להלן הלכה ט) - אם יש תלם הקילו אפילו בטפח,
וראה להלן הלכה יב שכן הוא בגבול.

27 ה. ומתן לנטע¹⁷ שני מיני בתוף גמא אחת, ואפלו
28 קשות ודלעת¹⁸. והוא שיהיה מין זה נוטה מעל
29 שפת הגמא לכאן והמין האחר נוטה לצד השני,
30 ויראו נבדלין זה מזה¹⁹. וכן אם נטע²⁰ ארבעה מיני
31 בתוף הגמא והפכין לארבע רוחותיה - הרי זה מתן.

17 (שם משנה ה. 18) במשנה שם: "נוטע אדם קישות
ודלעת בתוך הגומא" ומפרש רבינו: אפילו קישות ודלעת
"שעליהם מתפשטים ומסתככים" (פירוש המשנה שם, וראה
למעלה פרק ג הלכה ג). 19) כתב הרא"ש: "בתי כלאים
החבאו ממני, ונסתרו מעיני, ונסתרו ממני עיקרי יסודותיה,
היאך מותר לזרוע מיני זרעונים שהם כלאים בגומא אחת,
והא תנן סוף פרק קמא הזורע חטה ושעורה כאחד הרי זה
כלאים בשביל שהגומא עמוקה טפח, כל-שכן שנראה
כחבוש, וצריך עיון". והר"י קורקוס הסביר: "שאינו כלאים
אסורים אלא בזרע בכוננה לזרוע כלאים... אבל וכו' בהא
דגומא שאינו זורעין בבת אחת בכוננת כלאים (אלא להטותם
זה לצד זה וזה לצד זה) אינו חשוב כלאים". 20) ירושלמי
שם פרק ג סוף הלכה ד.

32 ו. הרוצה לזרוע²¹ שדהו משר²² משר מפל מין ומין
33 - מרחיק בין²³ כל משר ומשר שתי אמות על שתי
34 אמות, ומצר והולך עד שלא ישאר ביניהן פסוף
35 המשר אלא כל שהוא; שהרי הן נראין שלא נזרעו
36 בערבוביא²⁴.

21 (שם פרק ב משנה ו. 22) מקום ארוך (פירוש המשנה),
כלומר, ערוגה ארוכה, ומישר מלשון שורה (מלאכה
שלמה), וראה להלן הלכה ח. 23) ירושלמי שם פרק ב
הלכה ד: "רבי זירא בשם ר' חיה, רובה עושה שתי אמות
על שתי אמות ומיצר והולך אפילו כל שהוא". 24) כן
הוא גם בזרוע שורה לצד שדה (למעלה פרק ג הלכה יב),
שאינו צורך בתלם מפולש בין המינים, עיין שם.

37 ז. רצה לעשות שדהו²⁵ קרחת²⁶ קרחת מפל מין ומין
38 - לא יעשה בתוף כל בית סאה יתר על תשע קרחות,
39 כל קרחת מהן בית רבע²⁷; ונמצא רחוק בין קרחת
40 וקרחת קרוב לעשר אמות פחות רביע²⁸, שכל בית
41 סאה חמשים על חמשים²⁹.

25 (שם משנה ט. 26) חלק מן הארץ מרובע (פירוש
המשנה). ש"מקרח את שדהו ממין הזרוע בו לזרוע בו ממין
אחר" (רא"ש, ועיין ראב"ד וכסף-משנה). 27) שהוא
כעשר אמות וחומש על עשר אמות וחומש (למעלה פרק ג
הלכה ט). ועיין שם בהערות. 28) אין זה מדוייק. ובפירוש

1 ושתי שורות בצדן של דלועין³, ושתי שורות של
2 פול המצרי⁴, ותלם בין כל מין ומין⁵. אבל לא יזרע
3 שורה אחת של קשואין ושורה אחת של דלועין⁶
4 ושורה אחת של פול המצרי, אף על פי שהתלם
5 מבדיל בין כל מין ומין; מפני שמיניו אלו עלים
6 שלהן ארפין ונמשכין ומסתבכין, ואם זרען שורה
7 בצד שורה - יתערב הפל⁷, ונראו פנזרעין בערבוביא.

2) כלאים פרק ג משנה ד. 3) שהרי הקישואין והדלועין
הם כלאים זה בזה, כמו שנראה להלן הלכה ה, וכו' יהודה
ור' שמעון ולא כר' מאיר בתוספתא כלאים פרק א הלכה א.
וראה ב'תוספות' רבינו ידידיה, תלמיד ר"י מפריש, למועד
קטן חלק א עמ' כ הערה 7. 4) אף-על-פי שלענין כלאי
הכרם אינו כלאים, ראה להלן פרק ה הלכה יט, מפני שאינו
ירק אלא מין זרעים - נראה שבכלאי זרעים אסור אפילו
זרעים, ולא רק ירק, וראה למעלה פרק ה הלכה ח, ופרק ג
הלכה ו. 5) במשנה לא נזכר תלם, אבל למדו רבינו ממה
שנאמר למעלה פרק ג הלכה יב שבשורה צריך להרחיק
שיעור תלם. ועיין ר"ש, ותוספות לשבת פה: דיבור-המתחיל
איתיה. 6) משנה שם. 7) כן הוא בשבת שם.

8 ב. היתה שדהו זרועה⁸ מין ממיני ירקות, ובקש
9 לזרע בתוכה שורות שורות של דלועין - עוקר מן
10 הירק מקום שזרוע בו שורה של דלועין ומבדיל
11 בינה ובין הירק בתלם⁹, ומניח מן הירק רחב שתיים
12 עשרה אמה ועושה שורה שניה של דלועין, ומבדיל
13 בינה ובין הירק בתלם, וכן עד מקום שירצה;
14 שנמצא בין כל שתי שורות של דלועין שתיים עשרה
15 אמה¹⁰. אבל פחות מכן - אסור, מפני העלין
16 שמסתבכין מכן ומכן בירק שביניהם, ונראה הפל
17 כאלו נזרע בערבוביא.

8) שם משנה ו, כדעת חכמים. 9) ראה למעלה הלכה א.
10) ורוחב שני התלמים לא חשוב, מפני שאין לו מידה
מסוימת. ראה למעלה פרק ג הלכה יב, שרוחבם כעומקם),
ועוד שאינם מפולשים, שהרי אין אורכם אלא ששה טפחים
בלבד, כמפורש שם, וראה בר"י קורקוב.

ג. היתה שורה של דלעת זרועה, אפלו דלעת
19 יחידית¹¹, ובה לזרע בצדה תבואה - מרחיק בית
20 רבע; שהרי נמשכו עליה והחזיקה מקום גדול. וכל
21 דבר שיהיה בתוף בית רבע¹² שמרחיקין בין שני
22 המינין - עולה מן המדה, כגון הקבר והסלע¹³
23 וכיוצא בהן¹⁴.

11) שם משנה ז: "ולדלעת יחידית נותנים לה בית רובע".
12) שם פרק ב משנה י. 13) שאינו גבוה עשרה ורחב
ארבעה, שאם הוא גבוה עשרה ורחב ארבעה, מפסיק הוא
בפני עצמו, כמפורש למעלה פרק ג הלכה טו, ועיין ר"ש
שם. 14) כגון נקעים מלאים מים, אף-על-פי שאינם
ראויים לזריעה (בבא בתרא קג.), ראה בר"ש ורע"ב.

ד. התלם¹⁵ או אמת המים שהן עמקים טפח¹⁶ -

קכח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ז' אדר ב' - ספר זרעים - הלכות כלאים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 20 יא. וְאָסוּר לְזָרַע⁴⁴ חוּץ לְעֲרוּגָה בְּלֹא תֵלֶם וּבְלֹא
21 נְטִיָּה וְאֶפְלוּ כְּנֶגֶד הַקְּרָנוֹת שֶׁל עֲרוּגָה שְׂאִין בֵּהֶן
22 זָרַע⁴⁵; גִּזְרָה שְׂמָא יִזְרַע אַרְבַּעַת הַמִּינִין בְּאַרְבַּע זָוִיּוֹת
23 עֲרוּגָה⁴⁶, וְיִזְרַע מִינֵין אַחֲרֵיהֶן חוּצָה לָהּ כְּנֶגֶד הַזָּוִיּוֹת,
24 וְנִמְצָא הַכֹּל כְּמַעֲרָב.
- (44 שם. 45) כמו הציור הזה: (46) כמו הציור הזה:
- 25 יב. הֵיטָה הַעֲרוּגָה שֶׁשָּׂה עַל שֶׁשָּׂה וְהֵיטָה לָהּ⁴⁷ גְּבוּל⁴⁸
26 גְּבוּהַ טַפְחָה⁴⁹ וְרָחֵב טַפְחָה⁵⁰ סָבִיב - מִתָּר לְזָרַע בָּהּ
27 אֶפְלוּ שְׂמוֹנָה עֶשְׂרֵי מִינֵין, שֶׁלֹּשָׁה עַל כָּל גְּבוּל וּגְבוּל
28 וְשֶׂשָׁה בְּאֶמְצַע⁵¹, וְיִרְחִיק בֵּין כָּל מִין וּמִין טַפְחָה
29 וּמְחֻצָּה⁵². וְלֹא יִזְרַע רֹאשׁ הַלְּפֶת⁵³ בְּתוֹךְ הַגְּבוּל,
30 שְׂמָא יִמְלֵא⁵⁴. יוֹתֵר⁵⁵ עַל זֶה - לֹא יִזְרַע.
- (47) כלאים פרק ג משנה א. (48) גדר קטן. (49) משנה שם. (50) שבת פה. (51) כר' יהודה במשנה שם. (52) ראה למעלה הלכה ט. (53) שעליו גדולים (וראה למעלה פ"א ה"ט). (54) בכלאים שם: "מפני שהוא ממלאהו", ועיין ר"י קורקוס. (55) משמונה עשר מינים, וראה למעלה הלכה ט.
- 31 יג. וְאָסוּר לְזָרַע בְּעֲרוּגָה מִינֵי זָרְעִים⁵⁶ בְּעֵינֵי זֶה,
32 מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִרְאִין כְּלֵאִים. אֲבָל מִינֵי יִרְקוֹת, הוֹאִיל
33 וְאִין דְּרָף בְּנֵי אָדָם לְזָרַע מֵהֶן אֲלֵא מְעַט מְעַט - הֲרִי
34 זֶה מִתָּר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁷.
- (56) שם משנה ב. (57) בהלכה ט.
- 35 יד. גְּבוּל שֶׁהֵיטָה גְּבוּהַ טַפְחָה⁵⁸ וְזָרַעוּ בּוֹ מִינֵין הַרְבֵּה
36 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, וְנִתְמַעַט מִטַּפְחָה מֵאַחַר שֶׁנִּזְרַע⁵⁹ בּוֹ -
37 בְּשֵׂר, שֶׁהֵיטָה כְּשֵׁר מִתְחַלְתּוֹ⁶⁰.
- (58) משנה שם. וגם רחבו היה טפח (למעלה הלכה יב). (59) ואם נתמעט הגבול קודם שנזרעו, אסור לזרוע מין אחר. (60) שמתחילה היה הפסק, ואין כאן משום מראית עין.
- 38 טו. הַרְוּצָה לְמִלְאֵת⁶¹ כָּל גִּנְתּוֹ מִינֵי יִרְקוֹת רִבִּים וְלֹא
39 יִרְחִיק בֵּינֵיהֶם - עוֹשֶׂה כָּל הַגְּנָה עֲרוּגוֹת מְרַבְּעוֹת,
40 אֶפְלוּ שֶׂשָׁה עַל שֶׂשָׁה, וְעוֹשֶׂה בְּכָל עֲרוּגָה חֲמִשָּׁה
41 עֲגוּלִין, אַרְבָּעָה בְּאַרְבַּע רֹחוֹתֶיהָ וְאַחַד בְּאֶמְצַע,
42 וְזָרַע מִין בְּכָל עֲגוּלָה, וְזָרַע אַרְבַּעָה מִינִים אַחֲרֵיהֶם
43 בְּאַרְבַּעָה קְרָנוֹת עֲרוּגָה. נִמְצָאוּ תִשְׁעָה מִינֵין בְּכָל
44 עֲרוּגָה וְהֵן נִרְאִין מְבֻדְּלִין זֶה מִזֶּה. וְאִינוּ מְפָסִיד
45 אֲלֵא מֵה שֶׁבִּין הָעֲגוּלִין בְּלִבָּד, שֶׁהוּא מְנִיחוֹ חֶרֶב
46 כְּדִי שִׁירְאוּ הָעֲגוּלִין מְבֻדְּלִין מִן הַקְּרָנוֹת וּמְבֻדְּלִין זֶה
47 מִזֶּה. וְאִם רָצָה שֶׁלֹּא יִפְסִיד כְּלוּם: אִם הָיוּ הָעֲגוּלִין
48 זָרְעִים שְׂתֵי - זָרַע מֵה שֶׁבִּינֵיהֶן עֶרֶב, וְאִם הָיוּ
49 זָרְעֵין עֶרֶב - זָרַע מֵה שֶׁבִּינֵיהֶן⁶² שְׂתֵי, כְּדִי שִׁירְאוּ
50 מְבֻדְּלִין.
- (61) מימרא של ר' יוחנן בשבת פה: (62) מימרא של רב אשי שם.
- המשנה כתב: "תשע אמות ושלש חמישיות וחצי חומש".
(29) שהם ביחד אלפיים וחמש מאות אמה.
- 1 ח. ומה בין המִשְׁר לְקָרְחָת? שֶׁהַמִּשְׁר אָרְף³⁰
2 וְהַקָּרְחָת מְרַבְּעֵת³¹.
- (30) והוא רק שורה אחת, ובשורה די בהרחקת שתי אמות על שתי אמות בראש השורה. (31) וזו היא שדה, ולפיכך צריכים להרחיק יותר.
- 3 ט. מִינֵי יִרְקוֹת³² שְׂאִין דְּרָף בְּנֵי אָדָם לְזָרַע מֵהֶם
4 אֲלֵא מְעַט מְעַט, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ³³ - מִתָּר לְזָרַע מֵהֶם³⁴
5 אֶפְלוּ חֲמִשָּׁה מִינֵין בְּתוֹךְ עֲרוּגָה אַחַת שֶׁהִיא שֶׂשָׁה
6 טַפְחִים עַל שֶׂשָׁה טַפְחִים³⁵. וְהוּא שִׁיזְרַע אַרְבָּעָה
7 מִינֵין בְּאַרְבַּע רֹחוֹת הַעֲרוּגָה וְאַחַד בְּאֶמְצַע, וְיִרְחִיק
8 בֵּין מִין וּמִין כְּמוֹ טַפְחָה וּמְחֻצָּה³⁶, כְּדִי שֶׁלֹּא יִינְקוּ³⁷
9 זֶה מִזֶּה. אֲבָל יוֹתֵר עַל חֲמִשָּׁה מִינֵין - לֹא יִזְרַע, אֲף
10 עַל פִּי שֶׁמִּרְחִיק בֵּינֵיהֶם³⁸; לְפִי שֶׁמִּינֵין הַרְבֵּה
11 בְּעֲרוּגָה כְּזוֹ הֲרִי הֵן כְּנִטְוֵעִין בְּעֲרִיבּוּאֵי³⁹.
- (32) שם פרק ג משנה ב: "כל מין זרעים אין זורעים בערוגה, וכל מין ירקות זורעין בערוגה", ופירש שם: "הירקות יזרעו מהם מעט, ועל כן הן נזרעות ערוגות, ומיני זרעים שיזרעו מהם שדה גדולה - אין זורעין אותה ערוגות". (33) למעלה פרק א הלכה ט. (34) שם משנה א. (35) משנה שם. (36) שזוהו שיעור יניקה של זרעים. ואף-על-פי ששרשיהם מתפשטים שלשה טפחים (בבא בתרא יז.) - אינם יונקים אלא טפח ומחצה בלבד (ר"ש שם). ולא חששו אלא שלא יינק כל מין מעיקרו של המין האחר, אבל מה שהם יונקים כל אחד מהיניקה של האחר לא איכפת לנו, ולפיכך אין צריך להרחיק שלשה טפחים בין שני המינים, אלא טפח ומחצה בלבד (כסף-משנה). ונראה מדברי רבינו, שאין כאן היתר על-פי "ראש תור" (ראה למעלה פ"ג הי"ח), אלא צריך הרחקה טפח ומחצה. ומסתבר כי רבינו פסק "אין ראש תור בערוגה" (שבת פה:); בין מערוגה ובין בתוך הערוגה עצמה (ראה חזון-איש). והציור לפי זה הוא: (37) בשבת פה. "וקים להו לרבנן דחמשא (זרעים) בשיתא (טפחים) לא ינקי מהדדי". (38) טפח ומחצה. (39) כן הוא בתוספות שם דיבור-המתחיל וקים.
- 12 י. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּעֲרוּגָה שֶׁהִיא בְּחֶרֶב⁴⁰
13 וְאִין שֵׁם זָרַע חוּצָה לָהּ; אֲבָל עֲרוּגָה בֵּין עֲרוּגוֹת -
14 אָסוּר לְזָרַע בָּהּ חֲמִשָּׁה מִינֵין; שְׂאֵם יִזְרַע בְּכָל רוּחַ
15 מְעֲרוּגָה זוּ וּבְכָל רוּחַ מְעֲרוּגוֹתֶיהָ שֶׁשְׂבִיבוּתֶיהָ -
16 יִרְאֶה הַכֹּל כְּמַעֲרָב⁴¹. וְאִם הִטָּה⁴² עָלֶיךָ שֶׁבְּעֲרוּגָה זוּ
17 לְכָאן וְעָלֶיךָ שֶׁבְּעֲרוּגָה שֶׁבְּצִדָּהּ מִכָּאן, עַד שִׁירְאוּ
18 מְבֻדְּלִים - מִתָּר. וְכֵן אִם עֲשֶׂה תֵלֶם⁴³ בֵּין כָּל עֲרוּגָה
19 וְעֲרוּגָה - מִתָּר.
- (40) מימרא של רב שם. (41) כן היא לפי מסקנת הגמרא (שם); שאף אם אינו ממלא את הקרנות אסור, שמא ימלא את הקרנות (כסף-משנה). וראה להלן הי"א. (42) שם לדעת שמואל. וראה למעלה פ"ג הי"ה. (43) כרב אסי שם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ז' אדר ב' - ספר זרעים - הלכות כלאים קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 וְכִיּוֹצֵא בָהֶן מְזַרְעִים שְׁנִגְמָרִים עִם תְּבוּאֹת הַפָּרֶם¹⁵,
17 אֲבָל שְׂאֵר הַזְּרָעִים אֲסוּרִים מִדְּבַרְיָהֶם¹⁶. וְכֵן אֲסוּר
18 מִדְּבַרְיָהֶם¹⁷ לְזָרַע פְּלֵאי הַפָּרֶם¹⁸ בַּחוּצָה לְאֶרֶץ.

(11 מנחות טו, ב. 12) על זרעים, חוץ מתבואה (= חמשת מיני דגן) וקטניות (וראה להלן הלכה יט) וירקות, שהם מן התורה (כסף-משנה). (13) "יש אומרים שהוא הנקרא בלשון ערב: כרויא" (פירוש המשנה' כלאים פ"ב מ"ה). (14) מין ממיני בצלים (שם). (15) במנחות שם, אמרו: "קנבוס ולוף אסרה תורה, דתנן היתה שדהו זרועה קנבוס ולוף, לא היא זרוע על גביהם, שהן עושות לשלוש שנים". כלומר, כיון שנאמר "לא תזרע כרמך כלאים", הוקשו זרעים לכרם (עי' רש"י שם), ולא אסרה תורה אלא קנבוס ולוף שהם דומים לכרם, שכשם שכרם אינו נגמר אלא לשלש שנים, שהרי לפני כן הוא ערלה, כמו כן קנבוס ולוף אינם נגמרים אלא לשלוש שנים (וראה ב'בתי כלאים' להרב 'תפארת ישראל' אות לו), וזהו מה שכתב רבינו "שנגמרים עם תבואת הכרם" (כסף-משנה). (16) כן הוא במנחות, שם: "שאר זרעים מדרבנן הוא דאסירי" והיינו זרעים הנאכלים, כלומר הגרעינים הנזרעים - נאכלים, אבל זרעים שאינם נאכלים, אינם אסורים אפילו מדרבנן, כדלהלן ה"ו (כסף-משנה). [וראה להלן הלכה יט בדין פול המצרין]. (17) קידושין לט, א. (18) חיטה ושעורה וחרצן במפולת יד, אבל לסמוך תבואה לכרם - מותר, ראה להלן פ"ח הי"ד.

19 ד. וְלָמָּה אֲסוּרוֹ¹⁹ פְּלֵאי הַפָּרֶם [בַּחוּצָה לְאֶרֶץ וְלֹא
20 אֲסוּרוֹ פְּלֵאי זְרָעִים]²⁰? מִפְּנֵי שְׁפָלְאֵי הַפָּרֶם חֲמוּרִין
21 הֵם, שְׂאֵם נִזְרָעוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - הֲרִי הֵן אֲסוּרִין
22 בַּהֲנָאָה, וְכִיּוֹן שֶׁהֵן אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה²¹ בְּאֶרֶץ אֲסוּרוֹ
23 לְזָרַעַן בַּחוּצָה לְאֶרֶץ.

(19) קידושין, שם. (20) ראה למעלה פ"א ה"ג. (21) שנאמר (דברים כב, ט) "לא תזרע כרמך כלאים, פן תקדש המלאה הזרע וכו' ותבואת הכרם". ודרשו (קידושין נו:): "פן תקדש" - "פן תוקד אש", או "פן יהיה קדש" (וראה בפ"י מהל' מאכלות אסורות ה"ו), אבל בכלאי זרעים לא נאמר כן. ועוד למדו (חולין קטו). ממה שהוקשו כלאי זרעים לכלאי בהמה: "בהמתך לא תרביע כלאים, שדך לא תזרע כלאים (ויקרא יט, יט) - מה בהמתך היוצא ממנה (= הולד הנולד מהרבעת כלאים) - מותרת (= שלא נאסרה אלא לקרבן), אף שדך היוצא ממנה מותר".

24 ה. וְאֵין עוֹדְרִין²² עִם הַנְּכָרִי בְּכִלְאִים, אֲבָל עוֹקְרִין
25 עִמּוֹ²³, פְּדֵי לְמַעַט הַתְּפִלָּה²⁴.

(22) אין חופרין, עבודה זרה סג, ב. ותוספתא כלאים פ"ב. ונראה מדברי רבינו שמפרש אותה בכלאי הכרם, ולענין כלאי זרעים ראה למעלה פ"א ה"ג. וב'ירושלמי' סוף מסכת ערלה (הובא למעלה שם) אמרו: "אין עושין עם הגוי בכלאים בארץ, בין בכלאי הכרם בין בכלאי זרעים, אבל עיירות המובלעות בארץ ישראל וכו' עושין עמהן בכלאים", הרי שלא אסרו אלא בארץ ולא בחוצה לארץ, ועי' רדב"ז. (23) את הכלאים להשליכם לאיבוד. ואף-על-פי שהוא רוצה

טז. מְּכַל אֵלוֹ הַדְּבָרִים נִתְּבָאָר לָךְ, שְׁבִזְמַן שְׂיֵשׁ בֵּין
שְׁנֵי מֵינֵין הַרְחָקָה הָרְאוּיָה לָהֶם פְּדֵי שְׂלֵא יִינְקוּ זֶה
מִזֶּה - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְמִרְאֵית הָעֵינַן, כְּמוֹ שְׁבִאָרְנוּ⁶³;
וּבִזְמַן שְׂיִרְאוּ מִכְּדָלִים זֶה מִזֶּה⁶⁴ - אֵין חוֹשְׁשִׁים
לְיִנְיָקְתָן אֶפְלוּ הֵן זֶה בְּצַד זֶה, כְּמוֹ שְׁנִתְּבָאָר עֲתָה.

(63) בהלכה ט. (64) ראה למעלה הלכה ה, ובפרק ג הלכה טו והלכה יח.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) יבאר הזרע ב' מיני תבואה או ירקות עם זרע הכרם. בכמה מינין חייב מן התורה בכלאי הכרם. ואם נוהג בחוצה לארץ. המסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו והרואה כלאים בכרם חבירו. הרוח שעקרה פארת הגפן ושלחה אותה על התבואה. מאימתי תבואה או ירק מתקדשין. והמקיים דבר שכמוה מקיימין העם באותו מקום. איזהו נקרא ירק. והרואה ירק בכרם ואמר: כשאגיע אליו אלקטנו. ואם אסור להעביר עציץ נקוב בתוך הכרם.

6 א. הַזְּרָע שְׁנֵי מֵינֵי תְּבוּאָה² או שְׁנֵי מֵינֵי יִרְקוֹת³ עִם
7 זְרָע הַפָּרֶם - הֲרִי זֶה לּוֹקָה שְׁתֵּימֵי⁴: אַחַת מְשׁוּם שְׂדֵךְ
8 לֹא תִזְרַע פְּלֵאִים⁵, וְאַחַת מְשׁוּם לֹא תִזְרַע פְּרָמָךְ
9 בְּכִלְאִים.

(2) כגון חיטה ושעורה (להלן בהלכה הסמוכה). (3) מפורש בכלאים פ"ה מ"ה: "הנוטע ירק בכרם כו' הרי זה מקדש" וראה למעלה פ"א ה"ח, שגם זרעוני גינה כל זמן שלא ניכר הזרע - נקראים "ירק". (4) אם התרו בו משום כלאי זרעים ומשום כלאי הכרם ('ירושלמי' שם פ"ח ה"א). (5) ראה למעלה פ"א ה"א.

10 ב. וְאֵינוֹ לּוֹקָה⁶ מְשׁוּם זְרָע פְּלֵאי הַפָּרֶם עַד שְׂיִזְרַע
11 בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁷ חֻטָּה וּשְׁעוּרָה וְחִרְצָן בְּמַפְלַת יָד⁸. וְכֵן
12 אִם חִפָּה אוֹתָם בְּעֶפֶר - לּוֹקָה⁹. וְכֵן אִם זָרַע שְׁנֵי
13 מֵינֵי יִרְקָן¹⁰ וְחִרְצָן אוֹ זָרַע אֶחָד יִרְקָן וְזָרַע אֶחָד מִין
14 תְּבוּאָה וְחִרְצָן בְּמַפְלַת יָד - הֲרִי זֶה לּוֹקָה.

(6) משמע שרק מלקות אין בזה, אבל איסור יש אפילו לזרוע מין אחד בצד הגפן, ראה להלן הלכה ז. (7) אבל בחוץ לארץ אינו אסור אלא מדרבנן, להלן בהלכה הסמוכה. (8) כרבי יאשיה, שפסקו כמותו (ברכות כב.). ולמד מפולת יד ממה שנאמר "לא תזרע" (= "לא תזרע כרמך כלאים") הרי שזריעת הכרם עצמה תהיה בכלאים (רש"י קידושין לט.), וממה שנאמר "כרמך כלאים" (= "לא תזרע כרמך כלאים"), למד שיהיו כלאים (= שני מינים) קודם שיבואו בכרם, היינו שחוץ מהכרם (= החרצן) יהיו כלאים משני מיני זרעים (= חיטה ושעורה). אבל מ"שדך לא תזרע כלאים" אין ללמוד כן, כי שדה בלי תבואה היא שדה, אבל כרם בלי גפנים אינו כרם ('תוספות' שם ד"ה לא). [ועי' בבא-בתרא ז, א.]. (9) ראה למעלה פ"א ה"ב, שמחפה הוא כזורע. (10) שתבואה וירק דין אחד להם בכלאי הכרם, ראה למעלה ה"א, ולהלן ה"ג.

15 ג. וְאֵינוֹ חֲבִיב¹¹ מִן הַתּוֹרָה¹² אֶלָּא עַל קְנָבוֹס¹³ וְלוֹף¹⁴

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 על תבואת חֲבֵרו - לֹא קִדַּשׁ אֶתְדָּ מֵהֵן. וּמִפְּנֵי זֶה, 19
20 הַזֹּרֵעַ פְּרָמוֹ⁴⁴ בְּשִׁבְעֵית - לֹא קִדַּשׁ⁴⁵.

(39) כלאים פ"ה מ"ה: "הנוטע ירק בכרם או מקיים, הרי זה מקדש. (40) שם מ"ו: "הרואה ירק בכרם ואמר וכו' כשאחזור אלקטנו, אם הוסיף מאתים - אסור". (41) כרבי יוסי ורבי שמעון במס' כלאים פ"ז מ"ד-ה, ששמואל פסק הלכה כמותם ביבמות פג, א. (כסף-משנה). וחזר בו רבינו ממה שכתב ב'פירוש המשנה' שם שאין הלכה כר"י ולא כר"ש. ועי' בפ"ב מהל' שחיטה הכ"א, וצריך עיון. (42) [אף-על-פי שבכלאי זרעים מותר לזרוע חיטים בשדה שלו בצד שדה שעורים של חבירו, שנאמר "שדך לא תזרע כלאים", שדך ולא שדה של אחר (למעלה פ"ג הט"ז) - בכלאי הכרם נתרבה גם כרם חבירו, שנאמר ותבואת הכרם ('ירושלמי' שם). ולפי זה, דברי ה'ירושלמי' כאן הם גם אליבא דרבי יוסי ורבי שמעון, ולפיכך גם לדבריהם נאסר גפנו. ומה שלא נאסרה תבואת חבירו, הוא מן הסברא, שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. והרע"ב שם לא כתב כן]. (43) 'ירושלמי' שם פ"ז ה"ג. (44) משנה, שם - דברי רבי עקיבא. וחזר בו רבינו ממה שכתב ב'פירוש המשנה' שם שאין הלכה כרבי עקיבא. (45) שהכל הפקר. ודוקא הפירות, אבל העצים אינם הפקר, ונאסרו ("ש ורדב"ז).

21 ט. הַרְוָאָה פְּלֵאִים⁴⁶ בְּכֶרֶם חֲבֵרוֹ וְקִיְמָן - הֲרִי זֶה 21
22 הַרְוָאָה אֲסוּר בְּהִנְיָתָן⁴⁷, וְכָל אָדָם מְתָרִין בְּהֵן. וְאֵלוֹ 22
23 קִיְמָן בְּעַל הַפְּרָם - הֲרִי מְקַדַּשׁ אוֹתָן לְכָל אָדָם, כְּמוֹ 23
24 שְׂבִיאָרְנוּ.

(46) כן הוא בתוספתא פ"ג: "בעל הבית שקיים ירקות שדה בכרם, אסור לו ואסור לכל אדם, אחר מכל מקום (כלומר: אחר שאינו בעל השדה) שקיים ירקות שדה בכרם, אסור לו ומותר לכל אדם" (רדב"ז, ועי' ראב"ד). (47) ששוויה אנפשיה חתיכא דאיסורא (רדב"ז).

25 י. הָאֲנָסִים⁴⁸ שְׁזָרְעוּ⁴⁹ פְּלֵאִים בְּכֶרֶם חֲבֵרוֹ: אִם נִשְׁתַּקְּעוּ 25
26 הַבְּעָלִים⁵⁰, אָף עַל פִּי שְׂלֵא נְתִיאָשׁוּ - הֲרִי זֶה קִדַּשׁ 26
27 מִן הַתּוֹרָה⁵¹; וְאִם לֹא נִשְׁתַּקְּעוּ הַבְּעָלִים, אָף עַל פִּי 27
28 שְׁנִתִּיאָשׁוּ - אֵינוֹ מְקַדַּשׁ אֶלָּא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁵².

(48) הגזלן. (49) כלאים פ"ז מ"ו. (50) רוצה לומר, משיתחבא בעל הכרם מפחד האנס הרוצה לאנוס אותו ('פירוש המשנה' שם). (51) הואיל ונשתקע שם בעליה הראשונה ממנה, הרי היא של האנס, שוודאי נתייאשו הבעלים ממנה, ויאוש זה מועיל מן התורה מאחר שנשתקעו הבעלים. (52) כן הוא ב'ירושלמי' שם ה"ד: "אמר רבי אחא, נשתקעו הבעלים איסורו מדבריהם. ויש קרקע נגזל? אמר רבי לא: אף-על-פי שאין קרקע נגזל, יש יאוש לקרקע". ואם לא נשתקעו הבעלים ולא נתייאשו - אינו אסור כלל (כסף-משנה).

29 יא. הַרְוֵחַ שְׁעָקְרָה⁵³ פְּאוֹרוֹת⁵⁴ הַגֶּפֶן וְשִׁלְחָה אוֹתָן עַל 29
30 הַתְּבוּאָה - יְגַדְדֵה⁵⁵ אוֹתָן מִיָּד⁵⁶. וְאִם אָרְעוּ אֲנָס וְלֹא 30
31 סִלְקָן - הֲרִי אֵלוֹ מְתָרִין⁵⁷ וְלֹא נִתְקַדַּשׁוּ.

בקיומו, שלא יעקרו מאליהם עד שיעקרום הוא ויקבל שכו - לא החמירו חכמים (עבודה זרה סד. ורש"י שם). (24) הדבר המגונה למראית עין.

1 ו. אֵין אֲסוּר מְשׁוּם פְּלֵאִי הַכֶּרֶם אֶלָּא מִיְנֵי תְבוּאָה 1
2 וּמִיְנֵי יִרְקוֹת²⁵ בְּלֶבֶד; אֲבָל שְׂאָר מִיְנֵי זְרָעִים²⁶ - מְתָר 2
3 לְזָרְעָם²⁷ בְּכֶרֶם, וְאֵין צָרִיךְ לִזְמַר שְׂאָר אֵילָנוֹת²⁸.

(25) ראה למעלה ה"א וג'. (26) שאינם נאכלים (כסף-משנה, וראה למעלה ה"ג). (27) כלאים פ"ה ה"ח: "וכל מיני זרעים אינן כלאים בכרם". והיינו זרעים שאינם נאכלים שאינם כלאים אפילו מדרבנן, אבל זרעים הנאכלים - אסורים מדרבנן. ראה למעלה שם. (28) שאין לך כלאים באילנות אלא הרכבה בלבד (למעלה פ"א ה"ו).

4 ז. אֲסוּר לְזָרְעַת יִרְקוֹת אוֹ תְבוּאָה בְּצַד הַגֶּפֶנִים אוֹ 4
5 לְטַע גֶּפֶן בְּצַד הַיִּרְק אוֹ תְבוּאָה²⁹. וְאִם עָשָׂה כֵּן, אָף 5
6 עַל פִּי שְׂאִינוֹ לִזְקָה³⁰ - הֲרִי זֶה קִדַּשׁ³¹, וְנִאָסְרוּ 6
7 שְׁנֵיהֶם בְּהִנְיָתָה³², הַיִּרְק אוֹ הַתְּבוּאָה אוֹ הַגֶּפֶנִים³³, 7
8 וְשׁוֹרְפִין אֶת שְׁנֵיהֶן³⁴; שְׂנֵאמַר: פֶּן תִּקְדַּשׁ³⁵ הַמְּלֵאָה 8
9 הַזֹּרֵעַ. וְאֶפְלוּ הַקֵּשׁ שֶׁל תְּבוּאָה³⁶ וְהַעֲצִים שֶׁל 9
10 גֶּפֶנִים³⁷ הָאֵלוֹ - אֲסוּרִין בְּהִנְיָתָה וְשׁוֹרְפִין אוֹתָם. וְלֹא 10
11 יִסִּיק בָּהֶן תְּנוּרָה³⁸ וְכִירִים וְלֹא יִבְשֵׁל בָּהֶם בַּעַת 11
12 שְׂרַפְתָּן.

(29) וצריך להרחיק כשיעור המבואר להלן פ"ז ה"א. (30) שאינו לוקה משום כלאי הכרם עד שזרוע חיטה ושעורה וחוצץ במפולת יד, כדעת רבי יאשיה (למעלה ה"ב), ובכל זאת איסור יש. ויש אומרים שהוא מן התורה (כסף-משנה להלן סוף פ"ח. ועי' לחם-משנה פ"י מהל' מאכלות אסורות ה"ו). (31) כן הוא בכמה משניות במסכת כלאים, ובוודאי אין רבי יאשיה חולק על משניות אלו (כסף-משנה). ונראה מדברי רבינו, שגם במין אחד של תבואה או ירק בצד הגפנים נאסר בהנאה, ואין כן דעת הר"ן בחולין פרק ראשית הגז. (32) שנאמר פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם. כלומר פן תתרחק ותאסור שניהם (הל' מאכלות אסורות שם). (33) צריך להיות "והגפנים". וכן הוא בשו"ע י"ד סי' רצו ס"ג. (34) משנה, תמורה לג, א. (35) ודרשו (קידושין נו:): "פן תוקד אש". (36) פסחים כו, ב: "תנור שהסיקו בו בקשין של כלאי הכרם, חדש - יותץ". (37) תוספתא כלאים פ"ד: "זמורה של גפן שהיתה מורלה על גבי תבואה, אפילו היא מאה אמה - כל הגפן כולה אסורה היא ופירותיה". ועיין ר"ש (כלאים פ"ז מ"ז), ו'תוספות' פסחים (כה. ד"ה עיקרן) שלא נאסרו אלא אותם עצים שגדלו אחר זריעת הכלאים. (38) שם.

13 ח. אֶתְדָּ הַנוֹטֵעַ וְאֶתְדָּ הַמְקַיִם³⁹, בֵּינָן שְׂרָאָה 13
14 פְּלֵאִים⁴⁰ צָמְחוּ בְּכֶרֶם וְהִנְיָחָם הֲרִי זֶה קִדַּשׁ. וְאֵין 14
15 אָדָם מְקַדַּשׁ דָּבָר שְׂאִינוֹ שְׁלֵוֹ⁴¹. לְפִיכָךְ, הַמְסַכֵּף גֶּפֶנוֹ 15
16 עַל גְּבֵי תְבוּאָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - קִדַּשׁ גֶּפְנוֹ⁴² וְלֹא 16
17 נִתְקַדַּשׁ הַתְּבוּאָה. סַכֵּף גֶּפֶן חֲבֵרוֹ עַל תְּבוּאָתוֹ⁴³ - 17
18 קִדַּשׁ תְּבוּאָה וְלֹא קִדַּשׁ גֶּפֶן חֲבֵרוֹ. סַכֵּף גֶּפֶן חֲבֵרוֹ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ז' אדר ב' - ספר זרעים - הלכות כלאים קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כרם ומלאת זרע, ושתייה כמו כן בענין גידול ותוספת. ואם הגיעה לתכלית שלימותה, לא יקראו אז תבואת כרם ומלאת זרע, אלא ענבים וחיטים". (74) כן הוא ב'ירושלמי' שם סוף ה"ה, לפי פירוש הפני משה.

17 יד. פָּרָם ⁷⁵ שְׁלֹא הִגִּיעוּ עֲנָבָיו לְהִיּוֹת פְּפוּל הַלֶּבֶן אֶלֶּא
18 עֲדִין הֵן בְּסֶרֶב ⁷⁶, וְזָרַע בְּתוֹכוֹ יִרְק אוֹ תְּבוּאָה
19 וְהִשְׂרִישׁוּ ⁷⁷ - הָרִי זֶה לֹא קָדְשׁ ⁷⁸. וְאֵף עַל פִּי כֹן,
20 קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְאוֹסְרִין הַזֵּרַע ⁷⁹; אֲבָל הַבֶּסֶר - מִתְּרִין ⁸⁰.
21 וְאֵם עֵקֶר הַזֵּרַע ⁸¹ קָדֵם שְׂעִשׂוֹ הָעֲנָבִים פְּפוּל הַלֶּבֶן -
22 הָרִי זֶה מִתֵּר בְּהִנְחָה ⁸². מִקְצָתָן נַעֲשׂוּ פְּפוּל הַלֶּבֶן ⁸³
23 וּמִקְצָתָן לֹא נַעֲשׂוּ: אֵת שְׂעִשׂוֹ - נִתְקַדְּשׁוּ, וְאֵת שְׁלֹא
24 נַעֲשׂוּ - מִתְּרִין.

(75) תוספתא סוף פ"ד, ומנחות טו, ב. (76) [ואף-על-פי שאמרו (ברכות לו'): "הוא בוסר הוא גרוע הוא פול הלבן" - נקרא בוסר גם קודם לכן, כמו שאמרו בשביעית פ"ד מ"ח: "הבוסר משהביא מים - אוכל בו פתו בשדה, הבאיש - כונס לתוך ביתו. וכן כיוצא בו בשאר שני שבוע, חייבין במעשרות", והבאיש - היינו "משיראה החרצן שלהם בחורץ" (הל' מעשר שם ה"ה), והיינו "עד שיגרעו", הרי שגם לפני שיגרעו נקראים בוסר. ומה שאמרו (ברכות שם): "הוא בוסר הוא גרוע", הכוונה למשנה שביעית שם: "הבוסר . . . הבאיש וכו'". שאז הוא גרוע הוא פול הלבן. ועי' ביאור הגר"א שם ס"ק כא.]. (77) כלומר, אף-על-פי שהשרישו. (78) כלומר, לא נאסר בהנאה מן התורה לא התבואה ולא הגפנים. (79) גם בהנאה, ראה להלן. (80) אף בהנאה (ראב"ד, וראה להלן), וכן הוא בתוספתא שם: "גפנים שהשרישו הרי אלו אסורין ומקדשין (כלומר, אסורין הן עצמם באכילה, ומקדשין התבואה בהנאה מדרבנן), אבל אין מתקדשין (= ליאסר בהנאה הן עצמן) עד שייעשו כפול הלבן". וראה ברדב"ז וב'שנות אליהו' שם וביאור הגר"א ליו"ד שם, שמקור דברי רבינו ממנחות טו, ב. (81) זהו פירוש דבריו הקודמים שאמר "והבוסר מותר", שאם עקר הזרע קודם שיעשו הענבים כפול הלבן, מותרים הגפנים בהנאה (וראה כסף-משנה וביאור הגר"א שם). (82) כלומר הגפנים, כנ"ל. (83) תוספתא, שם.

25 טו. עֲנָבִים שְׂעִשׂוֹ פְּפוּל הַלֶּבֶן וְזָרַע בְּצִדָּן תְּבוּאָה
26 אוֹ מִיְּרִקוֹת, וְלִקַּט הַזֵּרַע קָדֵם שְׂשִׁירִישׁ - הָרִי זֶה
27 מִתְּרִין ⁸⁴ בְּהִנְחָה ⁸⁵. וְאֵם הַשְּׂרִישׁ - אֲסוּר.

(84) כלאים פ"ז מ"ז: "מאימתי תבואה מתקדשת - משתשריש" (הובאה למעלה הי"ג). (85) נראה שבאכילה נאסר מיד (והראב"ד חולק ומתיר גם באכילה, ועי' כסף-משנה). [ומקור דברי רבינו, מלשון המשנה שם "מאימתי תבואה מתקדשת (משמע איסור הנראה, שהרי לא נאמר "נאסרת" - משתשריש". נראה, שלענין איסור אכילה אין צורך בהשרשה, ועי' רב"ז].

28 טז. גִּפְּן שְׂשִׁירִישׁ ⁸⁶ הַעֲלִין שְׁלֵה וְנִפְלוּ, פְּדִרְךָ שְׂתִיבֵשׁ
29 הַגִּפְּן בְּיְמֵי הַקָּר ⁸⁷ - אֲסוּר לְזָרַע בְּצִדָּה יִרְק אוֹ תְּבוּאָה;
30 וְאֵם זָרַע - לֹא קָדְשׁ ⁸⁸. וְכֵן הַזֵּרַע בְּעֲצִין שְׂאִינוּ

(53 שם מ"ז. 54) ענפים. (55) יעשה גדר בין תבואה לגפנים. ונוסח אחר: "גידור", כלומר יחתוך את הענפים (כסף-משנה). ועוד נוסח: "גירור", כלומר, יסירם מיד, וכן כתב רבינו ב'פירוש המשנה'. (56) עד שלא יוסיפו מאתים ויתקדשו. (57) שלא נאסר אלא אם נעשה ברצון, ראה להלן הכ"א.

1 יב. אָנֹס שְׂזָרַע ⁵⁸ הַכֶּרֶם - בְּשִׁיעָא הָאָנֹס ⁵⁹ יִקְצֹר הַזֵּרַע
2 מִיְּד ⁶⁰, וְאִפְלוּ בְּחֹלוּ שְׁל מוֹעֵד ⁶¹. וְאֵם לֹא מִצָּא
3 פּוֹעֲלִים - יוֹסִיף לָהֶן עַד שְׂלִישׁ בְּשִׁכְרָן ⁶². בְּקִשׁוֹ
4 מִמֶּנּוּ יוֹתֵר מִכֶּן אוֹ שְׁלֹא מִצָּא פּוֹעֲלִים - הָרִי זֶה
5 מִבְּקֵשׁ בְּנִחַת וְקוֹצֵר ⁶³. וְאֵם נִשְׁתַּהֵא הַזֵּרַע ⁶⁴ עַד
6 שְׂהִיַע לְעוֹנַת שְׂיִקְדֵשׁ ⁶⁵ - הָרִי זֶה יִקְדֵשׁ וַיֵּאָסְרוּ
7 שְׂנִיָּהִם.

(58) שם מ"ו. ומדובר בשלא נשתקעו הבעלים, ולא נאסר על ידי האנס. (59) והניח הכרם לבעלים. (60) שלא יהא מקיים כלאים (רא"ש). (61) "שהקצירה בחולו של מועד אסורה, אלא לצורך מכריח" (פירוש המשנה). וזהו צורך מכריח שלא יהא נראה כמקיים כלאים (מקיים ממש אינו, כיון שמניעתו אינה אלא מחמת איסור מלאכה בחול המועד - 'משנה ראשונה' ו'תפארת ישראל'). (62) במשנה: עד שליש, וב'ירושלמי' נחלקו רב הונא ורב ששת, אם זהו שליש בשכר הפועלים או שליש שוויים של הפירות, ופסק רבינו לקולא (כסף-משנה). וכתב רבינו בפירושו שם, שהוא שליש מלגיו, שאם שכרם שלשה פשיטים, יתן להם ארבעה. וראה בבבא-קמ"ט, ב - בענין הידור מצוה עד שליש, שהסתפקו בזה אם שליש מלגיו או מלבר. (63) כן הוא במשנה שם: "קוצר כדרכו והולך אפילו לאחר המועד". (64) שלא באונס (הגר"א בביאורו ליו"ד סי' רצו ס"ק יט). (65) שהוסיף מאתים לאחר שיצא האנס.

8 יג. מְאִימְתֵי תְּבוּאָה ⁶⁶ אוֹ יִרְק ⁶⁷ מִתְּקַדְּשִׁין?
9 מְשִׁירִישׁוֹ ⁶⁸. עֲנָבִים - מְשִׁיעִשׂוֹ פְּפוּל הַלֶּבֶן ⁶⁹.
10 שְׂנַאֲמֵר: הַמְּלֵאָה הַזֵּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וְתְּבוּאֵת הַכֶּרֶם -
11 עַד שְׂיִזְרַע זֶה ⁷⁰ וַיְהִי זֶה ⁷¹ תְּבוּאָה ⁷². אֲבָל תְּבוּאָה
12 שְׂיִבְשָׁה כָּל צֶרֶפָה וְעֲנָבִים שְׂבִשְׁלוּ כָּל צֶרֶפָן - אֵינָן
13 מִתְּקַדְּשׁוֹת ⁷³. [פִּיזֵד? תְּבוּאָה שְׂיִבְשָׁה כָּל צֶרֶפָה וּבָא
14 וְנִטַע גִּפְּן בְּתוֹכָהּ, וְכֵן עֲנָבִים שְׂבִשְׁלוּ כָּל צֶרֶפָן וְזָרַע
15 תְּבוּאָה אוֹ יִרְק בְּצִדָּן, אֵף עַל פִּי שְׂזָה אֲסוּר ⁷⁴ - אֵינָן
16 מִתְּקַדְּשׁוֹת].

(66) שם מ"ז. (67) שם נאמר רק "תבואה", ולמד רבינו מתבואה לירק. (68) כן הוא שם לפי הנוסח שלפנינו, וכן הוא בפסחים כה, א: "כתיב הזרע (=משמע משעת השרשה), וכתיב המלאה (=משמע שנוספו גידולין), הא כיצד? זרוע מעיקרו בהשרשה זרוע ובה הוסיף [מאתים] - אין, לא הוסיף [מאתים] - לא". (69) כלאים, שם. (70) התבואה או הירק. (71) הענבים. (72) היינו שתצמיח, ראה להלן פ"ב מהל' מעשר הלכות ג"ה. (73) במשנה, שם. וכתב רבינו בפירושו: "והטעם בכל זה הוא מה שאמר הכתוב פן תקדש המלאה הזרע, וצריך שיהיה שם תבואת

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ז' אדר ב' - ספר זרעים - הלכות כלאים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 יח. הַרְוָאָה בְּכֶרֶם⁹⁰ עֹשֵׁב שְׂאִין דְּרָךְ בְּנֵי אָדָם
17 לְזַרְעוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ לְבַהֲמָה אוֹ
18 לְרִפְוָאָה - הֲרִי זֶה לֹא קִדְשׁ, עַד שְׂפִיקֵים דְּכַר שְׂפִמּוֹהוּ
19 מְקַיְמִין רַב הָעֵם פְּאוֹתוֹ מְקוֹם. בְּיַצֵּד? הַמְקַיֵּם קוֹצִים
20 בְּכֶרֶם בְּעֶרְבִי¹¹⁰, שְׂרוֹצִים בְּקוֹצִים לְגַמְלֵיהֶם - הֲרִי זֶה
21 קִדְשִׁי¹¹¹.

(109) שם מ"ח, כחכמים ולא כרבי אליעזר. (110) "שכן בערביא מקיימים קוצים בכרם" (שבת קמד:). (111) [וצריך לומר שקוצים הם ממין ירק (ראה למעלה ה"א), שאם הוא מזרעוני גינה הרי אינו מקדש, ראה למעלה ה"ג והלכה ו, ולהלן הלכה יט].

22 יט. הָאֲרוֹס¹¹² וְהַקִּיסוֹס¹¹³ וְשׁוֹשְׁנַת הַמְּלֶךְ¹¹⁴ וְשֶׁאֵר
23 מִיַּיִן זֵרְעִים¹¹⁵ - אֵינָן כְּלָאִים בְּכֶרֶם¹¹⁶. הַקִּנְבוֹס¹¹⁷
24 וְהַקִּנְרֵס¹¹⁸ וְצִמְרֵי גִפְתִּין¹¹⁹ - הֲרִי הֵן כְּשֶׁאֵר מִיַּיִן יִרְקוֹת
25 וּמְקַדְּשִׁים בְּכֶרֶם. וְכֵן כָּל מִיַּיִן דְּשֶׁאִים¹²⁰ שְׂעוּלִין
26 מֵאֲלֵיהֶן בְּשָׂדֵה - הֲרִי הֵן מְקַדְּשִׁין בְּכֶרֶם. וּפּוֹל
27 הַמְצַרִּי¹²¹ - מִין זֵרְעִים הוּא וְאִינוּ מְקַדְּשִׁין¹²².
28 הַקְּנִים¹²³ וְהַוֶּרֶד¹²⁴ וְהָאֲטוּדִין¹²⁵ - מִיַּיִן אֵילָן הֵן וְאֵינָן
29 כְּלָאִים בְּכֶרֶם.

(112) משנה שם, "והוא עשב שקורים בלשון ערב סוסנבר ונענע, רחב העלין, ובלע"ז מינטא" (פירוש המשנה). (113) בערבי ללבב, ובלע"ז קוריולה (שם). (114) נקרא שקיאק אל נעמן, ובלע"ז רושילא (שם). (115) משנה, שם. (116) ראה למעלה ה"ג וה"ו. (117) שם, כחכמים ולא כרבי טרפון. וה"כסף משנה' כתב שבספר מוגה לא גרס "הקנבוס", שהרי עיקר כלאים הוא קנבוס ולוף כמבואר למעלה בה"ג. אבל מדברי רבינו בפירוש המשנה, נראה ששני מיני קנבוס הן, שהרי בפ"ב מ"ה פירש: קנבוס - בלשון ערבי כרויא, ובפ"ה מ"ח כתב: "הקנבוס נקרא קנב, ובלע"ז קנבוש". (118) הוא דרדר האמור בתורה (בראשית ג, יח) "וקוץ ודרדר תצמיח לך" (רע"ב). ונאכל על-ידי תיקון (ביצה לד. ורש"י שם). (119) נקרא בלשון ערב קוטון, בכלאים פ"ז מ"ב שנינו: "רבי מאיר אומר, אף צמר גפן אסור ואינו מקדש", אולם בירושלמי' שם משמע שחכמים חולקים עליו, וסוברים שצמר גפן מקדש בכרם, ופסק רבינו כמותם (ראה 'מראה הפנים' שם ה"ב ד"ה אמר). (120) תוספתא פ"ג (וכן צריך להגיה בירושלמי' שם פ"ה ה"ז, ראה ב'פני משה'). (121) בתוספתא שם מפורש להיפך: "ופול המצרי מיני זרעים הרי הן כלאים בכרם" (עי' רדב"ז). ונראה שלפני רבינו היתה נוסחא אחרת בתוספתא, ראה ב'תוספתא כפשוטה' שם. (122) [מכאן נראה, שמה שכתב למעלה ה"ג שזרעים הנאכלים אסורים מדביהם (ראה מה שכתבנו שם בשם ה'כסף משנה') - אין זה אלא איסור זריעה, אבל אינו מקדש, שהרי גם פול המצרי הוא מהזרעים הנאכלים]. (123) תוספתא שם, ויש בהם מאכל לבהמה. ואף-על-פי שבעירובין לד, ב - אמרו שקנים רכים דינם כירק - סמך רבינו על התוספתא, שכל שאינו מוציא עלים מעיקרו, הרי זה אילן לגבי כלאים, ראה להלן בהלכה הסמוכה (רדב"ז). (124) אין זה שושנת

1 נְקוּב⁸⁹ הַמְנַח בְּכֶרֶם⁹⁰ - לֹא קִדְשִׁי⁹¹, וּמְפִין אוֹתוֹ מִפֶּתַח
2 מְרֵדוֹת⁹². אֲבָל עֲצִיץ נְקוּב⁹³ - הֲרִי הוּא כְּפָרְזִין⁹⁴.

(86) שם מ"ב. ופירש רבינו שם: שנפלו העלים שלה בתחילת החורף כאשר יקרה לגפנים. (87) כן כתב שם. ואם יבשה לגמרי - מותר לזרוע בצדה (כסף-משנה). (88) שם. (89) שם מ"ח, כרבנן ולא כרבי שמעון. (90) [כנראה שאם היה רק באויר אין מכין אותו מכת מרדות, שהרי בעצין נקוב באופן זה, אין איסור מדאורייתא, ראה להלן הלכה כג]. (91) אבל אסור לזרוע מדרבנן, וכן משמע מלשון המשנה שלא אמרו אלא "ואינו מקדש" ולא שמותר לזרוע (כסף-משנה). ומכיון שלא כתב שאסורה חכמים באכילה, נראה שמותר בדיעבד באכילה, וראה להלן שם. (92) ככל העובר על דברי חכמים. וכן כתב רבינו לענין כלאי זרעים (למעלה פ"א ה"ב). (93) כדי שיצא בו שורש קטן. ראה למעלה שם. (94) אם הוא מונח בכרם. ראה למעלה שם.

3 יז. הִיָּה עוֹבֵר בְּכֶרֶם⁹⁵ וְנָפְלוּ מִמֶּנּוּ זֵרְעִים, אוֹ שְׂפִיָּאוֹ
4 עִם הַזְּבָלִים⁹⁶ אוֹ עִם הַמַּיִם⁹⁷, אוֹ שֶׁהִיָּה זוֹרֵעַ אוֹ
5 זוֹרֵה⁹⁸ בְּשָׂדֵה לְבָן⁹⁹ וְסַעֲרָתוֹ הָרוּחַ לְאַחֲרָיו וְנָפְלוּ
6 הַזֵּרְעִים בְּכֶרֶם, וְצִמְחוּ - הֲרִי זֶה לֹא נִתְקַדֵּשׁ; שְׂנֵאָמַר:
7 אֲשֶׁר תִּזְרַע - וְזֶה לֹא זֵרַע¹⁰⁰. וְחֵיב לַעֲקֹר¹⁰¹ כְּשִׁירָאָה;
8 וְאִם קָיְמָן - הֲרִי זֶה קִדְשִׁי¹⁰². סַעֲרָתוֹ הָרוּחַ לְפָנָיו
9 וְרוֹאָה הַזֵּרְעִים¹⁰³ שֶׁנָּפְלוּ לְפָנָם - הֲרִי זֶה כְּזוֹרֵעַ.
10 וְכִיצַד יַעֲשֶׂה? אִם צִמְחוּ הָעֵשָׂבִים - יִהְפְּכֵם
11 בְּמַחֲרָשָׁה וְדִיּוֹ. וְאִם מְצִאָן¹⁰⁴ שֶׁנִּעְשׂוּ אָבִיב¹⁰⁵ -
12 יִנְפֹץ אוֹתוֹ אָבִיב כְּדִי לְהַשְׁחִיתוֹ, שֶׁהִלֵּל אֶסוּר
13 בְּהִנָּאָה¹⁰⁶. וְאִם מְצִאָה שֶׁנִּעְשִׂית דָּגָן - הֲרִי זֶה
14 תִּשְׂרֹף¹⁰⁷. וְאִם רָאָה אוֹתוֹ וְקִיְמָן - הֲרִי אֵלָיו יִשְׂרְפוּ
15 עִם הַגִּפְנִים¹⁰⁸ הַסְּמוּכוֹת לָהֶן.

(95) שם פ"ה מ"ז. (96) כשמזבל כרמו. (97) כשפותח אמת המים להשקות הכרם. (98) שם לא נזכר אלא "זורה", אבל ב'ספרי' פ' כייצא (דברים כב, ט) נזכר "הזורע". (99) תבואה או זרע. (100) 'ספרי' שם. (101) שלא יהיה מקיים כלאים בכרם. (102) שאף המקיים כלאים בכרם, אוסרם (למעלה ה"ח). (103) משנה, שם. (104) ומקודם לא ראה. (105) שכבר בא הזרע אלא שלא הביא שליש (ר"ש שם). (106) גם התבן. וכדעת רבי יוחנן בירושלמי' שם ה"ו (וחזר בו כאן ממה שכתב בפירושו, שהתבן מותר כדעת ריש לקיש). ומה שאמרו "ינפץ" ולא אמרו "תשרף", כדלהלן, אמרו בירושלמי' על-פי המשנה (תמורה לג): "את שררכו לשרוף, ישרוף" וכל זמן שהתבואה לחה - אינה ראויה לשריפה. (107) כדין כלאי הכרם, שהם בשריפה (למעלה ה"ז). [והיא נאסרת מיד כשתשריש (למעלה ה"ג) כמו שאמרו בפסחים כה, א: "זרוע מעיקרו - בהשרשה". אבל הגפנים שנזרעו מקודם - אינם אסורים אלא אם הוסיפו מאתיים, כמבואר בפסחים שם, וראה להלן הלכה כג]. (108) [אם הוסיפו הגפנים מאתיים, כנ"ל].

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ח' אדר ב' - ספר זרעים - הלכות כלאים קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 כד. **בְּצֶל שְׁנֵטְעוּ בְּכֶרֶם**¹³⁴, וְאַחַר כֵּן נֶעְקַר הַכֶּרֶם¹³⁵,
18 וְאַחַר כֵּן צָמְחוּ בְּצֵלָיִם מִן הָעֵקֶר הַנֶּטְוֶע, אִף עַל פִּי
19 שְׂרָפוּ הַגִּדּוּלִים עַל עֵקְרוֹ בְּמֵאֲתָיִם¹³⁶ - הֲרִי אוֹתוֹ
20 הָעֵקֶר בְּאִסּוּרוֹ¹³⁷; שְׂאִין גִּדּוּלֵי הַתֵּר מְעַלְיִן¹³⁸ אֶת
21 הָעֵקֶר הָאִסּוּר.

(134) נדרים נו, ב. (135) שאם לא נעקר, גם הגידולים
שצמחו אחר-כך הם גידולי איסור. (136) כלומר, הגידולים
הם מאתים כנגד העיקר, והיינו מאתים ואחד שכלאי הכרם
בטלים בהם. (137) משמע שהגידולים שצמחו אחר-כך
מותרים. אבל הר"ן בנדרים שם כתב שהגידולים כיון שמן
העיקר הם יוצאין, הרי הם כמוהו. (138) ראה להלן פ"י
מהל' מעשר שני הט"ז, ובפ"ד מהל' שמיטה ויובל הכ"א.

יום שישי ח' אדר ב' ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁשִׁי

1 יבאר הזורע ירק או תבואה בכרם או המקיימו. ודין כמה
גפנים יקדש. מי שהיה שדהו ירק או תבואה ונמלך ליטע
בה גפנים או איפכא. המבריך את הגפן בארץ והזורע תחת
מותר האפיפירות. המותח זמורה מאילן לאילן.

22 א. הַזּוֹרֵעַ יֵרֶק או תְּבוּאָה בְּכֶרֶם, או הַמְקַיְמוֹ עַד
23 שְׁהוֹסִיף בְּמֵאֲתָיִם² - הֲרִי זֶה מְקַדֵּשׁ מִן הַגִּפְנִים
24 שְׂסָבִיבוּתָיו שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אֲמָה³ לְכָל רוּחַ. עֲגֻלוֹת⁴ וְלֹא
25 מְרַבְּעוֹת. וְרוֹאִין כֹּל הָעֵגוּל שֶׁרָחֲבוּ שְׂפֵתַיִם וְשִׁלְשִׁים
26 אֲמָה כְּאֵלוֹ הוּא פְּלוֹ מְלֵא יֵרֶק⁵, וְכָל גֶּפֶן שֶׁתְּהִיָּה
27 בְּתוֹף עֵגוּל זֶה - נִתְקַדֵּשׁ עִם הַיֵּרֶק, וְכָל שְׂחוּץ
28 לְעֵגוּל - אֵינָן מִתְקַדְּשׁוֹת.

2 (2) בכרם שהיה מקודם, אבל הירק או התבואה, שנזרעו
עכשיו באיסור - נאסרו מיד בהשרשה. (3) אף על פי
שהזורע ירק או תבואה סמוך לכרם אינו מקדש אלא שתי
שורות: השורה הסמוכה והשורה שלפנים הימנה - בזרע
בתוך הכרם וגפנים סביב לה, החמירו, ונתנו לו דין של
קרחת הכרם שדינו בשש עשרה אמה. (4) וראה בפרק י"ב
מהלכות שבת הלכה יח, שלעניין שבת חושבים אותן
מרובעות, ויש שם הוספה של אמה ושלושה חומשי אמה,
כפי הכלל ש"כל אמה ברבוע - אמה ושני חומשין
באלכסון". (5) מקור דברים אלו בירושלמי "שתהא
האמצעית עגולה ירק".

29 ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כִּשְׁהִיָּה בֵּין שְׂפֵתַי הָעֵגוּל
30 הַזֶּה⁶ וּבֵין שׁוֹרוֹת הַגִּפְנִים שְׂחוּצָה לּוֹ יוֹתֵר עַל אַרְבַּע
31 אַמּוֹת; אֲבָל אִם הִיָּה בֵּינֵיהֶם אַרְבַּע אַמּוֹת מְצַמְצָמוֹת
32 או פְּחוֹת - רוֹאִין אֶת הָעֵגוּל כְּאֵלוֹ הַגֵּיעַ לְשׁוּרֵה
33 הַסְּמוּכָה לוֹ⁷, וְכֵאלוֹ רָחַב הָעֵגוּל אַרְבַּעִים אֲמָה;
34 וְרוֹאִין, כֹּל גֶּפֶן שֶׁתְּפַל בְּתוֹף עֵגוּל זֶה שֶׁל אַרְבַּעִים
35 אֲמָה - הֲרִי הִיא מִתְקַדֵּשֶׁת.

(6) כלומר, חוץ לעיגול הנ"ל, שמידתו שלושים ושתיים על
שלושים ושתיים. (7) למד זאת רבינו ממה שנאמר שם

המלך (לעיל), שהיא ממין זרעים (רדב"ז). וראה ב'תוספתא
כפשוטה'. (125) עץ האטד. ולענין ברכה על פירותיו -
ראה בשו"ע אר"ח סי' רג ס"ב.

1 כ. זֶה הַכֶּלֶל: כֹּל הַמוֹצִיא עֲלֵין מֵעֵקְרוֹ¹²⁶ - הֲרִי זֶה
2 יֵרֶק, וְכָל שְׂאִינוֹ מוֹצִיא עֲלֵין - הֲרִי זֶה אֵילָן. וְהַצֵּלָף
3 - אֵילָן לְכָל דְּבָר¹²⁷.

(126) מן שרשיו. תוספתא ו'ירושלמי' שם. (127) כדעת
בית הלל (ברכות לו). וראה להלן פ"א מהל' מעשר שני
ה"ז.

4 כא. הַרוֹאֶה יֵרֶק בְּכֶרֶם¹²⁸ וְאָמַר: כִּשְׂאֵגִיעַ לּוֹ¹²⁹
5 אֲלֶקְטָנוֹ - מִתָּר¹³⁰. הַגֵּיעַ לוֹ וְעָבַר מְעַלְיוֹ¹³¹ וְאָמַר:
6 כִּשְׂאֵחֹזֵר לוֹ אֲלֶקְטָנוֹ, אִם שָׁהָה עַד שְׁהוֹסִיף אֶחָד
7 מְמֵאֲתָיִם - הֲרִי זֶה קֵדֵשׁ.

(128) כלאים פ"ה מ"ו. (129) ולא נתייאש מללקוט אותו
ולעקרו. (130) שנאמר "לא תזרע כרמך כלאים", ולא נאסר
אלא כמו זריעה שהיא ברצונו ('תוספות' בבא-בבא-בבא: ב' ד"ה
נתייאש). וראה למעלה הלכה יז. (131) ונתייאש מללקטו
בהזדמנות הראשונה, הרי הוא מקיים כלאים בכרם.

8 כב. וְכִיצַד מְשַׁעְרִין¹³² שְׁעוֹר זֶה? רוֹאִין, אִם נִחְתָּף
9 יֵרֶק זֶה או מִין תְּבוּאָה זֶה מִן הָאָרֶץ, בְּכִמְהָ זְמַן
10 יִיבֵשׁ. הַגֵּעַ בְּעֵצָמָךְ שְׁיִיבֵשׁ עַד שֶׁלֹּא תִשָּׂאֵר בוֹ לֶחֶה
11 בְּמֵאָה שָׁעָה, אִם נִשְׁתַּהָה בְּאָרֶץ מְשֻׁהָגֵיעַ לוֹ חֲצִי
12 שָׁעָה - הֲרִי הוֹסִיף בְּמֵאֲתָיִם לְאִסּוּר; וְאִם שָׁהָה פְּחוֹת
13 מִחֲצִי שָׁעָה - מִתָּר.

(132) לפי ה'ירושלמי' שם ה"ה. וכן כתב בפירוש המשנה.

14 כג. אִסּוּר לְעָבַר בְּעֵצֵין נְקוּב¹³³ שְׁזָרַע בוֹ יֵרֶק בְּתוֹף
15 הַכֶּרֶם. וְאִם הִנִּיחוֹ תַּחַת הַגֶּפֶן וְנִשְׁתַּהָה שָׁם בְּאָרֶץ
16 כְּדֵי לְהוֹסִיף אֶחָד מְמֵאֲתָיִם - הֲרִי זֶה קֵדֵשׁ.

(133) כלומר, מחזיקו בידו ועובר אתו באויר הכרם, תוך
עשרה טפחים, ראה 'ירושלמי' כלאים פ"ז ה"ב. והנה
במשנה (שם מ"ח): "המעביר עציץ נקוב בכרם, אם הוסיף
מאתים אסור, אבל אין מתקדש עד שיניחנו תחת הגפן".
ובפירוש המשנה שם, כתב רבינו: "ושאמר אם הוסיף
במאתים אסור - על תנאי, וזכרו אותו בגמרא (היינו
התוספתא הנ"ל - 'תוספתא כפשוטה') והוא שאמרו ובלבד
שיניחנה תחת הגפן". הרי שרבינו מפרש "אסור"
שבמשנתנו, כמו "קידש", ומה שאמרו בתוספתא "אבל אין
מתקדש", הוא כמו "במה דברים אמורים", כלומר מה
שאמרת "אסור", היינו: "מתקדש", אינו אלא במניחו תחת
הגפן, אבל מעביר באויר - אינו נאסר בדיעבד. ומקור איסור
זריעה לכתחילה, הוא ממה שאמרו ב'ירושלמי' (שם) שאויר
הגפן אסור, כלומר אסור לזרוע, ואינו מקדש, כלומר אינו
נאסר, והביאו רבינו להלן פ"ו ה"ה. ואמנם כן היא דעת
רבינו גם לענין שבת, שאם מונח באויר הרי הוא תלוש, ראה
פ"ח מהל' שבת ה"ד. ולא כדעת רש"י ו'תוספות' בשבת
פא, ב - ד"ה והניחו, שמן התורה דינו כמחובר.

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ח' אדר ב' - ספר זרעים - הלכות כלאים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 וְאַחַר כֶּן נוֹטֵעַ, וְלֹא יִטַע וְאַחַר כֶּן יִהְפֶּה. הֵיטָה
22 נְטוּעָה גִפְנִים, וְנִמְלֵךְ לְזֹרַע בֵּה זְרָעִים - מְשַׁרְשׁ אֶת
23 הַגִּפְנִים וְאַחַר כֶּן זֹרַע אֶת הַזְּרָעִים. וְאִם רָצָה לְקַץ
24 אֶת הַגִּפְנִים עַד שְׁלֹא יִשְׂאָר מֵהֶן אֲלֵא פְּחוֹת מְטַפַּח
25 סְמוּךְ לְאַרְץ - הָרִי זֶה מִתָּר לְזֹרַע¹⁴ וְאַחַר כֶּן יַחְזֹר
26 וְיִשְׁרַשׁ אֶת הַנְּשֹׂאָר בְּאַרְץ מִן הַגִּפְנִים.

13) לפי מה שכתב רבינו למעלה פרק ב הלכה יג צריך גם התלעה לפני ההיפוך. (14) [ואף על פי שילדה פחותה מטפח כתב רבינו שאם כל הכרם כן הרי זה מקדש, וראה למעלה שכתבנו שם שמה שכתב "אינה מקדשת" היינו בתורת כרם, אבל בתורת גפן יחידית היא מקדשת - כאן כיוון שקצץ עד פחות מטפח, גילה דעתו שאינו רוצה בכללאים, ולפיכך מותר].

27 ז. הַמְּבְרִיךָ¹⁵ אֶת הַגִּפְּן בְּאַרְץ, אֶפְלוּ הַבְּרִיכָה בְּתוֹךְ
28 הַדְּלֵעַת שֶׁיִּבְשֶׁה וְנַעֲשֶׂת כְּסִילוֹן אוֹ בְּתוֹךְ סִילוֹן שֶׁל
29 חֶרֶשׁ¹⁶: אִם הָיָה הַעֶפֶר עַל גְּבֵה שֶׁלְּשֵׁה טְפָחִים אוֹ
30 יוֹתֵר - הָרִי זֶה מִתָּר לְזֹרַע עַל גְּבֵה; וְאִם הָיָה עַל
31 גְּבֵה פְּחוֹת מִזֶּה - אֲסוּר לְזֹרַע עַל גְּבֵה, וּמִתָּר לְזֹרַע
32 בְּצִדָּה¹⁷.

15) והוא שיטמינה בארץ. כלומר: כל הגפן טמונה בארץ, ואין ערבוביא למעלה. ולדעת הרא"ש לא אסרו אלא במבריך, שכבר היה שם אילן על הענף, אבל הרכבת שרשים בשרשים אינה אסורה. אבל דעת רבינו שגם הרכבת שרשים בשרשים אסורה. [וראה שם שכתבנו שלדעת רבינו נקטו "המבריך" לרבנותא, שאפילו במבריך ענפים יש חשש של הרכבה, וכל שכן בשרשים שהם רכים יותר, אולם במבריך לא אסרו אלא בגפן, שענפיה רכים, אבל בשאר אילנות שענפיהם קשים לא אסרו]. (16) אבל בסילון של מתכת אין השרשים עוברים. (17) ברייתא בבבא בתרא יט: "אבל זורע את הצדדין אילך ואילך", שאין השרשים מתפשטים לצדדים, לא השרשים של התבואה, ולא השרשים של הגפן.

33 ח. הַבְּרִיכָה כְּסִילֵעַ¹⁸, אֵף עַל פִּי שְׂאִין עֶפֶר עַל גְּבֵה
34 אֲלֵא שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת - מִתָּר לְהִבְיֵא זֹרַע עֲלֶיהָ. בְּמָה
35 דְּבָרִים אֲמוּרִים? שְׂאִין עֶקֶר הַגִּפְּן נִרְאֶה¹⁹; אֲבָל אִם
36 נִרְאֶה²⁰ - צָרִיךְ לְהִרְחִיק שְׂשֵׁה טְפָחִים לְכָל רוּחַ
37 וְאַחַר כֶּן יִזְרַע. כְּמוֹ שֶׁמִּרְחִיק מִכָּל גִּפְּן יְחִידִית שְׁלֹא
38 הַבְּרִכָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר.

18) משנה שם. ובפירושו שם כתב: "סלע היא הקרקע הקשה". וכן הוא בירושלמי שם שבסלע רך אסור, מפני שהשרשים מפעפעים ועוברים. (19) שהוברכה הגפן כולה. (20) שהוברכה רק זמורה.

39 ט. הַמְּבְרִיךְ שְׁלֹשׁ גִּפְנִים וְעִקְרֵיהֶם נִרְאִין: אִם יֵשׁ
40 בִּינֵיהֶן²¹ מְאַרְבַּע אַמּוֹת עַד שְׁמוֹנֶה²² - הָרִי אֵלּוּ
41 מְצַטְרְפִין לְשֹׂאָר גִּפְנִים הַעוֹמְדוֹת²³, וְכֹאֵלוּ לֹא
42 הַבְּרִיכָן²⁴; וְאִם לֹא - אֵינָם מְצַטְרְפוֹת.

במשנה: "הנוטע ירק בכרם או מקיים הרי מקדש ארבעים וחמישה גפנים. אימתי, בזמן שהיו נטועות על ארבע ארבע או על חמש חמש". וכשהן נטועות על חמש חמש אמות אין שם אלא שלושים ושבע גפנים. ומתוך זה הכריע שגם הגפנים שחוק לעיגול, אם אינן רחוקות אלא ארבע אמות בלבד, הן נאסרות.

1 ג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזֹרַע אוֹ מְקַנֵּם תוֹךְ
2 הַכְּרָם; אֲבָל הַזְּרָע חוּץ לְכְרָם וְסְמוּךְ לוֹ - הָרִי זֶה
3 מְקַדֵּשׁ שְׁתֵּי שׂוֹרוֹת⁸ שֶׁל גִּפְנִים הַסְּמוּכוֹת לְזֹרַע בְּאַרְץ
4 כֹּל הַזְּרַע, וְיִתֵּר אַרְבַּע אַמּוֹת חוּץ לְזֹרַע, וּמִתְקַדֵּשׁ מִן
5 הַזְּרַע רֵחֵב אַרְבַּע אַמּוֹת בְּאַרְץ כֹּל הַשׂוֹרָה שֶׁל כְּרָם.
6 וְאִם זֹרַע בְּצִד גִּפְּן יְחִידִית - אֵינּוּ מְקַדֵּשׁ מִן הַזְּרַע
7 אֲלֵא שְׂשֵׁה טְפָחִים לְכָל רוּחַ.

(8) כדעת בית הלל.

8 ד. וְלִדְהָ פְּחוֹת מְטַפַּח - אֵינָה מְקַדֵּשֶׁת אֶת הַזְּרָעִים.⁹
9 בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשְׁתֵּים כְּנָגַד שְׁתֵּים וְאַחַת
10 יוֹצֵאָה זָנָב¹⁰; אֲבָל אִם הָיָה כֹּל הַכְּרָם כֶּן - הָרִי זֶה
11 מְקַדֵּשׁ¹¹.

(9) רש"י (שם) פירש, שהמדובר בשאר מיני זרעים שאינם אסורים אלא מדרבנן וכשהגפנים פחותים מטפח לא גזרו חכמים. אבל בקנבוס ולוף שהם אסורים מן התורה - אסור גם בילדה פחות מטפח, ולדעת ר"י קורקוס, כן היא דעת רבינו שהעתיק לשון הגמרא: "אינה מקדשת את הזרעים". והכסף משנה והרדב"ז כתבו, שכיוון שרבינו לא חילק בין זרעים לזרעים, נראה שאפילו קנבוס ולוף, שהם אסורים מן התורה, אינם מתקדשים על ידי ילדה פחות מטפח. (10) שדינם ככרם קטן. [והנה בגמרא (סוטה שם) אמר עוד ר' אליעזר בן יעקב: "ילדה פחותה מטפח חייבת בערלה כל שנותרה כו' והני מילי שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זנב" וכתב רבינו בפרק י מהלכות מעשר שני הלכה יט: "ילדה פחותה מטפח חייבת בערלה", ומכיון שכאן בהלכות כלאים לא כתב רבינו "בנטיעה אחת או בשתיים כנגד שתיים וכו'", נראה מדבריו שילדה פחותה מטפח אין דינה ככרם, אף על פי שיש בה שיעור אילנות בכרם, אבל מדין גפן יחידית אינה יוצאה, ויש להרחיק שישה טפחים לפחות, כדין זורע על יד הגפן]. (11) שאז נחשב הוא ככרם.

12 ה. שְׁתֵּי גִּנּוֹת זוֹ עַל גִּבּ זוֹ: הַתְּחַתּוֹנָה עֲשׂוּיָה כְּרָם -
13 זֹרַע אֶת הָעֲלִיוֹנָה עַד שֶׁהוּא מְגִיעַ לְאוּרֵי עֲשָׂרָה
14 טְפָחִים קְרוֹב לְכְרָם; שְׂאוּרֵי עֲשָׂרָה טְפָחִים סְמוּךְ
15 לְכְרָם אוֹ לְגִפְּן יְחִידִית - אֲסוּר לְזֹרַע¹² בּוֹ זְרָעִים.
16 וְאִם הֵיטָה הָעֲלִיוֹנָה עֲשׂוּיָה כְּרָם - הָרִי זֶה זֹרַע אֶת
17 הַתְּחַתּוֹנָה עַד שֶׁהוּא מְגִיעַ לְמִטָּה מְשֻׁלְּשָׁה טְפָחִים
18 מְעַקֵּר הַגִּפְנִים.

(12) אבל אינו נאסר.

19 ו. מִי שֶׁהֵיטָה שְׂדֵהוּ זְרוּעָה יֵרֵק אוֹ תְּבוּאָה, וְנִמְלֵךְ
20 לְטַע בֵּה גִפְנִים - הוֹפֵךְ אֶת הַזְּרָעִים בְּמַחְרָשָׁה¹³

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ח' אדר ב' - ספר זרעים - הלכות כלאים קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 כְּדֵי שְׂלֹא יִשְׁחִית הָאֲפִיפְרוֹת³⁶ - הָרִי זֶה מִתָּר לְזָרַע³⁷
 23 תַּחְתֵּיהֶן. וְאִם הִנִּיחֵם³⁸ כְּדֵי שְׂיִהְיוּ עֲלֵיהֶן הַשְּׂרִיגִים
 24 וְהָעֵלִין הַיּוֹצֵאִין - הָרִי זֶה אָסוּר לְזָרַע תַּחְתֵּיהֶן.

25 (35) היא אפיפירות שלמעלה. (36) חמל עליהם לכרות
 אותם שלא יתקלקל העריס. (37) שאינן חשובות בכלל
 האפיפירות אלא אם כן הייתה מחשבתו לדלות עליהם
 הענפים הצומחים. (38) כן הוא במשנה שם: "עשאן כדי
 שיהלך עליהן החדש אסור".

25 טו. פְּרַח³⁹ הַיּוֹצֵא מִן הָעָרִיס אוֹ מִן הַדְּלִית⁴⁰ - רוֹאִין
 26 אוֹתוֹ כְּאִלוֹ מְשַׁקְלֵת תְּלוּיָהּ בּוֹ עַד הָאָרֶץ, וְאָסוּר
 27 לְזָרַע תַּחְתֵּיהֶן. וְכֵן הַמוֹתֵחַ זְמוּרָה מֵאֵילָן לְאֵילָן -
 28 אָסוּר לְזָרַע תַּחְתֵּיהֶן.

(39) והוא מלשון "הפרחה הגפן". (40) הוא הגפן בלא
 עריס.

29 טז. קָשֶׁר חֶבֶל אוֹ גְמִי בְּזְמוּרָה, וְקָשֶׁר הָרֹאשׁ הָאֶחָד
 30 בְּאֵילָן - הָרִי זֶה מִתָּר לְזָרַע תַּחַת הַחֶבֶל⁴¹. וְאִם מִתַּחַת
 31 חֶבֶל זֶה כְּדֵי שְׂיִהְיוּ עֲלָיו הַשְּׂרִיגִים וְהָעֵלִים - הָרִי
 32 הוּא כְּאֲפִיפְרוֹת, וְאָסוּר לְזָרַע תַּחְתֵּיהֶן.

(41) כיוון שאין מחשבתו להעלות עליו את השריגים.

פָּרֶק שְׁבִיעִי

1 יבאר הזורע תבואה בצד הכרם או בצד גפן יחידית.
 שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב. כרם החרב באמצעו
 ונשאר שלם מכל סביביו. דין מחול הכרם ודין מחיצה
 הראויה להפסיק בין כרם לירק. חצר קטנה שנפרצה
 במילואה לגדולה. שומרת או בית שבכרם אם זורעין בתוכו
 ירק.

33 א. הַבָּא לְזָרַע² בְּצַד הַכֶּרֶם - מִרְחִיק מִמֶּנּוּ אַרְבַּע
 34 אַמּוֹת³ מֵעֵקְרֵי הַגִּפְנִים⁴ וְזוֹרַע. וְאִם גִּפְן יְחִידִית הִיא
 35 - מִרְחִיק מִמֶּנָּה שְׁשֵׁה טַפְחִים⁵ וְזוֹרַע. הִיתָה שׁוֹרֶה
 36 אַחַת⁶ שֶׁל גִּפְנִים זו בְּצַד זו, אֶפְלוּ הֵן מֵאָה - אִין
 37 זֶה כֶּרֶם, אֲלֹא כִּגְפָן יְחִידִית, וּמִרְחִיק מִן הַשׁוֹרֶה
 38 שְׁשֵׁה טַפְחִים וְזוֹרַע. הִיוּ שְׁתֵּי שׁוֹרֹת⁷ - הָרִי אִלוֹ
 39 כֶּרֶם, וְצָרִיף לְהִרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת מִכָּל צֶד וְאַחַר כֶּף
 40 זָרַע.

2) כלאים פ"ו משנה א ופ"ד משנה ה. (3) במשנה פ"ו
 (שם): "נותנים לו עבודתו". ואמרו בכבא בתרא יח. "ארבע
 אמות שאמרו, כדי עבודת הכרם". כלומר, כדי החרישה
 סביב הכרם, שכל השטח הזה שייך לכרם ובטל אליו.
 (4) כלאים שם, וראה להלן פ"ח הלכה ג. (5) שם ובפ"ג
 משנה ז. (6) כבית-הלל שם פ"ד משנה ה. (7) שם. וראה
 להלן בהלכה הסמוכה.

41 ב. וְכַמָּה יִהְיֶה בְּכָל שׁוֹרֶה? שְׁלֹשׁ גִּפְנִים⁸ או יִתְרֵי.
 42 בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהְיָה בֵּין כָּל גִּפְן וְגִפְן
 43 מֵאַרְבַּע אַמּוֹת עַד שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת⁹; אֲבָל אִם הִיָּה בֵּין
 44 שְׁתֵּי הַשׁוֹרֹת שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת חוּץ מִמְּקוֹם הַגִּפְנִים

(21) בין הגפנים האלו, וכן ביניהם לבין השורה השנייה של
 הגפנים. (22) שזוהו שיעור המרחק בין הגפנים להחשיבים
 ככרם. (23) להיחשב ככרם. הראב"ד כתב: "כי מצטרפות
 שאמרו חכמים, אפילו אין שם יותר הן מצטרפות להיות
 כרם, שהן נידונות כשש גפנים, שהעיקר כגפן וראש הבריכה
 היוצא ממנה, "גפן אחרת". וכן פירש הרשב"ם בכבא בתרא
 פג. אבל לפי זה לא יתיישב מה בין שלוש לשתיים, הרי
 אם ישנה גפן אחת היוצאת בזנב, יצטרפו גם שתיים לכרם,
 ולכן פירש רבינו באופן אחר. (24) [כלומר, אף על פי
 שאמרו בכלאים שם: "הארכובה שבגפן אין מודדין לה
 אלא מן העיקר השני" כלומר, מסוף הארכובה שנמשכה אל
 הארץ, ולא מעיקר הגפן - זה אינו אלא לחומרא, אבל לא
 לקולא, ולפיכך מצטרפות כאן הגפנים האלו אל השורה
 שעל ידה ואינן בטלות לגבי ההברכות שלהן].

1 י. הִיוּ פָחוֹת מִשְׁלֹשׁ²⁵ - אִין מְצַטְרְפִין²⁶, אֲלֹא
 2 מִרְחִיק מֵהֶן שְׁשֵׁה טַפְחִים²⁷ לְכָל רוּחַ וְזוֹרַע.

(25) כן נראה במשנה ששינוי "המבריך שלוש גפנים", הרי
 שפחות מכן - לא. (26) [אל השורה הסמוכה, אלא בטלות
 לגבי ההברכות שלהן]. (27) כההרחקה מגפן יחידית.

3 יא. כָּל הַזּוֹרַע תַּחַת הַשְּׂרִיגִים²⁸ וְהָעֵלִין הַיּוֹצֵאִין מִן
 4 הַגִּפְן - הָרִי זֶה קָדַשׁ, וְאִף עַל פִּי שְׁהַזְרַע רְחוּק
 5 מֵעֵקֶר הַגִּפְן בְּמָה אַמּוֹת.

(28) הענפים.

6 יב. הַדְּלָה²⁹ אֶת הַגִּפְן עַל מְקַצַּת אֲפִיפְרוֹת³⁰ - לֹא
 7 יִזְרַע תַּחַת מוֹתֵר הָאֲפִיפְרוֹת, וְאִף עַל פִּי שְׁאִין
 8 עֲלֵיהֶן לֹא עֲלִין וְלֹא שְׂרִיגִים. וְאִם זָרַע, הוֹאִיל וְאִין
 9 הַזְרַע תַּחַת סִכּף הַגִּפְן - הָרִי זֶה מִתָּר. וְכֵן אִם
 10 הַדְּלָה³¹ הַגִּפְן עַל מְקַצַּת בְּדִי³² אֵילָן שְׁאִינוֹ עוֹשֶׂה
 11 פְּרוֹת, כְּגוֹן הָאֶרֶז וְהַבְּרוּשׁ. אֲבָל אִם הַדְּלָה עַל מְקַצַּת
 12 אֵילָן מֵאֲכָל - הָרִי זֶה מִתָּר לְזָרַע תַּחַת כְּדֵי הָאֵילָן
 13 שְׁלֹא נִמְשְׁכוֹ עֲלֵיהֶן שְׂרִיגֵי הַגִּפְן; שְׁאִין אָדָם מְבַטֵּל
 14 אֵילָן מֵאֲכָל וְעוֹשֶׂה אֲפִיפְרוֹת לַגִּפְן. וְאִם נִמְשְׁכוֹ
 15 הַשְּׂרִיגִים אַחַר שְׁזָרַע וְסָכְכוֹ עַל הַזְרַע - הָרִי זֶה
 16 מְחַזְרֵם לְמְקוֹם אַחֵר.

(29) הגביה. (30) "ואותם הקנים וכיוצא בהם, שעשה מהם
 מטה או שבכה והדלה עליהם את נוף הגפן, הם הנקראים
 אפיפירות". (31) "וכן המדלה על מקצת אילן סרק".
 (32) ענפי. באילן נקראו בדים. ובגפן נקראו שריגים.

17 יג. הַזּוֹרַע תַּחַת מוֹתֵר הָאֲפִיפְרוֹת או תַּחַת מוֹתֵר
 18 אֵילָן שְׁאִינוֹ עוֹשֶׂה פְּרוֹת³³, וְנִמְשְׁכוֹ שְׂרִיגֵי הַגִּפְן
 19 וְסָכְכוֹ עַל הַזְרַעִים - הָרִי זֶה אָסוּר לְקַיְמוֹ³⁴ או
 20 לְהַחְזִיר הַשְּׂרִיגִים. אֲלֹא בִּיצַד עוֹשֶׂה? עוֹקֵר הַזְרַע.

(33) שדינו כאפיפירות. (34) משנה שם: "ואם הלך החדש
 אסור" שכיוון שבתחילה זרע באיסור - קנסוהו לעקור.

21 יד. קָנִים הַיּוֹצֵאִין מִן הָעָרִיס³⁵ וְחָס עֲלֵיהֶן לְפָסְקֵן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 עֲצֻמָּן¹⁰ - הָרִי אֱלוֹ כְּמִבְדָּלוֹת זֶה מִזֶּה וְאֵינָן כְּרָם אֶחָד,
2 וְאֵינוּ מִרְחִיק אֶלָּא שְׂשֵׁה טְפָחִים מִכָּל שׁוּרָה. וְכֵן אִם
3 הָיָה בִּינֵיהֶן פְּחוֹת מֵאַרְבַּע - הָרִי אֱלוֹ כְּגִפְזָן אֶחָד¹¹,
4 וּמִרְחִיק שְׂשֵׁה טְפָחִים לְכָל רוּחַ.
- 8 (ירושלמי שם הלכה ג. "על דעתיה דבית-הלל אוסר שלש כנגד שלש", והן שתי שורות שאמרו בית-הלל במשנה שם. וכן אמרו במקומות אחרים (ביצה יד: ויומא פז.) שאין שורה פחות משלשה (כסף-משנה). ומה שהצריכו (להלן הלכה ז) שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זנב, אין זה אלא בחמש גפנים שהוא כרם קטן (להלן שם), אבל ביותר מחמש אין צורך באחת יוצאת זנב ('תוספות יום-טוב' בכלאים שם). (9) שם פ"ד משנה ח ופ"ה משנה ב. (10) ירושלמי שם פ"ד הלכה ו (כסף-משנה). (11) שאפילו חכמים החולקים על ר' שמעון (פ"ה שם) ואומרים "כרם שהוא נטוע על פחות פחות מארבע אמות [הרי זה] כרם" - אין זה אלא מפני ש"רואין את האמצעיות כאילו אינן" (שם), וזה לא שייך אלא בשלש שורות (ראה להלן הלכה ג), אבל בשתי שורות לא, שהרי אם נראה שורה אחת כאילו אינה, לא תישאר אלא שורה אחת ואינה כרם ('תוספות יום-טוב' שם).
- 5 ג. הָיָה שְׂלֹשׁ שׁוּרוֹת¹², אָף עַל פִּי שְׂשֵׁה בִּינֵיהֶן פְּחוֹת
6 מֵאַרְבַּע - הָרִי אֱלוֹ כְּרָם, וְרוֹאִין אֶת הָאֲמֻצָּעוֹת
7 כְּאִלוֹ אֵינָם¹³. וְכֵן¹⁴ אִם הָיָה שְׂלֹשׁ שׁוּרוֹת¹⁵ וְכֵן כָּל
8 שׁוּרָה וְשׁוּרָה שְׂמוּנָה אֲמוֹת אוֹ יוֹתֵר - הָרִי זֶה זֹרֵעַ
9 בֵּין הַשׁוּרוֹת¹⁶.
- 12) שם, כחכמים ולא כר' שמעון, וראה למעלה הלכה הקודמת. (13) שכל העומד ליעקר כעקור דמי. (והמדובר באופן שאין שמונה אמות בין שתי השורות הקיצוניות, ראה למעלה הלכה ב. ועיין בשנות-אליהו שם, ולהלן הלכה ד.) (14) זה מוסב על מה שכתב בהלכה ב בשתי שורות, שאם היה בין שורה לשורה שמונה אמות, אין זה כרם. (15) שם פ"ד משנה ט, כר' מאיר ור' שמעון מפני שרב פסק כמותם הלכה למעשה (ירושלמי שם הלכה ו), ולא כדעת תנא-קמא שם משנה ח. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם, שהלכה כרבי מאיר (ור' שמעון). (16) בהרחקת ששה טפחים, כמבואר להלן הלכה ד.
- 10 ד. לְפִיכָּה, הַנּוֹטֵעַ אֶת כְּרָמוֹ מִתְחִלָּה¹⁷ וְהִרְחִיק בֵּין
11 כָּל שׁוּרָה וְשׁוּרָה שְׂמוּנָה אֲמוֹת - מִתֵּר לְהִבְיֵא זֵרַע
12 בְּתוֹכוֹ, וּמִרְחִיק מִכָּל שׁוּרָה שְׂשֵׁה טְפָחִים¹⁸ בְּלִבָּד.
13 אֲבָל אִם זָרַע חוּצָה לוֹ - צָרִיף לְהִרְחִיק מִשׁוּרָה
14 הַחִיצוֹנָה אַרְבַּע אֲמוֹת כְּשֶׁאֵר הַכְּרָמִים¹⁹. וְאֵין דִּין
15 בֵּין הַשׁוּרוֹת שֶׁל זֶה הַכְּרָם כְּכֶרֶם שֶׁחָרַב בְּאֲמֻצָּעוֹ²⁰,
16 שֶׁהָרִי מִתְחִלָּה נִטְעָן מִרְחִיקִין.
- 17) משנה שם. (18) כגפן יחידית. (19) מקור דברי רבינו ממה שאמרו בירושלמי פ"ז סוף הלכה ב: "כרם גדול שנטעו שמונה על שמונה, אין לו מחול" (הובא להלן הלכה ג) - משמע שרק מחול אין לו, אבל יש לו דין כרם לענין אחר, והיינו להרחקה בחוצה לו (מראה הפנים שם, וכן כתב
- הגר"א בביאורו ל"ד סימן רצו, ס"ק נד.) ויש אומרים שמקורו ממה שאמרו בירושלמי פ"ד הלכה ו "אמר רבי לעזר החמירו תוכו יותר מחוצה לו", וגרס להיפך: "החמירו חוצה לו יותר מתוכו" (חזון-איש). (20) ששיעור ההרחקה הוא שש עשרה אמה (להלן הלכה יא).
- 17 ה. הָיָה בְּשׁוּרָה זו²¹ שׁוּרָה אֶחָת שֶׁל גְּפָנִים וּבְשׁוּרָה
18 חִבְרוּ שׁוּרָה אֶחָת כְּגִבְרָה קְרוּבָה לָּהּ, אָף עַל פִּי
19 שְׂמִפְסִיק בִּינֵיהֶן דֶּרֶךְ הַיְחָדִיד אוֹ דֶּרֶךְ הַרְבִּיבִים²² אוֹ גִדְרָה
20 שֶׁהוּא נִמְוָף מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים²³ - הָרִי אֱלוֹ
21 מֵצִטְרָפוֹת²⁴ לְהִיּוֹת שְׂתִיתָן כְּרָם. וְהוּא שְׂיֵהָה בִּינֵיהֶן
22 פְּחוֹת מִשְׂמוּנָה²⁵.
- (21) שם משנה ז. (22) כלומר, שביל הרבים שרחבו פחות משמונה אמות (הראב"ד). וכן כתב רבינו להלן בסוף ההלכה. אבל להלן פ"ג מהלכות מתנות עניים הלכה ג כתב רבינו, ששביל הרבים הוא פחות משש עשרה אמה, וצ"ע. (23) שאין הגדר מפסיק אלא אם גבוה עשרה טפחים, וראה למעלה פ"ג הלכה טו. (24) "כדי שיהיה אסור לזרוע ביניהם, ויהיה הכל כרם וירחיק ארבע אמות מהן כמו שביארנו, ואף-על-פי שהוא אחד בתוך שלו ואחד בתוך של חבירו" (פירוש המשנה). (25) ראה למעלה.
- 23 ו. נִטַּע שׁוּרָה אֶחָת בְּאַרְצָן וְשׁוּרָה²⁶ אֶחָת בְּמִדְרָגָה:
24 אִם גְּבוּהָ הַמִּדְרָגָה מִן הָאָרֶץ עֲשָׂרָה טְפָחִים - אֵינָם
25 מֵצִטְרָפֵינָן²⁷; פְּחוֹת מִכֵּן - מֵצִטְרָפֵינָן.
- (26) כרבי אליעזר שם פ"ו משנה ב, שאין עליו חולק (כסף-משנה). (27) ראה למעלה פ"ו הלכה ה.
- 26 ז. הַנּוֹטֵעַ חֲמִשׁ גְּפָנִים²⁸ שְׂתִים כְּנֶגֶד שְׂתִים וְאֶחָת
27 יוֹצֵאת זָנְבָה²⁹ - הָרִי זֶה נִקְרָא כְּרָם קָטָן³⁰ וְצָרִיף
28 לְהִרְחִיק מִהֵן אַרְבַּע אֲמוֹת לְכָל רוּחַ. אֲבָל אִם נִטְעָן³¹
29 שְׂתִים כְּנֶגֶד שְׂתִים וְאֶחָת בְּאֲמֻצָּע³², אוֹ שְׂלֹשׁ בְּשׁוּרָה
30 זוֹ וּשְׂתִים כְּנֶגֶד³³ בְּשׁוּרָה שְׂנֵיָה - אֵינָם כְּרָם, וְאֵינוּ
31 מִרְחִיק מִהֵן אֶלָּא שְׂשֵׁה טְפָחִים³⁴ לְכָל רוּחַ.
- (28) שם פ"ד משנה ו. (29) בצורה זו: וכן היו כל הכרמים בארץ ישראל ('תוספות יום-טוב'). וראה להלן הלכה ט. (30) ראה להלן הלכה יג. (31) במשנה שם. (32) כזה: (33) כזה: (34) כמו מגפן יחידית.
- 32 ח. כְּרָם שֶׁחָרַב³⁵, אִם יֵשׁ בוֹ לְלֶקֶט עֶשְׂרֵי גְּפָנִים לְכָל
33 בֵּית סָאָה³⁶ וְיֵהִי נְטוּעוֹת שְׂתִים כְּנֶגֶד שְׂתִים³⁷ וְאֶחָת
34 יוֹצֵאת זָנְבָה, אוֹ יֵשׁ בוֹ לְכֹזֵן שְׂלֹשׁ כְּנֶגֶד שְׂלֹשׁ³⁸ - הָרִי
35 זֶה נִקְרָא כְּרָם דִּלְכָל³⁹, וְאִסוּר לְזָרַע בְּכָלוֹ.
- (35) שם פ"ה משנה א. (36) בית זרע סאה תבואה, דהיינו חמשים אמה על חמשים אמה. (37) במשנה: ונטועות כהלכתן (כלומר, שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב). (38) היינו שתי שורות של שלש שלש גפנים, ראה למעלה הלכות א-ב (כסף-משנה). (39) משנה שם.
- 36 ט. כְּרָם שֶׁאֵינוּ נְטוּעוֹ⁴⁰ שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת אֶלָּא מֵעֲרֵבֵב:
37 אִם יֵשׁ בוֹ לְכֹזֵן שְׂתִים כְּנֶגֶד שְׂלֹשׁ⁴¹ - הָרִי זֶה כְּרָם;

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ח' אדר ב' - ספר זרעים - הלכות כלאים קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכרם, ואם הן פחות מארבע אמות, הן בטלות לגבי הכרם. ואסור לזרוע בהן (עירובין צג.).

19 יג. הִיָּה בּו פְּחוֹת⁵² מְשֻׁתֵּים עֲשָׂרָה אַמָּה - לֹא יִבֵּיא
20 זֶרַע לְשָׂם; וְאִם הִבֵּיא, הוֹאִיל וְהִרְחִיק אֲרֻבַּע אַמּוֹת
21 - הָרִי זֶה לֹא קִדְשׁ⁵³. בְּמָה דְּבָרִים אַמּוּרִים? בְּכָרֶם
22 גְּדוּל⁵⁴; אֲבָל בְּקִטָּן⁵⁵ - אֵין לוֹ מַחּוּל, אֲלֵא מִרְחִיק
23 אֲרֻבַּע אַמּוֹת מִסּוֹף הַגְּפָנִים וְזוֹרַע עַד הַגְּדֵר. וְכֵן כָּרֶם
24 גְּדוּל שֶׁהָיָה בֵּין פֶּלַ שְׂוָרָה וְשְׂוָרָה שְׂמוּנָה אַמּוֹת⁵⁶ או
25 יָתֵר - אֵין לוֹ מַחּוּל.

(52) משנה שם. (53) שם פ"ז משנה ג. (54) שלש כנגד שלש כנגד שלש, כלומר שלש שורות של שלש גפנים בכל שורה (ירושלמי שם פ"ד הלכה א - כסף-משנה). (55) שתי שורות של שלש גפנים (ירושלמי שם). ועל-אחת-כמה- וכמה שכרם הנטוע שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב שוודאי נקרא כרם קטן, ראה למעלה הלכה ז. (56) שם פ"ז הלכה ב: "כרם גדול שנטען שמנה על שמנה, אין לו מחול", וראה למעלה.

26 יד. הִיָּה הַגְּדֵר⁵⁷ הַמְּקִיף אֶת הַכָּרֶם פְּחוֹת מֵעֲשָׂרָה
27 טְפָחִים, או שְׁהֵיָה גְּבֹהֵהוּ עֲשָׂרָה טְפָחִים וְאֵין בוֹ רֹחֵב
28 אֲרֻבַּעַה טְפָחִים⁵⁸ - אֵין לוֹ מַחּוּל⁵⁹, אֲלֵא מִרְחִיק
29 מִסּוֹף הַגְּפָנִים אֲרֻבַּע אַמּוֹת וְזוֹרַע עַד הַמְּחִיצָה.
30 אֶפְלוּ הִיָּה בֵּין הַגְּפָנִים וּבֵין הַמְּחִיצָה אֲרֻבַּע אַמּוֹת
31 וּמְחִיצָה - זוֹרַע אֶת חֲצֵי הָאֻמָּה.

(57) שם פ"ד משנה ג: "איזה הוא גדר? שהוא עשרה טפחים וחרוץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה", והיא שנויה לענין מחול (רדב"ז וביאור הגר"א ליו"ד סימן רצו ס"ק ס"ג, וראה בפירוש הרא"ש שם). והכסף-משנה מציין לתוספתא (תחילת פ"ד) "העושה מחיצה לכרם גבוהה עשרה ורחבה ארבעה, ביטל ארבע אמות שבכרם". (58) תוספתא שם. וגם במשנה שם, יש לפרש שרחב ארבעה מוסב גם על חרוץ וגם על גדר, וראה למעלה פ"ג הלכה טו. (59) שגדר כזה אינו זקוק לארבע אמות דוושא (=דריסת רגלים) לחיזוק.

32 טו. גְּדֵר שֶׁהוּא גְּבוּהָ⁶⁰ עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְכֵן חֲרִיץ
33 שֶׁהוּא עֲמֵק עֲשָׂרָה טְפָחִים וְרֹחֵב אֲרֻבַּעַה - הָרִי זֶה
34 מִתֵּר לְטַע כָּרֶם בְּצִדוֹ מִפְּאֵן וִירְקוֹת בְּצִדוֹ מִפְּאֵן.
35 אֶפְלוּ מְחִיצָה שֶׁל קָנִים⁶¹, אִם אֵין בֵּין קָנֵה לְחִבְרוֹ
36 שֶׁלְשָׁה טְפָחִים⁶² - הָרִי זֶה מְבַדֵּל בֵּין הַכָּרֶם וְהַיֶּרֶק
37 בְּגֵדֵר.

(60) שם פ"ב משנה ח, לענין כלאי זרעים, והוא-הדין לכלאי הכרם. (61) שם פ"ד משנה ד. (62) "שכל פחות משלשה טפחים כלבוד דמי, רוצה לומר שהוא כמחובר, ודבר זה הלכה למשה מסיני" (פירוש המשנה שם).

38 טז. גְּדֵר הַמְּבַדֵּל בֵּין כָּרֶם וְיֶרֶק שֶׁנִּפְרָץ עַד עֲשָׂר
39 אַמּוֹת - הָרִי זֶה כְּפִתְחָת⁶³ וּמִתֵּר; הִיָּתָה פְּרוּצָה יוֹתֵר
40 מֵעֲשָׂר - כְּנֶגֶד הַפְּרֻצָה אֲסוּרָה⁶⁴ עַד שִׁירְחִיק מִן

1 וְאִם לָאוּ - אֵינוֹ כָּרֶם, אֲלֵא דִּי לְהִרְחִיק שֶׁשָּׂה
2 טְפָחִים מִפֶּלַ גֶּפֶן וְגִפֶן וְזוֹרַע.

(40) שם. (41) (הרדב"ז כתב שהכוונה לשתיים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב, שלמעלה הלכות ז"ח, אבל יותר מסתבר כי הכוונה לאופן זה: והיינו "שתיים כנגד שלש". שאף-על-פי שכרם שחרב אינו כרם אלא בשתיים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב (למעלה הלכה ח), במדולדל שאינו חרב החמירו יותר. ויתכן, כי זוהי כוונת הר"י קורקוס, אלא שנפלו טעויות (סופר בדבריו).

3 י. הִיוּ הַעֲקָרִים מְכוּנִין⁴² וְהִנּוּף אֵינוֹ מְכוּן - הָרִי זֶה
4 כָּרֶם; הִנּוּף מְכוּן וְהַעֲקָר אֵינוֹ מְכוּן - אֵינוֹ כָּרֶם. הִיוּ
5 יְרֻקוֹת⁴³ וְאֵינֶן מְכוּנוֹת, הַעֲבֹו וְהָרִי הֵן מְכוּנוֹת - הָרִי
6 זֶה כָּרֶם. פִּיּוּצָה הוּא יוֹדֵעַ⁴⁴ אִם הֵן מְכוּנוֹת - מִבֵּיא
7 חוּט הַמֶּדָּה וּמוֹתֵחַ מְזוֹ לְזוֹ.

(42) בתוספתא כלאים פ"ג וירושלמי שם. (43) תוספתא וירושלמי שם. (44) שם ושם.

8 יא. כָּרֶם שֶׁחָרַב בְּאֲמָצְעוֹ⁴⁵ וְנִשְׂאָר שְׁלֹם מִפֶּלַ
9 סְבִיבָיו: אִם יֵשׁ בְּקִרְחָת⁴⁶ שֶׁבְּאֲמָצְעוֹ שֵׁשׁ עֲשָׂרָה
10 אַמָּה⁴⁷ - הָרִי זֶה מִרְחִיק מֵעֲקָרֵי הַגְּפָנִים אֲרֻבַּע אַמּוֹת
11 לְכָל רוּחַ⁴⁸ וְזוֹרַע בְּאֲמָצְעַת הַקִּרְחָת; וְאִם אֵין בָּהּ שֵׁשׁ
12 עֲשָׂרָה אַמָּה - הָרִי זֶה לֹא יִבֵּיא זֶרַע לְשָׂם; וְאִם
13 הִבֵּיא, הוֹאִיל וְהִרְחִיק אֲרֻבַּע אַמּוֹת לְכָל רוּחַ מִן
14 הַגְּפָנִים שֶׁל כָּרֶם - הָרִי זֶה לֹא קִדְשׁ⁴⁹.

(45) כלאים פ"ד משנה א. (46) "שם מקום חלק אשר נעקרו ממנו אילנות, והוא נגזר ממלת קרח" (פירוש המשנה שם). (47) [ראה למעלה פ"ו הלכה א, שבזרוע באמצע הכרם שדינו בשש עשרה אמה כמו כאן (עיי' בתפארת ישראל שם פ"ה משנה ה) חשבו את האמות עגולות ולא מרובעות]. (48) במשנה: "נותנים לה עבודתה, וזרוע את המותר". ועבודת הכרם היא ארבע אמות. (49) שם פ"ז משנה ג: "אלו אוסרין ולא מקדשין מותר חרבן הכרם".

15 יב. וְכֵן מְקוֹם שֶׁנִּשְׂאָר פְּנוּי בְּלֹא גְּפָנִים בֵּין סוֹף
16 הַכָּרֶם וּבֵין הַגְּדֵר שְׁלוֹ, וְהוּא הַנִּקְרָא מַחּוּל הַכָּרֶם⁵⁰:
17 אִם יֵשׁ בוֹ שְׁתֵּים עֲשָׂרָה אַמָּה⁵¹ - מִרְחִיק מִן הַגְּפָנִים
18 אֲרֻבַּע אַמּוֹת וְזוֹרַע אֶת הַשְּׂאָר.

(50) משנה פ"ד שם. "והוא מקום הפנוי מן הכרם שאין שם גפנים, והוא כו' מענין מחילה, עזיבת הדבר" (פירוש המשנה). (51) כבית-הלל במשנה שם. והחשבון של שתיים עשרה אמה, כך הוא: ארבע אמות שעל יד הכרם נותנים לעבודת הכרם, והן בטלות לגבי הכרם, ארבע אמות שעל יד הגדר נדרשות לדוושא (=דריכת הרגלים) לחיזוק הגדר ובטלות אליו (ראה בפירוש הרא"ש שם משנה ג) ואינן מצטרפות לשטח שאחרי ארבע אמות של עבודת הכרם בכדי שלא יבטלו לכרם, ואם נשארו עוד ארבע אמות באמצע שהוא מקום חשוב בפני עצמו, אינן בטלות לגבי

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ח' אדר ב' - ספר זרעים - הלכות כלאים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 - יתכן כי כשם שבמעשרות שבבית חייבים מדרבנן (להלן
 2 פ"א מהלכות מעשרות הלכה ה'), כמו כן בכלאים - חייבים
 מדרבנן.
 3 יט. חצרי⁸¹ קטנה שגפנא פמלואה⁸² לגדולה, והיו
 4 הגפנים בגדולה - אסור לזרע בקטנה⁸³. ואם זרע -
 5 הזרעים אסורין⁸⁴, והגפנים מתריין⁸⁵. היו הגפנים
 6 בקטנה - מתר לזרע⁸⁶ בגדולה. הואיל ויש בגדולה
 7 פסין מכאן ומכאן⁸⁷ - הרי היא כמבדלת מן הקטנה,
 8 ואין הקטנה מבדלת מן הגדולה.

9 (81) עירובין צג. וכגירסת רש"י והרא"ש במשנה שם.
 10 (82) לרחבה שלא נשאר כלום מן הכותל, לצדדים. (83) לפי
 11 שהקטנה בטלה לגבי הגדולה. ואף-על-פי שהרחיק ארבע
 12 אמות מן הגפנים, אסור, מפני שהקטנה משמשת כפתחה
 13 של גדולה, וכולה כפתח אחד הוא (רש"י שם).
 14 (84) שהגדולה, שבה הגפנים, מושכת אצלה את הקטנים,
 15 והרי זה כלאים (גמרא שם). (85) שאין הקטנה מושכת את
 16 הגדולה אצלה, ואין בכח הזרעים שבקטנה לאסור הגפנים
 17 שבגדולה. (86) שהגדולה מובדלת מן הקטנה, כמבואר
 18 להלן. (87) ולגבי הגדולה הוא נראה מבחוץ ושוה
 19 מבפנים, ונידון כלחי. עיין שם ט: ובפ"ז מהלכות שבת
 20 הלכה כב.

21 כ. חריץ שהוא עובר בפרם⁸⁸ עמק עשרה⁸⁹ ורחב
 22 ארבעה: אם היה מפלש⁹⁰ מראש הפרם ועד סופו -
 23 הרי זה נראה כבין שני הפרמים⁹¹ ומתיר לזרע
 24 בתוכו; ובלבד שלא יהיו הגפנים מספכין עליו, כמו
 25 שבארנו⁹². ואם לא היה מפלש⁹³ - הרי הוא פגת
 26 שבאמצע הפרם, שאף על פי שהיא עמקה עשרה
 27 ורחבה ארבעה או יותר - אסור לו לזרע בתוכה⁹⁴,
 28 אלא אם כן היה בקרבת⁹⁵ שש עשרה אמה⁹⁶.

29 (88) כלאים פ"ה משנה ג. (89) שהוא רשות בפני עצמו.
 30 (90) פתוח מחוץ לפרם. (91) והחריץ - רשות אחרת.
 31 (92) למעלה פ"ה הלכה ה, ופ"ו הלכה יא. וראה להלן הלכה
 32 כב. (93) אלא שתום מצד אחד, שהכרם מקיפו משלש
 33 רוחות (ר"ש שם). (94) כחכמים במשנה שם. וראה להלן
 34 שם בדין שומרה. (95) כלומר, מקום החריץ הפנוי מגפנים.
 35 (96) שהוא ככרם שחרב באמצעיתו, שמרחיק מעיקרי
 36 הגפנים ארבע אמות וזורע, כמבואר למעלה הלכה יא.

37 כא. שביל שבין שני הפרמים - הרי הוא ככרם
 38 שחרב מאמצעו⁹⁷: אם יש ביניהם שש עשרה אמה
 39 - מרחיק מזה ארבע אמות ומזה ארבע אמות וזרע
 40 את המותר; ואם היה פחות מכאן - לא יביא זרע
 41 לָשֵׁם.

42 (97) שם פ"ד משנה ב, ולא כר' יהודה האומר: "איזה הוא
 43 מחול הכרם (=שמותו בשתים עשרה אמה, ראה למעלה
 44 הלכה יב) בין שני הכרמים", אלא כחכמים הסבורים "כי
 45 מה שיש בין שני הכרמים, דינו כדין הכרם שחרב מאמצעו
 46 (=שצריך שש עשרה אמה)" - פירושו המשנה שם.

1 הגפנים בשעור. נפרצו בו פרוצות רבות⁶⁵: אם היה
 2 העומד פרוץ⁶⁶ - הרי זה מתיר כאלו אין שם פרוצה;
 3 היה פרוץ מרבה על העומד - לא יזרע פגוד כל
 4 המקומות הפרוצים⁶⁷ עד שיחזיק בשעור.

5 (63) משנה שם. (64) שם. (65) שהן פחותות מעשר אמות
 6 ויתרות על שלשה טפחים (ר"ש שם). (66) כרב פפא
 7 בעירובין טו: (67) וכנגד העומד מותר, אם הוא רחב
 8 ארבעה טפחים (ר"ש במשנה כלאים שם).

9 יז. מחצית הפרם⁶⁸ שגפנא⁶⁹ - אומרים לו⁷⁰
 10 גדר⁷¹. גדרה ונפרצה⁷² - אומרים לו גדר⁷³.
 11 נתנאש ממנה ולא גדרה - הרי זה קידש⁷⁴.

12 (68) תוספתא כלאים פ"ג, והובאה בבבא קמא ק. ובבא
 13 בתרא ב. (69) וכשהיתה המחיצה קיימת, היה ירק זרוע
 14 בצדה. (70) בבבא קמא ובבא בתרא שם: "אומר לו גדר",
 15 בלשון יחיד, שהניזק בעל הירקות מתיר בבעל הכרם שלא
 16 יזיקו ולא יאסור את הירקות שלו שהוא המזיק, שההרחקה
 17 היא בגלל עבודת הכרם שלו, אבל רבינו שלא העתיק את
 18 סוף הברייתא, וחייב באחריותו, לפי שאינו מדבר בכרם של
 19 אחד וירק של אחד, אלא שניהם של אחד (ראה להלן) -
 20 כתב "אומרים לו", כלומר: בית הדין (ראה למעלה פ"ב
 21 הלכה טו) אומרים לו. שאם לא אמרו לו ולא התרו בו -
 22 לא קידש, שוודאי אינו מרוצה בכלאים, וראה למעלה פ"ה
 23 הלכה כא שאם אינו מרוצה מהכלאים, אינו נאסר כלל, ועיין
 24 רמב"ן בקונטרס דינא דגרמי. (71) שלא יהיה כלאים
 25 בכרמו. (72) פעם שנית. (73) היינו שמזכירים לו עוד
 26 הפעם, אולי אינו יודע מזה. (74) אם הוסיף מאתים אחרי
 27 הןדעו. וראה בתוספות בבא קמא שם: ד"ה אומר,
 28 ובתוספות בבא בתרא שם. בכרייתא שם מדובר בכרם של
 29 אחד ובירק של אחר, לפי שהיא סוברת "אדם אוסר דבר
 30 שאינו שלו", ולפיכך מסיים בה "וחייב באחריותו", אבל
 31 רבינו פסק "אין אדם מקדש דבר שאינו שלו" (למעלה פ"ה
 32 הלכה ח) והוא מדבר בכרם וירק של אחד, ולפיכך השמיט
 33 מה שאמרו "וחייב באחריותו" (חזון-איש).

34 יח. בית⁷⁵ שחציו מקרה⁷⁶ וחציו אינו מקרה, וגפנים
 35 נטועות בצד זה - מתיר לזרע ירקות בצד האחר;
 36 שהרי פי תקרה⁷⁷ כאלו ירד וסתם, ונעשה ביניהן
 37 כמחיצה⁷⁸. ואם השוה את קרויו⁷⁹ - אסור⁸⁰.

38 (75) ברייתא בעירובין צג. (76) מכוסה בתקרה. (77) חור
 39 התקרה לצד הפתוח. (78) לענין כלאים. וראה בתוספות
 40 שם ד"ה חציו. (79) שקירה כל הבית (רש"י שם).
 41 (80) לזרוע, אלא-אם-כן הרחיק (רש"י שם). (ואף-על-פי
 42 שמעשר אינו נוהג באילן שנטעו בתוך הבית, משום שנאמר
 43 בו (דברים יד, כב) "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא
 44 השדה שנה שנה" - שדה ולא בית (ירושלמי ערלה פ"א סוף
 45 הלכה ב) ובשביעית נסתפקו (שם) אם נוהגת בדבר הגדל
 46 בבית, משום שנאמר (ויקרא כה, ב) "ושבתה הארץ", והכל
 47 בכלל. או אינה נוהגת, משום שנאמר (שם, ד) "שדך לא
 48 תזרע וכרמך לא תזמור", הרי שגם מ"כרמך" יש למעט בית

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ח' אדר ב' - ספר זרעים - הלכות כלאים קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 ארבעה על-ידי-זיה שיחפור בתוך הקרקע, אבל אם אין שם
2 שלשה טפחים למעלה על גבי הקרקע, שהוא כסתום
3 וכלבוד, אינו יכול להשלים על ידי חפירה בתוך הקרקע].
4 כד. גִּפְן יְחִידִית¹⁰⁷ שְׁהִיָּה נְטוּעָה בְּתוֹךְ הַנֶּקֶע¹⁰⁸ או
5 בְּתוֹךְ הַחֲרִיץ - מְרַחֵק מִמֶּנָּה שְׁשֵׁה טַפְחִים לְכָל רוּחַ
6 וְזוֹרֵעַ אֶת כָּל הַחֲרִיץ, כְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשֶׂה בְּמִישׁוֹר. וְאִם
7 הָיָה עִמָּק עֲשָׂרָה¹⁰⁹ וְהָיָה רָחֵב שֶׁפֶת הַחֲרִיץ לְמַעַל
8 אַרְבָּעָה - אָסוּר לְזַרְעַ בְּתוֹכוֹ אֶף עַל פִּי שְׁהֲרַחֵק
9 שְׁשֵׁה¹¹⁰.

107 (107 משנה שם. 108) "חפירה יתקבצו שם המים. וכבר
זכרתי לך פעמים רבות שעבודת הגפן ששה טפחים,
והודיענו שאף-על-פי שתהיה כלאים עם הגפן בחפירה
אחת, הוא מותר כשיהיה בין הזרעים ששה טפחים" (פירוש
המשנה שם). (109) נלמד מן התוספתא פ"ד המובאת
בהלכה הסמוכה (ביאור הגר"א שם ס"ק עב, ומשנה
ראשונה שם). (110) עד שירחק ארבע אמות, כדלהלן
בהלכה הסמוכה.

19 כה. וְכֵן גִּפְן יְחִידִית שְׁהִיָּה מְקַפֶּת גֶּדֶר גְּבוּהָ
20 עֲשָׂרָה¹¹¹ וְרָחֵב אַרְבָּעָה - לֹא יִזְרַע בְּכָל הַמְּחִיצָה וְאֶף
21 עַל פִּי שְׁהֲרַחֵק שְׁשֵׁה. וְאִם הֲרַחֵק שְׁשֵׁה וְזָרַע - לֹא
22 קָדַשׁ¹¹². וְכַמָּה יִרְחִיק לְכַתְּחִלָּה וְיִזְרַע? אַרְבַּע
23 אַמּוֹת¹¹³ לְכָל רוּחַ, וְאַחַר כֵּן יִזְרַע שְׂאֵר הַחֲרִיץ או
24 שְׂאֵר הַמְּקוֹם הַמְּקַף גֶּדֶר.

111 (111) תוספתא פ"ד: "העושה מחיצה לגפן עמוקה (בכ"י
עהרפורט, "גבוהה" = גבוהה) עשרה ורחבה ארבעה, ביטל
ששה טפחים שבגפן. ומכאן למד רבינו למה שכתב בהלכה
הקודמת. (112) כמו במחול הכרם למעלה הלכה יג
(הגר"א שם ס"ק עד). ראה בפ"ז משנה ג. (113) בתוספתא
שם: "רבן גמליאל ובית דינו, התקינו שיהו מרחיקין ארבע
אמות מעיקר הגפנים לגדר". וכן נלמד מדברי ר' יוסי
במשנה (שם), שאמר על הגפן הנטועה בגת, שמרחיק ארבע
אמות וזורע, והוא הדין לדעת חכמים באופן שהיה החריץ
עמוק עשרה ורחב ארבעה (כסף-משנה).

פָּרֶק שְׁמִינִי

1 יבאר איזהו עריס ופסקי עריס וכמה מרחיקים מהם. גפן
שעלה העץ שלה מן הארץ מעט ונעקר וחזר ונמשך, כיצד
מודדין. זרע ירק או תבואה וצמחה ואח"כ סיכך עליה הגפן.
מדות כלאים אם שוחקות אם מצומצמות, וכלאי בהמה
ובגדים. סוריא וחוצה לארץ לעניין כלאים.

25 א. הַגִּפְנִים שְׁגָדְלוּ כְּבְרִיתָן, וְהָרִי הַשְּׂרִיגִים
26 וְהָאֲשְׁפּוּלוֹת שְׁלָהֶן מְשַׁלְכִין בְּאֶרֶץ - הֵן הַנֶּקְרָאִין
27 כְּרָם. אֲבָל הָעוֹשֶׂה כְּמוֹ מִטָּה או כְּמוֹ שְׂבָכָה גְּבוּהָ
28 מֵעַל הָאֶרֶץ, כְּדִי שְׁיִהְיוּ הָאֲשְׁפּוּלוֹת וְהַשְּׂרִיגִים
29 נִמְשְׁכִין עֲלֵיהֶן, וְהַגְּבִיָּה נוֹף הַגִּפְנִים מֵעַל הָאֶרֶץ עַל
30 אוֹתָהּ הַמִּטָּה וְהַדְּלָה אוֹתוֹ - הָרִי זֶה נִקְרָא עֲרִיס.
31 וְאוֹתָם הַקָּנִים וְכִיִּיצָא בֵּהֶן שְׁעָשָׂה מִהֶן מִטָּה או

1 כב. שוֹמְרָה שְׂפַכְרָם⁹⁸, אִם גְּבוּהָ עֲשָׂרָה וְרַחֵקָה
2 אַרְבָּעָה - מִתָּר לְזָרַע בְּרֹאשָׁה יֶרֶק⁹⁹; וּבְלִבָּד שְׁלֹא
3 יִהְיוּ הַשְּׂרִיגִין נוֹגְעִין בָּהֶן¹⁰⁰, כְּדִי שְׁלֹא יִרְאֶה יֶרֶק
4 בְּתוֹךְ הַכְּרָם מְלֻמְעָלָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
5 בְּמַרְבַּעַת¹⁰¹; אֲבָל אִם הִיָּתָה הַשּׁוֹמְרָה עֲגֻלָּה¹⁰² -
6 צְרִיכָה שְׁיִהְיֶה בְּתוֹכָה חֲלָל אַרְבָּעָה טַפְחִים, כְּדִי
7 שְׁתִּהְיֶה מְפֻלְגָת מִן הָאֶרֶץ, וְצְרִיכָה עֶפְרָה¹⁰³ עַל רֹאשָׁה
8 מְלֻמְעָלָה שְׁלֹשָׁה טַפְחִים.

98 (98) שם פ"ה משנה ג. והוא מקום גבוה, יעמוד שם הצופה
לשמור הכרם (פירוש המשנה שם). (99) במשנה שלפנינו
שם: "וזרעים בתוכה", ובכ"י "מינכן": "בראשה". ואף-על-
פי שבחריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה ואינו מפולש,
לא התירו אלא אם יש בו שש עשרה אמה (למעלה הלכה
כ) - בשומרה שהיא גבוהה וניכרת, הקילו (רע"ב שם).
100 (100) כלומר בשומרה. וכן כתב בפירוש המשנה שם, על מה
שאמרו: "ואם היה שער כותש אסור": "שער כותש הוא
שיהיו ענפי גפנים מחוברים בראש המקום שהוא ונוגעים
בו. וכותש, רוצה לומר שיהיו ענפי גפנים מחוברים לקרקע
השומרה". ועיין ר"ש שם שהעיר על שינוי הלשון במשנה,
שכאן אמרו: "שער כותש", בפ"ד משנה ז אמרו: "אם ערסן
למעלה", ולפי דברי רבינו יש הבדל ביניהם, שבערסן
פירש: "אסף ענפי זאת עם זאת, ועשה מהם עריס אחת".
ואילו שער כותש אינו אלא נוגע בשומרה. וראה בפאה
פ"ב משנה ג, ובפ"ג מהלכות מתנות עניים הלכה יט, וצ"ע.
101 (101) ירושלמי שם. שהואיל ורחבה ארבעה מכל צד, הרי
הוא מקום חשוב בפני עצמו, אף אם אין חלל ארבעה
טפחים בתוכה, ומותר לזרוע בראשה (פני משה שם).
102 (102) ובדבר העגול, נתמעט הרחוב מן הצדדין. ועיין רב"ז.
103 (103) בעגולה, אבל במרובעת אין צריך אף עפר שלשה
טפחים על ראשה, שהיא רשות בפני עצמה, ומותר לזרוע
בה בכל אופן (ירושלמי שם).

9 כג. הַבֵּית שְׂפַכְרָם¹⁰⁴: אִם הָיָה יוֹתֵר מִשְׁלֹשָׁה¹⁰⁵
10 טַפְחִים עַל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים עַד אַרְבָּעָה¹⁰⁶ - זוֹרְעִין
11 בְּתוֹכוֹ יֶרֶק; וְאִם הָיָה פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה -
12 הָרִי הוּא פְּסוּתוֹם וְאִין זוֹרְעִין בְּתוֹכוֹ.

104 (104) שם פ"ה משנה ד. "והבית שבכרם זורעים בתוכו".
105 (105) ירושלמי שם. והר"ש פירשו באופן אחר.
106 (106) [בכ"י שביד מעשה ווקח, ובכ"י אברבנאל ובדפוס
רומי, חסרות שתי המלים "עד ארבעה". וכן הוא בשו"ע
יו"ד סימן רצו סעיף נג, ועיין שם בביאור הגר"א סוף ס"ק
עא. ולפי נוסחתנו היה צריך להשלים ולתקן כדלהלן:
משלים עד ארבעה וזורעין וכו'". וכן הוא בירושלמי שם:
"משלשה ועד ארבעה היא מתניתין, פחות משלשה כסתום,
משלשה ועד ארבעה משלים ארבעה וזורע מיד". והו
פירושו: "משלשה ועד ארבעה משלים", כלומר אם החלל
בבית ועל גבי הקרקע, הוא יותר משלשה טפחים, שאינו
כסתום וכלבוד, משלים, כלומר חוקק באדמה ומשלים
לארבעה טפחים (ראה למעלה הלכה כב), שכיון שיש
שלשה טפחים חלל על גבי הקרקע, אפשר להשלים עד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בקו שוה, בין שתי השורות: 2,9 (=שתי אמות ותשע עשיריות מאמה), ואם כן המרחק האלכסוני בין גפן של השורה הקיצונית לבין הגפן שבשורה הפנימית - 4,06 (=ארבע אמות וששה חלקי מאה מאמה), כפי החשבון הידוע שכל אמה ברבוע היא אמה ושני חומשי אמה באלכסון, שאם אין ביניהן ארבע אמות, אינן כרם (למעלה הלכה ב בענין כרם, ופשוט שהוא-הדין בערים). הגפנים שבשורה הפנימית תופסים מקום של 49/120 (=ארבעים ותשע, חלקי מאה ועשרים באמה). ההרחקה בינה לבין הגדר: 0,6 (=שש, חלקי עשרה באמה). הגדר עצמו 0,2 (=שתי עשיריות באמה, ראה למעלה פ"ג הט"ו שאין שיעור לעובי של הגדר). ההפסק שבין הגדר לבין השורה הפנימית שבכד השני: 0,6 (ככד הקודם). גוף הגפנים 49/120 (ככד הקודם). ההרחקה, אף כאן ככד הקודם: 2,9 באמה. בסך-הכל: 8 1/60 (=שמונה אמות וחלק אחד מששים באמה, ראה למטה בציוור). גפנים כאן מופיע ציור!!! ואם כן, כל זמן שהשורות הפנימיות, שבשני הצדדים, קיימות, הכל מצטרף לכרם אחד, ואף-על-פי שאין בין השורות האלו אלא מרחק של 1,4 (= אמה וארבע עשיריות באמה), ושיעור הרחקה בכרם, בין גפן לחברתה, אינו פחות מארבע אמות (למעלה ה"ב) - כיון שיש כאן גדר באמצע, הרי זה כרם. אבל אם נעקרו השורות הפנימיות שבשני הצדדים, ויש מרחק של שמונה אמות וחלק אחד מששים - אינן מצטרפות. ואלמלא היה הגדר, ולא היה עריס - אינן מצטרפות גם אם אין ביניהן אלא שמונה אמות בלבד (למעלה שם), ומחמת העריס הוסיפו בשיעור עוד חלק אחד מששים].

19 ה. עָרִיס שֶׁחָרַב אֶמְצָעוּ וְנִשְׁתַּיְרוּ בּוֹ חֲמֵשׁ גִּפְנִים
20 בְּצַד הַגֶּדֶר מִפְּאֵן וְחֲמֵשׁ גִּפְנִים בְּצַד הַגֶּדֶר הָאֲחֵר
21 מִפְּנִגְדָּן - זֶהוּ הַנִּקְרָא פִּסְקֵי עָרִיס¹¹. אִם יֵשׁ בִּינֵיהֶן
22 שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת וְאֶחָד מִשְׁשִׁים פְּאַמָּה¹² - הֲרִי זֶה
23 מִרְחִיק מִכָּל שׁוּרָה שֶׁשָּׂה טְפָחִים¹³ וְזוֹרְעֵי¹⁴; וְהוּא
24 שְׂלֵא יִזְרַע תַּחַת הָאֲפִיפְרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹⁵.

11 קטעי עריס. 12) כן כתב בפירושו המשנה: "ועוד כל שהוא, ביארו בגמרא שיעור זה הנוסף שהוא חלק מששים חלק באמה, והוא עשירית טפח". אבל ב"ירושלמי" שלפנינו "כל מידות שאמרו חכמים ועוד - טפח", וכן מפורש בתוספתא פ"ד: "כמה הוא ועוד אחד משה (טפחים) באמה" (והיינו טפח), וראה ב"כסף משנה". 13) "שדין השורה של חמש גפנים, כדין גפן יחידית, לפי שאינה כרם, אבל עבודתה ששה טפחים. וכן כשיהיו שתי שורות בלבד זו כנגד זו, וביניהם שמונה אמות - מותר לו לזרוע ביניהם, כמו שנתבאר בסוף פרק רביעי, וזה הדין בעצמו נדון בשתי שורות לכשיהיו עריס, אבל הוא צריך לשמונה ועוד, ואז יהיה מותר לו לזרוע ביניהם לאחר שירחיק אמה מכל שורה בהם, כמו שביארנו" (פירוש המשנה). 14) בין בינן לבין הגדר ובין בסמוך לעיקרי הגפנים ולחוף. שאף-על-פי שבקרחת הכרם צריך שש-עשרה אמה ריוח (למעלה פ"ז הי"א) - בפסקי העריס די בריוח שמונה אמות ועוד. 15) למעלה בפ"ו הי"ב.

1 שְׂבָכָה וְהִדְלָה עֲלֵיהֶן אֶת נוֹף הַגֶּפֶן - הֵן הַנִּקְרָאִים
2 אֲפִיפְרוֹת². וְדִינֵיהֶם אֲחֵרִים יֵשׁ בְּעָרִיס.

2) ראה למעלה פ"ו הי"ב.

3 ב. הַנוֹטֵעַ שׁוּרָה אַחַת³ שֶׁל חֲמֵשׁ גִּפְנִים אוֹ יֵתֵר
4 וְעָרְסָן עַל גְּבִי כְּתָל גְּבוּהָ עֲשָׂרָה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, אוֹ
5 שְׁנַטְעָן בְּצַד חֲרִיץ עֲמֻק עֲשָׂרָה וְרָחֵב אַרְבָּעָה - הֲרִי
6 אֵלוֹ נִקְרָאִין עָרִיס. וְצָרִיף לְהִרְחִיק מִן הָעָרִיס אַרְבַּע
7 אַמּוֹת⁴ וְאַחֵר כֶּף יִזְרַע, כְּדָרְךָ שֶׁמִּרְחִיק מִן הַכֶּרֶם.

3) כלאים פ"ו מ"א. 4) ואף-על-פי ששורה אחת של גפנים אינה כרם, ואינו צריך להרחיק אלא ששה טפחים (למעלה פ"ז הי"א), כשהן עשויות עריס, הרי הן ככרם, וצריך להרחיק ארבע אמות.

8 ג. וּמַהֲיֶכֶן מוֹדְדִין? מַעֲקָר הַגֶּדֶר⁵ שֶׁעָרְסָן עָלָיו.
9 פִּיּוֹצֵד? הִרְחִיק אֶת הַשׁוּרָה שֶׁל גִּפְנִים מִן הַכְּתָל אִמָּה,
10 וְנִמְצָא הָעָרִיס מִן הַגִּפְנִים וְלִכְתָּל - מוֹדֵד מִן הַכְּתָל
11 אַרְבַּע אַמּוֹת⁶ וְזוֹרַע, וְנִמְצָא בֵּין הַזֵּרַע וּבֵין עֲקָרֵי
12 הַגִּפְנִים חֲמֵשׁ אַמּוֹת. וְאִם כָּא לְזוֹרַע מִצַּד הַגִּפְנִים -
13 מִרְחִיק מִעֲקָרֵי הַגִּפְנִים אַרְבַּע אַמּוֹת⁷, שֶׁנִּמְצָא רְחוּק
14 מִן הַכְּתָל חֲמֵשׁ אַמּוֹת. וְעַל דָּרְךָ זֶה דִּינֵן בְּכָל עָרִיס.

5) כבית-הלל במשנה, שם. 6) כלומר, מאחורי הכותל ולחוף (שלא מצד הגפנים). ואף-על-פי שבכל מקום אמרו שגדר שהוא גבוה עשרה טפחים מפסיק הוא (ראה למעלה שם, הלכה טו) - כאן בעריס הואיל והגפנים ערוסים על הגדר, חזר הגדר על עצמו להיות כעיקרי הגפנים. וכן הוא ב"ירושלמי" שם: "היו שם שתי אמות (בין הגפנים לבין הכותל) מאן-דאמר מעיקר הגפנים מושחים (= מודדים), אינו אסור אלא שתי אמות, מאן-דאמר מעיקר הגדר מושחים, אסור עד שתי אמות [אחרות]" (כסף-משנה), והראב"ד חולק, ובפירושו המשנה כתב רבינו כדעת הראב"ד, וכאן חזר בו. 7) שכל השטח מעיקרי הגפנים ועד הכותל, והכותל בכלל, הרי הוא ככרם, וצריך להרחיק ארבע אמות מכל צדדיו.

15 ד. אֶחָד הַבּוֹנֶה אֶת הַגֶּדֶר⁸ וְאַחֵר כֶּף נֹטֵעַ אוֹ שְׁנַטְעַע
16 וְאַחֵר כֶּף עֲשָׂה הַגֶּדֶר, הוֹאִיל וְעָרְסָן - הֲרִי זֶה עָרִיס.
17 נִהְרַס הַגֶּדֶר⁹ אוֹ נִסְתָּם הַחֲרִיץ - אֵין כָּאן עָרִיס¹⁰,
18 אֲלֵא הֲרִי כָּל הַשׁוּרָה כְּגִפְנִים יַחֲדִים.

8) ירושלמי פ"ו ה"ד. 9) שם. ולא דוקא נהרס לגמרי, אלא אפילו אם נתמעט גבהו או רחבו, הרי הוא כנהרס (רדב"ז). 10) פ"ו מ"ו. ונמדובר כשהיו שתי שורות של גפנים מצד זה של גדר, ושתי שורות מצד השני שכנגדו, כלומר מאחורי הגדר, ובכל שורה ושורה היו חמש גפנים והיו נטועות כאריח על גבי לבינה ולבינה על גבי אריח כזה: כאן מופיע ציור!!! שבאופן זה אינן ככרם, שהרי הוא כרם מעורב (למעלה פ"ז הי"ט), ורק העריס מחשיבו לכרם. המרחק בין גפן לגפן חברתה בשורה שלה, הוא: ארבע אמות (כדין הרחקה בין גפן לגפן, למעלה ה"ב). המרחק,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ח' אדר ב' - ספר זרעים - הלכות כלאים קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 במקום הפלה שאין עליו ערים. ואף על פי שהזרע
24 מכון בין שני הפתלים שביניהן הערים, הואיל
25 והרחיק פשעור - הרי זה זרע בין הפתלים.

32 שם פ"ו מ"ז, וכמו שכתב בפירוש המשנה שם, זה
לשונו: "כשיתחיל הערים, וכמו שכתב בפירוש המשנה שם,
זה לשונו: "כשיתחיל הערים מקרן בין שתי קירות וילך
הלך ומתמעט עד ישוב דמות כו' כאילו הוא משולש, על
הצורה הזאת: כאן מופיע ציור!!! אמר שירחיק עבודתו
ויזרע בין הקירות וכו'" [כלומר: אף-על-פי שבמקום
הגפנים יש דין כרם לבין הקירות, מחמת שני טעמים: א.
שהן שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב (למעלה פ"ז ה"ז).
ב. שיש כאן דין ערים, ובכל זאת אין אנו אומרים שכל
השטח שבין הקירות (= אפילו זה שרחוק מן הגפנים) הוא
בכלל כרם, אלא מרחיק ארבע אמות מן הגפן האחרונה (= שיצאה זנב) וזרע שם].

26 י. גפן שעלה³³ העץ שלה מן הארץ מעט ואחר כך
27 נעקם ונמשך על הארץ והזרע עלה כמו ארכבה³⁴,
28 כשמודדין בין הגפן³⁵ ובין הזרע ששה טפחים או
29 ארבע אמות³⁶ - אין מודדין אלא מסוף הארכבה³⁷,
30 לא מעקר הגפן הראשון.

33 שם פ"ז מ"א: "הארכובה שבגפן". (34 היא אחד
מפרקי הרגל. 35) גפן יחידית. (36) כשהיו חמש גפנים
שיש להן דין כרם. (37) בפירוש המשנה שם, כתב: "וזה
אם לא יהיה עיקר ראשון נראה, אבל אם היה נראה ויראה
שהוא עיקר הגפן הזאת שנתעקל, יש למדוד מעיקר
הראשון". וכן הוא ב"ירושלמי", וכאן השמיטו רבינו. ועי'
רדב"ז.

31 יא. כבר בארנו³⁸, שאף על פי שמרחיק בין הזרע
32 ובין הגפן פשעור, צריך להזהר שלא תספך הגפן על
33 הירק או יספך הירק על הגפן. זרע ירק או תבואה
34 וצמחה, ואחר כך ספך עליה את הגפן - תקשין
35 מתריין³⁹, והדגן ידלק. היו שרשי הגפן⁴⁰ יוצאין לתוף
36 הארבע אמות שבין הכרם והתבואה - יעקר. היו
37 שרשי התבואה יוצאין לתוף הארבע אמות - מתר.

38 (למעלה פ"ו ה"א. 39) 'ירושלמי' (שם פ"ה ה"ו):
"זרע בהיתר, וסיכך על גבן, הקשים מותרים והדגן אסור".
וראה למעלה פ"ה ה"ז. וראה ב'תוספות' פסחים (כה. ד"ה
עיקרן) שכתבו לחלק בין קשים לקשים: שאותם עצים שהיו
קודם זריעת כלאים וקודם שהוסיף מאתים [מותרים], אבל
אותם שגדלים אחר-כך - אסורין, מאחר שהוסיף מאתים.
(40) בתוספתא (פ"ד): "היו שרשין יוצאין בתוך ארבע
אמות, הכל מודים שיעקור שרשי פיאה (= מין ירק). יוצאין
בתוך ארבע אמות שבכרם, אפילו למטה משלשה טפחים
מותר" [ונראה שרבינו גרס "אפילו למעלה משלשה טפחים
מותר", וראה בביאור הגר"א יו"ד סי' רצו ס"ק פה,
'ותוספתא כפשוטה' שם]. והסביר הרדב"ז: "שרשי הגפן
הם כגפן, אבל שרשי התבואה אינם כתבואה".

38 יב. כל ההרחקות והשעורין האמורין בכלאים -

1 ו. הרי ביניהן שמונה אמות בצמצום - הרי זה לא
2 זרע לשם¹⁶. ואם זרען, הואיל והרחיק מכל שורה
3 ששה טפחים - הרי זה לא קדש¹⁷. ואם אין שם גדר¹⁸
4 - מרחיק מכל שורה ששה טפחים וזרע; שאין כאן
5 לא ערים ולא פסקי ערים. חזר ובנה הגדר - חזר
6 ערים למקומו¹⁹, וחזרו פסקי ערים למקומן.

(16) משנה, שם. (17) שם פ"ז מ"ג: "אלו אסורין ולא
מקדשין כו' מותר פסקי ערים". (18) 'ירושלמי' שם: "הרב
הגדר, אין כאן ערים ולא פסקי ערים", וראה למעלה ה"ד.
(19) 'ירושלמי' שם.

7 ז. גנה קטנה²⁰ שהיא מקפת גדר, וערס את הגפנים
8 סביב לה²¹ מבחוץ על כל פתליה: אם יש בה²² מלא
9 בוצר וסלו²³ מפאן ומלא בוצר וסלו מפאן, הואיל
10 והיא מקפת גדר²⁴ - זרעין בתוכה ירקות²⁵; ואם
11 אין [בה] פשעור הנה - אין זרעים בתוכה²⁶, מפני
12 שנואה הכל פערים אחד וירק בתוכו²⁷.

(20) עדיות פ"ב מ"ד. (21) מסתימת לשון רבינו נראה,
שמדובר גם בחמש גפנים. וראה להלן. (22) בתוך הגינה.
(23) שיעמוד בוצר הענבים וסלו שאוסף בו הענבים.
ושיעורם שתי אמות: אמה לבוצר ואמה לסלו ('ירושלמי'
כלאים פ"ו ה"א). (24) כלומר, אף-על-פי שערים תופש
ארבע אמות חוץ לגדר (כמבואר למעלה ה"ג) - זהו דוקא
כשאין אלא גדר אחד בלבד, אבל כשהגינה מוקפת גדר
מסביב - אין דינו ככרם, וראה להלן. (25) בפירוש המשנה
שם כתב רבינו, שמרחיק ששה טפחים מן הגדר, אף-על-פי
שאינו לו דין כרם, יש לו דין גפן יחידית. (26) ואפילו אם
הרחיק כדין. (27) שלקטנותם נראה הזרע עם הכרם כאילו
הם מחוברים (פירוש המשנה).

13 ח. גפנים שהיו זרועים במדרגה גבוהה והערים
14 שלהן יוצא²⁸ ומספך על השדה²⁹: אם עומד בארץ
15 ובוצר את פלו - רואין כל המקום שתחת הערים
16 כאילו הוא מקום עקרי הגפנים, ואוסר ארבע אמות
17 בשדה לכל רוח משפת הערים³⁰; ואם אינו יכול
18 לבצר עד שיעלה במדרגה או בסלם - אין אסור
19 לזרע אלא תחת הערים בלבד³¹.

(28) שם פ"ו מ"ב. (29) מדובר כשהיו חמש גפנים נטועות,
והן ערוסות על גבי כותל גבוה עשרה טפחים, שאלמלא היו
נטועות על גבי מקום גבוה, היה לזה דין ערים וצריך
להרחיק ארבע אמות מן הכותל ולחוץ, כמבואר למעלה
(הלכות ב"ג), אבל מכיון שהגפנים נטועות על גבי מקום
גבוה, נשתנה הדין, כדלהלן. (30) כלומר, מן הכותל
שהערים עליו, כנ"ל. (31) שהרי גם בגפן יחידית אסור
לזרוע תחת השריגין (למעלה פ"ו ה"א), ובפירוש המשנה
פירש באופן אחר.

20 ט. שני פתלים³² הסמוכין זה לזה והגפנים נטועים
21 בזווית ביניהם, והערים יוצא עם הפתלים מתוף
22 הקרן וכלה - מרחיק מעקרי הגפנים פשעור וזרע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לארץ יורד ולוקט (= כלומר הגוי) ובלבד שלא ילקוט (= הישראל) בידו, אבל ב'ירושלמי' (שם ה"ז): "אמר רבי יודן, עוד היא (= אף היא, כלומר, כלאים) בקדמייתא (צ"ל: "קדמייתא" = כראשונה, כלומר, כערלה שברישא) יורד ולוקח, ובלבד שלא יראנו לוקט". וראה בקידושין לט, א. (56) פ"י הלכות יא"ב.

יום ש"ק ט' אדר ב' ה'תשע"ו

פָּרֶק תְּשִׁיעִי

1 יבאר המרכיב זכר על בהמה שאינו מינו. וסימני פרדות שמותר לזווגן. הילודין מן הכלאים אם מותרין בהנאה, ואם מותרים בהרכבה. העושה מלאכה בשני מיני בהמה או חיה. היושב בעגלה שמושכין אותה כלאים. בהמת פסולי המוקדשין.

16 א. המרכיב זכר על נקבה שאינו מינו², בין בבמה
17 בין בחיה ובעוף³, ואפלו במיני חיה שפנים⁴ - הרי
18 זה לוקה מן התורה בכל מקום, בין בארץ בין
19 בחוצה לארץ⁵; שגאמר: בהמתך לא תרביע פלאים.
20 ואחד בבמה חיה ועוף שלו או של חברו⁶. ואינו
21 לוקה עד שייכניס בידו פמכחול בשפופרת⁷; אבל
22 אם העלים זה על זה בלבד או שעוררן בקול⁸ - מפני
23 אותו מפת מרדות⁹.

2 אפילו שניהם ממין טהור. ודווקא בשאינו מינו, אבל מין במינו, כגון שור שחור על גבי פרה לבנה - מותר. ולמדו כן מכלאי בגדים שתפרו בהם שני מינים "לא תלבש שעטני צמר ופשתים". (3) והנה בתורה לא נאמר אלא "בהמתך לא תרביע כלאים" ולא נזכרו חיה ועופות. אבל חכמינו ז"ל אמרו: "אחד שור ואחד כל בהמה כו' לכלאים וכו' וכן חיה ועוף" ולמדו כן בגזירה שווה "בהמתך" - "בהמתך" משבת, שכשם שבשבת נתרבו גם חיה ועוף שנאמר "לא תעשה כל מלאכה וגו' ושורך וחמורך וכל בהמתך", - "וכל בהמתך" מרבה כל מיני בעלי חיים, כמו כן לעניין כלאים. (4) "המרכיב שני מינים שבים לוקה". ולמדו כן בגזירה שווה "למינהו" - "למינהו", נאמר "למינהו" ביבשה ונאמר "למינהו" בים, ללמדך שכשם שביבשה יש איסור כלאים, כמו כן יש בים. וצריך לומר ש"מיני חיה" שכתב רבינו אינו מין חיה בלבד אלא כוונתו לנפש חיה, והכל בכלל. (5) שהרי אינה מן המצוות התלויות בארץ. (6) ספרא פרשת קדושים פרק ד הלכה יד "בהמת אחרים על בהמת אחרים מינין? תלמוד לומר את חוקתי תשמורו". (7) כך קבלו חכמים שלא אסרה התורה אלא אם האדם עושה מעשה ההרבעה בידיו ממש. (8) עוררם בקול להרבעה. [ואף על פי שבחרישה בכלאים אמרו: "הנחיהם בקול - לוקה" שהקפידה התורה גם אם אין האדם עושה מעשה החסימה בידו, וגם המנהיג בקול עובר על הלאו של "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", אלא שיש סברא לומר כי זהו לאו שאין בו מעשה, ואין לוקים עליו - בזה אמרו כי בקולו הוא עושה מעשה, וחייב מלקות, אבל בהרבעה לא אסרה התורה אלא בעושה מעשה, אבל בלי מעשה אינו עובר על הלאו].

1 באמה בת ששה טפחים⁴¹ שוחקות⁴². ולא יצמצם⁴³
2 במדות הפלאים, שאין מצמצמים אלא להחמיר⁴⁴.

(41) עירובין ב, ב - מימרא של רבא. (42) כלומר: האצבעות סדוקות מרווחות כדרך השוחק שפוסק שפתיו ('ערוך' ערך סחק). וראה בפ"ז מהל' שבת הל"ו והערה רא. (43) למדוד הטפחים מצומצמים. (44) עירובין, שם. שאם היו שתי שורות בכרם וכיניהן ארבע אמות עצובות, אף-על-פי שאין שוחקות, הרי זה כרם, וראה למעלה פ"ז ה"ב, ובהל' שבת שם.

3 יג. כל השעורין האלו שמרחיקין בין הגפנים
4 והתבואה או הירק - אינן אלא פארץ ושאל⁴⁵ או
5 פסוריא⁴⁶; אבל בחוצה לארץ - מתר לזרע⁴⁷ בצד
6 הגפנים⁴⁸ בתוך הפרם לכתחלה. ולא אסרו בחוצה
7 לארץ אלא לזרע שני מיני ירק או תבואה עם
8 התרצן במפלת יד⁴⁹. ואם אמרו⁵⁰ לתינוק נכרי⁵¹ לזרע
9 לזרע⁵² בחוצה לארץ - מתר. אבל לא יאמר לנכרי
10 גדול, שלא יתחיל בישאל⁵³.

(45) קידושין לט, א. וראה למעלה פ"ה ה"ז, אם איסורו מן התורה או רק מדרבנן. (46) מדרבנן, כשם שעשאוה לענין תרומות ומעשרות ושביעית (להלן פ"א מהל' תרומות ה"ד והט"ו) ולענין ביכורים (פ"ב מהל' ביכורים ה"א). (47) קידושין, שם. הואיל וגם בארץ אינו לוקה באופן זה (למעלה פ"ה שם). (48) אבל על גבי הגפנים - אסור, מפני שרשי הזרעים נכנסים אל תוך שרשי הגפנים, והרכבה אסורה אף בחוצה לארץ, כמפורש למעלה בפ"א ה"ה (כסף-משנה). [ראה למעלה פ"ב הי"א, שדעת רבינו שהרכבת שרשים בשרשים - אסורה]. (49) שכיון שבארץ ישראל הוא חייב מלקות (למעלה פ"א ה"ב), גזרו בזה אף בחוצה לארץ. (50) שבת קלט, א. (51) אבל לתינוק ישראל - אסור (שבת שם), שאף איסור דרבנן אסור להאכיל לישראל קטן (פ"ז מהל' מאכלות אסורות הכ"ז). (52) לישראל (ראה למעלה פ"א ה"ג), חיטה ושעורה וחרצן במפולת יד (כסף-משנה). (53) שבת, שם.

11 יד. ואף על פי שמתר לזרע הירק בצד הפרם
12 בחוצה לארץ, הרי אותו הירק הזרוע שם אסור
13 פאכילה⁵⁴ ואפלו בחוצה לארץ. והוא שפראה אותו⁵⁵
14 לוקט ומוכר; אבל ספקו - מתר, כמו שבארנו
15 בהלכות מאכלות אסורות⁵⁶.

(54) שאף-על-פי שאיסור זריעה אין בחוצה לארץ, מאחר שאף בארץ ישראל אינו חייב מלקות, כנ"ל, לענין איסור אכילה, כיון שבארץ ישראל אסור בהנאה (למעלה פ"ה שם) - אסור בחוצה לארץ, לכל הפחות באכילה. וראיה מהא דלהלן, שאם ראהו לוקט, אסור אף בחוצה לארץ, והיינו באכילה. ובהנאה לא גזרו, כמו שמוכח מהסוגיא בקידושין שם (ראה בכסף-משנה). (55) במשנה (ערלה פ"א מ"ט, הובאה בקידושין לח): שנינו לגבי ערלה בחוצה לארץ: "ובלבד שלא יראנו לוקט". ואילו בכלאים שנינו: "ובחוצה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט' אדר ב' - ספר זרעים - הלכות כלאים קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 אָחַד²⁵ - מִתֵּר לְהַרְפִּיבֵן זֶה עַל זֶה; וְאִם הָיָה שְׁנֵי
26 מֵינֵינָם²⁶ - אָסוּר לְהַרְפִּיבֵן זֶה עַל זֶה, וְאִם הֶרְפִּיב -
27 לֹקֵה²⁷. וְכֵן אִם הֶרְפִּיב זֶה הַנּוֹלָד²⁸ אָפְלוּ עַל מִין
28 אָמוֹ²⁹ - לֹקֵה³⁰. פִּינֵד? פֶּרֶד שְׂאֵמו חֲמוֹר - מִתֵּר
29 לְהַרְפִּיבוּ עַל פֶּרֶדָה שְׂאֵמָה חֲמוֹר³¹, וְאָסוּר
30 לְהַרְפִּיבוֹ³² אָפְלוּ עַל הַחֲמוֹר; אָבֵל פֶּרֶד שְׂאֵמו סוֹס
31 - אָסוּר לְהַרְפִּיבוֹ³³ עַל פֶּרֶדָה שְׂאֵמָה חֲמוֹר. וְכֵן פֶּל
32 פִּינֵינָם בְּזֶה. לְפִיכָף, הַרְוֵצָה לְהַרְפִּיב פֶּרֶד עַל פֶּרֶדָה
33 אוֹ לְמִשְׁפַּח בְּשָׂתֵי פֶרְדוֹת - בּוֹדֵק בְּסִמְנֵי אֲזָנִים וְזָנָב
34 וְקוֹל; אִם דוֹמִין זֶה לְזֶה - בְּדוֹעַ שְׂאֵמָן מִמִּין אֶחָד
35 וּמִתֵּרֵין.

25) וכן אבותיהם מין אחד. (26) וגם אבותיהם שני מינים.
27) זה לא ייתכן אלא אם נפסוק שבוודאי "אין חוששין לזרע האב", אבל אם זה ספק - אינו לוקה. שהרי אם וודאי הוא שחוששין לזרע האב - מותר לכתחילה, כמו שאמרו בחולין עט. לדעת חנניה, שכל הפרדות מין אחד הם. ואם כן קשה כאן כמה קושיות: א. איך כתב בסמוך "וכן אם הרכיב זה הנולד אפילו על מין אמו לוקה", הרי שם אמרו שאם אין חוששין לזרע האב מותרים לכתחילה, שהרי אמותיהם שוות, ואיך כתב רבינו שאסור ולוקה. ב. הרי שם אמרו במסקנא, שספק הוא אם חוששין לזרע האב או לא. ג. הרי בפרק י"ב מהלכות שחיטה הלכה י"א פסק רבינו שספק הוא אם חוששין לזרע האב או לא. לכן נראה שיש להגיה גם כאן וגם בסמוך, כדלהלן: "ואם הרכיב [אינן] לוקה, וכן אם הרכיב זה הנולד אפילו על מין אמו [אינן] לוקה". ולפי זה פסק רבינו כמסקנת הגמרא שם, וכמו שפסק בהלכות שחיטה שם, שספק הוא אם חוששין לזרע האב או לא. ולפיכך בשני מינים אסור שמא אין חוששין לזרע האב, ואינו לוקה שמא חוששין. ואם הרכיבו על מין אמו אסור שמא חוששין לזרע האב, ואינו לוקה שמא אין חוששין. (28) מסוס וחמורה. (29) חמור הבא מחמור וחמורה. (30) צריך להיות: "אינו לוקה", כמבואר למעלה. (31) ממה נפשך: אם אין חוששין לזרע האב הרי הם מין אחד מצד האם, ואם חוששין לזרע האב, הרי כל הפרדות מין אחד, כנ"ל. (32) אין כאן אלא איסור בלבד מחמת ספק, אבל אינו לוקה, כנ"ל. (33) ואינו לוקה, כנ"ל.

ז. פֶּל הַעוֹשֶׂה מְלֵאכָה בְּשְׁנֵי מֵינֵי בְּהֵמָה אוֹ חֵיָה
כְּאֶחָד, וְהָיָה אֶחָד מֵהֶן מִין טְהוֹרָה וְהַשְּׁנֵי מִין
טְמֵאָה³⁴ - הָרִי זֶה לֹקֵה בְּכָל מְקוֹם³⁵; שְׂנֵאָמֵר: לֹא
תִחַרֵּשׁ בְּשׂוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדוֹ. אֶחָד הַחֲרוֹשׁ אוֹ הַזּוֹרֵעַ³⁶
אוֹ הַמּוֹשֵׁף בָּהֶם עֲגֹלָה אוֹ אֶבֶן כְּאֶחָד³⁷, אוֹ הַנְּהִיגֵם
כְּאֶחָד וְאָפְלוּ בְּקוֹל - לֹקֵה; שְׂנֵאָמֵר: יַחְדוֹ - מְפָל
מְקוֹם³⁸. אָבֵל הַמְזוֹגֵג³⁹ - פֶּטוּר, עַד שְׁיִמְשֵׁף אוֹ
יַנְהִיג.

34) בכלאים פרק ח משנה א"ב: "כלאי בהמה וכו' ואינם אסורים אלא מלהרביע, בהמה עם בהמה וחיה עם חיה, בהמה עם חיה וחיה עם בהמה, טמאה עם טמאה וטהורה עם טהורה, טמאה עם טהורה וטהורה עם אסורין

9) שאסור מדרבנן. וראיה לכך ממה שהתירו ההכניס מין ושאינו מינו לדיר, ולא אמרו שמותר גם להעלות זה על זה.

1 ב. מִתֵּר לְהַכְנִיס שְׁנֵי מֵינֵין לְסִהָר אֶחָד. וְאִם רָאָה
2 אוֹתָם רוֹבְעִים זֶה אֶת זֶה - אֵינּוּ זָקוּק לְהַפְרִישׁוֹ.
3 וְאָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְתֵן בְּהֵמָתוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים
4 לְהַרְבִּיעָהּ¹⁰ לְיָדוֹ.

10) באינו מינה. (11) כלומר, בשביל הישראל, ואיסורו משום "אמירה לנכרי שבות". [אבל להרבעה בשביל הגוי אין איסור אמירה לנכרי שבות. ואף על פי שהגוי מוזהר על רביעת בהמה באינו מינה - כאן מדובר, כנראה, באופן שאומר לו להרביע על ידי העלאה זה על זה, בלי מעשה של "כמכחול בשפופרת", שבישראל אינו אסור מן התורה אלא מדרבנן, ובגוי לא שייך איסור דרבנן. אבל אם אומר לו להרביע במעשה, עובר על לפני עיוור לא תיתן מכשול, אפילו אם אומר לו להרביעו בשביל הגוי.

5 ג. מִי שְׁעָבַר וְהֶרְפִּיב בְּהֵמָתוֹ¹² פְּלֵאִים - הָרִי הַנּוֹלָד
6 מֵהֶם מִתֵּר בְּהֵנָא¹³. וְאִם הָיָה מִין טְהוֹרָה עִם מִין
7 טְהוֹרָה¹⁴ - מִתֵּר בְּאֶכִילָה¹⁵, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּמֵאֲכָלוֹת
8 אֲסוּרוֹת.

12) המדובר בשני מינים טמאים. (13) אבל באכילה לא, שהרי הם טמאים. (14) כגון בהמה עם חיה. (15) "בהמתך לא תרביע כלאים וכו' מה בהמתך היוצא ממנה מותרת כו' מדאסר רחמנא כלאים לגבוה (=לקרבן), מכלל דלהדיוט שרי (=מותר אף באכילה).

9 ד. שְׁנֵי מֵינֵי בְּהֵמָה אוֹ חֵיָה שְׂדוּמִין זֶה לְזֶה, אָף עַל
10 פִּי שְׂמַתְעַבְרִין זֶה מֵזֶה וְדוּמִין זֶה לְזֶה, הוֹאִיל וְהֵם
11 שְׁנֵי מֵינֵין - הָרִי הֵם פְּלֵאִים וְאָסוּר לְהַרְפִּיבֵן. פִּינֵד?
12 הַזָּאֵב עִם הַפֶּלֶב, וְהַפֶּלֶב הַכְּפִירִי¹⁶ עִם הַשּׁוֹעֵל,
13 וְהַעֲבָאִים¹⁷ עִם הַעֲזִים, וְהַיַּעֲלִים¹⁸ עִם הַרְחֵלִים,
14 וְהַסּוֹס עִם הַפֶּרֶד¹⁹, וְהַפֶּרֶד עִם הַחֲמוֹר, וְהַחֲמוֹר עִם
15 הַעֲרוּד²⁰, אָף עַל פִּי שְׂדוּמִין זֶה לְזֶה - הָרִי הֵן
16 פְּלֵאִים זֶה בְּזֶה.

16) כלב הצייד מיוחס לכפר. (17) עפרים. (18) הם מין חיה. (19) נולד מן הסוס והחמור. (20) חמור מדברי.

17 ה. מִין שְׂיֵשׁ בּוֹ מְדַפְרֵי וְיִשׁוּבֵי, כְּגוֹן שׂוֹר הַכְּרִי עִם
18 הַשּׁוֹר²², וְהַרְמָא²³ עִם הַסּוֹס - מִתֵּר לְהַרְפִּיבֵן זֶה עִם
19 זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִין אֶחָד. אָבֵל אֲזוֹ עִם אֲזוֹ כֶּר -
20 פְּלֵאִים זֶה בְּזֶה. מִפְּנֵי שֶׁהָאֲזוֹ (בִּיתִי) - בִּינֵינוּ מִבְּפָנֵינוּ,
21 וְאֲזוֹ כֶּר - בִּינֵינוּ מִבְּחוּץ, מְפָלֵל שֶׁהֵם שְׁנֵי מֵינֵין.
22 וְהַפּוֹי - פְּלֵאִים עִם הַחֵיָה וְעִם הַבְּהֵמָה; וְאֵין לֹקֵין
23 עֲלָיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סְפָק²⁴.

21) השור המדברי. (22) לפי ששניהם מין בהמה. (23) מין ממיני הסוסים ונזכר במגילת אסתר "בני הרמכים". (24) אם הוא מין חיה או מין בהמה.

24 ו. הַיְלוּדִים מִן הַפְּלֵאִים: אִם הָיָה אֲמוֹתֵיהֶן מִין

חזיר - התיר לנו מוח של שיבוטא, ומן התורה אינו חייב מלקות אלא במין אחד טהור ומין אחד טמא.

ט. עגלה שהיו מושקין אותה פלאים - היושב בעגלה לוקה, ואף על פי שלא הנהיג; שישקבתו גורמת לבהמה שתמשך העגלה. וכן אם היה יושב אֶחָד בְּעֵגְלָה וְאֶחָד מְנַהִיג - שְׁגִיחָן לֹקֵין. וְאֶפְלוּ מֵאָה שֶׁהִנְהִיגוּ פְּלָאִים פְּאָחַד - פְּלָן לֹקֵין.

י. מִתֵּר לַעֲשׂוֹת מְלֵאכָה בְּאֶדָם וּבְבִהֶמָה או חֵיָה פְּאָחַד, פְּגוֹן אָדָם שֶׁחֹרֵשׁ עִם הַשּׁוֹר או מוֹשֵׁף עֵגְלָה עִם חֲמוֹר וְכִיּוֹצֵא בָּזָה; שְׁנֶאֱמַר: בְּשׁוֹר וּבְחֲמוֹר יִחַדּוּ - לֹא בְּאֶדָם וְחֲמוֹר או בְּאֶדָם וְשׁוֹר.

יא. בְּהֵמַת פְּסוּלִי⁴⁶ הַמְקַדְשִׁין, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא גּוֹף אֶחָד, עֲשָׂאָה הַכְּתוּב פְּשִׁי גּוֹפִין. מִפְּנֵי שֶׁהִיָּתָה קִדְשׁ⁴⁷, וְנִעֲשֶׂת⁴⁸ קִדְשׁ וְכַח מְעַרְבִין זֶה בָּזָה⁴⁹, וְנִמְצָאת בְּהֶמָה זוּ פְּכַהֲמָה טְמֵאָה עִם הַשְּׁחֹרָה הַמְעַרְבִין פְּאָחַד. הָרִי הוּא אוֹמֵר: וְאִם כָּל בְּהֶמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּן לִי. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ, שְׁאִינוּ מְדַבְּרִים אֶלָּא בְּפְסוּלֵי הַמְקַדְשִׁין⁵⁰. לְפִיכָף, הַחֹרֵשׁ בְּשׁוֹר פְּסוּלֵי הַמְקַדְשִׁין או הַמְדַּבְּרֵעַ - הָרִי זֶה לֹקֵה מִשּׁוֹם פְּלָאִים. וְאִסּוּר זֶה מְדַבְּרֵי קִבְּלָה.

(46) כלומר, פסולי המוקדשין שנפדו. (47) לפני שפדו אותה. [וצריך עיון למה הוצרך רבינו לכתוב כן, הלא גם בלי זה הוא כלאים, כמו שמבאר להלן: שיש בו תורת חולין ותורת קדשים]. (48) לאחר פדיון. (49) כלומר, חולין, שמתרת באכילה מחוץ לפתח אהל מועד, וקודש שאסורה בגזיה ועבודה כקדשים. וכן כתב רש"י במכות שם. וטעם זה מספיק, לדעת רבינו, רק בהרבעה שאסורה אפילו בשני מינים טהורים, אבל בחרישה הוצרך רבינו להא דלהלן. (50) הוצרך רבינו לכך לשיטתו שאין איסור חרישה בכלאים אלא במין טהור ומין טמא. [ולפי זה אין בכור בעל מום בכלל זה, שהרי עליו לא אמרו שהוא בכלל בהמה טמאה שהרי הוא אינו טעון פדיון ולא העמדה והערכה. אבל לענין הרבעה, שאסור מן התורה אפילו בשני מינים טהורים, גם בכור בכלל, שהרי גם הוא מעורב קודש וחול.]

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

1) יבאר כלאי בגדים שאינו אלא בצמר ופשתים בלבד. צמר רחל בת עז אם יש בה משום כלאים. קשר גדיל של צמר בגדיל של פשתן. הכלאים אם יש להם שיעור. והקנבוס והפשתן שטרפן זה בזה. כלאי בגדים אם יכול לעשותן ולמוכרם או לישב עליהם. מנעל שהוא כלאים. ותופרי כסות אם תופרין כדרכן. אין איסור כלאים אלא בגדים שהם דרך חימום. בגד צמר שחיברו עם בגד פשתן בתכיפה אחת. הלוקח כלי צמר מן הגוי, והרואה כלאים של תורה על חבירו בשוק. ודין המלביש את חבירו כלאים. וכהן שלבש בגדי כהונה שלא בשעת עבודה.

לחרוש ולמשוך ולהנהיג. ומפרשה רבינו שם: "כשאמר כלאי בהמה אינם אסורים אלא מלהרביע (=כלומר, אבל לחרוש מותר) אמר שאינו זה אלא לבהמה עם בהמה וכו'. אבל בהמה טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה יש בה תוספת על איסור ההרבעה, והוא: שהם אסורים לחרוש ולמשוך ולהנהיג וכו' וזה ענין שאמר הכתוב לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", רוצה לומר: לענין הרבעה שנאמר "בהמתך לא תרביע כלאים" כל שהם שני מינים הרי הם בכלל כלאים ואפילו שניהם טהורים, אבל בחרישה לא פרט הכתוב אלא באופן שאחד טמא ואחד טהור - "שור וחמור", וכן הוא בתוספתא שם פרק ה': "לא יקשור סוס לפרד ופרד לחמור וחמור לערוד כו' אם עשה כן כו' וחכמים פוטרין". (35) אפילו בחוצה לארץ. שכל מצוה שאינה תלויה בארץ, נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ. (36) בספרי פרשת כי תצא: "לא תחרוש, אין לי אלא חורש, מניין לרבות את הדש וכו' תלמוד לומר יחדיו מכל מקום". (37) בפירוש המשנה שם כתב רבינו: "ואמרו שענין יחדיו, רוצה לומר לחבר ביניהם ולייחדם על איזה דרך שיהיה, או לחרישה וזולתה. (38) [זה מוסב על זורע ומושך ומנהיג, וכדברי הספרי (שהובא למעלה) שמ"יחדיו" למדו שחרישה לאו דווקא]. (39) ברייתא בבבא מציעא שם. ופירש רש"י: "המוזוג שור וחמור לקרון ולא הנהיג בהם".

ח. אֶחָד שׁוֹר וְחֲמוֹר וְאֶחָד כָּל שְׁנֵי מִינֵין שְׁאֶחָד טְמֵא וְאֶחָד טְהוֹר, בֵּין בְּהֶמָה עִם בְּהֶמָה פְּחִזִיר⁴⁰ עִם הַפְּכֶשׁ, או חֵיָה עִם חֵיָה פְּיַחֲמוֹר עִם הַפִּיל, או חֵיָה עִם בְּהֶמָה פְּכָלִב⁴¹ עִם הַעֵז או צְבִי עִם הַחֲזִיר וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם - עַל כָּל אֵלוּ לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה; שֶׁחֵיָה בְּכָלִל בְּהֶמָה⁴² הִיא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מְאֻכְלוֹת אֲסוּרוֹת. אֲבָל מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁴³, שְׁנֵי מִינֵין שֶׁהֵן פְּלָאִים בְּהֶרְבֵּעָה - אֲסוּרִים לְחַרֵּשׁ בָּהֵן פְּאָחַד וּלְמַשְׁכֵּן וְלִהְנַהִיגָן. וְאִם עֲשָׂה בָּהֵן מְלֵאכָה פְּאָחַד או מְשֵׁף או הִנְהִיג - מִפִּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת. וְאִסּוּר לְהִנְהִיג בְּהֶמָה מִן הַיִּבְשָׁה עִם חֵיָה שְׁפִיָם, פְּגוֹן עֵז עִם שְׁבוּט⁴⁴; וְאִם עֲשָׂה - פְּטוּר⁴⁵.

(40) חזיר הוא מין בהמה. (41) שהוא מין חיה. (42) בבא קמא נד: ושם למדו כלאים דחרישה בגזירה שווה "שור" - "שור" משבת, מה שור האמור בשבת גם עוף בכלל, אף כלאים כן. וכן הוא בספרי שם: "מניין לרבות שאר בהמה וחיה ועוף כיוצא בשור, תלמוד לומר לא תחרוש". ורבינו השמיט כאן "עוף". (43) שהרי אמרו בבבא קמא שם "אחד השור ואחד כל בהמה". כלומר, מזה משמע שגם כששניהם טהורים או שניהם טמאים הם בכלל האיסור, ולדעת רבינו זה אינו אלא מדברי סופרים. (44) בעיא היא שם נה. אם יש בזה איסור כלאים או מכיוון שאינם יכולים להתחבר, שהרי העז לא ייכנס לים והדג לא ייצא ליבשה. ולא נפשטה הבעי'א. (45) מאחר שלא נפשטה הבעי'א, אינו לוקה מספק. ורוצה לומר פטור ממכת מרדות, שהרי גם העז וגם השבוט שניהם ממין טהור. (עיי' שבת קיט. וקידושין מא. "רבא מלח שיבוטא" ובחולין קט: אסר לנו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט' אדר ב' - ספר זרעים - הלכות כלאים קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לומר, לפי שנאמר לא תלבש שעטנו צמר ופשתים יחדיו, יכול לא ילבש גיזי צמר ואניצי פשתן, תלמוד לומר בגד, אין לי אלא בגד, מניין לרבות את הלבדים, תלמוד לומר שעטנו, דבר שהוא שוע טווי ונוז". כלומר, מכיון שאסרה תורה או שוע או טווי או נוז, על-כרחו שלבדים בכלל בגד, שהרי מדבר שהוא שוע בלבד, ואינו טווי, אי-אפשר לעשות אלא לבדים]. (15) כלומר, כלאים מן התורה. וכן הוא בכלאים פ"ט משנה ט: "לבדים אסורים מפני שהם שועים".

והראב"ד השיג: "לבדים אינם מן התורה, שאין טוויין אלא שוע בלבד". וכן כתב רבינו בפירוש המשנה: "שלא יהיו כלאים עד שיהיו נחברים אלו שלשה הענינים כולם (כלומר, שוע טווי ונוז), וכל מה שאינו כך הוא כלאים מדברי סופרים, וזו הלכה פסוקה באמת ואין בו ספק, וכן אמרו בגמרא, ואם מצאת לאחד דבר חולק על מה שאמרתי לך, אל יכנס בלבך ספק, שהוא שכח ההלכה ההיא האמורה בגמרא נדה (סא:). אבל שוב חזר בו רבינו, וכתב במהדורה שניה שם: "כך אמרו מקצת הגאונים, וזה אצלי מאמר בלתי אמיתי, אלא שכל אחד מהם (= או שוע או טווי או נוז) כלאים של תורה, ומה שנזכר בגמרא נדה (שם) והלכתא כמר זוטרא, שאמר: עד שיהיה שוע טווי ונוז), אינו לשון התלמוד, אבל הוא לשון איזה מפרש" (רדב"ז, וכן הוא בכסף-משנה, וראה במשנה עם פירוש המשנה הוצאת במברגר, וכן הוא בהגהות לפירוש המשנה דפוס ניאפולי כ"י שכטר (הגר"ש ליברמן במבוא להלכות הירושלמי להרמב"ם ז"ל עמ' ז). (16) [כלומר, ערבם וטווה אותם, אבל לא שע אותם, ועיין כסף-משנה]. (17) כן הוא שם משנה ח: "אין אסור משום כלאים אלא טוה וארוג, שנאמר לא תלבש שעטנו, דבר שהוא שוע טווי ונוז". (ואף-על-פי שלדעת רבינו: "כל אחד מהם (= או שוע או טווי או נוז) כלאים של תורה" (ראה למעלה), הוצרך כאן לאריגה, שבלי אריגה אין זה "בגד", ראה למעלה בדברי הספרא, וראה בהלכה הסמוכה).

ג. תפר בגד¹⁸ צמר בשל פשתן, ואפלו תפרן¹⁵ במש¹⁹, או שתפר בגד צמר בחוטי פשתן²⁰ או בגד פשתים בחוטי צמר, או קשר חוטי צמר בחוטי פשתים או גדלן, אפלו נתן²¹ צמר ופשתים בשק או בקפה²² וכרכן²³ - הרי אלו כלאים. ואפלו קשר גדיל של צמר בגדיל של פשתן, אף על פי שהרצועה²⁴ באמצע²⁵, וכן אם פל בגדי צמר ופשתן וקשרן - הרי אלו כלאים. שנאמר: צמר ופשתים יחדיו - מפל מקום²⁶, פיון שנתאחד נאסר.

(18) (למעלה מנה רבינו דין שוע ודין טווי, וכאן כתב דין נוז. שנוז הוא או ארוג או שזור, וכשם ששוע הכוונה שגם הצמר לחוד וגם הפשתים לחוד הם שועים, והם גם שועים ביחד. וכמו כן טווי, הכוונה שגם הצמר עצמו וגם הפשתים עצמם טוויים כל אחד וגם טוויים ביחד. כמו כן גם נוז, היינו שגם הצמר וגם הפשתן שניהם לעצמם הם נוז, והם גם נוז ביחד. וזה לא יתכן אלא בחוט שזור של צמר וחוט שזור של פשתים שחיברם יחד או בגד ארוג של צמר ובגד ארוג של פשתים שתפרם יחד. אבל האורג חוט של צמר

1 א. אין אסור בכלאי בגדים אלא צמר² ופשתן
2 בלבד³, שנאמר: לא תלבש שעטנו צמר ופשתים
3 יחדיו. ויש פכרפי הים⁴ פמו צמר שגדל על
4 האבנים שבים המלח⁵, תבניתו תבנית הזרב,
5 והוא רך ביותר, וקלף שמו. ואסור עם הפשתן⁶
6 מפני מראית העין, שהוא דומה לצמר רחלים. וכן
7 השירים והפולך⁷ אסורין מפני מראית העין⁸.

(2) צמר רחלים ואילים, שרק הם נקראים צמר סתם, שנאמר (מלכים-ב ג, ד) "ומאה אלף אילים צמר" (ירושלמי כלאים פ"א הלכה א), וראה להלן הלכה ו. (3) כלאים פ"ט משנה א. (4) שבת כ: (5) וראה בפ"ב מהלכות ציצית הלכה ב, שכתב רבינו "ים המלח". וכוונתו לים הגדול שמימיו מלוחים, וכן גם בפירושו למשנה כלים פט"ו משנה א. ובסוף פירושו לששה סדרי משנה הביא "ים המלח", וכוונתו כנ"ל לים הגדול. ועיין ב'מעדני יום-טוב' לרא"ש הלכות כלאי בגדים סימן ז אות י'. (6) הואיל והשירים (= המשי) והכלך אסורים זה בזה (כלאים שם משנה ב, והובא להלן), מפני שהכלך דומה לצמר ושירים דומה לפשתן, קל-וחומר שיש לאסור כלך עם הפשתן עצמו. ולפי זה, הוא-הדין שירים עם צמר עצמו אסור (כסף-משנה ורדב"ז). והיום שהמשי מצוי בינינו ומכירים אותו, אין בו משום מראית העין, ומותר עם הצמר (שו"ע י"ד סימן רצח סעיף א בשם הרא"ש). (7) משנה שם. (8) מפני שאחד מהמינים (= הוא השיריים) חלק כמו הפשתים, והשני (= הכלך) יש בו יבשות, והוא שיער כמו הצמר (פירוש המשנה).

8 ב. רחל בת עז - צמרה אין לוקין עליה⁹ משום
9 פלאים, אבל אסור הוא מדבריהם¹⁰ מפני מראית
10 העין. פיון שנתחבר הצמר עם הפשתן צד חבור
11 בעולם - הרי זה פלאים מן התורה. פיצד¹¹? צמר
12 ופשתים שטרפן¹² זה עם זה ושע אותן¹³ ועשה מהן
13 לבדין¹⁴ - הרי אלו כלאים¹⁵. טרפן וטוה אותן¹⁶
14 באחד וארג בגד¹⁷ מטוי זה - הרי זה פלאים.

(9) בכורות יז. ושם למדו כן מהיקש של צמר לפשתים, "מה פשתים שלא נשתנה, אף צמר שלא נשתנה", וזה נשתנה. (10) ממה שאמרו שם "אין לוקין עליו", למד רבינו שמדרבנן אסור משום מראית העין, כמו שיריים וכלך שלמעלה (כסף-משנה). ועז שנולד מרחל עצמו אינו דומה כלל לצמר רחלים, אינו אסור כלל (ר"י קורקוס). (11) [דעת רבינו שאו שוע, או טווי או נוז, ראה להלן, והוא מונה אותם כולם]. (12) (כלומר, ערבם ביחד). (13) סרקם במסרק והחליקם, "איש חלק" (בראשית כז, יא) תרגם אונקלוס: "גבר שיעי" (רע"ב). וסובר רבינו כדעת רש"י בנדה סא: ששוע היינו צמר ופשתים ביחד. (14) [אף-על-פי שהם שוע, ודעת רבינו ששוע בלבד הוא כלאים מן התורה, ראה להלן, הוצרך לעשיית לבדים, שאם לא עשה לבדים אינם "בגד", והתורה אמרה (ויקרא יט, ט) "ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך". וכן מפורש בספרא (פ' קדושים פרק ד הלכה יח): "ובגד כלאים, מה תלמוד

14 כְּלָאִים עִם הַפְּשֵׁתָן³⁶; וְאִם הִיָּה הָרֵב מִן הַגְּמָלִים -
 15 מִתֵּר לְעֵרְבוּ עִם הַפְּשֵׁתָן, מִפְּנֵי שְׁצוּרַת הַכֹּל צוּרַת
 16 צֶמֶר גְּמָלִים, וְאִין חוֹשְׁשִׁין לְנִימוֹת שֶׁל צֶמֶר
 17 הַמְעַרְבִין בֵּהֶן, מִפְּנֵי שְׂאִינָן חוֹטֵי צֶמֶר³⁷.

(32) כלאים פ"ט משנה א. (33) צמר של ארנבים (להלן הלכה ט). ואין לך כלאים אלא בצמר של רחלים ואילים בלבד, ראה למעלה הלכה א. (34) באופן שכל חוט וחוט מעורב מצמר רחלים וצמר גמלים. אבל אם עירב חוט של צמר רחלים בתוך חוטי צמר גמלים, ואחר-כך עירב בהם חוטי פשתן - אסור, שהחוט חשוב הוא אינו בטל (להלן בסוף ההלכה, וכן הוא בכס"מ בשם התוספתא פ"ה, וראה בתוספתא כפשוטה שם). (35) משנה שם. (36) אם כל חוט וחוט שזור (ראה למעלה הלכה ג), וראה להלן הלכה ז, שמדרבנן אסור אפילו אם אינם שזורים כל אחד ואחד, כיון שארגם יחד. (37) אלא כל חוט וחוט מעורב מצמר רחלים וצמר גמלים, ואילו חוט צמר - אינו בטל, ראה למעלה.

18 ז. לְפִיכָךְ, עוֹרוֹת הַכְּבָשִׁים שְׁעוֹשִׁין מֵהֶן בְּגָדִים, אָף
 19 עַל פִּי שְׁתוּפְרִין אוֹתָן בְּפִשְׁתָּן - מִתְרִין, וְאִין חוֹשְׁשִׁין
 20 לְנִימוֹת שֶׁל צֶמֶר, אָף עַל פִּי שְׁנִכְרְכוּ בְּכֹלֵל חוֹט
 21 הַפְּשֵׁתָן³⁸ שֶׁתְּפָרוּ בוֹ, שֶׁהָרִי בְּטָלוּ בְּמַעוֹטָן³⁹.

(38) אף-על-פי שאין כאן לא שוע (ביחד), לא טווי (ביחד) ולא נזו כל אחד לחוד (ראה למעלה הלכה ג - אסור מדרבנן, כיון שהם נזו (=שזורים) ביחד, ועיין ראב"ד. (39) כיון שאין כאן חוט של אסור (ראה למעלה הלכה ו), וכאן למדנו רבינו שגם בכלאים, שהם תערוכות היתר והיתר, יש ביטול, ולא כדעת התוספות בנדה סא: (הובא למעלה הלכה ה), ועיין ראב"ד.

22 ח. וְכֵן הַקְּנֻבּוֹס⁴⁰ וְהַפְּשֵׁתָן שֶׁתְּרַפֵּן זֶה בְּזֶה: אִם רֵב
 23 מִן הַקְּנֻבּוֹס - מִתֵּר לְאַרְגֵּי הַטּוֹי מֵהֶן עִם חוֹטֵי צֶמֶר;
 24 וְאִם הָיוּ מִחֻצָּה לְמִחֻצָּה - אָסוּר.

(40) כלאים שם. ואינו כלאים עם הצמר.

25 ט. הַעוֹשֶׂה בְּגָד⁴¹ כְּלוּ צֶמֶר גְּמָלִים אוֹ צֶמֶר אֲרֻנְבִים
 26 אוֹ קְנֻבּוֹס, וְאַרְגֵּי בוֹ חוֹט שֶׁל צֶמֶר מִצַּד זֶה וְחוֹט שֶׁל
 27 פְּשֵׁתָן מִצַּד זֶה - הָרִי זֶה אָסוּר מִשּׁוּם כְּלָאִים⁴².

(41) תוספתא כלאים פרק אחרון. (42) ראה למעלה הלכה ג "אף-על-פי שהרצועה (= של עור) באמצע". ועיין רש"י שם.

28 י. בְּגַד צֶמֶר שֶׁנִּפְרָם⁴³ - מִתֵּר לְפָרְהָ⁴⁴ אוֹתוֹ בְּחוֹטֵי
 29 פְּשֵׁתָן. וְקוֹשֵׁר⁴⁵, אֲבָל לֹא יִתְפֹּר.

(43) שנקרע. תוספתא סוף כלאים. (44) לחבר. (45) היינו שמחבר שני ראשי הקרעים, וכורך החוט סביבם וקושרו על גביהם, שכיון שיכול להוציא שני ראשי הקרעים בלא התרת הקשר, אין זה חיבור (ש"ך יורה-דעה סימן ש ס"ק ד בשם הרא"ש).

30 יא. לוֹבֵשׁ אֶדָם בְּגָדֵי צֶמֶר⁴⁶ וּבְגָדֵי פְּשֵׁתָן וְחוֹגֵר

שאינו שזור, בפשתים - אינו כלאים, שהרי הצמר אינו נזו. וראה ממה שאמרנו למעלה שטווי אינו כלאים אלא אם ארג, ואם כן למה לנו הטווייה, הרי הוא כלאים מצד האריג שהוא "נזו", אלא על-כרחנו שאינו נזו אלא אם כל חוט וחוט של הצמר והפשתים שזורים, או שהם בגד ארוג וחיברם, כנ"ל (וראה להלן הלכה ז שמדרבנן אסור אפילו אינם שזורים כל אחד ואחד לברו, כיון שארגם ביחד). וגם המשנה מנתה כל שלשת הדברים הנ"ל: שוע, וטווי ונזו: "אין אסור משום כלאים אלא טווי ואריג" (פ"ט משנה ח) - היינו טווי. "לברדים אסורים מפני שהם שועים" (שם משנה ט) - היינו שוע. "פיו של צמר (= חגורה קטנה של צמר) בשל פשתן, אסור מפני שהם חוזרין כאריג וכו' לא יקשור סרט של צמר בשל פשתן לחגור בו את מתניו" (שם) - הרי נזו, וראה בביאור הגר"א ליו"ד סימן ש סק"א). (19) נלמד ממה שאמרו שם במשנה: "לא יקשור סרט של צמר בשל פשתן כו' אף-על-פי שהרצועה באמצע" (הובא להלן בדברי רבינו). (20) תוספתא כלאים פ"ה. (ולפי מה שכתבנו למעלה, צריך לומר שהחוטים היו שזורים). (21) שם משנה י: "השק והקופה מצטרפין לכלאים". וצריך לומר, שהמדובר בבגד צמר ובבגד פשתים, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (22) סל קטן. (23) כלומר שחיברם. (24) של עור, ראה בפירוש המשנה שם. (25) שם משנה ט. (26) ספרי פ' תצא שם.

1 ד. וּמִנֵּין שֶׁכָּל אֲסוּרִין אֵלּוּ שֶׁל תוֹרָה? שֶׁהָרִי הַצֶּרֶף
 2 הַפְּתוּב לְהַתִּיר כְּלָאִים בְּצִיצִית, כְּמוֹ שֶׁלְמַדוּ²⁷ מִפִּי
 3 הַשְּׂמוּעָה שֶׁלֹּא נִסְמְכָה פְּרִשְׁת כְּלָאִים לְפָרְשֵׁת
 4 צִיצִית²⁸ אֲלֹא לְהַתִּיר כְּלָאִים בְּצִיצִית, וְהַצִּיצִית חוֹטֵין
 5 קְשׁוּרִין בְּלֵבָד הֵן²⁹, מִכֹּלֵל שֶׁחֲבוּר כְּזֶה שֶׁלֹּא בְּמִקוֹם
 6 מִצְוָה אָסוּר מִן הַתּוֹרָה, שְׂאִינוּ מִמַּעַט בְּתוֹרָה דְּבָר
 7 שֶׁהוּא אָסוּר מִדְּבָרֵי סוּפְרִים.

(27) יבמות ד. (28) שנאמר (דברים כב, יא"ב) "לא תלבש שעטנו צמר ופשתים יחדיו, גדילים תעשה לך". (29) מנחות לט. (והם שזורים, כמפורש בספרי סוף פרשת שלח, תוספות נדה סא: ד" שוע).

8 ה. הַכְּלָאִים אֵין לוֹ שְׁעוֹר, אֲפֹלוּ חוֹט³⁰ כֹּל שֶׁהוּא
 9 שֶׁל צֶמֶר בְּבָגַד גְּדוּל שֶׁל פְּשֵׁתָן³¹ אוֹ שֶׁל פְּשֵׁתָן בְּצֶמֶר
 10 - אָסוּר.

(30) [שזור, כמבואר למעלה]. (31) בנדה שם: "בגד שאבד בו כלאים (היינו שאבד החוט ואינו ניכר), לא ימכרנו לגוי". ובתוספות שם הקשו: יבטל החוט ברוב? ותירצו שלא שייך ביטול ברוב אלא כשהאסור מעורב בהיתר, אבל כלאים ששניהם היתר ונאסרים ע"י תערוכת, כך אסור המרובה כמו המועט. (אבל לדעת רבינו, גם צמר בפשתים מתבטל (ראה להלן הלכה ו), וכאן אינו בטל מפני שחוט חשוב הוא, וראה בתוספות עבודה זרה ס"ה: ד"ה הבגד).

11 ו. צֶמֶר רְחֵלִים³² וְצֶמֶר גְּמָלִים וְכִיּוֹצָא בּוֹ³³ שֶׁתְּרַפֵּן
 12 זֶה בְּזֶה וְטוֹה מֵהֶן טוֹי³⁴: אִם הִיָּה הַחֻצִי מִן
 13 הָרְחֵלִים³⁵ - הָרִי הַכֹּל כְּצֶמֶר רְחֵלִים, וְהָרִי הוּא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 עליהם מבחויץ⁴⁷, ובלבד שלא יכרף⁴⁸ את המשיקה
2 ויקשר בה בין כתפיו.
- 3 (46 תוספתא שם. 47 שם. 48 בדפוס רומי, ובכ"י
4 אברבנאל: "יטרוף", וכן הוא בעוד כתב-יד. וכן הוא
5 בתוספתא שם (לפי הרא"ש נדה פ"ט הלכות כלאי בגדים
6 סימן כ). והיינו שלא יערב את שתי המשיחות של שני
7 הבגדים, ויקשרם ביחד, באופן שאינו יכול לפשטם אחד
8 אחד, אלא לאחר שיתיר את הקשר (רא"ש שם, וראה
9 בתוספתא כפשוטה).
- 10 יב. כלאי בגדים - מתיר לעשותם ולמכרם⁴⁹, ואין
11 אסור אלא ללבשן בלבד או להתפסות בהן⁵⁰.
12 שנאמר: לא תלבש שעטנז, ונאמר: לא יעלה עליך;
13 העליה שהיא דרך לבישה⁵¹ - אסור, אבל עליה
14 שאין דרך לבישה, כגון אהל שהוא כלאים - מתיר
15 לישב תחתיו⁵². וכן מתיר מן התורה לישב על
16 מצעות של כלאים⁵³; שנאמר: לא יעלה עליך -
17 אבל אתה מציעו תחתיו. ומדברי סופרים, אפלו
18 עשר מצעות זו על גבי זו והתחתון שבהן כלאים -
19 אסור לישב על העליון, שמה תפרף נימא⁵⁴ על
20 בשרו.
- 21 (49 כלאים פ"ח משנה א. 50 אסור משום העלאה,
22 כדלהלן. 51 יבמות ד: 52 ירושלמי סוף כלאים:
23 "אהלים אין בהן משום כלאים" (כסף-משנה). וכן הוא
24 בתוספתא כלאים סוף פרק ה. 53 יומא טו. 54 של
25 כלאים, ויש נימים גסים וגדולים כגון של גלופקרין
26 ומחמת במקומה (רש"י ביצה יד:).
- 27 יג. במה דברים אמורים? ברכין, כגון יריעות
28 ושמלות; אבל בקשיו⁵⁵ שאינן נכרכין, כגון פרים
29 וכסתות⁵⁶ - מתיר לישב ולהסב עליהן, והוא שלא
30 יהיה בשרו נוגע בהם⁵⁷.
- 31 (55 יומא שם. 56 כלאים פ"ט משנה ב: "הכרים
32 והכסתות אין בהם משום כלאים", והיינו לשבת עליהם,
33 הואיל והן קשות, לא גזרו בהם שמה תיכרך נימא על בשרו.
34 אבל להתכסות בהם אסור (עיין בתוספות ביצה טו. ד"ה
35 אלא בקשין). 57 כלאים שם. שאם בשרו נוגע בהם, יש
36 לחשוש שמה תיכרך (תוספות יום-טוב שם). [ומדברי
37 רבינו להלן (הלכה טו) נראה שאין זה משום חשש שמה
38 תיכרך אלא שבנוגע בבשרו החמירו חכמים, כיון שהוא
39 נהנה מן הכלאים].
- 40 יד. וכן הפרכת⁵⁸ שהיא כלאים: אם היתה רפה -
41 אסורה, שמה יסמך לה השמש ותעלה על בשרו;
42 ואם היתה קשה שאינה נכרכת - מתרת⁵⁹.
- 43 (58 ביצה יד: 59 שם טו.
- 44 טו. מנעל שהוא כלאים⁶⁰ ואין לו עקב⁶¹ - מתיר
45 ללבשו לה; שעור הרגל קשה הוא⁶², ואינו נהנה
46 פשאר עור הגוף⁶³.
- 60 (60 כלאים פ"ט משנה ז: "ומנעל של זרד, אין בו משום
61 כלאים" וכתב שם רבינו בפירושו: "ומנעל של זרד היא
62 דמות מנעל שנותנים תחת כף הרגל". ובביצה טו. "אמר רב
63 פפא, ערדלין אין בהם משום כלאים". ופירשו הגאונים
64 (רא"ש נדה פ"ט שם) "כנגד העקב של רגל, יש עושין אותו
65 של צמר וקורין אותו נמטי, אין בהם משום כלאים לפי
66 שהעקב קשה ואינו מתחמם". וראה להלן. 61 ה'תוספות
67 יום-טוב" (שם) כתב "שכצל" ואין לו אלא עקב". זה מתאים
68 למה שפירש רבינו במשנה שם, ולמה שכתוב שפירושו
69 הגאונים, ראה למעלה. ועיין בביאור הגר"א ליו"ד סימן שא
70 ס"ק יח שכתב שהגהתו של ה'תוספות יום-טוב' נכונה.
71 (62 כדברי הגאונים, ראה למעלה, ואף הנעל קשה (הגה
72 ביו"ד שם סעיף יג). 63 [כלומר, אף-על-פי שבכרים
73 וכסתות שהם קשים, אמרו (למעלה הלכה יג) "והוא שלא
74 יהיה בשרו נוגע בהם" - כאן בנעלים שגם הרגל קשה ואינו
75 נהנה - מותר, וראה למעלה שם).
- 76 טז. תופריי⁶⁴ כסות⁶⁵ - תופריין פדרין⁶⁶, ובלבד שלא
77 יתפוננו⁶⁷ בחמה מפני החמה⁶⁸ ובגשמים מפני
78 הגשמים⁶⁹. והצנועין תופרים בארץ. וכן מוכריי⁷⁰
79 כסות⁷¹ - מוכריין פדרין⁷², ובלבד שלא יתפוננו בחמה
80 שיצל להם הפלאים שעל כתפן מן החמה, ולא
81 יתפוננו בגשמים להתחמם בו. והצנועין מפשילין
82 במקל לאחוריהן.
- 83 (64 כלאים שם משנה ו. 65 שיש בה כלאים.
84 (66 שמניחים הבגדים על ירכותיהם לתפרם.
85 (67 שהעלאה לא אסרה תורה אלא אם נהנה, ולמדו כן
86 (יבמות ד: ד: מ"א תלבש", שסתם לבישה יש בה הנאה.
87 אבל לבישה עצמה אסורה אפילו בלי הנאה, ראה להלן
88 הלכה יח ובכסף-משנה שם. 68 (68 להגן על הירכים מן
89 החום. 69 כי דבר שאינו מתכוון, מותר לכתחילה (שבת
90 כט:). ואף-על-פי שב"פסיק רישיה ולא ימות" הלכה היא
91 שאסור (ראה בפ"א מהלכות שבת הלכה ו) - בהנאה אין
92 הדבר כן, שאם אינו מתכוון להנאה, אין זו הנאה (ר"ן הובא
93 במלאכת שלמה שם). 70 שם משנה ה. ויש להעיר
94 שבמשנה שם שנו תחילה דין מוכרי כסות, ואחר-כך דין
95 תופרי כסות, ועיין במלאכת שלמה שם שכתב שסדר
96 המשנה הוא בדרך "לא זו אף זו". 71 שיש בה כלאים.
72 (72 ששם על כתיפו להראות לקונים.
- 97 יז. לא יקח אדם ביצה⁷³ כשהיא חמה בבגד כלאים,
98 שהרי הוא נהנה בפלאים מפני החמה⁷⁴ או מפני
99 הצנה⁷⁵. וכן כל פיוצא בזה.
- 100 (73 ירושלמי כלאים שם הלכה ב. 74 שמונעו מלכוות
101 בביצה, והוא מכויין לכך (רבינו אליהו מלונדריש).
102 (75 שהבגד מתחמם מהביצה ומחמם את היד, ואף זה,
103 כשמתכוין לכך.
- 104 יח. לא ילבש אדם כלאים עראי⁷⁶, ואפלו על גבי
105 עשרה בגדים⁷⁷ שאינו מהנהו פלום⁷⁸, ואפלו
106 להברית את המכס⁷⁹. ואם לבש בן - לוקה⁸⁰.

20 תורה⁹², ומטפחות ספרים⁹³ - אסורים משום
21 פלאים, שהרי הידים נוגעות בהן והן נכרכין על
22 היד תמיד ומתחממין.

90 הן "מטפחות ידים" שבמשנה (כלאים פ"ט משנה ג) וכן אלעזר שפסקו בירושלמי כמותו. (91 במשנה שם: "ומטפחות הספג"). (92 בדפוס רומי ליתא, וראה להלן. 93) לפי הנוסחא שבדפוס רומי ש"מטפחת ספר תורה" חסר כאן, מסתבר שיש לקרוא כאן: "ספרים", והיינו מטפחות ספרי-תורה (ראה בפירושו רבינו שם), והם אחד משלושת הדברים (=מטפחות הידים, מטפחות הספרים, מטפחות הספג) שנחלקו בהם חכמים ורבי אלעזר, והלכה כרבי אלעזר (ראה למעלה), ואילו מטפחות הספרים (=המגלחים) שבסוף המשנה, שהם מלבוש גבר על הגוף, לא נחלקו בהם חכמים, ולדברי הכל נאסרו משום כלאים (ראה ברע"ב שם), ולכן השמיטו רבינו, וראה ברי"ק קורקוס וברדב"ז.

23 כג. אותות⁹⁴ שעושים הפוכסין⁹⁵ והגרדין⁹⁶ בפגדים
24 כדי שיהא כל אחד מפיר את שלו, אם היתה אות
25 של צמר בפשתן או פשתן בצמר - הרי זה אסור,
26 אף על פי שאינו חשוב אצלו⁹⁷.

94 שם משנה י. (95 כובסי בגדים. 96) האורגים. (97) כלומר, אצל בעל הבגד. והיה מקום לסברא שייבטל בבגד (ראה למעלה הלכה ז) - השמיענו שאסורים משום כלאים, שכיון שהוא ניכר - אינו בטל בתערובת.

27 כד. בגד צמר⁹⁸ שחברו עם בגד פשתן בתכיפה
28 אחת - אינו חבור⁹⁹ ואין זה פלאים. קבץ¹⁰⁰ שני
29 ראשי החוט פאחד¹⁰¹ או שתכף שתי תכיפות¹⁰² -
30 הרי זה פלאים.

98 משנה שם. (99) שאינו בר קיימא, שהרי כשימישו אדם הוא מתפרד מיד, ראה בפירושו המשנה שם. (100) משנה שם. (101) וקשרם (רע"ב). (102) אפילו לא קיבץ ראשיהם (כסף-משנה). ויש אומרים שאינו כלאים אלא אם קשר שני ראשי החוט, כמו שאמרו לענין שבת, ראה פ"י מהלכות שבת הלכה ט (ר"ש). ויש מחלקים בין מלאכת שבת שאינו חייב אלא על מלאכה המתקיימת, לבין כלאים שאיסורו בחיבור אף-על-פי שאינו מתקיים (רדב"ז).

31 כה. מתר לעשות מן הפלאים תכריכין למת¹⁰³,
32 שאין על המתים מצוה¹⁰⁴. ולעשות ממנו מרדעת¹⁰⁵
33 לתמור¹⁰⁶ ויושב עליה¹⁰⁷, והוא שלא יהיה בשרו
34 נוגע בה¹⁰⁸. ולא יניח מרדעת ז¹⁰⁹ על כתפו¹¹⁰,
35 אפלו להוציא עליהן את הזבל.

103 שם משנה ד. (104) כר' יוחנן בנדה סא: (ולולא טעם זה היה אסור. ואף-על-פי שאין המת נהנה מן הבגד - הרי דעת רבינו שלבישת כלאים אסורה אפילו בלי הנאה, ראה למעלה הלכה יח, ועיין תוספות שם, ור"ש כאן. 105) אובך. (106) כלאים שם. (107) מפני שהוא קשה, וקשים מותר לישב עליהם (למעלה הלכה יג). (108) נלמד ממה שאמרו בכרים וכסתות (למעלה שם). (109) משנה

(76) כלאים שם משנה ב: "אין עראי לכלאים". (77) שם. (78) [ואף-על-פי שאמרו (יבמות שם) "דאי כתב רחמנא לא יעלה עליך, הוה-אמינא כל דרך העלאה אסר רחמנא, ואפילו מוכרי כסות (כלומר, הצנועים המפשילים במקל לאחוריהם, כן הוא בירושלמי כלאים פ"ט הלכה א, ועיין שם בתוספות ישנים) כתב רחמנא לא תלבש שעטנו, דומיא דלבישה דאית ביה הנאה" - לא אמרו כן אלא ללמד על העלאה, שאינה אסורה אלא אם נהנה, ולמדו כן מפני שסתם לבישה יש בה הנאה, אבל לא באו ללמד כך על לבישה עצמה, שגם באופן שאין בה הנאה, כגון הלוכש על גבי עשרה בגדים - גם כן היא בכלל לא תלבש, ואסור (ועיין כסף-משנה, וראה להלן הלכה כה). אבל עדיין לא יתיישב מה שאמרו בבבא קמא ק"ג. שלדעת האומר דבר שאינו מתכוין מותר, מותר ללבוש כלאים להבריה את המכס, והלא גם בלי הנאה אסור, ואיזו כוונה צריך כאן?]. (79) כדי לעבור בו את השער שנוטלים בו המכס, לפי שאינם מקבלים מכס מבגדים שאדם לבוש בהם. והמדובר במוכס שאין לו קצבה, שאם במוכס שיש לו קצבה, הרי אסור משום גזילה (פ"ה מהלכות גזילה ואבדה הלכה יא). ואף כאן האיסור מחמת הלבישה, ואף-על-פי שאינה להנאה. ראה למעלה. (80) משום "לא תלבש שעטנו".

1 יט. אין אסור משום פלאים אלא בגדים שהן דרך
2 חמום⁸¹, פגון הפתנת והמזנפת והמכנסים והאכנט
3 והשמלה ובגדים שמחפין בהן את השוקים ואת
4 הידים וכיוצא בהם. אכל צלצולין⁸² קטנים שעושים
5 אותן העם בבית יד שלהן לצרר בהן מעות או
6 תבלין⁸³, וסמרטוט⁸⁴ שמניחין עליו רטיה או
7 מלוגמא או אספלנית⁸⁵ וכיוצא בהן - הרי אלו
8 מתרין, אף על פי שבשרו נוגע בהן, שאין דרך
9 חמום בכך.

81 ביצה טו. (82) חגורות. (83) שם. (84) תוספתא וירושלמי סוף כלאים. (85) מיני תחבושת.

10 כ. ציץ של עור⁸⁶ או משי וכיוצא בהן שתלה בו
11 חוטי צמר וחוטי פשתן מדלדלין על פני האדם כדי
12 להפריח הזבובין⁸⁷ - אין בו משום פלאים, שאין
13 דרך חמום בכך⁸⁸.

86 היא "אסטמא" שנזכרה בשבת נז: (כסף-משנה). (87) כן מפרש רבינו "כליא פרוחיי" בגמרא שם. (88) ראה ברש"י (שם) שפירש שאין בה כלאים משום שאינו טווי, ובתוספות שם בשם ריב"א משום שהוא דבר קשה.

14 כא. המנהיג בהמות ומכניס חבלים⁸⁹ לתוף ידו,
15 מהן פשתים ומהן צמר - הרי זה מתר ואף על פי
16 שפורכן על ידו. אכל אם קשרן פלן - נעשו פלאים
17 ואסור לו לרכון על ידו.

(89) שם נד.

18 כב. מטפחות שמקנחין בהן את הידים⁹⁰, ומטפחות
19 שמספגין⁹¹ בהן הכלים והקרקות, (ומטפחת ספר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פושטן אפילו בשוק, אבל בכ"י פריז שם: "הרואה כלאים בבגדו של חברו". וכן הוא שם כ. לפי פירוש הגאונים (אוצר הגאונים שם עמ' 84) במעשה של רב אדא בר אבהו, שראה כותית שלבשה כרבלתא, קם וקרעה ממנה, שכרבלתא זו היא בגד שיש בו שעטנו, הרי שגם בבגד חבירו קורעו ופושטו. אבל יש אומרים שבבגד חבירו אינו קורע, מכיון שחבירו אינו יודע והוא שוגג (הרא"ש בנדה פ"ט הלכות כלאי בגדים סימן ו), וראה בפירושי רבינו אליהו מלונדריש עמוד ב הערה [23]. (127) שכל רגע ורגע הוא עובר על איסור לבישת כלאים. (128) למדו רבינו, ממה שאמרו בברכות שם: "פושטו אפילו בשוק. מאי טעמא, אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ד', כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב", הרי שגם רבו בכלל זה (כסף-משנה ורדב"ז). (129) אבל איסור דרבנן נדחה (ברכות שם). (130) שכתוב בו "לא תוכל להתעלם", ועל זקן שאינו לפי כבודו, נאמר "והתעלמת", ואינו חייב להשיב האבידה, והלאו נדחה מפני כבוד הבריות (שם). (131) וניתן למחילה (שם), וראה בתוספות שבועות ל: ד"ה אבל. (132) שכהן מיטמא למת מצוה. (133) ברכות כ. ופירש"י שם: "דמעיקרא כשנכתב לא-תעשה דטומאה, לא על מת מצוה נכתב, כשם שלא נכתב על הקרובים". וכן כוונת רבינו (אור שמח). ושם שאלו עוד: "ולייגר מינה (כלומר: נלמוד ממה שעושה פסח מיטמא למת מצוה, ומבטל הקרבת פסחו) שב ואל-תעשה שאני", כלומר ביטול הקרבת הפסח אינו אלא ב"שב ואל-תעשה", ואילו כלאים לובש על גופו ב"קום ועשה". ורבינו השמיט זאת. [אבל צריך עיון בדברי רבינו: כיון שלא דיבר אלא על מת מצוה שהוא ב"קום ועשה", ולא דיבר כלל על עושה פסח, למה הביא הפסוק "ולאחותו", הלא טומאה לכהן כמת מצוה (מבלי ביטול קרבן פסח) נלמד מהפסוק "לאחיו", עיין רש"י שם]. (134) ברכות שם.

שם. (110) שכל העלאה אסורה. ואין זה דבר שאינו מתכוין (ראה למעלה הלכה טז), שהרי רוצה הוא בלבישה זו ונהנה ממנה, שאינו מתלכלך בזבל.

1 כו. הַמֵּת וְהַבְּהֵמָה¹¹¹ שֶׁהָיוּ מְלַפְּשִׁין פְּלֵאִים - מִתָּר
2 לְנִשְׁאָן¹¹² עַל פְּתָפוּ.

(111) תוספתא סוף כלאים. (112) [שאינו מתכוין להנאה, והרי זה כמוכרי כסות, ראה למעלה הלכה טז].

3 כז. בְּגַד צִמְרָן¹¹³ שְׂאֵבֶד בּוֹ¹¹⁴ חוּט¹¹⁵ שֶׁל פֶּשֶׁתָן, או
4 בְּגַד פֶּשֶׁתָן שְׂאֵבֶד בּוֹ חוּט שֶׁל צִמְרָן - הֲרִי זֶה לֹא
5 יִמְכְּרֶנּוּ לְנִכְרִי, שְׂמָא וּמְכַרְנֶנּוּ¹¹⁶ הַנִּכְרִי לְיִשְׂרָאֵל. וְלֹא
6 יַעֲשֶׂנוּ מְרֻדְעַת לְחַמּוּר¹¹⁷, שְׂמָא יִמְצָא אוֹתוֹ אַחַר
7 וְיִקְרָעֶנּוּ מֵעַל הַמְרֻדְעַת וְיִלְבְּשֶׁנוּ, שֶׁהָרִי אֵין הַפְּלֵאִים
8 נִכְרִי בּוֹ¹¹⁸. וְכִיצַד תִּקְנַת¹¹⁹ בְּגַד זֶה? צוּבְעוּ, שְׂאֵין
9 הַצִּמְרָן וְהַפֶּשֶׁתִּים עוֹלִים בְּצִבְעֵ אֶחָד, וּמִיָּד הוּא נִכְרִי
10 לוֹ וְשׂוּמְטוֹ. וְאִם לֹא נִכְרִי - הֲרִי זֶה מִתָּר; שְׂמָא
11 נִשְׂמַט¹²⁰ וְהֵלֵךְ לוֹ, שֶׁהָרִי בִדְקָ וְלֹא מִצָּאוּ. וְכִכֵּר
12 בְּאַרְנוֹ בְּהֵלְכוֹת בַּיּוֹת אֲסוּרוֹת¹²¹, שְׂקָל אֲסוּר סְפָקוֹת
13 מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, וְלִפְיֶכָּה הִקְלוּ בְּסַפֵּק¹²².

(113) פסחים מ: (114) שנארג בו ואינו ניכר (רש"י בפסחים שם). (115) ראה למעלה הלכות רז שרק חוט, שהוא חשוב, אינו בטל. (116) פסחים שם. (117) שם. (118) אבל אם הכלאים ניכרים בו, עושים אותו מרדעת לחמור, כמבואר למעלה (תוספות שם). (119) נדה סא: (120) שם. (121) פרק יח הלכה יז. (122) ראה בכסף-משנה לפ"ט מהלכות טומאת מת הלכה יב.

14 כח. הַלּוֹקֵחַ פְּלִי צִמְרָן¹²³ מִן הַנִּכְרִי - צָרִיף לְבָדְקוֹ
15 יָפֶה יָפֶה, שְׂמָא הֵן תְּפוּרִין בְּפֶשֶׁתָן.

(123) ראה בכלאים פ"ט משנה ז.

31 ל. הַלּוֹבֵשׁ פְּלֵאִים אוֹ הַמְתַּכְפֶּסֶה בּוֹ - לוֹקֵה¹³⁵. הִיָּה
32 לְבוּשׁ¹³⁶ בְּכֵלָאִים כָּל הַיּוֹם כָּלוּ - אֵינוֹ לוֹקֵה אֶלָּא
33 אַחַת. הוֹצִיא רֹאשׁוֹ¹³⁷ מִן הַבְּגָד וְהִחְזִירוֹ, הוֹצִיא
34 רֹאשׁוֹ וְהִחְזִירוֹ¹³⁸, אָף עַל פִּי שְׂלֵא פֶשֶׁט הַבְּגָד
35 כָּלוּ¹³⁹ - הֲרִי זֶה תִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. בְּמָה
36 דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהוּא תִיב אַחַת כָּל הַיּוֹם? קְשָׁתָתְרוּ
37 בּוֹ הַתְּרָאָה אַחַת; אֲבָל אִם הִתְרוּ בּוֹ וְאַמְרוּ לוֹ: פֶּשֶׁט
38 פֶּשֶׁט¹⁴⁰, וְהוּא לְבוּשׁ בּוֹ, וְשָׁהָה כְּדִי לְפֶשֶׁט וְלִלְבֹשׁ
39 אַחַר שֶׁהִתְרוּ בּוֹ - הֲרִי זֶה תִּיב עַל כָּל שָׁהָיָה
40 וְשָׁהָיָה¹⁴¹ שֶׁהִתְרוּ בּוֹ עָלֶיהָ וְאָף עַל פִּי שְׂלֵא פֶשֶׁט.

(135) משום לא תלבש. (136) משנה במכות כא. (137) כן מפרש רבינו, מה שאמרו (שם כא:): "מחוי רב אחא בריה דרב איקא עיולי ואפוקי" (כסף-משנה). (138) ובכל פעם התרו בו (כסף-משנה). [ורבינו אליהו מלונדריש (פירושי רבינו אליהו מלונדריש ופסקיו עמ' ג) כתב: אף-על-פי שלא התרו בו אלא אחת, ועיין שם הערה 45]. (139) כלומר, אף-על-פי שבשעה כדי לפשוט וללבוש אינו חייב אלא-אם-כן היה שהות לפשוט כולו וללבוש - כל זה אינו אלא בשהה לחוד ולא עשה מעשה, אבל אם עשה מעשה והוציא

16 כט. הַרּוֹאֵה פְּלֵאִים¹²⁴ שֶׁל תּוֹרָה¹²⁵ עַל חֲבֵרוֹ¹²⁶,
17 אֶפְלוּ הִיָּה מְהֵלֵךְ בְּשׂוּק - קוֹפֵץ לוֹ וְקוֹרְעוֹ עָלָיו
18 מִיָּד¹²⁷. וְאֶפְלוּ הִיָּה רִבּוֹ¹²⁸ שֶׁלְמָדוֹ חֻקָּה. שְׂאֵין
19 כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת דוּחָה אֲסוּר לֹא תַעֲשֶׂה הַמְפָרֵשׁ
20 בַּתּוֹרָה¹²⁹. וְלָמָּה נִדְחָה בְּהִשָּׁב אֲבִדָּה¹³⁰? מִפְּנֵי שֶׁהוּא
21 לֹא שֶׁל מְמוֹן¹³¹. וְלָמָּה נִדְחָה בְּטִמְאַת מֵת¹³²?
22 הוֹאִיל וּפְרִט הַפְּתוּב וְלֹא-הִתּוֹ¹³³. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה
23 לְמָדוֹ: לְאַחֲתוֹ אֵינוֹ מְטַמֵּא, אֲבָל מְטַמֵּא הוּא לְמַת
24 מִצּוּהָ. אֲבָל דְּבַר שְׂאֲסוּרוֹ מִדְּבָרֵיהֶם - הֲרִי הוּא
25 נִדְחָה מִפְּנֵי כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת¹³⁴ כָּכָל מְקוֹם. וְאָף עַל פִּי
26 שְׂכָתוּב בַּתּוֹרָה: לֹא תִסּוּר מִן הַדְּבָר, הֲרִי לֹא זֶה
27 נִדְחָה מִפְּנֵי כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת. לְפִיכָּה, אִם הִיָּה עָלָיו
28 שְׂעֻטָּנָה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם - אֵינוֹ קוֹרְעוֹ עָלָיו בְּשׂוּק, וְאֵינוֹ
29 פּוֹשְׁטוֹ בְּשׂוּק, עַד שְׂמַגִּיעַ לְבֵיתוֹ. וְאִם הִיָּה שֶׁל תּוֹרָה
30 - פּוֹשְׁטוֹ מִיָּד.

(124) ברכות יט: (125) האסורים מדברי תורה. כן נראה בסוגיא שם. (126) [בגמרא שם: "המוצא כלאים בבגדו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יִלְקָט הַלֶּקֶט. ה) לְעֹזֵב עוֹלָלוֹת הַפָּרֶם. ו) שְׁלֵא יַעֲוִל הַפָּרֶם. ז) לְעֹזֵב פֶּרֶט הַפָּרֶם. ח) שְׁלֵא יִלְקָט פֶּרֶט הַפָּרֶם. ט) לְהַנִּיחַ שְׂכָחָה. י) שְׁלֵא יָשׁוּב לְקַחַת הַשְּׂכָחָה. יא) לְהַפְרִישׁ מֵעֶשֶׂר לְעֵנִיִּים. יב) לִתֵּן צְדָקָה כְּמִסֵּת יָד. יג) שְׁלֵא יֵאֱמָץ לְבָבוּ עַל הָעֵנִיִּים. וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלוּ בַּפְּרָקִים אֵלוּ:

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

1) יבאר שמצוה להניח פאה לעניים בסוף השדה או האילן. ודין אם עבר וקצר כל השדה ואסף כל פירות האילן. המעמר ושכח אלומה בשדה. ואם שכח מקצת קמה. מתנות עניים אלו אם יש בהן טובת הנאה לבעלים. ודין גר האמור במתנות עניים. ומאימתי מותרין כל אדם בלקט שכחה ופאה ועוללות. מתנות עניים אלו אם נוהגות בחוצה לארץ. וכמה שיעור הפאה.

10 א. הַקּוֹצֵר אֶת שְׂדֵהוּ² - לֹא יִקְצֹר אֶת כָּל הַשָּׂדֶה
11 כָּלָּה, אֲלֵא יִנְחַס³ מֵעֵט קָמָה⁴ לְעֵנִיִּים בְּסוֹף הַשָּׂדֶה⁵;
12 שְׁנֵאמַר: לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ בְּקִצְרָךְ. אַחַד הַקּוֹצֵר
13 וְאַחַד הַתּוֹלֵשׁ⁶. וְזֶה שְׁמֵנִיחַ הוּא הַנִּקְרָא פֶּאֶה.

2) כלומר, התחלת הקצירה היא המחייבת (ירושלמי) פאה פ"א ה"א), אבל לפני שהתחיל לקצור - אין עוד חיוב כלל ('אור פני מלך' להרב ניסן זק"ש). 3) ולא יקצור. פאה פ"ד מ"א: "הפאה ניתנת במחובר לקרקע", מפני ש"אמר הכתוב לא תכלה פאת שדך בקוצרך - ללמדנו [שיניחון פאה מחוברת לקרקע, וזה בקציר] (פירוש המשנה, שם). ובבבא-קמא צד, א - בכרייתא: "מצות פאה להפריש מן הקמה". 4) ואין לה שיעור (להלן הט"ו). 5) בגמר קצירו (רש"י שבת כג:). וראה להלן פ"ב הי"ב. 6) 'ספרא' פרשת קדושים פ"א ה"ב; חולין קלז, א. וירושלמי פאה פ"א ה"ד, והיינו דברים שדרכם בתלישה, אבל דברים שאין דרכם בתלישה - אין התלישה מחייבת אותם בפאה. כמו שאמרו בחולין שם, וכמו שפסק רבינו להלן פ"ד ה"ב ('פאת השולחן' בשם 'פרי חדש').

14 ב. וּכְשֶׁם שְׁמֵנִיחַ בַּשָּׂדֶה, כֶּן בְּאֵילָנוֹת⁷. כְּשֵׁאוֹסֵף אֶת
15 פְּרוֹתֵיהֶן - מִנִּיחַ מֵעֵט⁸ לְעֵנִיִּים. עֶבֶר וְקִצֵּר אֶת כָּל
16 הַשָּׂדֶה אוֹ אֶסֶף כָּל פְּרוֹת הָאֵילָן - לֹקַחַת מֵעֵט מִמָּה
17 שְׁקִצֵּר אוֹ מִמָּה שְׁאֶסֶף וְנוֹתְנוּ לְעֵנִיִּים⁹; שְׁנֵתִינְתוּ
18 מִצְוֹת עֲשֵׂה¹⁰, שְׁנֵאמַר: לְעֵנִי וְלִגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם.
19 וְאֶפְלוּ טַחֵן הַקָּמָה וְלִשׁוֹ¹¹ וְאֶפְאֵוּ פֶת¹² - הֲרִי זֶה
20 נוֹתֵן מִמֶּנּוּ פֶּאֶה לְעֵנִיִּים.

7) כן מבואר מן המשנה פאה פ"ד מ"א: "כדלית ובדקל". ובירושלמי שם אמרו: "אילנות מנין? - תלמוד לומר: שדך". וכנראה מדברי רבינו שחיובם מן התורה, ולא כדעת הר"ש (פאה פ"א מ"ד) שמן התורה אינו חייב אלא בדגן תירוש ויצהר בלבד. 8) במחובר. עי' 'ירושלמי' פאה פ"ד ה"א. ועי' להלן פ"ב הט"ו. 9) בבא-קמא צד, א. וממה שכתב רבינו 'ונותנו', וגם להלן כתב "שנתיתנו", נראה שכיון שכבר עבר ואסף הפאה אינו יוצא ידי חובתו

ראשו - חייב, אף-על-פי שלא פשט כולו. 140) במשנה שם: "אמרו לו אל תלבש אל תלבש, והוא פושט ולובש, חייב על כל אחת ואחת", אולם בסוגיא שם, אמר רב אשי לאו דוקא פושט ולובש, אלא אפילו שהה כדי לפשוט וללבוש חייב, וכן פסק רבינו. לפיכך כתב בהתראת העדים: "אמרו לו פשוט פשוט". 141) ואף-על-פי שלא עשה מעשה בכל פעם, חייב הוא על כל התראה והתראה - מאחר שהיה בידו לתקן להסיר האיסור מעליו, בכל פעם שמתרים בו, חשוב כעושה מעשה הלבישה, וכן כתב הריטב"א שם בשם התוספות, והביא ראייה מהסוגיא בברכות כ. (שהבאנו למעלה הלכה כט) שמה שאינו פושט בגד כלאים וממשיך להתכסות בו, הרי הוא "קום ועשה".

1 לֹא. הַמְלַבֵּשׁ אֶת חֲבֵרוֹ פְּלֵאִים: אִם הָיָה הַלּוֹבֵשׁ
2 מְזִיד - הַלּוֹבֵשׁ לֹוּקָה¹⁴², וְהַמְלַבֵּשׁ עוֹבֵר מִשׁוּם
3 וְלִפְנֵי עֹנֵר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל¹⁴³; וְאִם לֹא יָדַע הַלּוֹבֵשׁ
4 שֶׁהַפְּגֵד הוּא פְּלֵאִים, וְהָיָה הַמְלַבֵּשׁ מְזִיד - הַמְלַבֵּשׁ
5 לֹוּקָה¹⁴⁴, וְהַלּוֹבֵשׁ פְּטוּר.

142) שהיה לו לפשוט מיד, ושהייה חשובה כלבישה אף-על-פי שלא עשה מעשה, ולפיכך לוקה כמו שביארנו בהלכה הקודמת. ועוד שהוא כמסייע למלביש, שמזמין לו את עצמו להלבישו ומסייע כעושה מעשה (כסף-משנה). 143) ועל לאו זה אינו לוקה, שהוא לאו שבכללות. והמלביש אינו לוקה על "לא תלבש" קרי "לא תלביש", כדלהלן, - שלעולם אין לוקין על פסוק זה אלא מלקות אחת: כשלוקה הלובש - אינו לוקה המלביש, ורק כשאין הלובש לוקה, כגון בשוגג, - לוקה המלביש, כדלהלן (כסף-משנה). 144) משום "לא תלבש", קרי "לא תלביש". [ומקור דברי רבינו בתוספתא מכות פרק ג (הוצאת צוקר מנדל עמ' 244"32): "המלביש את חבירו כלאים המטמא את הנזיר אף-על-פי שהמלביש מזיד (חייב - כצ"ל) והמטמא מזיד (חייב) פטור, אם היה לובש מזיד ומטמא (= ומיטמא) מזיד (חייב פטור) (היו) שניהם (שוגגין) (פטור) (פטורין)". כן צריך להגיה בתוספתא הנ"ל (ע"פ כתב-יד עהרפורט ווינה ודפוס ראשון), ראה בפירושי ר' אליהו מלונדריש עמ' ד הערה 65].

6 לֵב. כִּהְנִיחַ שְׁלֵבָשׁוֹ¹⁴⁵ בְּגָדֵי כִּהְנִיחַ שְׁלֵא בְּשַׁעַת
7 עֲבוּדָה, אֶפְלוּ בַּמִּקְדָּשׁ - לֹוּקִין, מִפְּנֵי הָאֲבִנַּת שֶׁהוּא
8 פְּלֵאִים¹⁴⁶; וְלֹא הִתְרוּ בוֹ אֲלֵא בְּשַׁעַת עֲבוּדָה, שֶׁהִיא
9 מִצְוֹת עֲשֵׂה, בְּצִיּוּת.

145) ערכין ג: ושם מבואר שאפילו במקדש לוקין על כלאים שלא בשעת עבודה (כסף-משנה). 146) ראה בפ"ח מהלכות כלי המקדש הלכות א-ב.

סִלְקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת פְּלֵאִים בְּסִיעָתָא דְשִׁמְיָא.

הַלְכוֹת מִתְּנוֹת עֵנִיִּים

יֵשׁ בְּכָלֵלָן שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת. שְׁבַע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֵׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: א) לְהַנִּיחַ פֶּאֶה. ב) שְׁלֵא יִכְלֶה אוֹתָהּ. ג) לְהַנִּיחַ לֶקֶט. ד) שְׁלֵא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט' אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 לְעֵנִיִּים; שְׁנֵאֲמַר: לַגֵּר לִיתוֹם וְלֹאֲלִמְנָה יִהְיֶה - זו
17 מִצְוֹת עֲשֵׂה. הָא לְמִדְתָּ, שְׂכָלָן מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה
18 הַנִּתְּקָ לַעֲשֵׂה הֵן¹⁹, וְאִם לֹא קִיַּם עֲשֵׂה שְׂפָהֵן - לֹקְהָ.

18) להלן פ"ה הי"ד, כתב רבינו: "שני עמרים - שכחה, ושלושה אינם שכחה". ואם כן "אלומה אחת" שכתב כאן - לאו דוקא (ועי' 'אור פני מלך'). (19) זה לשון רבינו ב'ספר המצוות' (לא-תעשה ריד): "ודע, שכלל הוא אצלנו שכל מצוות לא-תעשה שיש בה קיום עשה, כל זמן שקיים עשה שבה - אינו לוקה, ואם לא יקימנו לוקה. כגון הפאה - שאם קצרה, לא יתחייב מלקות בזמן שיקצור אלא יכול ליתנה שבלים. וכן אם דש את החיטים וטחנן ולשן - נותן מן העיסה שיעור מה שהיה חייב בו מן הפאה, אבל אם אירע שאבדו אותן החיטים לגמרי או שנשרפו - הרי זה לוקה, כיון שלא קיים 'עשה' שבה, כל-שכן אם ביטלו בידו, כגון שאכל את כל אותן החיטים. ואל תחשוב שאמרם בגמרא מכות: "אנו אין לנו אלא זאת ועוד אחרת" ונתקיים שאותה האחרת היא הפאה, שמשמע שלא יהא דין זה אלא בפאה בלבד. - לא, אלא ענין "אחרת" רצונו לומר: הפאה וכל מה שדינו כדין הפאה, לפי שהפרט והלקט והשכחה והעוללות, כל אחד מהם הוא לאו שיש בו מעשה, ואפשר בו מה שאפשר בפאה מענין קיימו ולא קיימו או ביטלו ולא ביטלו, לפי שהכתוב שממנו למדנו לפאה שיש בה קיום 'עשה' הוא אמרו יתעלה: לעני ולגר תעזוב אותם - וזה נאמר בפאה ובלקט ובפרט ובעוללות, אמר "לא תכלה פאת שדך, ולקט קצירך לא תלקט, וכרמך לא תעולל, ופרט כרמך לא תלקט, לעני ולגר תעזוב אותם". ואמר עוד בעומר השכחה "לא תשוב לקחתו, לגר וליתום ולא למנה יהיה", וכיון שמצאנו לשון הגמרא שהפאה היא לאו שניתק ל'עשה', ולמדו על 'עשה' שבה ממה שאמר "לעני ולגר תעזוב אותם", משמע שכל אלו חמשת הלאוין - לאו שניתק לעשה".

19 ו. פֶּשֶׁם שֶׁהַשְּׂכָחָה בְּעֵמְרִים, כֶּפֶךָ הִיא בְּקָמָה²⁰. אִם
20 שְׂכַח מְקַצֵּת הַקָּמָה וְלֹא קָצְרָהּ - הֲרִי זוֹ לְעֵנִיִּים.
21 וְכִשֵּׁם שֶׁהַשְּׂכָחָה בְּתַבּוּאָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, כֶּפֶךָ יֵשׁ שְׂכָחָה
22 לְאֵילָנוֹת פֶּלֶן²¹; שְׁנֵאֲמַר: כִּי תַחֲבֹט זֵיתָךְ לֹא תִפְאֵר
23 אַחֲרֶיךָ²², וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר הָאֵילָנוֹת²³.

20) פאה פ"ו מ"ז. וביספרי' פרשת כ"תצא דורש "בשדה, לרבות שכחת קמה". וכן מפורש ב'ירושלמי', עי' ר"ש בפירושו לפאה פ"ד מ"ו. (21) [נראה מדברי רבינו, שכל האילנות חייבים בשכחה, ואין בהם הכלל האמור בפאה (פ"א מ"ד, ולהלן פ"ב ה"א) שאילן שאין לקיטתו כאחת - אינו חייב בה. ואין כן דעת הרשב"א בקידושין ב, ב - ד"ה אתרוג, והגרע"א. ועי' 'משנה ראשונה' בפאה שם, וביאור פני מלך']. (22) ואמרו בחולין קלא, ב: "אחריך, זו שכחה". (23) לומדים מזית (חולין, שם).

24 ז. נִמְצְאָתָ לְמַד, שְׂאֲרַבַּע מִתְּנוֹת לְעֵנִיִּים בְּפָרֶם²⁴:
25 הַפֶּרֶט וְהָעוֹלָלוֹת וְהַפֶּאֶה וְהַשְּׂכָחָה. וְשִׁלֵּשׁ מִתְּנוֹת
26 בְּתַבּוּאָה²⁵: הַלֶּקֶט וְהַשְּׂכָחָה וְהַפֶּאֶה. וּשְׁתֵּים
27 בְּאֵילָנוֹת²⁶: הַשְּׂכָחָה וְהַפֶּאֶה.

ב"עזיבה" בלבד, אלא צריך ליתן, וראה להלן פ"ב הלכות ט"טז ('אור פני מלך'). (10) כן כתב ב'ספר המצוות' ('עשה' קכ) "והוא אמרו יתעלה, תעזוב אותם, אחר שהזכיר הפאה. וכבר נתבאר בגמרא מכות (טז): שהפאה היא לאו שניתק לעשה. הלאו - הוא אמרו לא תכלה פאת שדך, והעשה - הוא אמרו לעני ולגר תעזוב אותם". וכן כתב שם לא-תעשה רי: "ולאו זה ניתק לעשה, לפי שאם עבר וקצר כל הזרוע, יתן לעניים כשיעור הפאה מן הקציר, והוא אמרו לעני ולגר תעזוב אותם, כמו שביארנו במצוות-עשה". (11) כרבי ישמעאל שאמר (בבא-קמא שם): "ואף מפריש מן העיסה". והלכה כדבריו, מפני שהסוגיא שם סוברת כמותו. ואמרו שם, שטעמו משום שנאמר פעמיים בתורה "תעזוב" בפאה, ללמד שאפילו לאחר ששינה את הפאה - מחויב הוא לעזבה לעניים. (12) רבי ישמעאל לא הזכיר אלא "מפריש מן העיסה", אבל הואיל ולרבי ישמעאל נתרבתה העיסה מ"תעזוב" (ראה למעלה) - סובר רבינו שאין לחלק בין עיסה לפת אפויה, ואף היא חייבת.

1 ג. אָבֵד כָּל הַקְּצִיר¹³ שֶׁקָּצַר אוֹ נִשְׂרַף קִדְּם שְׁנִתְּנָן
2 הַפֶּאֶה - הֲרִי זֶה לֹקְהָ; שְׂהַרִי עֵבֶר עַל מִצְוֹת לֹא
3 תַעֲשֶׂה, וְאִינוּ יוֹכֵל לְקַיֵּם עֲשֵׂה שְׂפָה שְׁנִתְּקָ לוֹ.

13) במכות שם אמרו שלרבי יוחנן הסובר "ביטלו ולא ביטלו" (היינו שאינו לוקה בעבר על לאו הניתק ל'עשה' אלא אם ביטל את ה'עשה' בידים) - מדובר כאן כשאכל הוא עצמו את העיסה. ומכיון שרבינו כתב: "אבד כל הקציר שקצר או נשרף", נראה שסובר כדעת ריש לקיש שם שאמר: "קיימו ולא קיימו" (היינו, שאפילו אם לא ביטל ה'עשה' בידים אלא לא קיימו - לוקה). וכן כתב ב'ספר המצוות' (לא-תעשה ריד), ראה להלן ה"ה. וראה בפט"ז מהל' סנהדרין ה"ד, ובכסף-משנה שם. ועוד שם בפ"ח ה"ב.

4 ד. וְכֵן פֶּלֶקֶט, בְּשִׁקּוּצָרָה¹⁴ וּמְאֵלִם¹⁵ - לֹא יִלְקֵט
5 הַשְּׂבָלִים הַנוֹפְלוֹת בְּשַׁעַת הַקְּצִיר, אֲלֵא יִנְיָחֵם
6 לְעֵנִיִּים; שְׁנֵאֲמַר: וְלִקֵּט קְצִירָךְ לֹא תִלְקֵט. עֵבֶר
7 וְלִקְטוֹן, אֲפִלּוּ טַחֵן וְאָפֵה¹⁶ - נֹתֵן לְעֵנִיִּים; שְׁנֵאֲמַר:
8 לְעֵנִי וְלַגֵּר תַעֲזוֹב אֹתָם¹⁷. אָבֵדוּ אוֹ נִשְׂרָפוּ אַחֲרַי
9 שְׁלִקְטָן קִדְּם שְׁנִתְּנָן לְעֵנִיִּים - לֹקְהָ.

14) "זה הנופל מתוך המגל בשעת קצירה" (להלן פ"ד ה"א). (15) כלומר, או מאלם. זה "הנופל מתוך ידו כשמקבץ השבלים ויקצור" (שם). (16) ראה למעלה ה"ב. (17) כן כתב ב'ספר המצוות' ('עשה' קכא). "ולקט קצירך וכו' וגם זה לאו שניתק לעשה, כמו שנתבאר במסכת מכות לגבי פאה". וחזרו על זה עוד שם בלא-תעשה ריא, וראה בהלכה הסמוכה.

10 ה. וְכֵן בְּפֶרֶט שְׁנִפְרֵט מִן הָעֵנְבִים בְּשַׁעַת הַבְּצִירָה,
11 וְכֵן בְּעוֹלָלוֹת; שְׁנֵאֲמַר: וְכִרְמֶךָ לֹא תַעֲוִלֵל, וּפְרֵט
12 פְּרִמְךָ לֹא תִלְקֵט, לְעֵנִי וְלַגֵּר תַעֲזוֹב אֹתָם. וְכֵן הַמַּעֲמָר
13 וְשִׂכַח אֲלִמָּה אַחַת¹⁸ בְּשָׂדֶה - הֲרִי זֶה לֹא יִקְחָנָה;
14 שְׁנֵאֲמַר: וְשִׂכַחְתָּ עִמָּר בְּשָׂדֶה, לֹא תִשׁוּב לְקַחְתָּו.
15 עֵבֶר וְלִקְחוֹ, אֲפִלּוּ טַחֵנוּ וְאָפֵאוּ - הֲרִי זֶה נֹתְנָו

קנב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט' אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מתנות (= זרוע ולחיים וקיבה) דלא טבלי (אינם אוסרים כל הבהמה לפני הרמתם), ותניא וכו' ואם אין שם כהן מעלין אותן בדמים ואוכלן מפני הפסד כהן, שאני מתנות כהונה דנתינה כתיבה ביה".

18 יא. מאימתי⁴⁰ מתרין כל אדם בלקט? ⁴¹ משיפנסו
19 המלקטים שניים וילקטו אחר מלקטים הראשונים⁴²
20 ויצאו. מאימתי מתרין כל אדם בפרי ובעוללות⁴³?
21 משיהלכו העניים בפרי ויבואו. הנשאך אחרי כן -
22 מתר לכל אדם. מאימתי מתרין כל אדם בשכחה של
23 זיתים?⁴⁴ בארץ ישראל⁴⁵, אם שכח אותה בראש
24 הזית⁴⁶ - הרי זה מתר בה מראש הדש פסלו, שהוא
25 זמן רביעה שניה בפשה אפילה⁴⁷. אבל צפורי
26 זיתים⁴⁸ ששכחן תחת האילן - הרי זה מתר בהן
27 משיפסקו העניים מלחזר אחריהן.

(40 פאה פ"ח מ"א. 41) [מתוך סמיכות הלכה זו להלכה הקודמת, נראה שרבינו מפרש שההיתר הוא משום "לעני ולגר תעזוב אותם, ולא לעורבים ולא לעטלפים", וכן כתב בפירוש המשנה שם. ואף-על-פי שבבבלי בבא-מציעא כא, ב - אמרו שהטעם הוא משום יאוש בעלים, שהעניים נתייאשו מהלקט - פסק כדעת הירושלמי בפאה שם, שהביאו למשנה זו את הברייתא של רבי שמעון בן יוחאי "לעני ולגר תעזוב אותם, ולא לעורבים ולא לעטלפים". ונראה שם שהם של בעל השדה]. (42) במשנה שם: "משליכו בה הנמושות". וכפירושו של ריש לקיש (בבא-מציעא שם) "לקוטי בתר לקוטי", וגם רבי יוחנן שם אינו חולק עליו, עי' בכסף משנה וביפירוש המשנה לפאה שם. (43) משנה, שם. (44) שם: "ובזיתים משתרד רביעה שניה". ואין הכוונה אלא להוציא פרי ולקט ועוללות שאינם באילנות, אבל לא בא למעט פאה, שהרי אף היא נוהגת בזיתים. (45) ראה להלן הי"ד, שמדרבנן נוהגות מתנות עניים גם בחוצה לארץ. וראה להלן. (46) שאם שכח על הארץ, הרי זה מותר משיפסקו העניים, כדלהלן. וראה להלן הי"ב. (47) כן כתב גם בפירוש המשנה שם: "ורביעה שניה, המטר השני בזמן הרביעה השניה מן השנה. והשאלו כמו כן שם הרביעה לזמן הסתיו, לפי שהוא מגדל הצמחים ויוציאם מבטן הארץ כמעשה הבעל בנקיבה, והוא גזור ממלת תרביע, וכן אמרו (תענית ו): מטרא בעלה דארעא. וזמן רביעה שניה בארץ הצבי (= בארץ ישראל) בשנה המבכרת הוא בי"ז במרחשון, ובשנה הבינונית בכ"ג במרחשון, ובשנה המאוחרת ברי"ח כסליו, ומה שירד מן הגשם קודם י"ז מרחשון הוא ממטרות החורף לא מתחילת הסתיו, כל זה בארץ ישראל, ועליו נאמר הדבר". וראה מה שכתב בכסף משנה ליישב דברי רבינו עם הסוגיא בתענית ו, א, ו, ב. (48) ראה להלן הי"ב.

28 יב. פל זמן⁴⁹ שיש לעני לטל שכחת הזיתים
29 המנחות בארץ תחת האילנות⁵⁰ - נוטל, ואף על פי
30 שפבר התר פל אדם בשכחה שבראש האילן⁵¹. וכל
31 זמן שיש לו לטל שכחה שבראש האילן - נוטל,
32 ואף על פי שעדין אין לו שכחה תחתיו⁵².

(24 חולין שם, ותוספתא פאה פ"ב. 25) שלא שייך בה עוללות, כמבואר להלן פ"ד הי"ז. ועיי"ש הכ"א. (26) שאין בהם לא לקט ולא פרט ולא עוללות. וב'תוספות' (חולין שם, ד"ה גמר) שאלו: "אף-על-פי שלענין עוללות אין ללמוד זית מכרם בגזירה-שוה' 'אחריך אחריך', שאין בו לא כתף ולא נטף - למה לא נלמוד לענין פרט בגזירה-שוה' זו?".

1 ח. פל מתנות עניים אלו²⁷ - אין בהן טובת הנגיה
2 לבעלים²⁸, אלא העניים באין ונוטלין אותן על פרחן
3 של בעלים²⁹. ואפלו עני שבישראל - מוציאין אותן
4 מידו³⁰.

(27 שם. 28) שבידו לתתם לכל מי שירצה. (29) שהרי לא נאמרה בהם לשון "נתינה" אלא "תעזוב" - לשון עזיבה (שם): בניגוד לתרומות ומעשרות שנאמרה בהן נתינה, שנותנן לכל מי שירצה (פי"ב מהל' תרומות הט"ו). (30) שנאמר (ויקרא כג, כב) "ולקט קצירך לא תלקט, לעני ולגר תעזוב אותם", ודרשו חכמים (שם): "לא תלקט לעני - להזהיר עני על שלו", שגם העני אסור לו ללקט מן הלקט של שדהו.

5 ט. פל גר האומר במתנות עניים³¹ - אינו אלא גר
6 צדק³². שהרי הוא אומר במעשר שני³³: ופא הלוי
7 והגר; מה הלוי בן ברית, אף הגר בן ברית³⁴. ואף
8 על פי כן, אין מונעין³⁵ עניי עובדי פוכבים ומזלות
9 ממתנות אלו, אלא באין בכלל עניי ישראל ונוטלין
10 אותן, מפני דרכי שלום³⁶.

(31) "לעני ולגר תעזוב". (32) ולא גר תושב (פאת השולחן). (33) בנוסח אחר כתב-יד "במעשר עני", וכן נכון (מעשה רוקח). (34) 'ספרא' פ' קדושים פ"ד ה"ה. (35) משנה, גיטין נט, ב: "אין ממחין ביד עניי נכרים בלקט שכחה ופאה מפני דרכי שלום". (36) אבל אם באו לבדם אין כאן דרכי שלום, שהרי יכול לומר להם: חכו עד שיבואו עניי ישראל (רדב"ן). [וראה בפ"י מהל' עבודה זרה ה"ה].

11 י. נאמר במתנות עניים: לעני ולגר תעזוב אתם - פל
12 זמן שהעניים תובעין אותן. פסקו העניים לבקש
13 ולחזר עליהם - הרי הנשאך מהן מתר לכל אדם³⁷;
14 שאין גופו קדוש פתומות³⁸. ואינו חיב לתן לתן
15 דמיהן; שלא נאמר בהן זמן לעניים³⁹, אלא
16 'תעזוב אתם'. ואינו מצוה לעזוב אותן לחיה
17 ולעופות, אלא לעניים, ונהרי אין עניים.

(37) כנראה שהכוונה שיותר גם לבעל השדה, וראה להלן. (38) כן הוא בחולין קלד, ב: "לוי זרע בכושר (= שם מקום - רש"י) ולא הו עניים למישקל לקט, אתא לקמיה דרב ששת, אמר ליה: לעני ולגר תעזוב אותם, ולא לעורבים ולא לעטלפים. מיתיבי: אין מביאין תרומה לא מגורן לעיר ולא ממדבר לישוב, ואם אין שם כהן, שוכר פרה ומביאה - מפני הפסד תרומה, שאני תרומה דטבלה". (39) שם: "והרי

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום א' ג' אדר ב' - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 שְׁעוֹרֵי רַמְבַּ"ם פְּרָק א' לַיּוֹם - יוֹם א' ג' אֲדָר ב' - סֵפֶר עֲבוּדָה - הַלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ קִנְג
13 אָבָל מִדְּבָרֵיהֶם אֵין פְּחוּת מֵאֶחָד מִשְׁשִׁים⁵⁷, בֵּין
14 בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ⁵⁸. וּמוֹסֵף עַל הָאֶחָד
15 מִשְׁשִׁים לְפִי גִדְל הַשְּׂדֵה⁵⁹, וְלִפִּי רֹב הָעֲנָיִים⁶⁰, וְלִפִּי
16 בְּרֶפֶת הַזֶּרַע. בִּיצֵד? שְׂדֵה שְׂהִיא קִטְנָה בְּיוֹתֵר, שְׂאֵם
17 הַנֵּיחַ מִמֶּנָּה אֶחָד מִשְׁשִׁים אֵינוֹ מוֹעִיל לְעֲנִי - הָרִי
18 זֶה מוֹסֵף עַל הַשְּׁעוֹר. וְכֵן אִם הָיוּ הָעֲנָיִים מְרַבֵּין
19 - מוֹסֵף. וְאִם זֶרַע מְעוֹט וְאֶסֶף הַרְבֵּה⁶¹, שְׂהָרִי
20 נִתְבָּרֵךְ - מוֹסֵף לְפִי הַבְּרָכָה. וְכֵן הַמוֹסֵף עַל
21 הַפָּאָה - מוֹסֵף לֹא שְׂכָר⁶². וְאֵין לְתוֹסֶפֶת זֹאת
22 שְׁעוֹר⁶³.

56 פאה פ"א מ"א, וחולין שם. 57 פאה שם, מ"ב.
58 חולין, שם. 59 פאה, שם. 60 שם: לפי רוב העונה, וכתב בפי"מ שם: "יש מי שיקרא ענוה בוי"ו; ופירושו מה שתענה הארץ אם זרע רב או מעט".
61 בפירוש המשנה כתב: "והענינים מועטין". אבל כאן השמיט זאת, שהרי אם היו הענינים מרובים, יש להוסיף יותר ויותר, בשנתברך בזרע רב. 62 כיון שיש מצוה בהוספתו, כמפורש ב"ירושלמי" פאה פ"א ה"א.
63 "ירושלמי" שם: "הפאה אין לה שיעור מלמעלה". וכן אמרו (נדרים ו:): "שאם רצה לעשות כל שדהו (= לאחור שהתחיל לקצור, ראה להלן פ"ב הי"א) פאה - עושה".

49 כן מפרש רבינו מה שאמרו בפאה פ"ז מ"ב: "כל זמן שיש לו תחתיו, יש לו בראשו". 50 עד שלא פסקו הענינים מלחזור אחריה, ראה למעלה. 51 היינו אחר זמן רביעה שניה בשנה אפילה, כמבואר למעלה. 52 שעדיין לא פסקו הענינים מלחזור אחריה.

1 יג. מתנות עניים שפשוטה שאין הענינים מקפידים
2 עליהן - הרי הן של בעל השדה⁵³, ואף על פי
3 שעדיין לא פסקו הענינים מלחזור על מתנותיהם.

53 "ירושלמי" פאה פ"ח ה"א.

4 יד. כל מתנות הענינים האלו אינן נוהגות מן
5 התורה אלא בארץ ישראל⁵⁴, בתרומות ומעשרות.
6 הרי הפתוב אומר: ובקצרכם את קציר ארצכם,
7 כי תקצר קצירך השדה. וכבר נתפרש בגמרא,
8 שהפאה נוהגת בחוצה לארץ מדבריהם⁵⁵. ויראה
9 לי, שהוא הדין לשאר מתנות עניים אלו, שכלן
10 נוהגות בחוצה לארץ מדבריהם.

54 שכל מצוה התלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ (קידושין לו:), ועוד שהרי מפורש בפסוק "ארצכם" ו"בשדך", כמו שמבאר. 55 כן מפורש בחולין קלז, ב: "התם בארץ, הכא בחו"ל", ועי' כסף-משנה.

11 טו. כמה הוא שיעור הפאה? מן התורה אין לה

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - ג' ט' אדר ב' תשע"ו

2 שקלים פרק ה משנה א. 3 הוא גביני כרוז הנזכר במשנה שם, ותפקידו מבואר להלן בהלכה ב. 4 שם: "בן גבר על נעילת שערים", ותפקידו מבואר בהלכה ג. 5 שם: "בן בבי על הפקיע". וכן פירושו לפי מסקנת הגמרא ביומא כג. (ועיין ראב"ד וכסף-משנה). תפקידו מבואר בהלכה ד. 6 שם: "הוגרוס בן לוי על השיר". תפקידו מבואר בהלכה ה. 7 שם: "בן ארזה על הצלצל". וכשהקיש על הצלצל, היה סימן ללויים לפתוח בשיר (תפארת ישראל. וראה להלן פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז). ועיין להלן הלכה ז. 8 שם: "מתתיה בן שמואל על הפייסות". ויבואר להלן בהלכה ח. 9 שם: "פתחיה על הקינים". תפקידו מבואר להלן בהלכה ט. 10 שם: "יוחנן בן פנחס על החותמות". תפקידו מבואר להלן בהלכה י. 11 שם: "אחיה על הנסכים". תפקידו מבואר להלן בהלכה יב. 12 שם: "בן אחיה על חולי מעיים". תפקידו מבואר להלן בהלכה יד. 13 שם: "נחוניא חופר שיחין". תפקידו מבואר להלן בהלכה טו. 14 שם: "בית גרמו על מעשה לחם הפנים". תפקידו מבואר להלן שם. 15 שם: "בית אבטינס על מעשה הקטורת". תפקידו מבואר להלן שם. 16 שם: "אלעזר על הפרוכת". תפקידו מבואר

יום א' ג' אדר ב' ה'תשע"ו

הלכות כלי המקדש

והעובדים בו

פרק שביעי

1 בו יבאר רבינו שחמשה עשר ממונים היו במקדש, ועל מה היו ממונים.

23 א. חמשה עשר ממניין היו במקדש², וכן ממנינים
24 לעולם על כל דבר מחמשה עשר דברים אלו ממנה
25 אחד. ואלו הן: א) על הזמנים³. ב) על נעילת
26 שערים⁴. ג) על השומרים⁵. ד) על המשוררים⁶. ה)
27 על הצלצל עם שאר כלי שיר⁷. ו) על הפייסות⁸. ז)
28 על הקינים⁹. ח) על החותמות¹⁰. ט) על הנסכים¹¹.
29 י) על החולין¹². יא) על המים¹³. יב) על מעשה
30 לחם הפנים¹⁴. יג) על מעשה הקטרת¹⁵. יד) על
31 מעשה הפרכת¹⁶. טו) על מעשה בגדי כהנה¹⁷.

25 תוֹקְעִין לְכָל מוֹסֵף וּמוֹסֵף בְּפָנָיו עֲצֻמוֹ, אֲלֵא תוֹקְעִין
26 תִּשַׁע בַּלְבָּד לְכָל הַמוֹסְפִין.³³

להלן בהלכה טז. (17) שם: "ופנחס המלביש". תפקידו
מבואר להלן בהלכה כ.

(26) להלן הלכה ז, כתב רבינו שזה שעל הצלצל ממונה על
כל המשוררים בכלי שיר, וצריך עיון (יריעו"ש).
(27) סוכה שם במשנה. (28) כלומר, תשע פעמים תר"ת
(=תקיעה, תרועה, תקיעה). (29) תקיעה, תרועה ותקיעה,
כמבואר למעלה הלכה ג. (30) שערי העזרה.
(31) ש"כשהיו מנסכין את נסכי התמיד, הלויים אומרים
בשיר, ושלושה פרקים היו בשיר שהיו מפסיקין בו ותוקעין
הכהנים בחצוצרות" (רש"י שם). וראה להלן פ"ו מהלכות
תמידין ומוספין הלכה ז. (32) כלומר, שלשה קרבנות
מוסף, בשביל שבת, ראש-חודש וראש-השנה. (33) בסוכה
נה. בברייתא: "יכול כשם שתוקעין על [המוסף] שבת בפני
עצמו, ועל [מוסף] ראש-חודש בפני עצמו, כך יהיו תוקעין
על כל מוסף ומוסף? תלמוד-לומר [וביום שמחתכם
ובמועדיכם] ובראשי חדשיכם [ותקעתם], הוקשו כל
החדשים כולם זה לזה [שתקיעותיהם שוות]. רב אשי אמר,
כתוב חדשכם [חסר יו"ד], וכתוב ובראשי. ואיזה חודש
שיש לו שני ראשין, זה ראש-השנה (=ראש-חודש וראש-
השנה) ואמר רחמנא חדשכם חד הוא". [ומסתבר שתוקעים
תשע תקיעות על מוסף של שבת, שקרב ראשון, מפני שהוא
תדיר, כמבואר להלן פ"ט מהלכות תמידין ומוספין הלכה
ב].

27 ו. פְּעֵרֵב שֶׁבֶת מוֹסְפִין שִׁשׁ³⁴: שֶׁלֶשׁ לְהִבְטִיל אֶת
28 הָעַם מִן הַמְּלֵאכָה³⁵, וְשֶׁלֶשׁ לְהִבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ
29 לְחֵלָל³⁶. וּבִרְגֵל מוֹסְפִין שֶׁלֶשׁ לְפִתִּיחַת שַׁעַר
30 הַתְּחִתּוֹן³⁷, וְהוּא שַׁעַר עֲזַרְת נָשִׁים, וְשֶׁלֶשׁ לְפִתִּיחַת
31 שַׁעַר הָעֲלִיּוֹן³⁸, הוּא שַׁעַר נִגְנוֹר. וְלָמָּה נִקְרָא שַׁעַר
32 עֲלִיּוֹן? לְפִי שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵעֲזַרְת נָשִׁים. וְכֵן תוֹקְעִין
33 שֶׁלֶשׁ לְמַלּוֹי הַיּוֹם³⁹ שֶׁמְנַסְכִּין בְּחָג. וְאִין תוֹקְעִים
34 לְמַלּוֹי הַיּוֹם בְּשֶׁבֶת⁴⁰. וְתוֹקְעִין שֶׁלֶשׁ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ
35 בְּשַׁעַר שֶׁמְנַסְכִּין הַיּוֹם. וְכָל הַתּוֹקְעִים שֶׁתּוֹקְעִים עַל
36 הַקְּרָבָנוֹת - מִתַּחַת יָד זֶה שֶׁעַל הַמְּשׁוֹרְרִים וּבְרִשְׁוֹתוֹ.
37 וְכָל אֵלּוּ הַתּוֹקְעוֹת בְּחֻצּוֹת הַיָּד⁴¹.

(34) שם במשנה. [וראה בספרי "זמנים" עמ' רז, שאף-על-
פי שתוקעים גם בגבולין - עיקרן של תקיעות אלו אינו אלא
במקדש]. (35) שם במשנה. ועיין בשבת קיד: שכהנים
זריזים הם (בקיאים הם בכל, ואין צריכים סימן, שכתוב
בהם יורו משפטיך ליעקב - רש"י) והתקיעות היו בשביל
העם שבירושלים. ובשבת לה: מבואר שתקיעה ראשונה
לבטל העם שבשדות. תקיעה שנייה, נסתלקו התריסין
ונגעלו החנויות. תקיעה שלישית, סילק המסלק והטמין
המטמין את החמין והדליקו את הנרות. וכן הוא בדברי
רבינו פ"ה מהלכות שבת הלכה יא. (36) שם במשנה. היינו
אחר ש"שוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת
בתנור, תוקע ומריע ותוקע ושובת" (הלכות שבת שם).
(37) בסוכה שם: "שלש לשער התחתון". ופירש רש"י שזהו
מה ששינוי במשנה (שם נא): "הגינו לעזרה (=לעזרת
נשים) תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש שאז פתחו את

1 ב. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמְּמַנִּים אֵלָיו - תַּחַת יָדוֹ אֲנָשִׁים
2 הַרְבֵּה, כְּדִי לְהַכִּין הַמְּלֵאכָה שֶׁהוּא מְמַנֶּה עָלֶיהָ¹⁸. זֶה
3 שֶׁעַל הַזְּמַנִּים - הוּא וְאֲנָשָׁיו מְשַׁמְרִים אֶת הַזְּמַנִּים.
4 פִּיּוֹן שֶׁיִּגְיַע עֵת הַקְּרָבָן מְכַרְזֵי הוּא אוֹ אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו
5 בְּרִשְׁוֹתוֹ וְאוֹמֵר: עֲמְדוּ כְּהֵנִים לְעִבּוּדָה¹⁹, וְלִוְיִם
6 לְדוּכָן²⁰, וְיִשְׂרָאֵל לְמַעַמְד. וְכִיּוֹן שֶׁיִּשְׁמַע קוֹלוֹ יָבוֹא
7 כָּל אֶחָד לְמַלְאכָתוֹ.

(18) שעל כן נקראו ממונים, שהיו ממונים על אנשים אחרים.
(19) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א, ובבלי יומא כ:
(20) אף-על-פי שזמן הלויים לעמוד על הדוכן לומר שירה,
הוא בשעת ניסוך היין, כמבואר בפ"ו מהלכות תמידין
ומוספין הלכה ה, והוא בגמר התמיד, בכל זאת היו עומדים
בשורה עם הכהנים (יריעות שלמה).

8 ג. זֶה שֶׁעַל נְעִילַת שַׁעֲרִים - עַל פִּיּוֹ נוֹעֲלִין וְעַל פִּיּוֹ
9 פּוֹתְחִין²¹, וְאִין הַתּוֹקְעִין תּוֹקְעִין בְּכָל יוֹם לְפִתִּיחַת
10 הַשַּׁעֲרִים²² אֲלֵא בְּרִשְׁוֹתוֹ. וְכָל יוֹם תּוֹקְעִין בְּמִקְדָּשׁ
11 שֶׁלֶשׁ תּוֹקְעוֹת לְפִתִּיחַת הַשַּׁעֲרִים: תּוֹקְעֵה תְּרוּעָה
12 וְתּוֹקְעֵה.

(21) במשנה שקלים שם: "על נעילת שערים", ורבינו הוסיף
שהיה ממונה גם על פתיחת שערים, וכן פירשו שם הרא"ש
והרע"ב: "לנעול שערים (בערב) ולפתחם בבוקר". [ואף-
על-פי שהפתיחה קודמת לנעילה - הקדים רבינו הנעילה
לפתיחה, לפי שהלילה קודם ליום. ובכל מעת לעת, קדמה
הנעילה בלילה לפתיחה בבוקר שלאחריו, וכמו שהדגישו
הרא"ש והרע"ב, ועיין ביריעות שלמה]. (22) סוכה נג:
במשנה.

13 ד. זֶה שֶׁעַל הַשּׁוֹמְרִים - הוּא אִישׁ הַר הַפִּיֵת²³
14 שֶׁמְסַבֵּב עַל הַלְוִיִּם²⁴ כָּכָל לַיְלָה, וְכָל מִי שֶׁיִּשֹּׁן עַל
15 מְשֻׁמְרוֹ - מְלַקֵּה אוֹתוֹ בְּמִקְלוֹ וְשׁוֹרֵף אֶת פְּסוֹתָו²⁵.

(23) שר הר הבית (מדות פ"א משנה ב). וראה למעלה פ"ח
מהלכות בית הבחירה הלכה י. (24) משמע שעל הכהנים
לא היה מסבב, אף שגם הכהנים היו שומרים בשלשה
מקומות (למעלה שם הלכה ד), מפני שהכהנים זריזים הם
(ועיין ברע"ב שקלים פ"ה משנה א, ותוס' יו"ט שם).
(25) כלומר, רשאי גם לשרוף את כסותו.

16 ה. זֶה שֶׁעַל הַמְּשׁוֹרְרִים - הוּא בּוֹרֵר בְּכָל יוֹם
17 הַמְּשׁוֹרְרִים שֶׁעוֹמְדִים עַל הַדּוּכָן לֹמֵר שִׁירָה בְּפֶה,
18 וְעַל פִּיּוֹ תוֹקְעִין עַל הַקְּרָבָנוֹת²⁶. אִין פּוֹתְחִין²⁷
19 בְּמִקְדָּשׁ מֵאַחַת וְעֶשְׂרִים תּוֹקְעֵה²⁸ בְּכָל יוֹם: שֶׁלֶשׁ²⁹
20 לְפִתִּיחַת שַׁעֲרִים³⁰, וְתִשַׁע לְתִמְדֵי שֶׁל שַׁחֲרָי³¹, וְתִשַׁע
21 לְתִמְדֵי שֶׁל פִּין הָעֲרֵבִים. וְיוֹם שֵׁשׁ בּוֹ קְרָבָן מוֹסֵף
22 - מוֹסְפִין תִּשַׁע עַל קְרָבָן מוֹסֵף. וְאִם חָל רֹאשׁ הַיּוֹם
23 אוֹ יוֹם טוֹב לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת, אוֹ שֶׁחָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה
24 לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת שֵׁשׁ שָׁם שֶׁלֶשָׁה מוֹסְפִין³² - אִין

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום א' ג' אדר ב' - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מספק את הפסולות". ופסק רבינו כר' יוסי, מפני שהתנא-קמא הוא ר' שמעון, וכבר אמרו (עירובין מו: ר' יוסי ור' שמעון - הלכה כר' יוסי (כסף-משנה). (49) בשקלים פ"ה משנה ד: "מי שהוא מבקש נסכים, הולך לו אצל יוחנן שהוא ממונה על החותמות, נותן לו מעות ומקבל ממנו חותם".

יא. כיצד? ארבעה חותמות היו במקדש: האחד פתוב עליו צגל⁵⁰. והשני פתוב עליו זכר⁵¹. והשלישי פתוב עליו גדי⁵². והרביעי פתוב עליו חוטא⁵³.

שם: "בא לו אצל אחיה שהוא ממונה על הנסכים, ונותן לו חותם ומקבל ממנו נסכים". (51) הוא סימן לנסכי שור, שהם: שלשה עשרונים סולת, חצי ההין שמן וחצי ההין יין (משנה שם). (52) הוא סימן לנסכי איל, שתרגום איל - דיכרא. והם שני עשרונים סולת, שלישית ההין שמן ושלישית ההין יין. (53) הוא סימן לנסכי הכבש, שהם: עשרון אחד סולת, רביעית ההין שמן ורביעית ההין יין.

יב. כל מי⁵⁴ שביא קרבנותיו למקדש נותן דמי הנסכים לזה הממנה על החותמות, ונותן לו חותמות כמנין הקרבנות שלו. ואם היה מצרע עשירי⁵⁵ - נותן לו חותם אחד שכתוב עליו חוטא. והלה הולך בחותמות שבידו לזה הממנה על הנסכים, ונותן לו נסכים כמנין החותמות וכמו שכתוב בהן. ולערב באים זה אצל זה, מוציא את החותמות ומקבל כנגדן מעות. אם הותירו המעות - הותירו להקדש⁵⁶, ואם פחתו המעות - ישלם זה שעל החותמות מביתו. מי שאבד⁵⁷ חותמו - מקמינין לו עד הערב. אם מצאו במעות יתר כדי חותם שטוען⁵⁸ - נותנין לו, ואם לאו - אין נותנין לו. ושם כל היום⁵⁹ פתוב על החותם, מפני הרמאים, שלא ישהא החותם אצלו עד שיקרוו הנסכים⁶⁰.

(54) סימן לנסכי שלש בהמות של מצורע עשיר (משנה שם). והם: שלשה עשרונים סולת ותשעה לוגין שמן (נוסף לזה, לוג אחד שמן למתן תנוך ובהונות), ושלש רביעית יין ושלש רביעית שמן (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו). "ונקרא המצורע חוטא, לפי שבעוונותיו אירעו מה שאירעו" (פירוש המשניות), וכן הוא בערכין טז. "על שבעה דברים נגעים באים, על לשון הרע" וכו' (הרא"ש והרע"ב שם). (55) משנה בשקלים שם. (56) אבל מצורע עני, שאינו מביא אלא כבש אחד (ויקרא יד, כא) אינו מביא אלא נסכי כבש, וחותמו "גדי", כדעת תנא-קמא שם (כסף-משנה). (57) והממונה על החותמות אינו יכול לטעון כי מעותיו הן שנתעברו במעות הקדש, שיד הקדש על העליונה (משנה שם). (58) שם משנה ה. (59) כלומר, אם נמצאו מעות יתירות מכדי החותמות. ושיעורם כשיעור חותם שטוען זה שנאבד לו. (60) בשקלים שם: "ושם היום". ובספרים אחרים שם כנוסחת רבינו: "ושם כל היום". ויתכן כי

השער, וראה להלן, ועיין בכסף-משנה]. (38) שם במשנה: "שלש לשער העליון". ופירש רש"י שזהו מה ששינו במשנה (שם) "ועמדו שני הכהנים בשער העליון וכו' קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש אז פתחו השער, וכן נראה בסוכה נד. "כיון דתקע לפתיחת שערים למעלה"]. (39) שם במשנה. וזהו מה ששינו שם מח. "היה ממלא מן השילוח, הגיעו לשער המים, תקעו והריעו ותקעו" (רש"י שם). (40) שם נד. מימרא של רבא "שכבר נתמלאו מערב-שבת, כדתנן לעיל מח: אלא שהיה ממלא מערב-שבת [חבית של זהב]" (רש"י). ואם כן, מילוי המים כאן אינו מן השילוח אלא מן החבית (מעשה רוקח). (41) במשנה שם: "ושלש על גבי מזבח". ופירש רש"י כשזוקפין את הערבה, כדתנן לעיל מה. וזוקפין את הערבה בצידי המזבח ותקעו והריעו ותקעו, ושם נד. ד"ה ה"ג כתב, שזקיפת הערבה היתה בשעה שמנסכין המים על גבי המזבח, וכן יש לומר לדעת רבינו (הר המוריה).

ז. זה שעל הצלצל - הוא המעמיד כל המשוררים על פי כלי שיר שטועדין⁴² עם הלזים, כמו שבארנו⁴³.

(42) שם נא: (43) שעוזרים.

ח. זה שעל הפיסות - הוא מפיס בין הפהנים בכל יום, עד שיהיה כל איש ואיש עושה מלאכתו שזכה בה בפיס. וארבע פעמים היו מפיסין בכל יום. ובהלכות תמידין⁴⁴ אבאר כיצד היו מפיסין.

(44) למעלה פ"ג הלכה ג.

ט. הממנה שעל הקנים - הוא שפוסקין עמו שיימרו הקנים לקרבנות כך וכך בסלע. וכל מי שהוא חיב תורים או שגני בני יונה⁴⁵ - יביא דמיהם למקדש, וזה הממנה נותן הקנים לבעלי הקרבנות, ועושה השבון עם הגזפרין ונותנין לו. משלשים יום לשלשים יום פוסקין עמו השער. ואם הוזלו הקנים - מספיק פשער הזול, ואם הוקרו - מספיק כמו שפסקו עמו; שיד הקדש על העליונה⁴⁶. וכן קן שנמצא פסול או שנפסל קדם שיקרב - נותן אחר תחתיו⁴⁷.

(45) פרק ד הלכה ג. (46) כגון זב וזבה ויולדת, ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. (47) בשקלים פ"ד משנה ט, שנינו: "אחת לשלשים יום משערין את הלשכה, כל המקבל עליו לספק לסתות" וכו'. ואף-על-פי ששם המדובר בענין נסכים (ראה להלן הלכה יג) - סובר רבינו כי הוא-הדין לקנים (כסף-משנה).

י. זה שעל החותמות⁴⁸ - הוא שמקבל דמי הנסכים מקמינין נסכים ונותן להם חותמות. וזה שעל הנסכים - הוא שמוכר הנסכים⁴⁹.

(48) בשקלים פ"ז משנה ז, שנינו: "ועל הקינין הפסולות שיהו באות משל צבור, ר' יוסי אומר המספק את הקינין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עומד על הרצפה" (פ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה יז).
69) כן הוא בירושלמי שם.

טו. וכן מְמַנֵּין אֶחָד לְהִיּוֹת חוֹפֵר בּוֹרוֹת וְשִׁיחִין⁷⁰
וּמְתַקֵּן הַבוֹרוֹת שֶׁל רַבִּים, כְּדִי שְׂיִהְיוּ הַמַּיִם מְצוּיִין
בִּירוּשָׁלַיִם לְכָל אֶחָד מִיּוֹשְׁבֵיהָ וּלְכָל עוֹלֵי הָרְגָלִים.⁷¹
וְאֶחָד מְמַנֶּה עַל כָּל אֲמֵנֵי לַחַם הַפָּנִים⁷², וְהוּא מְתַקֵּן
כָּל מְלֹאכְתוֹ. וְאֶחָד מְמַנֶּה עַל כָּל אֲמֵנֵי הַקְּטָרֶת⁷³,
וְהוּא מְתַקֵּן מְלֹאכְתָּהּ.

70) "כי אסור להם לעבוד אלא בארבעה בגדים: כתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט, לא פחות ולא יותר" (פירוש המשניות שם פ"ה משנה א). [בירושלמי שם, ליתא "אלא חלוק אחד". ובמקום זה אמרו שם: "ושותין מים", ובפיה"מ שם הביא גם זה שלא היו להם הרבה בגדים, וגם מה שהיו שותים מים]. (71) בירושלמי שם: "והוה ידע (=והיה יודע) האי דין כיה מקורר מיא (=איזה סלע מוציא מים קרים), והאי דין כיה אית ביה שרברוביה (=חמימות), ועד היכן שרברובתיה מטיא (עד היכן חמימותו מגעת)". (72) רש"י (בבבא קמא נ. ויבמות קכא:): פירש, שהיה חופר בורות לעולי רגלים בדרכים. ורבינו בפירוש המשנה (שקלים שם) כתב: שהיה "ממציא מים לעם בישוב ובמדבר". וכעין מה שכתב כאן. (73) שקלים שם.

טז. זֶה שֶׁעַל הַפְּרֻכֹת מְמַנֶּה עַל כָּל אוֹרְגֵי הַפְּרוּכּוֹת⁷⁴
וְהוֹרְקֵמִין בָּהֶן שְׂיִהְיוּ מוֹכְנוֹת לְהִיכָל וְלִשְׁעָרִים.
וְשִׁתֵּי פְרוּכּוֹת הָיוּ עוֹשִׂין בְּכָל שָׁנָה⁷⁵ לְהַבְדִּיל בֵּין
הַקֹּדֶשׁ לְקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים⁷⁶. וְחוּטֵי הַפְּרֻכֹת כְּפוּלִין
שֶׁשָׁה שָׁשָׁה. וְאַרְבָּעָה מֵינִין הָיוּ בָּהֶן: שֵׁשׁ וְתַכְלֵת
וְאַרְבָּעִין וְתוֹלְעַת שְׁנֵי. וְכָל אֶחָד מֵהֶן כְּפוּל שֶׁשָׁה.
הָרִי אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים חוּטִין⁷⁷. וְטַפַּח הָיָה עִבְיָה⁷⁸.
וְעַל שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים נִירִין⁷⁹ הָיְתָה נְאֻרְגָת. אַרְפָּה
אַרְבָּעִים אַמָּה, וְרַחְבָּה עֶשְׂרִים אַמָּה⁸⁰.

74) שם. (75) משנה וירושלמי שקלים שם. (76) שקלים פ"ח משנה ה. לפי שהיו משחירות מחמת עשן הקטורת, היו עושים חדשות בכל שנה (הרא"ש בתמיד כט:). (77) ראה למעלה פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב. (78) שקלים שם ויומא עא: (79) שקלים שם. (80) היינו: שבעים ושתים נימים" (=חוטים) שבשקלים שם. ובכמה נוסחאות שם: "נירין", כמו שכתב רבינו.

יז. וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה פְרוּכּוֹת הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ שְׁנֵי⁸¹: שְׁבַע
עַל שְׁבַעָה שְׁעָרֵי הָעֶזְרָה, וְאַחַת עַל פֶּתַח הָאוּלָם,
וְאַחַת עַל פֶּתַח הַהִיכָל, וְשִׁתֵּים לְדַבֵּיר בֵּינוּ וּבֵין
הַקֹּדֶשׁ, וְשִׁתֵּים כְּנָגְדוֹ בְּעֵלְיָה⁸².

81) שרובח קודש-הקדשים עשרים אמה, וגבהו ארבעים אמה (תוספות יום-טוב בשקלים שם). (82) מימרא של רב ביומא נד.

יח. פְּרֻכֹת⁸³ שֶׁנִּטְמָאת בּוֹלֵד הַטְּמָאָה⁸⁴ - מְטַבְּלִין
אוֹתָהּ בַּפָּנִים⁸⁵ וּמְכַנְּסִין אוֹתָהּ מִדָּ, לְפִי שְׂאִינָה

הכוונה היא, על-פי מה שאמרו בירושלמי שם, שהיה כתוב שם היום, כמה ימים בשבת, שם השבת, ושם החודש ושם המשמר. והיינו "שם כל היום" שכתב רבינו, כלומר, כל מה ששייך לאותו יום (הר המוריה). (ובפירוש הרא"ש שם: "ושם כל יום", ואולי צריך להיות כן גם בדברי רבינו).

1 יג. מְשַׁלְשִׁים יוֹם לְשַׁלְשִׁים יוֹם⁶¹ פּוֹסְקִין שְׁעַר הַיַּיִן
2 וְהַסֵּלֶת⁶² עִם הַמְּמַנֶּה עַל הַנְּסָכִים. אִם הוֹקְרוּ נְסָכִים
3 - מְסַפֵּק לָהֶן כְּמוֹ שֶׁפְּסָקוּ עִמּוֹ, וְאִם הוֹזְלוּ - מְסַפֵּק
4 לָהֶן כְּשֶׁעַר הַזּוּל. וְהַשְּׂכָר שֶׁמִּשְׁתַּפֵּר הַהֶקְדָּשׁ
5 בְּשַׁעְרֵים אֵלוֹ - הוּא הַנְּקָרָא מוֹתֵר נְסָכִים, וְלוֹקְחִין
6 בּו עוֹלוֹת לְקִיץ הַמְּזוּבָח⁶³. וְאִין מְקִיֶּצִין אֶת הַמְּזוּבָח
7 בְּעוֹלוֹת עוֹף⁶⁴, שְׂאִין בְּקָרְבָנוֹת הַצְּבֹר עוֹף⁶⁵.

61) כן הוא בפירוש המשניות לפי הפירוש השני.
62) שקלים פ"ד משנה ט. וראה למעלה הלכה ט.
63) לא כתב רבינו "שמין", לפי שהשמין נבלל בסולת, כמו שנאמר: "בלול בשמן" (תוספות יום-טוב שם פ"ה משנה א).
64) [בשקלים פ"ד משנה ד: "רבי עקיבא אומר, מותר התרומה לקיץ המזבח, ומותר נסכים לכלי שרת. רבי חנניה סגן הכהנים אומר: מותר נסכים לקיץ המזבח, ומותר התרומה לכלי שרת". וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ופסק ההלכה בכל זה אומרת (=ירושלמי שם סוף הלכה ג) תנאי בית-דין על המתרות שיקריבו עולות". ולכן פסק בפ"ד מהלכות שקלים הלכה ט, שמותר התרומה לוקחים בה קיץ המזבח, ואם-כן אין הלכה לא כר' עקיבא ולא כר' חנניה סגן הכהנים. ומה פסק רבינו בהלכות שקלים שם הלכה ב, שמותר נסכים לכלי שרת - אין זה דין במותר הנסכים, שוודאי הוא הולך לקיץ המזבח, וכמו שכתב כאן, אלא זהו דין בכלי שרת ש"מצוותם שיבואו ממותר הנסכים" כמו שדקדק רבינו שם. ובזה פסק כברייתא בכתובות קו: "מזבח הזהב ולבונה וכלי שרת, באין ממותר נסכים". אלא שמכיון שאמרו בירושלמי הנ"ל, ש"תנאי בית-דין על המתרות שיקריבו עולות", על-כרחו שמה שאמרו שכלי שרת באים ממותר נסכים, אין זה אלא למצוה לתתחילה, אבל "אם לא היה להם מותר נסכים (=כגון שלא היו להם הרבה נדרים ונדבות, והמזבח בטל, וצריך להקריב עולות לקיץ המזבח, ונמצא שאין להם ממותר נסכים לכלי שרת) - יביאו (כלי שרת) מתרומת הלשכה" (מלשון רבינו שם). ועיין כסף-משנה ומראה-הפנים בירושלמי שם הלכה ב, ד"ה רבי חייה בר יוסף. (65) שבעות יב: ועיין בתוספות שם ד"ה ואין.

8 יד. הַפָּנִים⁶⁶, מִפְּנֵי שֶׁהֵן עוֹמְדִין עַל הָרִצְפָּה
9 תְּמִיד⁶⁷, וְאוֹכְלִין בְּשַׁר הַרְבֵּה⁶⁸, וְאִין עֲלִיָּהֶן בְּגָדִים
10 בְּשַׁעַת הָעֶבְדָּה אֶלָּא חִלּוּק אֶחָד⁶⁹ - הֵם חוֹלִין
11 בְּמַעֲיָהֶן. לְפִיכָף מְעַמְדִין מְמַנֶּה אֶחָד, שְׂיִהְיֶה מְבַקֵּר
12 אוֹתָן וּמְרַפָּא כָּל תַּחְלוּאֵיהֶן, וְעוֹסֵק בָּהֶן תְּמִיד הוּא
13 וְאֲנָשׁוֹ שֶׁתַּחַת יָדוֹ.

66) היחיד מביא עוף, ואין הציבור מביאין עוף (תו"כ פרק ז פרשתא ו). (67) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א.
68) ש"כל העוסק בעבודה מעבודת המקדש, צריך שיהיה

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ב' ד' אדר ב' - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 א. בגדי כהנה שלשה מינים: בגדי כהן הדיוט, 13 ובגדי זָהב, ובגדי לָבָן. בגדי כהן הדיוט הם ארבעה 14 פלים: כתנת, ומכנסים, ומגפעת, ואבגט, וארבעתן 15 של פשתן לבנים, וחוטן כפול ששה. והאבגט לבדו 16 רקום בצמר.

17 ב. בגדי זָהב הן בגדי כהן גדול, והם שמנה פלים: 18 הארבעה של כל כהן, ומעיל, ואפוד, וחשן, וציץ. 19 ואבגטו של כהן גדול מעשה רוקם הוא, והוא דומה 20 במעשיו לאבגט כהן הדיוט. ומצנפת האמורה 21 באתרן היא המגפעת האמורה בכניו, אלא שכהן 22 גדול צונף בה כמי שלופף על השָׁבֵר, וכניו צונפין 23 בה ככובע, ולפיכך נקראת מגפעת.

24 ג. בגדי לָבָן הם ארבעה פלים שמשמש כהן כהן 25 גדול ביום הפפורים: כתנת, ומכנסים, ואבגט, 26 ומצנפת. וארבעתן לבנים, וחוטן כפול ששה, ומן 27 הפשתן לבדו הם. ושתי כתנות אחרות היו לו לכהן 28 גדול ביום הפפורים: אחת לזבשה בשחר, ואחת בין 29 הערפים. ושתיהם בשלשים מנה משל הקדש. ואם 30 רצה להוסיף - מוסיף משלו. ומקדיש התוספת 31 ואחר כך עושה בה הכתנת.

32 ד. בגדי כהנה מצותן שיהיו חדשים, נאים 33 ומשלשים, כדרך בגדי הגדולים; שנאמר: לכבוד 34 ולתפארת. היו מטשטשין או מקרעין או ארפין יתר 35 על מדתו או קצרים פחות ממדתו או שסלקן באבגט 36 ועבד - עבודתו פסולה. היו משחקין או שהיו 37 ארפים וסלקן באבגט עד שנעשו כמדתו ועבד - 38 עבודתו כשרה.

39 ה. כל בגד מבגדי כהנה שנעשו צואין - אין מלבנין 40 אותן ואין מכבסין אותן, אלא מניחין לפתילות 41 ולבש חדשים. ובגדי כהן גדול שבלו - גונזין 42 אותן. ובגדי לָבָן שעובד בהם ביום הצום - אינו 43 עובד בהם פעם שניה לעולם, אלא נגנזין במקום 44 שיפשוט אותם שם; שנאמר: והניחם שם. והם 45 אסורין בהנאה.

46 ו. מכנסי כהנים הדיוטים שבלו ואבנטיהם - היו 47 עושין מהן פתילות ומדליקין בהן במקדש בשמחת 48 בית השואבה. וכתנות כהנים הדיוטים שבלו - היו 49 עושין מהן פתילות למנורת תמיד.

50 ז. כל בגדי הכהנים אינן באים אלא משל צבור. 51 ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהנה - מוסרו לצבור 52 ומתרו. וכן כל פלי השרת ועצי המערכה שמסרן 53 יחיד לצבור - הרי הן כשרין. אף כל קרבנות הצבור

1 צריכה הערב שמש⁸⁶. ושנטמאת באב הטמאה⁸⁷ - 2 מטבילין אותה מבחויץ⁸⁸ ושוחטין⁸⁹ אותה בחיל⁹⁰, 3 מפני שהיא צריכה הערב שמש. ואם היתה חדשה 4 - שוחטין אותה על גב האצטבא⁹¹, כדי שיראה 5 העם⁹² את מלאכתה שהיא נאה.

83 להבדיל בין עליית ההיכל לבין עליית בית קודש- הקדשים (רש"י שם). (84 כלומר, אחת משלוש-עשרה פרוכות הני"ל (תויו"ט שקלים שם משנה ד). (85 היינו משקין טמאים שגזרו עליהם חכמים שיטמאו כלים (פ"ז מהלכות אבות הטומאות הלכות א"ב). והמדובר כשלא היתה תלויה, שאז אינה מקבלת טומאה, שהרי אינה מקבלת טומאה אלא מפני שהשמש מתחמם כנגדו (ביצה יד: ופ"י מהלכות כלאים הלכה יד), ופרוכת של מקדש אסורה בהנאה (עיין תוספות שם ד"ה מפני) - אלא המדובר כשהיתה מונחת, ואז יש עליה תורת בגד, שהרי ברגלים תולים אותה בעזרות בשביל בני אדם הבאים, והרי היא כמשמשי אדם שמקבלים טומאה (מלאכת שלמה שם בשם הר"ר סולימן). (86 בים-של-שלמה שבעזרה, ואין צורך להוציאה (תפארת ישראל שם). (87 שטומאה מדרבנן אינה צריכה הערב שמש, ראה בפ"ב מהלכות אבות הטומאות הלכה ו. (88 בשרץ או נבילה וכיוצא בהם. (89 שהרי אסור להכניס למקדש בגד שהוא ראשון לטומאה (להלן פ"ג מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). (90 כדי לנבוא. (91 חוץ לעזרה. (92 במשנה שם: "על גג האיציטבא" (ועיין משנה-למלך). שהרחבה של הר הבית היתה מוקפת באיצטבאות לישב שם, ומסוככות למעלה מפני הגשמים (הרע"ב סוכה פ"ד משנה ד).

6 יט. וכל הפלים שהיו במקדש היו להם שניים 7 ושלישים⁹³, שאם יטמאו הראשונים - יביאו 8 השניים תחתיהם.

93 כלומר, גם העומד מרחוק יראה אותו. ואילו היו שוטחים אותו בחיל, לא יכלו לראות יפיו אלא העומדים סמוך לו (תפארת ישראל).

9 כ. זה הממנה על מעשה בגדי כהנה עוסק בהכנת 10 בגדי כהנים הדיוטים ובגדי כהן גדול ובאריגתן⁹⁴, 11 ומתחת ידו נעשה הכל. ולשפה היתה לו במקדש⁹⁵.

94 משנה בחגיגה כו: (95 במשנה שלפנינו (שקלים פ"ה משנה א) "ופנחס על המלבוש". ומפרשה רבינו, שהיה ממונה על הכנת המלבושים ועל אריגתם. ברם לפי נוסחאות אחרות: "ופנחס המלביש" - היה ממונה על פעולת ההלבשה, וזוהי דעת הראב"ד בהשגה. ובפירושו המשנה שם, כלל רבינו גם את ההלבשה וגם את העשייה, ועיין בהר המוריה. (96 מדות פ"א משנה ד.

יום ב' ד' אדר ב' ה'תשע"ו

פרק שמיני

1 יתבארו בו ששלשה מיני בגדים היו, ומה דינם אם היו מטושטשים או משוחקים.

40 שְׁעוֹשִׁין הָאוֹרְגִין בַּבְּגָדִים הַקָּשִׁים. וּבֵית יָד שְׁלֵה
41 נֶאֱרָג בְּפָנָי עֲצָמוֹ, וּמְחַבְרִין אוֹתוֹ עִם גּוֹף הַפְּתִילָה
42 בַּתְּפִירָה.

43 יז. אֲרָף הַפְּתִילָה - עַד לְמַעְלָה מִן הָעֶקֶב. וְאֲרָף בֵּית
44 יָד שְׁלֵה - עַד פֶּס יָדוֹ. וְרַחְבוֹ - כְּרַחֵב הַיָּד.

45 יח. הַמְּכַנְסִים, בֵּין שֵׁל פֶּהַן גְּדוֹל בֵּין שֵׁל פֶּהַן
46 הַדְּיוֹט, הֵם מְמַתְּנִים עַד יָרְכִים; שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן
47 הַטְּבוּר קְרוֹב מִן הַלֵּב, עַד סוֹף הַיָּרֵךְ, שֶׁהוּא
48 הָאֲרֻכָּה. וְשֹׁנְצִים יֵשׁ לָהֶם, וְאֵין לָהֶם לֹא בֵּית הַנֶּקֶב
49 וְלֹא בֵּית הָעֶרְוָה, אֲלֵא מְקַפֵּין כְּמִין פִּיס.

50 יט. הַמְּצַנְפֵת שֵׁל פֶּהַן גְּדוֹל אוֹ הַדְּיוֹט - אֲרָפּוֹ שֵׁשׁ
51 עֲשָׂרָה אַמּוֹת. וְהָאֲבָנִט - רַחְבוֹ כְּמוֹ שֵׁלֵשׁ אֲצָבָעוֹת,
52 וְאֲרָכּוֹ שְׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה, מְקִיפּוֹ וּמְחַזְרֵוֹ כְּרָף עַל
53 גְּבֵי כְּרָף. וּבְגָדֵי כְּהֵנָה כְּלָן - אֵין עוֹשִׁין אוֹתָן מַעֲשֵׂה
54 מַחֲט, אֲלֵא מַעֲשֵׂה אוֹרָג; שְׁנֵאֲמַר: מַעֲשֵׂה אֲרָג.

יום ג' ה' אדר ב' ה'תשע"ו

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

1 יבאר כיצד מעשה הציץ ומעשה המעיל, ודין הקורע פי המעיל.

57 א. כיצד מעשה הציץ? עושה טס של זהב רחב
58 שתי אצבעות² ומקיף מאזן לאזן, וכותב עליו שני
59 שיטין: קדש לה'. 'קדש' מלמטה, 'לה' מלמעלה.³
60 ואם כתבו בשיטה אחת⁴ - פשר. ופעמים כתבוהו
61 בשיטה אחת.⁵

(2) סוכה ה. ושבת סג: וכתבו התוספות בסוכה (שם דיבור המתחיל ואל) שלפי מה שאמרו שם "שלא נתנה בו תורה מדה כלל" - מה שנתנו מדה של שתי אצבעות אין זה אלא מדרבנן וסמכוהו על מה שכתוב (שמות כח, לח) "והיה על מצחו" - שיהיה רחבו כשיעור מצחו. וסתם מצח רחב שתי אצבעות. (3) כתב הכסף-משנה שכן הגירסא בשבת שם וכן כתב רש"י שם בשם רבו הלוי (עיין שם בהגהה שבגליון). אולם לפנינו בגמרא הגירסא שם (כמו בסוכה שם): "ה' מלמעלה וקדש ל' מלמטה". וכן הוא בירושלמי מגילה פרק א הלכה ט. וכתבו התוספות (סוכה שם דיבור המתחיל קדש): אין לפרש למטה ממש, זה למעלה מזה - שאין זה דרך קריאתו, אלא זה שלא כנגד זה קודש בחתיל שיטה [=שורה] תחתונה והשם בסוף שיטה עליונה. (4) שתי התיבות. (5) כעדותו של ר' אליעזר ב"ר יוסי (סוכה שם ושבת שם) שראה אותו בעיר רומי והיה כתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת.

62 ב. והאותיות בולטות בפניו.⁶ [כפיצד?] חופר את
63 האותיות מאחוריו⁷ והוא מדבק על השענה⁸ עד
64 שבולט. והוא נקוב בשתי קצותיו, ופתיל תכלת

1 שֶׁהַתְּנָדָב אוֹתָן יַחֲדָי מִשְׁלוֹ - כְּשָׂרִים, וּבִלְבָד
2 שְׂיִמְסְרֵם לְצַבוּר.

3 ח. בְּגָדֵי כְּהֵנִים הַדְּיוֹטִים הָיוּ עוֹשִׂין מִהֵן מְחַלְצוֹת
4 רַבּוֹת. וְשֵׁשֶׁה וְתִשְׁעִים חִלּוֹן הָיוּ בַּמְּקָדָשׁ לְהַנִּיחַ
5 בָּהֶן הַבְּגָדִים, אֲרַבְּעָה חִלּוֹנוֹת לְכָל מִשְׁמֶר, וְשֵׁם
6 כָּל מִשְׁמֶר כְּתוּב עַל חִלּוֹנוֹתָיו, וְכֵלֶן סְתוּמוֹת.
7 וּכְשִׁיכְנִסוּ אֲנָשֵׁי מִשְׁמֶר לְעִבּוּדָה בְּשִׁבְתָּ שְׁלֵהֶן -
8 פּוֹתְחִין חִלּוֹנוֹתֵיהֶן כָּל יְמֵי שִׁבְתָּן וְנוֹטְלִין הַפְּלִים;
9 וּכְשִׁינְצִאוּ - מְחַזְרִין הַבְּגָדִים לְחִלּוֹנוֹתֵיהֶן וְסוֹתְמִין.

10 ט. וְלָמָּה עָשׂוּ אֲרַבְּעָה חִלּוֹנוֹת לְכָל מִשְׁמֶר? לְפִי
11 שְׁלֹא יִהְיוּ הַפְּלִים מְעַרְבִין. אֲלֵא כָּל הַמְּכַנְסִים בְּחִלּוֹן
12 אֶחָד, וְכְתוּב עֲלָיו מְכַנְסִים. וְכֵן הָאֲבָנִטִים בְּחִלּוֹן
13 אֶחָד, וְכְתוּב עֲלָיו אֲבָנִט. וְכֵן הַמְּצַנְפּוֹת כְּלָן בְּחִלּוֹן
14 אֶחָד, וְהַפְּתִילָה כְּלָן בְּחִלּוֹן אֶחָד.

15 י. כֶּהֵן גְּדוֹל מַנִּיחַ בְּגָדֵי זֶהָב בְּלִשְׁפָה שְׁלוֹ בְּלִילָה אוֹ
16 בַּעַת שְׂיַצֵּא מִן הַמְּקָדָשׁ.

17 יא. בְּגָדֵי כְּהֵנָה מִתָּר לְהַנּוֹת בָּהֶן. לְפִיכָף לּוֹבֵשֵׁם בְּיוֹם
18 עִבּוּדָתוֹ וְאִפְלוֹ שְׁלֹא בְּשַׁעַת עִבּוּדָה; חוּץ מִן הָאֲבָנִט,
19 מִפְּנֵי שֶׁהוּא שַׁעֲטָנָו, אֲסוּר לְכַהֵן הַדְּיוֹט לְלָבְשׁוֹ אֲלֵא
20 בְּשַׁעַת עִבּוּדָה.

21 יב. אֵין הַכְּהֵנִים לּוֹבֵשִׁין לְעִבּוּדָה אֲלֵא צִמָּר וּפְשָׁתִים
22 בְּלְבָד.

23 יג. וְכָל מְקוֹם שְׁנֵאֲמַר בַּתּוֹרָה 'שֵׁשׁ' אוֹ 'בֶּד' - הוּא
24 הַפְּשָׁתִים וְהוּא הַבּוּץ. וְהַכֶּלֶת הָאֲמוּרָה כָּל מְקוֹם -
25 הִיא הַצִּמָּר הַצְּבוּעַ כְּעֵצִים שְׂמִים, שֶׁהוּא פְּתוּף מִן
26 הַפְּחָל. הָאֲרָגְמָן הוּא הַצִּמָּר הַצְּבוּעַ אֲדָם, וְתוֹלַעַת
27 הַשְּׂנִי הוּא הַצִּמָּר הַצְּבוּעַ בְּתוֹלַעַת.

28 יד. כָּל מְקוֹם שְׁנֵאֲמַר בַּתּוֹרָה 'שֵׁשׁ' אוֹ 'שֵׁשׁ מְשֻׁר'
29 - צִרְיָף שְׂיִהְיֶה הַחוּט כְּפוּל שֵׁשֶׁה. וּמְקוֹם שְׁנֵאֲמַר
30 'בֶּד', אִם הָיָה חוּט אֶחָד לְבֶדוֹ - כְּשָׂר; וּמְצָרָה מִן
31 הַמְּבַחַר שְׂיִהְיֶה כְּפוּל שֵׁשֶׁה. וּמְקוֹם שְׁנֵאֲמַר בּוֹ
32 'מְשֻׁר' בְּלְבָד - צִרְיָף שְׂיִהְיֶה חוּטָן כְּפוּל שְׂמָנָה.

33 טו. כָּל מְקוֹם שְׁנֵאֲמַר בַּתּוֹרָה 'מַעֲשֵׂה רִקָּם' - הוּא
34 שְׂתֵּהִינָה הַצְּרוּרוֹת הַנּוֹעֲשׂוֹת בְּאֲרִיגָה נְרָאוֹת מִצַּד אֶחָד
35 בְּפָנָי הָאֲרִיג. וּמַעֲשֵׂה הַשֵּׁב' הוּא שְׂתֵּהִי הַצְּרוּרָה
36 נְרָאִית מִשְׁנֵי צְדָדִין פָּנִים וְאַחֹר.

37 טז. וְכִיצַד מַעֲשֵׂה הַבְּגָדִים? הַפְּתִילָה, בֵּין שֵׁל פֶּהַן
38 גְּדוֹל בֵּין שֵׁל פֶּהַן הַדְּיוֹט - מִשְׁבַּצַּת הַיְתָה, שֶׁהִיא
39 בְּתֵים בְּתֵים בְּאֲרִיגָתָה, כְּמוֹ בֵּית הַכּוֹסוֹת, כְּדֶרֶךְ

11 מְשַׁלְשֵׁתָן שְׁזוּר שְׁמוֹנָה, לְפִי שְׁנָאֵמַר בְּשׁוּלְיֹו
 12 'מְשֻׁזָּר'¹⁸. נִמְצְאוּ חוּטֵי הַשּׁוּלִים אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים¹⁹.
 13 וְעוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמִין רְמוּנִים שֶׁלֹּא פְתוּחוּ פִּיהֶן²⁰, וְתוֹלָה
 14 אוֹתָן בְּמַעֲלָל. וּמְבִיא שְׁנַיִם וְשָׁבָעִים זִוְגִים, וּבְהֵם
 15 שְׁנַיִם וְשָׁבָעִים עֲנֻבּוּלִים²¹, הַכֹּל זֶה־בֶּה²², וְתוֹלָה בּוֹ
 16 שֶׁשָׁה וְשָׁלְשִׁים בְּשׁוּלֵי כִנָּף זֶה וְשֶׁשָׁה וְשָׁלְשִׁים בְּשׁוּלֵי
 17 כִנָּף זֶה. וְהַזֶּזַע עִם הָעֲנֻבּוּל הַתְּלִי פִּין שְׁנֵי־הֵם כְּאֶחָד²³
 18 וְנִקְרָא פְּעָמוֹן. עַד שֶׁיִּהְיֶה שׁוּלְיֹו מְשֻׁנֵּי צְדָדָיו פְּעָמוֹן
 19 וְרִמּוֹן פְּעָמוֹן וְרִמּוֹן²⁴.

18 "ומקום שנאמר בו משזר לבד, צריך שיהיו חוטין כפול
 שמונה" (למעלה פרק ח הלכה יד). (19) שהרי הם שלושה
 מינים, וכל אחד כפול שמונה". (20) זבחים פת: ש"דרך
 רימונים השוהין באילן אחר גמר בישולם מתפתחים מאליהן
 כדרך שעושים קליפי אגוזים החיצונות". (21) מה שתלוי
 בתוכן לקשקש. (22) כן הוא בפסוק (שמות כח, לג)
 "ופעמוני זהב". (23) ומה שנאמר (שם לט, כה) "בתוך
 הרמונים", לא בתוך החלל קאמר (=כלומר, בתוך הרימונים
 עצמם), אלא ביניהם (רש"י בזבחים שם), ומה שכתב "בין
 שניהם" זהו דלא כרש"י שם שפירש "פעמון אחד בין שני
 רימונים". (24) ולפי זה היה מספר הרימונים כמספר
 הפעמונים וכן מפורש במדרש רבה (ויקרא פרשה כא אות
 ו): רבנן אמרי בע"ב [=72] זוגין ובע"ב [=72] רימונין.

20 ה. הַזֶּה־בֶּה שְׁבָאֲרִיגַת הָאֶפֹד וְהַחֹשֶׁן הָאֶמֹר בְּתוֹרָה,
 21 כְּכֹה הוּא מַעֲשֶׂה־וּ: לֹקַח חוּט אֶחָד זֶה־בֶּה טְהוֹר²⁵
 22 וְנוֹתְנוֹ עִם שֶׁשָׁה חוּטֵין שֶׁל תְּכֵלֶת וְכוּפֵל הַשְּׁבָעָה
 23 חוּטֵין כְּאַחַת. וְכֵן הוּא עוֹשֶׂה חוּט זֶה־בֶּה עִם שֶׁשָׁה
 24 שֶׁל אַרְגָּמָן, וְחוּט אֶחָד עִם שֶׁשָׁה שֶׁל תוֹלַעַת שָׁנִי,
 25 וְחוּט אֶחָד עִם שֶׁשָׁה שֶׁל פְּשָׁתִים. נִמְצְאוּ אַרְבָּעָה
 26 חוּטֵי זֶה־בֶּה, וְנִמְצְאוּ כָּל הַחוּטִים שְׁמוֹנָה וְעֶשְׂרִים.
 27 שְׁנָאֵמַר: וַיִּקְרָעוּ אֶת פְּחֵי הַזֶּה־בֶּה וְגוֹמַר לַעֲשׂוֹת בְּתוֹף
 28 הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹף הָאֶרְגָּמָן וּבְתוֹף תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹף
 29 הַשָּׁשׁ - מְלֻמַּד, שֶׁחוּט הַזֶּה־בֶּה כְּפוּל בְּתוֹכָן.

25 זהב מזוקק.

30 ו. בַּיַּצֵּד מַעֲשֶׂה הַחֹשֶׁן? אֲוִירָג בְּגָד מַעֲשֶׂה חוֹשֶׁב מִן
 31 הַזֶּה־בֶּה וְהַתְּכֵלֶת וְהָאֶרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְהַשָּׁשׁ עַל
 32 שְׁמוֹנָה וְעֶשְׂרִים חוּטֵין, כְּמוֹ שְׁבָאֲרִנוּ, אֲרִכּוֹ אֲמָה
 33 וְרַחְבּוֹ זֵרֶת, וְכוּפֵלוֹ לְשָׁנַיִם. נִמְצְאָ זֵרֶת עַל זֵרֶת
 34 מְרַבָּע. וְקוֹבֵעַ בּוֹ אַרְבָּעָה טוּרִים שֶׁל אָבֶן הַמְּפָרָשִׁים
 35 בְּתוֹרָה, כָּל אָבֶן מִהֵן מְרַבָּע²⁶ וּמְשַׁקֵּעַ בְּבֵית שֶׁל זֶה־בֶּה,
 36 שְׁמֻקֵּיפוֹ מִלְמַטָּה וּמְאַרְבָּע רַחוּתֵיו²⁷.

26 לא נמצא מקור לדין זה (משנה למלך). (27) כן דעת
 רש"י (שמות כח, יז) שכתב: "שעל שם שהאבנים ממלאות
 גומות המשבצות המתוקנות להן קורא אותן בלשון
 מלואים".

37 ז. וּמִפְתַּח עַל הָאֲבָנִים שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים כְּתוּלְדוֹתֵם.
 38 וְנִמְצְאָ כּוֹתֵב עַל הָאָדָם 'רְאוּבֵן'²⁸, וְעַל יִשְׂשָׁה -

1 לְמַטָּה מִמֶּנּוּ¹⁰ נִכְנַס מִנְקֵב לְנֵקֵב, כְּדִי שִׁיִּהְיֶה נִקְשָׁר
 2 בְּפִתִּיל כְּנָגֵד הָעֶרְףָּ.

6) גיטין כ. "לא היה כתבו [של ציץ] שוקע אלא בולט".
 7) ואינו עושה בדפוס שקוע לפניו, בולטות, שהרי נאמר
 (שמות לט, ל) "מכתב פתוחי חותם" ובכל כתב צריך
 שיעשה פעולת הכתיבה בגוף האותיות ולא מסביב להן
 באופן שהן יוצאות מאליהן. (8) שאם היה מונח על דבר
 קשה, היה אותו דבר מעכב לאותיות להיות בולטות לחוץ.
 9) להעביר על ידי הנקבים את הפתיל. (10) רבינו סובר
 שדי בפתיל אחד. לדעת הראב"ד צריך היה בו עוד נקב
 באמצע, שמכניס בו פתיל תכלת וכורכו על המצנפת.

3 ג. הַמַּעֲלֵל כְּלוֹ תְּכֵלֶת¹¹, וְחוּטֵין כְּפוּלֵין שְׁנַיִם עֶשְׂרִים¹²,
 4 וּפִיו אֲרוּג בְּתַחֲלִילַת אֲרִיגְתוֹ¹³. וְאֵין לוֹ בֵּית יָד¹⁴, אֲלֹא
 5 נִחְלַק לְשֵׁנֵי כְּנָפִים¹⁵ מִסּוּף הַגְּרוֹן עַד לְמַטָּה, כְּדֶרֶךְ
 6 כָּל הַמַּעֲלֵלִים, וְאֵינוֹ מְחַבֵּר אֲלֹא כְּנָגֵד כָּל הַגְּרוֹן
 7 בְּלֶבֶד. וְהַקּוֹרֵעַ פִּי הַמַּעֲלֵל¹⁶ - לוֹקָה; שְׁנָאֵמַר: לֹא
 8 יִקְרַע. וְהוּא הַדִּין לְכָל בְּגָדֵי כְּהֹנָה, שֶׁהַקּוֹרֵעַן דֶּרֶךְ
 9 הַשְּׁחָתָה - לוֹקָה¹⁷.

11) שנאמר (שם לט, כב) "ויעש את מעיל האפור - כליל
 תכלת". (12) שנאמר (שם כח, לא) "ועשית את מעיל
 האפור - כליל תכלת", ולמדים תכלת תכלת מפורכת, מה
 להלן ששה אף כאן ששה, ואין כליל אלא גדיל, דהיינו
 שניים. (13) שנאמר (שם, לב) "והיה פי ראשו בתוכו שפה
 יהיה לפיו סביב מעשה אורג" ופירש רש"י: פתיחת בית
 הצוואר בתוכו כתרנומו כפיל לגוויה והיה מעשה אורג ולא
 במחט. (14) כן כתב הרמב"ן (שמות שם) ואפשר שבאיו
 ברייתא מצאו כן (כסף משנה). ויש לזה סמך מן הגמרא
 (יומא עב:): שאמרו שבגדי כהונה אין עושין אותן מעשה
 מחט אלא מעשה אורג, ורק הבית יד שלהם מתחבר במחט.
 ויש לראות כי "מעשה אורג" לא נאמר אלא במעיל (שם
 כח, לא ולט, כב) להורות כי המעיל היה כולו מעשה אורג,
 בלי שום מעשה מחט כלל, ואם כן על כרחנו שלא היה לו
 בית יד. (15) כן כתב הרמב"ן שם. וכן יש ללמוד ממה
 שנאמר (שם כח, לד) "פעמון זהב ורמון פעמון זהב ורמון
 על שולי המעיל", הרי שהיו לו שני שוליים. (16) יש לעיין
 למה דדק רבינו וכתב פי המעיל - משמע רק פי המעיל.
 ועיין במנחת חינוך שם שכתב, שכל המעיל חוץ מפיו דינו
 ככל בגדי כהונה, שאינו לוקה אלא דרך השחתה.
 (17) ביומא עב. אמרו "המקרע בגדי כהונה לוקה, שנאמר
 לא יקרע". ומה שלא כתב רבינו "דרך השחתה" אלא
 בבגדי כהונה ולא בפי המעיל, נראה שבפי המעיל חייב
 מלקות אף שאינו דרך השחתה, אבל שאר בגדי כהונה
 דווקא דרך השחתה. וראיה לדבריו ממה שאמרו (זבחים
 צה.) "מעיל שנטמא מכניסו בפחות משלש על שלש
 ומכבסו, משום שנאמר לא יקרע", ואילו בגדי כהונה אחרים
 קורע בחוץ ומכניסו בפנים (שם צד:), הרי שבמעיל אסור
 לקרוע אף שאינו מכווין להשחתה, ואילו בשאר בגדי
 כהונה, אם אינו מכווין להשחתה מותר.

10 ד. וּמְבִיא תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, כָּל מִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

38) וגבי חושן לא נתבאר בדברי רבינו איך היה סדר כתיבתם. ומדברי רבינו בפירושו המשנה יומא פרק ז שכתב "וכיוון שזכרנו מה שהיה כתוב בחושן, אודיעך איך היו שמות השבטים כתובים על אבני האפוד" - נראה שרק באבני האפוד היה הסדר הזה.

1 'בַּנְיָמִין'. וְכֹתֵב²⁹ בַּתְּחִלָּה לְמַעַלָּה מֵרְאוּבֵן אֲבָרְהָם
2 יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וְכֹתֵב לְמַטֵּה מִבְּנֵימִין שְׁבֻטֵי יִהוּ³⁰,
3 כְּדֵי שְׂיֵהִיו כָּל הָאוֹתִיּוֹת³¹ מְצֻיּוֹת שָׁם³².

28) כן הוא במדרש רבה (סוף פרשת תצוה): "על אודם היה כתוב אברהם יצחק ויעקב ראובן, על פטדה היה כתוב שמעון, על ברקת היה כתוב לוי כו', על נופך היה כתוב יהודה, על ספיר היה כתוב יששכר, על יהלום היה כתוב זבולן וכו', על לשם היה כתוב דן, על שבו היה כתוב נפתלי, על אחלמה היה כתוב גד וכו', על תרשיש היה כתוב אשר, על שוהם היה כתוב יוסף, על ישפה היה כתוב בנימין שבטי ישרון". (29) בסוטה מח: מבואר שבשמיר היה כתוב, ורבינו השמיטה, וצריך עיון (משנה למלך). (30) ובגמרא שם ובמדרש שם: "שבטי ישרון". (31) של האלפא ביתא. (32) כי בשמות השבטים היו חסרות האותיות: צדי, קו"ף וטי"ת.

23 רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן
24 לְוִי יְהוּדָה
25 יִשָּׁשְׁכָר זְבוּלָן
26 נַפְתָּלִי דָן
27 גָּד אֲשֵׁר
28 יְהוּסֵף בְּנֵימִין
29 וְהָאֶבֶן שְׁכֵתוֹב בַּהּ רְאוּבֵן - עַל כְּתוּב הַיְמָנִית, וְהָאֶבֶן
30 שְׁכֵתוֹב בַּהּ שְׁמֵעוֹן - עַל כְּתוּב הַשְּׂמָאלִית. וְעוֹשֶׂה
31 בְּכָל כְּתוּב שְׁתֵּי טַבְּעוֹת: אַחַת מְלַמְּעָה בְּרֹאשׁ הַכְּתוּב,
32 וְאַחַת מְלַמְּטָה לְכַתֵּף לְמַעַלָּה מִן הַחֹשֶׁב. וְנוֹתֵן שְׁתֵּי
33 עֲבוֹתוֹת זָהָב בְּשְׁתֵּי טַבְּעוֹת שְׁלֹמַעַלָּה, וְהֵם הַנִּקְרָאִים
34 שְׂרָשְׁרוֹת.

4 ח. וְעוֹשֶׂה עַל אַרְבַּע זְוִיּוֹת שֶׁל חֹשֶׁן אַרְבַּע טַבְּעוֹת
5 זָהָב. וְנוֹתֵן בְּשְׁתֵּי הַטַּבְּעוֹת שֶׁל מַעַלָּה, שֶׁהַחֹשֶׁן נִתְּלָה
6 בָּהֶן, שְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת הַזָּהָב, וְהֵם הַנִּקְרָאִים³³ שְׂרָשְׁרוֹת;
7 וְנוֹתֵן בְּשְׁתֵּי טַבְּעוֹת שֶׁל מַטֵּה, שֶׁהֵן כְּנֶגֶד הַדָּדִים³⁴,
8 שְׁנֵי פְתִילֵי תְּכֵלֶת.

35 י. וְאַחַר כֵּן מְכַנִּים קְצוֹת הַעֲבוֹתוֹת שֶׁל חֹשֶׁן
36 בְּטַבְּעוֹת שֶׁל מַעַלָּה בְּכַתְּפוֹת הָאֶפֹּד, וּמְכַנִּים שְׁנֵי
37 פְתִילֵי הַתְּכֵלֶת שְׁבֻשׁוּלֵי הַחֹשֶׁן בְּשְׁתֵּי הַטַּבְּעוֹת שֶׁל
38 מַעַלָּה מִחֹשֶׁב הָאֶפֹּד, וּמוֹרִידִין אֶת הַשְּׂרָשְׁרוֹת
39 שְׁבֻטַּבְּעוֹת כְּתוּפוֹת הָאֶפֹּד עַד טַבְּעוֹת הַחֹשֶׁן
40 הַעֲלִיּוֹנוֹת, כְּדֵי שְׁיִדְבְּקוּ זֶה בְּזֶה וְלֹא יִנָּח³⁹ הַחֹשֶׁן
41 מֵעַל הָאֶפֹּד. וְכָל הַמְּזִיחַ חֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֹּד וּמִפְּרָק
42 חַבּוּרָן דֶּרֶךְ קַלְקוּל - לֹאֲקָה⁴⁰.

(33) בתורה. (34) ששם הוא הלב, שנאמר (שם, ל) "והיו על לב אהרן", ועיין במועד-קטן כז: "הספר על הלב, שנאמר כנגד שדים סופדים".

39) לשון ניתוק ולשון ערבי הוא (רש"י שם, כח).
40) יומא עב. ורבינו הוסיף "דרך קלקול". אבל לתקן - מותר.

9 ט. הָאֶפֹּד - רַחְבּוֹ כְּרַחְבּ גִּבּוֹ שֶׁל אָדָם מִכְּתֵף
10 לְכַתֵּף, וְאַרְכּוֹ מִכְּנֶגֶד אֲצִילֵי הַיָּדִים מֵאַחֲרָיו עַד
11 הַרְגְּלָיִם. וְיֵשׁ לוֹ כְּמוֹ שְׁתֵּי יָדוֹת יוֹצְאוֹת מִמְּנוֹ
12 פְּאָרְיָג³⁵ לְכָאן וּלְכָאן, שְׁחוּגְרִין אוֹתוֹ בָּהֶם, וְהֵם
13 הַנִּקְרָאִין חֹשֶׁב הָאֶפֹּד. וְהַכָּל אַרְוֵג זָהָב תְּכֵלֶת
14 וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ עַל שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים
15 חוּטִין, כְּמַעֲשֵׂה הַחֹשֶׁן. וְתוֹפֵר עֲלָיו³⁶ שְׁתֵּי כְּתוּפוֹת,
16 כְּדֵי שְׂיֵהִיו עַל כְּתוּפוֹת הַכְּתוּב. וְקוֹבֵעַ עַל כָּל כְּתֵף
17 וְכַתֵּף אֶבֶן שֵׁהָם מְרַבֵּעַ³⁷ מְשֻׁקַּע בְּבֵית שֶׁל זָהָב,
18 וּמִפְתָּח עַל שְׁתֵּי הָאֶבְנִים שְׁמוֹת הַשְּׁבֻטִים, שֶׁשָּׂה
19 עַל אֶבֶן זוֹ וְשֵׁשָׁה עַל אֶבֶן זוֹ, כְּתוּלְדוֹתָם.
20 וְכֹתְבִין שָׁם יוֹסֵף 'הוֹסֵף', וְנִמְצְאוּ עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ
21 אוֹת בְּאֶבֶן זוֹ, וְעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אוֹת בְּאֶבֶן זוֹ. וְכֵן
22 הָיוּ כְּתוּבִין³⁸:

43 יא. נִמְצְאוּ כְּשֶׁלּוּבֵשׁ הָאֶפֹּד עִם הַחֹשֶׁן - יְהִיָּה הַחֹשֶׁן
44 עַל לְבוֹ בְּשׂוּהָ, וְהָאֶפֹּד מֵאַחֲרָיו. וְחֹשֶׁב הָאֶפֹּד
45 קָשׁוּר עַל לְבוֹ תַּחַת הַחֹשֶׁן. וְשְׁתֵּי כְּתוּפוֹת הָאֶפֹּד עַל
46 שְׁתֵּי כְּתֵפָיו. וְשְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת זָהָב יוֹרְדוֹת מֵעַל כְּתֵפָיו
47 מִכָּאן וּמִכָּאן מִכְּתוּפוֹת הָאֶפֹּד עַד טַבְּעוֹת הַחֹשֶׁן.
48 וְשְׁנֵי חוּטֵי תְּכֵלֶת מִרְפָּסִין מִתַּחַת אֲצִילֵי יָדָיו מִשְׁתֵּי
49 טַבְּעוֹת הַחֹשֶׁן הַתְּחַתּוֹנוֹת עַד שְׁתֵּי טַבְּעוֹת כְּתוּפוֹת
50 הָאֶפֹּד הַתְּחַתּוֹנוֹת, שֶׁהֵם לְמַעַלָּה מִן הַחֹשֶׁב.

35) כמו שנאמר (שם, ח) "וחשב אפודתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה". הרי שממנו יהיה, כלומר, ארוג מתוכו וכן פירש רש"י שם. (36) כמו שנאמר (שם, ז) "שתי כתפות חוברות יהיו לו אל שני קצותיו וחובר". הרי שאינם צריכים להיות ארוגים ממנו אלא מחוברים במחט, וכן פירש רש"י שם. (37) מרובע ממש אי אפשר, שהרי שמות השבטים עליו, ואם כן ארכו יותר על רחבו (קרית ספר).

51 יום ד' ו' אדר ב' ה'תשע"ו
52 פְּרָק עֲשִׂירִי
(1) יתבאר סדר לכישת הבגדים, ושמצות-עשה לעשות אותם.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ד' ו' אדר ב' - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

9) כן הסדר בתורה (ויקרא שם). "ויחגור אותו באבנט וילבש אותו את המעיל ויתן עליו את האפוד ויחגור אותו בחשב האפוד ויאפוד לו בו, וישם עליו את החושן וגו' וישם את המצנפת וגו' וישם על המצנפת וגו' את ציץ הזהב". (10) מאחורי הראש היה הקשר של הציץ למעלה מן המצנפת, אבל לפניו היתה המצנפת למעלה מן הציץ (מעשה רוקח). [ניתכן כי כן פירש רבינו מה שנאמר (שמות כח, לו): "והיה על המצנפת", ועיין רש"י שם]. (11) זבחים יט.

17 ד. מְצוֹת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת בְּגָדִים אֱלוֹהִים וְלִהְיוֹת הַפֶּהֶן
18 עוֹבֵד בְּהֵן; שְׁנָאֲמַר: וְעֲשִׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ, וְאֵת בְּנֵי
19 תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתָנִית. וְכֵהֵן גְּדוֹל שְׁשֻׁמֶשׁ בְּפָחוֹת
20 מְשֻׁמְנָה בְּגָדִים¹³ אֱלוֹהִים, או כֵהֵן הַדְּיוֹט שְׁשֻׁמֶשׁ בְּפָחוֹת
21 מְאֻרְבָּעָה בְּגָדִים¹⁴ אֱלוֹהִים - הוּא הַנִּקְרָא מְחֹסֵר בְּגָדִים,
22 וְעוֹבְדוֹתוֹ פְּסוּלָה¹⁵, וְחֵיב מִיתָה בְּיָדֵי שְׁמַיִם¹⁶, פָּזָר
23 שְׁשֻׁמֶשׁ. שְׁנָאֲמַר: וְחִגְרַתְּ אֹתָם אֲבָנִים וְהִתָּה לָהֶם
24 כְּהֵנָּה; בְּזִמְן שְׁבַגְדֵיהֶם עֲלִיהֶן - כְּהֵנָּה עֲלִיהֶן, אֵין
25 בְּגָדֵיהֶן עֲלִיהֶן - אֵין כְּהֵנָּה עֲלִיהֶן, אֱלֵא הָרִי הֵם
26 כְּזָרִים, וְנֶאֱמַר: וְהָזָר הִקְרַב יוֹמָתָ¹⁷.

12) עשיית הבגדים אינה אלא הכנה למצוות הלבשה והעבודה בהם, וכן נראה מדברי רבינו בספר המצוות (עשה לג), ועיין שם בכלל י (ספר המצוות לעם, עמוד מ).
13) שם יח. (14) סנהדרין פג: (15) זבחים טו:
16) סנהדרין פג. פג: (17) שם:

27 ה. כְּשֵׁם שֶׁהַמְּחֹסֵר בְּגָדִים חֵיב מִיתָה וּפּוֹסֵל
28 הַעֲבוּדָה, כִּף הַיָּתֵר בְּגָדִים¹⁸. כְּגוֹן שְׁלֹבֶשׁ שְׁתֵּי
29 כְּתָנִוֹת¹⁹ או שְׁנֵי אֲבָנִיטִים, או כֵהֵן הַדְּיוֹט שְׁלֹבֶשׁ
30 בְּגָדֵי כֵהֵן גְּדוֹל וְעֹבֵד - הָרִי זֶה מְחַלֵּל הַעֲבוּדָה, וְחֵיב
31 מִיתָה²⁰ בְּיָדֵי שְׁמַיִם.

18) כן הוא בזבחים יח. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ח): "וערכו בני אהרן הכהן את הנתיחים" - "הכהנים בכיהונן (=היינו בבגדים הראויים להם, שהכהונה נתלית בהם - רש"י), מכאן לכהן הדיוט שלבש בגדי כהונה גדולה ועבד, עבודתו פסולה". ועוד שם יח: "בד, שלא ילבש של חול עמהן". שבד משמע, לבדו ילבש (רש"י שם). (19) כן הוא בתוספתא מנחות פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 513 7) ובירושלמי עירובין פ"י הלכה יג. אבל דעת רש"י (זבחים יח.) שאפילו אם הוסיף עליהם שום בגד בעולם, הרי הוא בכלל יתור בגדים. וכן יש ללמוד ממה שאמרו שם יח: (הובא למעלה). וכן הוא בספרא פ' צו פרק ב הלכה א: "יכול לא ילבש עמהם בגדי קודש, אבל ילבש עמהם בגדי חול, תלמוד-לומר ומכנסני בד ילבש על בשרו". (20) שכיון שאינו כהן, הרי הוא כזר ששמש שחייב מיתה (ראה למעלה).

32 ו. נֶאֱמַר בְּבְגָדֵי כְּהֵנָּה: עַל פְּשָׁרוֹ וּלְבָשָׁם²¹ - מְלֻמָּד,
33 שְׁלֹא יִהְיֶה דְּבָר חוֹצֵץ בֵּין פְּשָׁרוֹ לְבְּגָדִים²². אֶפְלוּ
34 גִּימָא²³ אַחַת או עֶפְרָא²⁴ או כְּנֵה מִתָּה²⁵, אִם יִהְיֶה בֵּין
35 פְּשָׁר לְבְּגָד - הָרִי זֶה חֲצִיצָה וְעוֹבְדוֹתוֹ פְּסוּלָה. לְפִיכֵף

1 א. פִּיצַד סָדֵר לְבִישַׁת הַבְּגָדִים? לּוֹבֵשׁ הַמְּכַנְסִים
2 תַּחְלָה², וְחוֹגֵר אֶת הַמְּכַנְסִים לְמַעְלָה מְשֻׁבּוּרוֹ מְעַל
3 מְתַנְיֵו. וְאַחַר כֵּף לּוֹבֵשׁ הַכְּתָנִית. וְאַחַר כֵּף חוֹגֵר אֶת
4 הָאֲבָנִים כְּנֶגֶד אֲצִילֵי יָדָיו³, וּמְקִיפוֹ כֵּרֶךְ עַל כֵּרֶךְ עַד
5 שְׁגוֹמֵר וְקוֹשֵׁר.

2) אף-על-פי שבפסוק קדמה כתונת למכנסים, שכן נאמר (ויקרא ו, ב) "ולבש הכהן מדו (היא הכתונת - רש"י) בד, ומכנסיו בד ילבש על בשרו", ועוד נאמר (שם טז, ד) "כתונת בד קודש ילבש, ומכנסיו בד יהיו על בשרו" - למדו חז"ל ביומא כג: "מניין שלא יהיה דבר קודם למכנסים? תלמוד-לומר (שם ו, ג ככהן הדיוט) ומכנסיו בד ילבש על בשרו" - "משמע, שלובש בעודו ערום, שאין עליו אלא בשרו" (רש"י שם). וכן נאמר ככהן גדול (שם טז, ד) "ומכנסיו בד יהיו על בשרו" (תוספות שם ד"ה מניין), וראה להלן הלכה ג. (3) בזבחים יח: "אין חוגרין לא למטה ממתניהן ולא למעלה מאציליהן אלא כנגד אצילי ידיהן" (על צלעותיהן כנגד המפרק - רש"י).

6 ב. וְעַל הָאֲבָנִים מְפָרֵשׁ בְּקַבְלָה: וְלֹא יִחְגְּרוּ בַּיָּזַע -
7 בְּמָקוֹם שְׁמֹזְעִין⁴. וְכֵף קָבַל יוֹנְתָן בֶּן עֲזִיָּאל מִפִּי
8 הַנְּבִיאִים וְתָרְגָם⁵: עַל לְבַבֵיהֶן יִסְרוּן⁶. וְאַחַר כֵּף
9 צוֹנֵף בְּמַצְנֶפֶת כְּמִין כּוֹבֵעַ⁷.

4) שם. במקום שהבשר נכפל על הבשר ומתחמם ומזיע (רש"י שם). (5) ביחזקאל שם. (6) על הלב לאו דוקא, אלא סמוך ללב. וכן פירש"י בזבחים שם, שהיו חוגרים כנגד אצילי ידיהם כנגד הלב ולא על הלב. (7) ובכהן גדול, להלן הלכה ג, כתב רק "צונף במצנפת", ולא כתב "כמין כובע". וראה למעלה פ"ח הלכה ב.

10 ג. כֵּהֵן גְּדוֹל אַחַר שְׁחוֹגֵר בְּאֲבָנִים⁸ לּוֹבֵשׁ הַמְּעִיל.⁹
11 וְעַל הַמְּעִיל - הָאֶפֶד וְהַחֹשֶׁן, וְחוֹגֵר בְּהֻשָׁב הָאֶפֶד
12 עַל הַמְּעִיל מִתַּחַת הַחֹשֶׁן. וְלִפְיֵכֵף נִקְרָא מְעִיל
13 הָאֶפֶד, שְׁחוֹגְרוֹ בְּאֶפֶד. וְאַחַר כֵּף צוֹנֵף בְּמַצְנֶפֶת,
14 וְקוֹשֵׁר הַצִּיץ לְמַעְלָה מִן הַמַּצְנֶפֶת¹⁰. וְשָׁעָרוֹ הָיָה
15 נֶרְאָה בֵּין צִיץ לְמַצְנֶפֶת¹¹, וְשֵׁם הָיָה מְנִיחַ תְּפִלִּין בֵּין
16 צִיץ לְמַצְנֶפֶת.

8) כלומר, אחר שלבש מכנסים וכתונת וחגר באבנט, כסדר לבישת הבגדים (למעלה הלכה א). וראה ביומא ה: ו. שיש אומרים שהחגירה באבנט ככהן גדול היתה אחר לבישת כל בגדי כהונה גדולה, בכדי לקיים מה שנאמר (שמות כט, ט) "והגרת אותם אבנט אהרן ובניו", שהחגירה באבנט צריכה להיות באהרן ובבניו בבת אחת. אבל דעת רבינו כדעיה אחרת הלומדת מפרשת צו (ויקרא ח, ז"ג) שנאמר בה: "ויתן עליו (=על אהרן) את הכתונת, ויחגור אותו באבנט וילבש אותו על המעיל וגו'", ואחר-כך נאמר: "ויקרב משה את בני אהרן וגו' ויחגור אותם אבנט", הרי שחגירת הכהן הגדול באבנט, היתה לפני שהתחיל להלביש את בניו. והפסוק הקודם וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו, נדרש לטיב האבנט לאמר, שאבנטו של כהן גדול ואבנטו של כהן הדיוט שיום, ששניהם כלאים, ראה למעלה פ"ח ה"א.

17 ט. פֶּהֶן שֶׁלָקָה בְּאַצְבָּעוֹ³⁴ - מִתָּר לְכַרְךָ עָלֶיָה גָּמִי
18 בְּשֵׁבֶת³⁵, אוּ בְגָד שְׂאִין בּוֹ שֶׁלֶשׁ עַל שֶׁלֶשׁ, וְעוֹבֵד.
19 וְאִם נִתְּפֹן לְהוֹצִיא דָם³⁶ - אָסוּר³⁷. וְהוּא שֶׁלֹא יִחוּץ
20 הַגָּמִי אוּ הַבְּגָד בֵּין בְּשָׂרוֹ לְכָלִי בְּשַׁעַת עֲבוּדָה.

(34) זבחים שם, ועירובין קג: (35) ואף-על-פי שגזרו על כל דבר שיש בו משום רפואה, שמא ישחוק הסממנים - במקדש לא גזרו (רש"י שם). (36) כגון שמהדקה בגמי. (37) שאין זה צורך עבודה, ועוד שהוא חובל (רש"י שם).

21 י. עָשׂוּ פְּבִיַת שְׁנֵי אֹרִיִּים וְתַמִּים³⁸, פְּדֵי לְהַשְׁלִים
22 שְׁמֹנֶה בְּגָדִים³⁹, וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹא הָיוּ נִשְׂאָלִין בָּהֶן.
23 וּמִפְּנֵי מָה לֹא הָיוּ שׂוֹאֲלִין בָּהֶן? מִפְּנֵי שֶׁלֹא הִיָּתָה
24 שָׁם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְכָל פֶּהֶן שְׂאִינוֹ מְדַבֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ
25 וְאִין שְׂכִינָה שׁוֹרָה עָלָיו - אִין נִשְׂאָלִין בּוֹ⁴⁰.

(38) כן נראה בקידושין לא: במעשה שביקשו חכמים אבנים לאפור בימי הבית השני (כסף-משנה). (39) שהחושן והאפור היו משמונה הבגדים, ראה למעלה פ"ח הלכה ב. וראה עוד למעלה בפ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה א. (40) יומא עג:

26 יא. וְכִיצַד שׂוֹאֲלִין? עוֹמֵד הַפֶּהֶן וּפְנִיו לְפָנָי
27 הָאָרוֹן⁴¹, וְהַשׂוֹאֵל מְאַחְרָיו, פְּנִיו לְאַחְרֵי הַפֶּהֶן⁴²,
28 וְאוֹמֵר הַשׂוֹאֵל: אֲעֵלָה אוּ לֹא אֲעֵלָה?⁴³ וְאִינוֹ שׂוֹאֵל
29 בְּקוֹל רֹם⁴⁴ וְלֹא מְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ⁴⁵, אֲלֵא בְּקוֹל נְמוּף
30 כְּמִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל בִּינוֹ לְבֵין עֲצָמוֹ⁴⁶. וּמִיָּד רוּחַ הַקֹּדֶשׁ
31 לּוֹבֵשׁ אֶת הַפֶּהֶן, וּמִבֵּיט בַּחֲשׁוֹן וְרוֹאֶה בּוֹ בְּמִרְאֵה
32 הַנְּבוּאָה 'עֵלָה' אוּ 'לֹא תַעֲלֶה'⁴⁷ בְּאוֹתוֹת
33 שְׁבוּלָטוֹת⁴⁸ מִן הַחֲשׁוֹן פִּנְגָּד פְּנִיו. וְהַפֶּהֶן מְשִׁיבּוֹ
34 וְאוֹמֵר לוֹ: 'עֵלָה' אוּ 'לֹא תַעֲלֶה'.

(41) שם. אמרו: "והנשאל, פניו כלפי שכניה". ומפרש רבינו שהיינו כלפי הארון. ורש"י שם פירש כלפי אורים ותומים, ושם המפורש שבתוך הארון, וראה להלן. (42) שם אמרו: "השואל, פניו כלפי נשאל (=הכהן). והנשאל, פניו כלפי שכניה". ולפי פירוש רש"י שהנשאל, פניו כלפי אורים ותומים - פני השואל כלפי פני הכהן. אבל לדעת רבינו שפני הנשאל כלפי הארון, הוכרח לומר שפני השואל לאחורי הכהן. (43) שם. (44) שם. ולמדו כן ממה שנאמר (במדבר כז, כא): "ושאל לו", משמע לו לבדו, שאין שומע אלא הוא (רש"י שם). (45) שם. "שנאמר ושאל לו לפני ה'", כלומר, וסמוך לו, ככפסוק שם: "על פיו יצאו". "ושאל לו על פיו", שמוציא דברים בפיו (רש"י שם). (46) כדרך שאמרה חנה בתפילתה, שנאמר (שמואל-א א, יג): "וחנה היא מדברת אל לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע" (יומא שם). (47) שם בכרייתא: "והנשאל אומר, כה אמר ה' עלה והצלח, ר' יהודה אומר אין צריך לומר כה אמר ה' עלה והצלח". ופסק רבינו כר' יהודה ולא כתנא-קמא משום שדעת תנא-קמא כתנא אחר בירושלמי שם פ"ו סוף הלכה ג: "הקול היה שומע", ולכן היה צריך לומר "כה אמר ה'". אבל לפי דעת התנא השני שם (שגם ר' יוחנן בבבלי שם

1 אִין הַפֶּהֶן יְכוֹל לְעַבֵּד בְּתַפְלִין שֶׁל יָד, שֶׁהָיָה
2 חוֹצֵצֵת²⁶. אֲבָל שֶׁל רֹאשׁ אֵינָה חוֹצֵצֵת, וְאִם רָצָה
3 לְהַנְיָחָם בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה - מְנִיחָ²⁷.

(21) נראה שצ"ל: "ילבש על בשרו" (ויקרא ו, ג). וכ"ה בזבחים יט. ובספרא (שם ה"ג) וראה בהר המוריה. [ואולי צ"ל "על בשרו (וגו') ולבשם", שם טז, ד - הרב אנשיל כ"ץ]. (22) זבחים שם. ומשמע שדוקא בגד לבשרו חוצץ, אבל בין בגד לבגד אין חציצה פסולת, וכן דקדק רבינו להלן בהלכה זו "בין בשר לבגד", וכן הוא להלן בהלכה זו והיינו משום שפסול החציצה למדנו מ"ילבש על בשרו", הרי שכל המדובר בחציצה שבין הבגד לבשר (שו"ת בית הלוי ח"א סי"ג ויריעות שלמה). [אבל בירושלמי (עירובין פ"י הלכה יג) מפורש "שלא יחוץ בינו לבין בגד, ולא בין בגד לבגד"]. (23) חוט תלוש מן הבגד. ובנימא מגודלת, ראה להלן הלכה זו. (24) שיש בו ממש. וראה להלן שם בדין אבק דק. (25) זבחים שם. ובכינה חיה, ראה להלן שם. (26) בין בשר לבגד. (27) שאין כאן חציצה. וגם משום יתור בגדים אין כאן, לפי שאינם בגד (כסף-משנה בשם רש"י שם).

4 ז. וְצָרִיף לְהַזְהִיר²⁸ בְּשַׁעַת שְׁלוּבֵשׁ, שֶׁלֹא יִהְיֶה אָבֶק²⁹
5 בֵּין בְּגָדוֹ לְבְשָׂרוֹ, וְלֹא פָנָה אָף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּחַיִּים.
6 וְשֶׁלֹא תִפְגַּס הָרוּחַ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה בֵּין בְּשָׂרוֹ לְבְגָדוֹ,
7 עַד שִׁיתְרַחֵק הַבְּגָד מֵעֲלָיו. וְלֹא יִכְנִיס יָדוֹ תַּחַת
8 חִלּוּקוֹ לְחִיקוֹ. וְלֹא יֵצֵא שְׁעָרוֹ מִן הַבְּגָד³⁰. וְלֹא יִהְיֶה
9 בְּבְגָד נִימָא מְדַלְדֵּלֵת³¹. וְאִם הָיָה שָׁם אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ
10 - עֲבוּדָתוֹ בְּשָׂרָה.

(28) בכל אלו נסתפקו בגמרא (זבחים יט.) אם הם חוצצים או לא, ולא נפשטה הבעיא, ולכן פסק רבינו שלכתחילה יזהר, אבל אם עבד עבודתו כשירה, שאין בנו כח לפסול העבודה ולחייבו להביא קרבן אחר מספק, שיש לחשוש שיביא חולין לעזרה. ואין לומר: יביא קרבן אחר ויתנה, מאחר שבחטאות ואשמות וקרבנות ציבור אי-אפשר להתנות, ולפיכך לא חילקו בזה (כסף-משנה). (29) דק ואין בו ממש. וראה למעלה הלכה ו בדין עפר. (30) [בגמרא שם שאלו: "יצא שערו בבגדו, מהו? שערו כגופו דמי או לאו". ונראה שרבינו גרס "יצא שערו מבגדו, מהו" (ובכ"י מינכן נשמטו המלים "מבגדו מהו שערו"). ופירושו לדעת רבינו: שער כגופו, ואם כן צריך שיהא מכוסה, כשם שגופו מכוסה על ידי הבגד, או דילמא לאו כגופו, ולא איכפת לנו אם יצא והוא מגולה]. (31) תלושה קצת, ומחוברת קצת לבגד.

11 ח. כִּרְךָ עַל בְּשָׂרוֹ בְּגָד³² שֶׁלֹא בְּמָקוֹם בְּגָדִים, כְּגוֹן
12 שֶׁכָּרְכוּ עַל אֲצָבָעוֹ אוּ עַל עֵקְבוֹ: אִם הָיָה בּוֹ שֶׁלֶשׁ
13 אֲצָבָעוֹת עַל שֶׁלֶשׁ אֲצָבָעוֹת - הָרִי זֶה חוֹצֵץ וּפּוֹסֵל;
14 פְּחוֹת מִכֵּן - אֵינּוֹ חוֹצֵץ. וְאִם הָיָה צִלְצוּל קָטָן³³,
15 הוֹאֵיל וְהוּא הַשּׁוֹב בְּגָד בְּפָנָי עֲצָמוֹ - הָרִי זֶה פּוֹסֵל
16 וְאָף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ שֶׁלֶשׁ עַל שֶׁלֶשׁ.

(32) זבחים שם. (33) חגורה קטנה.

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

1 יבאר שכהן הכשר לעבודה ששתה יין לא יכנס מן המזבח ולפנים, ומה דינו אם שיכור משאר משקים המשכרים.

16 א. כל פהן הפֶּשֶׁר לְעִבּוּדָה, אִם שָׁתָה יַיִן - אֲסוּר לוֹ
17 לְהִפְגֵּס מִן הַמִּזְבֵּחַ וּלְפָנָיִם. וְאִם נִכְנַס וְעָבַד -
18 עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה, וְחָיִב מִיָּדָה בְּיַד שְׂמַיִם; שְׁנֵאמַר:
19 וְלֹא תִמְתּוּ. וְהוּא שֵׁשֶׁתָּה רְבִיעִית יַיִן חֵי בְּבַת אַחַת
20 מִיַּיִן שֶׁעָבְרוּ עָלָיו אַרְבַּעִים יוֹם; אֲבָל אִם שָׁתָה פְּחוֹת
21 מִרְבִּיעִית יַיִן, אוֹ שָׁתָה רְבִיעִית וְהִפְסִיק בָּהּ, אוֹ מְזוּגָה
22 בְּמַיִם, אוֹ שֵׁשֶׁתָּה יַיִן מִגְּמָתוֹ בְּתוֹךְ אַרְבַּעִים אֶפְלוֹ יוֹתֵר
23 מִרְבִּיעִית - פְּטוּר, וְאִינוֹ מְחַלֵּל עֲבוּדָה. שָׁתָה יוֹתֵר
24 מִרְבִּיעִית מִן הַיַּיִן, אִף עַל פִּי שֶׁהָיָה מְזוּג וְאִף עַל
25 פִּי שֶׁהִפְסִיק וְשָׁתָה מְעַט מְעַט - חָיִב מִיָּדָה, וּפּוֹסֵל
26 הָעֲבוּדָה.

27 ב. הָיָה שְׂכּוֹר מְשָׂאֵר מְשַׁקֵּין הַמְשַׁכְּרִין - אֲסוּר
28 לְהִפְגֵּס לְמִקְדָּשׁ. וְאִם נִכְנַס וְעָבַד וְהוּא שְׂכּוֹר מְשָׂאֵר
29 מְשַׁקֵּין הַמְשַׁכְּרִין, אֶפְלוֹ מִן הַחֶלֶב אוֹ מִן הַדְּבָלָה -
30 הָרִי זֶה לֹאֲקָה, וְעֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה. שְׂאִין חֵיבִין מִיָּדָה
31 אֲלֵא עַל הַיַּיִן בְּשַׁעַת עֲבוּדָה, וְאִין מְחַלֵּל עֲבוּדָה
32 אֲלֵא שְׂכּוֹר מִן הַיַּיִן.

33 ג. וּכְשֶׁם שְׂאָסוּר לְכַהֵן לְהִפְגֵּס לְמִקְדָּשׁ מִפְּנֵי
34 הַשְּׂכָרוֹת, כִּף אֲסוּר לְכָל אָדָם, בֵּין כַּהֵן בֵּין יִשְׂרָאֵל,
35 לְהוֹדוֹת כְּשֶׁהוּא שְׂתוּי. אֶפְלוֹ אֲכָל תְּמָרִים אוֹ שָׁתָה
36 חֶלֶב וּנְשַׁתְּבֶשֶׂה דַעְתּוֹ מְעַט - אֵל יוֹרָה. שְׁנֵאמַר:
37 וּלְהוֹרֹת אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאִם הוֹרָה בְּדָבָר שֶׁהוּא
38 מִפְּרֵשׁ בְּתוֹרָה עַד שִׁיעוּוֹהוּ הַצְּדוּקִים - מֵתָר. כְּגוֹן
39 שֶׁהוֹרָה שֶׁהִשְׁרִץ טָמֵא, וְהַצְּפָדָע טְהוֹר, וְהִדָּם
40 אֲסוּר, וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה.

41 ד. וּמֵתָר לְשְׂכּוֹר לְלַמֵּד תּוֹרָה, וְאֶפְלוֹ הִלְכוֹת
42 וּמִדְּרָשׁוֹת, וְהוּא שְׂלֵא יוֹרָה. וְאִם הָיָה חָכֵם קְבוּעַ
43 לְהוֹרָאָה - לֹא יִלְמַד, שְׁלַמּוּדוֹ הוֹרָאָה הִיא.

44 ה. שָׁתָה כְּדֵי רְבִיעִית בְּלִבְד וְהָיָה בָּהּ מַיִם כֹּל שֶׁהוּא,
45 אוֹ יֶשֶׁן מְעַט, אוֹ הֵלֵךְ כְּדֵי מִיל - כְּבָר עָבַר הַיַּיִן
46 וּמֵתָר לְעַבֵּד. אֲבָל אִם שָׁתָה יוֹתֵר מִרְבִּיעִית, אֶפְלוֹ
47 מְזוּג - שְׁנַת מְעַט אוֹ הִדְרָף מוֹסִיפִין בְּשְׂכָרוֹתוֹ. אֲלֵא
48 יִשְׁהָא לְפִי הַשְּׂכָרוֹת עַד שְׂלֵא יִשְׂאֵר מְשַׁכְּרוֹתוֹ שׁוּם
49 דָּבָר שֶׁפְּעוּלָם.

50 ו. אֲנָשִׁי מְשַׁמֵּר מִתְּרִין לְשִׁתּוֹת יַיִן בְּלִילוֹת, אֲבָל לֹא
51 בַּיַּמִּי שִׁבְתָּן. וְאֶפְלוֹ שְׂאֵר בְּתֵי אֲבוֹת שֶׁל מְשַׁמֵּר שְׂאִין
52 עֲבוּדָתָן הַיּוֹם; שְׂמֵא תִכְבַּד הָעֲבוּדָה עַל אֲנָשִׁי בֵּית
53 אָב שֶׁל יוֹם, וְיִצְטָרְכוּ לְאַחֲרִים מֵאֲנָשִׁי מְשַׁמְרָתָן

עג: סובר כמותו, וכן פסק רבינו) ש"הכתב בולט" ולא שמע קול מדבר - אינו אומר "כה אמר ה'" (יריעות שלמה). (48 כדעת ר' יוחנן שם עג: וראה לעיל.

1 יב. וְאִין שׁוֹאֲלִין עַל שְׁנֵי דְבָרִים פְּאָחַד⁴⁹. וְאִם שְׂאֵל
2 - מְשִׁיבִין עַל הָרֵאשׁוֹן בְּלִבְד⁵⁰. וְאִין נִשְׂאֲלִין כַּהֵן
3 לְהִדְיוּט⁵¹, אֲלֵא אוֹ לְמִלְךָ אוֹ לְבֵית דִּין אוֹ לְמִי
4 שֶׁצָּרָף הַצְּבוּר בּוֹ. שְׁנֵאמַר: וּלְפָנֵי אֱלֹעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֵד
5 וְגוֹמַר; הוּא - זֶה הַמִּלְךָ⁵², וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - זֶה הוּא
6 מְשִׁיחַ מִלְחָמָה⁵³ אוֹ מִי שֶׁצָּרָף הַצְּבוּר בְּשֵׂאֲלֹת⁵⁴,
7 וְכָל הָעֵדָה - אֵלוֹ בֵּית דִּין הַגְּדוּל⁵⁵.

(49 שם עג. 50 שם. 51 שם עא: ועג: 52) שהרי ליהושע נאמר (רש"י שם). 53) מי שכל בני ישראל אתו לצאת למלחמה אחריו (רש"י שם). 54) שם עא: במשנה: "ולמי שהציבור צריך בו". 55) שם.

8 יג. זֶה שְׂאֵתָה מוֹצֵא⁵⁶ בְּדָבָרֵי נְבִיאִים שֶׁהַפְּהַגִּים הָיוּ
9 חוֹגְרִין אֶפּוֹד בַּד - לֹא הָיוּ כַּהֲנִים גְּדוּלִים, שְׂאִין
10 הָאֶפּוֹד שֶׁל כַּהֵן גְּדוּל אֶפּוֹד בַּד. וְאִף הַלּוּיִם הָיוּ
11 חוֹגְרִין אוֹתוֹ; שֶׁהָרִי שְׂמוּאֵל הִנְבִּיא לְוִי הָיָה, וְנֵאמַר
12 בּוֹ: נַעַר חָגוּר אֶפּוֹד בַּד. אֲלֵא אֶפּוֹד זֶה הָיוּ חוֹגְרִים
13 אוֹתוֹ בְּנֵי הַנְּבִיאִים וְמִי שֶׁהוּא רֵאשִׁי שֶׁתְּשַׁרְה עָלָיו
14 רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, לְהוֹדִיעַ כִּי הִגִּיעַ זֶה לְמַעַלַת כַּהֵן גְּדוּל
15 שֶׁמְדַבֵּר עַל פִּי הָאֶפּוֹד וְהַחֲשֵׁן בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

(56) כן הוא בירושלמי סנהדרין פרק י הלכה ב, על מה שנאמר (שמואל-א כב, יח) "ויסוב דואג האדומי ויפגע הוא בכהנים וימת ביום ההוא שמונים וחמשה איש נושא אפוד בד" - "לא כן תני ר' חיה, אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת, אלא מלמד שכולן ראויין להיות כהנים גדולים".

סלקו להו הלכות פלי המקדש

יום ה' ז' אדר ב' ה'תשע"ו

הִלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ

יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁלַּשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פֶּרֶטָן: (א) שְׂלֵא יִכְנַס כַּהֵן שְׂכּוֹר לְמִקְדָּשׁ. (ב) שְׂלֵא יִכְנַס בּוֹ כַּהֵן פְּרוּעַ רֵאשׁ. (ג) שְׂלֵא יִכְנַס בּוֹ כַּהֵן קְרוּעַ בְּגָדִים. (ד) שְׂלֵא יִכְנַס כַּהֵן בְּכָל עֵת לְהִיכָל. (ה) שְׂלֵא יֵצֵא כַּהֵן מִן הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה. (ו) לְשַׁלַּח טְמֵאִים מִן הַמִּקְדָּשׁ. (ז) שְׂלֵא יִכְנַס טְמֵא לְמִקְדָּשׁ. (ח) שְׂלֵא יִכְנַס טְמֵא לְהַר הַבַּיִת. (ט) שְׂלֵא יִשְׁמַשׁ טְמֵא. (י) שְׂלֵא יִשְׁמַשׁ טְבוּל יוֹם. (יא) לְקַדֵּשׁ הָעוֹבֵד יָדָיו וְרַגְלָיו. (יב) שְׂלֵא יִכְנַס בְּעַל מוּם לְהִיכָל וְלְמִזְבֵּחַ. (יג) שְׂלֵא לְעַבֵּד בְּעַל מוּם. (יד) שְׂלֵא יַעֲבֵד בְּעַל מוּם עוֹבֵר. (טו) שְׂלֵא יַעֲבֵד זָר.

ובאור מצות אלו בפסקים אלו:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טו. יראה לי, שכל כהן הפך לעבודה, אם נכנס
 מן המזבח ולפנים והוא שתוי יין או שכור משאר
 המשכרין, או פרוע ראש, או קרוע בגדים פדרף
 שקורעין על המתים, אף על פי שלא עבד עבודה
 - הרי זה לוקה; הואיל והוא ראוי לעבודה ונכנס
 בשעת העבודה מנוול ככה, והרי הוא מזוהר שלא
 יפגס.
 טז. ודין הנכנס ככה מן המזבח ולפנים ודין היוצא
 משם אחד הוא. כיצד? כגון ששתה רביעית יין בין
 האולם ולמזבח או קרע בגדיו שם ויצא - לוקה.
 וכן אם עבד ביציאתו - חייב מיתה.

יז. וכן אסור לכל אדם, בין כהן בין ישראל, להפגס
 למקדש בלו, מתחלת עזרת ישראל ולפנים, כשהוא
 שתוי יין או שכור או פרוע ראש דרך נוול או קרוע
 בגדים, אף על פי שאינו באזהרה; שאין זה כבוד
 ומורא לבית הגדול והקדוש שיפגס בו מנוול. אבל
 ישראל שגדל שעריו עד שנעשה מחלפת ולא היה
 דרך נוול - הרי זה מתר להפגס לעזרת ישראל.

יום ו' ח' אדר ב' ה'תשע"ו

פרק שני

1 יבואר בו שאין כהן גדול נכנס לקודש הקדשים אלא ביום
 הכפורים, ודין כהן הנכנס לקודש שלא בשעת עבודה.
 א. אין כהן גדול נכנס לקדש הקדשים אלא מיום
 הכפורים ליום הכפורים². וכהן הדיוט נכנס לקדשי
 לעבודה בכל יום.⁴

2 בשעת עבודה. 3 להיכל. 4 להקטיר הקטורת על
 מזבח הזהב שהוא בהיכל (כסף משנה). וכן להדליק
 המנורה, ולדישון מזבח הפנימי, ולהטבת הנרות, וראה
 למעלה בפרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יא שהיו
 נכנסים להיכל להשתחוות.

ב. והזהרו כל הפהגים שלא יפגסו לקדש או לקדש
 הקדשים שלא בשעת עבודה⁶. שנאמר: ואל יבא
 בכל עת אל הקדש - זה קדש הקדשים; מבית
 לפרכת - להזהיר⁸ על כל הבית⁹.

5 בספרא (פרשת אחרי מות פרשה א הלכה ו-ז): "א אחיך
 בכל יבוא ואין הבנים בלא יבוא - תלמוד לומר דבר אל
 אהרן, שאין תלמוד לומר אחיך, ומה תלמוד לומר אחיך
 לרבות את הבנים". ובלקח טוב שם נוסף: "וכן הוא אומר
 וישמע אברם כי נשבה אחיו, והוא לוט בן אחיו".
 6 משום כבוד למקדש ויראה לפני השכינה (ספר המצוות
 לא תעשה סח). 7 [נראה שצריך להיות: "אל הקדש
 [וגו'] זה קדש הקדשים", והכוונה לסוף הפסוק: "אל פני
 הכפרת". והיינו ליד הארון, ועדיין לא ידענו מה דינו של

1 לסייען. ואנשי בית אב של אותו היום אסורים
 2 לשתות בין ביום בין בלילה; שמא ישתה בלילה
 3 וישפכים לעבודתו ועדיין לא סר יינו מעליו.

4 ז. כל כהן שידע מאי זה משמר הוא ומאי זה בית
 5 אב הוא, וידע שפתי אבותיו קבועים בעבודה
 6 [היום] - אסור לו לשתות יין כל אותו היום. היה
 7 יודע מאי זה משמר הוא, ואינו מכיר בית אב שלו
 8 - אסור לו לשתות כל אותה שבת שמשמרתו עובדין
 9 בה. לא היה מכיר משמרתו ולא בית אבותיו - הדין
 10 נותן שאסור לשתות יין לעולם; אבל תקנתו
 11 קלקלתו, והרי הוא מתר לשתות תמיד, שאינו יכול
 12 לעבד עד שיקבע בבית אב שלו ובמשמרתו.

13 ח. כהן שגדל שעריו - אסור לו להפגס מן המזבח
 14 ולפנים. ואם נכנס ועבד - חייב מיתה בידי שמים,
 15 כשכור שעבד. שנאמר: ויין לא ישתו כל כהן,
 16 וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו - מה שתויי יין
 17 במיתה, אף מגדלי פרע במיתה.

18 ט. ואין פרועי הראש מחללין עבודה. אף על פי
 19 ש'הוא במיתה - עבודתו פשרה.

20 י. כשם שאין הפהגים מזהרין על היין אלא בשעת
 21 ביאה למקדש, כך אין אסורין לגדל פרע אלא
 22 בשעת ביאה למקדש. במה דברים אמורים? ככהן
 23 הדיוט; אבל כהן גדול אסור לגדל פרע ולקרע
 24 בגדיו לעולם, שהרי תמיד הוא במקדש. ולכך נאמר
 25 בו: את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם.

26 יא. במה הוא גדול פרע? שלשים יום. כנזיר, שנאמר
 27 בו: גדל פרע שער ראשו, ואין נזירות פחותה
 28 משלשים יום. לפיכך, כהן הדיוט העובד - מגלח
 29 משלשים יום לשלשים יום.

30 יב. ואנשי משמר אסורין לספר ולכבס בשבת, כדי
 31 שלא יעלו למשמרתן פשהן מנולין, אלא מגלחין
 32 ורוחצין ומכבסין קדם שיעלו.

33 יג. מי ששלמה משמרתו בתוך הרגל - מתר לגלח
 34 ברגלו. אבל אם שלמה בערב הרגל - אינו מגלח
 35 אלא בערב הרגל.

36 יד. דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אחד הוא.
 37 שנאמר: ראשיכם לא תפרעו ובגדיכם לא תפרמו
 38 ולא תמותו; הא אם עבד והוא קרוע בגדים - חייב
 39 מיתה בידי שמים, אף על פי שעבודתו פשרה ולא
 40 חללה.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ו' ח' אדר ב' - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קסה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא אף לכהנים הדיוטים שאינם נמשחים, אבל משחת ה', שנמשחו בו בני אהרן, היא עליהם לדורות, כמו שנאמר (שמות מ, יד-טו) "ואת בניו תקריב וגו' ומשחת אותם וגו' והיתה להיות להם משחתם לכהונת עולם" (כסף משנה בשם הרמב"ן בספר המצוות ובפירושו על התורה סוף פרשת צו).

כל הבית מבפנים לפרוכת]. (8 לחייב מלקות ולא מיתה. 9) [היינו הבית הפנימי (=בית קודש הקדשים), וכדעת ר' יהודה במנחות כז: שעל "כל ההיכל כולו ומבית לפרוכת בארבעים (=במלקות ארבעים ולא במיתה), ואל פני הכפורת (=ליד הארון) במיתה".]

1. אם כן, מפני מה נשנת אזהרה זו¹⁷ בכהן גדול? 20
 שכהן הדיוט שהיה במקדש בעבודתו ושמע שמת 21
 לו מת שהוא חזק להתאבל עליו, אף על פי שאינו 22
 יוצא מן המקדש¹⁸ - אינו עובד, מפני שהוא אונן; 23
 ואם עבד והוא אונן של תורה - חלל עבודתו, בין 24
 בקרבן יחיד בין בקרבן צבור. אבל כהן גדול עובד 25
 כשהוא אונן¹⁹, שגאמר: ומן המקדש לא יצא ולא 26
 יחלל. כלומר, ישב ועבד עבודה שהיה עוסק בה²⁰ 27
 ואינה מתחללת. 28

1. ג. כהן שנגנס לקדש הקדשים¹⁰ בשאר ימות 2
 השנה¹¹, בין כהן הדיוט בין כהן גדול, או כהן גדול 3
 שנגנס לו ביום הפורים שלא בשעת העבודה - 4
 חזב מיתה בידי שמים; שגאמר: ולא ימות. וכמה 5
 פעמים הוא נכנס לשם ביום הפורים? ארבע, כמו 6
 שיתבאר במקומו. ואם נכנס חמישית - חזב מיתה 7
 בידי שמים¹².

(10 כלומר, ליד הארון. 11) בספרא (שם הלכה ח): "ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים אל הקדש לרבות שאר ימות השנה". (12 בספרא (שם): "ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים" פירוש מדלא כתיב בכל יום, אלא בכל עת, שמע מינה בעתות היום הקפיד הכתוב, שאף על פי שיש עת שהוא רשאי לבוא, לא כל עיתות היום ראויים לו לבא".

17) של "ומן המקדש לא יצא". (18 כלומר, בשעת העבודה אלא עומד שם עד שתיגמר על ידי כהן אחר, שהציאה בשעת העבודה היא בזיון לקדשים (כסף משנה). וראיה לכך מהפסוק המפורש (ויקרא שם) בבני אהרן שהיו כהנים הדיוטים: "ומפתח אהל מועד לא תצאור". (19) של תורה אבל אונן דרבנן אינו מחלל עבודתו. (20) כלשון הברייתא (יומא יג:): "היה עומד ומקריב (פירוש: כהן גדול - תוספות שם דיבור המתחיל היה) על גבי המזבח וכו' ר' יוסי אומר יגמור". משמע רק עבודה שהיה עוסק בה, אבל להתחיל בעבודה - אסור.

8. ד. והנגנס לקדש חוץ לקדש הקדשים¹³ שלא 9
 לעבודה או להשתחוות¹⁴, בין הדיוט בין גדול - 10
 לוקה, ואינו חזב מיתה. שגאמר: אל פני הפפרת¹⁵ 11
 ולא ימות - על קדש הקדשים במיתה, ועל שאר 12
 הבית בלא ולוקה.

29. ז. ומינין שעבודת האונן פסולה? מקל וחמר: אם 30
 בעל מום, שאוכל בקדשים, אם עבד - חלל; אונן, 31
 שהוא אסור בקדשים, שגאמר: לא אכלתי באני 32
 ממנו - דין הוא שיחלל²¹.

13) ראה למעלה הלכה ב, שכל שלא קרב אל הארון הרי הוא בכלל "חוץ לקדש הקדשים". (14 כלומר, שלא להשתחוות, שהרי להשתחוות מותר, שהשתחויה בכלל עבודה היא. (15) מכיוון שלא הביא תחילת הפסוק "אל מבית לפרוכת", אלא סוף הפסוק, נראה שדעתו כדעת ר' יהודה, שאינו חייב מיתה אלא על פני הכפורת, היינו ליד הארון.

21) בספר המצוות עשה קסה הביא רבינו מהפסוק "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל" (ויקרא כא, יב) - "הא אחר שלא יצא חילל".

13. ה. כהן שיוצא מן המקדש בשעת העבודה בלבד - 14
 חזב מיתה. בין כהן גדול בין כהן הדיוט¹⁶. שגאמר: 15
 ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמתו. כלומר, לא 16
 תניחו עבודה ותצאו מבהלים ודחופים מפני גזרה 17
 זו. וכן זה שגאמר בכהן גדול: ומן המקדש לא יצא 18
 - אינו אלא בשעת העבודה בלבד, שלא יניח 19
 עבודתו ויצא.

33. ח. ואף על פי שכהן גדול עובד אונן - אסור 34
 לאכל²² בקדשים; שגאמר²³: ואכלתי²⁴ חטאת היום 35
 הייטב בעיני יי. וכן אינו חולק לאכל בערב²⁵. אונן 36
 שעבד - אינו לוקה²⁶. ומתור לגע בקדשים²⁷ אף על 37
 פי שלא טבל; שלא עשו מעלה אלא באכילה²⁸, 38
 אבל בנגיעה - הרי זה טהור, כמו שיתבאר במקומו.

16) בספרא פרשת שמיני (מכילתא דמילואים הלכה מב- מג): "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, אימתי אינו יוצא ולא יחלל הרי אומר בשעת עבודה וכו', אין לי אלא אהרן ובניו שנתרבו בשמן המשחה וכו', מניין לכהנים של כל הדורות? תלמוד לומר כי שמן משחת ה' עליכם". וסובר רבינו, שהכוונה אף לכהנים הדיוטים שבכל הדורות, שאף על פי שנאמר (ויקרא י, ז) "כי שמן משחת ה' עליכם" וזה אינו אלא בכהן גדול, שהרי לדורות רק הוא נמשח בשמן המשחה. מכיוון שלא נאמר "כי בשמן הקדש נמשחתם", על כרחו שאין הכוונה לכהנים גדולים הנמשחים בשמן,

22) הוריות יב: "כהן גדול מקריב אונן ולא אוכל". 23) באהרן הכהן הגדול. (24) בזבחים קא. אמרו שאין ללמוד מפסוק זה אלא לקדשי שעה. וקדשי דורות למדו בקל וחומר ממעשר שני, שנאמר בו (דברים שם): "לא אכלתי באוני ממנו". (25) זבחים צח: צט. [שאף על פי שכהן גדול שאינו אונן, אינו זקוק לחלוקה, אלא נוטל כמה שרוצה (למעלה פרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יב ולהלן פרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יח) - כשהוא אונן, אינו נוטל אפילו בחלוקה]. (26) משום שאין בו לאו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גם לאבל וכן מפורש בתוספתא זבחים תחילת פרק י"א שאין האונן מביא קרבנות כל שבעה. (37) בזבחים שם: "ר' שמעון אומר שלמים (ויקרא ג, א "ואם זבח שלמים קרבנו") כשהוא שלם (שדעתו מיושבת עליו) מביא, ואינו מביא כשהוא אונן, מניין לרבות את התודה וכו' העולה וכו' בכור מעשר ופסח וכו' חטאת ואשם וכו' העופות והמנחות והיין והעצים והלבונה, תלמוד לומר שלמים קרבנו כל קרבנות שהוא מביא, כשהוא שלם מביא ואינו מביא כשהוא אונן". (38) במועד קטן טז. למד כן ר' שמעון ממה שנאמר

(יחזקאל מד, כז) "וביום בואו וגו' יקריב חטאתו" "בזמן שראוי לביאה ראוי להקרבה, בזמן שאינו ראוי לביאה אינו ראוי להקרבה". (39) [זו היא מחנה לוי, שהמצורע נשלח גם ממנה, שכן נאמר בו "וביום בואו". היינו כשהוא בא ביום השמיני לעזרת נשים לשער ניקנור (פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב) שהוא מחנה לוי. ולפי זה פשוט שהוא הדין לזב, שאף הוא נשלח מחוץ למחנה לוי, שאינו משלח קרבנותיו. אבל טמא שרץ וכיוצא בו, שמתור לו להיכנס למחנה לוי, משלח הוא קרבנותיו]. (40) ש"כ"ל אותם שנים שהיו ישראל במדבר מנודין היו (=לשמים) ושלחו קרבנותיהם", והסתפקו חז"ל בזה שמה מנודה לבריות חמור ממנודה לשמים (מועד קטן טו:). ואף על פי שאינו ראוי לבוא עם העם, שאסור לעמוד בארבע אמותיו - ייתכן שאינו דומה למצורע, שאינו ראוי לבוא כלל אפילו יחיד, ואילו מנודה ראוי לבוא יחיד. (41) שמכיוון שלא נפשטה הבעיה אין לנו לפוסלו מספק. וכן דעת רבינו בכל הבעיות שבקרבנות.

יב. טמא שרץ וכיוצא בו⁴² והערל משלחין את²³ קרבנותיהם⁴³ ומקריבין עליהן; חוץ מפסח⁴⁴, שאין²⁴ שוחטין אותו על טמא שרץ⁴⁵, ואין שוחטין על²⁵ הערל פסח, כמו שיתבאר. אבל טמא מת⁴⁶ - אין²⁶ מקריבין עליו קרבן כלל⁴⁷ עד שיתטהר⁴⁸.²⁷

(42) [שראויים לבוא לעזרת נשים. אבל זב שאינו ראוי לבוא לעזרת נשים - אינו בכלל זה. והמדובר בטמא שרץ שלא טבל ולפיכך אין שוחטין עליו קרבן פסח, כדלהלן, אבל אם טבל - שוחטין עליו גם קרבן פסח, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח הלכה א].

(43) בפסחים סב. "בכל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהם". וכן הוא בזבחים כב: (44) שאין שוחטין אותו אלא על מי שראוי לאכול. (45) כל זמן שלא טבל.

(46) זבחים שם. ולמדו כן ממה שנאמר בפסח (במדבר ט, י"א) "איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני וגו'", ואפילו אם חל שביעי שלו להיות בערב פסח והוזה עליו כדין וגם טבל, שהוא ראוי לאכול בלילה אין שוחטין וזורקין עליו, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח שם. והוא הדין לקרבן אחר. (47) בזבחים שם נחלקו בזה ריש לקיש וזקני דרום, ואמרו שם, שגם לזקני דרום אין שוחטין עליו לכתחילה, ואם כן לריש לקיש המחמיר - פסול אפילו בדיעבד (כסף משנה). (48) היינו אחר הזאות וטבילה, וביום השמיני שלו, ראה למעלה.

מפורש, אלא נלמד בקל וחומר או מדקדוק הכתוב "לא יצא ולא יחלל" - "הא אחר שלא יצא חלל", ראה למעלה הלכה ז. ואין עונשים מן הדין, וראה בכסף משנה. (27) שם צח: במשנה לפי הנוסחא שלפנינו. וכן כתב בפרק י"ב מהלכות אבות הטומאות הלכה טו. ובפירוש המשנה שם "אונן אינו נוגע". אבל בפירוש המשנה נוסחת ארץ ישראל הוגה שאונן אסור לאכול בקדש (תוספות יום טוב שם). (28) שטובל לפני האכילה (פסחים צא: וחגיגה כא. והלכות אבות הטומאות שם).

ט. אי זהו אונן? זה שמת לו מת מן הקרובים¹ שהוא חיב להתאבל עליהן²⁹, ביום המיתה בלבד -² הוא הנקרא אונן דין תורה³⁰, ולילה הוא אונן³ מדברי סופרים⁴.

(29) "אמו ואביו, בנו ובתו, ואחיו ואחותו מאחיו" (פרק ב מהלכות אבל הלכה א, עיין שם). (30) ומחלל עבודתו (למעלה הלכה ו). (31) מדרבנן, ואינו מחלל עבודתו. כרבי שמעון וכרבי.

י. ומת שששה ימים ואחר כך נקבר - כל אותם⁵ הימים שאחר יום המיתה הוא אונן מדבריהם, וכן⁶ יום הקבורה, ואינו תופש לילה³². לפיכך, מי שמת⁷ לו מת וקברו לאחר יום המיתה - כל יום הקבורה⁸ אינו מקריב ואינו אוכל בקדשים מדבריהם, וטובל⁹ ואוכל לערב. ויום שמועה קרובה³³ ויום לקוט עצמות³⁴ - הרי הוא פיוס קבורה, שאינו תופש לילו¹¹ ואפלו מדבריהם. לפיכך טובל ואוכל בקדשים¹² לערב. אבל יום המיתה - פשוט שאסור לאכול בו¹³ קדשים מן התורה, כך אסור לאכול בלילו¹⁴ מדבריהם; חוץ מן הפסח בלבד, שהוא אוכל¹⁵ לערב³⁵, כמו שיתבאר במקומו.¹⁶

(32) כדעת חכמים שם ק: ולא כדעת רבי (שם) שיום הקבורה תופס לילו. (33) בתוך שלושים יום למיתתו. (34) ברייתא בזבחים ק: שגם יום שמועה קרובה וגם יום ליקוט עצמות אינם תופשים לילותיהם אפילו מדרבנן, הרי שימים אלו אינם אלא מדרבנן. (35) פסחים שם. שכיוון שאנינות לילה אינה אלא מדרבנן - באכילת קדשים שאינה אלא מצוות עשה, לא ביטלו חכמים דבריהם, אבל בפסח שהוא בכרת, ביטלו חכמים דבריהם.

יא. האבל אינו משלח קרבנותיו כל שבעה³⁶, אפלו¹⁷ יין או עצים או לבונה³⁷. וכן מצרע³⁸ אינו משלח¹⁸ קרבנותיו. כל זמן שאינו ראוי לביאה אל המתנה³⁹ -¹⁹ אינו ראוי להקרבה. אבל המנדה יש בו ספק⁴⁰ אם משלח אם אינו משלח. לפיכך, אם הקריבו עליו -²¹ נרצה⁴¹.²²

(36) בברייתא של ר' שמעון (זבחים ומועד קטן שם) "בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן" ואונן אינו אלא ביום המיתה, אבל בגמרא מועד קטן שם למדו מהברייתא הנ"ל

יום ש"ק ט' אדר ב' ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1 תתבאר בו המצוה לשלח טמאים מן המקדש, ושכל
2 שטומאתו חמורה מחבירו - חמור שילווח ממנו.

3 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְשַׁלַּח פֶּל הַטְּמָאִים מִן הַמִּקְדָּשׁ,²
4 שְׁנָאֵמַר: וַיִּשְׁלַחוּ מִן הַמִּחְנֶה³ פֶּל צְרוּעַ וְכָל זָבִי וְכָל
5 טְמֵא לְנַפְשׁוֹ.

2 ראה ספר המצוות, עשה לא. 3 שלש מחנות היו:
מחנה שכינה, מחנה לוייה ומחנה ישראל, ראה למעלה פ"ז
מהלכות בית הבחירה הלכה יא. וכאן המדובר במחנה
שכינה (להלן הלכה ב הערה ה). 4 ראה פסחים סו:
ונכפלה מצוה זו בדברים כג, א "ויצא אל מחוץ למחנה",
ואמרו בספרי תצא (דברים שם) "זו מצות-עשה".
5 כלומר, טמא מת.

6 ב. זֶה הַמִּחְנֶה הָאֶמּוֹר פֶּאֶן הוּא מִחְנֶה שְׁכִינָה⁶,
7 שֶׁהוּא מִפְּתַח עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל וְלִפְנֵים. שׁוֹמֵעַ אָנֹכִי,⁸
8 שֶׁהַמְּצָרֵעַ יִהְיֶה וְטָמֵא מֵת שְׁלִשְׁתָּן בְּמָקוֹם אֶחָד.⁹
9 תְּלִמּוֹד לֹמַר בְּמִצְרָע: בְּדַד יֵשֵׁב, מִחוּץ לַמִּחְנֶה
10 מוֹשְׁבוֹ - זֶה מִחְנֶה יִשְׂרָאֵל¹⁰, שֶׁהוּא מִפְּתַח יְרוּשָׁלַיִם
11 וְלִפְנֵים¹¹. מֵה מְצָרֵעַ¹², שֶׁטְּמֵאתוֹ חֲמוּרָה¹³, חֲמוּר
12 שְׁלֹחוֹ מְשֻׁלַּח חֲבוּרָה¹⁴; אִף כֹּל שֶׁטְּמֵאתוֹ חֲמוּרָה,
13 חֲמוּר שְׁלֹחוֹ מְשֻׁלַּח חֲבוּרָה. לְפִיכֹךְ מְשֻׁלַּחִין אֶת
14 הַמְּצָרֵעַ חוּץ לְשֵׁלֶשׁ מִחְנוֹת¹⁵, שֶׁהוּא חוּץ
15 לְיְרוּשָׁלַיִם¹⁶, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְטָמֵא בְּבִיאָה¹⁷ מֵה שְׁאִין
16 הָזֵב מְטָמֵא¹⁸.

6 ספרי בתחלת פרשת נשא, ופסחים סח. ובספר המצוות
(שם): "ומחנה זה האמור כאן הוא מחנה שכינה וכו' ולשון
ספרי (פ' נשא במדבר שם) וישלחו מן המחנה, אזוהרה
לטמאים שלא יכנסו למקדש בטומאה, וכבר נכפל ציווי זה
בלשון אחר, והוא אמרו יתעלה כי יהיה בך איש אשר לא
יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה (דברים כג,
יא). רצה כאן באמרו "מחוץ למחנה", מחנה שכינה".
7 שבבית המקדש, כי "כשם שהיו במדבר שלש מחנות:
מחנה שכינה ומחנה לוייה ומחנה ישראל, כך היו בירושלים.
מפתח ירושלים ועד פתח הר הבית - מחנה ישראל, מפתח
הר הבית ועד שערי ניקנור - מחנה לוייה, משערי ניקנור
ולפנים - מחנה שכינה" (תוספתא כלים בבא קמא פ"א,
הוצאת צוקרמנדל עמ' 570 10). וראה למעלה בהלכות בית
הבחירה שם, ובפירוש המשנה כלים פרק א משנה ת.
8 מהפסוק הנ"ל של "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב
וכל טמא לנפש", וכל זה בספרי שם. 9 כלומר, משולחים
ממחנה שכינה בלבד. 10 כי זוהי המשמעות של "בדד
ישב", שהוא לבדו שם, ואין אחר במחיצתו (כסף משנה).
11 תוספתא שם. 12 ספרי פ' נשא שם. 13 שהרי
מטמא בביאה, ראה להלן סוף ההלכה. 14 שהרי רק בו
שמענו שהוא משולח גם ממחנה ישראל. 15 ספרא פ'
תזויע פרק יב הלכה יד. 16 ראה בפ"א ממסכת כלים
משנה ז, כי הוא משולח גם מעיירות המוקפות חומה. וראה

למעלה בהלכות בית הבחירה שם הלכה יג, ולהלן הלכה
ח. 17 ספרי שם. כלומר, "מטמא בביאתו לבית, בין בימי
החלט בין בימי הסגר, כיצד? נכנס לבית נטמא כל אשר
בבית וכו'" (להלן פרק י מהלכות טומאת צרעת הלכה יב,
וראה גם בכלים פ"א משנה ד). 18 שאין מטמא בביאה
אלא במשכב ובמושב (להלן הלכה ג, ובפ"א מהלכות
טומאת משכב ומושב הלכה א). ובפסחים סז: אמרו: "מאי
חומרמה דמצורע, שכן טעון פריעה ופרימה, ואסור בתשמיש
המטה". ועיין בתוספות שם ד"ה כשם, וראה מה שכתב בזה
בהר המוריה כאן.

17 ג. וּמְשֻׁלַּחִין זָבִין וְזָבוֹת נְדוּת וְיוֹלְדוֹת חוּץ לְשֵׁתִי
18 מִחְנוֹת, שֶׁהוּא חוּץ לְהַר הַבַּיִת¹⁹, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְטָמֵאִין
19 הַמְּשָׁבֵב וְהַמּוֹשֵׁב אֶפְלוּ מִתַּחַת הָאֶבֶן²⁰ מֵה שְׁאִין
20 הַמֵּת מְטָמֵא²¹.

19 ראה למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה טו,
ובכלים פרק א משנה ח. 20 שם בספרי. וביאר זאת רבינו
בפ"ו מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ה, שאם "היו
אבנים גדולות למעלה מן הכלי העשוי למשכב או למרכב
ונישא הזב על האבנים מלמעלה, נטמא המשכב או המרכב
ונעשה אב טומאה". 21 כן הוא בנדה סט: וכן נראה
בשבת פג:

21 ד. טְמֵא מֵת, אֶפְלוּ הַמֵּת עֲצָמוֹ - מִתֵּר לְהַפְּנֵס לְהַר
22 הַבַּיִת²²; שְׁנָאֵמַר: וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ
23 - עִמּוֹ בְּמִחְנֶה הַלְוִיָּהּ.

22 כל הלכה זו היא בתוספתא כלים בבא קמא פרק א,
והובאה בפסחים סז. נזיר מה. וסוטה כ.

24 ה. הַחֵיל²³ - מְשֻׁלַּחִין מִמֶּנּוּ עוֹבְדֵי פֹכְבִים וְטָמְאֵי
25 מֵת וּבוֹעֲלֵי נְדוּת²⁴; אֶבֶל טָבוּל יוֹם²⁵ נִכְנָס לְשֵׁם,
26 שֶׁפְּכָר טָבֵל²⁶.

23 ראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ג כי
"לפנים ממנו (=מהר הבית) סורג מקיף סביב גובהו עשרה
טפחים, ולפנים מן הסורג החיל גובהו עשר אמות".
24 כלים שם. וכן הוא למעלה שם פרק ז הלכה טז. וכל
זה מדרבנן, אבל מן התורה אפילו בעזרת נשים מותרים,
שכל זה מחנה לוייה עד עזרת ישראל, ראה ר"ש ורא"ש פרק
א ממסכת כלים משנה ח. 25 שטבל ולא העריב שמשו.
26 כן נראה במשנה שם שרק מעזרת נשים משלחים אותו.
וכן כתב גם בפירוש המשנה שם: "ולא נרחיק טבול יום מן
החיל כמו (מה) שהרחקנו טמא מת, לפי שטבול יום כבר
נטהר, ואינו מטמא את האדם כטמא מת", וראה ספרי שם.

27 ו. עֶזְרַת הַנְּשִׁים - מְשֻׁלַּחִין מִמֶּנּוּ טָבוּל יוֹם²⁷, אֶבֶל
28 לֹא מְחַסֵּר בְּפוּרִים²⁸; שְׁמִחָסֵר בְּפוּרִים הָעֵרִיב
29 שְׁמִשׁוּ²⁹. וְאִסּוּר טָבוּל יוֹם בְּמִחְנֶה לְוִיָּהּ מְדַבְּרֵי
30 סוּפְרִים³⁰.

27 כלים שם, ולמעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה
יז. 28 כן נראה בכלים שם, שרק מעזרת ישראל משלחים
אותו. ומחוסר כיפורים הוא, זב וזבה, מצורע ויולדת אחר

קסח שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ש"ק ט' אדר ב' - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הבחירה הלכה יג. 41) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה לכלים פרק א בסוף משנה ח. (ויתכן כי כן מפרש רבינו דברי רב חסדא בפסחים שם הנ"ל).

12 ט. נִכְנַס הַמְצַרֵּעַ לְהַר הַבֵּית - לֹקֵה שְׂמוֹנִים⁴². אָבָל
13 טָמֵא מֵת⁴³ או טָבוֹל יוֹם⁴⁴ שֶׁנִּכְנַס לְעֶזְרַת נְשִׁים, או
14 מְחַסֵּר כְּפוּרִים⁴⁵ שֶׁנִּכְנַס לְעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל, אֵף עַל פִּי
15 שְׂאִינוֹ לֹקֵה - מִכֵּין אוֹתוֹ מִפְּתַי מְרִדוֹת.

(42) ארבעים על כניסתו לירושלים, וארבעים על כניסתו להר הבית, ראה תוספתא כלים שם: "נכנסו מצורעים לפנים מן החומה ולקין את הארבעים, זבין וזבות נדות וילדות להר הבית - ולקין שמונים", ובהגהת הגר"א מגיה: "כר' וילדות שנכנסו להר הבית ולקין ארבעים (וכ"ה בפסחים שם), מצורע שנכנס להר הבית לוקה שמונים". אבל פלא הדבר שהרי רבינו במסכת כלים פרק א משנה ח הביא תוספתא זו כמקורה שלא כהגהת הגר"א. וראה בתוספתא ראשונים שם. (43) למעלה הלכה ה ביארנו כי מן התורה מותר לטמא מת ליכנס לעזרת נשים, וראה גם למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (44) ראה למעלה הלכה ו, ובהלכות בית הבחירה שם, כי מן התורה מותר לטבול-יום ליכנס לעזרת נשים. (45) אף-על-פי שאמרו בבביתא במנחות כז: "מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה (=לעזרת ישראל) בשוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת", וכן הוא בתוספתא (כלים ב"ק פ"א הוצ' צוק"מ עמ' 569 29) "כל הטמאים שנכנסו משער ניקנור ולפנים (=עזרת ישראל), אפילו הן מחוסרי כפרה, הרי אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת" (ראה בהשגת הראב"ד), - זה אינו אלא למאן דאמר "מחוסר כיפורים דוב, כזב" (זבחים יז:), אבל דעת רבינו היא "מחוסר כיפורים דוב, לאו כזב" וכמה ראיות לדבר, ראה בכסף-משנה. וכן הוא בפ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יד. וכן נראה למעלה הלכות בית הבחירה שם הלכה יח, ולהלן פ"ד הלכה ד, ופ"ט הלכה יא.

16 י. וְכֹשֶׁם שֶׁשְׁלַחַת טְמָאִים⁴⁶ מִן הַמִּקְדָּשׁ⁴⁷ בַּעֲשָׂה, כִּף
17 אִם נִכְנַסוּ⁴⁸ - עוֹבְרִים בְּלֹא תַעֲשֶׂה⁴⁹; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא
18 יִטְמָאוּ אֶת מַחְנֵיהֶם - זֶה מַחְנֵה שְׂכִינָה⁵⁰.

(46) שנאמר "וישלחו מן המחנה וגו'" (למעלה הלכה א). וראה גם למעלה הלכה ח "ויצא מחוץ למחנה, זו מחנה שכינה". (47) היינו מחנה שכינה, מעזרת ישראל ולפנים. (48) למחנה שכינה. (49) ראה מכות יד: וספרי זוטא לבמדבר שם, ובספר המצוות לא-תעשה עז. (50) כלומר, הנשלחים ממחנה שכינה אם נכנסו, עוברים בלא-תעשה הנ"ל, ואילו אלו הנשלחים ממחנה לוי, אם נכנסו למחנה לוי, עוברים בלא-תעשה אחר, משום שנאמר "לא יבוא אל תוך המחנה", ראה למעלה הלכה ח.

19 יא. וּמִיָּנִין שְׂאִינוֹ עוֹבֵר אֶלָּא אִם פֶּן נִכְנַס, אָבָל אִם
20 נִגַע בַּעֲזָרָה מֵאֲחוּרֵיהָ - פְּטוּר? שֶׁנֶּאֱמַר בְּיֹלְדֵת: וְאֵל
21 הַמִּקְדָּשׁ לֹא תֵבֵא⁵¹.

(51) בספר המצוות שם, כתב רבינו וז"ל: "ובספרא (ראה שם

שטבלו והעריב השמש ועדיין לא הביאו קרבנותיהם, ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א. 29) כלומר, אף כי טומאתו היתה חמורה - כיון שהעריב שמשו, אין מרחיקים אותו כמו טבול-יום, שעדיין לא העריב שמשו. ובספרי שם אמרו: טבול יום חמור ממחוסר כפרה, שטבול-יום אסור בתרומה, ומחוסר כיפורים מותר בתרומה. (30) מדרבנן. וכן כתב רבינו למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז, וראה פסחים צב: יבמות ז: הוריות ה. וזבחים לב:

1 ז. מְעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל³¹ וְלַפְּנִים - אֶפְלוּ מְחַסֵּר כְּפוּרִים
2 לֹא יִכְנַס לְשָׂם³², שְׂעֲדִין לֹא טָהַר טְהָרָה גְּמוּרָה³³;
3 שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִפֹּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהַרָה, מִפְּלֵל שְׂעֲדִין לֹא
4 נִגְמְרָה טְהָרָתָה.

(31) שכאן מתחיל מחנה שכינה. (32) כלים שם. וראה בהלכות בית הבחירה שם הלכה יח. (33) בסנהדרין פג: למדו כן מפסוק זה לענין מחוסר כפרה ששימש במקדש, ואילו לענין כניסה למקדש למדו מפסוק אחר, שנאמר (במדבר יט, יג) "טמא יהיה עוד טומאתו בו" - "טומאתו בו, לרבות מחוסר כיפורים" (מכות ח:); וראה בהר המוריה.

5 ח. הַטָּמֵא הַמְשַׁלַּח מֵהַר הַבֵּית³⁴, אִם נִכְנַס - עוֹבֵר
6 בְּלֹא תַעֲשֶׂה³⁵; שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֵּצֵא מִחוּץ לַמַּחֲנֶה - זֶה
7 מַחְנֵה שְׂכִינָה³⁶, וְלֹא יִבֵּא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה - זֶה
8 מַחְנֵה לְוִיָּה³⁷. וְכֵן מְצַרֵּעַ שֶׁנִּכְנַס לְיִרוּשָׁלַיִם -
9 לֹקֵה³⁸. אָבָל אִם נִכְנַס לְשָׂרְ הָעָרִים הַמְקֻפָּוֹת
10 חוּמָה³⁹, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ רְשָׁאִי⁴⁰, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר:
11 בְּדָד יֵשֵׁב - אִינוֹ לֹקֵה⁴¹.

(34) ראה למעלה פרק ה מהלכות בית הבחירה הלכה א, מהו הר הבית. (35) וגם לוקה. ראה תוספתא כלים בבא קמא פ"א. (36) בפסוק הנ"ל אין אלא עשה ולא לא-תעשה. וראה להלן הלכה י שעובר בלא-תעשה משום "ולא יטמאו את מחניהם". (37) כן הוא בספר המצוות לא-תעשה עח, ובסמ"ג לאוין שד. אבל בפסחים סח. במסקנת הגמרא אמרו להיפך: "ויצא אל מחוץ למחנה, זה מחנה לוי". ולא יבא אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה", וכן הוא בספרי תצא (דברים שם) "ר"ש התימני אומר: ויצא אל מחוץ למחנה, זה מחנה לוי. ולא יבא אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה". וראה בכסף-משנה. (38) תוספתא כלים שם (הובאה שם בפירוש המשנה כלים פרק א משנה ח): "נכנסו מצורעים לפנים מן החומה ולקין את הארבעים". (ומה שאמר רב חסדא (פסחים טז.) "מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו פטור, שניתקו הכתוב לעשה", יתכן כי הכוונה לשאר הערים המוקפות חומה, ראה להלן). (39) ראה פירוש רא"ש כלים פרק א משנה ז: "והוא שיהו מוקפות מימות יהושע בן נון, דומיא דבתי ערי חומה דדרשינן בפ' בהר איש כי ימכור בית מושב עיר חומה, יכול הקיפיה חומה מכאן ולהבא, ת"ל בית מושב עיר חומה, שהיא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון". וכן כתב הר"ש שם. (40) בכלים שם: "עיריות המוקפות חומה מקודשות ממנה, שמשלחין מתוכן את המצורעים", וראה גם למעלה פרק ז מהלכות בית

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ש"ק ט' אדר ב' - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 שְׁהָרִי הוּא שְׁנֵי לְרֵאשׁוֹן⁶² שְׁנַגַע בְּמַת; או שְׁנַטְמָא
13 בְּשָׂאָר אַבּוֹת הַטְּמָאוֹת⁶³ שֶׁל תּוֹרָה שְׁיִתְּפָרְשׁוּ
14 בְּמִקּוּמָן⁶⁴.

59) "אבל המתטמא בטומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן וכו' פטור על ביאת המקדש" (להלן הלכה יד) והוא במשנה נזיר נו: כדעת ר' אליעזר משום ר' יהושע, ולא כר' מאיר, וכן כתב בפירושו המשנה כי "מאמר ר"מ אינו נכון". 60) בהלכות נזירות פרק ז הלכות א"ו. 61) אף-על-פי שהנוגע בכלים שנגעו במת אם הוא נזיר אינו מגלח (נזיר נד. במשנה) וכל-שכן שהנוגע באדם שנגע במת שוודאי אינו מגלח, ואף-על-פי-כן הם חייבים על ביאת המקדש, שלא אמרו (שם נו: במשנה) "כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה, אין חייבין עליה על ביאת מקדש", אלא למעט רביעית דם ורובע עצמות, שמעיקרן אין בהן גילוח, אבל הנוגע באדם או בכלים שנוגע במת, שעיקרה של טומאה, דהיינו המת, הנזיר נגלח עליה, חייבים עליה על ביאת מקדש. ומה שנאמר (במדבר יט, כ) "ואיש אשר יטמא ולא יתחטא", וממנו למדו (ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד) שאינו חייב אלא אם צריך חיטוי (=הזאה שלישי ושביעי) - כן הוא פירושו: ואיש אשר יטמא, כלומר שנגע במי שהוא צריך חיטוי - חייב, ולפיכך חייב גם הנוגע באדם שנגע במת, אף-על-פי שזה השני אינו טעון חיטוי (כסף משנה). 62) ירושלמי שם. 63) שכן מפורש בתורה (ויקרא ה, ב) "נפש אשר תגע וגו' בנבלת חיה וגו' או בנבלת שרץ וגו'". 64) בהלכות אבות הטומאות.

15 יד. פָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: כָּל הַטְּעוֹן בִּיַּאת מֵיִם⁶⁵ מִן
16 הַתּוֹרָה - חֵיב בְּרַת עַל בִּיַּאת הַמִּקְדָּשׁ⁶⁶, וְאַפְלוּ אַחַר
17 שְׁטָבֵל, עַד שְׁיַעֲרִיב שְׁמֵשׁוֹ⁶⁷. אָבָל הַמַּתְטַמָּא
18 בְּטְמָאוֹת מִן הַמַּת שְׁאִין הַנְּזִיר מְגַלַּח עֲלֵיהֶן, אֵף עַל
19 פִּי שֶׁהוּא טְמָא טְמָאת שְׁבַעָה - הָרִי זֶה פְּטוּר עַל
20 בִּיַּאת הַמִּקְדָּשׁ⁶⁸.

65) כלומר, טבילה. 66) פרה פרק יא משנה ד: "כל הטעון ביאת מים מדברי תורה וכו' ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו (=במים) בין לאחר ביאתו, חייב". 67) משנה שם, ראה למעלה בסמוך. 68) משנה נזיר נו: וראה בהלכה הקודמת.

21 טו. וְכֵן הַנוֹגֵעַ בְּכָלִים שְׁנַגְעוּ בְּאָדָם שְׁנַגַע בְּמַת⁶⁹,
22 או שְׁנַגַע בְּאָדָם שְׁנַגַע בְּכָלִים הַנוֹגְעִים בְּמַת⁷⁰, אֵף
23 עַל פִּי שֶׁהוּא טְמָא רֵאשׁוֹן לְעֵנִן תְּרוּמָה וּלְטְמָא
24 בְּשָׂר קָדָשִׁים - הָרִי זֶה פְּטוּר עַל בִּיַּאת הַמִּקְדָּשׁ;
25 שְׂדֵבָרִים אֵלּוּ הַלְכָה מִפִּי הַקְּבָלָה⁷¹. וְאֵף עַל פִּי
26 שֶׁהוּא פְּטוּר, מִכֵּיִן אוֹתוֹ מִפַּת מְרִדוֹת⁷².

69) שהנוגע השני הוא שלישי לראשון שנגע במת - אינו חייב, אף-על-פי שנגע בכלים הצריכים חיטוי. וראה בירושלמי שם. 70) אף כאן אינו אלא שלישי לראשון, וכו"ל. 71) "שהרי לא נתפרשו בתורה אלא זה שנטמא במת, שהוא אב, והשני הנוגע בו שהוא ראשון (פ"ה מהלכות טומאת מת הלכה ה). 72) כן נראה ממה שאמרו

פ' תזריע פרק א הלכה ט) אמרו לפי שנאמר והזרתם את בני ישראל מטומאתם ולא ימותו (שם טו, לא), שומע אני בין מתוכו בין מאחוריו, כלומר, גם הנוגע במקדש מאחוריו כשהוא טמא, מתחייב כרת, תלמוד-לומר ביולדת, ואל המקדש לא תבוא, ושם נתבאר שדין היולדת ודין שאר טמאים שוים בזה".

1 יב. טְמָא שְׁנַכְנַס לְמִקְדָּשׁ⁵² בְּמִזִּיד - עֲנוּשׁ כְּרַת;
2 שְׁנַנְאָמַר: וְאִם לֹא יִכְבֵּס וּבִשְׂרוּ לֹא יִרְחַץ וְנִשְׂאָ
3 עֲוֹנוֹ⁵³. בְּשׁוּגָג - מְבִיא קֶרְבֵּן עוֹלָה וְיֹרֵד⁵⁴; שְׁנַנְאָמַר:
4 אוּ נִפְשׁ אֲשֶׁר תִּגַע בְּכָל דָּבָר טְמָא⁵⁵. וְאִין חֵיבִין כְּרַת
5 אוּ קֶרְבֵּן אֲלֵא מַעֲזֵרַת יִשְׂרָאֵל וְלִפְנֵימִים⁵⁶, אוּ עַל
6 תּוֹסַפֶּת הָעֲזוּרָה⁵⁷ שְׁנַחֲקֶדְשָה קִדְשָה גְמוּרָה, כְּמוֹ
7 שְׂבָאָרְנָו⁵⁸.

52) לעזרה, ראה להלן. 53) בספרא אחרי פרק יא הלכות יג - טו: "יכול על כיבוס בגדים יהיה ענוש כרת, תלמוד-לומר ובשרו לא ירחץ ונשא עונו. הא כיצד, על רחיצת גופו עונש כרת וכו'. מנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש על ידי טומאה, וחייב קרבן על ידי טומאה, מה קרבן שחייב להלן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו, אף עונש ואזהרה האמורים כאן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו. אחרים אומרים "ונשא עונו" "ונשא עונו" לגזירה-שוה, מה נשיאת עוון האמור להלן בכרת, אף כאן בכרת". ומה שלא מביא רבינו מפסוק מפורש (במדבר יט, יג - כ) "כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יתחטא את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההיא מישראל וכו' ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא" - "משום דשם אינו מבואר אלא במת החמור, אבל בשאר טומאות לא שמענו" - (הר המוריה), אבל להלן בפרק י מהלכות שגגות הלכה ה הביא רבינו הפסוק בבמדבר הנ"ל, וז"ל "ובנכנס למקדש נאמר, ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא", וראה בספר המצוות שם. 54) ראה להלן בפרק א מהלכות שגגות הלכה ג, ובפרק י שם הלכה א. 55) ראה ספרא ויקרא (דבורא דחובה פרק יב הלכה י) "ומנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש על ידי טומאה וחייב קרבן על הטומאה, מה עונש ואזהרה האמורים להלן על ידי טומאה, בטומאת מקדש וקדשיו, אף קרבן שחייב כאן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו" וראה גם להלן פרק י מהלכות שגגות הלכה ה. 56) ראה שבועות יד. במשנה, ובמסכת כלים פרק א משנה ח, שאין חייבים כרת אלא במחנה שכינה, דמשכן ומקדש כתיב (במדבר שם), ובהקומץ רבה (מנחות כז:) תנא מחוסר כיפורים (ראה למעלה הלכה ט) שנכנס לעזרה שוגג חייב חטאת, במזיד עונש כרת, ואין צ"ל טבול-יום ושאר כל הטמאים (ר"ש כלים שם). 57) שבועות שם במשנה. 58) למעלה פרק ו מהלכות בית הבחירה, הלכה יב.

8 יג. וְאִי זֶהוּ הַטְּמָא שְׁחֵיב כְּרַת עַל הַמִּקְדָּשׁ? כָּל
9 שְׁנַטְמָא בְּטְמָאָה מִן הַמַּת שֶׁהַנְּזִיר מְגַלַּח עֲלֵיהֶן⁵⁹,
10 שְׂכָבָר נִתְפָּרֵשׁ בְּנִזְיוֹת⁶⁰; אוּ שְׁנַגַע בְּאָדָם אוּ בְּכָלִים
11 שְׁנַטְמָאוּ בְּאוֹתָן הַטְּמָאוֹת שֶׁהַנְּזִיר מְגַלַּח עֲלֵיהֶם⁶¹,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 **שָׁל דְּבִרְיָהֶם⁸¹, או שְׁאָבֵל אֶבְלִין טְמֵאִים וְשָׂתָה**
 16 **מִשְׁקִין טְמֵאִין, וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ בְּמִזִּיד קִדְּם שְׁיִטְבְּלוּ⁸²**
 17 **- מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדוֹת⁸³.**

(80) בזבחים לב. "אמר עולא אמר ר"ל, טמא שהכניס ידו לפני לוקה וכו' דביאה במקצת שמה ביאה". ובסוף הסוגיא שם (לג): אמרו: "כי אתא רבין אמר רבי אבהו, לענין טמא שנגע בקודש איתמר", ופירש"י לא יליף, ר"ל מלקות מההוא קרא אלא לטמא שנגע בקודש, ולא איירי בביאת מקדש כלל ע"ש. וסובר רבינו שאף-על-פי שאין לנו לחייבו מלקות מן התורה - יש לחייבו מכת מרדות מדרבנן (כסף משנה). (81) ראה בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה יא. ובפ"ב מהלכות משכב ומושב הלכה י. (82) אבל אחר שטבל, אף-על-פי שלא העריב שמשו, אין מכין אותו מכת מרדות, עיין בפ"ט מהלכות אבות הטומאות הלכה א. ומקור הדברים בפרה פ"א משנה ה. (83) בפרה שם: "כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים, מטמא את הקודש ופוסל את התרומה וכו' ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו (=במים) ובין לאחר ביאתו פטור, וכתב רבינו בפירושו המשנה שם: "ואינו חייב על ביאת מקדש, לפי שהוא טומאה קלה מדרבנן, והפסוק לא אסר ביאת מקדש, אלא על מי שנטמא באב הטומאה מדאורייתא, כמו שאמר: בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שרץ טמא". וממה ששינוי "פטור", משמע פטור אבל אסור, ומכין אותו מכת מרדות כעל כל איסור דרבנן. (ולפי מה שכתבנו למעלה שאינו צריך הערב שמש, על-כרחנו שהדיוק "פטור אבל אסור", אינו אלא לפני ביאתו במים).

18 **י.ט. טְמֵא שְׁנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ דֶּרֶךְ גְּגוֹת - פְּטוֹר;**
 19 **שְׁנֵאמַר: וְאֵל מִקְדָּשׁ לֹא תָבֵא - דֶּרֶךְ בִּצְאָה חִיבָה**
 20 **תוֹרָה⁸⁴. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּטוֹר מִכֶּרֶת, מִכֵּין אוֹתוֹ**
 21 **מִפֶּת מִרְדוֹת⁸⁵. [וְאֶפְלוּ נִכְנַס בְּמַגְדֵּל הַפּוֹרֵחַ בְּאֹיִר]**
 22 **- בֵּין שְׁנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ [בְּמַגְדֵּל]⁸⁶ דֶּרֶךְ גְּגוֹת בֵּין**
 23 **שְׁנִכְנַס בוֹ דֶּרֶךְ פְּתָחִים⁸⁷.**

(84) ברייתא בשבועות יז: "ונראה שאם שהה שם שיעור השתחוואה, שחייב אף שנכנס דרך גגות, שאינו גרוע מטהור שנכנס ונטמא שם ושהה, שחייב", כמפורש להלן הלכות כא-כב (משנה למלך, ועיין שם). (85) כן נראה ממה שנאמר בברייתא שם "פטור", משמע פטור אבל אסור מדרבנן, ולכן מכין אותו מכת מרדות (כסף משנה). (86) בדפוס וויניציאה ורומי, אין תיבות אלו המוקפות. ולפי זה, המשך דבריו שכתב "בין שנכנס בו דרך פתחים" תמוהין, שהרי הנכנס דרך פתחים, חייב כרת. ובכסף-משנה כתב כי מצא ספר מוגה מספרי רבינו, שכתוב תיבות נוספות אלו. וראה הר המוריה למעלה פ"ב הלכה ג ס"ק ה, שכתב כי אולי מפרש רבינו מה שאמרו בזבחים פב: שאם נכנס דרך משופש פטור, דהיינו במגדל פורח באויר. (87) לפי הגהת הכסף-משנה, פירוש הדברים שנכנס במגדל פורח באויר דרך פתחים, ואף-על-פי-כן פטור מן התורה, אבל מכין אותו מכת מרדות מדרבנן.

24 **כ. פֶּל מְקוֹם⁸⁸ שְׁחִיבִים עַל זְדוּנוֹ כֶּרֶת וְעַל שְׁגָגוֹ**

במשנה (נזיר שם) "וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש" - הרי שלא מיעטו אלא מחיוב, אבל איסורא איכא. והוא-הדין לשלישי לראשון, וראה בכסף-משנה.

1 **טז. הַמְכַנֵּס שֶׁרָץ⁷³ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ⁷⁴ בְּמִקְדָּשׁ אוֹ שֶׁהִכְנִיס**
 2 **אָדָם טְמֵא לְמִקְדָּשׁ⁷⁵ - הָרִי זֶה חַיֵּב כֶּרֶת, שֶׁהָרִי טְמֵא**
 3 **מִקְדָּשׁ יֵי. אֲבָל הַזּוֹרֵק פְּלִים טְמֵאִים לְמִקְדָּשׁ, אֶפְלוּ**
 4 **הָיוּ פְּלִים שְׁנִגְעוּ בְּמַת - פְּטוֹר מִן הַכֶּרֶת, אֲבָל חַיֵּב**
 5 **מִלְקוֹת⁷⁶. שְׁנֵאמַר: וְאִם לֹא יִכְפֹּס וְגוֹמֵר. מִפִּי**
 6 **הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ⁷⁷: עַל רְחִיצַת גּוֹפוֹ עֲנוּשׁ כֶּרֶת, וְעַל**
 7 **כְּבוֹס בְּגָדָיו לּוֹקֵה אֲרָבָעִים.**

(73) בעירובין קד: "אמר רב טבי בר קיסנא אמר שמואל: המכניס טמא שרץ למקדש חייב, שרץ עצמו פטור וכו'. לימא כתנאי, שרץ שנמצא במקדש וכו'. מאי לאו בהא קא מיפלגי וכו', לא דכולי עלמא חייב, והכא בהא קא מיפלגי וכו'". וכיון דאסיקנא דכולי עלמא חייב, משמע דהכי הלכתא (כסף משנה). (והמדובר באופן שלא נגע בו (ראה בפ"ד מהלכות אבות הטומאות הלכה א, שאינו מטמא במשא אלא במגע) ולא נטמא על ידו, שאם לא כן, הרי הוא טמא שרץ וחייב על עצמו, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה יג). (74) אחר משאר אבות הטומאה (שאינם מטמאים במשא, ראה למעלה). (75) עירובין שם. ומפרש רבינו, שמה שאמר שמואל "המכניס טמא שרץ למקדש, חייב", היינו אדם טמא. ורש"י שם מפרש שמכניס כלי שננטמא בשרץ. וראה להלן. (וגם טמא מת אינו מטמא במשא, כמפורש בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה ט). (76) ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד (כסף משנה). (77) ספרא פרשת אחרי פרק יא הלכה יג, וראה גם בירושלמי שם ובספרי נשא פסקה א. ודברי רש"י בעירובין שם שהמכניס כלי טמא חייב חטאת בשוגג, וכרת במזיד, צ"ע. ועיין בהגהות הגר"א שם.

8 **יז. יִרְאֶה לִי, שְׂאִינוֹ לּוֹקֵה אֵלָא עַל בְּגָדִים שֶׁהֵן אֵב**
 9 **טְמֵאָה, כְּגוֹן בְּגָדִים שְׁנִגְע בָּהֶן זֶה הַטְּמֵא לְמַת, שֶׁהֵן**
 10 **אֵב הַטְּמֵאָה, כְּמוֹ שִׁיתְבְּאָר⁷⁸; אֲבָל בְּגֵד שֶׁהוּא**
 11 **רֵאשׁוֹן, אִם הִכְנִיסוֹ לְמִקְדָּשׁ - אֵינוֹ לּוֹקֵה עָלָיו, אֲבָל**
 12 **מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדוֹת⁷⁹.**

(78) בפרק ה מהלכות טומאת מת. (79) נראה שלמד כן ממה שאמרו בעירובין שם, שהמכניס כלי חרס טמא אינו חייב, לפי שאינו נעשה אב הטומאה, וסובר רבינו שהוא-הדין לכל הכלים אם הם אב הטומאה, שאינו חייב (הר המוריה). ואף-על-פי שאדם חייב כרת על טומאת גופו, בין שיהיה אב הטומאה ובין ראשון לטומאה, ראה למעלה הלכה יג, וכן מפורש בפסוק "נפש אשר תגע בנבלת חיה וגו' בנבלת שרץ" - אין ללמוד אדם מכלים, שהרי באדם החמירה התורה לחייבו כרת, ואילו בכלים אינו חייב אלא מלקות בלבד, ראה בקרית ספר ובהר המוריה.

13 **יח. וְכֵן טְמֵא שֶׁהִכְנִיס יָדוֹ לְמִקְדָּשׁ - מִכֵּין אוֹתוֹ**
 14 **מִפֶּת מִרְדוֹת⁸⁰. וְכֵן פֶּל טְמֵא בְּאֵב מְאֹבֹת הַטְּמֵאוֹת**

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ש"ק ט' אדר ב' - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כב והלכה כד.

12 כב. וְאָסוּר לוֹ לְשִׁהוֹת¹⁰² אוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֹת אוֹ לְצִיאַת
13 בְּדֶרֶךְ אֶרְפָּה. וְאִם שָׁהָה, אוֹ שִׁינָּא בְּאֶרְפָּה אָף עַל
14 פִּי שְׂלֵא שָׁהָה, אוֹ שֶׁהִחְזִיר פָּנָיו לְהִיכַל וְהִשְׁתַּחֲוָה¹⁰³
15 אָף עַל פִּי שְׂלֵא שָׁהָה¹⁰⁴ - חֵיב פָּרַת. וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג
16 - מִבֵּיא קֶרְבָּן¹⁰⁵.

102) ראה להלן הלכה כג כמה הוא שיעור שהייתו.
103) ראה להלן שם, אם לא החזיר פניו. (104) שם יד:
במשנה "והשתחוה או ששהה בכדי השתחוואה" ובגמ' שם
טז: אמר רבא, לא שנו אלא שהשתחוה כלפי פנים, אבל
השתחוה כלפי חוץ - שהה אין, לא שהה לא. (105) ראה
שם טז: בבעיית רבא שלקרבן אין ספק, שצריך שהיה.
ושיעורים אלו הם הלכה למשה מסיני, ראה רש"י שם יד:
במשנה.

17 כג. לֹא הִחְזִיר פָּנָיו, אֲלֵא הִשְׁתַּחֲוָה דֶּרֶךְ יְצִיאָתוֹ
18 כְּלַפֵּי חוּץ - אֵינוֹ חֵיב, אֲלֵא אִם כֵּן שָׁהָה בְּשַׁעוֹר¹⁰⁶.
19 וְכַמָּה שְׁעוֹר שָׁהִיתָ? כְּדֵי לְקָרוֹת: וַיִּכְרַעוּ אֲפִים
20 אֲרָצָה עַל הַרְצָפָה וַיִּשְׁתַּחֲוּ וְהוֹדוּת לֵי כִּי טוֹב כִּי
21 לְעוֹלָם חֲסִדוֹ¹⁰⁷. וְזֶהוּ שְׁעוֹר הִשְׁתַּחֲוָה¹⁰⁸.

106) שם טז: (107) המחצית השניה שבפסוק בדברי
בימיסב (ז, ג). (108) שם טז: מחלוקת ר' יצחק בר נחמני
ור' שמעון בן פזי, חד אמר כמימריה דהאי פסוקא (כשיעור
קריאת כל הפסוק כולו), וחד אמר כמימריה דהאי פסוקא (כלומר,
כשיעור קריאת המחצית השניה של הפסוק, מתיבת
"ויכרעו" עד הסוף). ובירושלמי יומא פ"ג ה"ג מחלוקת
אמוראים נוספת בענין זה, ראה בכסף-משנה והר המוריה,
ופסק רבינו כדעת האמורא השני שבבבלי.

22 כד. וְאִי זֶה הִיא דֶּרֶךְ אֶרְפָּה? פֶּל שֶׁאֲפָשַׁר לוֹ לְצִיאַת
23 מִן הַמִּקְדָּשׁ בְּדֶרֶךְ קֶרְפָּה מִמְנָה. יֵצֵא בְּקֶרְפָּה, אָף עַל
24 פִּי שְׂלֵא רִץ אֲלֵא הִלֵּךְ עֶקֶב בְּצַד גּוֹדֵל, אֲפִלוּ כֹּל
25 הַיּוֹם - פְּטוּר¹⁰⁹. יֵצֵא בְּאֶרְפָּה, אָף עַל פִּי שְׁרִץ וְדַחַק
26 עֲצָמוֹ כְּכֹחַ, וְנִמְצָא שְׁעוֹר זְמַן שֶׁהִלֵּךְ בּוֹ הָאֶרְפָּה
27 פְּחוֹת מִשְׁעוֹר הַזְּמַן שֶׁמְהַלֵּךְ כֹּל אֶדָם בְּקֶרְפָּה, הוֹאִיל
28 וְיֵצֵא בְּאֶרְפָּה - חֵיב¹¹⁰. יֵצֵא בְּקֶרְפָּה וְהִלֵּךְ מְעַט
29 וְעָמַד וְשָׁהָה מְעַט, עַד שֶׁנִּצְטָרַף מִכָּל הַשְּׁהִיּוֹת כְּדֵי
30 הִשְׁתַּחֲוָה: בְּמִזִּיד - אֵינוֹ לוֹקָה, בְּשׁוֹגֵג - אֵינוֹ מִבֵּיא
31 קֶרְבָּן, מִפְּנֵי שֶׁהִדְבֵּר סִפְקָן¹¹¹; אֲבָל מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִפַּת
32 מְרֻדוֹת¹¹².

109) שם יז. "אמר רבא, קצרה שאמרו (שהוא פטור, שם
במשנה) אפילו עקב בצד גודל, ואפילו כל היום כולו".
110) שם בעא מיניה אביי מרבה, ופשט לו כן. (111) שם
בעיא שלא נפשטה, ופסקה לקולא (כסף משנה). (112) כן
פסק רבינו בכמה מקומות, שבספק מכין אותו מכת מרדות
(פרק ג' מהלכות איסורי ביאה הלכה א, פ"ז שם הלכה ז,
ולהלן פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ג, וראה בפ"ט
מהלכות כלאים הלכה ו, ובכסף-משנה ומעשה רוקח שם).

1 קֶרְבָּן⁸⁹, אִם נִמְצָאת שָׁם טַמְאָה בְּשַׁבָּת - מוֹצִיאִין
2 אוֹתָהּ⁹⁰; וְשָׂאָר הַמְּקוֹמוֹת⁹¹ - פּוֹפִין עָלָיו כְּלִי עַד
3 אַחַר שַׁבָּת⁹². וְכִשְׁהֵן מוֹצִיאִין - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ
4 אֲלֵא בְּשִׁשּׁוֹטֵי כְּלִי עֵץ⁹³ שָׂאִין מִקְבֵּל טַמְאָה⁹⁴, שְׂלֵא
5 לְרִבּוֹת אֶת הַטְּמָאָה⁹⁵.

88) היינו על העזרה - רש"י בעירובין קד: וראה גם בפירוש
המשנה לרבינו שם. (89) קרבן עולה ויורד, ראה להלן פרק
א מהלכות שגגות הלכה ג, ולמעלה הלכה יב. (90) ראה
עירובין שם במשנה: "שרץ שנמצא במקדש וכו' מהיכן
מוציאין אותו, מן ההיכל ומן האולם ולמזבח דברי ר"ש בן
ננס. רבי עקיבא אומר כל מקום שחייבין על זדונו כרת ועל
שגגתו חטאת, משם מוציאין אותו". ופסק כרבי עקיבא,
משום שהלכה כר"ע מחברו (הר המוריה). (91) דהיינו
הלשכות, ראה ברש"י שם. (92) שם במשנה: "ושאר כל
המקומות, כופין עליו פסכתר". וראה להלן פרק ג מהלכות
תמידין ומוספין הלכה ו. (93) בצבת של עץ. (94) ראה
להלן פ"א מהלכות כלים הלכה י. (95) ראה עירובין שם
במשנה: "שרץ שנמצא במקדש, כהן מוציא בהמיינו
(=אבנטו) שלא לשהות את הטומאה (ולחזור אחר צבת)
דברי ר' יוחנן בן ברוקא. רבי יהודה אומר בצבת של עץ,
שלא לרבות את הטומאה", "לטמא האבנט ונוח לו
להשהותה שם, ולחזור אחר הצבת מלרבות טומאה" (רש"י
שם). ופסק רבינו כר' יהודה, וכן פסק בפירוש המשנה שם.

6 כא. אֶחָד טַמְאָה שֶׁנִּכְנַס לְמִקְדָּשׁ טְהוֹר⁹⁶, אוֹ טְהוֹר
7 שֶׁנִּכְנַס לְמִקְדָּשׁ שִׁישׁ בּוֹ טַמְאָה, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מֵת פִּתַּח
8 אֹהֶל בְּמִקְדָּשׁ וְנִכְנַס הוּא פִּתַּח הָאֹהֶל - הָרִי זֶה חֵיב
9 פָּרַת, שֶׁהָרִי בִּיאָתוֹ וְטַמְאָה בָּאִין כְּאַחַת⁹⁷. נִכְנַס
10 לְמִקְדָּשׁ וְנִטְמָא שָׁם אַחַר שֶׁנִּכְנַס⁹⁸, אֲפִלוּ טַמְאָה עֲצָמוֹ
11 בְּמִזִּיד⁹⁹ - יִמְהַר וַיִּבְהַל וַיֵּצֵא¹⁰⁰ בְּדֶרֶךְ קֶרְפָּה¹⁰¹.

96) כלומר, הוא היה טמא והמקדש טהור, וזהו הדין
הפשוט של "טמא שנכנס למקדש", ראה למעלה הלכה יב.
97) אולי יצא לרבינו כן, מהאי דלהלן פרק יח מהלכות
פסולי המקדשים הלכה יג, שטמא האוכל בשר קודש טמא
חייב כרת, ומזה למד גם לענין מקדש, דאיתקש קדש
למקדש (זבחים לג:). ועוד יש להביא ראיה משבועות יז.
שנדחקו למצוא הדין של טמא ששימש שחייב במיתה ולא
בכרת, ולא פירשו באופן שנכנס טהור ונטמא במקדש, אלא
על-כרחונו שגם באופן זה חייב כרת (הר המוריה).
98) משנה שבועות יד: (99) שם יז. "בעי רב אשי, טימא
עצמו במזיד מהו, באונס גמירי שהייה, במזיד לא גמירי
שהייה. או דילמא בפנים גמירי שהייה, ל"ש באונס ול"ש
במזיד, תיקו". ופירש רבינו, שהספק הוא לענין מלקות,
ופסק לקולא (ראה הר המוריה). (100) מבואר דכל שלא
שהה פטור מקרבן וממלקות, וראה שם טז: "בעי רבא, אם
צריך שהייה למלקות או שאין צריך שהייה למלקות, לקרבן
גמירי שהייה, למלקות לא גמירי שהייה. או דילמא בפנים
גמירי שהייה, לא שנו לקרבן ולא שנו למלקות, תיקו",
ופסק לקולא (ראה הר המוריה). (101) ראה להלן הלכה

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ג'ט' אדר ב' תשע"ו

41 והוא אמרו יתעלה: "ואם משדה אֶחָזְתוּ וְגו'" (שם, טז);
 42 ואם אֶת־שָׂדֶה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשָּׂדֶה אֶחָזְתוּ וְגו'" (שם,
 43 כב). וְדָן בַּשָּׂדֶה אֶחָזְתוּ "וְהָיָה עֲרֹכָךָ לְפִי זָרְעוֹ וְגו'"
 44 וּבַשָּׂדֶה מִקְנָתוֹ "וְחִשְׁבִּילוּ הִכְהֵן אֶת מִכְסַּת הָעֲרֹכָךְ".
 45 וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ כְּלָם בְּשִׁלְמוֹת בְּמִסְכַּת
 46 עֲרֹכִים (פרק ז ופרק ח). וְאֵל יִחְשׁוּב הַחֹשֵׁב, שְׂאֲרִבְעַת סוּגֵי
 47 עֲרֹכִים אֵלּוּ יֵשׁ בִּינֵיהֶם שְׁתוּף הַמְחַיֵּב שְׂיִמְנוּ כְּמִצְוָה אַחַת
 48 — אֵלֶּא הֵן אֲרִבְעַת מִצְוֹת: לְכֹל־אַחַת מֵהֵן דִּין שְׂאִינוּ
 49 בְּאַחֲרָתָּ, אֲכַל שֵׁם 'עֲרֹךְ' כּוֹלֵלִם עַל דְּרָף שְׁתוּף הַשֵּׁם. לְכֵן
 50 אֵין לְמִנּוֹת מֵיַגִּי הָעֲרֹכִים כְּלָם כְּמִצְוָה אַחַת, כְּמוֹ שְׂאִין
 51 אָנוּ מוֹנִים מֵיַגִּי הַקְּרָבָנוֹת כְּלָם כְּמִצְוָה אַחַת (אף ששם
 52 "קרבו" משותף לכולם). וְזֶה בְּרִירוֹ כְּשֶׁנִּתְבְּוֵן.

יום שלישי ה' אדר ב' ה'תשע"ו

מצות עשה קמה.

מצות לא תעשה קי.

53 הַמִּצְוָה הַקַּמָּה — הַצְּוִי שְׁנִצְטוּיֵנוּ לְדוֹן בְּדִינֵי
 54 תְּרֵמִים, הֵינּוּ שְׂמִי שֶׁהַחֲרִים דְּבָר מְרֻכּוּשׁוֹ וְאִמְרוּ 'הָרִי זֶה
 55 חֲרָם' — יִתֵּן אוֹתוֹ הַדְּבָר לִכְהֵן; אֵלֶּא אִם פָּרַשׁ לְשֵׁם,
 56 שְׂאֵז הוּא לְבָדֵק הַבֵּית. לְפִי שְׁסַתֵּם תְּרֵמִים לִכְהֵנִים, וְהוּא
 57 אִמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אֵף כֹּל־חֲרָם אֲשֶׁר יִחְרִים אִישׁ לֵה'
 58 מִכָּל־אֲשֶׁר־לוֹ מֵאֲדָם וּבְהֵמָה" (ויקרא כז, כח). וְרָמַז לָנוּ עַל
 59 כֵּף שְׁסַתֵּם תְּרֵמִים לִכְהֵנִים, בְּאִמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "כִּשְׂדֵה
 60 הַחֲרָם לִכְהֵן תִּהְיֶה אֶחָזְתוֹ" (שם, כא). וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי
 61 מִצְוָה זוֹ בְּפָרֶק ח' מְעֲרֹכִים (כח). וּבְרִישׁ נְדָרִים (פרק ב
 62 משנה ד).

63 הַמִּצְוָה הַקִּי — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְּהִירוֹ מִלְּמַכַּר שָׂדֶה
 64 שֶׁהַחֲרִימוּ אוֹתוֹ בְּעַלְיוֹ, וְאִפְלוּ לְגִזְבֵּר שֶׁהוּא הַמְּמַנֶּה עַל
 65 הַהֶקְדָּשׁ, וְהוּא אִמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כֹּל־חֲרָם וְגו' לֹא יִמְכַר"
 66 (שם, כח). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת בחוקותי): "לֹא יִמְכַר
 67 לְגִזְבֵּר". וְחֲרָם זֶה אֵינוֹ אֵלֶּא סֶתֶם תְּרֵמִין (שלא פירש
 68 לשמים וכדומה).

יום רביעי ו' אדר ב' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה קיא. רטו.

72 הַמִּצְוָה הַקִּיא — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְּהִירוֹ מִלְּפִדוֹת סֶתֶם
 73 תְּרֵמֵי הָעֶרֶץ גַּם־כֵּן, וְהוּא אִמְרוּ "לֹא יִמְכַר וְלֹא יִגְאֵל"
 74 (ויקרא כז, כח). וְלִשׁוֹן סִפְרָא: "לֹא יִגְאֵל לְבַעֲלִים, מֵה־
 75 יַעֲשֶׂה בּוֹ? "כִּשְׂדֵה הַחֲרָם לִכְהֵן תִּהְיֶה אֶחָזְתוֹ", יְכוּל
 76 אֵף־עַל־פִּי שְׂפָרַשׁ לְשֵׁם? תְּלִמוּד לֹאִמְרוּ: "הוּא". וּכְבָר
 77 נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, כְּלוּמַר: שְׂדֵה תְּרֵמִין בְּמִסְכַּת עֲרֹכִין

יום ראשון ג' אדר ב' ה'תשע"ו

מצות עשה צג. קיד.

1 הַמִּצְוָה הַצִּג — הַצְּוִי שְׁנִצְטוּהַ הַנְּזִיר בְּגִלוּת רֵאשׁוֹ
 2 וְהִבְאֵת קְרָבָנוֹתָיו כְּתָם יְמֵי הַנְּזִירוּת. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת
 3 מצורע, ויקרא ד, ט): "שְׁלֹשָׁה מִגְּלַחֲטִין וְתִגְלַחֲטֵן מִצְוָה:
 4 הַנְּזִיר וְהַמִּצְרַע וְהַלְוִיִּם". אָמְנָם תִּגְלַחֲטַת הַלְוִיִּם הִיְתָה
 5 בְּמִדְבָר וְאֵינָה נוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת, אֵף תִּגְלַחֲטַת נְזִיר וּמִצְרַע
 6 נוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת. וּבְרִירוֹ שְׂיֵשׁ לְנְזִיר שְׁתֵּי תִגְלַחוֹת: תִּגְלַחֲטַת
 7 סְטָמָא, וְהוּא אִמְרוּ: "וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו וְגו'" (במדבר ו,
 8 ט) וְתִגְלַחֲטַת סְטָמָא, וְהוּא אִמְרוּ יִתְעַלֶּה: "בְּיוֹם מְלֵאת יְמֵי
 9 נְזִירוֹ" (שם), אֲכַל אֵין לְמִנּוֹת שְׁתֵּי תִגְלַחוֹת אֵלּוּ כְּשְׁתֵּי
 10 מִצְוֹת, לְפִי שֶׁתִּגְלַחֲטַת סְטָמָא הִיא מֵהִלְכוֹת מִצְוֹת נְזִירוּת,
 11 לְפִי שֶׁמִּצְוֹת עֲשֶׂה שְׁלוֹ הִיא: שְׂיִרְבֶּה פָּרַע (שיגדל שערו)
 12 בְּקִדְשָׁה, כְּמוֹ שְׂבִאֲנֵנוּ. אַחֲר־כֵּף הַמְּשִׁיף הַכְּתוּב וּפְרָט
 13 וְאִמְרוּ: אִם נְטָמָא בְּמַת בִּימֵי הַנְּזִירוּת, יִגְלַח וְיִבְיֵא קְרָבָן
 14 וְאַחֲר־כֵּף יִשׁוּב לְגַדֵּל פָּרַע בְּקִדְשָׁה מִחֲדָשׁ, כְּנִגְדַּת תְּקוּפַת
 15 יְמֵי הַנְּזִירוּת שְׁחֵיב עֲצָמוֹ בְּהַ, כְּמוֹ שְׂיֵשׁ לְמִצְרַע שְׁתֵּי
 16 תִּגְלַחוֹת וְהֵן מִצְוָה אַחַת, כְּמוֹ שְׂאֲבָאָר בְּמִקּוּמוֹ (מצות
 17 עשה קיא — שיעור ריא). גַּם אֲבָאָר לְקַמֵּן אֶת־הַטַּעַם
 18 שְׂמִינֵנוּ תִּגְלַחֲטַת נְזִיר וְקְרָבָנוֹתָיו מִצְוָה אַחַת, וְתִגְלַחֲטַת
 19 מִצְרַע וְקְרָבָנוֹתָיו שְׁתֵּי מִצְוֹת. וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה
 20 זוֹ, כְּלוּמַר: תִּגְלַחֲטַת נְזִיר, בְּמִקּוּמָם בְּמִסְכַּת נְזִירוּת (מה).

21 הַמִּצְוָה הַקִּיד — הַצְּוִי שְׁנִצְטוּיֵנוּ בְּדִין עֲרֹכֵי אֲדָם,
 22 וְהוּא: שְׂהָאוּמֵר 'עֲרֹכֵי עַלְי' אוֹ 'עֲרֹךְ פְּלוּנֵי עַלְי' — אִם
 23 הוּא זָכַר נוֹתֵן כֶּף; וְאִם הִיא נִקְבָּה נוֹתֵן כֶּף; וְגַם לְפִי
 24 הַגִּיל, כְּמוֹ שְׂאִמְרוּ הַכְּתוּב, וְלְפִי מִצְבַּת הַמְּעֲרִיף (כפי הישג
 25 ידו), וְהוּא אִמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אִישׁ כִּי יִפְלֵא נְדָר בְּעֲרֹכָךָ
 26 נִפְשׁוֹת וְגו'" (ויקרא כז, ב). וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
 27 בְּמִסְכַּת עֲרֹכִים.

יום שני ד' אדר ב' ה'תשע"ו

מצות עשה קטו. קטז. קיז.

30 הַמִּצְוָה הַקִּטו — הַצְּוִי שְׁנִצְטוּיֵנוּ בְּדִין עֲרֹכֵי בְּהֵמָה
 31 סְטָמָא, וְהוּא אִמְרוּ: "וְהַעֲמִיד אֶת־הַבְּהֵמָה לְפָנֵי הַכְּהֵן
 32 וְהַעֲרִיף הַכְּהֵן אוֹתָהּ" (ויקרא כז, יא-יב). וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי
 33 מִצְוָה זוֹ בְּכַמָּה מִקּוּמוֹת בְּתוּמָה (לב:) וּמַעֲלָה (יב.).

34 הַמִּצְוָה הַקִּטז — הַצְּוִי שְׁנִצְטוּיֵנוּ בְּעֲרֹכֵי בְּתִים.
 35 וְהוּא אִמְרוּ: "וְאִישׁ כִּי־יִקְדִּישׁ אֶת־בֵּיתוֹ קִדְשׁ לֵה'
 36 וְהַעֲרִיכוּ הַכְּהֵן" (שם, יג). וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
 37 בְּמִסְכַּת עֲרֹכִים (לא.).

38 הַמִּצְוָה הַקִּיז — הַצְּוִי שְׁנִצְטוּיֵנוּ בְּעֲרֹכֵי שְׂדוֹת,

1 (כח:). וְשֵׁם נִתְבָּאָר שְׁסֵתִם תִּרְמִין לַכֹּהֲנִים. וְשֵׁם אָמְרוּ:
 2 "חֲרָמֵי כֹהֲנִים אֵין לָהֶם פְּדִיּוֹן אֶלָּא נִתְנִים לַכֹּהֲנִים
 3 פְּתוּמָה".
 4 הַמִּצְוָה הַרְט"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְזַרְע
 5 פְּלֵאִים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "שְׂדֵךְ לֹא-תִזְרַע פְּלֵאִים"
 6 (שם יט, ט), וְכִלְאֵי יָרְעִים אֵלוּ אֵין אָסוּר לְזַרְעֵם אֶלָּא
 7 בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהַזְרָעֵם שָׁם — חֲזֵב מִלְּקוֹת דְּאוּרִיתָא;
 8 וּבַחֲצֵה לְאֶרֶץ — מִתָּר. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ
 9 בְּמִסְכַּת פְּלֵאִים.

10 יום חמישי ז' אדר ב' ה'תשע"ו
 11 מצות לא תעשה רטז.

12 הַמִּצְוָה הַרְט"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְזַרְע תְּבוּאָה
 13 בְּכֶרֶם, וְכֵן שְׂאֵר יִרְקוֹת. וַיִּמִּין זֶה מִן-הַפְּלֵאִים נִקְרָא: פְּלֵאֵי
 14 הַכֶּרֶם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִזְרַע כְּרָמְךָ פְּלֵאִים"
 15 (דברים כב, ט). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת דברים כב, ט): "לֹא-
 16 תִזְרַע כְּרָמְךָ פְּלֵאִים" — מָה אֲנִי צָרִיךְ, וְהֵלֵא כִּכֵּר נֶאֱמָר:
 17 "שְׂדֵךְ לֹא-תִזְרַע פְּלֵאִים", וְזֶה כּוֹלֵל בְּלֵי סִפְק הַכֶּרֶם
 18 וְהַזְרָעִים? אָמְרוּ: מִלְּמַד שֶׁפְּלֵא-הַמְקַיִם פְּלֵאִים בְּכֶרֶם —
 19 עוֹבֵר בְּשִׁנֵי לְאוּיִן. וְדַע שְׂאֵין פְּלֵאֵי הַכֶּרֶם אָסוּרִים מִן-
 20 הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהַזְרָעֵם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל —
 21 לִוְקָה מִלְּקוֹת דְּאוּרִיתָא. וּבִתְנַאי שְׂיִזְרַע חֲטָה וְשִׁעוּרָה
 22 וְחֲרָץ (= גידולי הכרם) בְּמַפְלַת יָד (בבת אחת). וּמִדְּרַבְּנֵי
 23 אָסוּר לְזַרְעֵם גַּם בַּחֲצֵה לְאֶרֶץ, וְהַזְרָע בַּחֲצֵה לְאֶרֶץ
 24 חֲטָה וְשִׁעוּרָה וְחֲרָץ (= גידולי הכרם) בְּמַפְלַת יָד — לִוְקָה
 25 מִדְּרַבְּנֵי. אֲבָל הַרְבֵּבֵת אֵילָן לִוְקִין עֲלֶיהָ בְּכַל-מְקוֹם,
 26 וְהַאֲזַהְרָה עַל כֵּךְ נִכְלַלְתָּ בְּכֹלֵל אָמְרוּ: "שְׂדֵךְ לֹא-תִזְרַע
 27 פְּלֵאִים". וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּמִסְכַּת פְּלֵאִים.

28 יום שישי ח' אדר ב' ה'תשע"ו
 29 מצות לא תעשה ריז. ריח.

30 הַמִּצְוָה הַרִי"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְהַרְבִּיעַ
 31 (להכליא לצורך גידול צאצאים) פְּלֵאֵי (שני מיני) בְּהֵמָה,
 32 וְהוּא אָמְרוּ: "בְּהֵמָתְךָ לֹא-תִרְבִּיעַ פְּלֵאִים" (ויקרא יט, ט),
 33 וְאִם הִרְבִּיעַ בְּהֵמָה — לִוְקָה, וּבִתְנַאי שְׂיִרְכִיב בִּידוֹ אֲבָר
 34 הַזְכָּר בְּנִקְבָה כְּמִכּוֹחַ בְּשׂוּפְפֵרֶת, וּבְפָרוֹשׁ אָמְרוּ (בבא
 35 מציעא צא). בְּנוֹאֲפִים (שאינו נסקלִין אלא): עַד שְׂיִרְאוּ
 36 פֶּשֶׁה מִנְאֲפִין, וּבְכִלְאִים: עַד שְׂיִכְנִיס בְּמִכּוֹחַ בְּשׂוּפְפֵרֶת,
 37 וְאִזּוּ לִוְקָה. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפִרְק ח' מִפְּלֵאִים.

ישעיה פרק כב ח"טו

ח וַיִּגַּל אֶת מִסְךְ יְהוּדָה וַתִּבְטַט בַּיּוֹם הַהוּא אֶל־נֶשֶׁק בֵּית הַיַּעַר: ט וְאֵת בְּקִיעֵי עִיר־דָּוִד רְאִיתֶם פִּירְבוּ וַתִּקְבְּצוּ אֶת־מִי הַבְּרִכָּה הַתַּחְתּוֹנָה: י וְאֶת־בְּתֵי יְרוּשָׁלַם סִפְרָתֶם וַתִּתְצוּ הַבְּתָיִם לְבַצֵּר הַחוּמָה: יא וּמְקוֹהָ | עֲשִׂיתֶם בֵּין הַחֲמֹתַיִם לְמִי הַבְּרִכָּה הַיְשָׁנָה וְלֹא הַבְּטַחְתֶּם אֶל־עֲשִׂיָּהּ וַיִּצְרָה מֶרְחֹק לֹא רְאִיתֶם: יב וַיִּקְרָא אֲדֹנָי יְהוִה צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לְבָכִי וּלְמִסְפָּד וּלְקִרְחָה וּלְחַגֵּר שֶׁק: יג וְהִנֵּה | שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה תִּהְיֶה | בְּקָר וְשִׁחַט צֵאן אֲכָל בֶּשֶׂר וְשִׁתוֹת יַיִן אֲכֹל וְשִׁתּוֹ פִי מִחֵר נְמוֹת: יד וּנְגִלָה בְּאֲזְנֵי יְהוִה צְבָאוֹת אִם־יִכְפַּר הָעוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד־תִּמְתּוּן אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה צְבָאוֹת: (פ) טו כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה צְבָאוֹת לְדַבְּאֵי אֶל־הַסִּפְּנֵי הַזֶּה עַל־שִׁבְנָא אֲשֶׁר עַל־הַבַּיִת:

רש"י

אף חזקיה עשה כן שנאמר (ד"ה ב לה) ויתחזק ויבן את כל החומה הפרוצה ויעל על המגדלי ולחוצה החומה האחרת ויחזק את המלא עיר דוד, חזקיהו בה' אלהי ישראל בטח וגו' (מ"ב יח) אבל אתם בימי יהויקים וצדקיה לא הבטתם אל עושיה: ויוצרה מרחוק. מאז שברא את העולם עלתה ירושלי' ובית המקדש במחשבה: לא ראייתם. לא חשבתם: (יג) והנה ששון ושמחה. הקב"ה כביכול אבל לפניו ואתם אוכלים ושמחים: כי מחר נמות. בעולם הבא הנביאים אומרים לנו מאת הקב"ה שלא יהיה לנו חלק לעוה"ב נעשה לנו הנאה בחיינו: (יד) עד תמותו. ת"י מותא תניינא לעולם הבא: (טו) הסוכן. בעל הנאות היה וכן (שם א א) ותהי לו סוכנת ומ"א אומר מן סכני היה ובא לו לירושלים בויקרא רבה: אשר על הבית. ממונה היה על בית המקדש. י"א כהן גדול וי"א אמרוכל:

מצודת ציון

(ח) מסך. מל' סכך ומכסה: נשק. כלי מלחמה כמו ועיר מבצר והנשק (מ"ב י'): (ט) הברכה. הוא מקום בנוי באבנים ובסיד ושם מתכנסים המים כמו תעלת הברכה (לעיל ז): (י) ותצו. מלשון נתיצה והריסה: לבצר. מל' מבצר ור"ל לחזק: (יא) ומקוה. מקום כנוס המים כמו ומקוה המים (בראשית א): הישנה. הנעשה מזמן רחוק: ויוצרה. ענין בריאה: (יב) ולקרחתה. ענין תלישת השער על מקומה נשאר קרח וכן ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא (ויקרא יג): (יג) הרוג. ענין שחיטה ואמר בלשון בזיון: (טו) הסוכן. ממונה על האצרות כמו ערי מסכנות (שמות א): על שבנא. אל שבנא

מצודת דוד

(ח) ויגל. האויב גלה את מסך יהודה כי היו סבורים שיהיו מסוככין מרעת האויב לפי שבית המקדש היה בנחלתם ובא האויב וגלה המסך ר"ל לא הועיל להם סכך המקדש: ותבט. אל מול יהודה יאמר כשראית אשר בא האויב הבטת אל הנשק אשר בבית יער הלבנון שנתן שם שלמה מגינים וצנות כמ"ש ויעש המלך שלמה מאתים צנה וכו' ושלש מאות מגינים וכו' ויתנם המלך בית יער הלבנון (מ"א י) ונתת עיניך בהם להלחם עמהם וכאומר הכינות עצמן למלחמה ולא לתשובה: (ט) בקיעי עיר דוד ראייתם. שנתרבו בקיעות וסדקים בחומות ציון והיתה נוחה לכבוש משם: ותקבצו. ולזה קבצתם את המים המפוזרים להיות מוכן לגבל הטיט לבנות פרצות החומה: התחתונה. כי היא היתה סמוכה אל החומה: (י) ספרתם. לקחתם לפי הערך להרסם לחזק באבניהם את החומה: (יא) ומקוה. עשיתם חריץ להקוות מים בין החומות הכפולות להיות נמשך למי הברכה הישנה להיות לחזק להעיר מול האויב: ולא הבטתם. ר"ל הנה עשיתם הכנות אנושות אבל לא הבטתם אל ה' העושה ותקנה עד הנה כי לא שאלתם עזר ממנו: ויוצרה. היוצר את ירושלים מזמן רחוק להיות למשכן לו אותו לא ראייתם לשוב אליו בתשובה: (יב) ויקרא אד'. ע"י הנביא קודם בוא הפרענות קרא ה' להזהיר להעם למען יספרו ויבכו ויקרחו קרחה לשוב מעוונותיהם: (יג) והנה ששון ושמחה. והם לא עשו כן כי הנה לפניהם היה ששון ושמחה: הרוג בקר. ששחטו בהמות ואכלו בשר ושתו יין ואמרו זה לזה דרך לעג נאכול ונשתה בעודנו חיים כי מחר נמות ביד האויב ואם לא עכשיו אימתי: (יד) ונגלה באזני ה' צבאות. מאמר הנביא בשם ה' שאמר הנה דבריכם נגלה באזני אני ה' צבאות, ותחסר מלת אני: אם יכופר. ר"ל לכן הרניני נשבע אם העוון הזה יכופר לכם בגלות כי אם עד תמותו בחרב: (טו) אל הסוכן. אל הממונה על

האוצר וחזר ופירש אל שבנא אשר הוא פקיד על בית המלך:

משלי פרק כט טז-כז

טז בְּרִבּוֹת רִשְׁעִים יִרְבֶּה פֶּשַׁע וְצַדִּיקִים בְּמִפְלֹתֵם יֵרָאוּ: ז' יִפֹּר בְּנֶדֶךְ וַיִּנְיַחַד וַיִּתֵּן מַעֲדָנִים לְנַפְשׁוֹ: יח בְּאֵין חֲזוֹן יִפְרַע עֵם וְשֹׁמֵר תּוֹרַה אֲשֶׁרֶהוּ: יט בְּדַבְּרִים לֹא־יִוָסֵר עֶבֶד כִּי־יִבִין וְאֵין מַעֲנֶה: כ חֲזִיתָ אִישׁ אֵין בְּדַבְּרָיו תִּקְוָה לְכַסִּיל מִמֶּנּוּ: כא מִפִּנֵּק מִנְעֵר עֶבְדּוֹ וְאַחֲרֵיתוֹ יִהְיֶה מִנּוֹן: כב אִישׁ־אֶף יִגְרֶה מְדוֹן וּבְעַל חֶמָה רִב־פֶּשַׁע: כג נְאֻת אָדָם תִּשְׁפִּילְנּוּ וְשִׁפְלֵרוֹחַ יִתְמַךְ כְּבוֹד: כד חוֹלֵק עִם־זָנָב שׁוֹנֵא נַפְשׁוֹ אֱלֹה יִשְׁמַע וְלֹא יִגִּיד: כה חֲרַדַּת אָדָם יִתֵּן מוֹקֵשׁ וּבוֹטַח בִּיהוָה יִשְׁגֹּב: כו רַבִּים מִבְּקָשִׁים פְּנִי־מוֹשֵׁל וּמִיְהוָה מִשְׁפַּט־אִישׁ: כז תוֹעֵבֶת צַדִּיקִים אִישׁ עוֹל וְתוֹעֵבֶת רִשָּׁע יִשְׁרָדֶרֶךְ:

רש"י

(תהלים עב) וכן כל נין שבמקרא שהנין קם תחת אביו לשלוט בנכסיו: (כב) איש אף יגרה מדון. כמשמעו מדון מדת הדין: (כג) יתמוך כבוד. יקרב אל הכבוד ותמוך בו תמיד: (כד) אלה ישמע. שמשביעין אותו אם ראית פלוני שגנב לי כך וכך ומתוך שהוא חולק עמו אינו מגיד: (כה) חרדת אדם יתן מוקש. מסורס הוא מוקש עבירה יתן חרדה לאדם. ד"א כמשמעו מתוך שאדם צר עין וחרד אם יעשה צדקה יצטרך אל הבריות חרדה זו תתן לו מוקש, והראשון נוח לי: (כו) פני מושל. לדון לפניו: ומה' משפט איש. אם יזכה או אם יתחייב ובמושלים דבר הכתוב: (כז) ישר דרך. אדם שהוא ישר בדרכיו:

(טו) ונער משולח. ששלחו אביו ללכת בדרכי לבו סופו מביש אמו. ישמעאל על שהיה רשע גרם לשרה שאמרה לאברהם גרש את האמה וגו' (בראשית כא): (יח) באין חזון יפרע עם. כשגורמין ישראל שהנבואה מסתלקת מהם ע"י שהם מלעיבי' בנביאים יפרצו במ פרצו' ויוצאין לתרבות רעה: (יט) כי יבין ואין מענה. כיון שרואהו שמוכיחו שותק והוא חוזר ומקלקל לכך צריך ליסרו במכות ועונשין ולא דבר עם עבד ממש אלא על כל הממרי' דברי השופטים: (כ) אין בדבריו. ממחר ונבהל להשיב: תקוה לכסיל ממנו. יש לכסיל תקוה יותר ממנו: (כא) מפנק מנער עבדו. יצר הרע: מנון. שליט וכן לפני שמש ינון שמו

מצודת ציון

(טז) ברבות. ענין גדולה: (יז) מעדנים. דברים חמודים כמו מעדני מלך (בראשית מט): (יח) יפרע. ענין השבתה וביטול כמו תפרעו כל עצתי (לעיל א): (יט) מענה. מל' עניה ותשובה: (כ) אין. ענין מהירות כמו ולא אין לבוא (יהושע י'): (כא) מפנק. ענין עונג ועדן כמו מעדני מלך (בראשית מט) ת"א תפנוקי מלכין: מנון. שר ושליט כמו לפני שמש ינון שמו (תהלים עב): (כב) יגרה. עניינו התחלת המריבה: (כד) אלה. שבעה כמו ושמה קול אלה (ויקרא ה): (כו) משפט. עניינו דבר הראוי וכן על העמוד כמשפט (מלכים ב יא):

מצודת דוד

(טז) ברבות. עת גדלו הרשעים בעם יתרכה הפשע כי תאותם על הפשע והצדיקים שלא אחזו בפשע יראו במפלתם וישמחו על אשר לא נמשכו אחריהם: (יז) ויניחך. יתן לך מנוחה ולא תרגו בעבורו, ועוד יתן מעדנים לנפשך ר"ל תשמח עוד במעשיו: (יח) באין חזון. באין נבואה יבוטל העם מקנין המוסר אבל השומר עסק התורה אשרי לו כי המאור שבה מחזירו למוטב: (יט) בדברים. ר"ל בדברים לבד לא יקבל מוסר כי אע"פ שיבין דברי המוסר אין מענה בפיו לומר אעזוב דרכי: (כ) חזית. אם ראית איש הממחר בענייניו דע אשר יש להכסיל תקוה להצליח בענייניו יותר ממנו אם יעשה בישוב הדעת: (כא) מפנק. המענג את עבדו מנערותו, ועוד לא נטה שכמו לסבול עול עבודתו, הנה באחרית ימיו יהיה הוא שר ושליט על האדון כי יגבה לבו ויחדל מן המלאכה והוא מוטל על האדון לתת לו די מחסורו: (כב) איש אף. הכעסן דרכו לחרור ריב עם הבריות: רב פשע. כי בעת הכעס לא יבחין בתיקון מעשיו וכמ"ש רז"ל הכועס אפילו שכנה אינה חשובה נגדו: (כג) תשפילנו. הגאווה עצמה תהיה סיבה להשפיל אותו: יתמוך. שועץ הוא את הכבוד שלא תפול ממנו: (כד) אלה ישמע. ר"ל לזאת שונא נפשו כי הלא ישמע שמשביעין שיבואו היודעים ויעידו על הגניבה ועל כי חלק עמו לא יגיד וישא עונו ומאבד נפשו: (כה) חרדת אדם. החרדה שהאדם חרד בבוא עליו מקרה רע הוא יוסיף לו עוד מוקש על כי לבו בל עמו קרוב הוא להיות נכשל בדבר קל אבל הבוטח בה' ולא יחרד ביותר הנה יתחזק אף מהמקרה אשר הדביקתהו מאז: (כו) מבקשים. ישאלו ויבקשו ממנו ליתן להם שררה מה כי הדבר מסור בידו אבל באמת מה' כל משפטי איש כמ"ש רז"ל אפילו ריש גרותא מן שמיא מנו ליה: (כז) תועבת. כמו שאיש עול הוא מתועב לצדיקים, כן איש ישר דרך הוא מתועב לרשע:

ג בו ביום אמרו: עמוז ומואב מה הן בשביעית? גזר רבי טרפון: מעשר עני; וגזר רבי אלעזר בן עזריה: מעשר שני. אמר רבי ישמעאל: אלעזר בן עזריה! עליך ראיה ללמד, שאתה מחמיר, שכל המחמיר עליו ראיה ללמד. אמר לו רבי אלעזר בן עזריה: ישמעאל אחי! אני לא שנית מוסדר השנים, טרפון אחי שנה, ועליו ראיה ללמד. השיב רבי טרפון: מצרים חוצה לארץ, עמוז ומואב חוצה לארץ, מה מצרים מעשר עני בשביעית, אף עמוז ומואב מעשר עני בשביעית. השיב רבי אלעזר בן עזריה: ככל חוצה לארץ, עמוז ומואב חוצה לארץ; מה ככל מעשר שני בשביעית, אף עמוז ומואב מעשר שני בשביעית. אמר רבי טרפון: מצרים שהיא קרובה, עשאוה מעשר עני, שיהיו עניי ישראל נסמכים עליה בשביעית, אף עמוז ומואב שהם קרובים, נעשים מעשר עני, שיהיו עניי ישראל נסמכים עליהם בשביעית. אמר לו רבי אלעזר בן עזריה: הרי אתה פמהנן ממוז, ואין אתה אלא כמפסיד נפשות! קובע אתה את השמים מלהוריד טל ומטר, שנאמר (מלאכי ג, ח): "היקבע אדם אלהים כי אתם קבעים אותי ואמרתם פמה קבענו, המעשר והתרומה". אמר רבי יהושע: הריני פמשיב על טרפון אחי, אבל לא לענון דבריו: ואמרתם פמה קבענו, המעשר והתרומה.

פירוש ברטנורא

ג עמוז ומואב מה הן בשביעית. אין זה עמוז ומואב שמהרו בסיוחן שהיא נחלת ראובן וגד, דההיא ארץ ישראל היא, אפילו אם תמצא לומר שלא כבשוה עולי בבל על כרחך שביעית נוהגת בה, דהא תנן במסכת שביעית פרק הפנים, שלש ארצות לביעור, יהודה ועבר הירדן והגליל. ועבר הירדן היא ארץ סיחון. אלא בשאר ארץ עמוז ומואב שלא טהרו בסיוחן ולא כבשו מעולם איירי. תרע, מדמיתו עלה מכלל וממצרים: לא שינתי מסדר השנים. של עולם. אחר השנה של מעשר עני מביאין מעשר שני, והרי בשש מעשר עני, לפיכך ראוי בשביעית מעשר שני: המעשר והתרומה. ועל כרחך המעשר האמור כאן מעשר שני הוא, וזמית דתרומה שהיא קודש, ולא מעשר עני שהוא חול גמור, ואין לדהות מעשר שני מפני ענינו: כמשיב על דברי טרפון. לסייע לו: אבל לא לענון דבריו. כלומר לא מטעמיה: מצרים מעשה חדש. שהוקנים שהיו אחר עזרא תיקנו להפריש מעשר במצרים: ובכל מעשה ישן.

משניות מבוארות – קהתי

נותנים מעשר עני, לפיכך ראוי ליתן בשביעית מעשר שני, טרפון אחי שנה – מסדר השנים, ועליו ראיה ללמד – מה טעם יתנו בשביעית מעשר עני, שלא כסדר השנים. השיב רבי טרפון: מצרים חוצה לארץ, עמוז ומואב חוצה לארץ; מה מצרים מעשר עני בשביעית – שכן תיקנו חכמים ראשונים, שיהיו מפרישים במצרים מעשר עני בשנה השביעית, כמו שהבאנו בהקדמה למשנתנו, אף עמוז ומואב מעשר עני בשביעית – אף בארץ עמוז ומואב צריכים לנהוג כמו במצרים ולהפריש בשביעית מעשר עני. השיב רבי אלעזר בן עזריה: ככל חוצה לארץ, עמוז ומואב חוצה לארץ; מה ככל מעשר שני בשביעית – שכן תיקנו נביאים שיהיו מפרישים בכלל מעשר שני בשביעית, כמו שהבאנו בהקדמה למשנתנו, אף עמוז ומואב מעשר שני בשביעית – כלומר הואיל ואנו מוצאים שבכלל תיקנו להפריש מעשר שני בשביעית, הרי שיש מקום לומר, שדין עמוז ומואב כדין בבל, ולא כדין מצרים. אמר רבי טרפון: מצרים שהיא קרובה – לארץ ישראל, עשאוה מעשר עני, תיקנו בה ליתן מעשר עני, שיהיו עניי ישראל נסמכים עליה בשביעית – שיכולו העניים שבארץ ישראל לסמוך בשביעית על תבואת המעשר שיקבלו ממצרים, אף עמוז ומואב שהם קרובים – לארץ ישראל, נעשים מעשר עני – עלינו לתקן שם שיתנו מעשר עני, שיהיו עניי ישראל נסמכים עליהם בשביעית – וזהו הטעם שיש להשוות עמוז ומואב למצרים, ולא לבבל שהיא רחוקה מארץ ישראל. אמר לו רבי אלעזר בן עזריה – לרבי טרפון: הרי אתה פמהנן ממוז – כמהנה ממוז לעניים, ואין אתה אלא כמפסיד נפשות! שכן קובע – גזול, עושק – אתה את השמים מלהוריד טל ומטר – על ידי תקנתך שיתנו מעשר עני ולא מעשר שני אתה גורם לזולל בקדושת מעשר שני, ונמצאת מונע על ידי עבירה זו את השמים מלהוריד טל ומטר, שנאמר: "היקבע אדם אלהים כי אתם קבעים אותי ואמרתם פמה קבענו, המעשר והתרומה" – והרי המעשר האמור כאן היינו מעשר שני, שהוא קודש בדומה לתרומה; ונאמר עוד שם (פטוק יז): "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר... ובחוננו נא בזאת... אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די", ומכאן שעל ידי שלא יתנו המעשר והתרומה יעצרו השמים. אמר רבי יהושע: הריני פמשיב על טרפון אחי – כמשיב על דברי

באר משנה ג

כבר בארנו במקומות אחרים בענין סדר המעשרות, כי בשנה הראשונה ובשנייה למחזור השמיטה, וכן ברביעית ובחמישית, מפרישים מן התבואה והפירות מעשר ראשון ומעשר שני, ואילו בשנה השלישית והשישית לשמיטה מפרישים מעשר עני. אבל שנת השמיטה כולה הפקד, ואין בה מעשרות כלל, לא ראשון ולא שני ולא עני. במה דברים אמורים? בארץ ישראל, שאין שמיטה נוהגת אלא בארץ ישראל; ואף סוריא אמנם דינה מדברי סופרים לענין שביעית כארץ ישראל, שכן חכמים גזרו עליה שתהיה אסורה בעבודה ובשביעית כארץ ישראל, כדי שלא יניחו ארץ ישראל וילכו וישתקעו שם; אבל בחוץ לארץ, היינו בכלל ובמצרים ובארץ עמוז ומואב, שנוהגים בהן תרומות ומעשרות מדברי חכמים (בבבז – מתקנת נביאים; ובמצרים ונענוז ומואב – מתקנת זקנים שאחרי עזרא הסופר), הואיל ואין שביעית נוהגת בהן, חייבות הן בתרומות ובמעשרות אף בשנה השביעית. אבל איזה מעשר היו מפרישים בהן בשנה השביעית, מעשר שני או מעשר עני? בזה היו בכל ומצרים שנות זו מזו, שכן בכלל התקינו נביאים שיהיו מפרישים בשביעית מעשר שני, ובמצרים היתה תקנת חכמים שיהיו מפרישים מעשר עני בשביעית, כפי שיבואר הטעם במשנתנו. ומה הדין בארץ עמוז ומואב? על כך דנה משנתנו. בו ביום – ביום שמינו את רבי אלעזר בן עזריה ראש הישיבה, אמרו – דנו בשאלה: עמוז ומואב – ארץ עמוז ומואב, מה הן בשביעית – בשנה השביעית למחזור השמיטה? שכן ארץ עמוז ומואב חייבת בתרומה ובמעשרות מדברי סופרים, אבל אין דין שמיטה נוהג בה, כמו שהבאנו בהקדמה למשנתנו, ושאלו, אם מפרישים שם מתבואת השנה השביעית מעשר שני, כסדר רוב השנים, או מעשר עני, מהטעם שיבואר להלן? – יש מעירים, שאין הכוונה כאן לעמוז ומואב שנכבשו על ידי סיחון, ואחר כך על ידי ישראל, שארץ זו הרי היא חלק מארץ ישראל, הנקראת "עבר הירדן" ונוהג בה דין שמיטה (מדברי סופרים; עיין שביעית ט, ב), אלא הכוונה כאן לשאר הארץ של עמוז ומואב שלא נכבשה מעולם (הר"ם; הרא"ש; ברטנורא; תפארת ישראל). גזר רבי טרפון: מעשר עני – בעמוז ומואב מפרישים בשנה השביעית מעשר ראשון ומעשר עני. וגזר רבי אלעזר בן עזריה: מעשר שני – מעשר ראשון ומעשר שני. אמר רבי ישמעאל: אלעזר בן עזריה! עליך ראיה ללמד – להביא ראיה לדברין, שאתה מחמיר – שיתנו מעשר שני שהוא קודש, ולא מעשר עני שהוא חול (המ"ם), שכל המחמיר עליו ראיה ללמד – מה טעם יש להחמיר. אמר לו רבי אלעזר בן עזריה: ישמעאל אחי! אני לא שנית מוסדר השנים – שלעולם אחר שנת מעשר עני נותנים מעשר שני, והואיל ובשנה השישית לשמיטה

מְצָרִים מַעֲשֶׂה חֲדָשׁ, וּבְכָל מַעֲשֶׂה יִשָּׁן, וְהַגְדוּן שֶׁלְפָנֵינוּ מַעֲשֶׂה חֲדָשׁ, יְדוּן מַעֲשֶׂה חֲדָשׁ מִמַּעֲשֶׂה חֲדָשׁ, וְאֵל יְדוּן מַעֲשֶׂה חֲדָשׁ מִמַּעֲשֶׂה זְקָנִים, וּבְכָל מַעֲשֶׂה זְקָנִים, וְהַגְדוּן שֶׁלְפָנֵינוּ מַעֲשֶׂה זְקָנִים, יְדוּן מַעֲשֶׂה זְקָנִים מִמַּעֲשֶׂה זְקָנִים, וְאֵל יְדוּן מַעֲשֶׂה זְקָנִים מִמַּעֲשֶׂה נְבִיאִים, וְהַגְדוּן שֶׁלְפָנֵינוּ מַעֲשֶׂה נְבִיאִים, יְדוּן מַעֲשֶׂה נְבִיאִים מִמַּעֲשֶׂה זְקָנִים, וְאֵל יְדוּן מַעֲשֶׂה זְקָנִים מִמַּעֲשֶׂה נְבִיאִים! נִמְנוּ וְנִמְרוּ: עֲמוּן וּמוֹאֵב מַעֲשָׂרִין מַעֲשֶׂר עֲנֵי בְשִׁבְעִית. וּבְשָׂבָא רַבִּי יוֹסִי בֶן דְּרִמְסָקִית אֶצֶל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּלוּד, אָמַר לוֹ: מַה חֲדוּשׁ הִיָּה לָכֶם בְּבֵית הַמְדָרְשׁ הַיּוֹם? אָמַר לוֹ: נִמְנוּ וְנִמְרוּ, עֲמוּן וּמוֹאֵב מַעֲשָׂרִים מַעֲשֶׂר עֲנֵי בְשִׁבְעִית. בְּכֹה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְאָמַר: "סוּד ה' לִירְאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעֵם" (תהלים כה, יד), צֵא וְאָמַר לָהֶם: אֵל תַּחֲוִשוּ לְמַנְיָנְכֶם! כִּקְבֵל אֲנִי מִרְבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַפְאִי, שֶׁשָּׁמַע מִרְבּוֹ, וְרַבּוֹ מִרְבּוֹ עַד הִלְכָה לְמוֹשֶׁה מִסִּינַי, שֶׁעֲמוּן וּמוֹאֵב מַעֲשָׂרִין מַעֲשֶׂר עֲנֵי בְשִׁבְעִית.

ד בו ביום פא יהודה גר עמוני, ועמד לפניהן בבית המדרש, אמר להם: מה אני לבא בקהל? אמר לו רבן גמליאל: אסור אתה. אמר לו רבי יהושע: מתר אתה. אמר לו רבן גמליאל: הכתוב אומר (דברים כג, ד): "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי" וגומר. אמר לו רבי יהושע: וכי עמונים ומואבים במקומן הן? כבר עלה סנהריב מלך אשור ובלבל את כל האמות, שנאמר (ישעיה י, יג): "ואסיר גבולת עמים ועתודתיהם שושתי ואוריד פאביר יושבים". אמר לו רבן גמליאל: הכתוב אומר (ירמיה מ, ו): "ואחריתן אשוב את שבות בני עמון", וכבר חזרו. אמר לו רבי יהושע: הכתוב אומר (עמוס מ, יד): "ושבתי את שבות עמי ישראל", ועדין לא שבו. התירוהו לבא בקהל.

פירוש ברטנורה

תקנת נביאים שהיו קודם חרבן הבית, ונשכח הדבר, דשמו לא היה צורך עניים באותה שעה: מעשה נביאים. ועל פי בנאה עשו הוראת שעה, ואין למדום ממנה: הלכה למשה מסיני. לאו דוקא. דאין זה מן התורה, אלא כאילו היא הלכה למשה מסיני. מיהו בתוספתא משמע הלכה למשה מסיני ממש קאמר: **ד שנאמר ואסיר גבולות עמים.** שהיה מגלה בני עיר זו ומושיבן בעיר אחרת, ומגלה בני עיר אחרת ומושיבן בעיר זו; ושבתי את שבות עמי ישראל ועדיין לא שבו. וכשם שאלו לא שבו כך אלו לא שבו: והתירו לבוא בקהל. דכיון דמשבעים האומות אין אסור לבוא בקהל אלא עמוני ומואבי עד עולם, ומצרי ואדומי דור ראשון ושני, השתא שאין אלו האומות ידועים שכבר נתבלבלו ונתערבו בין שאר האומות, אמרינן כל דפריש מרובא פריש, וכל המתנייד מותר לבוא בקהל מיד:

משניות מבוארות – קהתי

טעיתם בהלכה, מקבל אני מרבן יוחנן בן זפאי, ששמע מרבו, ורבו מרבו עד הלכה למשה מסיני, שעמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית – יש מפרשים, שמה שאמר "הלכה למשה מסיני" לאו דוקא, שהרי אין זה מן התורה, אלא הכונה היא, כאילו היא הלכה למשה מסיני (הרי"ם). אבל בתוספתא משמע, שכוונתו להלכה למשה מסיני ממש (ערוך "תוספות יום טוב").

באור משנה ד

בו ביום פא יהודה גר עמוני, ועמד לפניהן בבית המדרש, אמר להם – לחכמים: מה אני לבא בקהל – המתור לי לבוא בקהל ה', היינו לישא בת ישראל? אמר לו רבן גמליאל: אסור אתה – לבוא בקהל. אמר לו רבי יהושע: מתר אתה – כמו שהמשנה מפרשת והולכת טעמי מחלוקתם. אמר לו רבן גמליאל – לרבי יהושע: הכתוב אומר: "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי" וגומר – "לא יבוא להם בקהל ה' עד עולם". והרי מפורש בתורה שאסור לבוא בקהל ה'. אמר לו רבי יהושע – לרבן גמליאל: וכי עמונים ומואבים במקומן הן – עדיין במקומם יושבים? כבר עלה סנהריב מלך אשור ובלבל את כל האמות, שנאמר: "ואסיר גבולת עמים ועתודתיהם שושתי ואוריד פאביר יושבים" – שהגלה את העמים ממדינה למדינה, והרי שהעמונים התבללו בין עמים אחרים ולא חל עליהם עוד האיסור של "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'". אמר לו רבן גמליאל – לרבי יהושע: הכתוב אומר: "ואחריתן אשוב את שבות בני עמון", וכבר חזרו – בני עמון למקומם, והרי שחל עליהם שוב האיסור לבוא בקהל. אמר לו רבי יהושע – לרבן גמליאל: הכתוב אומר: "ושבתי את שבות עמי ישראל", ועדיין לא שבו – וכשם שאלו עדיין לא שבו כך אלו עדיין לא שבו. ולאחר המשא ומתן התירוהו – את הגר העמוני, לבא בקהל – מהטעם שאמר לעיל רבי יהושע. וכן כותב הרמב"ם: "כשעלה סנהריב מלך

טרפון, היינו על טעמו, שלימדו ממצרים אינו לימוד, כמו שהשיב לו רבי אלעזר בן עזריה, אכל לא לעגן דבריו – על עצם דבריו שיתנו מעשר עני איני משיב, ואני מסכים עמו מטעם אחר: מצרים מעשה חדש – שהזקנים שהיו אחר עזרא תיקנו להפריש מעשרות במצרים, ובכל מעשה ישן – שכבר בימי הנביאים תיקנו מעשרות בבבל, ונשכח הטעם למה תיקנו שם בשביעית מעשר שני ולא מעשר עני, והגדון שלפנינו מעשה חדש – שבאים עכשיו לתקן ענין המעשרות בשביעית בעמון ומואב, ידון מעשה חדש ממעשה קדש – לפיכך יש ללמוד מעשה חדש ממעשה חדש, שהתקנה החדשה בעמון ומואב תהא כמו שתיקנו במצרים, ואל ידון מעשה חדש ממעשה ישן! – לתקן תקנה חדשה בעמון ומואב כמו התקנה הישנה שבבבל. ועוד. מצרים מעשה זקנים – שתקנת המעשרות במצרים הותקנה על ידי זקנים, חכמים, ובכל מעשה נביאים – והתקנה בבבל הותקנה על ידי נביאים, והגדון שלפנינו מעשה זקנים – ענין עמון ומואב אף הוא נדון עכשיו על ידי חכמים, ידון מעשה זקנים ממעשה זקנים – לפיכך יש ללמוד תקנת חכמים מתקנת חכמים, שתהא התקנה בעמון ומואב כתקנת החכמים במצרים, ואל ידון מעשה זקנים ממעשה נביאים! – ואין ללמוד תקנת חכמים מתקנת נביאים, שאולי על פי הנבואה היתה תקנתם, ולא היתה אלא הוראת שעה. נמנו – עמדו החכמים למנין, וגמרו – ופסקו את הדין: עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית – בארץ עמון ומואב נותנים בשנה השביעית מעשר עני. ובשבא רבי יוסי בן דרמסקית אצל רבי אליעזר בלוד, אמר לו – רבי אליעזר לרבי יוסי: מה חדוש היה לכם בבית המדרש היום – מה נתחדש היום בבית המדרש? אמר לו – רבי יוסי לרבי אליעזר: נמנו וגמרו, עמון ומואב מעשרים מעשר עני בשביעית – ולא מעשר שני. בכה רבי אליעזר ואמר: "סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם", צא ואמר להם – לחכמים: אל תחושו למנינכם! – אל יהא לכם חשש, שמה

ה תרגום שבעזרא ושבעניאל – מטמא את הידים. תרגום שפתבו עברית, ועברית שפתבו תרגום, וכתב עברי – אינו מטמא את הידים. לעולם אינו מטמא – עד שיכתבנו אשורית, על העור ובדיו.
ו אומרים צדוקים: קובלין אנו עליכם פרושים! שאתם אומרים: פתבי הקדש מטמאין את הידים, וספרי המירס אינם מטמאים את הידים. אמר רבן יוחנן בן זכאי: וכי אין לנו על הפרושים אלא זו בלבד? הרי הם אומרים: עצמות חמור טהורים, ועצמות יוחנן בן זכאי גדול טמאים. אמרו לו: לפי חבתן היא טמאתן, שלא יעשה אדם עצמות אביו ואמו תרודות. אמר להם: אף פתבי הקדש לפי חבתן היא טמאתן, וספרי המירס שאינם חביבין – אינן מטמאין את הידים.

פירוש ברטנורא

ה תרגום שכתבו עברית. תרגום שברניאל ועזרא וכגון כדנא תימרון להון שבירמיה (י), אם כתבו בלשון הקודש, וכן דברי הנביא הנאמרים בלשון הקודש שכתבו תרגום, אין מטמאים את הידים: כתב עברי. הכתב שבא מעבר הנהר. והכתובים כותבים בו עד היום, וישראל היו משתמשין באותו כתב בדברי חול. ובמטבעות של כתב הנמצאים בדינו היום שהיו מומן מלכי ישראל, מפותחות באותו כתב. אבל הכתב שאנו כותבים בו ספרים היום, כתב אשורי הוא נקרא, והוא הכתב שהיה בלוחות. ונקרא אשורי, שהוא המאושר שבכתובות, לשון באשרי כי אשורני בנות (בראשית ל):

ו אומרים צדוקים. המכחישים תורה שבעל פה נקראים צדוקים, על שם צדוק וביתוס תלמידיו של אנטיגנוס איש סוכו שהתחילו בקלקלה זו תחילה. לפי ששמעו מאנטיגנוס רבן אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס. אמרו, אפשר פועל תורה ועושה מלאכה כל היום כולו ולערב אינו מקבל שכר, ופירשו מדברי חכמים, ונתחברו עמהם כחות מישראל, ועד היום הזה נשארו מהם פליטים במצרים בדמשק ובקוסטאנטיניא, והם לשכים בעינינו ולצנינים בצדנו, ואנו קורים להם קראים, לפי שאין להם אלא המקרא בלבד: קובלין אנו עליכם. מתרעמים אנו על מדותיכם: פרושים. לחכמי ישראל היו קורין פרושים, לפי שאוכלין חוליות בטהרה ופרושים ממנע עם הארץ, דתנן בגרי עם הארץ מדרם בו: תרודות. כפות שאוכלים בהן. לשון מלא תרודו רב: אף ספרי הקודש לפי חבתן היא טמאתן. שלא יעשה אדם שטיחין על גבי בהמה. ולפי דבריהם היה משיב להם, ולא לפי האמת. דמעמא דספרי

משניות מבוארות – קהתי

שמואל בכתב. (המאושר שבכל מיני הכתב). וכן כותב הרמב"ם (בפירושו למשנתנו): "והכתב אשר כתב יתברך התורה נקרא "אשורי" מן הגדולה והתפארת, כמו (בראשית ל, יג): "באשרי כי אשורני בנות", והוא אמרם: אשורי – שהוא מאושר שבכתב, לפי שכתב זה אינו נדבק אות באות בשיטת כתיבתו, ואין כזה שאר הכתיבות" (עיין "תפארת ישראל"; ועיין "ענין יוסף" על עין יעקב סנהדרין כא-כב).

באור משנה ו

כבר בארנו שהצדוקים היו כת ביהודה בתקופת הבית השני, שהתנגדה לתורה שבעל פה, ונקראו אנשי הכת "צדוקים" על שם אבי הכת, צדוק, מתלמידיו של אנטיגנוס איש סוכו (עיין אבות דרבי נתן פרק ה). משנתנו מביאה ויכוח בין הצדוקים והחכמים בענין כתיב הקודש שמטמאים את הידים.

אומרים צדוקים: קובלין – מתרעמים – אנו עליכם פרושים!
– לחכמי ישראל היו קוראים "פרושים", לפי שהיו מקפידים על דיני טומאה, ואוכלים את חוליהם בטהרה, ופרושים עצמם מעמי הארץ, שאתם אומרים: פתבי הקדש מטמאין את הידים, וספרי המירס – שהם ספרי חול – אינם מטמאים את הידים – פירושים שונים נאמרו על "ספרי המירס", אך מסתבר כדעת האומרים, שהכוונה לספרי המשרור היווני הומירוס. ואף בפירוש רב האי גאון מבואר: "כל אלו ספרים חיצונים של חכמת יוונים". והראש כותב, שהיה מין ששמו היה מירוס. ויש גורסים: "ספרי המירס", ומפרשים שהכוונה לספרי אפיקורסות (ועיין דבאים בפירושו למשנתנו; ועיין "תפארת ישראל"). – מכל מקום הענת הצדוקים היתה, שלא ייתכן מה שתיקנו חכמים, שספרי קודש מטמאים את הידים, וספרי חול אינם מטמאים את הידים. אמר רבן יוחנן בן זכאי: וכי אין לנו על הפרושים אלא זו בלבד – טענה זו בלבד? הרי הם אומרים: עצמות חמור טהורים – כלומר עצמות נבילה טהורות, שאין טמא טומאת נבילה אלא ברשה (עיין טהרות א. ד). ועצמות יוחנן בן זכאי גדול טמאים – שעצמות אדם טמאים, כמו שנאמר (במדבר יט, טז): "או בעצם אדם", וכיצד אפשר לבאר טעם ההלכה הזאת? אמרו לו – הצדוקים לרבן יוחנן בן זכאי: לפי חבתן היא טמאתן – הואיל ועצמות אדם חביבות וחשובות לפיכך הן מטמאות, שלא יעשה אדם עצמות אביו ואמו תרודות – כפות לאכילה. אמר להם – רבן יוחנן בן זכאי לצדוקים: אף פתבי הקדש לפי חבתן היא טמאתן – משום חיבתם וחשיבותם הם מטמאים את הידים, וספרי המירס שאינם חביבין, אינן מטמאין את הידים – בתוספתא מבואר, שכן אמר להם: אף כתיב הקודש לפי חבתן היא טמאתן. שלא

אשור, בלבד כל האומות ועירבם זה בזה והגלה אותם ממקומם. ואלו המצרים שבארץ מצרים עתה אנשים אחרים הם, וכן האדומים שבשדה אדום. והואיל ונתערבו ארבע האומות האסוריים (לבוא בקהל) בכל אומות העולם שהם מותרים (לבוא בקהל) – הותר הכל, שכל הפרש מהן להתגייר. חזקתו שפירשו מן הרוב. לפיכך כשיתגייר הגר בזמן הזה בכל מקום. בין אדומי בין מצרי בין עמוני בין מואבי בין כושי בין שאר האומות, אחד הוכרים ואחד הנקבות, מותרין לבוא בקהל מיד."

בגמרא (ברכות כח, א) למדים ממשנתנו, שאפילו בו ביום שהעבירו את רבן גמליאל מנשיאותו והושיבו את רבי אלעזר בן עזריה במקומו, לא מנע עצמו רבן גמליאל מבית המדרש אפילו שעה אחת.

באור משנה ה

משנתנו חוזרת לדון בכתיב הקודש שמטמאים את הידים.

תרגום שבעזרא – שבספר עזרא, היינו פרק ד מפסוק ח ואילך עד סוף הפרק, כל פרק ה, ופרק ו פסוקים א-יט, שהם כתובים ארמית, ושבעניאל – והתרגום שבספר דניאל, היינו הפרקים ב-ו, מטמא את הידים – שאף התרגום מכלל כתיב הקודש. תרגום שכתבו עברית – אבל אם התרגום שבעזרא ושבעניאל, או הפסוק שבירמיה (י, יא) הכתוב ארמית, נכתב בלשון הקודש (עיין ברטנורא; תפארת ישראל). ועברית שכתבו תרגום – דברים הנאמרים בלשון הקודש שנכתבו בלשון תרגום, היינו בארמית או בלשון אחרת, וכתב עברי – או כתיב הקודש שנכתבו בכתב עברי, שהוא הכתב הקדום (של בני עבר הנהר) שנשתנה על ידי עזרא לכתב אשורי שלנו, כמו שמוכר בגמרא (סנהדרין כא, ב): "בתחילה ניתנה התורה לישראל בכתב עברי ובלשון הקודש; חזרה וניתנה להם בימי עזרא בכתב אשורית ובלשון ארמית; ביררו להן לישראל כתב אשורית ולשון הקודש. והניחו להדיוטות כתב עברי ולשון ארמית" (ספרי התורה שבידי השומרונים כתובים עד היום בכתב עברי); כל אחד מאלו אינו מטמא את הידים, שכן לעולם אינו מטמא – אין ספר כתיב הקודש מטמא את הידים, עד שיכתבנו אשורית – בכתב אשורי, על העור ובדיו – שלא גזרו חכמים על כתיב הקודש שהיה מטמאים את הידים אלא אם כן הם כותבים בכתב אשורי על העור ובדיו.

בענין "כתב אשורי" מוכר בגמרא (סנהדרין כב, א): "למה נקרא "אשורית"? שעלה עמה מאשור". ויש אומרים (סו). שאף בתחילה בכתב זה ניתנה תורה לישראל, אלא ששכחנה, ובימי עזרא חזר ונתחדש: "ולמה נקרא אשורית?"

ז אומרים צדוקין: קובלין אנו עליכם פרושים! שאתם מטהרים את הנצוק. אומרים פרושים: קובלין אנו עליכם צדוקים! שאתם מטהרים את אמת המים הנאה מבית הקברות. אומרים צדוקין: קובלין אנו עליכם פרושים! שאתם אומרים: שורי וחמורי שהזיקו – תיבין, ועבדי ואמתי שהזיקו – פטורין. מה אם שורי וחמורי שאינו חיב בהם מצות, הרי אני חיב בנזקן – עבדי ואמתי שאני חיב בהן מצות, אינו דין שאהא חיב בנזקן? אמרו להם: לא, אם אמרתם בשורי וחמורי, שאין בהם דעת, תאמרו בעבדי ובאמתי, שיש בהם דעת? שאם אקניטם, ילך וידליק גדישו של אחר ואהא חיב לשלם.

ח אמר צדוקי גלילי: קובל אני עליכם פרושים! שאתם פותבין את המושל עם משה בגט. אומרים פרושים: קובלין אנו עליך צדוקי גלילי! שאתם פותבים את המושל עם השם בדרף; ולא עוד אלא שאתם פותבין את המושל מלמעלה, ואת השם מלמטן, שנאמר (שמות ה, ב): "ויאמר פרעה, מי ה' אשר אשמע בקלו לשלח את ישראל". ובשלקה מהו אומר? "ה' הצדיק" (שם ט, כו).

פירוש ברטנורא

הקודש מטמאין את הדים, כדי שלא יבאו הספרים לידו פסדא, שהעכברים המצויין אצל האוכלים היו מפסידים את הספרים, כדפרשין בסוף יום: ז מטהרים את הניצוק. דתנן במסכת מכשירין, כל הניצוק, טהור. אם מערה מכלי טהור לכלי טמא, מה שנשאר בכלי העליון, טהור, דניצוק אינו חיבור: אמת המים הבאה מן הקברות. מורו בה צדוקים דטהורה, דכתיב (ויקרא י"א) מקוה מים יהיה טהור: שארי אין בהם דעת. שיכונו להפסיד ממון לבעליהן: ילך וידליק גדישו של אחר. ונמצא מפסיד את רבו מאה מנה בכל יום:

ח צדוקי גלילי. צדוקי שהיה מארץ הגליל: המושל עם משה בגט. שהיו מונים לשנות המלכים וכותבים בכך וכך למלך פלוני, ובסוף הגט כותבין כרת משה וישראל, ונאמר הדבר למשה: את המושל מלמעלה ואת השם מלמטן. שמקדימין שם פרעה לשם השם, דכתיב ויאמר פרעה מי ה': ובלשקח פרעה מה הוא אומר ה' הצדיק. כדי שלא להשלים המסכתא כמי ה' אשר אשמע בקולו, משום אל תעמוד בדבר רע, השלים בה' הצדיק:

משניות מבוארות – קהתי

אם אמרתם בשורי וחמורי – שאני חייב בנזקם, שאין בהם דעת – להתכוון להפסיד ממון לבעליהם, תאמרו בעבדי ובאמתי – האם תאמרו, שאהיה חייב בנזקם של עבדי ואמתי, שיש בהם דעת – ויכולים להזיק בכוונה, כדי להפסידני ממון? שאם אקניטם – את העבד או את האמה, ילך וידליק גדישו של אחר ואהא חיב לשלם – הלכך קבעו חכמים הלכה, שאין הבעלים חייבים בתשלום נזקם של עבדם ואמתם. וכך אמנם מבואר הטעם בגמרא (בבא קמא ד, א): "שמא יקניטנו רבו וילך וידליק גדישו של חברו ונמצא זה מחייב את רבו מאה מנה בכל יום".

יעשם אדם שטיחים על גבי בהמה. ברם, תשובתו זו לא היתה אלא לפי דבריהם, אבל אין זה הטעם האמיתי. וכבר בארנו הטעם במקומות אחרים, לפי שהיו רגילים להצניע אוכלים של תרומה אצל ספר תורה, באמרם שזה קודש וזה קודש, והיו העכברים המצויים אצל האוכלים מפסידים את הספרים, לפיכך גזרו על כתיבי הקודש שיהיו פוסלים את התרומה (גמרא שבת יד, א). וכדי לחזק גזירה זו גזרו שוב, שאף הידים הנוגעות בספר פוסלות את התרומה (דמב"ט; עיין הקדמתנו לבאור המשנה לעיל ג, א).

ב אור משנה ז

אגב המשנה הקודמת מובאים בשתי המשניות שלפנינו (ז-ח), המסיימות את מסכתנו, ויכוחים אחרים שהיו בין הצדוקים והפרושים.

אומרים צדוקין: קובלין אנו עליכם פרושים! שאתם מטהרים את הנצוק – קילוח משקים מכלי אל כלי, כגון המערה משקים מכלי טהור לכלי טמא, מה שנשאר בכלי העליון טהור, שהניצוק אינו חיבור (כמו ששינוי במסכת מכשירין ה, ט). אומרים פרושים: קובלין אנו עליכם צדוקים! שאתם מטהרים את אמת המים הנאה מבית הקברות – שאף על פי שהמים מחוברים לבית הקברות, מכל מקום אף אתם הצדוקים מודים, שהמים טהורים, משום שנאמר (ויקרא י"א, לו): "אך מעיין ובור מקוה מים יהיה טהור", והרי זה דומה לניצוק שמקצתו נוגע בטומאה (עיין "משנה אחרונה", שמבואר שם שאף תשובה זו אינה אלא לדבריהם, אבל לפי האמת אין הניצוק דומה לאמת המים). אומרים צדוקין: קובלין אנו עליכם פרושים! שאתם אומרים: שורי וחמורי שהזיקו, תיבין – בתשלום הנזק, כמפורש בתורה (שמות כא, לח-לז), ועבדי ואמתי שהזיקו, פטורין – שעבדים כנענים שהזיקו, אין בעליהם חייבים בתשלום הנזק, כמו ששינוי (בבא קמא ט, ד): "העבד והאשה פגיעתן רעה: החובל בהן חייב, והם שחבלו באחרים פטורין". והרי דברים קל וחומר! מה אם שורי וחמורי שאינו חיב בהם מצות – שאיני חייב לקיים בהם מצוות, הרי אני חיב בנזקן – לשלם תשלומי נזקם, עבדי ואמתי שאני חיב בהן מצות – לקיים בהם מצוות, כגון מצוות מילה, מצוות שביחתו בשבת ("משנה אחרונה"), אינו דין שאהא חיב בנזקן – כלום אינו קל וחומר, שאני חייב לשלם את נזקם? אמרו להם – הפרושים לצדוקים: לא – אין זה קל וחומר,

ב אור משנה ח

אמר צדוקי גלילי – צדוקי שהיה מגליל (ויש גורסים כאן ובסמוך: מין גלילי): קובל אני עליכם פרושים! שאתם פותבין את המושל עם משה בגט – שכותבים בגט את הזמן לחשבון שנות המלך המושל, היינו כך וכך למלך פלוני (עיין גיטין פ. ה). ובסוף הגט כותבים: כדת משה וישראל. והרי גנאי הדבר למשה. אומרים פרושים: קובלין אנו עליך צדוקי גלילי! שאתם פותבים את המושל עם השם בדרף – שבאותו דף בתורה כותבים את שם המושל עם שם ה', ולא עוד, אלא שאתם פותבין את המושל מלמעלה, ואת השם מלמטן – שכותבים שם המושל לפני שם ה', שנאמר: "ויאמר פרעה, מי ה' אשר אשמע בקלו לשלח את ישראל" – והרי נזכר תחילה פרעה ואחר כך

מסכת עוקצים

פרק ראשון

א פל שהוא יד ולא שומר – מטמא, ומטמא, ולא מצטרף. שומר, אף על פי שאינו יד – מטמא ומטמא, ומצטרף. לא שומר ולא יד – לא מטמא, ולא מטמא.

ב שרשי השום והבצלים והקפלוטות בזמן שהן לחין, והפטמא שלהן בין לחה בין יבשה, והעמוד שהוא מכון כנגד האכל, שרשי החזרים והצנן והנפוס; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: שרש צנן גדול מצטרף, והסיב

פירוש ברטנורא

מסכת עוקצין

א כל שהוא יד. העץ המחובר אל הפרי ואדם או חיה בו בשעה שאוכל הפרי, כגון עוקצי תפוחים ענבים ואגסים, קרויין ידות. וכן עצם שיש בראשו כשר, ואדם או חיה בעצם כדי לאכול הבשר שבראשו, הוי העצם יד לכשר. ולא שומר. לאפוקי חלק העוקץ הנוגע בפרי ודבוק לגרעין, שאותו החלק שומר הוא לפרי: מיטמא הדי, ואע"פ שאינו ראוי לאכילה, אם נגעה טומאה באוכל. דחשיב הדי חיבור לאוכל וכאילו הוא גוף אחד: ומטמא. אם נגעה טומאה ביד נטמא האוכל, אע"פ שלא נגעה הטומאה באוכל. ולמדוהו רבותינו מן המקרא, דכתיב (ויקרא י"א) וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרע אשר זרע וגו' טמא הוא לכם, לכל שבצרכיכם, כלומר כל דבר הצריך לאוכל מקבל טומאה כמותו וטמא ומטמא עמו: ולא מצטרף. אם היה האוכל פחות מכביצה, שאין טומאת אוכלין בפחות מכביצה, אין יד האוכל מצטרפת עמו להשלימו לכשיעור: שומר אע"פ שאינו יד. כגון קליפת הפרי ששומר אותו שלא יפסיד: מיטמא ומטמא ומצטרף. דכתיב על כל זרע זרע אשר זרע, ומאי אשר זרע, כדרך שבני אדם מוציאין אותן לזריעה, חטין בקליפתן, ושעורים בקליפתן, דהיינו עם השומר שלהן. למאי איצטרף קרא, אי למיטמא ומטמא, השתא יד הפרי מיטמא ומטמא כדלפינן מלכא לכל שבצרכיכם, שומר מיבעי, הא לא אתא קרא אלא למצטרף עמו, יד אינו מצטרף עמו, שומר מצטרף עמו: וכל שאינו לא יד ולא שומר. כמו שיער שבפרות: לא מיטמא ולא מטמא. ואין צריך לומר שאינו מצטרף:

ב והקפלוטות. כרת. חציר בלשון מקרא, בערבי כוראת, ובלע"ז פרו"ש: והפטמא שלהן. כמין פטמא של רימון שבראשו, והוי שומר ומצטרף: והעמוד שהוא מכוון כנגד האוכל. הוא הלב שבבצל שהזרע נולד בקצהו: שרשי החזרים. השורש של חורת, היא חסא בלשון גמרא וכן בערבי, ובלע"ז לטוג"א: והנפוס. מין צנן הוא, אלא שעליו דומים לעלי הלפת: והסיב שלו. פירש הרמב"ם שבצדי ראש הצנן נולדים גידים דקים כמו חוטים, וחתוכין אותן המוכרים ביד בשעה שמוכרין אותן, ונשארים מהן, והן נקראים סיב: והמייתא. כך שמה בלע"ז מונט"א, ובערבי נע"ז: והפגוס. רוד"כ בלע"ז, ובערבי סרא"ב:

משניות מבוארות – קהתי

(שם שם, לח): "וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרע אשר זרע", ודרשו: אשר זרע – כדרך שבני אדם מוציאיים לזריעה, חטים בקליפתן ושעורים בקליפתן, היינו עם ה"שומר" שלהם, ונשאלת השאלה: מה בא הכתוב להשמיענו, אם לענין טומאה, שהשומר מיטמא ומטמא עם האוכל, הרי הדברים קל וחומר, ומה יד הפרי מיטמאה ומטמאה, שומר לא כל שכן? מכאן לא בא הכתוב אלא להשמיענו, שיש בשומר מה שאין ביד, שיד אינה מצטרפת עם האוכל לשיעור כביצה, ואילו שומר מצטרף עמו (רמב"ם; ברטנורא). לא שומר ולא יד – כל שאינו לא שומר ולא יד, אלא שהוא דבוק לאוכל, לא מטמא, ולא מטמא – וכל שכן שאינו מצטרף.

באור משנה ב

משנתנו באה ללמד כלל, מה דינה של "יד" לאוכל, ומה דינו של "שומר" (ששומר את האוכל שלא יתקלקל). ומה דינו של חלק אחר הדבוק לאוכל, שאינו לא יד ולא שומר.

פל שהוא יד – לאוכל, שאדם או חיה בו את האוכל, כגון עוקצי תאנים ואגסים, שאדם או חיה בעוקץ בשעה שאוכל את הפרי, וכן עצם שיש בראשו כשר, שאדם או חיה בעצם כדי לאכול את הבשר שבראשו, **ולא שומר** – שאינו שומר את האוכל שלא יתקלקל, להוציא חלק העוקץ הנוגע בפרי ודבוק לגרעין, שאותו החלק שומר הוא לפרי, ונקרא "חותם" (עיין שחרות י. ה). **מטמא** – נטמא על ידי האוכל, שאם נגעה טומאה באוכל נטמאה אף הדי, שהיא חיבור לאוכל, **ומטמא** – את האוכל, שאם נגעה טומאה ביד, היא מטמאה אף את האוכל, **ולא מצטרף** – עם האוכל להשלימו לכשיעור ביצה, כדי לטמא אחרים. **שומר** – כל שהוא שומר לאוכל, כגון קליפת הפרי, ששומרת את הפרי שלא יתקלקל, **אף על פי שאינו יד** – לאוכל, **מטמא** – על ידי האוכל, שאם נטמא האוכל נטמא אף השומר, **ומטמא** – את האוכל, שאם נטמא השומר נטמא אף האוכל, **ומצטרף** – עם האוכל לכשיעור ביצה, שחשוב הוא כגוף הפרי. בגמרא (חולין קי"ח, א) למדים כל זה מן המקראות, שנאמר (ויקרא י"א, לח): "וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם", ודרשו: לנפ – לכל שבצרכיכם, כלומר כל דבר שהאוכל צריך לו מקבל טומאה כמותו, וטמא ומטמא עמו, והרי שכתוב זה בא לרבות את הידות; כן נאמר

שם ה', אלא כשם שאין הכתוב מקפיד להזכיר שמו של פרעה לפני שם ה', שהוא ילד וכך סדר הלשון, אין בזה לא משום פחיתות לשם ה' ולא משום כבוד לפרעה, כך גם בנט אין שם המושל הנזכר בתחילתו גורע מכבודו של משה הנזכר בסופו. **וכשלקה** – פרעה, **מהו אומר**? "ה' הצדיק" – פיסקה זו נוספה כאן כדי לסיים את המסכת בטוב, שהוא ילד ונזכר הכתוב "מי ה' אשר אשמע בקולו", לפיכך נוספה הפיסקה האחרונה, המסיימת בכתוב "ה' הצדיק".

מסכת עוקצין

באור משנה א

משנתנו באה ללמד כלל, מה דינה של "יד" לאוכל, ומה דינו של "שומר" (ששומר את האוכל שלא יתקלקל). ומה דינו של חלק אחר הדבוק לאוכל, שאינו לא יד ולא שומר.

פל שהוא יד – לאוכל, שאדם או חיה בו את האוכל, כגון עוקצי תאנים ואגסים, שאדם או חיה בעוקץ בשעה שאוכל את הפרי, וכן עצם שיש בראשו כשר, שאדם או חיה בעצם כדי לאכול את הבשר שבראשו, **ולא שומר** – שאינו שומר את האוכל שלא יתקלקל, להוציא חלק העוקץ הנוגע בפרי ודבוק לגרעין, שאותו החלק שומר הוא לפרי, ונקרא "חותם" (עיין שחרות י. ה). **מטמא** – נטמא על ידי האוכל, שאם נגעה טומאה באוכל נטמאה אף הדי, שהיא חיבור לאוכל, **ומטמא** – את האוכל, שאם נגעה טומאה ביד, היא מטמאה אף את האוכל, **ולא מצטרף** – עם האוכל להשלימו לכשיעור ביצה, כדי לטמא אחרים. **שומר** – כל שהוא שומר לאוכל, כגון קליפת הפרי, ששומרת את הפרי שלא יתקלקל, **אף על פי שאינו יד** – לאוכל, **מטמא** – על ידי האוכל, שאם נטמא האוכל נטמא אף השומר, **ומטמא** – את האוכל, שאם נטמא השומר נטמא אף האוכל, **ומצטרף** – עם האוכל לכשיעור ביצה, שחשוב הוא כגוף הפרי. בגמרא (חולין קי"ח, א) למדים כל זה מן המקראות, שנאמר (ויקרא י"א, לח): "וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם", ודרשו: לנפ – לכל שבצרכיכם, כלומר כל דבר שהאוכל צריך לו מקבל טומאה כמותו, וטמא ומטמא עמו, והרי שכתוב זה בא לרבות את הידות; כן נאמר

שלו אינו מצטרף. שרשי המתנא, והפיגם, וירקות שדה וירקות גנה שעקרו לשתלן, והשדרה של שבילת, ותלבוש שלשה; רבי אלעזר אומר: אף הסיג של רצפית – הרי אלו מטמאין, ומטמאים, ומצטרפין. ג אלו מטמאין, ומטמאין, ולא מצטרפין: שרשי השום והבצלים והקפלוטות בזמן שהם יבשים, והעמוד שאינו מכון כנגד האכל, ויד הפרכיל טפח מכאן וטפח מכאן, יד האשכול כל שהוא, וזנב של אשכול שרקנו, ויד המכבד של תמרה ארבעה טפחים, וקנה של שבילת שלשה טפחים, ויד כל הנקצרים שלשה, ושאיין דרפן לקצרה, ידיהם ושרשיהם כל שהן, ומלעין של שבילין – הרי אלו מטמאין, ומטמאין, ולא מצטרפין. ד אלו לא מטמאין, ולא מצטרפין: שרשי קלסי תרוב, וחלפות תרדים, והלפת, את שדרפם לגזו ונעקרו. רבי יוסי מטמא בכלן, ומטהר בשרשי קלסי תרוב, וחלפות תרדים, והלפת, את שדרפם לגזו ה כל ידות האכלין שבססן בגרן – טהורים; רבי יוסי מטמא. פסניגה של אשכול שרקנה – טהורה; שיר בה

פירוש ברטנורא

שעקרו. כדי לשתלן במקום אחר: והשדרה של שבולת. חוט האמצעי. שהחוטים דבוקים בו: והלבוש שלה. והקרום שעל גרעין החטה. וכל אלו שומרים הן לפרי: הסיג של רצפות. אבק הנדבק על ראשי הירקות ורצוף בהם כקורי עכביש. וגם הוא חשוב שומר לפרי. ואין הלכה כר' אלעזר: ג מיטמאים ומטמאים ולא מצטרפים. לפי שהן ידות בלבד, ואינן משמרין את האוכל: ויד הפרכיל. כשהענבים כרותים עם הזמורה, נקראים פרכיל. לשון פרכיל ענבים: טפח מכאן וטפח מכאן. הזמורה שנקצצה והאשכולות תלוין בה, טפח מן הזמורה מימין לאשכול וטפח משמאל, חשוב יד, טפי לא: יד האשכול. עוקץ האשכול שתלוי בזמורה, הוא יד האשכול: כל שהוא. אפילו ארוך הרבה: זנב האשכול. סופו של אשכול: שריקנו. שהושרו ממנו גרעיני הענבים, אף הוא יד לענבים שבראשו, שאוחזים אותו בזנבו. ואף הוא שיעורו בכל שהוא, ואפילו ארוך הרבה: והמכבד של תמרה. מכבדות של תמרים ובהן תמרים, שיעור ארוך היר שלהן את הטומאה, ארבעה טפחים, אבל טפי לא: ומלעין של שבוליים. זקן העליון של שבולת שיצא בראשו כמין שער של זקן:

ד אלו לא מטמאין. שאין חשובים לא שומר ולא יד: קולסי תרוב. רמב"ם פירש, ראשי תרוב שיוצאים מהם גידים שסובבים (מסובבים צ"ל), ודרך מוכרי תרוב שכורתים אותן ומשליכין אותן: וחלפות תרדים. שרשי תרדים שמשאירים בקרקע כשחותכים התרדים כדי שיחליפו ועליו אחרים תחתם: את שדרפן ליגזו. החרבים שדרכם לגזוז לא לעקרו עם שרשיהם, אם עקרו אין השרשים מטמאין, לפי שאינן לא יד ולא שומר: ר' יוסי מטמא בכולן. דכולם חשובים יד לאוכל, חוץ מקולסי תרוב והלפת שאותן גידין הסובבים (המסובבים) אינן חשובים לא יד ולא שומר. ואין הלכה כר' יוסי: ה שבססן. שדש אותן ברגלי הבהמה או במקלות עם התבואה. ובססן, לשון בוססו מקדשך (ישעיה ס"ג). ורבי יוסי מטמא. הואיל וראויים להפכן בעת

משניות מבוארות – קהתי

הנקצרים – שקוצרים אותם במגל, שלשה – טפחים, ושאיין דרפן לקצרה – אלא להיעקר ולהיתלש, ידיהם ושרשיהם כל שהן – אפילו ארוכים משלושה טפחים, ומלעין של שבילין – השער שבראש השבולת, הרי אלו מטמאין, ומטמאין, ולא מצטרפין – מפני שהם "יד" לפרי, אבל אינם "שומר" לו.

כו לרפואות (ואף בלשונות אחרות נקרא "מינתה"). והפיגם – ושרשי הפיגם, שיה בר ריחני בעל פרחים צהובים, וירקות שדה וירקות גנה, וירקות, ושרשי ירקות שדה וירקות גנה, ושעקרו – את הירקות, לשתלן – על מנת לשתלם במקום אחר, והוא צריך לשרשיהם; ירקות שדה היינו הגדלים בשדה מאליהם, וירקות גנה – שזורעים או שותלים אותם בניגה; והשדרה של שבילת – החוט האמצעי של שבולת הדגן, ותלבוש שלשה – והקרום סביב לגרעיני הדגן; רבי אלעזר אומר: אף הסיג של רצפית – העפר הדק שעל שרשי הירק (הריש בשם הערוך), שאף הוא שומר רטיבות הירק; הרי אלו – כל אלו שנימנו במשנתנו, מטמאין, ומטמאין, ומצטרפין – שכולם נחשבים "שומר" לפרי.

באור משנה ג

משנתנו באה לפרט דוגמת לגבי הכלל ששינו במשנה א: "כל שהוא יד ולא שומר, מיטמא ומטמא ולא מצטרף".

אלו מטמאין, ומטמאין, ולא מצטרפין – לפי שהם יד ולא שומר: שרשי השום והבצלים והקפלוטות בזמן שהם יבשים – שמשנתייבשו השרשים שוב אינם שומרים רטיבות הירקות, אלא שנוח לאחוז בהם את הירקות, והעמוד שאינו מכון כנגד האכל – כמו שבארנו במשנה הקודמת, ויד הפרכיל – הזמורה שתלויים בה אשכולות ענבים, טפח מכאן וטפח מכאן – טפח מן הזמורה מימין לאשכולות וטפח משמאלם הם בכלל יד הפרכיל, אבל יתיר מכאן לא: יד האשכול – עוקץ האשכול התלוי בזמורה, כל שהוא – אפילו ארוך מאד, וזנב של אשכול – סוף השרביט האמצעי של האשכול, שרקנו – מן הענבים, והרי אוחזים בזנב את האשכול, ודינו כדי האשכול, ששיעורו בכל שהוא, ויד המכבד של תמרה – ענף תמור שבו מחוברים שרביטי התמרים, ארבעה טפחים – אבל יתיר מכאן לא, וקנה של שבילת – הגבעול שבראשו השבולת עם הגרעינים, שלשה טפחים – ולא יתיר מכאן, ויד כל

בארנו משנתנו לפי הרי"ש, שכל השיעורים – "יד הפרכיל טפח מכאן וטפח מכאן... ויד המכבד של תמרה ארבעה טפחים" וכו' – באים למעט את היתור מכשיעור, אבל לא את הפחות מכשיעור; ומה ששינו: "יד האשכול כל שהוא" – היינו אפילו ארוך מאד, "זנב של אשכול שריקנו" – דינו כדי האשכול. אבל יש מבארים: יד הפרכיל טפח מכאן וטפח מכאן – אבל פחות מטפח לא נחשב יד, יד האשכול כל שהוא – אפילו פחות מטפח, וזנב של אשכול שריקנו, ויד המכבד של תמרה ארבעה טפחים – כלומר ששני אלה דינם שווה, ששיעורם ארבעה טפחים, אבל פחות מכאן אינו יד; וכן השיעורים שלהלן באים למעט את הפחות מכשיעור (הרא"ש הרמב"ם: עיין תוספות חדשים וליקוטי הגר"ב ועיין "תפארת ישראל").

באור משנה ד

אלו לא מטמאין, ולא מצטרפין, ולא מטמאין, ולא מצטרפין – שאינם לא שומר ולא יד: שרשי קלסי תרוב – השרשים של קלחי תרוב, וחלפות תרדים – ושרשי חולפות תרדים; וחלפות תרדים היינו הצמחים (הצלעות) של הסלק החזורים ומחליפים בשנה השנייה (רח"א), והלפת – ושרשי הלפת, את שדרפם לגזו – וכן כל הירקות שהדרך לגזום ולהניח שרשיהם בארץ, ונעקרו – עם שרשיהם, אין השרשים מיטמאים ולא מטמאים ולא מצטרפים, לפי שאינם לא שומר ולא יד. רבי יוסי מטמא בכלן – שלדעתו כל השרשים הללו חשובים יד לאוכל, ומטהר בשרשי קלסי תרוב, והלפת – שאלו אינם חשובים יד.

באור משנה ה

כל ידות האכלין שבססן בגרן – ידות השיבולים שדש אותן

גרגיר אחד – מטמא. שרביט של תמרה שרקנו – טהור; שיר בו תמרה אחת – טמא. וכן בקטניות, שרביט שרקנו – טהור; שיר בו גרגיר אחד – טמא. רבי אלעזר בן עזריה מטהר בשל פול, ומטמא בשל קטניות, מפני שהוא רוצה במשמושן.

ו עקצי תאנים וגרגורות והפלוסים והחרובים – הרי אלו מטמאין, ומטמאין, ומצטרפין. רבי יוסי אומר: אף עקץ דלעת. עקצי האגסין והקרטומלין והפרישין והעורדין, עקץ דלעת טפח, עקץ קונרס טפח, רבי אלעזר ברבי צדוק אומר: טפחים – הרי אלו מטמאין, ומטמאין, ולא מצטרפים. ושאר כל העקצים – לא מטמאין, ולא מצטרפין.

פ ר ק ש נ י

א זיתים שפכשן בטרפיהן – טהורים, לפי שלא פכשן אלא למראה. פשות של קשות והנין שלה – טהורה; רבי פירוש ברטנורה

עם התבואה. ואין הלכה כרבי יוסי: פסיגה של אשכול. דרך האשכול לצאת מן השדרה שלה כמה אשכולות קטנים, ואותן אשכולות נקראים פסיגי ענבים: שריקנה. שנתרוקנה מן הפסגים שבה, כלומר שהסירו ממנה הפסגים הקטנים ונשארה ריקנה: שירי בה גרגיר אחד מטמא. שנעשית כולה יד לאותו גרגיר: שרביט של תמרה שריקנו. שהסיר התמרים ונשאר השרביט ריקן: ורי אלעזר בן עזריה מטהר בשל פול. מפני שהפול נסים הן ואין צריכין לשרביט, שאפילו מתערבים בפסולת נוח לנקות: ומטמא של קטניות. דשומר הוא, מפני שהן דקין ואין יכול לנקות כשמתערבים בפסולת, וניחא ליה שיהו באותן שרביטין כדי שיוכל למשמשן ולטלטלן באותו שרביט. ואין הלכה כרבי אלעזר בן עזריה:

ו והכלוסין. מין קטניות: ומצטרפים. דפעמים שהן נאכלין עם הפרי: ר' יוסי אומר אף עוקץ הדלעת. מפני שהוא נשלק עמה. ואין הלכה כר' יוסי: אנסיב. בערבי אג"ם, ובלע"ז פירא"ש: קרוסמלין. תפוחים קטנים שדומים לפעפים. הקרויים מילין: פרישין. בערבי ספרג"ל, ובלע"ז קורנוני"ש: עוזרדין. בערבי זעור"ד, ובלע"ז סורבא"ש: טפח. אעוקץ דלעת יונת דוקא קאי, ולא אחרוני השנויים במשנה, דעוקציהן קטנים: קונרס. יקות מרים, וממתקים אותן על ידי האור ברותחים. ואין הלכה כרבי אלעזר ברבי צדוק: לא מיטמאין ולא מצטרפין. ואין צריך לומר שאין מצטרפין:

ב א זיתים שכבשן. בין או בחומץ או בשאר משקין: בטרפיהן. עם העלים שלהם. עלה זית, מתרגמנן מרף זיתא: טהורים. אם נגע שרץ בעלי, טהורים היותם והעלים, ולא חשיבו העלים לא יד ולא שומר: לפי שלא כבשן. בטרפיהן: אלא למראה. כדי שיהיו נראים יפין יותר כשהעלים עמהן, דנראים כאילו

משניות מבוארות – קהתי

עיין "תוספות יום טוב"; "מלאכת שלמה". ואין הלכה כרבי אלעזר בן עזריה.

ב א ו ר מ ש נ ה

עקצי תאנים – שמחבורות בהם התאנים לאילן, וגרגורות – ועוקצי גרגורות, תאנים יבשות, והכלוסים – ועוקצי הכלוסים, מין פרי מתוק; ויש מפרשים, שהם פירות של מין תאנה (רמב"ם), והחרובים – ועוקצי החרובים, הרי אלו מטמאין, ומטמאין, ומצטרפין – לפי שהם "שומר" לפרי, הואיל ואם ניטל העוקץ, הפרי ממחר להתייבש; או הטעם הוא, משום שעוקצי הפירות הללו נאכלים לפעמים עם הפרי (רא"ש; ברטנורה). רבי יוסי אומר: אף עקץ דלעת – מיטמא ומטמא ומצטרף, מפני שהוא נשלק עמה (תוספתא). ואין הלכה כרבי יוסי. עקצי האגסין והקרטומלין – מין אגסי בר קטנים, והפרישין – ועוקצי הפרישים, היינו החבושים (רמב"ם). מין תפוחים, והעורדין – ועוקצי העורדיים, ויש גורסים: והעורדיים, והם הנקראים בימינו "זעוריים", מין תפוחים קטנים, עקץ דלעת טפח – עוקץ הדלעת כשיעור טפח, עקץ קונרס – ויש גורסים: קונרס. והוא מין ירק הידוע בשמו הלועזי ארטישוק. טפח – כשיעור טפח. רבי אלעזר ברבי צדוק אומר: טפחים – עוקץ קונרס כשיעור שני טפחים, ואין הלכה כרבי אלעזר ברבי צדוק. הרי אלו מטמאין, ומטמאין, ולא מצטרפים – שדינם כידות. ושאר כל העקצים, לא מטמאין, ולא מצטרפין – וכל שכן שאינם מצטרפים.

ב א ו ר מ ש נ ה

זיתים שפכשן – בחומץ או ביין וכיצא בהם, בטרפיהן – עם העלים שלהם, טהורים – כלומר שאין העלים לא יד ולא שומר לזיתים, ואם נגעה בהם טומאה, טהורים היותם, ואם נטמאו היותם, העלים טהורים, לפי שלא פכשן – את הזיתים עם העלים, כדי לאכול אף את העלים, או כדי לשמור את הזיתים שלא יתקלקלו, או כדי שיהיו יד לזיתים, אלא למראה – כדי שיהיו היותם נראים יפה. פשות של קשות – השיער הדק שגדל על הקישואים, והנין שלה – והפרח שבראשה, טהורה – שאינה לא יד ולא שומר; רבי יהודה

בגורן ברגלי הבהמה או במקלות, טהורים – לפי שאינן ראויות עוד לשמש כידות; רבי יוסי מטמא – אותן כידות, הואיל והן ראויות להפך על ידן את ראשי השיבולים בעתה, היינו בקלשון (גמרא סוכה יד, א). יש מבארים, שמדובר כאן בכגון שאחר הבסיסה נשארה בשיבולים קצת תבואה, ואף על פי שכל דרישה היא לפרק את התבואה, מכל מקום אי אפשר שלא יישאר מעט תבואה בשיבולים, וסובר רבי יוסי, שהואיל ומעט התבואה שנשארה חשוב לעניים, לפיכך הידות מיטמאות ומטמאות, משום שראויות להפך על ידן את התבואה בעתה. אבל תנא קמא סובר, שהואיל ולרוב העולם לא חשוב מעט התבואה שנשארה, לפיכך בטל מהן דין ידות (משנה אחרונה; עין "תפארת ישראל"), ואין הלכה כרבי יוסי. פסיגה של אשכול – אשכול ענבים קטן היוצא משדרת האשכול הגדול, ובו כמה גרגרי ענבים, שריקנה – מגרגרי הענבים, טהורה – שאין הפסיגה יד לאשכול הגדול (תפארת ישראל); שיר בה – בפסיגה, גרגיר אחד – אפילו גרגיר אחד בלבד, מטמא – שחשובה כיד לאותו גרגיר. שרביט של תמרה שרקנו – מן התמרים, טהור – שאינו חשוב יד למכבד, היינו לענף שמחוברים בו השרביטים (עין באורנו במשנה ג). שיר בו תמרה אחת – בשרביט, מטמא – שנחשב יד לאותה תמרה. וכן בקטניות – שאף דרך גידולן כך, שבענף אחד מחוברים כמה שרביטים, היינו תרמילים, ובכל שרביט כמה גרגרי קטניות, שרביט שרקנו – תרמיל שריקנו מגרגרי הקטניות, טהור – שאין השרביט הריק נחשב כיד לשאר השרביטים שבענף; שיר בו גרגיר אחד – בשרביט, מטמא – שהשרביט חשוב יד לאותו גרגיר. רבי אלעזר בן עזריה מטהר בשל פול – בשרביט של פול שיש בו גרגרים, לפי שהפולים גסים, ואין צורך בהם לשרביט, ומטמא בשל קטניות – אם נשאר גרגיר אחד בשרביט, מפני שהוא רוצה במשמושן – ויש גורסים: בשימושן ("מלאכת שלמה"), שישמש השרביט כיד, כדי לאחוז בו כשירצה לנקות הקטניות מאבק ומפסולת ("תפארת ישראל"). ויש מפרשים, שלדעת רבי אלעזר בן עזריה השרביט של קטניות הוא שומר, מפני שהקטניות דקות וקשה לנקותן כשמתערבות בפסולת, ולכן רוצה האדם שיהיו בתוך השרביטים, כדי שלא תתערב בהן פסולת, ויוכל להשתמש בקטניות על ידי השרביטים (חרי"ם; ברטנורה;

הַיְהוּדָה אֹמֵר: כָּל זְמַן שֶׁהָיָא לְפָנֵי הַתִּנְגָר – מִמָּאָה.

ב כָּל הַגְּלֵעִינִין – מִמִּטְמָאוֹת, וּמִמִּטְמָאוֹת, וְלֹא מִצְטַרְפוֹת. גְּלֵעִינָה שֶׁל רֶטֶב, אֵף עַל פִּי יוֹצְאָה – מִצְטַרְפָּה, שֶׁל יִבְשָׁה – אֵינָה מִצְטַרְפָּת; לְפִיכָךְ חוֹתֵל שֶׁל יִבְשָׁה – מִצְטַרְף, וְשֶׁל רֶטֶב – אֵינָה מִצְטַרְפָּה. גְּלֵעִינָה שֶׁמִּקְצָתָהּ יוֹצְאָה – שֶׁכַּנְגֵּד הָאֵכָל מִצְטַרְף. עֶצֶם שֵׁישׁ עָלְיוֹ בֶּשֶׂר – שֶׁכַּנְגֵּד הָאֵכָל מִצְטַרְף. הִיָּה עָלְיוֹ מִצַּד אֶחָד – רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אֹמֵר: רֹאֵין אוֹתוֹ כְּאִלוֹ הוּא מְקִיפוֹ בְּטַבְעָת; וְחַכְמַיִם אֹמְרִים: שֶׁכַּנְגֵּד הָאֵכָל מִצְטַרְף, כְּגוֹן הַסֵּיִאָה, וְהָאֲזוֹב, וְהַקְרִינִית.

פירוש ברטנורא

מחדש נתלשו: בשות של קישות. כשהקשואים קטנים יש להן כמין שער קטן, ונקרא כשות: והנין שלה. כפי הקשואים יש כמו נין ארך מעט: טהורים. דלא חשיבי לא יד ולא שומר: לפני התגר טמאה. דניחא ליה להגר בשער ובנין, שמתוך כך נראים הקשואים יפים וכאילו מחדש נתלשו, וכיון שרוצה בקיומם, חשיבי שומר לפרי. אי נמי, לפי שהקשואים רכים ויד הכל ממשמשים בהן לקנותן הן מתקלקלים אם לא מפני שאותו שער שומן מכל לכוך וטינוף:

ב הגלעינים. כמו גרעינים: ולא מצטרפות. עם האוכל להשלימו לכביצה, דיד חשיבי ולא שומר: גלעינה של רוטב. גרעין של תמרה לחה וראויה למוץ: אע"פ יוצאה. כלומר אע"פ שיוצאה מן האוכל מצטרפת עם האוכל, לפי שהיא נאכלת, שמוצין אותה מחמת רטובות: לפיכך חותם של יבישה. גרעין של ענבים ותמרים יש להם חותם, שחותם נקב הפרי, ובראש החותם עוקץ, כך פירוש רבותי. וקשה לפירושם, מאי לפיכך. ובמשניות דוקניות מצאתי, לפיכך חותל של יבישה, וכן גורם רמב"ם, ומפרש טעמא דגרעינה של רוטב דהיינו של תמרה לחה, מצטרפת, לפי שהיא שומר לפרי, שאם לא הגרעין היה הפרי נפסד. ושל יבישה אינה מצטרפת, דשוב אין הגרעין שומר לפרי, שכבר כלתה הליחה שבתמרה ואין הגרעין שומרה שלא תפסד. לפיכך חותל של יבישה והוא הקרום המלופף ודבוק על הגרעין של תמרה, מצטרף עם התמרה כשהיא יבישה, מפני שהקרום הוא שומר, לא הגרעין: ושל רוטב. דהיינו תמרה לחה, אין הקרום מצטרף. שהגרעין הוא שומר ולא הקרום. ונקרא אותו הקרום חותל, לפי שהוא מלופף ודבוק לגרעין. לשון והחתל לא חותלת (יחזקאל י"ז): גלעינה שמקצתה יוצאה. כגון גרעינה של תמרה לחה שנאכלת הציה וחציה נשארת עם הגרעין: מה שכנגד האוכל. חשוב שומר ומצטרף, אבל אודך לא. וכן עצם שיש עליו כוח בשר: היה על העצם בשר בצד אחד שאינו מקוף את העצם, אמר רבי שמעון רואין אם יש בבשר שעור שיוכל להקיף ממנו עוב כחוט של ערב כמבועת סביב העצם מצטרף. ואין הלכה כר' שמעון: כגון הסיאה והאזוב והקרנינית. שגם אלו כך דינם, מה שכנגד האוכל מצטרף, ומה שאינו כנגד האוכל אין מצטרף. וסיאה וקרנינית מין אוזב הם. סיאה תל"ז בלע"ז, וקרנינית שדר"א בלע"ז:

משניות מבוארות – קהתי

לכשיעור ביצה, אבל שאר הגרעין לא. וכן עֶצֶם שֵׁישׁ עָלְיוֹ בֶּשֶׂר, שְׁכַנְגֵּד הָאֵכָל מִצְטַרְף – כל מה שיש מהעצם כנגד הבשר מצטרף עם הבשר כדין שומר, אבל מה שיוצא אין דינו אלא כיד. הִיָּה עָלְיוֹ מִצַּד אֶחָד – היה בשר על העצם מצד אחד בלבד, שאין הבשר מקיף את העצם מכל צדדיו, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אֹמֵר: רֹאֵין אוֹתוֹ – את הבשר שעל העצם, כְּאִלוֹ הוּא מְקִיפוֹ בְּטַבְעָת – שאם הבשר ייחתך לחוטמים יהא בו כדי להקיף את העצם כטבעת, שעוביה כעובי של חוט הערב באריג (שהיה ידוע בימיחס). הרי מצטרף העצם שכנגד הבשר בכל היקפו, אפילו הצד השני שאינו תחת הבשר; וְחַכְמַיִם אֹמְרִים: שֶׁכַּנְגֵּד הָאֵכָל מִצְטַרְף – אינו מצטרף לבשר אלא מה שכנגד הבשר בלבד, אבל לא כל היקפו של העצם, כְּגוֹן הַסֵּיִאָה, וְהָאֲזוֹב, וְהַקְרִינִית – שלושה סוגי אוזב הם, שהקנה שלהם דק, ואין עליו אוכל אלא מצד אחד, ולכן דינם, שמה שכנגד האוכל מצטרף, והשאר אינו מצטרף (רח"א). ובתוספתא מבואר: איזהו כנגד האוכל (כלומר עד היכן נחשב כנגד האוכל)? אם יש חלל, עד החלל (כלומר שבעצם שיש בו חלל מצטרף כל מה שכנגד הבשר עד החלל), ואם אין שם חלל, אין טמא אלא חזיון העליון בלבד (כלומר השכבה החיצונה של העצם).

הרמב"ם מפרש, שפיסקת הסיום של משנתנו – "כגון הסיאה והאזוב והקרנינית" – מוסבה על מה ששינו בתוספתא, שאם אין שם חלל, אין מצטרף אלא חזיון העליון, וזהו שבאה המשנה למדונו, שאם לא היה לעצם חלל, רואים אותו כאילו נחתך העצם מתחת לבשר ונשאר ממנו כעובי האזוב בלבד מודבק לבשר, וחלק דק זה מצטרף לבשר, והשאר אינו מצטרף, שכן עצם דק דיו לשמור על הבשר (הרמב"ם בפירושו למשנתנו: הל' סומאת אוכלין ה' טו). כדנין הגרעין של תמרה בארנו הטעמים לפי הרמב"ם. אבל יש מפרשים: "גלעינה של רוטב. מצטרפת". לפי שראויה למצוץ אותה, ולכן דינה כאוכל; אבל "של יבישה אינה מצטרפת". שאינה כאוכל. לפיכך חותם (כך גורסים המפרשים הללו, ולא "חותל"). כלומר העוקץ החותם את נקב התמרה, שכן כל הפירות יש להם עוקץ בלא חותם, וגרעין של ענבים והתמרים יש להם חותם, ובראש החותם עוקץ (הערוד). של יבישה מצטרף. ושל רוטב אינו מצטרף – כאן מתקשים המפרשים למצוא טעם ההבדל בין חותם של תמרה יבישה לחותם של רוטב. כן קשה לפירושה לשון "לפיכך" (עין הר"ם: הרא"ש מור"ם מובא ב"תוספתא יוס טו"ב). ברם, יש כותבים, שאין גורסים תיבת "לפיכך" ("אליהו רבא").

אֹמֵר: כָּל זְמַן שֶׁהָיָא לְפָנֵי הַתִּנְגָר – שהקישות לפני התגר, הרוצה למכרה, טְמָאָה – אם נטמאה הקישות טמאה אף הפְּשוּת והנין שלה, וכן להיפך, שהואיל והתגר רוצה בקיום הפְּשוּת והנין, כדי שהקישות תהא נראית טרייה ויפה (הרמב"ם; ברטנורא), או כדי שלא תתקלקל על ידי משמוש ידי הקונים בה (הר"ש; ברטנורא), לפיכך דינה כשומר הפרי.

באור משנה ב

משנתנו דנה בגרעיני הפירות.

כָּל הַגְּלֵעִינִין – הגרעינים, מִטְמָאוֹת – שאם נטמא הפרי נטמאו אף גרעיניו, וּמִטְמָאוֹת – שאם נגעוה טומאה בגרעין, היא מטמאה אף את הפרי, וְלֹא מִצְטַרְפוֹת – עם הפרי לכשיעור ביצה, שהגרעינים דינם כיד ולא כשומר (שאף על פי שהגרעין טמון בתוך הפרי, מכל מקום כל זמן שהגרעין בתוכו, נוח הפרי להאחו, ואינו מתמעך בין האצבעות. הלכך חשוב כיד. – תפארת ישראל). גְּלֵעִינָה שֶׁל רֶטֶב – גרעין של תמרה לחה, אֵף עַל פִּי יוֹצְאָה – כלומר אף על פי שהגרעין יוצא מן התמרה, שאינו מחובר לה יפה ("משנה אחרונה"). מִצְטַרְפָּת – מצטרף הגרעין עם הפרי לכשיעור ביצה, לפי שהוא שומר לפרי, שאילו היו מוציאים את הגרעין מתוכה, היתה התמרה מתקלקלת. שֶׁל יִבְשָׁה – גרעין של תמרה יבישה, אֵינָה מִצְטַרְפָּת – עם הפרי לכשיעור ביצה, לפי שאין הגרעין עוד שומר לפרי, מאחר שהתמרה יבישה, הלכך דינו כשאר הגרעינים; לְפִיכָךְ חוֹתֵל – היינו קרום דק המקיף את גרעין התמרה (חזו"ל משמענו ליפח. מלשון "והחתל לא חִתְלָתָּ" – יחזקאל טו, ד). שֶׁל יִבְשָׁה – של תמרה יבישה, מִצְטַרְף – עם הפרי לכשיעור ביצה, לפי שהקרום דבוק בבשר התמרה, והוא השומר, לא הגרעין; וְשֶׁל רֶטֶב – וחזו"ל של תמרה רטובה, אֵינָה מִצְטַרְפָּת – עם הפרי לכשיעור ביצה, לפי שהגרעין הוא השומר ולא הקרום (רמב"ם בפירושו למשנתנו). גְּלֵעִינָה שֶׁמִּקְצָתָהּ יוֹצְאָה – גרעין שמקצתו בולט ויוצא מתוך התמרה הלחה, כגון שנאכלה מחצית התמרה ומחציתה נשארה עם הגרעין, שְׁכַנְגֵּד הָאֵכָל מִצְטַרְף – מה שיש מן הגרעין כנגד האוכל, חשוב שומר, ומצטרף עם האוכל

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

דף פו עמוד ב: הכי גרס כספרי משה אמר יכתב סורחני שנאמר יען לא האמנתם בי. בכל מקום שנכתב מיתתו שם נכתב סרחונו. אלמא ניחא למכתביה זמנין טובא: לשתי נשים. שלוקות: אחת קלקלה. זנתה והתרו בה למלקות כך דור המדבר מתו במדבר שהאימנו למרגלים, (משה) מת במדבר על שמעו נא המורים אמר יכתב סורחני שלא יאמרו אף אני קלקלתי כמותם: פני שביעית.

תאנים שלא בישלו כל צרכן ורחמנא אמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה (ויקרא כה) לאכלה ולא להפסד: מפרסמין את החנפין. שהן רשעים ומראין עצמן כצדיקים אם יש מכיר במעשיו מצוה לפרסמו מפני חילול השם שבני אדם למידין ממעשיו שסבורין עליו שהוא צדיק ועוד כשבא עליו פורענות בני אדם אומרים מה הועיל לו וזכרתו: שנאמר וכשוב צדיק מצדקו.

סיפיה דקרא ונתתי מכשול לפניו אני ממציא לידו חטא גלוי לכל שיכשל בו וידעו את מעשיו: המוחלמין. רשעים גמורין: שלות רשעים סופה תקלה. מתוך שלותם הם יושבין ומהרהרין בעבירות: והרשות. הרבנות: מקברת בעליה.

שנאמר (שמות א) וימת יוסף תחילה ואח"כ כל אחיו: ולואי שתהא יציאה. ממנה בלא חטא כביאה: נפיק לדינא. להיות דין דין: דף פז עמוד א. כצבו נפשיה. ברצון עצמו: לקטלא אויל. לישא עונש חטא שמא ישגה בדין ועל עצמו אמר כן: וצבו ביתיה לית הוא עביד. בכל זה לא יעשה צורכי ביתו ולא ישתכר כלום בדבר: ולואי שתהא ביאה. שישוב ויכנס לביתו בלא חטא כיציאה:

גדודי בני אדם הולכין אחריו לכבודו: אם יעלה לשמים שיאו וגו' סופו כגללו לנצח יאכד. וכל זה אמר שלא תזווח דעתו: מכתפי ליה. זקן היה ונושאים אותו באלנקי בכתפיהם בבית המדרש שלא להטריח את הציבור לקום מפניו:

הגמרא מביאה מהנהגתם של משה רבינו ודוד המלך בענין אם רצוי לגלות את החטא: שני פרנסים - מנהיגים טובים עמדו להם לישראל, והם משה ודוד. משה אמר [-ביקש] יכתב סורחני - יתפרש בתורה חטאי, שנאמר (במדבר כ יב) 'יען לא האמנתם בי להקדישני'. ואילו דוד אמר, אל יכתב סורחני, שנאמר 'אשרי נשוי פשע בסוי חמאה'. משל דמשה ודוד למה הדבר דומה, לשתי נשים שלקו בבית דין, אחת משום שקלקלה - זנתה, ואחת משום שאכלה פני שביעית - תאנים שגדלו בשביעית ולא הבישילו כל צרכן, שאסור לאכלן. אמרה להן לבית דין אותה שאכלה פני שביעית, בבקשה מכם הודיעו על מה היא - על איזו עבירה אני לוקה, כדי שלא יאמרו על מה שזינתה לוקה אף זו לוקה. הביאו פני שביעית ותלו בצוארה, והיו מכריזין לפניו ואומרים על עסקי שביעית היא לוקה, כך, ביקש משה שיכתב סורחני כדי שלא יאמרו שחטא עם בני ישראל בעוון המרגלים ומת כמותם.

ברייאת נוספת מענין פרסום חטא: מפרסמין את החנפין - רשעים שמתחזים לצדיקים, מפני - כדי למנוע חילול השם, לפי שבני אדם סבורים שהוא צדיק ולמדים ממעשיו. ועוד, שכאשר נענש אומרים שאין זכות הצדיק מגינה עליו. שנאמר (יחזקאל ג כ) 'ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול, ונתתי מכשול לפניו' - אמציא לידו חטא גלוי שיכשל בו, וידעו כולם שאינו צדיק. ממשיתה הברייאת: אפילו תשובת המוחלמין [-רשע גמור], מעכבת את הפורענות שלא תבוא, ואף על פי שנתתם עליו גזר דין של פורענות. שלות הרשעים, סופה מביאה לידו תקלה, שמתוך שלותם הם יושבים ומהרהרים בעבירות. והרשות - השררה, כלומר הרבנות, מקברת את בעליה - גורמת לאדם למות טרם זמנו. ערום נכנס לה האדם לרבנות, וערום יצא ממנה כמותו, כלומר אינו מרויח ממנה כלום, ולואי שלכל הפחות תהא יציאה מן הרבנות בלא חטא כביאה אליה.

הנהגות האמוראים בבואם לדון: רב, כי הוה נפיק למידן דינא - כשהיה יוצא לדון דין, אמר על עצמו הכי, כצבו נפשיה - ברצון עצמו לקטלא נפיק - הוא מוסר עצמו למיתה, וצבו ביתיה לית הוא עביד - וצרכי ביתו הוא אינו עושה בכל זה, וריקן לביתיה אויל - ושב לביתו כשהוא ריק, שאינו משתכר כלום. ולואי שתהא ביאה - שישוב לביתו בלא חטא, כפי שהיה ביציאה מביתו לבית הדין. רבא כי הוה נפיק לדינא אמר הכי,

דף פז עמוד א. כצבו נפשיה לקטלא נפיק, וצבו ביתיה לית הוא עביד וריקן לביתיה אויל, ולואי שתהא ביאה כביאה. וכי הוי תוי אמבוהא אבתריה - קבוצת אנשים הולכים אחריו לכבודו, וחשש שלא תזווח דעתו, אמר על עצמו את הפסוק (איוב כ יז) 'אם יעלה לשמים שיאו וראשו לעב יגיע, כגללו לנצח יאכד, רואיו יאמרו אי' - אף אם יתרומם כבודו של אדם עד השמים והעננים, יכול הוא להיאבד לנצח כצואתו, וכל הרואים את הצלחתו לא יזכרוהו. רב זוטרא, כי הוי מכתפי ליה - כשהיו שמשו נושאים אותו בבית המדרש על כתפיהם בשבתא דריגלא - בשבת שדורשים בה בהלכות הרגל, הוה אמר את הפסוק (משלי כז כד) 'כי לא לעולם חסן, ואם גזר לדור ודור' - אמנם כתר מלוכה עובר מדור לדור, אך גופו של אדם אינו חזק כדי להתקיים לעולם.

ב"ה, כ"ה אדר, ה'תשכ"א
ברוקלין, נ. י.

הרה"ג הרה"ח ווי"ח אי"א נוי"נ בעל מדות עסקן
רב פעלים איש המעלה בנשי"ק וכו'
מוה"ר יצחק מאיר שי' הכהן

שלום וברכה!

בתודה קבלתי מכתבו מי"א אדר, ובודאי בינתים נתקבל ג"כ מברק השני שלי במענה על שאלתו במברקו.

בודאי יהנה לדעת שהכרוז בנוגע משלוח מנות ומתנות לאביונים מצא הד נכון ומתאים לדבר חכמינו ז"ל מעשה הוא העיקר. ומסתפינא לומר אשר כנראה כמה וכמה אלפים מהנוער קיימו מצוות אלו בפעם הראשונה בחייהם (הודות להתעוררות האמורה). ונפלא הדבר עד כמה לבן של ישראל ער הוא, אשר בהודעה בעלמא מקיימים דבר טוב, ומזה תוספת עידוד לכל אלו שהשפעה להם על הרבנים שאינם ח"ו כקול קורא במדבר גו', ואף שלפעמים, ואולי לפעמים תכופות, אין התוצאות נראות אל אתר, ואפילו לא לאחר זמן, אבל בסגנון כ"ק מוי"ח אדמו"ר - חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם.

מובן וגם פשוט שלעת עתה במצות האמורות נקל יותר לעורר ועד לקיום בפועל ממש, מאשר במצות הקשורות בקשויים וכו', אבל בודאי שמצוה גורת מצוה, מכשרת נפש המקיים שיהי עכ"פ בנקל יותר לעוררו לקיום עוד מצות ועוד מצות.

בודאי שלדכוותי דכת"ר הנמצא על אתר למותר להדגיש איך שהנ"ל יפה בעתו לפי המצב בהוה באה"ק ת"ו [העדר האחדות בצד השמאל ועד לממדים מבהילים, שעה"פ מודגש בפועל אמתיות מה שנאמר אל תאמרו קשר גו', כי בודאי ובודאי שלקשר כזה אין קיום, ומה נעמו דברי רבינו הזקן בספר תניא קדישא פי' ל"ב]. תקותי חזקה שלא ימנע כת"ר הטוב להודיעני בהמשך להנ"ל וכן בכללות מהמצב ביהדות וכו' במחיצתו ובסביבתו.

ומענין לענין מעין אותו ענין, ימים אלו הגיעוני תמונות מס. פאולא ובהם מהשתתפות כת"ר במסיבת התועדות דיום הבשורה די"ט כסלו במוסד אהלי"י אשר שם.

כנראה מפני סיבה נתאחרת ידיעה זו ע"ע, ומגלגלין בשורה טובה ומשמחת לימים שמחים דחודש אדר בו מרבין בשמחה.

בכבוד ובברכה לבשו"ט טוב לשמים טוב לבריות טובה לעושה פירות, מתוך שמחה וטוב לבב.

ב"ה, י"ט אד"ש, תשי"ז
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ מלאכתו מלאכת שמים מו"ה משה שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מו"ה אד"ש, בו כותב אודות מצב התלמידים שליט"א ועניניהם, ובודאי גם להבא ימשיך במנהג טוב זה, והעיקר בהשגחה פקחא על כאו"א מהם, שנוסף על נחיצות הדבר מצד עצמו, הנה זה גופא מעורר אצל התלמידים להפיק רצון המשגיח עליהם וכטבע בני"א אפילו דנה"ב עאכו"כ כפי שנאמר כמים הפנים לפנים וגו' וע"פ פתגם אדמו"ר האמצעי בהענין של שני נפה"א על נה"ב אחת, וק"ל...

בברכה.

29 המשנה מבארת כיצד יבמה נקנית ליבם, וכיצד יוצאת מרשותו:
 30 הַיְבָמָה – אשה שמת בעלה ולא השאיר בנים, שאם יש לו אח היא
 31 זקוקה להתייבם, כלומר להינשא לאחיו, נְקִינָה לאח בְּבִיאוֹהָ, שבה
 32 היא נעשית כאשתו לכל דבר. ומן התורה אינה נקנית ליבם בכסף
 33 ובשטר.
 34 וְקִזְנָה אֶת עֲצָמָהּ – אם אינה מתיבמת נעקרת זיקת היבום והיא
 35 מותרת לכל אדם, בְּהִלְיָצָהּ – על ידי שהיא חולצת את נעלו של
 36 היבם, וּבְמִיתַת הַיְבָבִים – אם מת אחי בעלה. אבל אינה מותרת
 37 לאחרים על ידי גט.

גמרא

38 הגמרא מבארת מדוע המשנה נקטה 'האשה נקנית' ולא 'האשה
 39 מתקדשת':
 40 שנינו במשנה הַיְבָמָה נְקִינָה בשלוש דרכים. ושאלת הגמרא, מַאי
 41 שְׁנָא הָכָא – מה שונה המשנה כאן דְתַנִּי – ששנה בה התנא הַיְבָמָה
 42 נְקִינָה, בלשון קנין, וּמַאי שְׁנָא הָתָם – ומה שונה המשנה לקמן
 43 (מא.), דְתַנִּי – ששנה בה התנא הַיְבָמָה מְקַדְשִׁי, בלשון קידושין,
 44 ומדוע לא נאמר גם כאן 'האשה מתקדשת'. משיבה הגמרא,
 45 הטעם שהתנא במשנתנו נקט לשון קנין, הוא מְשֻׁם דְקָא בְּעֵי
 46 לְמִיתְנֵי – שחפץ להזכיר קידושי בְּכֶסֶף, וְהִלּוּא קִנִּין בְּכֶסֶף שְׁקוּנָה
 47 באשה, מְנָא לָן – מהיכן למדנוהו בסוגיא להלן (ד). גְּמַר – למדנו
 48 אותו בגזירה שוה 'קִיחָה' 'קִיחָה' מְשֻׁדָּה עֶפְרוֹן – מהקנין שקנה
 49 אברהם אבינו את מערת המכפלה מעפרון החייתי, שהן בקידושין
 50 והן בשדה עפרון נאמר לשון 'קִיחָה', כְּתִיב הָכָא – כאן בקידושין
 51 כתוב (דברים כד א) 'כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה, וְכִתִּיב הָתָם – ושם בשדה
 52 עפרון כתוב (בראשית כג יג) 'נָתַתִּי בְּכֶסֶף הַשְּׂדֵה קַח מִמֶּנִּי, ומכאן
 53 שאשה נקנית בכסף, וְ'קִיחָה' אִיכְרִי – היא לשון קְנִינָה, שהשדה
 54 הנלקחת נקראת שְׁעֻקְנָתָה, דְּכִתִּיב – שהרי כתוב באותה מכירה
 55 של שדה עפרון (שם כה י) הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם,

1 בפרק זה יתבארו שלושה ענינים עיקריים, א. כיצד אשה נקנית
 2 לבעלה, וכיצד יוצאת מרשותו. ב. דרכי הקנינים בעבד עברי, עבד
 3 כנעני, בהמה, ועוד. ג. באיזה מצוות נשים חייבות, ובאיזה פטורות,
 4 ואיזה מצוות נוהגות בארץ ישראל, ואיזה נוהגות גם בחוץ לארץ.

משנה

5 במשנה זו מתבארים שני ענינים. א. כיצד אישה מתקדשת
 6 לבעלה, וכיצד יוצאת מרשותו. ב. כיצד יבמה נקנית ליבם, וכיצד
 7 יוצאת מרשותו:
 8 הַיְבָמָה נְקִינָה – מתקדשת לבעלה, בְּשֵׁלֶשׁ דְּרָכִים, וְקִזְנָה אֶת עֲצָמָהּ
 9 לְצֵאת מִרְשׁוּתוֹ וּלְהִיט בְּרִשׁוּת עֲצָמָהּ לְהִינְשֵׂא לְאַחַר, בְּשֵׁתֵי
 10 דְּרָכִים. ומפרטת המשנה, נְקִינָה בשלוש דרכים אלו, בְּכֶסֶף שֶׁהָאִישׁ
 11 נוֹתֵן לָהּ, ואומר לה 'הרי את מקודשת לי', או בְּשֵׁטֶר שְׁנוֹתָן לָהּ,
 12 וכתוב בו 'הרי את מקודשת לי', וּבְבִיאוֹהָ – שבה עליה, ואמר לה
 13 'התקדשי לי בביאה זו'.
 14 המשנה מביאה מחלוקת מזהו הסכום הנצרך לקידושין כסף:
 15 שנינו שאשה נקנית לבעלה בְּכֶסֶף, ונחלקו התנאים מהו שיעור
 16 הכסף הנצרך לקידושין אלו, בֵּית שַׁמַּי אומרים, אשה מתקדשת
 17 רק בְּדִינָר, וּבְשֵׁוֹת דִּינָר – או במיטלטלין שערכם הוא לפחות בשווי
 18 דינר. וּבֵית הַלְל אומרים, אשה מתקדשת אף בְּפְרוּטָה, וּבְשֵׁוֹת פְּרוּטָה
 19 – או במיטלטלין שערכם הוא לפחות בשווי פרוטה. מבארת
 20 המשנה, וְכֶסֶף הֵיא פְּרוּטָה – כמה צריך להיות שווי הפרוטה כדי
 21 שאשה תהיה מקודשת בה לשיטת בית הלל, אֶחָד מְשֻׁמְנָה פְּאִיפֶר
 22 הַיְמִילְקִי, ששמונה פרוטות יש באיטר, ונמצא ששווי פרוטה הוא
 23 שמינית איטר.
 24 וְאִשָּׁה קִזְנָה אֶת עֲצָמָהּ לְצֵאת מִרְשׁוּת הַבַּעַל וּלְהִיט בְּרִשׁוּתָהּ
 25 לְהִינְשֵׂא לְאַחַר, בשני דרכים, בְּנִשְׁט שֶׁהַבַּעַל כּוֹתֵב וְנוֹתֵן לָהּ, וכתוב
 26 בו שהוא מגרשה והיא מותרת לכל אדם, וּבְמִיתַת הַבַּעַל –
 27 שכשבעלה מת היא ברשות עצמה.
 28

אגרות קודש

ב"ה, י"ח אדר, תש"כ
 ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ כו' מו"ה משה פנחס שי'

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מימי הפורים, בברכת מזל טוב לרגלי ההתייסדות
 והתפתחות מחלקת לימוד כל היום בישיבת אהלי יוסף יצחק אשר במלבורן.

ואשרי חלקו שהי' מראשי יוזמי רעיון האמור וראה פרי טוב בעמלו בהביאו הדבר בפועל,
 וגודל הענין ואחריתו כי מי ישערנו שהרי הובטחנו בענינים כגון אלו שיהי' מוסיף והולך מוסיף ואור,
 נוסף על כללות הענין, שה[ם] המביאים פירות ופירי פירות עד סוף העולם, ועפ"י המבואר במקום אחר
 עד שמביאים לסוף (של) ההעלם (וההסתר).

ותקותי שכללות אניש ובפרט אלו שזכו להיות המתחילים בזה יוסיפו אומץ להחזקת הרחבת
 והתפתחות מחלקה האמורה ביתר שאת, והרי זכות הרבים מסייעתם.

ויהי רצון שבמדתו של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה אלא שכמה פעמים ככה יראה הוא וזוגי
 תי' רוב נחת אמתי הוא נחת יהודי חסידותי מכל יו"ח שיחיו הם.

בברכת הצלחה בכהנ"ל ולבשורות טובות בזה.

1 אי נמי שדות בכסף יקנו - והא דלא מייתי קנין שנכתב בתורה "מכסף מקנתו" (ויקרא כה)
2 - משום דבעי לאתויי קנין שדהו, וקשה: אם כן היה ליה לאתויי "השדה אשר קנה
3 אברהם" ויש לומר: דהוהיא ליכא למידק, דאיכא למימר: השדה אשר קנה אברהם בחוקה
4 או בשטר, דהא לא כתיב "השדה אשר קנה בכסף". דאסר לה אבולי עלמא כהקדש

5 - ויהייר את מקודשת ל" כלומר: להיות לי
6 מקודשת לעולם בשבילי. כמו (דרים מו,א): "הרי
7 הן מקודשין לשמים" - להיות לשמים. ופשטא
8 דמילתא: מקודשת לי - מיוחדת לי ומומנת לי.
9 ומיהו, אם דהיא אומר "קודשת לך" - איך
10 בראה שיעלי, דגבי אשה, במה דמתיוחדת להיות
11 לו - היא נאסרת לכל, אבל בכבר וטלית - לא
12 שייך למימר הכי.

13 אי תנא קונה היה אמיתא בעל כרחא - ואף על
14 גב דתני "האיש מקדש" דמשמע בעל כרחא,
15 היינו משום דכבר אשמועינן הכא דבעל כרחא
16 לא. והא דתני "דחיבמה נקנית", ולא קתני "דיבם
17 קונה", בעל כרחא, איידי דקתני "האשה נקנית"
18 תני נמי סיפא "דחיבמה נקנית", ד"נקנית" משמע
19 מדעתה ומשמע בעל כרחא.

20 ליתני שלשה - פירושו: משום דכל התורה
21 כולה בלשון זכר נאמרה. קשו קראי
22 אהרדי - אף על גב דב מציענו כמה דברים
23 שנקראים בלשון זכר ונקבה, דכתיב (יחזקאל
24 ב): "יד שלוחה אלי והנה בו מגילת ספר", וכן
25 "השמש באה" (בראשית טו), "השמש יצא" (שם
26 ט) "המחנה האחת והבחר" (שם לב). וכן בלשון
27 חתמים מציענו (שבת כא,א) גבי "נר שכבתה אין
28 זקוק לה" "נר שכבה" (שם מד,א), "הלכה חמורך
29 טרפון" (סנהדרין לג,א), "השוכר את החמור
30 הדביקה והזליכה בחר" (בבא מציעא תח,א),

31 "לא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד
32 שמת החמור" (כתובות עו,א), וכהנה רבות. מיהו,
33 היכא דאיכא לשוני - משנינו, ובקראי נמי,
34 יש שום דרשה. אי נמי: לפי שראיה המשניות
35 שיטתו לשונם אחרי שני הפסוקים, היה רוצה
36 לתת בהם טעם ודרוקו עליהם. הכא דבתורה
37 קאי ותורה איקרי לשון נקבה - ואם תאמר:
38 מלחמה נמי איקרי לשון נקבה, דכתיב (שמואל
39 א, לא): "וחבד המלחמה אל שאול", "ותוסף
40 (עוד) המלחמה" (שם ט). ועוד: כי היכי דקאמר
41 דרכו של איש לעשות מלחמה ולא אשה - הכי
42 נמי דרכו של איש ללמוד תורה ולא אשה! ויש
43 לומר: דלא דמי, דהכא בתורה גופיה קאי, דקרי
44 הכתוב בלשון דרך, ולא קאי בלומדיה. וכתוב
45 "יצאו אליך" (דברים כח) - אאנשי מלחמה קאי,
46 והם האנשים שדרכם לעשות מלחמה.

47 [מפני מה אמרה תורה "כי יקח" וכו' -
48 פירושו דמשמע בעל כרחא, ולא כתיב
49 "כי תלקח" משמע מדעתה] תוספות ושינוי.
50 אחרון, שהו לאילן בשלושה דרכים - פירש

51 בקונטרס: לערלה ולרבעי ולשביעית. דלענין שביעית הולכין בפירותיו אחר חנטה כאלין, ולא בתר לקיטה כירק, ואם תאמר: השתא משמע דרבעי נוהג באתרוג, אם כן קשה
52 מהכא למאן דאמר: תני כרם רבעי, בריש "כיצד מברכין" (ברכות לה,א), דמשמע דאין רבעי בשאר אילנות! ויש לומר: דהכי קאמר: כרם רבעי - כל היכא דמצוי למתני, ודיכא
53 דלא מצוי למתני לא פליגי עליה. דלא פליגי התם לומר שלא יסבור שום תנא נטע רבעי, דשמא בר מוהדיא דאתרוג איכא פלוגתא דתנאי בהדיא בשום מקום, ולא נחלקו אלא לסתום
54 המשניות דסוף מסכת מעשר שני ובשאר דוכתי, אי כמאן דסבר (שם) נטע רבעי, אי כמאן דסבר (שם) כרם רבעי - לידע כמאן הלכתא. ויש מפרשים: דאפילו מאן דתני כרם רבעי -
55 מודה בשאר אילנות דמדרבנן נוהג. והכא מדרבנן קאמר. ויש לנו נפקותא בדבר, דאי פליגי, דמאן דתני כרם רבעי דוקא, אבל בנטע אין רבעי כלל אפילו מדרבנן, ואמרו (שבת קלט,א) כל
56 המיקל בארץ - הלכה כמותו בחוצה לארץ, ואם כן עכשיו בחוצה לארץ אין דין רבעי נוהג באילנות. ואי מדרבנן כולי עלמא מודו דנוהג בשאר אילנות - הוא הדין בחוצה לארץ דרבעי
57 נוהג מדרבנן. ומה שפירש בקונטרס: לשביעית אוליין בתר חנטה כאלין, ולא בתר לקיטה כירק, משמע מתוך פירושו דבירק אוליין בתר לקיטה לענין שביעית. ולא דק, דבמסכת שביעית
58 (פרק ט משנה א) תני: כל הספחים מותרין, חוץ מספחי כרוב. והקשה רבינו נסים: דבפרק "מקום שנהגו" (ספחים נא,א) תני איפכא: ותירץ: דבהדיא דמסכת שביעית דקתני כל הספחים
59 מותרין - מיירי בספחים של ערב שביעית שנכנסו שביעית. וכיון שגדלו רובן בששית הם כשל ששית, ומותרין אף לסחורה, חוץ מספחי כרוב שהם אסורין לסחורה כדן שביעית, או
60 אחר הבעיר לאבילה, כדמפרשין בירושלמי: דכל ירק אתה יכול לעמוד עליו בין חדש בין ישי, אבל ספחי כרוב שדרכו לגדל אמהות אמהות, ויש עלין שהם גדלין שביעית, ושמא
61 יקח מן העלין שחן אסורין, ויאמר: מן האמהות לקחתי. והואו ד"מקום שנהגו" (שם) דקתני: כל הספחים אסורין - מיירי בספחים שגדלו שביעית, ואליכא דרבי עקיבא, דרדשי: וכי

1 וניתני הכא איש קונה - כי היכי דתני בלישנא דרבנן "ואיש מקדש". וניתני - הכא,
2 "האיש קונה בשלוש דרכים. ומקנה - אותה לעצמה בשתי דרכים". ומשני: משום דאיכא
3 בהנהו שתי דרכים מיתת הבעל. בודקים את הוב - במאכל, ובמשתה, בחוליו, במשא,
4 בקפיצה, ומראה, והרהור, שמא מחמת אחד מהן ראה, ואנוס הוא וטהור. דרחמנא אמר
5 (ויקרא טו) "מבשרו" - מאיליו, ולא מחמת אונס.

6 והאשה באונס נמי מטמאה, כדאמר בפרק "בנות
7 כותים" (נדה לו,ב): כשהוא אומר "כי יזוב זוב
8 דמה" - הרי אונס אמור. ופריכין: מאי טעמא
9 תני שלש - משום "דרכים" קאמרת. ליתני
10 דברים וניתני שלשה - כי אורחא דגמרא. ותני
11 תרתי משום חדא - בתמידי: שינה לשון כסף
12 ושטר משום ביאה? היה לו לילך אחרי הרוב
13 הא מני - דתני לשון "דרך" בקדושי אשה -
14 רבי שמעון היא דאמר אורחא דארעא שייך
15 בהו. אבידה - אחת מצלעותיו. בשלוש דרכים
16 - ערלה ורבעי נוהג בו כאלין, ולענין שביעית
17 הולכין בפירותיו אחר חנטה כאלין, ולא אחר

18 לקיטה כירק. ולידך בדרך אחר - שבעת
19 לקיטתו עישורו, שאין הולכין בו לענין מעשרות
20 אחר חנטה כשאר אילנות, אלא אחר שנה
21 שנלקט בו, כירק, כדמפרש טעמיה לקמן.
22 המעשרות משנתות כסדר השנים; שנה
23 ראשונה של שמיטה - מעשר ראשון ושני, וכן
24 בשניה. אבל שלישית - מעשר ראשון ומעשר
25 עני. ואם חנט בשניה ונלקט בשלישית, בשאר
26 אילנות - אחר חנטה, ובאתרוג - אחר לקיטה,
27 כירק.

התם

התם
1 דבתורה קאי, ותורה איקרי לשון נקבה, דכתיב "תורת ה' תמימה משיבת נפש" - פתב לה
2 בלשון נקבה, התם דכמלקחיה קאי, דדרבו של איש לעשות מלקחיה ואין דרפה של אשה
3 לעשות מלקחיה - פתב לה בלשון זכר. מתניתין אהרדי לא קשיון; הכא דלגבי אשה קאי
4 קתני לה בלשון נקבה, התם דלגבי איש קאי, דדרבו של איש ליבדק ואין דרפה של
5 אשה ליבדק, דהא אשה נמי באונס מוטמאה - תני לשון זכר. - מאי טעמא תני "שלוש"
6 משום "דרכים", ניתני "דרכים", וניתני "שלושה"! - משום דקבעי למיתני ביאה, וביאה
7 איקרי "דרך", דכתיב "דרך נבר בעלמה פן דרך אשה מנאפת". - הא תינח ביאה, כסף
8 וישטר מאי איפא למימר? - משום ביאה. - ותני תרתי אטו חדא? - הנהג נמי צורך ביאה
9 וניהו. ואי פעות אימא: הא מני - רבי שמעון היא. דתניא, רבי שמעון אומר: מפני מה
10 אמרה תורה "כי יקח איש אשה" ולא פתב "כי תלקח אשה לאיש" - מפני שדרבו של
11 איש לחזר על אשה, ואין דרפה של אשה לחזר על איש. משל לאדם שאבדה לו אבידה,
12 מי חוזר על מי? בעל אבידה מחזר על אבידתו. - והא דתנן: בשבעה דרכים בודקין את
13 הזב, ליתני "דרכים"! - התם הא קא משמע לן: דדרפא דמיכלא יתרא לאתווי לדי זיבה,
14 ודרפא דמישתאי יתרא לאתווי לדי זיבה. - והא דתנן: אתרוג שוה לאילן בשלושה דרכים,
15 ליתני "דרכים"! - משום דבעינן מתני סיפא "ולירק בדרך אחד". - סיפא נמי ניתני "דבר"!
16 התם

התם

17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61

33 שלא בפניו והעבד כבר משוחרר, לכן נקטה המשנה 'דרכים'.
 34 ולגבי אתרוג, שבדברים מסוימים הוא דומה לאילן ובדבר אחר
 35 הוא דומה לירק, נקטה המשנה 'דרכים'. ולגבי כוי, שבדברים
 36 מסוימים דינו כחיה או בהמה ובדברים אחרים דינו לא כחיה ולא
 37 כבהמה, נקטה המשנה 'דרכים'.
 38 הגמרא מביאה ראייה לכלל זה: דִּיקָא נְמִי – מדוייק כתירוץ זה,
 39 דְּקִתְנֵי סִיפָא – שהרי שנינו בסוף המשנה לגבי אתרוג, רַבִּי אֶלְעָזָר
 40 חולק על תנא קמא ואומר, אֶתְרוּג שְׁוֵה לְאֵילָן לְכָל דְּבַר, שאף לגבי
 41 שנת המעשר דינו כאילן שהחנטה קובעת ולא הלקיטה. וממה
 42 שנקט רבי אליעזר את הלשון 'דבר', לעומת תנא קמא שנקט את
 43 הלשון 'דרך', מוכח שכיון לשיטת רבי אליעזר דין אתרוג כדין
 44 אילן בכל, לכן לא נקטו בו לשון 'דרך'. מסיימת הגמרא, שְׁמַע מִיָּנָה
 45 – אכן ראייה היא:
 46 הגמרא מבארת מדוע המשנה מנתה את הקנינים שאשה נקנית
 47 בהם. מבררת הגמרא: מִנְיָנָא דְּרִישָׁא – המנין ברישא 'האשה נקנית
 48 בשלוש דרכים', לְמַעוּטֵי מָאֵי – מה הוא בא למעט, וכן מִנְיָנָא
 49 דְּסִיפָא – המנין בסיפא 'וקונה את עצמה בשתי דרכים', לְמַעוּטֵי מָאֵי
 50 – מה הוא בא למעט. משיבה הגמרא: מִנְיָנָא דְּרִישָׁא – המנין
 51 האמור ברישא 'האשה נקנית בשלוש דרכים' בא לְמַעוּטֵי – למעט
 52 שאשה אינה נקנית בחוֹפָה, ואם נכנסה לחופה לשם קידושין, אינה
 53 מקודשת. שואלת הגמרא: וְלָרַב הוּנָא דְּאָמַר (לקמן ה.) שחופה קוֹנָה
 54 מְקַל וְחוֹמֵר מְקַנֵּן כֶּסֶף, לְמַעוּטֵי מָאֵי – מה באה המשנה למעט,
 55 שהרי אין לומר שהמשנה ממעטת חופה. משיבה הגמרא: המשנה
 56 באה לְמַעוּטֵי קִנְיֵן חֲלִיפִין, שאין אשה נקנית בו. כיון שפְּלִקָא דְּעִתְדָּה
 57 אֲמַיְנָא – סבורים היינו לומר שהואיל וקנין כסף נָמַר נלמד (לעיל ב.)
 58 בגזירה שוה 'קִיחָה' / 'קִיחָה' מְשַׁדָּה עֶרְוֹן, ואם כן נלמד גם מה שְׁרָה
 59 מְקַנָּא – נקנית בְּחֲלִיפִין, אֵי אִשָּׁה נְמִי מְקַנָּא – תהיה נקנית בְּחֲלִיפִין,
 60 קָא מְשַׁמַּע לָן שאשה נקנית רק בשלוש דרכים ולא בחליפין.
 61 שואלת הגמרא: וְאִימָא חֲבִי נְמִי – ומדוע לא נאמר שאכן אשה
 62 נקנית בחליפין. משיבה הגמרא: חֲלִיפִין אֵיתְנָהוּ – נעשים גם בחפץ
 63 שערכו בְּפָחוֹת מְשֻׁנָּה פְּרוּטָה, וְאִשָּׁה בְּפָחוֹת מְשֻׁנָּה פְּרוּטָה

1 משיבה הגמרא: הָתָם – בסיפא, הָא קְמַשְׁמַע לָן – נקט התנא 'דרך'
 2 להשמיענו דְּדְרָבִיחָה דְּאֶתְרוּג – שדרכו וטבעו של אתרוג הוא בְּרִיקָה,
 3 ולכן הלקיטה קובעת את שייכותו לשנת המעשר ולא החנטה.
 4 ובמה טבעו כירק, מַה יֵּרֶק דְּרָבִי לִינְדֵל עַל כָּל מַיִם – אין די לו במי
 5 הגשמים אלא יש להשקותו גם במים שאובים, ולפיכך בְּשַׁעַת
 6 לְקִיפְתָּה עִישוּרוֹ, שאם נלקט בשנת מעשר שני יש להפריש ממנו
 7 מעשר שני, ואם נלקט בשנת מעשר עני יש להפריש ממנו מעשר
 8 עני, אֵי אֶתְרוּג דְּרָבִי לִינְדֵל עַל כָּל מַיִם – אין די לו במי גשמים וצריך
 9 להשקותו גם במים שאובים, ולפיכך אף הוא בְּשַׁעַת לְקִיפְתָּה
 10 עִישוּרוֹ. וכיון שבסיפא רצה התנא לנקוט לשון 'דרך', נקט לשון זו
 11 גם ברישא.
 12 הגמרא שואלת ממשניות נוספות: וְהָא דְּתַנֵּן (ביכורים פ"ב מ"ח) בוי
 13 – בעל חי שהוא ספק חיה וספק בהמה, מחמירים בו כחיה
 14 וכבהמה, ולפיכך יֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים שהוא שְׁוֵה לְחֵיה, וְיֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים
 15 שהוא שְׁוֵה לְבְּהֵמָה, וְיֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים שהוא שְׁוֵה לְחֵיה וְלְבְּהֵמָה כאחד,
 16 וְיֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים שְׁאִינּוּ שְׁוֵה לֹא לְחֵיה וְלֹא לְבְּהֵמָה. ומדוע נקטה המשנה
 17 לשון 'דרכים', נִתְּנִי – היה לה לשנות 'דְּרָכִים'. וְתוֹ – ועוד קשה הָא
 18 דְּתַנֵּן (גיטין ט.), שהדין שהמביא גט ממדינת הים צריך לומר בפני
 19 נכתב ובפני נחתם, זו אַחַת מִן הַדְּרָכִים שְׁבָחֵן שְׁוֵו בדיניהם גִּיטֵי נְשִׁים
 20 לְשִׁטְרֵי שְׁחֻרְזֵי עֲבָדִים. ומדוע נקטה המשנה לשון 'דרכים', נִתְּנִי –
 21 היה לה לשנות 'דְּרָכִים'.
 22 הגמרא מיישבת את כל המשניות בכלל אחר: אֵלְאֵי הַכֵּלל הוּא,
 23 שְׁכָל הִיבָא דְּאִיבָא פְּלוּגְתָּא – שבשבדבר מסוים יש חילוק בדיניו,
 24 שיש מהם כך ויש מהם שאינם כך, תְּנִי – שנה התנא 'דרכים',
 25 ללמדנו שיש חילוק בדרכי הדבר, וְכָל הִיבָא דְּלִיבָא פְּלוּגְתָּא –
 26 ובאשר אין חילוקים בדין, תְּנִי – שנה התנא 'דְּרָכִים'. ולכן במשנתנו
 27 שבאה לומר שאשה נקנית בכסף ובשטר ובביאה, ולא בחופה
 28 וחליפין, נקטה 'דרכים'. ולגבי זב, שהמשנה באה ללמד שרק
 29 בשבעה דרכים הוא נבדק ולא באונס אחר, נקטה 'דרכים'. ולגבי
 30 גט אשה ושטר שחרור, שהמשנה באה ללמד שרק באלו הם שוים
 31 זה לזה, ולא לגבי חזרה, שבאשה הוא יכול לחזור בו כל זמן שהגט
 32 לא הגיע לידה, אבל בעבד אינו יכול לחזור בו מפני שזכין לאדם

אגרות קודש

ב"ה, י"א אדר, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מט' אדר, בו שואל במה להתחיל בהנוגע להנהגה פנימית.

בכלל בענינים כאלו צריך לפרש שיחתו ושאלתו לפני המשפיע דא"ח שלו והוא יורהו,

ובכללות יהי' חקוק במוחו ההתבוננות הכתובה בתניא ריש פרק מ"א, איך שה' נצב עליו
 ובוחן כליותיו ולבו וכז' וכן הענין המבואר בקונטרס העבודה בהכרח עבודה פנימית ופרטית, ועוד
 ועיקר לשמור על סדרי הישיבה בנגלה וחסידות וזמן התפלה, וכן בהנוגע לבריאות הגוף, שעל ידי זה
 מסתגלים לסדר בחיי היום יומים וקל ביותר שגם בעבודת ה' יהי' בסדר מסודר, שזוהי דרישת עבודה
 פנימית דוקא.

בודאי שומר שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים, וכן מהנכון אשר יבדקו את
 התפילין שלו באם לא נעשה כזה במשך שנים עשר חדש האחרונים.

בברכה לפורים שמח.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

קצא **קידושין. האשה נקנית – פרק ראשון דף ג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"**
 תוספות

1 מאחר שלא נרע מהיכן אוספין? אלא לימד על הספחים שהן אסורים אפילו לאבילה,
 2 וכל שכן לסחורה. וסבר דספחים אסורין בשביעית מדאורייתא, ואפילו קודם זמן הביעור.
 3 וכשרצאו למוצאי שביעית – אסור מדרבנן בכדי שיעשו ביצוא בהן, וקסבר: כל שאר ספחים
 4 אסורים במוצאי שביעית, אבל ספחיה כרוב שאין ביצוא בהן בירקות השדה – לא גורין
 5 בהם משום שאר ספחים, דהא מינברא מילתא.
 6 ומה שגידל אמהות – הרי היא של שביעית,
 7 ואסור. ומה שלא גיע – הרי הוא של מוצאי
 8 שביעית, ושרי. ומאן דחוי לבר אינש דאכל ספחיה
 9 כרוב למוצאי שביעית – לא אתי למיכל שאר
 10 ספחים, דהא שאני משאר ספחים, ולא גורין
 11 היתירא משום אסורא. מכל מקום שמע מינה
 12 דלא אולין כלל בירק בתר לקיטה, אלא בתר רוב
 13 גדולים, מדרש ספחיה ששית שנבטו לשביעיתו
 14 ויש לומר: דנדי דההיא דלא אולין בתר לקיטה
 15 מכל מקום בתר חנטה נמי לא אולין, אלא הגדל
 16 באיסור – אסור, בהיתר – מותר, מה שאין כן
 17 באתרוג ושאר אילן דאולין לגמרי בתר חנטה;
 18 דאם חט באיסור, אפילו מה שגדל בהיתר אחר
 19 כך – אסור. והשתא, לשביעית שזה לאילן, דאי
 20 היה בירק – היה אולין בתר רוב גידול.
מה ירק דרבו ליגדל על כל מים – טעמא
 21 דירק מפרש בפרק קמא דראש השנה
 22 (דא, דגורן ויקב כתיב גבי מעשר "כדגן מן הגורן
 23 כו", מה גורן ויקב מיוחדים שגדלים על רוב מים
 24 – מתעשרים לשנה שעברה, יצאו ירקות שגדלן
 25 על כל מים. ואף על גב דמעשר ירק מדרבנן,
 26 חדיאך עושה בנין אב מדבר שהוא מדרבנן –
 27 אסמכתא רבנן אקרא, כדפירש בקונטרס. ורבינו
 28 יצחק פירש: אם אינו ענין למעשר – נתחו ענין
 29 לשביעית, שבוהו בירק מן התורה. דיעברך דרשה
 30 אתיא לשביעית לענין ירק, דהוי דאורייתא בין
 31 בירק בין באלנות, כדאמרין בראש השנה (טו,ב):
 32 אמנא לך מעשר חרובין – דרבנן, ואמרת לי שביעית דבנות שוח – דאורייתא! הוא הדין
 33 בירקות דהו דאורייתא מסתמא, ככל דבר שהוא אוכל ונשמר בו, כדתנן במסכת שביעית
 34 (פרק ז משנה א): כלל גדול אמרו בשביעית בו, והכי קאמרו: מה גורן ויקב שגדלן על רוב
 35 מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על
 36 רוב מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על
 37 רוב מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על
 38 רוב מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על
 39 רוב מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על
 40 רוב מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על
 41 רוב מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על
 42 רוב מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על
 43 רוב מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על
 44 רוב מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על
 45 רוב מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על
 46 רוב מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על

1 **התם הא קמשמע לן** – דטעם דאולין ביה אחר לקיטה משום אורחא דמילתא הוא. **מפני**
 2 **שרדכו ליגדל על כל המים** – משמען אורחא במים שאובין בירק. דהיינו טעמא דירק,
 3 כדאמר בראש השנה (ו,א): גורן ויקב כתיב גבי מעשר "כדגן מן הגורן כו", מה גורן ויקב
 4 מיוחדין שגדלן על רוב מים, דהיינו גשמים, ומתעשרין אחריו השנה שעברה, כדאמרין
 5 בראש השנה (י,ב), דאולין בתר שנה שהביאו
 6 שליש בה, ולא אחר לקיטתו, וילפין לה מקראי
 7 – אף כל שגדלן על רוב מים, דהיינו אילנות –
 8 מתעשרין לשעבר. ואף על גב דמעשר
 9 ירקות שגדלן על כל מים – מתעשר לשנה
 10 הבאה. כיו – ספק היה ספק בהמה. יש בו
 11 דרכים בו – דכיון דמספקא לן – נזיל ביה
 12 לחומרא. שוה לחיה – וטעון כסיוו דם. ולבהמה
 13 – חלבו אסור. ושוה לבהמה וחיה – טעון
 14 שחיטה. שאין שוה לחיה ולא לבהמה –
 15 אסור הרבעה עם בהמה וזויה. זו אחת מן
 16 הדינים – שזממיה אט נא שחרור ממדינת הים
 17 צריך שיאמר: בפני נכתב ובפני נתחם, בפרק
 18 קמא דגיטין. **דאיכא פלוגתא** – חילוק בדרכיה
 19 בדרך זו הוא דומה לבאן, ובדרך זו אינו דומה.
 20 כגון מתניתין "בשלשה דרכים" – למעוטי חופה
 21 דלא קניא, דרוב – הכי הוא דהוי אונס לזיבה,
 22 ולא אונס אחר. ודגשן – באלו שדה, ולא
 23 באומר "תנו גט זה אשתי ושטר שחרור זה
 24 לעבדי", דחורר בגט ואינו חורר בשחרור, דזכין לו
 25 לאדם שלא בפניו. דיקא נמי – דהיכא דלא הוי
 26 ליה פלוגתא תנא "לכל דבר". מניינא דרישא –
 27 שלשה דרכים. מניינא דסיפא – וקונה את
 28 עצמה בשתי דרכים. למעוטי חופה – שאם
 29 מסרה לה אבית לחופה לשם קדושין – אינה
 30 מקודשת בכך. ולרב הונא בו – לקמן בשמעתין
 31 (הא, ח). חליפין – קנין סודר. מה שדה מקניא
 32 בחליפין – דכתיב (רות ד) "ישלחן נעלו", והתם שדה הואי. חליפין איתנהו בפחות משוה
 33 פרוטה – דקיימא לן בפרק "הזוהב" (בבא מציעא מ,א): קנין בכלי אף על פי שאינו שוה
 34 פרוטה.
 35

33 אמנא לך מעשר חרובין – דרבנן, ואמרת לי שביעית דבנות שוח – דאורייתא! הוא הדין
 34 בירקות דהו דאורייתא מסתמא, ככל דבר שהוא אוכל ונשמר בו, כדתנן במסכת שביעית
 35 (פרק ז משנה א): כלל גדול אמרו בשביעית בו, והכי קאמרו: מה גורן ויקב שגדלן על רוב
 36 מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על
 37 רוב מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על
 38 רוב מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על
 39 רוב מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על
 40 רוב מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על
 41 רוב מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על
 42 רוב מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על
 43 רוב מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על
 44 רוב מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על
 45 רוב מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על
 46 רוב מים, ואולין בתר שנה שעברה לגבי שביעית – אף כל בו, וקשה: דהרי אתרוג שגדל על

33 **חליפין** – דכתיב (רות ד) "ישלחן נעלו", והתם שדה הואי. חליפין איתנהו בפחות משוה
 34 פרוטה – דקיימא לן בפרק "הזוהב" (בבא מציעא מ,א): קנין בכלי אף על פי שאינו שוה
 35 פרוטה.
 36 **חליפין** – דכתיב (רות ד) "ישלחן נעלו", והתם שדה הואי. חליפין איתנהו בפחות משוה
 37 פרוטה – דקיימא לן בפרק "הזוהב" (בבא מציעא מ,א): קנין בכלי אף על פי שאינו שוה
 38 פרוטה.
 39 **חליפין** – דכתיב (רות ד) "ישלחן נעלו", והתם שדה הואי. חליפין איתנהו בפחות משוה
 40 פרוטה – דקיימא לן בפרק "הזוהב" (בבא מציעא מ,א): קנין בכלי אף על פי שאינו שוה
 41 פרוטה.
 42 **חליפין** – דכתיב (רות ד) "ישלחן נעלו", והתם שדה הואי. חליפין איתנהו בפחות משוה
 43 פרוטה – דקיימא לן בפרק "הזוהב" (בבא מציעא מ,א): קנין בכלי אף על פי שאינו שוה
 44 פרוטה.
 45 **חליפין** – דכתיב (רות ד) "ישלחן נעלו", והתם שדה הואי. חליפין איתנהו בפחות משוה
 46 פרוטה.
ואשה בפחות משוה פרוטה לא מקניא נפשה – פירש בקונטרס: משום דגנאי הוא לה, הילכך בטיל לה תורת חליפין בקידושין, ואפילו בכלי שיש בה שוה פרוטה, אי ידוב לה
 47 בתורת חליפין. וקשה לרבינו תם: דאם כן, פשטה ידה וקבלה – תתקדש בפחות משוה פרוטה. ועוד: כיון דתלי טעמא משום דגנאי הוא לה – אם כן אמאי לא פריך בגמרא:
 48 בנתיב דרבי ינאי דקפדו אנפשייהו ולא מקדשי בפחות מתרקיבא דדינרי כו? כי היכי דפריך לקמן (יא,א) אמילתיה דבית שזמאי? ועוד קשה: כיון דסלקא דעתך השתא לאנגמר קניני
 49 אשה מקניני שדה – אם כן אשה נמי תקני בחוקה, כמו שדה; ועוד, דלקמן (הא,ב) בעי בגמרא: בשטר מנלן. ומאי בעי? ליגמר משהו לכך נראה לרבינו תם, דגרסינן: בפחות משוה
 50 פרוטה לא מקניא. אם כן שוה נמי לשאר אילנות. **לא** לחיה ולא לבהמה – פירושו: לענין הרבעה משום דגמור "קידוש" משדה עפרון דכתיב ביה כסף, ובפחות חרב אלעזר: למאן דאמר (חולין
 51 דהמקשה שחוקה תחילה: ואימא הכי נמי, בשטר חזקה לא הקשה – דהא פשיטא דלא גמרינן "קידוש" לעשות אשה בכל עניני שדה. ולהכי מבעיא לן לקמן: בשטר מנלן? דלא גמרינן
 52 משדה אלא לכסף דוקא, דכתיב ביה "קידוש". ולא פריך מחליפין אלא משום דהוי כעין כסף דקרא, שיש בהם שוה פרוטה. והכי פירושו: ואימא הכי נמי שתקנה אשה בחליפין, כשיש
 53 באותם חליפין שוה פרוטה, כעין כסף דקרא, טפי משטר שיש בו שוה פרוטה דאין צריך שישהו השטר פרוטה, כדאמרין גיטין (כ,א): כתבו על איסורי הגאון – כשר. אבל חליפין
 54 דשה פרוטה דומין לכסף ומשני: חליפין איתנהו בפחות משוה פרוטה, ואם כן אינם מטעם כסף, אלא קנין אחר הוא. ואם תאמר: היכי סלקא דעתך דנילף משדה עפרון שתקנה אשה
 55 בחליפין? והא שדה עפרון גופא לא מיקני בחליפין, דלא מצינו חליפין לנכרי, דהא אמרינן בבכורות (י,א): מדישראל בחדא נכרי נמי בחדא? ויש לומר: דהיינו לבר מחליפין, דומיא
 56 דישראל בחדא. והכי קאמר: מדישראל בחדא – קנין חדש, בר מחליפין שהם ביהודה. וכן משמע לקמן (הא,ג) גבי נמכר לנכרי: "מכסך מקנת", וכש נקנה ואין נקנה בתורת תבואה
 57 וכלים, ומאי ניהו – חליפין. שמע מינה דשאר דברים נקנין בחליפין לנכרי. וכן הוה רבנן על שלחן ההשאה ביד נכרי, והמי מקנה בחליפין. ומיזה, בזה צריך לומר: שאלא לתבוב
 58 "וקנינא מנייה" – דאין שליחות חזקה לנכרי, כדאמרין בפרק (חמישי) דבבא מציעא (ע,א). אלא "וקנה הנכרי" כתבינן. ואם תאמר: אם כן, כיון דפשיטא לן דאשה לא מקניא בחליפין,
 59 אמאי

1 אמאי איצטרך קרא (קדושין ה.א) למימר "מכסף מקנתו" שאינו נקנה בתורת תבואה וכלים,
2 דהיינו חליפין; תיפוק ליה דאיתקש עבד עברי לעבריה, דמינה גמרינן לקמן (ד.ב) דעבד
3 עברי נקנה בכסף, ודעבריה הוקשה לאשה, דכתיב "אם אחרת יקח לו" — הקשה הכתוב
4 לאחרת, כדילפינן: מה אחרת בשטר? ויש לומר: דרבו קנינין גמרינן מהקישא, ולא מיעוט
5 קנינין. דכהאי גוונא אמרינן בפרק "כל הבשר"
6 (חולין ק.ב). תלתא קראי כתיבי בהם; חד לאפוקי
7 מנותר, וחד למעוטי ממעילה, וחד מטומאה.
8 ובפרק "בית שמאי" (נבחים מ.הא) יליף נותר
9 "חולין" "חולין" מטומאה, ואם כן אמאי צריכי
10 תרי קראי, חד לנותר וחד לטומאה? אלא לאו —
11 משום דלא נאמר גוירה: שהו ד"חולין" להקל,
12 אלא להחמיר.
13 ואין דבר אחר בורחא — ואם תאמר: תחא אמה
14 העבריה יוצאה בחליצה מקל וחומר
15 דיבמה מהאי קל וחומר גופה! ואין לומר: אשה
16 תוכיח, דמה לאשה שכן? אינה יוצאה בכסף —
17 תאמר באמה! ויש לומר: דהוה אמינא שפחה
18 כנענית תוכיח, דיוצאה בכסף ואין יוצאה
19 בחליצה. ואם תאמר: היא גופא תיחי בהאי קל
20 וחומר דתיפוק בחליצה? ויש לומר: דאיכא
21 למיפרך: מה ליבמה, שיוצאת במיתת היבם, ולכך
22 יוצאת בחליצה, תאמר בשפחה כנענית שכן אינה
23 יוצאה במיתת אדון — לכך אינה יוצאה בחליצה.
24 ואם תאמר: אם כן היכי נימא שפחה כנענית
25 תוכיח? איכא למיפרך: מה לשפחה כנענית — שכן
26 אינה יוצאה במיתת אדון, תאמר באמה העבריה!
27 ויש לומר: דנעשה יוכיח מאשה ומשפחה כנענית,
28 דכי פרתי: מה לשפחה כנענית שכן אינה יוצאה
29 במיתת אדון — אשה תוכיח שיוצאה במיתת
30 בעלה בחייה וצאה בחליצה, מה לאשה שכן
31 אינה יוצאה בכסף — שפחה כנענית תוכיח.
32 האב זכאי בביתו וכו' — מפרש בירושלמי: שיש
33 לו זכות בביאה, שנתנו לו שכר לקדש
34 בביאה. ואימא לדידה — ואם תאמר: הא על
35 כרחק לא איצטרך קרא אלא לומר שחן לאב.
36 דהא דקדשה בכסף — גמר קידה קידה משדה
37 עפרון! ויש לומר: דמכל מקום מיתרא לא נאמר
38 שחן של אב, אם אין משמעות דקרא. דלקמן
39 במסקנא אמרינן דהני תרי קראי צריכי. ואימא
40 הני מילי קטנה — אף על גב דקרא איירי בנערה,
41 דכתיב (דברים כב) "וסקלוה", ועוד, דמוציא שם
42 רע על הקטנה פטור — מכל מקום יש לומר דהכי קאמר: "את בתי נתתי לאיש הזה" כשהיתה
43 קטנה, ועתה היא גדולה. ואם תאמר: הא לקטנה לא איצטרך קרא, דהשתא זבונן מוכין לה
44 — כסף קידושין מביעיה! דכהאי גוונא אמרינן גבי מעשה ידיה בפרק "נערה שנתפתחה"
45 (כתובות מ.א) ויש לומר: דלא דמי; דגבי מעשה ידיה ניחא, כי כשמכרה — מוכר מעשה
46 ידיה, שהרי למלאכתה נמכרת. אבל קידושין — לא שייכא במכר, אף על גב שיכול ליערה
47 — היינו בכסף שנמכרה, אבל בקידושיה ממש לא מצינו שום זכות לאב. ואם תאמר: הא
48 אמרינן בפרק "נערה" (שם) שנעשה אבת לאב, מוכיח ליה רחמנא למימסרה לחופה אף על
49 פי שמבטלה ממלאכתה. ופירש התם בקונטרס: דכוי ליה רחמנא מדכתיב "את בתי נתתי
50 לאיש" דמשמע כל תנינו, אפילו מסירה לחופה. ומאי ראיא? אימא: הני מילי קטנה, אבל
51 נערה — לא, כדאמר רבא ושי לומר: דהאי קרא "את בתי נתתי" על כרחך איירי בנערה, כדפשיטתה
52 לפרש אלא בנערה, דאי בקטנת — אם כן ודיתה נשואה כשזינתה, ודינה בחנן ולא בסקילה, דעל זנות של קטנת לא מייחזבה. וכי
53 קידושין מבושת ופגם; הא בושת ופגם גופה לא ידעין שחן לאב אלא מקידושין, דאמר בסוף "אלו נערות" (כתובות מ.ב). דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין? וכי תימא: דנפקא מינה מיהא,
54 דאי בעי מסר לה כשהיתה קטנה, והיה עומד לה בושת זה אף בנערות — אם כן גם כשהיא בוגרת יזא בושת ופגם של אב מהאי טעמא: ויש לומר: דלא דמי בוגרת לנערות, דנדי דלא ילפינן
55 מהפרת נדרים כולה מלתא. לענין האי ילפינן — שלא ישחך כח האב אלא ימי נערות, כי הויא דלקמן: ומה סימנין שאין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות אדון, בגרות שמציאה כו',
56 ומנא לן האי דבגרות מוציא מרשות אב לקידושין ולכל דבר — אי לאו דילפינן מהפרת נדרים. מיהו, לא נהירא; כיון דבטעמא תליא מלתא, דאי בעי מסר לה בקטנות — לא שייך דבר זה
57 לבגרות כמו לנערה. לכן נראה לפרש לעיל "ואימא הני מילי קטנה", כלומר: קטנה שייך לעשות אותו קל וחומר דהשתא אביה מקבל קדושיה אידי תשקול כספא? כיון שאף על כלל די
58 לקדש עצמה, אבל נערה דאית לה יד — אידי תקדוש נפשה ותשקול כספא. פירושי: כיון דיש לה יד לקדש עצמה — הידי הקידושין שלה, אבל אמאי נערה נערה אביה יכול
59 לקדשה. וכשאביה מקדשה — לא יהו הקידושין שלו. והשתא ניחא קושיא דלעיל; דקרא איירי כשקדשה אביה, והתם יליף בושת ופגם מקידושין שעל ידי אביה, שהם של אביה, והכא הכי
60 קאמר: וכי תימא נילף מבושת ופגם, קידושין שעל ידי עצמה שיהא של אביה מבושת ופגם, כי ודאי מקדושי אביה ליכא למילפינהו, שאלו על ידי לגמרי הם, אבל מתחילה הוה יליף בושת
61 ופגם שאינו על ידי מקדושי אביה, ובתרי הכי איכא למילףי מה שהוה על ידי ממה שאינו על ידי אביה.

1 לא מקניא נפשה — דגנאי הוא לה. הלכך, בטיל לה לתורת חליפין בקידושין, ואפילו
2 בכלל שיש בו שוה פרוטה, אי יזיב לה בלשון חליפין, עד דיהיב לה בתורת לשון קנין, או
3 קידה, או קידושין. מה יבמה שאינה יוצאה בגט — דילפינן לקמן בהאי פריקין (י.א) כתיב
4 "לה" ולא ליבמה. בכסף מנלן — הכא עיקר, ולעיל (ב.א) אגב גררא נקטי ליה, לתרוצי
5 לשון קנין דמתניתין. וכאי בבתו — שהכסף יהיה
6 שלו, והוא מקבל השטר, והוא מוסרה לביאה
7 על כרחא לשם קידושין בעודה נערה. מנלן —
8 הנך תרתי: דמקניא בכסף כדקתני מתניתין,
9 ומנלן שהאב זכאי בו בקדושתו? ויצאה תנן
10 — גבי אמה העבריה היוצאת מרשות אדון
11 בסימני נערות. ומצי למכתב "יוצאה חנם" ולא
12 בעי "אין כסף" אלא למדרש ביה; אין כסף
13 לאדון זה שיוצאה ממנו, אבל יש כסף לאדון
14 אחר כשיוצאה ממנו. ואימא לדידה — הוי האי
15 כסף, דהא לא כתיב "אין לו כסף" דתידוק מינה.
16 אין כסף לאדון זה כו', אלא הכי דוק מינה. אין
17 כסף ביציאה זו, אבל יש כסף ביציאה אחרת.
18 ולעולם לדידה! ואי תשקול כספא — בתמיה:
19 אפשר שעל תנן זכיהו הכתוב בקבלת
20 קדושיה? ואימא הני מילי — דכוי ליה לקבלם
21 — בקטנה שאין לה יד, דלאו בת דעה היא. ואף
22 על גב דקרא דמוציא שם רע בנערה כתיב,
23 דכתיב (דברים כב) "נתנו לאבי הנערה" —
24 לעולם דקדשה ניהלה בטעותה. אבל נערה
25 דאית לה יד — משהביאה שתי שערות גדולה
26 לכל דבר, לכל עונשין ולמנוון, שמקדח מקח
27 וממכרה ממכר — אידי תקדוש נפשה כו',
28 שבנעוריה בית אביה — הכי דריש לה: כל זמן
29 שבנעוריה — היא של אביה, דכל שבח הבא לה
30 לאביה הוא. לאמה — קרא תיירא הוא.
31 ודריש ליה: בתו הרי היא לו כאמה, ובבתו נערה
32 אשמעינן, דאי בקטנה — לא איצטרך, השתא
33 זבונן מוכין לה — מעשה ידה מביעיה? תיפוק
34 ליה שבנעוריה — אי מנייה הוי מצי למילף, אלא,
35 על כרחך מדלא יליף מהתם — שמעינן מינה לא
36 לשבח נעורים אתיא, דלגופיה איצטרך גבי
37 נדרים דקאי עלייהו. וכי תימא נילף — ממון
38 מנדרים — ממונא מאיסורא כו'. וכי תימא נילף
39 — כסף קידושיה מכסף קנסה, שאנס ופתוי
40 לאביה חמשים כסף, ממונא פנקסא לא ילפינן
41 — שהקנס כולו חרוש, ומחדוש לא גמרינן,
42 ואכתי, קידושיה מנלן דלאביה הוי? מבושת ופגם — דקיימא לן בכתובות (מ.ב) שהמאנס
43 נותן בושת ופגם לאב, והנהו לאו קנסא ניהו. דאבות שייך בניויהו — שיש לו דין חלק
44 בהן, שיש בידו לביישה ולפגמה בשביל ממון שיתנו לו. דאי בעי — מסר לה למנוול
45 ומוכה שחין, דהויא לה בושת ופגם. ואנס זה שבא עליה — מחסר ממון זה, שזילזלה ולא
46 יקפצו עליה תובעין. אלא — לעולם מקרא קמא דאין כסף לאדון זה נפקא, דקשיא לך:
47 ואימא לדידה — מסתברא דלאביה, דכי קמעט יציאת אירוסין מדין יציאת אמה
48 העבריה, ובא לומר: כאן אין כסף, אבל ביציאת אירוסין — יש כסף.
49 יציאה

קידושין דף ג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קצג

51 את הפסוק שכל זמן שהבת בנעוריה, של אביה היא, ובא ללמד
 52 שכל שבת נעורים של הבת לאביה הוא. וגם הקידושין ובסוף
 53 הקידושין הם לאביה.
 54 הגמרא מקשה שאין ללמוד קידושין מנדרים: ואלא קשה מעתה
 55 לגבי הא דאמר רב הונא אמר רב, מנין שמעשה הבת שייך לאב,
 56 שנאמר (שמות כא ז) 'וכי ימכר איש את בתו לאמה, והמילה
 57 לאמה' מיותרת, שהרי ודאי מדובר שהוא מוכר אותה לאמה ולא
 58 לדבר אחר, ולומדים ממנה שבתו הרי היא לו כאמה, מה אמה
 59 מעשה ידיה ללמוד מפסוק זה, תיפוק ליה - ניתן להוציא דין זה
 60 מצריכים ללמוד מפסוק זה, תיפוק ליה - ניתן להוציא דין זה
 61 מהפסוק 'בנעריה בית אביה', שכל שבת נעורים של אביה, ואף
 62 מעשה ידיה. ואלא צריך לומר שלא לומדים מהפסוק 'בנעוריה בית
 63 אביה' שמעשה הבת לאב, משום שבהפסוק נדרים הוא דבתיב, ובא
 64 לומר את עצם הדין בנדרים שהאב מיפר נדריה בנערותה, ומעתה
 65 הלא נמי - גם לגבי קידושין, נאמר שהפסוק בהפסוק נדרים הוא
 66 דבתיב, ואין ללמוד ממה שזכתה התורה לאב את הפרת נדריה,
 67 שגם כסף קידושיה יהיה שלו. ואם כן חזרת השאלה מנין שהאב
 68 מקבל את כסף הקידושין של בתו הנערה.
 69 הגמרא דוחה אפשרויות לימוד שונות: וכן תימא - ואם תאמר
 70 שאף שהפסוק 'בנעוריה בית אביה' מדבר על הפרת נדרים בלבד,
 71 מכל מקום יתלף מיניה - נלמד מהפרת נדרים שהאב מקבל את כסף
 72 הקידושין ואת מעשי ידיה של בתו, שכשם שלגבי הפרת נדרים
 73 נערה ברשות האב, אף לגבי קידושין ומעשה ידים היא ברשות
 74 האב. אין לומר כן, כיון שממנו מאיפסודא לא ילפינן - אין למדים
 75 דיני ממונות, כגון בעלות כסף הקידושין ומעשה ידים, מדיני איסור
 76 והיתר, כגון הפרת נדרים.
 77 וכן תימא - ואם תאמר שניתלף מקנסא - שנלמד מאונס ומפתה
 78 שצריכים לשלם לאב חמישים כסף, שכשם שהאב זכאי בקנס של
 79 אונס ומפתה כך יהיה זכאי לקבל גם את כסף הקידושין. אין לומר
 80 כן, כיון שממנו מאיפסודא לא ילפינן - אין למדים דיני ממוני
 81 קנס, משום שהקנס הוא חידוש, שהרי אינו בא כתשלום על נזק
 82 שעשה, והוא דין מחודש, ואין ללמוד ממנו דיני ממונות כגון
 83 בעלות כסף הקידושין. וכן תימא - ואם תאמר שניתלף - שנלמד
 84 מחיוב תשלומין של בוששת ופגם שהאונס נערה צריך לשלם
 85 לאביה, וחייב זה אינו קנס אלא ממון, וכשם שהאב זכאי בתשלומי
 86 בוששת ופגם של בתו כך יהיה זכאי לקבל את כסף הקידושין. אין
 87 לומר כן, משום ששאינו בוששת ופגם, דאביה שייך בגנייהו - שבושת
 88 ופגם שונים מקידושין, כיון שבאונס גם האב ניזוק על ידי שנאנסה,
 89 שהרי יכל להשיאה לאדם שמביישה כגון מוכה שחין, ולקבל ממון
 90 עבור זה, ועתה שכבר נתביישה הפסיד האב שלא יקצו עליה
 91 רבים לקדשה, ומוכה שחין לא יתן ממון עבורה, אבל לגבי
 92 קידושין אין סברא לומר שהאב יהיה זכאי לקבל את כסף
 93 הקידושין.
 94 הגמרא חזרת ומבאר שלומדים מאמה עבריה שאשה מתקדשת
 95 בכסף, וכשהיא נערה אביה מקבל את כסף הקידושין: ואלא יש
 96 ללמוד מויצאה חנם אין כסף, ואין להקשות שנלמד משם
 97 שהאשה עצמה מקבלת את כסף הקידושין, משום שמסתברא דכי
 98 קא קמעא - מסתבר שכשהתורה ממעטת את יציאת נערה מאביה
 99 שאינה כיציאת אמה מאדונה,

1 לא מקניא נפשה - אינה מקנה את עצמה, מפני שגנאי הוא לה
 2 להקנות את עצמה בפרות משהו פרוטה, ולכן קנין חליפין בטל
 3 לגמרי בקידושין, אפילו בשוה פרוטה.
 4 הגמרא שבה לבאר את המנינים המוזכרים במשנה. מבאר
 5 הגמרא: מניינא דסיפא (למעוטי מאי) - המנין האמור בסיפא 'וקונה
 6 את עצמה בשתי דרכים, בא למעוטי - למעט שאשה אינה יוצאת
 7 מבעלה בחליצה כיבמה. כיון שסלקא דעתך אמינא - סבורים היינו
 8 לומר, תיתי - שנלמד שחליצה תועיל באשה לצאת מרשות בעלה
 9 כקל וחומר מיבמה, מה יבמה שאינה יוצאה פגם מהיבם, יוצאה
 10 מהזיקה אליו בחליצה, זו - אשה מקודשת, שיוצאה מבעלה פגם,
 11 אינו דין שיוצאה מרשותו בחליצה. קא משמע לן שרק בגט ובמיתת
 12 הבעל אשה יוצאת מרשות בעלה, ולא בחליצה.
 13 שואלת הגמרא: ואימא הכי נמי - מדוע לא נאמר שאכן אשה
 14 יוצאת מבעלה בחליצה. משיבה הגמרא: אמר קרא (דברים כד א)
 15 לגבי גט 'וכתב לה ספר קריית ונתן בגדה ושלחה מביתו, ויש
 16 ללמוד שרק ספר, דהיינו הגט, פורתה מבעלה, ואין דבר אחר
 17 פורתה:
 18 שנינו במשנה (לעיל ב.ב.), האשה נקנית וכו' בכסף:
 19 הגמרא מבררת מה המקור שאשה נקנית בכסף. שואלת הגמרא:
 20 מנין לן - מנין לנו שאשה נקנית לבעלה בכסף. ותו - ועוד שואלת
 21 הגמרא, לגבי הא דתנן (כתובות מו.) שהאב זכאי בבתו כשהיא
 22 קטנה וכשהיא נערה בקדושיה, בכסף - שכסף הקידושין הוא שלו,
 23 ובשטר - שהוא מקבל את שטר הקידושין, וכן תימא - שזכותו
 24 למסור את בתו בעל כרחו להתקדש בביאה, מנין דמיקניא בכסף
 25 וכסף דאבוביה הוא - מנין לנו שהיא נקנית בכסף, כאמור במשנתנו,
 26 ומנין לנו שכסף הקידושין של האב הוא, כאמור במשנה שם.
 27 משיבה הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, קידושי כסף נלמדים ממה
 28 דאמר קרא לגבי אמה העבריה שאביה מכרה והגיעו ימי נערותה
 29 (שמות כא יא) 'ויצאה חנם אין כסף, ודורשים מהמילים 'אין כסף'
 30 שהן מיותרות, שהרי כבר כתוב 'חנם', שאין כסף לאדון זה,
 31 כשהאמה יוצאת ממנו בהגיעה לגיל נערות, אכל יש כסף לאדון
 32 אחר כשהבת יוצאת ממנו, ומאן ניהו - ומיהו אותו אדון, האב,
 33 שכשהיא מתקדשת הוא מקבל כסף.
 34 שואלת הגמרא: ואימא לדידה - שמה נאמר שהנערה מקבלת את
 35 הכסף ולא אביה, שהרי לגבי אמה העבריה לא נאמר 'אין לו כסף'
 36 אלא רק 'אין כסף', ואפשר לדייק שאין כסף ביציאה זו של האמה,
 37 אבל יש כסף ביציאה אחרת של הבת מרשות האב, והיא עצמה
 38 מקבלת את הכסף. משיבה הגמרא: הכי השתא - וכי אפשר לומר
 39 כך, הלא אביה מקבל את קדושיה, דבתיב לגבי מוציא שם רע,
 40 שהאב אומר (דברים כב טז) 'את בתי נתתי לאיש תהו, ואיהי שקלה
 41 בכסף' - וכי היא תיקח את כסף הקידושין השייכים לאב. שאם כן
 42 קשה מה הרווח שלו בכך שהתורה זכתה אותו לקבל את קידושי
 43 בתו.
 44 שואלת הגמרא: ואימא הני מילי - שמה נאמר שהאב מקבל את
 45 קידושי בתו וכסף הקידושין שלו רק בקמנה, דלית לה יד - דעת
 46 לקבל קידושין בעצמה, אכל נערה דאית [שיש] לה יד - דעת לקבל
 47 קידושין בעצמה, שהרי היא גדולה, תקדיש איהי נפשה ותשקול
 48 בכסף - תקבל בעצמה את קידושיה ותיקח את הכסף לעצמה.
 49 משיבה הגמרא: אמר קרא לגבי הפרת נדרים (במדבר ל יז) 'אלה
 50 החקים אשר צוה ה' וגו' בין אב לבתו בנעריה בית אביה, ודורשים

אגרות קודש

[י"א אדר, תשכ"ב]

במענה למכתבו מכ"ז טבת - שנתקבל באיחור זמן רב -

בעת רצון יזכירוהו על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"מ, מתאים

לתוכן כתבו.

המשך בעמוד קפט

62 לקבל תמורת זה את מעשי ידיה שהם שכיחים, אבל כסף קידושין,

63 דמקלמא קאתי לה – שלא היתה דעתו שתמורתו הוא יזון אותה,

64 אימא דיהה הוו – הייתי אומר שהם שלה. ולפיכך צריכא – הוצרכו

65 שני פסוקים ללמד את שני הדינים:

66 הגמרא מבארת את הברייתא לגבי יציאת אמה עבריה. גופא,

67 ויציאה חנם (שמות כא יא) אלו ימי בגרות, שאמה עבריה יוצאת

68 מאדונה כשמיגיעה לבגרות, אין כסף אלו ימי נערות שאף בהם

69 היא יוצאת מהאדון. מקשה הגמרא: מדוע הוצרך הפסוק ללמד גם

70 יציאה בערות וגם יציאה בגרות, מותרת הגמרא: אמר רבא, כהן –

71 ולא צריך לכתוב בגרות. מותרת הגמרא: אמר רבא, כהן –

72 הלימוד של בגרות, ולמד על זה – על הלימוד השני שהוא מדבר

73 על נערות, שהרי אין בפסוק משמעות לנערות או לבגרות, ואילו

74 היה לימוד אחד היינו מעמידים אותו בבגרות המאוחרת, וכשיש

75 לימוד נוסף אנו לומדים גם נערות. מדי דתה אתישב ושיכיר – וכמו

76 שמצינו לגבי עבדים עבריים, שאף שהם עבדי כהן אינם אוכלים

77 תרומה, כיון שגופם אינו של האדון, דתניא, על הפסוק (ויקרא כב

78 ז) 'תושב כהן ושיכיר לא יאכל קדש', 'תושב' זה עבד עברי הקניי

79 קנין עולם על ידי שרצע ועובד עד היוכל, 'שיכיר' זה עבד עברי

80 הקניי קנין שנים ויוצא כשעברו שש שנים מהמכירה, ושניהם אינם

81 אוכלים תרומה. ושואלת הברייתא, יאמר שתושב אינו אוכל

82 תרומה, ולא יאמר ששיכיר אינו אוכל תרומה, ואני אומר מעצמי

83 ששיכיר אינו אוכל, שהרי אם קניו קנין עולם אינו אוכל, אף שעובד

84 עד היוכל, קניו קנין שנים לא כל שכן שאינו אוכל תרומה. ומשיבה

85 הברייתא, שאילו היה כן, שהיה כתוב רק פסוק אחד, הייתי אומר

86 שתושב זה קניו קנין שנים, אבל קניו קנין עולם אוכל תרומה, ופא

87 'שיכיר' ולימד על 'תושב' שהכוונה לעבד נרצע המיושב אצל האדון

88 זמן רב, שאף על פי שהוא קניו קנין עולם, אינו אוכל תרומה.

89 הגמרא מקשה על רבה שדימה יציאות אמה עבריה לתושב

90 ושכיר: אמר ליה אביי, מי דמי אמה עבריה לתושב ושכיר, התם –

91 עבד עברי היוצא בשש ועבד נרצע תרי גופי ניהו – שני אנשים

92 הם, ויתכן שלאדון אחד יש את שניהם. ואין להקשות שהתורה

93 תכתוב רק עבד נרצע ונלמד בקל וחומר שגם עבד היוצא בשש

94 אינו אוכל, דכי נמי כתב דתניא – כיון שאפילו אם היה כתוב

95 במפורש 'תושב נרצע' לא יאכל תרומה, והדר כתב אידך – ואחר כך

96 היתה התורה כותבת עבד היוצא בשש, לא היה קשה שזה מיותר,

97 משום שהיה שכייר מילתא דאתיא – שעבד היוצא בשש נלמד בקל

98 וחומר, ומילתא דאתיא – ודבר הנלמד בקל וחומר, מרש וכתב לה

99 קרא במפורש. אלא הקא באמה עבריה, נערה ובוגרת חד גופא היא

100 – גוף אחד הוא, וכי נפקא לה – וכאשר היא יוצאת בנערות, בגרות

101 מאי פניא נביה – איך תהיה אצלו בבגרותה, ואין מציאות של

102 יציאה בבגרות. וזו היתה כוונת הגמרא בקושייתה.

103 אביי מבאר טעם אחר מדוע כתוב בתורה יציאת אמה עבריה

104 בבגרות: אלא אמר אביי, לא נצרכה הדרשה על יציאה בימי בגרות,

105 אלא לצורך דאילוניות שאינה יכולה ללדת ואין לה סימני נערות

106 כלל, וכשנחייית בת עשרים שנה, היא בוגרת. סלקא דעתך אמניא

107 שפניעות תיפוק – תצא אמה מאדונה, אבל בפניעות לא תיפוק –

108 לא תצא, ואיילוניות שאין לה נערות לא תצא אף בבגרות, קא

109 משמע לן שגם בגרות מוציאה באיילוניות.

110 הגמרא מקשה על אביי: מתקנה לה מר בר רב אשי, ולא קל וחומר

111 הוא, ומה סימני של נערות שאין מוציאת מן האם, ומוציאת

112 מן האם אדון, בגרות שמוציאה מן האם, שהרי בפסוק (דברים כב

113 יט) נאמר ונתנו לאבי הנערה, וכשהיא בוגרת אין לאביה רשות

114 בה, אינו דין שמוציאה מן האם אדון, ולא צריך ללמוד מפסוק

115 שאיילוניות יוצאת בבגרות.

116 מר בר רב אשי מבאר דין אחר הנלמד מהפסוק ויציאה חנם אין

117 כסף: אלא אמר מר בר רב אשי, לא נצרכה אלא לעינן זבניא –

118 המכירה דאילוניות, שהאב יכול למכור את בתו האיילונית לאמה.

119 וסלקא דעתך אמניא שרק בת דאתיא – שסופה להביא סימני נערות,

120 הוי זבניא – מכירתה חלה, אבל בת דלא אתיא – שהיא סופה להביא

121 סימני נערות, לא הוי זבניא זבניא – לא תהיה מכירתה מכירה כלל,

122 כיון שאינה ראויה לצאת בנערות,

1 ויציאה דכוותה קא ממעט – כוונתה למעט את יציאת הבת בדומה

2 ליציאת האמה, שביציאת אמה בנערות, מי שהיא יוצאת ממנו

3 והאדון אינו מקבל כסף, אבל ביציאת הבת בקידושין, מי שהיא

4 יוצאת ממנו והאב מקבל כסף.

5 שואלת הגמרא: והא לא דמיא – אינה דומה האי יציאה מהאב להאי

6 יציאה מהאדון, כיון שהתם נפקא לה – ביציאה מהאדון, האמה

7 יוצאת מן האדון לגמרי, והיא אפתי מיתסרא – וביציאה

8 מהאב, עדיין הבת סרה מסייה להופה כדי שתצא מרשותו, שהרי

9 בקידושין בלבה אינה יוצאת מרשות אביה כלל, ועדיין הוא זוכה

10 במעשה ידיה וירש אותה. משיבה הגמרא: פהפרת נדרים מיהא –

11 מכל מקום לגבי הפרת נדרים נפקא לה מן השויתיה – היא יוצאת

12 בקידושין מרשות האב, וכדתנין (נדרים סו), נערה המאורסה אביה

13 ובעלה מפרין נדריה, והאב אינו יכול להפר את נדריה בלי הבעל.

14 וכיון שלגבי נדרים היא יוצאת מרשות האב, דומה יציאת זו

15 ליציאת אמה מהאדון.

16 שואלת הגמרא: והאי – וכי הפסוק ויציאה חנם' להכי הוא דאתא –

17 בא ללמד שהאב מקבל את כסף קידושיה של בתו הנערה, הא

18 מבעי ליה – הלא הוא נוצר לבד תניא, דתניא על הפסוק (שמות כא

19 יא) ויציאה חנם' אלו ימי בגרות, שאמה עבריה יוצאת כשהיא בת

20 שנים עשרה שנה ושישה חודשים מרשות אדונה, אין כסף אלו ימי

21 נערות, כשהיא בת שנים עשרה שנה ויום אחד, ויש לה שתי

22 שערות, שאף אז אמה עבריה יוצאת מרשות האדון. ואיך אפשר

23 ללמוד מפסוק זה שיש כסף לאדון אחר. משיבה הגמרא: אמר

24 רבינא, אם כן, לימא קרא – יאמר הפסוק 'אין כסף' בלי האות יו"ד,

25 מאי אין כסף' עם יו"ד, אלא ללמד שאין כסף לאדון זה, אבל יש כסף

26 לאדון אחר, ומאן ניהו – ומיהו האדון שיש לו כסף. האב. הגמרא

27 מבארת את המקור לצורת דרשה זו: ומפאי דדרשינן הכי – ומנין

28 שאנו דורשים את האות יו"ד בנפרד. דתניא לגבי בת כהן שנשאת

29 לישראל, שאם נתאלמנה או נתגרשה חזרת לבית אביה ומותרת

30 שוב באבילת תרומה. שנאמר (ויקרא כב יג) וזבת כהן פי תהיה

31 אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבא אל בית אביה כנעוריה מלהם

32 אביה תאכל, ואילו היה לה זרע מדישראל היתה אסורה לעולם

33 בתרומה. אין לי אלא כשרועה קיים, אולם אם אין לה זרע, כגון

34 שמתו ילדיה, ונותר רק זרע וזרעה – נכד, מנין שאף הוא מעכבה

35 מתרומה. תלמוד לומר 'זרע אין לה', ודורשים את המילים 'אין לה'

36 עיין לה – שצריך לעיין אם אין לה שום זרע מדישראל. ואין לי אלא

37 אם יש לה זרע כשר מדישראל, אולם אם יש לה ממנו רק זרע פסול,

38 כגון נכד ממזר, מנין שאף הוא מעכבה מתרומה, תלמוד לומר 'זרע

39 אין לה', ודורשים עיין לה – שצריך לעיין אם לא נותר לה שום זרע

40 מדישראל, ואם נותר זרע, אפילו פסול, הוא מעכבה מתרומה.

41 מקשה הגמרא: כיצד הברייתא לומדת מפסוק זה זרע פסול, והא

42 אפייתיה – הלא כבר למדה משם לזרע וזרעה. מתרצת הגמרא: דין

43 זה שזרע וזרעה מעכבה מתרומה לא איצטריך קרא – לא צריך פסוק,

44 כיון דכני גנים תרי הן כגנים, אלא פי איצטריך קרא רק לזרע פסול.

45 ומברייתא זו מוכח שדורשים האות יו"ד במילה 'אין'.

46 שואלת הגמרא: והתנא של הברייתא גופיה, מנליה דדריש הכי –

47 מנין לו לדרוש כך. משיבה הגמרא: אמרי, התנא למד זאת ממה

48 דתני ששרי מואב אמרו לבלק אחרי שחזרו מבלעם (במדבר כב

49 יד) 'מאן בלעם הלה עמנו? וממה שהיבמה אומרת כשהיא חולצת

50 לביב (דברים כה ז) 'מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל, ולא

51 כתוב בהו האות יו"ד במילה מאן', והקא כתיב ביה 'אין' עם יו"ד,

52 ושמע מינה דלרשא הוא דאתא – שהייתור בא לדרשה. הגמרא דנה

53 מדוע צריך שני פסוקים ללמד שכסף הקידושין ומעשי ידיה של

54 הבת שייכים לאביה: ואיצטריך למכתב הפסוק 'אין כסף' ללמד

55 שכסף קידושיה לאביה, ואיצטריך למכתב הפסוק 'לאמה' ללמד

56 שמעשה ידיה לאביה, ואין ללמודם זה מזה. דאי כתב דתניא רק

57 שכסף קידושיה לאביה, הוה אמניא שרק הם לאביה, משום דלא

58 מרחא בהו – משום שהבת לא טרחה בהשתתם, אבל מעשה ידיה

59 דקא מרחא בהו – שטרחה בהשתתם, אימא דיהה הוה – הייתי אומר

60 שהם שלה. ואי אשמעינן רק שמעשה ידיה לאביה, הייתי אומר שרק

61 הם לאביה, משום דקא מתנא מיניה – שהיא ניוזנת ממנו ודעתו

קצה קידושין. האשה נקנית - פרק ראשון דף ד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) תוספות

1 **יציאה דכותה קא ממעט** - יציאת אירוסין דומיא דיציאת אמה קא ממעט מדין אמה, ולמזמי דיש כסף בה. ומה יציאת אמה העברה אין כסף לארון דנפקא מרשותיה קאמר קרא - אף מיעוט דיש כסף, דקא דייק ליציאת אירוסין - יש כסף למי שיצאה הימנו קאמר, והיינו אב. והא לא דמיא - יציאת אירוסין ליציאת אמה, והייזי קאמרת דייציאת אירוסין אתי למעוטי? הא לאו דכותה היא, דאבתי לא נפקא מרשותיה דאב למעשה ידיה ולירושתה, עד שתכנס לחופה בהפרת נדרים מיהא נפקא ליה מרשותיה - שאינו יכול להפר לבדו. ויצאה חנם - ולא פירש מתי תנא. אלו ימי בגרות - שהיא משתנה מנערות להיות בוגרת. אין כסף - אלא דבר אחר מוציאה - אלו ימי נערות. ולקמיה פריך. מכי נפקא לה בנערות, בגרות מאי עבידתיה? אן כסף - בלא יו"ד, כדכתיב "מאן יבמי". מנלן דרשינן - יו"ד ד"אין" כי האי גונא, באנפי נפשיה. ורע אין לה אין לי - שיעבב על בת כחן מלאכול בתרומה אלא זרעה מישראל. ורע זרעה מנלן תלמוד לו"ט אין לה עין עליה - שאם מת בנה ויש לו בן - אף הוא מעבכה. ורע פסול - כגון ממזר. בני נשים הרי הם כבנים - נפקא לן ממשכבת בימות בפרק "הבא על יבמתו" (סבב). ותנא גופיה מנא ליה - דמשמע ליה אן בלא יו"ד. מאן בלעם - אין ברעוה לילך עמו. ואיצטרף למכתב מעשה ידיה לאביה - כדילף לעיל מ"את בתו לאמה". דקא מתנא מיניה - ודעתיה על מעשה ידיה דשכיחא. דמעלמא קא אתי לה - ולא היתה דעתו עליהם לזונה בשבילם. סא זה ולימד על זה - מתוך שלא פירש נערות במקרא. אלא מאיליה הוא למד, שאן לנו דבר אחר לתלות יציאתו בו - הוצרך לכתוב שניהם. דאי כתב חד, הוה אמנא: בגרות הוא דאשמועינן קרא, אבל נערות - לא מפיך לה, בא חבירו ולמד עליו. על כרחך חד מינייהו לנערות אתא. פיזי הדוח אתושב ושכיר - דכתיב גבי תרומה, למידרש הכי. "תושב" - האמור אצל תרומה "תושב כחן ושכיר לא יאכל קדש". זה קנין קנין עולם - עבד עביר הנרצע ביד כחן, ואף על פי כן אין גופו קניי לו כשאר עבדים כנענים, לאכול בתרומה. קנין שנים - שלא הגיע לו עדיין שש שנים. בא שכיר ולימד על תושב - דעל כרחך חד מינייהו לנרצע הוא דאתא. ומאחר שנכתבו שניהם - ממשעתא דנרצע מ"תושב" אתיא, שהוא מירשב אצלו יותר מן הקניי לשש שנים. ההם תרי גופי נתינו - נרצע ושאינו נרצע שני גופים הם, ואפשר להיות שניהם בביתו של כהן. דכי נמי כתב רחמנא כו' - כלומר, ואפילו פירש הכתוב: נרצע לא יאכל, וחזר ופירש על שאינו נרצע, ואף על פי שלא הוצרך לכתוב - הייתי יכול לתרץ ולומר: אף על גב דהוי שכיר מילתא דאתיא בקל וחומר - טרח וכתב לה קרא. לפיכך כשכתבו הדוח וש' לומר: בא זה ולימד על זה, ואין לנו להקשות: יכתוב נרצע בפירוש, ולא יכתוב שכיר. אבל תנא - דאפקה קרא מרשותיה בנערותה, לא משכחת לה אמה יוצאה בגרות, והייזי כתב לן קרא מידי דלא הוי? לכתוב נערות בהדיא, ותו לא! אילוני - אין לה סימני נערות. ואשמועינן קרא שיוציאה ימי בגרותה שהיהו לה עשרים שנה. שאן מוציאין מרשות אב - כדאמרינן לעיל, שמעשה ידיה לאביה. בגרות שמוציאה מרשות אב - דלא אשכחנא דוכי ליה קרא אלא נערות, דכתיב (דברים כב) "לאבי הנערה". אינו דין כו' - ולקמן פריך. הא אמר: מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא לא נצריה - קרא דבגרות אלא ללמדנו שהאילונית נמכרת בקטנותה כשאר בגות.

1 מעיקרא דינא פירכא שכן יוצאת בכסף — הוא הדין דמצי למינקט: שכן יוצאת בשש
2 ויובל וסומנן. אלא נחא ליה למפרך פירכא דשיכא אף בשפחה כנענית.
3 דהוה מצי למעבד קל וחומר משפחה כנענית, דלא שייכי פירכא דסימנים ושם ויובל. הקשה
4 הרב רבי יעקב מאורלייני: אבתי למה לי "כי יקח" נהי דלא מצי יליף מקל וחומר, מכל

5 מקום גילף מודקשא. שהקשה לאמה העבריה
6 מ'זאם אחרת יקח ל' — הקשה הכתוב לאוחרת,
7 כדאייתא לקמן (ט.א). ואמה העבריה נפקא לן
8 (יד.ב) שנקנית בכסף מ'זהפדה', ומה אמה
9 נקנית בכסף — אף אשה נקנית בכסף. דאין
10 משיבין על ההיקש! ויש לומר: דאי מודקש לחוד
11 הוה אמנא דלא טגי בפרוטה עד שיהא שתי
12 פרוטות, כדבעינן באמה העבריה, כדמוכח לקמן.
13 ורבינו נתנאל תירץ: כיון דלא ידענו דאמה
14 העבריה נקנית בכסף אלא מ'זהפדה', והואיל
15 ויוצאה בכסף נקנית בכסף, לא ילפינן מיניה קנין
16 של אשה, לפי שביציאתה אינה יוצאה בכסף כמו
17 אמה העבריה.

18 מה לאמה העבריה שכן יוצאה בכסף — ואם
19 תאמר: גילף כסף מביאה, ומה ביאה שאין
20 קונה באמה העבריה — קונה באשה, כסף שקונה
21 באמה העבריה — אינו דין שקנה באשה? ויש
22 לומר: כל שכן דאיכא למיפרך: יבמה הויכא
23 שנקנית בכסף ואינה נקנית בכסף. הויכא
24 דיהבה לדידיה וקדשתו — פירש בקונטרס:
25 שאומרת "הרי אתה מקודש ל". וקשה: שהרי
26 איש אינו נופל לשון קידושין, שאין נאסר בכך
27 לשאר נשים! ויש לפרש: שאומרת "הרי אני
28 מקודשת לך". וצריך לומר דיהבה לדידיה — לאו
29 דוקא, שהרי אביה מקבל הקדושין, אלא רוצה
30 לומר: ואמר. **בתב רחמנא** כי יקח ולא כי תקח
31 אשה לאיש — תימא: כיון דעיקר קרא ד"כי יקח"
32 אתא למימר שהיא לא תקדשנו, מה צריך למילף
33 קידה קידה משהו עפרון! בלאו הכי שמעינן ליה,
34 מדכתוב "כי יקח" ולא "כי תקח אשה את איש!"
35 ויש לומר: דאי לאו גזירה שוה הוה מוקמינן קרא
36 ד"כי יקח איש" — אקדושין של ביאה, אבל
37 בקדושי כסף — לא בעינן נתן הוא ואמר הוא.
38 להכי איצטריך גזירה שוה: לאורוי ד"כי יקח" —
39 מיירי בכסף, ואפילו הכי בעינן נתן הוא ואמר הוא.
40 **ובעלה** — מלמד שנקנית בביאה — ואם תאמר:
41 תיפוק ליה מדכתוב "כי יקח" דמשמע נמי לשון
42 ביאה, כמו כולוה קידה דעריות: "איש אשר יקח
43 את אחותו" "ואשה אל אחותה לא תקח" "איש
44 אשר יקח את אשת אחיו" ויש לומר: דשאני היכא
45 דאי אפשר לפרש בענין אחר, כדאמרינן בפרק

1 **הא אמרת** כו' — ומאי תקשה ליה אי אשמועינן קרא בגר דאילונית תיפוק ביה? ותנא
2 מייתי ליה מהכא — קידושי כסף, דיליף להו רב יהודה דלעיל מ'מאן כסף' נפקי ליה לתנא
3 מקדחה דשרה עפרון. כי יקח איש אשה ובעלה — והצריכה הכתוב גט לפוטרה מקדחה
4 זו, כדכתב סיפא דקרא "והיה אם לא תמצא" וגו'. והלא דין הוא — שתהא נקנית בכסף

5 מקל וחומר, ולמה לי קרא? שאינה נקנית בביאה
6 — אם מטרה ליה לביאה לשם שפחה — אינה
7 שפחתו בכך. נקנית בכסף — כדכתוב "מכסף
8 מקנתו" (ויקרא כה). זו שנקנית בביאה — כדיליף
9 לקמן מ'ובעלה'. יבמה אינה נקנית בכסף —
10 ליבם להיות כאשתו, להוציאה בגט בלא
11 חליצה. כדיליף לקמן (יד.א): "יבמה יבא עליה
12 ויבמה" — ביאה גומרת בה, ואין כסף גומר בה.
13 מעיקרא דינא — ממוקם שאתה בא ללמוד,
14 דהיינו אמה העבריה, יש להשיב. והלכי קאמר:
15 מעיקרא דינא פירכא, שהתשובה שהשיב
16 בתחילה "יבמה תוכיח" — לאו מעיקרא דינא
17 אתיא, אלא ממוקם אחר. שכן יוצאה בכסף —
18 שפודה את עצמה בתוך שש שנים אם תרצה,
19 כדכתוב (שמות כא) "זהפדה". והואיל וכסף
20 חשוב בה לפירוטה — חשוב נמי לקנותה. שאינה
21 יוצאה בכסף — כדנפקא לן מ'ספר בורתה, ואין
22 דבר אחר בורתה. ואיצטריך למיכתב יוצאה
23 חנם — למילף מיניה כדיליף לעיל: יבם כסף
24 לאודן אחר. הויכא דיהבה איחי לדידיה — כסף,
25 וקדשתו. דאמרה ליה: התקדש לי. ליהו קידושין
26 — דכיון דאשמועינן דכסף עביד אישות — מה
27 לי כסף דידיה, מה לי כסף דידיה להכי הדר
28 תנא קרא וימנא אחריתי בהדיא: "כי יקח איש"
29 ולא "כי תקח אשה לאיש". שכן אין קנינה לשום
30 אישות — הלכך לא שייכא בה ביאה. שכן
31 זוקקה ועומדת — לזה, מחמת קידושי המת, ואין
32 ביאה באה אלא לגמור. אבל קנין דמעיקרא —
33 לא.

שטר

1 **ובעלה** — מלמד שנקנית בביאה. והלא דין הוא: ומה יבמה שאין נקנית בכסף — נקנית
2 בביאה, זו שנקנית בכסף — אינו דין שנקנית בביאה? — אמה העבריה תוכיח, שנקנית
3 בכסף ואין נקנית בביאה. — מה לאמה העבריה — שאין קנינה לשום אישות, תאמר בזו —
4 שנקנינה לשום אישות! תלמוד לומר "ובעלה", — ולמה לי קרא? הא אתיא לה! — אמר רב
5 אשי: משום דאיכא למימר: מעיקרא דדינא פירכא; מהיכא קא מיייתית לה — מ'במה. מה
6 ל'במה — שכן זקוקה ועומדת, תאמר בזו — שאין זקוקה ועומדת, תלמוד לומר "ובעלה".
7 ומנין

8 "ושושן על האנוסה" (יבמות צ.א). ליקוחין כתובין בתורה סתם, הראויה לשכיבה — שכיבה, הראויה לקידה — קידה. ואם תאמר: ונילף מגזירה שוה דנקנית בביאה, כדאמרינן בריש "הבא
9 על יבמתו" (שם נה.ב). אשה לבעלה מנין שנקנה בהעראה — אתיא "קידה" "קידה" ויש לומר: דאי לאו כתב "ובעלה" — עיקר ביאה לא הוה גמרינן מקדחה דעריות, דכיון דקידה דהתם לא
10 מישתתף בקנין כלל. אבל לחשב העראה כגמר ביאה — גמרינן שפיר. **אמה** העבריה תוכיח שנקנית בכסף ואינה נקנית בביאה — תימא: אי הוה שתיק מ'ובעלה", הוה אמנא אמה העבריה
11 נמי נקנית בביאה מקל וחומר, דהא לקמן (ט.ב) ממעטינן מ'ובעלה" אמה העבריה. והכא — אילו לא כתב "ובעלה" קאמר! ויש לומר, דהכי פריך: והלא דין הוא, דמשום אשה לא איצטריך
12 "ובעלה", דאתיא בקל וחומר. ואי למעוטי אמה העבריה — לכתוב קרא ובעל, והוי מוקי למעוטי אמה, דמשום היא גופה לא צריך. והאי תיריה למה לי? ומשני: אי לא כתב אלא ובעל —
13 היא גופה לא הוה אתיא בקל וחומר, דהוה אמנא: אמה העבריה תוכיח. **מה** ליבמה שכן זקוקה ועומדת — ואם תאמר: הלא אין מועיל לה זקוקה לענין כסף, ואם כן כל זה אבניו בקל
14 וחומר, וימנא הכי: ומה יבמה, שאף על פי שהיא זקוקה ועומדת — אין נקנית בכסף ונקנית בביאה, אשה שאינה זקוקה, ונקנית בכסף — אינו דין שנקנית בביאה? ולא זיק לה מה שאינה
15 זקוקה. דכי האי גוונא צריך לומר פרק "ביצד הרגל" (בבא קמא כה.א) דבעי לאוכוחי התם דקין משלם בחצר הניזק נוק שלם מקל וחומר, דשן ורגל שפטרין ברשות הרבים — חייבין ברשות
16 הניזק נוק שלם, קרן שחייב ברשות הרבים חצי נוק — אינו דין שחייב ברשות הרבים נוק שלם. והקשה רבינו יצחק התם, דאיכא למיפרך: מה לשן ורגל דחויקן מצוי, תאמר בקרן שאין חויקן
17 מצוי. ומפרש רבינו יצחק התם: דלענין חויב נוק שלם ברשות הרבים — לאו זומרא היא למיפרך מינה. שהרי אינה מועלת כלום בשן ורגל לחייב חצי נוק ברשות הרבים כקרן, וכל זה אשם
18 בקל וחומר, ומה שן ורגל, שאף על פי שהויקן מצוי, פטורין ברשות הרבים — חייבין ברשות הרבים נוק שלם, קרן שאף על פי שאין חויקן מצוי, חייב ברשות הרבים חצי נוק — אינו דין שחייב
19 בחצר הניזק נוק שלם? ונראה לרבינו יצחק דהכי פריך: שכן זקוקה ועומדת בביאה, כלומר: שעיקר מצותה להקים לאחיו שם, הילכך נקל לה להקנות בביאה יותר מאשה. והרב רבי אלעזר
20 שלם: ונראה פירש: שכן זקוקה ועומדת — שביאה זו אינה ערשה אלא גומרת קדושי ראשון, ומשום דאשכחן ביאה גומרת — לא נאמר שתקנה תחלת קנין.

קידושין דף ד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קצז

47 **בְּכֶסֶף** אלא בגט, ואין ללמוד מאמה העבריה שאשה נקנית בכסף,
48 ולכן אמרה הברייתא תלמוד לומר 'כי יקח איש' ללמד שאשה
49 נקנית בכסף.
50 הגמרא מבארת מדוע צריך את שני הלימודים לקידושין כסף:
51 **וְאִיצְטְרִיף לְמִיכְתָּב וְיִצְאָה חֲנָם** אין כסף, ללמד שכסף הקידושין
52 של האב, **וְאִיצְטְרִיף לְמִיכְתָּב** גם 'כי יקח איש', ללמוד גזירה שיה
53 'קִיחָה קִיחָה' שאשה מתקדשת בכסף. כיון דאי כתב רחמנא רק 'כי
54 יקח', הוה אמנא קידושין דיהב לה בעל דיהב הוה – הייתי אומר
55 שכסף הקידושין שהנערה קיבלה הוא שלה, והפסוק בא ללמד רק
56 שאשה מתקדשת בכסף, ולכן כתב רחמנא גם 'יִצְאָה חֲנָם' אין כסף
57 ללמדנו שכסף הקידושין של האב. **וְאִי כְתִיב רַחֲמָנָא** רק 'יִצְאָה
58 חֲנָם', הוה אמנא היכא דיהב (ליה) איהי לדידיה וקידשתו הוה
59 קידושי – הייתי אומר שגם אם האשה נתנה לאיש כסף, ואמרה לו
60 'התקדש לי', חלים הקידושין, ולכן כתב רחמנא 'כי יקח' בלשון
61 זכר, ולא 'כי תקח אשה לאיש', ללמדנו שדווקא האיש לוקח את
62 האשה ולא האשה לוקחת את האיש:
63 הברייתא שהובאה לעיל מבארת את המקור לקדושי ביאה: נאמר
64 בתורה (דברים כד א) 'כי יקח איש אשה ובעלה', ודורשת
65 הברייתא, מלמד שאשה נקנית לבעלה בביאה. שואלת הברייתא,
66 מדוע צריך ללמוד קידושי ביאה מ'וּבְעֵלָה, וְהָלֵא דִין הוּא' – הלא
67 ניתן ללמוד זאת בקל וחומר, ומה יבמה שאין נקנית ליבם בכסף,
68 ואף על פי כן נקנית לו בביאה, זו – אשה שנקנית לבעלה בכסף,
69 כפי שלמדנו לעיל, וכי אינו דין שנקנית לו בביאה. פורכת הברייתא
70 את הקל וחומר, אמה העבריה תוכיה, שנקנית לאדונה בכסף ואין
71 נקנית לו בביאה, ואם כן גם באשה אפשר לומר שנקנית לבעלה
72 בכסף ולא בביאה. דוחה הברייתא את הפירכא, מה לאמה העבריה
73 שאין נקנית לאדונה לשום אישות אלא לשם שפחות, ולכן אינה
74 נקנית בביאה, תאמר זו – אשה הנקנית לבעלה, שנקנית לו הוא
75 לשום אישות, ולכן לומדים בקל וחומר מיבמה שנקנית בביאה.
76 תלמוד לומר 'וּבְעֵלָה', ללמדנו שנקנית בביאה.
77 הגמרא תמהה על דברי הברייתא: וְלָמָּה לִי קָרָא – מדוע סיימה
78 הברייתא שצריך ללמוד קידושי ביאה מפסוק, **הָא אֲתִיָּא לָהּ** – הלא
79 למסקנת הברייתא אין פירכא על הקל וחומר. משיבה הגמרא:
80 **אָמַר רַב אֲשֵׁי**, הטעם שהברייתא לא למדה קנין ביאה באשה בקל
81 וחומר מיבמה אינו משום שיש פירכא מאמה עבריה, אלא משום
82 **דְּאִיכָא לְמִימְרָא מְעִיקְרָא דְדִינָא פִּירְכָא** – משום שאפשר לפרוך את
83 הקל וחומר מיסודו, שהרי מהיכא קא מיתית לה – מהיכן למדת
84 קנין ביאה באשה, מיכמה, ויש לפרוך, מה ליכמה שפן היא כבר
85 וְקִיחָה וְעִוְמָדָת לִיבִים מחמת קידושי אחיו המת, ולכן מועילה בה
86 ביאה לגמור את הקידושין, תאמר זו – אשה הבאה להתקדש
87 לבעלה, שאין וְקִיחָה וְעִוְמָדָת לה, וצריכה להתחיל את הקנין
88 מתחילתו, ואפשר לומר שביאה לא עושה תחילת קנין, אלא רק
89 גומרת קנין שכבר הותחל. ולכן אמרה הברייתא תלמוד לומר
90 'וּבְעֵלָה', ללמד שאשה נקנית בביאה, וביאה עושה גם תחילת קנין;
91 הברייתא מבארת את המקור לקידושי שטר. שואלת הברייתא:

1 **קָא מְשַׁמְעֵ לֵן וְיִצְאָה חֲנָם** כו', ללמדנו שגם איילונית היוצאת
2 בבגרות בלבד יכולה להימכר לאמה.
3 מקשה הגמרא: וְלָמַר בַּר רַב אֲשֵׁי דְאָמַר לְעִיל וְלָאוּ קָל וְחוּמְרָא הוּא,
4 שיציאת אמה איילונית בבגרות נלמדת בקל וחומר מיציאת אמה
5 נבערות, ומחמת זה הקשה על אביי שלמד מהפסוק שאיילונית
6 יוצאת בבגרות, קשה, הָא אֲמִרְיָן מִילְתָּא דְאֲתִיָּא בְּקָל וְחוּמְרָא פִּירַח
7 וְכִתְבָּה לָהּ קָרָא – הלא אמרנו שדרך התורה לטרוח ולכתוב
8 במפורש גם דבר שאפשר ללמודו בקל וחומר. מתרצת הגמרא:
9 **הֲנִי מִלִּי הִיכָא דְלִיכָא לְשִׁנּוּי מְשִׁנּוּי** – כלל זה נאמר רק כשאין ישוב אחר,
10 **אָכֵל הִיכָא דְאִיכָא לְשִׁנּוּי מְשִׁנּוּי** – אבל כשיש ישוב אחר, מיישבים
11 באותו ישוב, ומר בר רב אשי היתה בידו דרך להסביר מדוע צריך
12 את הפסוק הקשה על אביי, וביאר שהפסוק נצרך לעיקר מכירתה
13 של איילונית לאמה:
14 הגמרא מביאה מקור אחר לקנין כסף באשה: וְתָנָא – התנא של
15 משנתנו מיתין לה מהכא – לומד קידושי כסף מפסוק אחר, **וְהִתְנַיָּא**
16 **עַל הַפְּסוּק (דברים כד א) 'כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וְבְעֵלָה, וְהָיָה אִם לֹא**
17 **תִּמְצָא חֵן וְעֵינָיו כִּי מְצָא בָהּ עֲרוּת דָּרָךְ וְכִתְבָּה לָהּ סֵפֶר פְּרִיטוֹת וְגו',**
18 **וְהַפְּסוּק מְדַבֵּר עַל אִשָּׁה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה, וְאוֹמֵר הַבְּרִייתָא שְׂאִין 'קִיחָה'**
19 **הַאֲמִירָה בַּפְּסוּק 'כִּי יִקַּח, אֲלֵא בְּכֶסֶף, וְכֵן הוּא אֲמַר בַּתּוֹרָה**
20 **שֶׁאֲבָרְהֶם אֲבִינוּ אֲמַר לְעַפְרוֹן הַחִיטִי בְּקִנְיַת מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה**
21 **(בראשית כג יג) 'תָּתִיתִי בְּכֶסֶף הַשְּׂדֵה קַח מִמֶּנִּי, וּמְבוֹאֵר שֶׁ'קִיחָה' הִיא**
22 **לְשׁוֹן קִנְיָן בַּכֶּסֶף, וְלוֹמְדִים מִכָּאן שֶׁאִשָּׁה נִקְנִית בַּכֶּסֶף, וְלִכֵּן נִקְטַ**
23 **הַתְּנָא בְּמִשְׁנֵה (לעיל ב.) לְשׁוֹן 'קִנְיָן'.**
24 הברייתא דנה האם צריך ללמוד קידושי כסף מפסוק. שואלת
25 הברייתא: מדוע צריך ללמוד קידושי כסף מיבי יקח, וְהָלֵא דִין –
26 קל וחומר הוא, ומה אמה העבריה שאינה נקנית לאדונה בביאה,
27 נקנית לו בכסף, זו – אשה שנקנית לבעלה בביאה, אינו דין שתקנה
28 לו בכסף. פורכת הברייתא את הקל וחומר: יבמה תוכיה, שנקנית
29 ליבם בביאה, ואינה נקנית לו בכסף, ואם כן אין ללמוד קנין כסף
30 בקל וחומר זה. דוחה הברייתא את הפירכא: מה ליכמה שפן אין
31 נקנית בשטר, ומה שאינה נקנית בכסף אינו מפני שקנין כסף חלש,
32 אלא מפני שהיא צריכה דווקא ביאה העושה נישואין, שהרי היא
33 כבר וְקִיחָה וְעִוְמָדָת ליבם מקידושי אחיו המת, ואינה צריכה קנין
34 חדש, תאמר זו – באשה, שצריכה קנין ולכן נקנית בשטר. תלמוד
35 לומר – ולכן הוצרך הפסוק 'כי יקח איש', ללמדנו שנקנית ב'קִיחָה'
36 שהיא קנין כסף.
37 הגמרא תמהה על דברי הברייתא: הָא לָמָּה לִי קָרָא – מדוע סיימה
38 הברייתא שצריך ללמוד קידושי כסף מפסוק, הָא אֲתִיָּא לָהּ – הלא
39 למסקנת הברייתא אין פירכא על הקל וחומר. משיבה הגמרא:
40 **אָמַר רַב אֲשֵׁי**, הטעם שהברייתא לא למדה קנין כסף באשה בקל
41 וחומר מאמה עבריה אינו משום שיש פירכא מיבמה, אלא משום
42 **דְּאִיכָא לְמִימְרָא מְעִיקְרָא דְדִינָא פִּירְכָא** – משום שאפשר לפרוך את
43 הקל וחומר מיסודו, שהרי מהיכא קא מיתית לה – מהיכן למדת
44 קידושי כסף, מאמה העבריה, ויש לפרוך, מה לאמה העבריה שפן
45 יִצְאָה – משתחררת בכסף, וכיון שכסף מועיל להוציאה מרשות
46 האדון הוא מועיל גם שנקנית בו, תאמר זו – באשה, שאינה יִצְאָה

אגרות קודש

ב"ה, ח' אדר, תשכ"א

ברוקלין.

הו"ח א"י נ"נ כו" מו"ה אפרים שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מג' אדר.

ת"ח על כתבו עכ"פ בקיצור אודות שבת דתורת החסידות במחנה הטי'. ורצוני לבטוח שהרושם טוב אודותו כותב יפעול פעולתו מתאים לרצון רבותינו נשיאינו שהתעודיות ומסיבות כגון זה, הנה

המשך בעמוד הבא

אינה מגורשת. פדתניא, האומר לאשה הרי זה ניפיק על מנת שלא
תשתי יין לעולם, או על מנת שלא תלכי לבית אביר לעולם, אין זה
כריתות בינו לבניה, כי כל מיה עליה לשמור את התנאי. ואם אמר
שעליה לעשות כן רק כל שלשים יום אחר הגירושין ותו לא, הרי
זה כריתות, ומגורשת מיד, כיון שאינה אגודה בו לעולם.
מבאר הגמרא: ורבי יוסי הגלילי, מפרת' / כריתות' קא נפקא ליה -
הוא לומד שהגט צריך להיות דבר הכותר בינו לבניה, שהיה די
לכתוב 'ספר כרת', ונאמר 'ספר כריתות' לדרוש שהגט צריך
לכרות ביניהן. ורפנן הלומדים מ'כריתות' רק שצריך שהגט יכרות
ביניהן, הדיק של 'כרת' / כריתות', לא משמע להו. הגמרא חוזרת
לעסוק בקניני קידושין, ודנה מדוע אין ללמוד קנין אחד מהקנינים
האחרים: תדא מהדא לא אתניא - קנין אחד מקנין אחר אי אפשר
ללמוד, וכמבואר לעיל, שאין לומר שאם כסף קונה גם שטר יקנה
וכדומה, אולם שואלת הגמרא: תיתי תדא מתרתי - נלמד קנין אחד
משני הקנינים האחרים, ונאמר שכמו שמצינו שקונים במקומות
אחרים וקונים כאן באשה, אף אני אביא את השלישי שקונה
במקומות אחרים וקונה כאן, ומדוע נצרכים שלושה לימודים
לשלושת הקנינים. משיבה הגמרא: הי תיתי - איזה קנין נלמד
משני קנינים אחרים, אם נאמר שלא לכתוב רחמנא בשטר, ותיתי
מהנה - ונלמד שטר מכסף ומביאה, יש לפרוך, מה להנה, כסף
וביאה, שכן הנאתו מרובה לאשה ויש סברא שאשה נקנית בהם,
אבל שטר אין לאשה שום הנאה ממנו. ואם נאמר שלא יכתוב
רחמנא בביתא, ותיתי מהנה - ונלמד ביאה מכסף ומשטר, יש
לפרוך, מה להנה, כסף ושטר, שכן קנין מרובה - שקונים בהם
דברים רבים, כגון קרקעות ועבדים, ויש סברא שאף אשה נקנית
בהם, אבל בביאה לא קונים שום דבר. ואם נאמר שלא יכתוב
רחמנא בכסף, ותיתי מהנה - ונלמד קידושי כסף משטר ומביאה, יש
לפרוך, מה להנה, שטר וביאה, שכן ישנו פעל פרהה של האשה,
שאפשר לגרשה בעל כרחא וכן ביאה קונה ביבמה בעל כרחא,
ויש סברא שאשה נקנית בהם, אבל כסף לא מצינו שקונים בו בעל
כרחא. וכי תימא - ואף אם תאמר שכסף נמי קונה בעל פרהה,
כאמה העברה שאביה מוכרה שלא מדעתה, מכל מקום פאישות
מהא לא אשכחן - באישות לא מצאנו קנין כסף בעל כורחו של
הנקנה, ורק באמה עברה: מה שאין כן שטר וביאה, שמועילים
בעל כרחא לגבי אישות:

חופה היא מעשה העושה את האשה לנשואה, לאחר שנתקדשה
באחד הקנינים שנמנו במשנה. והגמרא דנה האם חופה מועילה
גם אם לא נתקדשה קודם לכן: אמר רב הונא, חופה קונה באשה,
מקל וחומר, ומה קנין כסף שאינו מאכיל בתרומה - שאשה
שנתקדשה לכהן בכסף אינה אוכלת בתרומה עד שתיכנס לחופה,
וקונה בה לעשותה מקודשת, חופה שאכילת בתרומה, אינו דין
שיתקנה ותעשה אותה מקודשת. מקשה הגמרא: וכי מן התורה
כסף אינו מאכיל בתרומה, והאמר עולא, דבר תורה ארוסה בת
ישראל שנתקדשה לכהן, אוכלת בתרומה, שנאמר (ויקרא כב יא)
'וכהן כי יקנה נפש קנין כסף הוא יאכל בו ויליד ביתו הם יאכלו
בלחמו, והיא' - האשה שנתקדשה, קנין כסף של הבעל הוא, ומה
פעם אמרו חכמים שאינה אוכלת בתרומה, נזירה שפא כשהיא
עדיין בבית אביה, וימנו לה כוס של תרומה בבית אביה ותשקנו
לאחיה ולאחיותיה האסורים בתרומה. מתרצת הגמרא: אלא פריד
הכי - כך יש ללמוד חופה מכסף בל חזומה, ומה כסף שאינו נומר
בה לעשותה נשואה ולהציאה מרשות אביה למעשה ידיה
ולירושתה, וקונה בה לעשותה מקודשת,

ומנין שאשה נקנית לבעלה אף בשטר. משיבה הברייתא: ודין - קל
וחומר הוא, ומה כסף שאין מוציא את האשה מרשות בעלה, מכנים
אותה לרשותו, שטר שמוציא את האשה מבעלה, אינו דין שמוכנים
אותה אליו, והיינו שנתקדש לו בשטר. פורכת הברייתא: מה
לכסף שכן הודין בו הקדש ומעשר שני ולכן הוא מועיל בקידושין,
תאמר בשטר חוב שאין הודין בו הקדש ומעשר שני דכתבי ונתנו
הכסף וקם לוי, ואין ללמוד שטר מכסף. הברייתא מביאה מקור
אחר לקידושי שטר: אמר קרא (דברים כד ב) 'ויצאה מבייתו והלכה
והיתה לאיש אחר', מן הפסוק הנה - קידושין, שנאמר 'והיתה/
ליציאה - לגירושין, שנאמר 'ויצאה' / מה יציאה נעשית בשטר -
בגט, אף הנה נמי בשטר. שואלת הגמרא: אם כן, ואקיש נמי יציאה
להנה - נקיש גם גירושין לקידושין, מה הנה בכסף אף יציאה בכסף,
שכשם שאשה מתקדשת בכסף כך תתגרש בכסף שהבעל יתן לה
ויאמר 'תתגרשי בו'. משיבה הגמרא: אמר אפי, אם יחולו גם
גירושין בכסף יאמרו ויתמדה הבריות, וכי כסף מכנים וכסף מוציא,
וסניגור יעשה סניגור, כלומר שלא יתכן שאותו דבר המועיל
לקדש, יועיל גם לגרש.

מקשה הגמרא: אי הכי, לגבי שטר נמי יש לומר שלא יועיל
לקידושין ולגירושין, מפני שיאמרו וכי שטר מוציא שטר מכנים,
וסניגור יעשה סניגור. מתרצת הגמרא: מילי דהאי שטר לא חוד ומילי
דהאי שטר לא חוד - אין לדמות את השטרות, מפני שבשטר
קידושין כתוב לשון כניסה, ובגט כתוב לשון יציאה, ואינם דומים
כלל זה לזה. שואלת הגמרא: הכא נמי - גם לגבי קנין כסף האי
כסף לא חוד והאי כסף לא חוד - שבכסף קידושין הוא אומר לשון
כניסה, ובכסף גירושין הוא אומר לשון יציאה. משיבה הגמרא:
מיבעא מיהא חד הוא - במטבע עצמו לא ניכר האם הוא מוציא או
מכניס, ולכן אין להשתמש בו גם לקידושין וגם לגירושין.

הגמרא מביאה טעם נוסף מדוע אשה אינה מתגרשת בכסף: רבא
אמר, אמר קרא (דברים כד א) 'וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה
ושלחה מבייתו', וממעטים שרק כתיבה - בגט מתגרשת, ואינה
מתגרשת בכסף. שואלת הגמרא: ואימא - נדרוש שבכתיבה
מתגרשת ואינה מתקדשת בכתיבה - בשטר. משיבה הגמרא: הא
כתיב - כתוב בפסוק 'ויצאה והיתה', מן הנה הנה יציאה וכו',
ומכאן לומדים קידושי שטר.

לדברי רבא היקש היה ליציאה מרבה קידושי שטר, ויכתב לה'
ממעט גירושי כסף, ושואלת הגמרא: ומה ראיית לרבות מההיקש
קידושי שטר ולמעט מהפסוק גירושי כסף, הלא אפשר לרבות
מההיקש גירושי כסף ולמעט מהפסוק קידושי שטר. משיבה
הגמרא: מסתברא שבאשר הפסוק קאי - עוסק בגירושין הוא מועט
גירושין בכסף, וכי נאמר שהפסוק קאי - עוסק בגירושין וממעט
קידושי שטר. וממילא כיון שהפסוק העוסק בגירושין ממעט
גירושי כסף, היקש אל לרבות קידושי שטר.

הגמרא מביאה מיעוט נוסף לגירושי כסף. שואלת הגמרא: ולרבי
יוסי הגלילי דאפי' ליה להאי קרא לדרשא אחרת - שלומד מהפסוק
'וכתב לה' במסכת גיטין (כא): דרשה אחרת, דין זה שאינה
מתגרשת בכסף מנא ליה - מהדיכן הוא לומד אותו. משיבה הגמרא:
אמר קרא באותו פסוק 'ספר כריתות', ומשמע שרק ספר - גט כריתות
מבעלה, ואין דבר אחר כריתות, ולמעט גירושי כסף.

שואלת הגמרא: ורפנן הממעטים גירושי כסף מ'וכתב לה' / האי
'כריתות' מאי עבדי ליה - מה הם דורשים מ'ספר כריתות'. משיבה
הגמרא: פסוק זה מיבעי ליה - נצרך להם ללמד שהגט צריך להיות
דבר הכותר בינו לבניה, ואם היא נשאת אגודה וקשורה בבעל,

המשך מהעמוד הקודם

נוסף על גודל הענין מצד עצמו, צריכות להביא הוספה בעניני תורה ומצות, ומתאים לדבר משנה -
המעשה הוא העיקר.

ופשוט שאין כוונתי לדרשה בעלמא, כי אם שבתור תושב המקום יעשה התלוי בו בכיון האומר.

ובזה להשפיע על אחרים שגם הם ישתדלו להשפיע על אחרים, טופח על מנת להטפוח, והרי הובטחנו
הבא לטהר מסייעין אותו.

המשך בעמוד רא

1 ומניין שאף בשטר - ומקל וחומר דאמה העבריה שאין נקנית בביאה ונקנית בשטר ליכא
2 למימור; חדא - משום דאמה גופה מדאימיקט לאחירת נפקא לן לקמן (טז,א).
3 ואפילו לרב חסדא דליף לה מ"לא תנא כצאת העבדים" אבל נקנית היא בקנין העברים -
4 איכא למיפרך כדלעיל; שכן יוצאה בכסף. ועוד: דכיון דלרב חסדא אב כותבו - ליכא למילף
5 באשה שאינה נקנית בזה הענין, שהבעל כותבו.
6 **שכן** פודין בו הקדשות ומעשר - ואם תאמר:
7 כל זה אשים בקל וחומר: ומה כסף שאף
8 על פי שפודין בו הקדש ומעשר ואינו מוציא -
9 ואפילו בכסף, שטר שאף על פי שאין פודין
10 בו הקדש מוציא - אינו דין שכניסי; יש לומר:
11 דחומרא הכתובה בפסוק אין להכניס בקל וחומר.
12 דודאי חומרא של סברא ניתנה להשים בקל
13 וחומר, אבל הכתובה - יש לנו לומר שהיא
14 הגורמת מעלה, ואם תאמר: ונימא קל וחומר
15 מרקיעות שאינן מוציאות - אפילו הכי מבניסות.
16 פירוש: דאדם יכול לקדש אשה בקרקע, ואינה
17 מתגרשת בקרקע. והתם ליכא למיפרך שכן פודין
18 בו הקדש! ויש לומר, דאיכא למיפרך: מה לקרקע
19 - שכן קונין מטלטלין אגבן, תאמר בשטר. ואם
20 תאמר: מטלטלין יוכיחו, שאין קונין אגבן ואינן
21 מוציאות ומכניסות - אף אני אביא שטרו ויש
22 לומר: מה למטלטלין - שכן פודין בו הקדש.
23 **מה** הויה בכסף, שטר אף יציאתה בכסף - ולענין
24 ביאה ליכא למימר מה הויה בביאה אף
25 יציאתה בביאה - שלהתרחק ממנה הוא מגרשה.
26 ועוד: משום שמצא בה ערות דבר רגיל לגרשה,
27 ואז יש לו לפרוש.
28 **סניגור** יעשה קטיגור - ואם תאמר: אם כן
29 דיכי קאמר לעיל: מה לאמה העבריה
30 שכן יוצאה בכסף, דאין הוא שותף נקנית בכסף.
31 אדרבה, גריעותא - ודין הוא שותף נקנית סניגור!
32 ויש לומר: דבאמה העבריה ליכא למימר הכי, לפי
33 שמתחלה שאביה מוכרה לשפחות הוא מקבל
34 הכסף מן האדון, אם כן, כשהוא רוצה לפרותה -
35 דין הוא שיקבל האדון הכסף. אבל איש שמקדש
36 אשה - הכל בא על ידו, בין הקידושין בין
37 הגירושין, והתם שייך למיפרך: יאמרו כסף מכניס
38 וכו'.
39 **קאי** בגירושין ממעט גירושין - ואין סברא
40 לומר: קאי בכתיבה וממעט בכתיבה -
41 דפשטא דקרא משמע שבא לומר דוקא בכתיבה,
42 דקאמר "אם לא תמצא חן בעיניו וכתב לה",
43 משמע - דוקא בזה הענין.
44 **על** מנת שלא תלבי לבית אביך לעולם אין זה
45 גט - פירש בקונטרס: שכל ימיה נאגדת
46 לקיים תנאי זה מחמתו. ואם תאמר: אמאי לא
47 אמר דהוי גט, שהי אב מת אביה - יכולה היא
48 ליכנס לבית, ושבו אינה נאגדת בו. דלארז מיתת
49 אביה לא חשיב "בית אביה", כדאמרין בגדרים
50 (מו,א). קונם לביתך שאיני נכנס, מת או מברו -
51 מותרו ויש לומר: ד"בית אביה" קרוים כל יוצאי
52 חוצה
53 חיצוי של אביה אף על גב שמת, כדכתיב (בראשית לח) גבי תמר "שבי אלמנה בית אביך" אף על פי שמת אביה, כדמוכחי קראי. ורבי
54 "המגרש" (גיטין פג,ב). קאמר על רבנן דרבי אליעזר בן עזריה - "ברת" "כריתות" לא דרשי, ורבי יוסי הגלילי בכלל דרבנן, והכא אמר רבי יוסי הגלילי דרש "ברת" "כריתות"! ויש לומר: דלא
55 קאמר לא משמע להו, אלא דלא דרשי. פירוש, להחזיר דרשא דהתם, דמיבעי להו לדרשא דהכא. **עבן** ישנן בעל כרחו - פירש בקונטרס: ביאה ביבמה, שטר בגרושין, כסף באמה העבריה.
56 וקשה לרבינו תום: אם זה חשוב בעל כרחו מה שהאב מוכר את בתו בעל כרחו - אם כן מאי קאמר רב הונא לקמיה: כסף באישות מיהא לא אשכחן בעל כרחו. הלא האב מקדש בתו קטנה
57 בכסף בעל כרחו! ואומר רבינו תום: כיון דאב במקום בתו קאי - אין זה חשוב בעל כרחו, כיון שהוא מדעתו של אב. ואם תאמר: אם כן, היכי קאמר: כסף נמי איתא באמה העבריה בעל
58 כרחו? הרי אב מוכרה מדעתו! ויש לומר, דהכי פריך: כסף איתא באמה בעל כרחו, כיון שהאדון מייעד את העבריה בכסף מקנתה בעל כרחו של אב ובעל כרחו של בת. דהא דאמר לקמן
59 (טז,א) "אשר לא יעדה" - שצריך לעשות מרצונה, אלא שצריך להודיעה שלשם קידושין מייעדה, ואף על גב דאמר לקמן: באישות מיהא לא אשכחנא, ובכי האי
60 גונא שמייעד הוי אישות, מכל מקום, בתחילה לא בא הכסף בשביל אישות, ויש מיישרים פירוש הקונטרס: דודאי זה קרוי בעל כרחו - מכירה של אמה העבריה, שחוב הוא לה, ואם היתה
61 בת דעת - לא היתה מתרצית. אבל קידושין קטנה - לאו חוב הוא לה כמו מכירה, וסופה עומדת לינשא. אם היתה בת דעת - היתה מתרצית, ולא חשיב על כרחו.

1 שטר שאין פודין בו הקדשות - אם כתב לגובר שטר על מעות פודין הקדש - אין
2 הקדשו פדוי, דבעינן "ונתן הכסף וקם לו". האי שפרא לחוד והאי שפרא לחוד - בזה
3 כתוב לשון בניסה, וזה מפורש לשון יציאה. האי **כספא** לחוד - כשהוא נותנו מפרש על
4 מנת מה הוא נותנו. חד הוא - אינו נזכר בתוכו אם להוציא אם להכניס. קאי בגירושין
5 וממעט קידושין - בתמיה. ולרבי יוסי הגלילי
6 דמפיק ליה להאי וכתב לדרשא אחרינא -
7 בפרק שני דגיטין (כא,ב). לדבר הכורת - שיהא
8 הספר מבדיל, ולא שיהא בו תנאי האגודן. אין
9 זה כריתות - שכל ימיה היא נאגדת בו לקיים
10 תנאי זה מחמתו. הרי זה כריתות - אפילו מיד
11 - דהיא תקיים תנאו ותלך. שאפשר דברים
12 הללו לבא לידי הבדלה. מ"ברת" "כריתות" -
13 דהוה מצי למיכתב "ספר כרת", דמשמע ספר
14 כורתה. והך דרשא אחריני - מייחורא
15 דלישנא. חדא מחדא לא אתיא כו' - הכי קשיא
16 ליה: האי תנא דלעיל דפרק בבבלי "הלא דין
17 הוא", והדר - דלא אתו מדינא, ואצריכה קרא
18 - למה לי קרא בבבלי? נהי דחדא מחדא לא
19 אתיא, תיתי חדא מתרתי, כמה מציעו; בהעד
20 השוה שבהו, שקונין בעלמא וקונין כאן, אף אני
21 אביא את השלישי. שהרי כולם קונים במקום
22 אחר: כסף וישר - קונה באמה העבריה;
23 כדלקמן (נד,ב). ביאה - קונה ביבמה, כסף וביאה
24 תנאתן מרובה - אבל שטר אירוסין אין בו לה
25 שום הנאה, שהרי אין כתוב בו אלא "הרי את
26 מקודשת לי", קנינן מרובה - שקונין קרקעות
27 ועבדים. בעל כרחו - ביאה קונה ביבמה בעל
28 כרחו, דנפקא לין בבבמות (נד,א) מ"ויבמה". וכן
29 שטר מוציא את האשה בעל כרחו מבעלה.
30 **נאמה** העבדיה בעל כרחו - שאביה מוכרה
31 שלא מדעתה. כסף שאינו מאביל בתרומה -
32 אם נתאסרה לכהן, כדתנן בכתובות (גז,ב) אין
33 האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה.
34 שאינו גומר - להוציאה מרשות אביה למעשה
35 ידיה ולירושטה.
אף
36 **שליש** יום" - הרי זה כריתות - ורבי יוסי הגלילי: מ"ברת" "כריתות" קא נפקא ליה. -
37 **ורבנן**: "ברת" "כריתות" לא משמע להו. חדא מחדא לא אתיא, תיתי חדא מתרתי! - הו
38 תיתי? לא ליכתוב רחמנא בשטר ויתיה מהנד - מה להנד שפן הנאתן מרובה. לא נכתוב
39 רחמנא בביאה ויתיה מהנד - מה להנד שפן קנינן מרובה. לא נכתוב רחמנא בכסף ויתיה
40 מהנד - מה להנד שפן ישנן בעל כרחו, וכי תימא: כסף נמי בעל כרחו - באמה העבריה -
41 באישות מיהא לא אשכחן. אמר רב הונא: חופה קונה מקל וחומר: ומה כסף שאינו מאביל
42 בתרומה - קונה, חופה שפואכלת בתרומה - אינו דין שתקנה? - וכסף אינו מאביל? והאמר
43 עולא: דבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה, שנאמר "וכהן פי יקנה נפש קנין
44 כספו" - והאי קנין כספו הוא, ומה טעם אמרו אינה אוכלת - גזירה שפוא ימגו לה כוס
45 בבית אביה ותשקנו לאחיה ולאחותיה! - אלא פריך הכי: ומה כסף שאינו גומר - קונה,
46 חופה

קידושין האשה נקנית - פרק ראשון דף ה עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) רש"י תוספות

1 **חופה** שגומרת אינו דין שתקנה - ואם תאמר: נימא "דיו" אסוף דינא? דמחיקא
2 מייחית דחופה קונה, משום דגומרת - דיו לבא מן הדין להיות כגדון; מה
3 להלן אחר כסף - אף כאן לאחר כסף! ויש לומר: דאיתא כרבי טרפון, דאמר (בבא
4 קמא כהא): היכא דמפריך קל וחומר לא אמר "דיו". והכא אי אמר "דיו" - מפריך
5 קל וחומר, דלאחר כסף לא איצטרך. ואם תאמר:

6 לדידך, דאמר דחופה אינה קונה - נימא דכסף
7 גומר אחר כסף מקל וחומר דחופה: מה חופה
8 שאינה קונה - גומרת, כסף שקונה - אינו דין
9 שיגומר; ויש לומר: דלא מצי לאוכוחי שיגמור,
10 אלא אחר כסף בחופה, ומאי אולמיה האי כסף
11 מהאי כסף? **אף** אני אביא חופה שקונה בעלמא
12 וקונה כאן, מה להצד השווה שבדן שכן קונין
13 בעל כרחא - ואף על פי שמוסר בתו הקטנה
14 לחופה בעל כרחא, כיון דבמקום בתו קאי - לא
15 חשיב בעל כרחא, ואם תאמר: אכתי אשכחנא
16 חופה בעל כרחא, דיעוד מצי נישואין עשה,
17 ונמצא שאחר ייעוד כונסה האודן לחופה על כרחו
18 דאבו! ויש לומר: אף על פי שהייעוד יכול לעשות
19 בעל כרחו דאב - החופה צריך לעשות מדעת.
20 **ורב** הונא כסף באישות מיהא לא אשכחנא
21 בעל כרחא - אף על פי שהאב מקדש בתו קטנה
22 בעל כרחא, מכל מקום, כיון שהוא מדעת האב
23 - לא קרי בעל כרחא, כדפרשית: ועוד: בחופה
24 נמי אשכחנא כי האי גזנא (כתובות מו,א) שהאב
25 מוסר את בתו קטנה לחופה. **הא** נתן הוא
26 ואמרה היא כו' - מה שלא הוכיז כלל נתנה היא
27 ואמר הוא - משום דלא פסיקא ליה, דפעמים
28 מקודשת, באדם משום דלא לקמן (קדושין
29 א,ו).

30 **הא** לאו הכי לא אלמא קסבר ידים שאין
31 מוכיחות לא הויין ידים - ואם תאמר: אמאי לא
32 משני דלעולם הויין ידים, והתם דקאמר "אהא"
33 - אפילו ידים שאין מוכיחות לא הויין, דדילמא
34 "אהא תבענית" קאמר! ויש לומר: דטפי משמע
35 "אהא" לשון נזירות מלשון תענית, ד"אהא"
36 משמע מיד, ופעמים שאכל ולא מצי למימר "אהא
37 תבענית" עד למחר, אבל גבי נזירות - מיד
38 יכול להתחיל נזירותו אם ירצה. **הכא** במאי
39 עסקין דאמר לי - משמע דמסקי הכא לשמואל
40 דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים, ותימא:
41 דבריש מסכת נדרים (בא, א) אמר: האומר לחבירו
42 "מודרני ממך" "מודרשני ממך" "מרוחקני ממך"
43 "שאיני אוכל לך" "שאיני טועם לך" - אסור.
44 וקאמרין עלה בגמרא (שם ד,ב) אמר שמואל:
45 בכלל עד שיאמר "שאיני אוכל לך" "שאיני
46 טועם לך". ומסקי: מאי טעמא - דילמא "מודרני
47 ממך" - דלא משתעינא בהך משמע, "מודרשני
48 ממך" - דלא עבידינא משא ומתן בהך משמע,
49 "מרוחקני" - דלא קאימנא בארבע אמות דילך
50 משמע, ופרקי (שם ה,ב): לימא דסבר שמואל ידים
51 שאין מוכיחות לא הויין ידים? ומשני: שמואל
52 מוקי מתניתין כרבי יהודה, דאמר: ידים שאין
53 מוכיחות לא הויין ידים, ומדקאמר: שמואל מוקי
54 למתניתין כרבי יהודה - ממלל דאיהו לא סבירא
55 ליה כוותיה, אלא סבירא ליה דהויין ידים! ואין
56 לפרש דשמואל מוקי למתניתין כרבי יהודה וסבר
57 ליה כוותיה, מוזמר בתר הכי: ומאי דחזקה
58 דשמואל לאוקמא מתניתין כרבי יהודה? ומאי
59 קשיא? אמאי דחזק מוקי מתניתין כרבי יהודה
60 - משום דסבר ליה כוותיה, לכך מוקי כרבי יהודה.

1 **אף** אני אביא חופה שקונה בעלמא - שגומרת לירשה ולהפרת נדריה, יקנה נמי כאן
2 בלא אירוסקי. שכן ישנן בעל כרחא - שקונה בעלמא: ביאה ביבמה, ושטר בגירושין, וכסף
3 באמה העבריה. כסף באישות מיהא לא אשכחנא בעל כרחא - ואפילו הכי קונה
4 כאן, ואף על כרחא. כגון אב מקבל קידושין לבת קטנה, אף אני אביא חופה. שתי תשובות
5 כדבר - להא דאמרת: חופה קונה בלא כסף.

6 ועוד כלום חופה נופרת - דקאמרת: חופה
7 שגומרת כו' וכיון שאינה גומרת אלא לאחר
8 קידושין - היאך אתה בא לדון חופה שלא על
9 ידי קידושין מחופה שעל ידי קידושין? הרי את
10 מקודשת לי - או "הרי את מאורסת לי". ותנא
11 סיפא מילתא דסתרא לרישא - בתמיה: וכי
12 אמרין בכל דוכתא "כדי נסבה" - מידי דלא
13 איצטרך למיתניה ותנייה בכדי, אבל סיפא
14 דסתרא לרישא - לא תני תנא. הכי קאמר -
15 סיפא: אבל נשעה ממנה שאמרו, כגון שנתן הוא
16 ואמרה היא - נשעה כאילו נתנה היא ואמרה
17 היא ואינה מקודשת, דבעינן "כי יקח איש". נתן
18 הוא - דמי ל"כי יקח איש". ואמרה היא - דמי
19 לתקח אשה לאיש. והישיבין מדרבנן - שאם בא
20 אחר וקידשה צריכה גט משניהם, שזמן לא היו
21 של הראשון קידושין וחלו קידושי שני. או שמא
22 של ראשון קידושין, ולא של שני. בקידושין נתן
23 לה כו' - משום דקא בעי למימר סיפא בגירושין
24 "נתן לה כו'" נקט כי האי לישנא (נתן). הרי את
25 מקודשת - ולא גרסין "לי". אין כאן בית מיהוש
26 - אין כאן אפילו ספק קידושין, ד"כי יקח" כתיב,
27 ולא ישיק עצמו לה. ודגירושין אין כאן בית
28 מיהוש - אף לפוסלה לכהונה, ידים שאין
29 מוכיחות - בית די, אודיות הדרב, אף על פי
30 שאינו מוכיח אחרות לשון גמור, כי הכא, דקאמר
31 "הרי את מקודשת" ולא קאמר למאן. הויין ידים
32 - ואמר לדלדידה קדשה. אהא - אהיה. שרות
33 נזיר עובר לפניו - ודאי אָהיה אף אני כזה
34 קאמר, אלמא בעינן הוכחה.

1 **חופה** שגומרת אינו דין שתקנה? - מה לכסף - שכן
2 פודין בו הקדשות ומעשר שני, - ביאה תוכית. - מה
3 לביאה שכן קונה ביבמה, - כסף יוכיח. והוור הדין;
4 לא ראי זה פראי זה, ולא ראי זה פראי זה, הצד
5 השווה שבהן: שקונין בעלמא וקונין כאן. אף אני
6 אביא חופה - שקונה בעלמא וקונה כאן. - מה לצד
7 השווה שבהן - שכן הנאתן מרובה, - שטר יוכיח. -
8 מה לשטר - שכן מוציא בבת ישראל, - כסף וביאה
9 יוכיחו. והוור הדין: לא ראי זה פראי זה, ולא ראי
10 זה פראי זה, הצד השווה שבהן - שקונין בעלמא,
11 וקונין כאן. אף אני אביא חופה - שקונה בעלמא
12 וקונה כאן. - מה להצד השווה שבהן שכן ישיבין בעל
13 פרהה! ורב הונא: כסף מיהא באישות לא אשכחנא
14 בעל כרחא, אמר רבא: שתי תשובות בדבר; הדיא
15 - ד"שלוש" תנן ו"ארבע" לא תנן. ועוד: כלום חופה
16 גומרת - אלא על ידי קידושין, וכי נמרינן חופה שלא
17 על ידי קידושין מחופה שעל ידי קידושין? - אמר
18 ליה אביו: הא דקאמרת: "שלוש" תנן ו"ארבע" לא
19 תנן - תנא, מילתא דכתיבא בהדיא קתני, מילתא
20 דלא כתיבא בהדיא - לא קתני. ודקאמרת: כלום
21 חופה גומרת אלא על ידי קידושין - רב הונא נמי
22 הכי קאמר: ומה כסף שאינו גומר אחר כסף -
23 קונה, חופה שגומרת אחר כסף - אינו דין שתקנה?
24 תנו רבנן: פיצד ככסף? נתן לה כסף או שוה כסף,
25 ואמר לה "הרי את מקודשת לי" "הרי את מאורסת
26 לי" "הרי את לי לאיתנו" - הרי זו מקודשת. אבל היא שנתנה, ואמרה היא "הריני מקודשת
27 לך" "הריני מאורסת לך" "הריני לך לאיתנו" - אינה מקודשת. - מתקוף לה רב פפא:
28 מעמא - דנתן הוא ואמר הוא, הא נתן הוא ואמרה היא - אינה מקודשת. אימא סיפא:
29 אבל היא שנתנה לו ואמרה היא - לא הוו קידושין. טעמא - דנתנה היא ואמרה היא,
30 הא נתן הוא ואמרה היא - הוו קידושין! - רישא - דיקא, סיפא - פדי נסבה. - ותני
31 סיפא מילתא דסתרא לה לרישא? - אלא הכי קאמר: נתן הוא ואמר הוא - פשיטא
32 דהוו קידושין, נתן הוא ואמרה היא - נעשה פמי שנתנה היא ואמרה היא, ולא הוו
33 קידושין. ואי בעית אימא: נתן הוא ואמר הוא - מקודשת. נתנה היא ואמרה היא - אינה
34 מקודשת. נתן הוא ואמרה היא - ספיקא היא, והישיבין מדרבנן. אמר שמואל: בקידושין;
35 נתן לה כסף ושוה כסף, ואמר לה "הרי את מקודשת" "הרי את מאורסת" "הרי את
36 (לי) לאיתנו" - הרי זו מקודשת. "הריני אישך" "הריני בעליך" - "הריני ארוסיך" - אין
37 כאן בית מיהוש. וכן בגירושין; נתן לה ואמר לה "הרי את משולחת" "הרי את מגורשת"
38 "הרי את מותרת לכל אדם" - הרי זו מגורשת. "איני אישך" "איני בעליך" "איני ארוסיך"
39 - אין כאן בית מיהוש. אמר ליה רב פפא לאביו: למימרא דסבר שמואל דים שאין
40 מוכיחות הויין ידים? והתנן: האומר "אהא" - הרי זה נזיר, והוינן פה: ודילמא "אהא
41 תבענית" קאמר? ואמר שמואל: והוא שהיה נזיר עובר לפניו. טעמא - דנזיר עובר לפניו,
42 הא לאו הכי - לא! - הכא במאי עסקין דאמר "לי". - אי הכי מאי קמשמע לן? - הני
לישני

1 - משום דסבר ליה כוותיה, לכך מוקי כרבי יהודה. אלא ודאי קים ליה הדין ידים. ועוד: דאמר בגיטין (פה,א): גופו של גט - הרי את מותרת לכל אדם. רבי יהודה אומר:
2 "דן"

46 מדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה, אם כן קשה, שאף על גב דלא
 47 אמר לה כלל לשון קידושין, אלא רק נתן לה כסף לקדשה, נמי
 48 תהיה מקודשת, דתנן, היה מדבר עם אשה על עסקי גיטה וקידושיה,
 49 ונתן לה גיטה וקידושיה, ולא פירש בפיו דבר, רבי יוסי אומר, דיו בכך
 50 ואין צריך דיבור כלל, ורבי יהודה אומר, צריך לפרש בפיו, ואמר רב
 51 הונו אמר שמואל, הלכה כרבי יוסי, ואם כן מדוע נתפקה הגמרא
 52 בלשונות הקידושין, הלא אף בלי לשונות אלו היא מקודשת.
 53 מבארת הגמרא: אמרי, לעולם מדובר במדבר עמה על עסקי גיטה
 54 וקידושיה, ואי דיהיב לה ושתיק – אם היה נותן לה את הכסף ושותק,
 55 הכי נמי – אכן היתה מקודשת, אבל הקא במאי עסקין דיהב לה
 56 ואמר לה בהני ליאני – שנתן לה ואמר לה לשונות מסופקים, והכי
 57 קא מיפעי ליה – ואלו הם צדדי הספק, האם הני ליאני לקידושי
 58 קאמר לה – האם כשאמר לשונות אלו התכוין לקידושין, או דילמא
 59 למלאכה קאמר לה – או שהתכוין שתבוא לעשות עבורו מלאכה.
 60 הגמרא מסיקה, תיקו – שאלות אלו נשאר בספק ולא נפסו.
 61 הגמרא מבארת את המשנה לגבי היה מדבר עמה על עסקי
 62 קידושיה: גופא, היה מדבר עם האשה על עסקי גיטה וקידושיה, ונתן
 63 לה גיטה וקידושיה ולא פירש כלום, רבי יוסי אומר, דיו בכך
 64 ומקודשת, ורבי יהודה אומר, צריך לפרש 'הרי את מקודשת לי'.
 65 אמר רב יהודה אמר שמואל על דברי רבי יוסי, והוא שבשעת
 66 הקידושין היו עסקין באותו ענין. וכן אמר רבי אלעזר אמר רבי
 67 אושעיא, והוא שעסקין באותו ענין. מביאה הגמרא מחלוקת תנאים
 68 בדין זה: בתנאי, רבי אומר, והוא שעסקין באותו ענין, ורבי אלעזר
 69 בר רבי שמעון אומר, אף על פי שאין עסקין באותו ענין, מקודשת.
 70 תמחה הגמרא: ואי לאו דעסקין באותו ענין מנא ידעה מאי קאמר לה
 71 – אם אינם עסוקים באותו ענין, מנין ידעה האשה את כוונתו
 72 בנתינת המעות. משיבה הגמרא: אמר אביי, מדובר שהיו עסוקים
 73 מענין לענין באותו ענין, שלא דברו על הקידושין ממש, אלא על
 74 עניני זיווגם, כגון הנדוניא והנכסים שיש לו להתפרנס מהם, אבל
 75 אם פסקו לגמרי מדבר בעסקי קידושין, אינה מקודשת.
 76 אמר רב הונא אמר שמואל, הלכה כרבי יוסי, שאם היה מדבר עם
 77 האשה על עסקי קידושיה, ונתן לה את המעות, מקודשת. וכן
 78 בגירושין.
 79 אמר ליה רב יימר לרב אשי, ואלא הא דאמר רב יהודה אמר שמואל,
 80 כל שאינו יודע כתיב – שאנו בקי בדיני גיטין וקידושין, לא יהא לו
 81 עסק עמהם להיות דיין בגיטין וקידושין, שמא יתיר איסורי עריות
 82 שהוא עיוות שאי אפשר לתקנו, האם מדובר אפילו לא שמיע ליה
 83 – אם אינו יודע את הא דרב הונא אמר שמואל שהלכה כרבי יוסי.
 84 כלומר, האם הלכה זו שכיחה שיתן אדם קידושין או גירושין בלא
 85 לפרש. אמר ליה, אין הכי נמי. שנינו בדברי שמואל (לעיל ה:), וכן
 86 בגירושין, נתן לה גיטה ואמר לה 'הרי את משולחת', 'הרי את
 87 מגורשת', 'הרי את מותרת לכל אדם', הרי היא מגורשת. ובאגת
 88 הגמרא, פשיטא שאם נתן לה גיטה ואמר לה לאשתו – מתבטל
 89 'הרי את בת חורין',

1 לישני פתרי – את הלשונות האחרונים קא משמע לך, שאם אמר
 2 בקידושין 'הריני אישך' וכדומה, או בגירושין 'איני אישך' וכדומה,
 3 אין בזה אפילו ספק.
 4 הגמרא מבארת את הטעם שאי אפשר לקדש ולגרש בלשונות
 5 אלו: הקא – בקידושין פתיב (דברים כד א) 'כי יקח איש אשה
 6 ובעלה', ודורשים שהקידושין נעשים על ידי שהוא לוקח אותה
 7 אליו, ולא שיקח את עצמו אליה, ולכן אם אמר 'הריני אישך' או
 8 לשון דומה, לא חלו הקידושין. והקא – ובגירושין פתיב (שם) 'וכתב
 9 לה ספר ברייתו ונתן בידה ושלחה מביתו', ודורשים שהגירושין
 10 נעשים על ידי שהוא משלחה ממנו, ולא שישלח את עצמו ממנה,
 11 ולכן אם אמר 'איני אישך' או לשון דומה, לא חלו הגירושין.
 12 הגמרא מביאה ברייתא המפרטת לשונות נוספים בקידושין: תנו
 13 רבנן, אמר לאשה 'הרי את אשתי', 'הרי את ארוסתי', 'הרי את כנויה
 14 לי', מקודשת. וכן 'הרי את שלי', 'הרי את בראשיתי', 'הרי את זקוקה
 15 לי', מקודשת. תמחה הגמרא: וליהניגהו בוליהו כהרא – שישנה
 16 התנא את כל הלשונות הללו כאחד. משיבה הגמרא: תנא, תלת
 17 תלת שמעינהו ונרסינהו – התנא שמע דינים אלו בשלושה שלשה,
 18 וכן שנה אותם.
 19 הגמרא דנה על לשונות נוספים האם מועילים לקידושין: איבעיא
 20 לה, אמר לאשה 'הרי את מיוחדת לי', מהו – האם לשון זה מועיל
 21 לקידושין או לא. וכן 'הרי את מיוחדת לי', מהו. וכן 'הרי את עורת',
 22 מהו. וכן 'הרי את נדרתי', מהו. וכן 'הרי את עצורתי', כלומר
 23 שתהיה נאספת עמו לביתו. מהו. וכן 'הרי את צלעתי', מהו. או 'הרי
 24 את סגורתי', מהו. או 'הרי את תחתי', מהו. וכן 'הרי את תפושתי',
 25 מהו. וכן 'הרי את לקוחתי', מהו. הגמרא פושטת ספק אחד: פשוט
 26 מיהא חדא – יש לפשוט לפחות ספק אחד. דתניא, האומר 'הרי את
 27 לקוחתי', הרי זו מקודשת, משום שנאמר בקידושין 'כי יקח איש
 28 אשה'. הגמרא מסתפקת עוד: איבעיא לה, אמר לאשה 'הרי את
 29 חרופת', מהו. מוכיחה הגמרא: תא שמע, דתניא, האומר לאשה
 30 'הרי את חרופת', מקודשת, שכן ביהודה קורין לארוסה 'חרופה'.
 31 מקשה הגמרא: וכן יהודה תניא רובא דעלמא – הם רוב העולם,
 32 שכיון שהם קוראים לארוסה 'חרופה', לכן בכל מקום 'חרופתי' זה
 33 לשון קידושין. מתרצת הגמרא: הכי קאמר, האומר 'הרי את
 34 חרופת', מקודשת, שנאמר (ויקרא יב ט) 'והיא שפחה נחרפת לאיש',
 35 והכוונה לשפחה מאורסת, ולמדנו ש'חרופה' הוא לשון אירוסין,
 36 ועוד, שביהודה קורין לארוסה 'חרופה'. מקשה הגמרא: ויהודה ועוד
 37 לקרא – וכי הפסוק צריך ראייה ממנהגי ארץ יהודה. מתרצת
 38 הגמרא: אלא הכי קאמר, האומר לשון 'חרופה' ביהודה, מקודשת,
 39 שכן ביהודה קורין לארוסה 'חרופה', ואצלם הוא לשון אירוסין. אבל
 40 בשאר העולם אין לשון זה כלום.
 41 הגמרא דנה האם קודם שקידש בלשונות אלו דיבר עמה על עסקי
 42 קידושיה: במאי עסקין, אילימא – אם נאמר שפאופן שאין מדבר –
 43 שלא דיבר עמה על עסקי גיטה וקידושין קודם לאמירה, מנא ידעה
 44 מאי קאמר לה – מהיכן היא יודעת שכוונתו לקידושין שתתמצה
 45 לו, ופשיטא שאינה מקודשת, ואלא נאמר שמדובר באופן שהיה

המשך מהעמוד הקודם

שיקבל הסכמתם. ואופני ההשתדלות ידועים בסביבתו, כי כמה וכמה עשו כהנייל והצליחו, וכמדומה שישנם גם משרדים המשתדלים בהאמור, וידועים באיזה סגנון טוב יותר לנסח את הבקשה, והרי אין חכם כבעל הסיקון.

לכתבו בענין הסכסוך שלו, מובן שצריך לעשות כדעת עו"ד היודע לא רק החק הכתוב, כי אם - תגובת השופטים שהקי לפעמים זוהי המכריעה.

ויהי רצון שיעצוהו כטוב באמת, ויבשר טוב, והרי נמצאים בחודש אדר, שכל יום ויום נצטוונו להרבות בשמחה.

בברכה לבשו"ט ולפורים שמח.

1 "דן די יהוי ליכי מינאי" - הוא גופו של גט. ופליגי רבנן עליה, ושמואל סבר כרבנן ויש
2 לומר: ד'הרי את מקודשת' ולא אמר "לי" - לא משמע כלל דמקודשת לי קאמר. דאדם
3 עשוי לקדש אשה לחבירו, וידיים שאין מוכיחות כלל כי הני - ודאי קאמר שמואל לא הויין
4 ידיים. אבל בהאי דנדרים - הוו מוכיחות טפי. וכן הווא דכותב טופסי גיטין - הוו מוכיחות.
5 דאין אדם מגרש אשת חבירו. אך בריש מסכת

6 נזיר (גב, י) שפירם דגרסי: האומר "אהא" - הרי
7 זה נזיר. אמר שמואל: והוא שהיה נזיר עובר לפניו.
8 וקא אמר: לימא דקסבר שמואל ידיים שאין
9 מוכיחות לא הויין ידיים. אין, משום הכי כי נזיר
10 עובר לפניו - הוי ידיים מוכיחות, ומתני. אבל אין
11 נזיר עובר לפניו - הוי ידיים שאין מוכיחות, ולא
12 מתני. ואית ספרים דגרסי: לימא קסבר שמואל
13 ידיים שאין מוכיחות לא הויין ידיים, ומשני: עובר
14 לפניו הויין ידיים שאין מוכיחות, לכל הפחות, אבל
15 אין עובר לפניו - אפילו שאין מוכיחות לא הוי.
16 **עצורתי** מהו - פירש בקונטרס: לשון עצרת,
17 שתהא נאספת עמי בבית. ורבותי
18 מפרשים: לשון "כי אשה עצורה לני". ולא נהירא,
19 דההוא - עצורה ממנו קאמר, דהא אזימלך אמר
20 לו לדוד "אם נשמרו הנערים אך מאשד" דוד
21 אהדר ליה "אשה עצורה לני" והננו טהורים, עד
22 כאן לשוננו. ורבינו ר'חמק מיישב לשונא דקרא
23 בפירוש רבותיו, דהכי פירושו: כי אשה שהיתה
24 אצלנו - מתמול שלשום היה זה, אבל עכשיו
25 אנתנו טהורים. וניחא, דכל אלו הלשונות השתא
26 לישנא דקרא.

27 **משום** שנאמר והיא שפחה נחרפת לאיש -
28 וסבר דקרא מיירי בחציצה שפחה וחציצה
29 בת חורין ומגורסת לעבד עברי, וכמאן דאמר
30 "ביהשולח" (גיטין מגא.) קידושין תוספין בה.
31 **שכן** ביהודה קורין לארוסה חרופה - ודוקא
32 ביהודה, אבל בעלמא לא, דקסבר
33 דבשפחה כנענית הכתוב מדבר, שאין קידושין
34 תוספין בה. **לא** יחא לו עסק עמהן - פירש
35 בקונטרס: לא יחא דין דבר, שמא יתיר איסור
36 ערוה, וזהו עיוות שאינו יכול לתקן, וחרב רבינו
37 עזריאל פירש: שלא ידבר עם הנשים על עסקי
38 קידושין לקדשם, שפעמים שתהא מקודשת
39 באמירתם או בניתנתם ולא יבין, וקשה: תינה
40 בקידושין, בגירושין מהו בכך אם יסבר שאינה
41 ומגורסת? ושמא איכא למיחש לכוון, מיהו,
42 לישנא ד'עמך' לא משמע הכי, דאין אדם יכול
43 ליתן גט אלא לאשתו. ועוד: דלמקן שפירקין (גא.)
44 משמע שיש חשש איסור אשת איש, דאמר: וקשין
45 לעולם מדור המבול. ומיהו, יש לומר: דאיכא
46 למיחש אם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר.
47 **אפילו** לא שמיע ליה - פירוש: אדם שנמנהג
48 אגטיק וקידושין צריכין אנו להודיעו הא דרב
49 יודנה אמר שמואל, שלא יכשל בה, דשכיחא. או
50 דילמא: ליכא למחשש להכי, דלא שכיחין כולי
51 האי. וכן משמע מתוך פירוש הקונטרס.
אשה

1 לישני בתראי - דקאמר בהו "אין כאן בית מידוש" בין קידושין בין גירושין. ליתנינהו
2 כהרא - למה לו למיתני "מקודשת" מקודשת" תרי זמני? מיוחדת - לשון "והוי לבשר
3 אחר" (בראשית ב.) מיעות ב.) לשון "אשר לא יעדה" (שמות כא) שהוא לשון קידושין
4 באמה העבריה. עורתי נגדתי - לשון "אעשה לו עור כנגדו" (בראשית ב) פנורתי - לשון
5 "וסגור בשר" (שם). עצורתי - לשון עצרת,
6 שתהא נאספת עמי בבית. ורבותי אמרו לשון "כי
7 אשה עצורה לני" (שמואל א, כא). ולא נהירא,
8 דההיא - עצורה ממנו קאמר. דהא אזימלך
9 אמר לו לדוד "אם נשמרו הנערים אך מאשה",
10 ורוד אהדר ליה "אשה עצורה לני" והננו
11 טהורים. ויהודה ועוד לקרא - וכי המקרא צריך
12 סיוע ממנהג שביהודה? שכן ביהודה כ' - אבל
13 מקרא ליכא למילף, דההוא יהוד יהוד בעלמא הוא.
14 שהרי בשפחה כנענית הכתוב מדבר, שאין
15 קידושין תוספין בה. ומעיקרא הוה סלקא דעתה
16 כמאן דאמר בגיטין (מגא.) בחציצה שפחה וחציצה
17 בת חורין הכתוב מדבר, דשייכי בה צד קידושין.
18 **במאי** עסקינן - בהנך לישני דקא מיבעיא לן אי
19 הוו קידושין או לא. והכי נמי? אי בשאין מדבר
20 עמה קודם לכן על עיסקי קידושין, וכן בהנך
21 לישני גירושין שלא היה מדבר עמה על עסק
22 גיטה. **מנא** ידעה כו' - כלומר, אפילו הוה הנך
23 לישני לשון קידושין היכי מקדשא? הא לא
24 ידעה מנאי קאמר לה, שתתרוצה להתקדש לו?
25 ואלא במדבר - מה לי אי לא היה לשון
26 קידושין, אפילו לא אמר לה מיד, נמי, אלא
27 שנתן לה קיימא לן דהוה קידושין, כרבי יוסי.
28 גיטה וקידושיה - או גיטה או קידושיה. הכי נמי
29 - דמקדשה כרבי יוסי, דאמרינן: מסתמא שלם
30 קידושין נתן, והיא קבלתם לכך. אבל השתא
31 דפריש הנך לישני, אם לשון קידושין הו -
32 נתקדשה, ואם לשון לבוא לעשות מלאכתו הו -
33 - הרי גילה בדעתו שאינו חפץ לקדשה עכשיו.
34 והוא שעסקין בו' - דא דקאמר רבי יוסי דיו -
35 והוא שהיו עסוקים בדברו עיסקי קידושיהו עד
36 שעת נתינה. **מנא** ידעה - כיון דבשעת נתינה
37 לא עסקין בדברו הקידושין, מנא ידעה שלשם
38 קידושין הוא נותנם לה שתתרוצה? ואף על פי
39 שדברו כבר בכך - הרי פסקו אותו עסק. מענין
40 לענין - שפסקו מלדבר בקידושין ממש, והו
41 מדברים בדברים אחרים. ומיהו, לדבר צרכי
42 זיווגם היה. כמון כמון יש לך נדוניה, וכמה שדות
43 יש לך להתפרנס מהם. כמייב גיטין -
44 בהלכותיהן. לא יחא לו עסק עמהן - להיות דין
45 דבר. שמא יתיר איסור ערוה, וזהו עיוות שאינו
46 יכול לתקן. אפילו לא שמיע ליה - דא דהלכה
47 כרבי יוסי, נימא נמי דלא יחא לו עסק עמהם.
48 כלומר, מי שכיחא הא או לא שכיחא שיהא
49 אדם נותן גט או קידושין לאשה ואינו מפרשה?
50 וכן בגירושין - כמון אמר מר וכן בגירושין כו'.
51 **פשיטא** - במיתווא.

1 לישני בתראי קא משמע לן: הכא פתיב: "כי יקח" -
2 ולא שיקח את עצמו, והכא פתיב "וישלחה" - ולא
3 שישלח את עצמו. תנו רבנן: "הרי את אשתי", "הרי
4 את ארוסתי", "הרי את קניהי לי" - מקודשת. "הרי
5 את שלי", "הרי את ברשותי", "הרי את זקוקה לי" -
6 מקודשת. וליתנינהו פוליהו פחדא! - תנא תלת תלת
7 שמיעינהו וגרסינהו. איבעיא להו: "מיוהרת לי" מהו?
8 "מיועדת לי" מהו? "עורתי" מהו? "נגדתי" מהו?
9 "עצורתי" מהו? "צלעתי" מהו? "סגורתי" מהו?
10 "תחתית" מהו? "תפושתי" מהו? "לקוחתי" מהו? פשוט
11 מיהא תדא, דתניא: האומר "לקוחתי" - הרי זו
12 מקודשת, משום שנאמר "כי יקח איש אשה". איבעיא
13 להו: "חרופתי" מהו? תא שמע: דתניא, האומר
14 "חרופתי" מקודשת, שכן ביהודה קורין לארוסה
15 חרופה. - ויהודה הווא רובא דעלמא? - הכי קאמר:
16 האומר "חרופתי" - מקודשת, שנאמר "והיא שפחה
17 נחרפת לאיש", ועוד: ביהודה קורין לארוסה חרופה.
18 - ויהודה ועוד לקרא? - אלא הכי קאמר: האומר
19 "חרופה" ביהודה - מקודשת, שכן ביהודה קורין
20 לארוסה חרופה. במאי עסקינן? אילימא בשאין מדבר
21 עמה על עסקי גיטה וקידושיה - מנא ידעה מאי קאמר
22 לה? ואלא במדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה -
23 אף על גב דלא אמר לה נמי, דתני: הוה מדבר עם
24 אשה על עסקי גיטה וקידושיה, ונתן לה גיטה
25 וקידושיה, ולא פירש. רבי יוסי אומר: דין, רבי יהודה
26 אומר: צריך לפרש. ואמר רב הונא אמר שמואל:
27 הלכה כרבי יוסי! - אמרי: לעולם במדבר עמה על
28 עסקי גיטה וקידושיה. ואי דיהיב לה ושתיק - הכי
29 נמי. הכא במאי עסקינן - דיהיב לה ואמר לה פהני
30 לישני. והכי קא מיבעי ליה: הני לישני, לקדושי קאמר
31 לה, או דילמא למלאכה קאמר לה? - תיקו. גופא,
32 הוה מדבר עם האשה על עסקי גיטה וקידושיה, ונתן
33 לה גיטה וקידושיה ולא פירש, רבי יוסי אומר: דין,
34 רבי יהודה אומר: צריך לפרש. אמר רב יהודה אמר
35 שמואל: והוא שעסקין באותו ענין. וכן אמר רבי
36 אלעזר אמר רבי אשיעאי: והוא שעסקין באותו ענין.
37 פתנאי, רבי אומר: והוא שעסקין באותו ענין, רבי
38 אלעזר בר רבי שמעון אומר: אף על פי שאין עסקין
39 באותו ענין. - ואי לאו דעסקין באותו ענין מנא ידעה

40 מאי קאמר לה? - אמר אבוי: מענין לענין פאותו ענין. אמר רב הונא אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי. אמר ליה רב יימר לרב אשי:
41 ואלא הא דאמר רב יהודה אמר שמואל: כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יחא לו עסק עמהם, אפילו לא שמיע ליה הא
42 דרב הונא אמר שמואל? - אמר ליה: אין הכי נמי. וכן בגירושין, נתן לה גיטה ואמר לה "הרי את משולחת", "הרי את מגורשת",
43 "הרי את מותרת לכל אדם" - הרי היא מגורשת. פשיטא, נתן לה גיטה ואמר לה לאשתו "הרי את בת חורין"

1 **אשה** ודא קני ליה גופה לא כל שכן - אף על גב דגבי "הרי את בת חורין" לא מהני מקל
2 חומרו, היינו משום דלא שייך חירות באשה, ולא עביד קל וחומר אלא מלשונות
3 דשייבי הכא והכא.

4 **כשתברח** ממנו - כלומר, מן הנכרי. אבל אינו רוצה לומר: כשתברח ממני מעבשיו אין
5 לי עסק בך - אם כן ידדה מיד בן

6 חורין ויתחייב במצות, ולא יוכל לקיימו בבית
7 הנכרי - נמצא שרע לו מה שכותב עליו אוננו.
8 **דארווח** לה זמנא - פירש בקונטרס: שהיתה
9 חייבת לו, ונתן לה זמן, ואמר לה: התקדשי לי
10 בהנאה זו, שאת היית נותנת לאדם פרטה
11 שיפייסני על כך, ואם פירש לה כך - מקודשתה,
12 הערמת רבית הוא דהויא, ולא רבית גמור -
13 דלא קץ לה. ולא מיד שקול מינה. וכל שכן אם
14 מחל לה כל המלוה, ואמר לה: התקדשי לי
15 בהנאת מחילה זו - מקודשתה, אבל כי מקדשה
16 בעיקר המעות - לא מיד יחייב לה. שכבר הם
17 שלה וברשותה. ומה שפירש רבית קצוצה לא
18 הוי, כיון שאין האשה נותנת לאיש כלום - לא
19 נדיא. כיון שהוא נותן לה זה פרטה בקידושין,
20 ולא נתן לה כלום - הוי כאילו נתנה לו פרטה
21 ממשי, והוי רבית גמור. וכי היא (בבא מציעא
22 סבב.) נמנה אין לי, חסין במנה יש לי - שייך
23 לקרות הערמת רבית, שבעיני, דלא הוי אגר נטר
24 ליה. לכן פירש רבינו תם: דאיידי הכא שהיתה
25 חייבת מעות לאדם אחר, והגיע זמנו לפרוע, ובא
26 זה ונותן למלוה פרטה לירווחי לה זמנא,
27 וקידשה באותה הנאה. ואם תאמר: אמאי אסור
28 לעשות כן מפני הערמת רבית? והא אמר בפרק
29 "אידוה נשך" (שם ט"ב.) שרי ליה לאניש למימר
30 לחברה שקול ארבעה וזוי ואופיי לפלוני וזוי, דלא
31 אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה! ויש
32 לומר: היינו שאין מלוה נותן כלום לנותן, אבל אם
33 היה נותן - היה נראה כשלוחו, ואסור. דכי נמי
34 אמרינן התם ב"אידוה נשך" (שם) שרי ליה
35 לאניש למימר לחברה שקול ארבעה וזוי ואמור
36 לפלוני ולחופן זוי - היינו כשאיין התקבל נותן
37 כלום למלוה, כי אם היה נותן - היה נראה
38 כשלוחו, ואסור. ואם תאמר: אמאי מוקי לה
39 בארווח לה: בתחילת הלואה היה יכול להעמימה,
40 דבהנאת מלוה מקדשה, כגון שהמקדש נותן
41 למלוה פרטה לחלוות לה מעות, ובאותה פרטה
42 נתקדשה ויש! לומר: בהנאת מלוה - משמע
43 מלוה שהיתה עליו כבר. **לא** החזירו לא יצא -
44 ואם תאמר: אמאי לא יצא? הא לא הוה תנאי
45 כפול? ויש לומר: דאיכא תנאי דלא בעי כפול,
46 כגון הכא שהיה דעתו שיברך בחיורו על אחרונ
47 שלו. וגדולה מוזאת אמרו (קדושין ט"ג.) בההוא
48 גברא דבין נכסיה אדעתא דמיסק לארעא
49 דירשאה, ולא פירש ולא מידי, וסוף לא סליק. בעי
50 למיחר, ואמר רב הונא: הוה דברים שלב, ואינם
51 דברים. אם כן משמע דוקא משום דלא פירש,
52 אבל אם פירש - הוי תנאי, אף על גב דלא

1 **לא אמר כלום** - להתגרשה, אם כתב לשון זה בגט - שאין זה לשון גירושין. הרי את
2 מותרת - לשון גירושין הוא, ולא לשון שחרור דשפחה. דאי בת חורין משוה לה - אינה
3 מותרת לעבדים. אבל לשון גט הוא לאשה, שמתירה לכל, שהיתה אסורה לו על ידו.
4 לנמרי - אפילו להנשא. למלאכה - שיהא מעשה ידיה שלה. לעבדו - כעניני. לנמרי -
5 אפילו לשחרור גופו, ומותר בבת חורין. יצא
6 לחירות - ואף על גב דקיימא לן (גיטין מדא.)
7 קונסין אותו לפדותו מן הנוכרי עד עשרה ברמיו,
8 דאפקיעה מצמות. וצריך נש שחרור - להחזירו
9 בבת חורין. משום דנוכרי גופו לא קני, דכתיב
10 "מהם תקנר" - אתם קונין מהם, ולא הם קונים
11 מהם, ולא הם קונים זה את זה (שם לחא.) כמה
12 דברים אמורים - שצריך גט שחרור - שלא
13 כתב עליו אוננו כשמכרו לנוכרי. אוננו - לשון
14 שטר. לכשתברח ממנו - מן הנוכרי. אין לי עסק
15 בך - אלמא לשון שחרור הוא. המקדש במלוה
16 - דאמר: התקדשי לי במלוה שהלוייתך. יצא
17 מקדשת - דקייחא משדה עפרון גמרין, ודיחייב
18 מידי בשעת קידושין. ומלוה להוצאה ניתנה,
19 וכבר הן שלה. ומעות אחרים היא חייבת לו.
20 בהנאת מלוה - מפרש לה ואילו. אילמא
21 דאוקפה - מעיקרא ארבעה בחמשה, והשתא
22 אמר לה: התקדשי לי בזה חמישי. רבית
23 מעלייתא הוא - ואמאי קרי ליה הערמת רבית?
24 הכי גרסינן: ועוד היינו מלוה - שאף הוה הוה
25 כבר מחוייבת ועומדת. לא צריכא דארווח לה
26 זמן - הלואתה. ואמר לה: התקדשי בהנאה זו,
27 שאת היית נותנת פרטה לאדם שיפייסני על כך,
28 או לי. ואפילו לאגר נטר לא דמי כלל. ואם פירש
29 לה כך - מקדשתה. והערמת רבית הוא דהויא,
30 ולא רבית גמור, דלא קץ לה מיד, ולא מיד
31 שקל מינה. וכל שכן אם מחל לה כל המלוה,
32 ואמר לה: התקדשי לי בהנאת מחילה זו.
33 והשתא הוא דקא יחייב לה הך פרטה דהנאת
34 מלוה. אבל כי מקדש לה בעיקר המעות - לאו
35 מידי יחייב לה. שכבר הם ברשותה, והם שלה.
36 כמבר לא קנה - כגון קרקע. דקיימא לן לקמן
37 (ב"ב.) שדיא קנה בכסף - אינו קנה בכך, דלאו
38 מידי יחייב ליה. יצא ידי נתינה - ומזכה
39 לכהניס, והדמיס שלו. ולקמן פריך: ממה נפשך.
40 ואסור לעשות כן - לפי שבשכר זה יתן לו שאר
41 תרומותיו, והוי האי כהן כקונה תרומה בשכרו,
42 ומסייע בבית הגרנות שיתנו לו התרומה. ותנן
43 בבכורות (ב"ב.) כלניס המסייע בבית הגרנות
44 ואין נותנין לו תרומה ומעשרות בשכרו.
45 ואם עשו כן - חללו, ועליהם הכתוב אומר
46 (מלאכי ב.) "שחתם ברית הלוי". לא החזירו לא
47 יצא - דהוה ליה גול למפרע. אילא אמר רב אשי
48 - דהאי בבולוה אמר רבא דקונה, לבר מאשה
49 כו'. והאי לחליפין דמי כקני בסודר, דאינו אלא
50 אחוזה בה ומחזירו.

1 **לא אמר ולא כלום**. אמר לה לשפחתו "הרי את
2 מותרת לכל אדם" - לא אמר ולא כלום. אמר לה
3 לאשתו "הרי את לעצמך" מהו? מי אמרינן - למלאכה
4 קאמר לה, או דילמא - לנמרי קאמר לה? אמר לה
5 רבינא לרב אשי: תא שמע, דתנאי: גופו של גט
6 שחרור: "הרי אתה בן חורין" "הרי אתה לעצמך".
7 השתא, ומה עבד פגעני דקני ליה גופיה, כי אמר ליה
8 "הרי אתה לעצמך" - לנמרי קאמר ליה, אישה דלא
9 קני ליה גופה - לא פל שפון? אמר ליה רבינא לרב
10 אשי: אמר לעבדו "אין לי עסק בך" מאי? מי אמרינן:
11 אין לי עסק בך - לנמרי קאמר ליה, או דילמא -
12 למלאכה קאמר ליה? אמר ליה רב נחמן לרב אשי,
13 ואמרי ליה רב חנין מחוואה לרב אשי, תא שמע:
14 המוכר עבדו לנכרי - יצא לחירות, וצריך גט שחרור
15 מרב רבאשון. אמר רבן שמעון בן גמליאל: במה דברים
16 אמורים - שלא כתב עליו אוננו, אכל כתב עליו אוננו
17 - והו שחרורו. הו כי דמי אוננו? אמר רב ששת: דכתב
18 ליה "כשתברח ממנו אין לי עסק בך". אמר אביי:
19 המקדש במלוה - אינה מקודשת בהנאת מלוה -
20 מקודשת, ואסור לעשות בן מפני הערמת רבית. האי
21 הנאת מלוה היכי דמי? אילמא דאוקפה, דאמר לה
22 ארבע בחמשה - הא רבית מעלייתא הוא, ועוד: היינו
23 מלוה! - לא צריכא, דארווח לה זמנא. אמר רבא:
24 הילך מנה על מנת שתחזירה לי; במקרה - לא קנה,
25 באשה - אינה מקודשת, כפדיון הבהן - אין בנו פדוי,
26 בתרומה - יצא ידי נתינה, ואסור לעשות בן מפני
27 שגראה ככהן המסייע בבית הגרנות. מאי קסבר רבא?
28 אי קסבר מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה - אפילו
29 פלוה נמו, ואי קסבר לא שמה מתנה - אפילו תרומה
30 נמי לא! ועוד, הא רבא הוא דאמר: מתנה על מנת
31 להחזיר - שמה מתנה! דאמר רבא: "הילך אתרוג זה
32 על מנת שתחזירה לי", נטלו והחזירו - יצא, ואם לאו
33 - לא יצא. - אלא אמר רב אשי: בכולוהו קני, לבר
34 מאשה, לפי שאין אשה נקנית בחליפין. אמר ליה רב
35 הונא מר בריה דרב נחמיה לרב אשי: הכי אמרינן
36 משמיה דרבא פותיה. אמר רבא: "תן מנה לפלוני
37 ואקדש

53 כפליה. והכי נמי ירוא ב"מי שמת" (בבא בתרא קמ"א) גבי שכיב מרע שאמר: כמדומה אני שאשתי מעוברת, אבל עכשיו שאינה מעוברת - נכסי לפלוני. לסוף תגלה שהיתה מעוברת.
54 וקאמר התם דלא הוי מתנה, משום דמעיקרא לא היה דעתו ליתנם לאתרו פלוני אם יהיה אשתו מעוברת. הכי נמי לא בעינן תנאי כפול, כיון שהיה ברעתו לכך, ואם תאמר: וכלא החזירו
55 אמאי לא יצא? והוא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד, והתנאי בטל, כדאמרינן התם (גיטין ע"א.) מוכי כל תנאי מהיכא ילפינן - מתנאי בני גי דבני ראובן, והתם תנאי דבבר אחד ומעשה דבבר
56 אחר הוהו ויש לומר: התם לא הוי מסתקא חכי, ואיכא שנינו אחרוני. אי נמי יש לומר: הא דלא מהני תנאי ומעשה בדבר אחד - היינו כשנשדחם סותרים זה את זה, כי הדיא ד"על מנת
57 שתחזירי לי את הנזיר" דפרק "מי שאחוז" (שם) דהתם סלקא דעתך דכל האומר "על מנת" לאו כאומר "מעבשיו" דמי, ונמצא שאינה מנרשת עד שתחזור הנזיר - ואז אינו שלה. אבל הכא
58 סבר דכל האומר "על מנת" כאומר "מעבשיו" דמי. ואם לאו לא יצא - והא דאמר במסכת סוכה (מ"ב.) אתרוג היה לו לרבן גמליאל, נטלו רבי יהושע ויצא בו, ונתנו לרבי עקיבא ויצא
59 בו רבי עקיבא, והחזירו לרבן גמליאל. ודייקין מינה: מתנה על מנת להחזיר - שמה מתנה. אף על פי שרבי יהושע לא החזירו לרבן גמליאל - דעתו של רבן גמליאל היה לכך, שלא היה
60 חושש אלא שיחזור לידו אחר שיצאו כולם. לבר מאשה לפי שאין אשה נקנית בחליפין - ואם תאמר: במאי דמו לחליפין? אי משום דחליפין הרי - הא בחליפין גופיהו אמר בגרמים
61 פרק "שתותיף" (מ"ג.) דאי תפיס לה - מיתפסין ונראה לרבינו יצחק: דלאו חליפין הוא. ומרובנן הוא ולא הו קידושין. לפי שדרך העולם להחזיר חליפין. הני כעין חליפין דמי, ואני למימר
62 אשה נקנית בחליפין - הילכך אפקעינהו רבנן לקידושין מינה. תדע, דאי בחליפין דמו - במכר היאך קנה בהאי מנה? הא אין מטבע נעשה חליפין, וכן בפדיון הבן - למה ידא בנו פדוי
63 בחליפין? הלא "כסף חמשה שקלים" כתיב, ולא חליפין.

52 החמישי היא חייבת לו, ואם כן אינו נותן עתה דבר חדש, ולמה
 53 נחשב כ'מקדש בהנאת מלוה' שמקודשת. מבארת הגמרא: לא
 54 צריך, 'מקדש בהנאת מלוה' שמקודשת, הכוונה דאיהו ליה זכא
 55 – שדחה לה את זמן הפרעון, ואמר לה התקדשי לי בהנאה זו
 56 שהיית נותנת פרוטה לאדם שישלני, או לי, כדי שאדחה את
 57 הפרעון. ואין זו ריבית גמורה מפני שלא התנה עמה בשעת
 58 ההלוואה שעבור זה הוא מלוה לה, אלא זה רק הערמת ריבית. וכל
 59 שכן אם מחל לה על ההלוואה ואמר לה התקדשי לי בהנאה
 60 שמחלתי לך, מקודשת. ואין זה כמקדש במלוה שאינה מקודשת,
 61 ששם מקדשה במעות ההלוואה, ואינו נותן לה כלום מפני
 62 שהמעות כבר שלה, אבל כאן הוא נותן לה את ההנאה עצמה:
 63 הגמרא דנה על נתינת כסף על מנת להחזירו, בקידושין, ובדינים
 64 אחרים: אמר רבא, נתן כסף לאדם ואמר לו הילך – קח לך מנה על
 65 מנת שתחזירי לי אחר כך, כמכר, הקונה קרקע בכסף על מנת
 66 שהמוכר יחזיר לו, לא קנה, וכן באשה, המקדש אשה בכסף על
 67 מנת שתחזירי לו, אינה מקודשת, וכן בפדיון הנך, הפודה את בנו
 68 בחמישה סלעים על מנת שהכהן יחזיר לו אחר הפדיון, אין פנו
 69 פדוי, ואפילו אם התקיים התנאי והחזירו את הכסף, משום שכיון
 70 שעליהם להחזיר את הכסף אין זה נחשב שקבלו דבר. אבל
 71 בתרומה שנתן לכהן על מנת שיחזירנה לו, יצא ידי נתינת,
 72 וכשהכהן מחזיר לו התרומה שלו, ואסור לעשות בן, מפני שהכהן
 73 נראה ככהן המסביע לבעל התבואה בעבודתו בבית הנזירות שבשדה
 74 על מנת שיתן לו את התרומה, ואסור לכהן לעשות זאת משום
 75 שהוא נראה כקונה תרומה בשכרו, ואם עשה כן חילל את השם
 76 ואסור לתת לו את התרומה.
 77 מקשה הגמרא: מאי קפך רבא קפך רבא שחילק בין מכירה וקידושין ופדיון
 78 הבן לתרומה, אי קפך שמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה, אף
 79 שעליו להחזירו לאחר מכן, אפילו פולחני נמי – אף במכר וקידושין
 80 ופדיון הבן תועיל נתינה זו לקנין, ואי קפך רבא שמתנה על מנת
 81 להחזיר לא שמה מתנה, אפילו תרומה נמי לא יצא ידי חובתו. ועוד,
 82 הא רבא הוא דאמר שמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה, דאמר רבא,
 83 האומר לחבירו הילך אתרוג זה וצא בו ידי חובת נטילת אתרוג בחג
 84 הסוכות, על מנת שתחזירי לי אחר כך, אם נטלו והחזירו, יצא ידי
 85 חובתו, ואם לאו, לא יצא ידי חובה כיון שלא נתקיים התנאי,
 86 ונתבטלה הנתינה והרי הוא למפרע גזול בידו, ואין יוצאים ידי
 87 חובה באתרוג גזול. ומבואר שמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה,
 88 שאם לא כן לא היה יוצא ידי חובה באתרוג זה שניתן לו על מנת
 89 להחזיר בלבד.
 90 מתרצת הגמרא: אלא אמר רב אשי, ככיליה – במכר ובפדיון הבן
 91 ובתרומה, אמר רבא שקני – שקנה את הקרקע, והבן פדוי,
 92 ובתרומה יצא ידי חובת נתינה, משום שמתנה על מנת להחזיר
 93 שמה מתנה, לבר – חוץ מאשה שאינה מתקדשת בכסף שניתן לה
 94 על מנת להחזיר, לפי שאין אשה נקנית בחליפין, והנותן מתנה על
 95 מנת להחזיר הוא כמקדש בחליפין, שדרך חליפין הוא שנותן
 96 האחד לחבירו סודר לקנין והוא אוחז בו ומחזירו, ולכן אינה
 97 מקודשת. הגמרא מביאה סיוע לפירוש זה: אמר רב הונא מר
 98 בריה דרב נחמיה לרב אשי, הכי אמרינן משמיה דרבא כוותיד – כך
 99 אנו אומרים בשם רבא, שמתנה על מנת להחזיר מועילה במכר
 100 ופדיון הבן ותרומה, ואינה מועילה בקידושין.
 101 הגמרא דנה על דרכים נוספות על מנת נתינת כסף לקידושין:
 102 אמר רבא, אמרה האשה לאיש תן מנה לפלוני

1 לא אמר ולא פלוני, מפני שאין זה לשון גירושין, שהרי גם נשואה
 2 היא בת חורין. וכן פשוט שאם אמר – כתב לה לשפחתו בשטר
 3 שחרור הרי את מותרת לכל אדם, לא אמר ולא פלוני, מפני שאין
 4 זה לשון שחרור, ורק לאשה מועיל לשון זה, כיון שהיתה אסורה
 5 לכל ועל ידי הגירושין היא מותרת, אבל שפחה על ידי שחרורה
 6 אינה נעשית מותרת לכל, אלא אדרבה נאסרת לעבדים שהיתה
 7 מותרת להם כשהיא שפחה. אמנם יש להסתפק אם אמר – כתב
 8 לה לאשתו בגט הרי את לעצמך, מהו – האם הגירושין חלים או
 9 לא, מי אמרינן למלאכה קאמר לה – האם אומרים שכוונתו שמעשי
 10 ידיה יהיו לעצמה, או דילמא לגמרי קאמר לה – או שכוונתו שתהיה
 11 לעצמה אפילו להינשא לאחר, כלומר לגרשה.
 12 הגמרא פושטת את הספק: אמר ליה רבניא לרב אשי, תא שמע,
 13 דתניא, גופו – נוסח עיקרו של גט שחרור בעבד כנעני, הרי אתה פן
 14 חורין או הרי אתה לעצמך. תשתא נלמד קל וחומר, ומה עבד כנעני,
 15 דקני ליה גופיה – שגופו קנוי לאדון, כי אמר ליה – כשכתב לו בשטר
 16 שחרור הרי אתה לעצמך, לגמרי קאמר ליה – כוונתו שיהיה לעצמו
 17 לגמרי, אשה, דלא קני ליה גופה – שאין גופה קנוי לבעלה, לא כל
 18 שפן שיועיל לשון זה.
 19 הגמרא דנה על לשון נוסח: אמר ליה רבניא לרב אשי, אמר – כתב
 20 לעבדו הכנעני בשטר שחרור אין לי עסק בך, מאי – האם העבד
 21 משוחרר או לא. מי אמרינן – האם אנו אומרים שאין לי עסק בך,
 22 לגמרי קאמר ליה – כוונתו שלא יזדה לו בו עסק לגמרי, ואף את
 23 גופו הוא משוחרר והעבד מותר בבת חורין, או דילמא למלאכה
 24 קאמר ליה – או שכוונתו רק לשחררו ממלאכתו, ולא לשחרר את
 25 גופו.
 26 הגמרא פושטת את הספק: אמר ליה רב נחמן לרב אשי, ואמרי ליה
 27 שאמר רב נחמן מחזיקה לרב אשי, תא שמע מהברייתא. המוכר עבדו
 28 לעובד פוכבים, ואצל הגוי לא יוכל העבד לקיים מצוות, קנסוהו
 29 חכמים שעליו לפדותו אפילו בפי עשרה משוויו, ואף שפודוהו אין
 30 העבד חוזר אליו, ויצא העבד לחירות, וצריך גט שחרור מרבו ראשון
 31 שיהיה מותר בבת ישראל. אמר רבן שמעון בן גמליאל, כמה דברים
 32 אמורים שצריך גט שחרור, שלא כתב עליו – על העבד, אונו – שטר
 33 כשמכרו לגוי, אבל אם כתב עליו אונו, והו שחרורו, ואינו צריך
 34 שטר נוסף. וביארה הגמרא (גיטין מג): הכי דמי אונו – מהו שטר
 35 זה, אמר רב ששת, דכתב ליה האדון, כשתברח ממנו – מן הנכרי, אין
 36 לי עסק בך, ולשון זה לשון שחרור הוא. ולמדנו מכאן שאין לי
 37 עסק בך הוא לשון שחרור:
 38 שנינו במשנה (לעיל ב.) שהאשה נקנית לבעלה בכסף. הגמרא דנה
 39 אלו נתינות נחשבות כנתינה לקידושין ואלו לא: אמר אביי, המקדש
 40 במלוה, שאמר לה התקדשי לי במלוה שהליתית לך, אינה מקודשת,
 41 מפני שקידושי כסף נלמדים (לעיל ד:) בגזירה שוה 'קחה' 'קחה'
 42 משדה עפרון, ולומדים משם שעל האיש לתת לאשה בשעת
 43 הקידושין דבר של ממדים כדי לקדשה, ואילו המעות שהלוה לה
 44 הם כבר שלה, ונמצא שלא נותן לה כלום כשהוא מקדש אותה.
 45 ואם אמר לה התקדשי לי בהנאת מלוה, מקודשת, ואסור לעשות פן
 46 מפני הערמת ריבית. מבררת הגמרא: תאי הנאת מלוה היכי דמי,
 47 אילימא דאוקפה – אם נאמר שזקף את ההלוואה בריבית
 48 מלכתחילה, דאמר ליה הריני מלוה לך ארבע זוזו בתמישה זוזים,
 49 ועתה אומר לה התקדשי לי בזוז החמישי, תא רבית מעלייתא הוא
 50 – זו ריבית גמורה, ולא הערמת ריבית, ומדוע אמר אביי שזה
 51 הערמת ריבית. ועוד, הריני מקדש במלוה, שהרי אף את הזוז

המשך עמוד רט

והרי נמצאים אנו בחדש שנקודתו פורים עניני הגוף כמבואר בכ"מ מיוסד על דברי הט"ז או"ח
 סי' עת"ר ס"ק ג' וק"ל.

בברכה לבשו"ט בה"ש וכן בנוגע למילוי השליחות.

1 **אם** כן היה לה נכסים שיש להם אחריות - פירש בנותרסו: אדם הוקש לקרקעות,
 2 דכתיב "והתחלתם אותם לרשת אחוזה". וקשה: והוא קרא כתיב בעבד, אבל בן
 3 חורין לא איתקש אלא דוקא בידימי עלי, לפי ששמין אותו כעבד, כדאיתא בפרק קמא
 4 דסנהדרין (ט.א), ועבד נמי, פלוגתא היא בפרק קמא דבבא קמא (יב,א) אי במקרקעי אי
 5 כמטלטלי דמי. ונראה: דלאו דוקא יש להם
 6 אחריות, אלא אי כמי אין להם אחריות - לא
 7 מצינו מטלטלין נקנין אגב מטלטלין. דנכסים שאין
 8 להם אחריות לא שייך בהו אגב. אי נמי יש לומר,
 9 דהכי קאמר: על כרחך אי אשה נקנית אגב
 10 מטלטלין - שדה נמי נקנה אגב מטלטלין, שהרי
 11 קנין כסף דאשה לפינן משרה "קיהה" "קיהה",
 12 ואם אין שדה נקנה - מהיבא תיתי באשה?
 13 **ונפשוטו** קידושי בבולה מי לא תניא בר -
 14 תימה: דבריש תמורה (יא,ב) יליף
 15 רגלה של זו עולה, ובדבר שהנשמה תלויה בו,
 16 מקרא, דכתיב "כל אשר יתן ממנו לה". וגיב אשה
 17 לא כתיב קראי, ואם כן מאי פריך? הא לא דמו
 18 להרדו! ונראה: שלכך דקדק רש"י ופירש דהא
 19 מקודשת - בלשון הקדש קאמר לה, וכדאמר
 20 בריש פירקין: דאסר לה אכולי עלמא בהקדש.
 21 שאדם עושה אותה מקודשת - לפיכך יש להיות
 22 דינה בהקדש. אבל אם היה אומר "מאורתי", או
 23 חד מהנחו לישיני ולעיל (א,א) - על זה לא היה
 24 מקשה: "ונפשוטו קידושי בבולה" לפירוש זה.
 25 **וחזרו** ולקחה - הא דנקט חזרו ולקחה, ולא נקט
 26 בהמה של שני שותפין שהקדיש כל אחד
 27 חציה - משום דלא שייך התם "ועושה תמורה
 28 ותמורתה כיוצא בה". דשותפין אין ממירין,
 29 כדאמר בתמורה (ג,א), ובפרק קמא דובבחים
 30 (ה,א).

31 **ואפילו** למאן דאמר אין כולה עולה - התם
 32 (תמורה יא,ב) מפרש למאן דאמר
 33 דאין כולה עולה מה יעשה ממנה - וקאמר
 34 דימכנה לצרכי עולות, חוץ ממדי הרגל
 35 שהקדיש. ופריך: היאך יפטר זה מעולתו? הא הויה
 36 ליה עולה חסירה ומשני: כגון דאמר: הרי עלי
 37 עולה כמו שאמצאנה.
 שמוע

שמע

1 ואקדש אני לך - וכשנתנו לו אמר לה "התקדשי לי" - מקודשת, ואף על גב דלא מטי
 2 הגאה ליה. מדין ערב - ממה שמצינו בתורה שהערב משתעבד למלוה, אנו יכולין
 3 ללמוד. הילך מנה והתקדשי לפלוני - הוא שלוחו, אלא שמקדשה משלו. מקודשת -
 4 ואף על גב דממונא לאו של משלח הוא. **מדין עבד כנעני** - דתנן במתניתין לקמן (כב,ב):
 5 קונה את עצמו בכסף על ידי אחרים. שאחרים
 6 פודין אותו בממונו, והוא קונה עצמו וירצא
 7 לחירות, ואף על גב דלא חסר אידו בהאי ממונא
 8 מדי. ואקדש אני לו - לאורו פלוני, במנה
 9 שתתן לו בשבילי. מדין שניהם - מבין שני
 10 הדינין הללו של ערב ושל עבד כנעני אנו
 11 למדין. **האי דקא מקני** - בעל העבד, שהוא
 12 מקנה את העבד לחירות - קא קני האי כסף
 13 שמקבל בפדיונו. ואקדש אני לך - והוא קיבלו,
 14 ואמר לה "התקדשי לי בכך". מקודשת -
 15 כדמפרש ואילו טעמיה לקמיה. שיש להן
 16 אחריות - אדם הוקש לקרקעות, דכתיב (ויקרא
 17 כח) "והתחלתם אותם לרשת אחוזה". עס
 18 נכסים שאין להם אחריות - שמוכר או נתון לו
 19 קרקעות ומטלטלין, וזה מושך המטלטלין,
 20 והקרקעות קנינים לו במשיכת המטלטלין. ואנו
 21 **איפכא** תנן - שצריך לקנות הקרקע באחד מן
 22 הדברים שהוקדע נקנה בהן, כגון כסף או שטר
 23 או חוקה דנעל וגורו ופרץ כל שהוא,
 24 והמטלטלים נקנים אגבן. **כאדם חשוב עסקינן** -
 25 שאינו רגיל לקבל מתנות. בההיא הגאה בו" -
 26 שתרצה ואת לתת פרוטה לאדם שפייסנו לה
 27 לקבל הימנה מתנה. וכן לענין פטויה - הנך
 28 שמתעתא דרבא, דילפינא קידושין מדין ערב
 29 ומדין עבד כנעני - כן לענין ממונא: מכר לו
 30 שדה, ואמר לו "תן הכסף לפלוני ושדי מכורה
 31 לך בו" - קנה מדין ערב. "הילך מנה ותהא שרך
 32 מכורה לפלוני" - קנה אותו פלוני השדה מדין
 33 ערב. "תן מנה לפלוני ותקנה לו שדי בו" - קונה
 34 מדין שניהם. ניהא לה - להיות נקנית בכל דהו,
 35 כדקיין כל שהוא, ואפילו בטובת הגאה בעלמא.
 36 מן זו - בגופים שנים, בעל ואשתו, ואפילו אינו
 37 לה אלא לצוות בעלמא. דאיתיהיב למחילה -
 38 שאדם רשאי למחלו. אשה אמר דהמנא - "כי
 39 יקח איש אשה". איש אמר דהמנא - "כי יקח
 40 איש". איתתא לבי תרי - להנשא להם, אי
 41 אפשר. הילכך האי לא קדיש אלא פלגא וחצייה
 42 נשאר לאחר, אם כן אינה מקודשת לזה. נישפשו
 43 קידושי בבולה - כי אמר "חציין מקודשת לי",
 44 דהא "מקודשת" בלשון הקדש קאמר לה. ואפילו
 45 למאן דאמר בו" - פלוגתיהוה במסכת תמורה.
 46 התם בהמה היא - ושלחו היא, ואין מעבד על ידו
 47 מלהתקדש, לפיכך יש כח במאמר לפשוטו.
 48 והכא דעת אחרת יש, חשובה כמותו, המעכבת
 49 דבר. שאם אין אשה רוצה - אינם קידושין, וזו
 50 לא נתרצית אלא לחציה - לפיכך אין דיבורו
 51 תפיס בה. הא לא דימיא בו" - מסקנא דתירוצא
 52 הוא: אין דבר זה דומה אלא לבהמה של שני
 53 שותפין, דאיכא דעת אחרת המעכבת בה. והתם
 54 לא אמרנן דתקדש כולה על פי האחד. ואינה
 55 קריבה - הואיל ובתחלת הקדישה לא נראית
 56 לקרב, שלא קדישה אלא חציה, ותמכר ויקריב
 57 אחרת ברמייה. ועושה תמורה - אם המיר בה,
 58 ותמורתה כיוצא בה - דאינה קריבה, דמכח
 59 קדושה דחיהא באתה.

בעלי

שמע מינה בעלי חיים – פירש בקונטרס: אם נדחו – ידחו לעולם. דאיכא למאן דאמר
אין ידחיו אלא בשחוטין, אבל בעלי חיים שנדחו – חזורים ונראים, ולדידה קרבה
דף בהמה כשחור ולקח חציה. ושמע מינה דידחיו מעיקרא הוי ידחיו. פירושו: כגון זו שמתחילת
הקדישה לא נראית ליקרב. דאיכא מאן דפליג דאין ידחיו אלא בנראה ונדחה. ושמע מינה
יש ידחיו בדמים. פירושו: יש תורת ידחיו בדבר

שאין קדוש אלא לדמיו. כגון זו שמתחילה לא
הקדישה אלא לדמיה שתמכר ויקדשו דמי חציה,
שהרי ליקרב לחצאין לא היתה ראיה, ואפילו
הכי חל עלה תורת ידחיו לדחות מעל המזבח
לעולם, ולא אמרינן אין ידחיו אלא בדבר
שהוקדש לגופו ליקרב. ואם תאמר: למה לי
למימר הני תרות: שמע מינה יש ידחיו בדמים,
ודחיו מעיקרא. והלא אי אפשר לידחיו מעיקרא
שלא יהא ידחיו בדמים! ויש לומר: דאשכחן ידחיו
מעיקרא אף על גב שקדוש קדושת הגוף, כדאמר
רבי יוחנן פרק "נגמר הדין" (סנהדרין מ"א): כגון
אבל חלב והפריש קרבן, ועבד עבודה זרה וחזר
בו. והואיל ונדחה כשעבד עבודה זרה משום
ד"זבח שעשים תועבה" – ידחה. ולא דוקא נט
התם והפריש קרבן תחלה, דהוא הדין עבד עבודה
זרה ואחר כך הפריש קרבן, דהשתא הוי ידחיו
מעיקרא. דהא רבי יוחנן הוא דאית ליה ידחיו
מעיקרא ויהי דאית. אלא משום אידך מילתא דרבי
יוחנן דמייתי התם: אבל חלב והפריש קרבן
ונשתטה, וחזר ונשתפה. דלא מצי למימר
ונשתטה תחילה – כיון דשטפה הוא לאו בר
הפרשה הוא, נטק נמי: הפריש קרבן ועבד עבודה
זרה. ואשכחן נמי קדושת דמים אף על גב דלא הוי
ידחיו מעיקרא. כגון המפריש נקבה לפסחו וילדה
זכר. והוי קדושת גרמין דאין פסח בא מנקבה. ולא
הוי ידחיו מעיקרא – שהרי הולד ראו להקריב.
ויש ספרים גורסינן: שמע מינה קדושת דמים
מדחה. ומפריש: דוחה המזוהת מליקרב, מוקתני;
ותמורתה כיצא בה. ולא נהירא: דהא בכריתות
(כ"חא) גבי מטמא מקדש עשיר שהפריש קן
לכבשתו והעג, הואיל ונדחה – ידחה, גרסינן
נמי: שמע מינה תלה, כמו בשמעתין. והתם על
כרחיך אין לפרש קדושת דמים מדחה התמורה –
דאין תמורה בעופות. אלא על כרחיך היינו קדושה
ואינה קריבה. ואם תאמר: למה ליה לרבי יוחנן
לאשמועינן הני תלת מיליא הא שמעינן לה בפרק
"מי שהיה טמא" (פסחים צ"חא.) ויש לומר: משום

בעלי חיים נדחים – אם נדחו – ידחו לעולם. ואיכא למאן דאמר (כימאן ס"א) אין ידחיו
אלא בשחוטין, אבל בעלי חיים שנדחו – חזורים ונראים. ולדידה קריבה דף בהמה
כשחור ולקח חציה. וידחיו מעיקרא – כגון זו, שמתחילת הקדישה לא נראית ליקרב.
ואיכא למאן דאמר (בסוכה לג.) דפליג ואמר: אין ידחיו אלא בנראה ונדחה. יש ידחיו
בדמים – יש תורת ידחיו בדבר שאינו קדוש

אלא לדמיו. כגון זו, שמתחלה לא הקדישה
אלא לדמיה, שתמכר ויקדשו דמי חציה. שהרי
ליקרב לחצאין – לא היתה ראיה, ואפילו הכי
חל עלה תורת ידחיו לדחות מעל המזבח
לעולם, ולא אמרינן אין ידחיו אלא בדבר
שהוקדש לגופו ליקרב. פסקה – והוה ליה
כמקדש לחצאין. מונה והולך הוא – ורישא
דמילתא אמסקנא נמי קאי. ולא לחצאין הוא,
דהא חצי פרוטה לאו בר תפיסה הוא. כיון דאמר
בפרוטה פסקה – ולא היה תחילה דבורו אלא
לחציה, וטעה לומר שמקדשין לחצאין. כל
ביומיה – הואיל ובדעתיה לגומר היום. לשני
כני – והם גדולים, ועשאוהו שליח לקדש. או
הילמא בתך בפרוטה – דמדיע דיע דבבציר
מפרוטה לא מקדשה. ופרתו לא אמר על
פרוטה, אלא שתקנה לו כשימסכנה. קרקעך
בחוקה – כשאחזיק בה. לא צריכי שומא –
שישמומו אותן שמאים קודם שתקבלם. צריכי
שומא – וכיון שלא שמאום תחלה – אינה
מקודשת, כדמפרש ואויל. בכל דהו – התקדש
לי בתן כמו שהן, דלא צריכי שומא, דבציר
מפרוטה לא שוו. אי דאמר – התקדשי לי
בחמשים זה, והרי כל אלו בדמיהם. ושוו חמשין
– מיהו, לא שמאום בקיאים קודם לכך.
שוח

"בתך וקרקעך בפרוטה" מהו? בתך בתחילת פרוטה וקרקעך בתחילת פרוטה, או דילמא: בתך
בפרוטה, וקרקעך בתחילתה? – תיקו. והוא גברא דאקדיש בשריאי. רבה אמר: לא צריכי
שומא, רב יוסף אמר: צריכי שומא. אי דאמר לה בכל דהו – פולי עלמא לא פליגי
דלא צריכי שומא. אי דאמר לה "חמשין" ולא שוו חמשין – הא לא שוו. פי פליגי –
דאמר "חמשין" ושוו חמשין. רבה אמר: לא צריכי שומא, דהא שוו חמשין. רב יוסף
אמר: צריכי שומא, כיון דאיתתא לא בקיאה בשומא – לא סמכה דעתה. איכא דאמרי:
בכל דהו נמי פליגי, רב יוסף אמר: שווה כסף הרי הוא כסף, מה כסף – דקין,
אף

דלוגתא היא בפרק בנראה דכריתות (שם), דפליגי בה רבי שמעון בן יוחאי ורבנן, מייתי דרבי האמוראים. ויש לתמוה: אמאי לא פריך עלה דרבי יוחנן כי הכי דפריך בסוף כריתות (שם) עלה
דרבי אושעיא, דאמר: מטמא מקדש עשיר שהפריש קן לכבשתו והעג, והואיל ונדחה – ידחה. דפריך עלה מרבי שמעון מההיא דאמר: המפריש נקבה ולפסחו קודם הפסח – תרעה עד
שתסתאב, ותמכר ויבא בדמיה פסחו. ילדה זכר – ירעה עד שיתסתאב, ומכר ויבא בדמיו פסחו. ורבי שמעון אומר: הוא עצמו יקרב פסחו ועוד: אדפריך עלה מרבי שמעון – לסייעה עלה
מדרבנן, דאמרי ברישא: ירעה עד שיתסתאב ועוד: כיון דפריך מהידאה, אדפריך מרבי שמעון דברייתא – לפרוך מרבי אליעזר דמתניתין דתמורה, דתנן פרק "אלו קדשים" (י"ח.) גבי מפרש
נקבה לעולה וילדה זכר, רבי אליעזר אומר: הוא עצמו יקרב עולתו ויש לומר: היינו טעמא דפריך מרבי שמעון – משום דבההיא אפילו רבנן מודו. דעד כאן לא פליגי רבנן עליה אלא בדבר
דשייך ביה קדושת דמים סברי: מיגו דנתתא ביה קדושת דמים – נחתא ביה נמי קדושת הגוף. וקדושת הגוף לא הוי – שהרי אין פסח בא מן הנקבה. אבל גבי קן – אפילו רבנן מודו, שהרי
אין קדושת דמים חלה בעופות. ולמלתא דרבי יוחנן דהכא לא מצי לאותובי, משום דהוה כי ההוא דהמפריש נקבה לפסחו. ואי הוה מותיב מרבי שמעון – הוה אימנא לסיועה מדרבנן.
ונמילתא דרבי אליעזר דלא מצי לאותובי, משום דהוה חידאיה. חצייך בפרוטה חצייך בפרוטה – ואם תאמר: אמאי לא יעול: והא לא אמר לעיל ללא פשטו קידושין כבולה –
אלא משום דאיכא דעת אחרת, ואינה מתרצה אלא למה ששומעת. אבל אם היינו יודעים שמתרצה כבולה – פשטו קידושין כבולה. והכא – גלי דעתה שמתרצה כבולה ויש לומר: דאי
הוי מיירי דאמר לה בלשון קידושין – אין הכי נמי דהוה פשטו קידושין כבולה. אבל הכא איירי דאמר לה "הרי את מאורסת לך" אי חזר מהני לישני דלעיל (כתובות ו"א). חצייך בפרוטה
היום וחצייך בפרוטה למחר – כך אמר לה בפעם אחת. שתי בנותיך לשני בני – אומר רבינו יצחק: דמיידי בבנות קטנות, דקידושין דאב ניהו. דאי בגדולות, ואב מקבל קידושין בתורת
שליחות – פשיטא דבעי פרוטה לכל אחת, דשליח לא עדיף ממשלחו. דבתר נותן דקאמר – לאו דוקא, שהרי הנותן, על כרחיך, בתורת שליחות בניו הוא בא. ואי בטר נותן אזלינן – הוי
בעי שתי פרוטות, אבלו הבנים בעצמם מקדשין. אבל הבעיא היא אי בטר מקבל אזלינן לגמרי, דשמא אין לחוש אלא שיקבל המקבל שוה פרוטה. וצריך לומר שביירי לאיזה מהם, כגון רחל
לראובן ולאח לשמעון, דאם לא כן הוי קידושין שלא נמסרו לביאה. בתך ופרתך בפרוטה – כיון דפרה אין נקנית בכסף – שרינא להו בטר בתו. והדר ביה "בתך וקרקעך", דרקקע נקנה
בכסף, ורב יוסף אמר צריכי שומא – קודם קידושין קאמר, כדפירש בקונטרס. ותמא: דלקמן פרק בני (מ"חא) תניא גבי "התקדשי לי בישט חוב": חמשים אומרים: שמין את הניחיר, אם יש
בו שוה פרוטה – מקודשת. ומשמע: שמין את הניחיר אחר קידושין, ואף על גב דמתחלה שומת הניחיר לא היתה ידועתה ויש לומר: דללישא דאמר: בכל דהו כולי עלמא לא פליגי – איירי
דאמר כל דהו. וללישא דבכל דהו נמי פליגי – הכי קאמר: ואם רוצה לקדשה בישט – שמין את הניחיר מתחילה, אם יש בו שוה פרוטה – מקודשת. כלומר, אם שמוהו תחילה, לאפקי
מנאן דאמר: מקודשת אף על פי שאין בו שוה פרוטה, מטעם שטר.

46 נותן ומקבל אוליגין – הולכים אחר הנותן והמקבל, שהנותן יתן
 47 פרוטה, והמקבל יקבל פרוטה, והאיכא – ובאן יש ממונא בשיעור
 48 פרוטה שזה נתן וזה קיבל, או דילמא בתי דידהו – אחר המקדש
 49 והמתקדשת אוליגין, והאיכא ליכא – ואין כאן פרוטה עבור המקדש
 50 והמתקדשת. מסיקה הגמרא, תיקו – ספק זה לא נפשט.
 51 הגמרא מביאה ספק נוסף: בעי רב אשי, אמר לחבירו 'הריני מקדש
 52 את בתך וקונה את פרתך בפרוטה', מהו, מי אמרינן שכוונתו לומר
 53 'הריני מקדש את פרתך בפרוטה וקונה את פרתך בפרוטה', או
 54 ולא קנה דבר, משום שאין קונים ומקדשים בפחות מפרוטה, או
 55 דילמא כוונתו לומר 'הריני מקדש את פרתך בפרוטה, וקונה את
 56 פרתך במשיכה לכשאמשכנה'. מסיקה הגמרא, תיקו – ספק זה לא
 57 נפשט.
 58 הגמרא מביאה ספק נוסף: בעי רב אשי, אמר לחבירו 'הריני מקדש
 59 את בתך וקונה את פרתך בפרוטה', מהו, האם כוונתו לומר 'הריני
 60 מקדש את בתך בפרוטה וקונה את פרתך בפרוטה', ולא
 61 קנה דבר, משום שאין קונים ומקדשים בפחות מפרוטה, או דילמא
 62 כוונתו לומר 'הריני מקדש את פרתך בפרוטה וקונה את פרתך
 63 בפרוטה לכשאחזיק בה'. מסיקה הגמרא, תיקו – ספק זה לא נפשט.
 64 הגמרא דנה בענין קידושין בשוה כסף: מעשה בההוא גברא
 65 דאקדיש בשידאי – שקידש אשה בבגדי משי, ולא נודע שוויים
 66 קודם הקידושין. רבה אמר, לא צריכי בגדי המשי קודם הקידושין
 67 שוומא והערכה כמה הם שוים, ומקודשת. ורב יוסף אמר, צריכי
 68 שוומא כמה הם שוים, קודם הקידושין, ואם לא שמו אותם, אינה
 69 מקודשת.
 70 הגמרא מבארת באיזה אופן נחלקו: אי דאמר לה ככל דהו –
 71 התקדשי לי בהם כמות שהם, כולי עלמא לא פליגי דלא צריכי שוומא
 72 – הכל מודים שאינם צריכים שומא, ומקודשת, כיון שודאי יש
 73 בהם פרוטה. ואי דאמר לה התקדשי לי בתמשינן – חמישים) וזו וקחי
 74 את בגדי המשי בשוויים, והתברר שלא שווו תמשינן זה, ודאי שאינה
 75 מקודשת, שהרי הא לא שווו כמו שאמר, ודעתה להתקדש רק
 76 בשווי זה. כי פליגי – אלא נחלקו באופן דאמר לה התקדשי לי
 77 בתמשינן וזו וקחי את בגדי המשי בשוויים, והבגדים שווו תמשינן זה,
 78 אולם לא נישומו קודם הקידושין, רבה אמר, לא צריכי שוומא קודם
 79 הקידושין כיון דהא שווו תמשינן זה, ורב יוסף אמר, צריכי שוומא קודם
 80 הקידושין, שהם שוים חמישים זה, כיון דאיתתא – שאשה לא
 81 בקיאת בשוומא, ולא סמכת דעתה – ואינה גומרת בדעתה להתרצות
 82 להתקדש, כשאינה בטוחה שהם שוים כמו שאמר.
 83 הגמרא מבארת באופן נוסף: איכא דאמר, שרבה ורב יוסף ככל דהו
 84 נמי פליגי – נחלקו גם אם אמרו לה שמקדשה כמות שהם, ואף אם
 85 הם שוים פרוטה. רבה סבר, שגומרת בדעתה להתקדש, שהרי
 86 ודאי יש בהם פרוטה, ורב יוסף אמר, שאינה מקודשת, משום
 87 שדבר השוה כסף, כמו בגדי המשי הללו, הרי הוא – עליו להיות
 88 כסף, מפני שקידושין בשוה כסף נלמדים (לקמן ח). מקידושי
 89 כסף, מה כסף דקנין – דמיו קצוצים, כלומר קצובים וידועים,

1 הדין הראשון: שמע מינה, בעלי חיים – קרבנות שעודם בחיים
 2 נדחים, שאם לא היו ראויים להקרבה, לא יקרבו לעולם, ושלא
 3 כרב הסובר (יומא סד). שרק אם נדחו אחר שנשחטו, נדחים
 4 לעולם. ודין זה נלמד מדברי רבי יוחנן שבהמה שהיתה קדושה
 5 בחייה רק בחציה, נדחית. הדין השני: ושמע מינה, דהוי מעיקרא –
 6 קרבן שנדחה מיד בתחילת הקדשו הוי דהוי, ושלא כסובר (סוכה
 7 לג): שרק אם היה ראוי להקרבה ונדחה אינו חוזר ונראה. ואף זה
 8 נלמד מדברי רבי יוחנן שבהמה שמיד בהקדשתה לא היתה ראויה
 9 להקרבה, מפני שלא הקדשה כולה, נדחית. הדין השלישי: ושמע
 10 מינה, יש דהוי בדרב הקדוש קדושת דמים, ולא רק בדרב שקדוש
 11 קדושת הגוף, ואף זה נלמד מדברי רבי יוחנן שבהמה שהוקדש רק
 12 חציה, וקדושתה היא קדושת דמים להימכר ולהביא בדמיה בהמה
 13 אחרת, נדחית.
 14 הגמרא מביאה ספיקות שונים לגבי קידושי חצי אשה: בעי רבא,
 15 קידש אשה ואמר לה 'הצייף בפרוטה ופרוטה בפרוטה', מהו,
 16 האם כיון דאמר לה שמקדש כל חצי ממנה בפרוטה, פסקה –
 17 קצב בכך לקדשה לחצאין, ועל כל חצי אשה הוא עושה מעשה
 18 קידושין נפרד, ולא יחולו קידושין מפני שאין קידושין בחצי אשה,
 19 או דילמא מונה והולף הוא, ולא התכוין לקדש כל חצי ממנה בחצי
 20 פרוטה; שהרי אין לקדש בחצי פרוטה, ואף בתחילת דבריו כוונתו
 21 על סוף דבריו, שהוא מקדש את כולה בפרוטה.
 22 הגמרא מסתפקת באופן נוסף: אם תמצי לומר כצד השני,
 23 שמקודשת כיון שמונה והולף הוא, יש להסתפק כשאמר לה 'הצייף
 24 בפרוטה והצייף בפרוטה', מהו, האם כיון דאמר לה שמקדש
 25 בפרוטה ופרוטה, ולא בחצאי פרוטות, פסקה למילתיה – קצב את
 26 דיברו לקדשה לחצאין, ולא יחולו קידושין לפי שאין קידושין
 27 בחצי אשה, או דילמא כל ביומיה – כיון שכוונתו לגמור את
 28 הקידושין באותו יום, מונה והולף הוא, והתכוין לכל דבריו ביחד
 29 שמקדש את כולה בשתי פרוטות.
 30 הגמרא מסתפקת באופן נוסף: אם תמצי לומר שמקודשת, כיון שכל
 31 ביומיה – שכל שכוונתו לגמור את הקידושין באותו יום מונה והולף
 32 הוא, יש להסתפק כשאמר 'הצייף בפרוטה היום והצייף בפרוטה
 33 למחר', מהו, האם כיון דאמר לה שקידושי חציה השני יחולו למחר,
 34 פסקה – קצב בכך לקדשה לחצאין, ולא יחולו הקידושין מפני
 35 שאין קידושין בחצי אשה, או דילמא הכי קאמר לה, שהקידושין
 36 מתחילו מהאידידא – יתחילו מעתה, וממחר לא ניגמרו עד למחר –
 37 ויסיימו מחר, וכוונתו לקדש את כולה במעשה אחד ארוך.
 38 הגמרא מסתפקת באופן נוסף: קידש אשה ואמר לה 'שני הצייף
 39 בפרוטה זו, מהו, האם קדש ודאי בחד וימנא קאמר לה – האם באופן זה
 40 ודאי יש לומר שהתכוין לקדש את כולה בבת אחת, או דילמא
 41 התכוין לקדש כל חצי ממנה בנפרד, ואין אשה מתקדשת לחצאין
 42 בלל. מסיקה הגמרא, תיקו – ספיקות אלו לא נפשטו:
 43 הגמרא מביאה ספיקות שונים לגבי קידושין בפרוטה: בעי רבא,
 44 אמר לחבירו, הריני מקדש את שתי גנותיך קדושות לשני בני
 45 הגדולים ששלחוני לקדש להם נשים, בפרוטה, מהו, האם בתי

אגרות קודש

ביה, י"א אד"ר, תשכ"ב
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

לפלא שהגיעה לכאן שמועה, אשר גדלה העזובה אצלו כבוי"כ עניינים ועד שפועל על הבריאות
 ולא עוד אלא שהפעולה ניכרת במבט ראשון גם להזולת, וסיבת הפליאה הנ"ל מובנת ע"פ הידוע דרישת
 רבותינו נשיאנו בנוגע לסדר הנהגה לשמירת הבריאות וכו' ובפרט שרואים במוחש כפתגם הרב המגיד,
 א לעכעל בגוף גשמי איז א גרויסע לאך בנשמה, ולרוב פשיטות הענין אין צורך לאריכות, ואחכה למענה
 טוב ממנו בכל הנ"ל בדואר החוזר.

המשך בעמוד רה

60 הגמרא דוחה את הראיה: לא, לעולם מדובר דלא שוין – שהעגל
61 והטלית לא שוים חמשה סלעים, ומה שנאמר בסיפא שאם אמר
62 'עגל זה בחמש סלעים לפדיון בני' בנו פדוי, וכן קביל בהו עילוייה
63 – מדובר שהכהן קיבל עליו והסכים לכך, כי הא – כמעשה זה דרב
64 כהנא שקיל סודרא – נטל סודר מבי פדיון הן אף שלא היה שוה
65 חמשה סלעים, ואמר ליה לאבי הבן, לדידי הוי לי – לי הוא ראוי
66 ושוה חמש סלעים. ואף כאן בסיפא מדובר שעבור הכהן הם שוים
67 חמש סלעים, ולכן הבן פדוי.
68 הגמרא דנה בדין זה שאפשר להעריך דבר ביותר משויו: אמר רב
69 אשי, לא אמרן – לא אמרנו שהכהן יכול לומר שדבר שאינו שוה
70 חמש סלעים, עברו הוא שוה חמש סלעים, אלא באדם כגון רב
71 כהנא, דנבכרא רבה הוא ומכעו ליה סודרא ארישה – שאדם גדול
72 הוא, וזקוק לעטוף את ראשו בסודר, אבל פולי עלמא שאינם
73 זקוקים כל כך לסודר לא יוכלו לומר שהם מקבלים אותו ביותר
74 מערכו, כי הא – כמעשה זה דמר בר רב אשי כן סודרא – קנה סודר
75 מאימיה דרבה – מאמו של רבה ממקום הנקרא קובי, והסודר היה
76 שוין עשרה זוזים בלבד, ואילו מר בר רב אשי קנא פתיליסר –
77 בשלושה עשר זוזים, וכפי שאמרנו שאדם גדול זקוק ביותר
78 לסודר:
79 הגמרא דנה במי שקידש בסכום כסף ונתן רק את חלקו: אמר רבי
80 אלעזר, אמר לאשה התקדשי לי כמנה שהוא מאה דינר, ונתן לה
81 דינר אחד בלבד, הרי זו מקודשת מיד בדינה זה. ונתנאי שישלים את
82 שאר הסכום, משום שדעתה לקבלו לשם קידושין על מנת
83 שישלים את כל הסכום. מבררת הגמרא: מאי מעמא שמקודשת
84 מיד. כיון דאמר לה מנה ונתן – ונתן לה דינר בלבד, כמאן דאמר לה
85 'התקדשי לי בדינר על מנת שאשלים לך למנה', דמי – הוא דומה,
86 ואמר רב הונא אמר רב, כל האומר לשון 'על מנת', כאומר מעכשיו
87 דמי, היינו שהקנין או הקידושין יחולו מעכשיו, ואין כוונתו שיחולו
88 רק כשיתקיים התנאי, ולכן היא מקודשת מיד.
89 הגמרא מקשה על דין זה: מיתבי, שנינו בברייתא, אמר לאשה
90 התקדשי לי כמנה שהוא מאה דינר, והיה מונה וחולף ונתן לה את
91 מאת הדינרים אחד אחד, ורצה אחר מנה לחזור בו מהקידושין,
92 אפילו בדינר האחרון, הרישות בידו לחזור בו, משום שאין הקידושין
93 חלים עד שתקבל את כל מאת הדינרים. וקשה על רבי אלעזר
94 שאמר שהקידושין חלו, אלא שמוטל עליו להשלים את תנאו
95 ולתת לה את השאר. מתרצת הגמרא: הך אמיא עסקינן –
96 הברייתא מדברת באופן דאמר לה שמקדשה כמנה זו, ודעתה
97 להתקדש בכל המנה, ולכן כל עוד שלא גמר לתת לה את כל
98 המנה אינה מקודשת.
99 הגמרא תמהה: הא מדסיפא – והלא ממה שהסיפא מדברת
100 שקדשה כמנה זו, וכפי שיובא מיד, יש לדייק שהרישא מדברת
101 שקדשה כמנה סתם, דהיינו שלא אמר לה שמקדשה במנה זו,
102 דקא תני – ששנינו בספא, אמר לה התקדשי לי כמנה זו ונתנו לה
103 ונמצא אחר כך שהמנה חסר דינר או שאחד מהדינרים הוא דינר של
104 נחשת ולא של כסף כפי שראוי להיות, אינה מקודשת, אבל אם
105 נמצא דינר אחד שהוא רע, הרי זו מקודשת ויחליף אותו בדינר טוב.
106 ומכיון שבסיפא מדובר שאמר 'מנה זו', מוכח שרישא מדובר
107 שלא אמר 'מנה זו'. מתרצת הגמרא: לא, גם הרישא וגם הסיפא
108 מדברות דאמר לה כמנה זו, והסיפא פרושי קא ספרש את הרישא
109 וכך מתפרשת הברייתא. התקדשי לי במנה וזהה מונה והולך, רצה
110 אחר מנה לחזור אפילו בדינר האחרון, הרישות בידו, כיצד כגון דאמר
111 לה התקדשי לי כמנה זו, ונמצא חסר דינר, שאינה מקודשת
112 ויכולים לחזור בהם עד שיתן את הכל.
113 הגמרא מוכיחה שכך יש לבאר את הברייתא: והכי נמי מסתברא –
114 כך גם מסתבר שהסיפא מפרשת את הרישא, דאי סלקא דעתך –
115 שאם תעלה על דעתך לומר שהרישא מדברת כמנה סתם, קשה,
116 השתא – כשקדשה כמנה סתם, כל עוד שלא נתן את כל המנה,
117 לא הוה קידושי, אם כן, שהקדשה כמנה זו, מיבעיא – וכי צריכה
118 הברייתא לומר שהם המנה נמצא חסר, יכולה לחזור בה, הלא

1 אף שוה כסף נמי דקנין – עליו להיות קצוץ ובעל ערך ידוע, ואם
2 ערכו לא ידוע, אי אפשר לקדש בו, ולכן צריך לשום את בגדי
3 המשי קודם הקידושין.
4 רב יוסף מביא ראיה לדבריו: אמר רב יוסף, מנא אמינא לה – מניין
5 למדתי דין זה, דתניא, על הפסוק שנאמר בעבד עברי שפודה את
6 עצמו בכסף, (ויקרא כה גא) 'אם עוד רבות בשנים לפיתן ישיב
7 גאלתו מכסף מקנתו', ומדויק שבכסף הוא נקנה לעבד ואינו נקנה
8 בתבואה וכלים שהם שוה כסף. ויש לשאול, הא תבואה וכלים היכי
9 דמי, אילימא דלא מקניו בהו פלל – אם נאמר שאין קונים בהם כלל,
10 ורק בכסף ממש אפשר לקנות עבד, הלא דורשים מהפסוק 'ישיב
11 גאלתו' אמר רחמנא, והמילה 'ישיב' מיותרת, שהיה די לומר 'לפיתן'
12 גאלתו מכסף מקנתו, ובא הכתוב לרבות שנפדה בשוה כסף
13 ככסף, וכיון שנאמר 'גאלתו מכסף מקנתו', שהפדיון הוא החזר
14 של דמי הקניה, למנוה שגם נקנה בשוה כסף. ואי דלית בהו – ואם
15 מדובר בברייתא שאין בתבואה ובכלים שוה פרוטה, מאי איריא –
16 מדוע נקטה הברייתא תבואה וכלים, הלא אפילו בכסף נמי אינו
17 נקנה בפחות משהו פרוטה. אלא לא דאית בהו – מדובר איש
18 בתבואה וכלים שוה פרוטה ואף על פי כן כיון דלא קייצי – שאין
19 דמיהם קצובים, לא נקנה בהם העבד, וכוונת הברייתא לומר
20 שאינו נקנה בתבואה וכלים אם אין דמיהם ידועים. ומבואר שאין
21 קנין נעשה בשוה כסף שאין דמיו ידועים.
22 הגמרא מבארת מה יענה רבה על רביה זו: ואידך, רבה החולק על
23 רב יוסף ואינו מצריך שומא לשוה כסף, ידחה שהכי קאמר – כך
24 כוונת הברייתא, שעבד עברי בתורת כסף הוא נקנה, דהיינו בקנין
25 כסף שנעשה בין בכסף ובין בשוה כסף, ואין עבד עברי נקנה בתורת
26 תבואה וכלים, ומאי נינהו – ומה הם, כלומר באיזה קנין מדובר,
27 בקנין חליפין הנעשה בתבואה וכלים ולא בכסף ממש.
28 שואלת הגמרא: ולרב הנהן דאמר שפירות לא עבדי חליפין – שאין
29 עושים קנין חליפין בפירות, מאי אכא למימר – כיצד נפרש את
30 הברייתא, שהרי אין לפרש שהכוונה למעט קנין חליפין, ואם כן
31 בהכרח הכוונה למעט תבואה וכלים משום שאינם קצובים,
32 וכדברי רב יוסף.
33 הגמרא מיישבת באופן אחר: אלא לעולם מדובר בברייתא,
34 בתבואה וכלים דלית בהו – שאין בהם שוה פרוטה, ובאה הברייתא
35 לומר שאין קונים בהם, ודקאמרת מאי איריא – ומה ששאלת מדוע
36 נקטו דווקא תבואה וכלים, הלא אפילו כסף נמי אין לקנות בו אם
37 אין בו שוה פרוטה, התשובה לכך היא שהתנא בדרך של 'לא
38 מיבעיא' קאמר, לא מיבעיא – לא הוצרכה הברייתא לומר שבכסף
39 הדין הוא דאי אית ביה – שאם יש בו שוה פרוטה, אין לו קנין
40 בו, ואי לא, לא קונים בו, שדבר זה פשוט הוא, אבל תבואה וכלים
41 אמיא – הייתי אומר מדמקדרא הנאמריהו – שכיון שהנתנם קרובה
42 יותר מכסף שנועד לקניית דברים אחרים ולא ליהנות בגופו, דמר
43 בדעתו ומקני נפשית – והקנה את עצמו לעבד אפילו שאין בהם
44 שוה פרוטה, קא משמע לן – השמיעה לנו הברייתא שאין זה כך,
45 אלא אין קונים בפחות משהו פרוטה כלל, בין בכסף ובין בתבואה
46 וכלים.
47 רב יוסף מביא ראיה נוספת: אמר רב יוסף, מנא אמינא לה – מדיכן
48 למדתי את שיטתי, דתניא, אדם שפדה את בנו הבכור, ואמר לכהן
49 עגל זה אני נתן לפדיון בני, או טלית זה אני נתן לפדיון בני, ונתנם
50 לכהן, לא אמר כלום, ובנו אינו פדוי. אבל אם אמר עגל זה כחמש
51 סלעים לפדיון בני, או שאמר טלית זה כחמש סלעים לפדיון בני,
52 ונתנם לכהן, כגו פדוי. ויש לשאול, הא פדיון שעשה בעגל
53 ובטלית, היכי דמי – כיצד מדובר, אילימא – אם נאמר דלא שוין –
54 שהעגל והטלית אינם שוים חמשה סלעים, פל כמיניה – וכי יכול
55 הוא לפדות את בנו כשיאמר 'עגל או טלית זו בחמש סלעים', הלא
56 אינם שוים כך. אלא לאו – האם אין המדובר אף על גב דשוין העגל
57 והטלית חמשה סלעים, ולכן בסיפא הפדיון מועיל, וברישא כיון
58 דלא קייצי – שערכם אינו ידוע, לא מועיל הפדיון בהם. ומוכח
59 שקנין ופדיון אינם נעשים בשוה כסף שאין דמיו קצובים.

קידושין. האשה נקנית - פרק ראשון דף ח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) - ריא רש"י

1 אף שזה כסף דקין - הא דאמרין לקמן (יב,א). ההוא גברא דקדיש בוודא דאורי, יתיב
2 רב שימי בר חייא וקא מעיק בה, אי אית בה שחא פרוטה - אן, אי לא - לא, לכאורה
3 דומה דלא כרב זוסף.

4 ומא' ניהו חליפין - אין עבר עברי נקנה בחליפין ולא קונה עצמו בחליפין. דמה שהוא
5 קונה בכסף - נפקא לן מהאי קרא ד"מכסף
6 מקנתו" לקמן (יד,ב). אבל עבר כעניי נקנה
7 בחליפין, כדחגי בפרק "השולח" (גיטין לט,ג) גבי
8 שקל כומתא ושדא בה, אמר לה: קני האי וקנה
9 נפשך. ומשמע: משום דהויא ליה כליו של מקנה
10 לא עשה ולא כלום, אבל בכליו של קונה -
11 קנתה. ומתורת חליפין משמע, ולא בתורת כסף.
12 וכך פירש רבינו תננאל שם.

13 **מנא** אמיןא לה דתניא עגל זה - ללוישנא קמא
14 מייחיא רתיא.

15 רב כהנא שקל סודרא בפדיון הבן - משמע הכא
16 דרב כהנא היה כהן. ותימא: דבסוף "אלו
17 עוברין" (פסחים מט,א) משמע דלא היה כהן,
18 דקאמר: אי לאו דנסיבי כהנתא לא גלאו' ויש
19 לומר: דתרי רב כהנא הוו. אי נמי יש לומר:
20 דבשביל אשתו היה לוקח, כדאשכחן בפרק
21 "חזרו" (חולין קלב,א): רב כהנא אבל בשביל
22 אשתו.

23 **אכל** כולי עלמא לא - ואם תאמר מאי טעמא
24 דלא מהני? מי גרע ממתנה על מנת
25 להחזיר, דאמרין לעיל (ג,ב) דשמה מתנהו ויש
26 לומר: דאין הכי נמי, דמיגרע גרע; דהתם איכא
27 דבר חשוב דהוי מתנה אף על פי שנתן על מנת
28 להחזיר. אבל אכל גבי פדיון - לא היה שוה אותו
29 סודר חמש סלעים. ומתחילה, כשתן לו - לא
30 יצא ידי נתינה. **השתא השתא** סתם לא הו'
31 קידושין במנהו זו מיבעיא - ואם תאמר. דלמא
32 הא קא משמע לך: ד"במנה זו" אף על גב דלא
33 חזרה בה - לא הוי קידושין, כיון שבמצא חסרו
34 ויש לומר: דמרישא שמעת מינה, כיון דבמנה סתם
35 יכולה לחזור בה ולא אמרין ישלים - אלמא לא
36 חלו הקידושין כלל עד שישלים. הכי נמי, כי אמר
37 לה "במנה זו" ונמצא חסר - לא חלו הקידושין,
38 ואף ההשלמה לא מהניא, שדרי לא סמכה דעתה
39 להשלמתו אלא למנה שמראה לה, והרי הוא
40 חסר.

מנה

מאי טעמא? פיון דאמר לה מנה ויהיב לה דינר - כמאן דאמר לה "על מנת" דמי. ואמר
רב הונא אמר רב: כל האומר "על מנת" פאומר "מעעכשיו" דמי. מיתבי: "התקדשי לי
במנה" והיה מונה והולך, ורצה אחד מהן לחזור, אפילו בדינר האחרון - הרשות בידו.
- היא מודסיפא במנה זו, ורשא במנה סתם, דקא תני סיפא: אמר לה "התקדשי
לי במנה זו" ונמצא מנה חסר דינר, או דינר של נחשת - אינה מקודשת. דינר רע - תרי זו מקודשת, ויחליף! - לא,
רישא וסיפא דאמר "במנה זו", ופרושי קא מפרש: רצה אחד מהן לחזור אפילו בדינר האחרון הרשות בידו ביצד? כגון
דאמר לה "במנה זו". והכי נמי מסתברא, דאי סלקא דעתך רישא במנה סתם, השתא במנה סתם לא הוי קידושי "במנה
זו" מיבעיא?! - אי משום הא לא אריא, תנא סיפא לגלוי רישא; שלא תאמר רישא "במנה זו", אכל במנה סתם הוי
קידושין - תנא סיפא "במנה זו", מפלל דרישא במנה סתם, ואפילו הכי לא הוי קידושין. רב אשי אמר: מונה והולך שאני,
דרעתה אפוליה. האי דינר של נחשת היכי דמי? אי דידעה ביה - הא סברה וקבלה! - לא צריכא, דיתביה ניהליה בליליא,
אי נמי דאשתכח ליה ביני זוני. האי דינר רע היכי דמי? אי דלא נפיק - היינו דינר של נחשת! - אמר רב פפא: כגון
דנפיק על ידי הדחק. אמר רבא אמר רב נחמן: אמר לה "התקדשי לי במנה" והניח לה משבון עליה - אינה מקודשת.

מנה

1 שוה כסף בכסף - גבי קידושין כסף כתיב, ושוה כסף איתרבי בכסף, כדאמרין לקמן.
2 "שיב" - לרבות שוה כסף. הלכך כי כסף בעין, דקייץ. מכסף מקנתו - בעבר עברי
3 כתיב. ישיב נאולתו - "שיב" קרא יתירא הוא. דמצי למכתב "לפיהו גאולתו" - לרבות
4 שוה כסף לענין פדיון. וכיון דמפרוק ביה - איקניי נמי מקנה ביה, דכתיב "גאולתו מכסף
5 מקנתו". וכיון דלא קייץ לא - והכי קאמר. ואינו
6 נקנה בתבואה וכלים, אלא אם כן קצץ דמיה.
7 בתורת כסף וכו' - בתורת דמיה הוא נקנה, בין
8 שנתנין עליו כסף בין שוה כסף - בתורת דמיה
9 אקנו, ולא בתורת חליפין. שורך לעשות חליפין
10 בתבואה וכלים. כלים - שנאמר (רות ד) "שלף
11 איש נעלו" ותבואה נמי, דכתיב (שם) "כל דבר".
12 ולרב נחמן דאמר - בפרק "הזהב": פירי לא
13 עברי חליפין; אם נתן תבואה בתורת חליפין כמו
14 סודר, לקנות בהן שדה או שום דבר בחליפין -
15 לא קנו. והאי "כל דבר" מפרש ליה דהכל נקנה
16 במנהו. והשתא ליכא למימר תורת תבואה
17 וכלים היינו חליפין - מאי איכא למימר? אלא
18 לעולם - ואינו נקנה בתבואה וכלים דקאמר -
19 דבליה ברו שוה פרוטה. מקרבא הנאתיהו -
20 מוזנין ליהנות מהם. לפדיון בני - לחמש
21 סלעים של פדיון הבכור, דכתיב (במדבר יח)
22 "ופדיו מן חדש תפדה בערבך כסף חמשת
23 שקלים". ולא אמר כלום - אפילו נתנו לכהן. כל
24 כמינה - כי אמר בחמש סלעים? בתמייה. דשוי
25 - ואפילו הכי קתני רישא: לא אמר כלום,
26 הואיל ולא נישמו. לרדי שוי לי - אני שם אותו
27 לעצמי, ואשקלו בכך. דנברא רבה הוא - ולא
28 אויל בגילוי הראש. מקובי - שם מקום. ונתן לה
29 דינר - מיד - מקודשת. דקיבלה ליה לשם
30 קידושין, ועל מנת שישלים תנאו. הרשות בידו
31 - שאין הקידושין חלין עד שתקבל את כולה,
32 ואת אמרת מקודשת? כמנה זו - דדעתה
33 אכולה. דינר רע - לקמן מפרש. ביצד דאמר
34 במנה זו - ונמצא חסר דינר - אינה מקודשת.

1 אף שוה כסף נמי - דקייץ, אמר רב יוסף: מנא
2 אמיןא לה - דתניא: "מכסף מקנתו" - בכסף הוא
3 נקנה, ואינו נקנה בתבואה וכלים, האי תבואה וכלים
4 היכי דמי? אילימא דלא מקנו בהו כלל - "ישיב
5 גאולתו" אמר רחמנא, לרבות שוה כסף בכסף. ואי
6 דלית בהו שוה פרוטה - מאי אריא תבואה וכלים?
7 אפילו כסף נמי! אלא לאו - דאית בהו שוה פרוטה,
8 וכיון דלא קייץ - לא. ואידך! הכי קאמר: בתורת
9 כסף הוא נקנה, ואין נקנה בתורת תבואה וכלים.
10 ומאי ניהו - חליפין. ולרב נחמן, דאמר: פירות לא
11 עברי חליפין, מאי איכא למימר? אלא, לעולם דלית
12 בהו שוה פרוטה. ודקאמרת: מאי אריא תבואה
13 וכלים, אפילו כסף נמי - לא מיבעיא קאמר; לא
14 מיבעיא כסף, דאי אית ביה שוה פרוטה - אין,
15 אי לא - לא, אכל תבואה וכלים איכא מדימקרבא
16 הנאתיהו - גמר ומקני נפשיה, קא משמע לך. אמר
17 רב יוסף: מנא אמיןא לה - דתניא: "עגל זה לפדיון
18 בני", "מלית זה לפדיון בני" - לא אמר כלום. "עגל
19 זה בחמש סלעים לפדיון בני" "מלית זו בחמש
20 סלעים לפדיון בני" - בגו פרוי. האי פדיון היכי
21 דמי? אילימא דלא שוי - כל כמיניה? אלא לאו
22 אף על גב דשוי, וכיון דלא קייץ - לא. לא,
23 לעולם דלא שוי, וכגון דקפיל פתן עיפוייה. פי הא
24 דרב כהנא שקיל סודרא מפי פדיון תפן, אמר ליה:
25 לרדיי חיו לי חמש סלעים. אמר רב אשי: לא אמרן
26 אלא כגון רב כהנא, דנברא רבה הוא, ומבעיא ליה
27 סודרא ארישיה. אכל פולין עלמא - לא. פי הא
28 דמר בר רב אשי וכן סודרא מאימיה דרבה מקובי
29 שוי עשרה בתליסר. אמר רבי אלעזר: "התקדשי לי
30 במנה" ונתן לה דינר - תרי זו מקודשת, וישלים,
31 מאי טעמא? פיון דאמר לה מנה ויהיב לה דינר -
32 רב הונא אמר רב: כל האומר "על מנת" פאומר "מעעכשיו" דמי. מיתבי: "התקדשי לי
33 במנה" והיה מונה והולך, ורצה אחד מהן לחזור, אפילו בדינר האחרון - הרשות בידו.

מנה

34 - הכא כמאי עסקינן דאמר "במנה זו". - היא מודסיפא במנה זו, ורשא במנה סתם, דקא תני סיפא: אמר לה "התקדשי
לי במנה זו" ונמצא מנה חסר דינר, או דינר של נחשת - אינה מקודשת. דינר רע - תרי זו מקודשת, ויחליף! - לא,
רישא וסיפא דאמר "במנה זו", ופרושי קא מפרש: רצה אחד מהן לחזור אפילו בדינר האחרון הרשות בידו ביצד? כגון
דאמר לה "במנה זו". והכי נמי מסתברא, דאי סלקא דעתך רישא במנה סתם, השתא במנה סתם לא הוי קידושי "במנה
זו" מיבעיא?! - אי משום הא לא אריא, תנא סיפא לגלוי רישא; שלא תאמר רישא "במנה זו", אכל במנה סתם הוי
קידושין - תנא סיפא "במנה זו", מפלל דרישא במנה סתם, ואפילו הכי לא הוי קידושין. רב אשי אמר: מונה והולך שאני,
דרעתה אפוליה. האי דינר של נחשת היכי דמי? אי דידעה ביה - הא סברה וקבלה! - לא צריכא, דיתביה ניהליה בליליא,
אי נמי דאשתכח ליה ביני זוני. האי דינר רע היכי דמי? אי דלא נפיק - היינו דינר של נחשת! - אמר רב פפא: כגון
דנפיק על ידי הדחק. אמר רבא אמר רב נחמן: אמר לה "התקדשי לי במנה" והניח לה משבון עליה - אינה מקודשת.

1 מנה אין כאן משכון אין כאן - פירושו: ואינה מקודשת. לפי שהאשה נקנית בכסף, והכסף
2 אינו בעין, היאך יקנה? שאין המשכון תחת הכסף, כיון שלא ישאר ביד האשה. ודאי,
3 אי אמר לה: התקדשי לי במשכון זה ומשכון יהיה שלך - פשיטא דמקודשת. וכמו כן, אם
4 אדם אומר לחבירו: אתן לך מנה במתנה והניח לו משכון עליה - לא קנה המתנה במשכית

5 המשכון, ואין לחלק בין מתנה לקידושין. ורבינו
6 חיים כותב בשם רבינו חם אומר: שאם אמר אדם
7 לחבירו "אתן לך מנה במתנה והניחך משכון עליה,
8 ואל תחזיר לי המשכון עד שאתן לך המנה" -
9 דאו דאי יכול לעכב המשכון עד שיתן לו המנה.
10 ותימה: מהא דאמר ב"השובר את האומנין" (בבא
11 מציעא עה.ב) גבי השובר את הפועלים להעלות
12 פשתן וכל דבר שהוא אבוד, מקום שאין שם אדם
13 וחזור בהן - שובר עליהן או טעון. וקאמרין: עד
14 כמה שובר עליהן? אמר רב נחמן: עד כדי שברן.
15 אייתיבה רבא לרב נחמן: עד ארבעים ומששים זהו!
16 - התם כשבאת חבילה בידו. פירושו: שבאו כלי
17 אומנות של פועל ליד בעל הבית. והשטא, כי באת
18 חבילה בידו מאי הוי? הא מנה אין כאן, משכון אין
19 כאן? ויש לומר: ולא דמי, דהתם גרמו לו הפסד.
20 ועוד: שאין החבילה בתורת משכון, אלא קנייה
21 לו לשכור פועלין. וכשרגלין לעשות שידוכין
22 צריך ליהדר רבא לרב נחמן: "דרי אני מקנה לך
23 כך וכך בגוף החפץ". דאם אמר "אם אחזור בי אתן
24 לך כך וכך הוא לך משכון" - מנה אין כאן,
25 משכון אין כאן. ושמא בשדוכין לא אמרינן מנה
26 אין כאן, משכון אין כאן, כיון שכשהאחד מהן
27 חחר בו - השני מתייבש בדבר.

28 **משכון** דאחרים ודכרי יצחק - אף על גב
29 דרבי יצחק איירי במשכון שלא
30 בשעת הולאתו, מציו למימר: כיון דבעל חוב
31 קונה משכון שלא בשעת הולאה קנין גמור, עד
32 שיפדה - בשעת הולאה נמי אלמין שיעבדיה
33 לחשב ממון. לקיש בו האשה ולקנות בו עבדים
34 וקרקעות. וכן צריך לפרש בפרק "השולח" (גיטין
35 לז.א) בהדיא דאמר: המלוה על המשכון אינו
36 משמט. ומפרש התם משום דקני ליה כרבי יצחק.
37 ורבי יצחק הוי שלא בשעת הולאתו, ו"המלוה" -
38 משמע בשעת הולאתו, כדמשמע סוף פרק
39 "האומנים" (בבא מציעא פא.ב). אלא הכי פירושו:
40 התם: כיון דקני ליה שלא בשעת הולאתו לגמרי
41 - סברא הוא דיקנה הוא בשעת הולאתו, שלא
42 ישמט, דחשיב "של אחיך בידך", ודרשינן בספרי
43 (פרשת ראה): "את אחיך תשמט ירך" - ולא של
44 אחיך בידך. וכן יש לפרש פרק "כל שעה" (פסחים לא.ב) בהדיא דירשאל שהלוח את הנכרי על חמצו, אחר הפסח עובר לרבי מאיר, ומפרש התם משום דקנה ליה כרבי יצחק. וכיון דקני ליה

45 כרבי יצחק שלא בשעת הולאתו - בשעת הולאתו קני ליה נמי, לענין דקרינן ליה: שלך אי אתה רואה. **מניין** לבעל חוב שקונה משכון - פירוש בקונטרס בשאר דוכתי: להתחייב באנטוין.
46 וקשה: דהא רבי מאיר ורבי יהודה פליגי במלוה על המשכון אי הוי שומר שבר אי שומר חנם, אבל שואל - לא הוי. ואוקי גמרא רבי מאיר כרבי יצחק, משמע דרבי יצחק לא אמר להתחייב
47 באנטוין! לכך נראה לוי שקנה את המשכון להתחייב בגניבה ואבדיה.

48 **צדקה** מנין - ואם תאמר: איכא צדקה ממה שיחזיר לו לשכב עליו? ויש לומר: דדייק מדכתיב (דברים כד) "ושכב בשלמתו וברכך", ואי לא הוי קונה ליה, אם כן כשמברכו העני - הוי
49 ליה רביית דברים. ויש מפרשים: דלא מיקרי צדקה אלא הנותן משלו, כמו "צדק משלך ותן לוי" (בבא בתרא ח.ב).

50 **תנם** לאבא או לאבין אינה מקודשת - ואם תאמר: הא אמרינן לעיל (קדושין ג.ב): "תן מנה לפלוני ואקיש אני לך" - מקודשתו ויש לומר: דלא דמי דהתם שהתחילה היא דבר - איכא
51 למימר דעתה להתקדש, אבל הכא שהוא אמר לה תחילה: התקדשי לי, והיא משיבה: תנם למי שתרצה - איכא למימר דאין דעתה להתקדש, אלא היא משטה בו ואינה חוששת.

52 **תנם** לפלוני אינה מקודשת - ואם תאמר: אמאי קתני לעיל בברייתא "אביןך" "לאבא ולפלוני" טעמא? ואיכא למיעבד כל דהי צריכותא! ושמא יש לומר: דאין לחוש לכך, כיון דלא תנא
53 "אביןך" בברייתא לחודי. אי נמי, יש לומר: דלהכי תנא "אביןך ופלוני" - משום דסלקא דעתך דלהי מקודשת טפי כשאמרה "תנם לפלוני" מכשאמרה "תנם לאביןך", דסמכה דעתה טפי
54 כשיהא ביד פלוני. **אם** היה סלע שלה מקודשת - פירש בקונטרס: דחצרה קונה לה. ולא נהירא; דאם כן - מאי בעי? סלע של שניהם מהו? פשיטא דאינה קונה. כיון דהוא חצר של שניהם,
55 כדאמרינן פרק "המוכר את הספינה" (בבא בתרא פד.ב), אמר רבי ינאי: חצר של שני שותפין - קונן זה מזה. ומוקי לה במורד בתוך קופתו של לוקח, אבל במורד על הקרקע - לאו ונראה
56 לפרשי: דהכא הטעם אין תלוי בקנין חצרה, אלא כשהסלע שלה - סמכה דעתה, ובשאינו שלה - לא סמכה דעתה. ובעי, כשהסלע של שניהם אי סמכה דעתה או לא.

1 מנה אין כאן - הלכך משכון אינו שיה (כאן כלום, שאין המשכון מתנה. כמשכון דאחרים
2 - שהיה בידו, וקדשה בחוב שיש לו עליו. הלכך מקודשת, שהמשכון עצמו קנוי לה.
3 **בפריטי** - על מנת לקבל פרוטות של נחשת. **נסכא** - התיבה של כסף. **פריטי אין כאן**
4 - שהתנו עליה. הלכך, נסכא שהוא משכון - אין כאן, להיות במקומו לקנות. שאם נתנו
5 הפרוטות - היתה קנייה להם, דעבר כבעני
6 נקנה בכסף. נפלתו וזרקתו לים - בפניו, לומר:
7 איני רוצה. הא שדיתינהו קמיה - במקום שאינו
8 אבוד, הווי קידושין? בתמיה. **מראייהבא ביה** -
9 לשלומי, גמרה וקדשה נפשה. ולפי שהוא שלה
10 - זרקתה, לנסות את זה אם הוא רגון. **אינה**
11 מקודשת - ואינו דומה ליתן מנה לפלוני
12 ואיקדש לך". דהתם אידי קאמרה ליה מעיקרא,
13 אבל כאן - משטה היא בו, כלומר: תן מעותיך
14 לאחרים. להודיעך כח דרישא - דאף על גב
15 דאביה הוא - לא גמרה וקדשה נפשה. כח
16 **דסיפא** - דאמר מקודשת, דאף על גב דלא
17 קרוב שלה הוא. סמכה עליה - דעביד
18 שליחותיה, וכי מקבל להו - הוה שלוחה,
19 ומקדשה. ואם היה סלע שלה מקודשת -
20 שחצרו של אדם קונה, והרי הוא כמו
21 שמקבלתו. רחן אחריה - לנשכח.
22 חומרי

1 **מנה אין כאן** - הלכך משכון אינו שיה (כאן כלום, שאין המשכון מתנה. כמשכון דאחרים
2 - שהיה בידו, וקדשה בחוב שיש לו עליו. הלכך מקודשת, שהמשכון עצמו קנוי לה.
3 **בפריטי** - על מנת לקבל פרוטות של נחשת. **נסכא** - התיבה של כסף. **פריטי אין כאן**
4 - שהתנו עליה. הלכך, נסכא שהוא משכון - אין כאן, להיות במקומו לקנות. שאם נתנו
5 הפרוטות - היתה קנייה להם, דעבר כבעני
6 נקנה בכסף. נפלתו וזרקתו לים - בפניו, לומר:
7 איני רוצה. הא שדיתינהו קמיה - במקום שאינו
8 אבוד, הווי קידושין? בתמיה. **מראייהבא ביה** -
9 לשלומי, גמרה וקדשה נפשה. ולפי שהוא שלה
10 - זרקתה, לנסות את זה אם הוא רגון. **אינה**
11 מקודשת - ואינו דומה ליתן מנה לפלוני
12 ואיקדש לך". דהתם אידי קאמרה ליה מעיקרא,
13 אבל כאן - משטה היא בו, כלומר: תן מעותיך
14 לאחרים. להודיעך כח דרישא - דאף על גב
15 דאביה הוא - לא גמרה וקדשה נפשה. כח
16 **דסיפא** - דאמר מקודשת, דאף על גב דלא
17 קרוב שלה הוא. סמכה עליה - דעביד
18 שליחותיה, וכי מקבל להו - הוה שלוחה,
19 ומקדשה. ואם היה סלע שלה מקודשת -
20 שחצרו של אדם קונה, והרי הוא כמו
21 שמקבלתו. רחן אחריה - לנשכח.
22 חומרי

1 **מנה אין כאן** - הלכך משכון אינו שיה (כאן כלום, שאין המשכון מתנה. כמשכון דאחרים
2 - שהיה בידו, וקדשה בחוב שיש לו עליו. הלכך מקודשת, שהמשכון עצמו קנוי לה.
3 **בפריטי** - על מנת לקבל פרוטות של נחשת. **נסכא** - התיבה של כסף. **פריטי אין כאן**
4 - שהתנו עליה. הלכך, נסכא שהוא משכון - אין כאן, להיות במקומו לקנות. שאם נתנו
5 הפרוטות - היתה קנייה להם, דעבר כבעני
6 נקנה בכסף. נפלתו וזרקתו לים - בפניו, לומר:
7 איני רוצה. הא שדיתינהו קמיה - במקום שאינו
8 אבוד, הווי קידושין? בתמיה. **מראייהבא ביה** -
9 לשלומי, גמרה וקדשה נפשה. ולפי שהוא שלה
10 - זרקתה, לנסות את זה אם הוא רגון. **אינה**
11 מקודשת - ואינו דומה ליתן מנה לפלוני
12 ואיקדש לך". דהתם אידי קאמרה ליה מעיקרא,
13 אבל כאן - משטה היא בו, כלומר: תן מעותיך
14 לאחרים. להודיעך כח דרישא - דאף על גב
15 דאביה הוא - לא גמרה וקדשה נפשה. כח
16 **דסיפא** - דאמר מקודשת, דאף על גב דלא
17 קרוב שלה הוא. סמכה עליה - דעביד
18 שליחותיה, וכי מקבל להו - הוה שלוחה,
19 ומקדשה. ואם היה סלע שלה מקודשת -
20 שחצרו של אדם קונה, והרי הוא כמו
21 שמקבלתו. רחן אחריה - לנשכח.
22 חומרי

1 **מנה אין כאן** - הלכך משכון אינו שיה (כאן כלום, שאין המשכון מתנה. כמשכון דאחרים
2 - שהיה בידו, וקדשה בחוב שיש לו עליו. הלכך מקודשת, שהמשכון עצמו קנוי לה.
3 **בפריטי** - על מנת לקבל פרוטות של נחשת. **נסכא** - התיבה של כסף. **פריטי אין כאן**
4 - שהתנו עליה. הלכך, נסכא שהוא משכון - אין כאן, להיות במקומו לקנות. שאם נתנו
5 הפרוטות - היתה קנייה להם, דעבר כבעני
6 נקנה בכסף. נפלתו וזרקתו לים - בפניו, לומר:
7 איני רוצה. הא שדיתינהו קמיה - במקום שאינו
8 אבוד, הווי קידושין? בתמיה. **מראייהבא ביה** -
9 לשלומי, גמרה וקדשה נפשה. ולפי שהוא שלה
10 - זרקתה, לנסות את זה אם הוא רגון. **אינה**
11 מקודשת - ואינו דומה ליתן מנה לפלוני
12 ואיקדש לך". דהתם אידי קאמרה ליה מעיקרא,
13 אבל כאן - משטה היא בו, כלומר: תן מעותיך
14 לאחרים. להודיעך כח דרישא - דאף על גב
15 דאביה הוא - לא גמרה וקדשה נפשה. כח
16 **דסיפא** - דאמר מקודשת, דאף על גב דלא
17 קרוב שלה הוא. סמכה עליה - דעביד
18 שליחותיה, וכי מקבל להו - הוה שלוחה,
19 ומקדשה. ואם היה סלע שלה מקודשת -
20 שחצרו של אדם קונה, והרי הוא כמו
21 שמקבלתו. רחן אחריה - לנשכח.
22 חומרי

הב

1 ותנא - ושנה התנא אביד' להודיעך בך דיפסא, שאף שאמרה
 2 שיתנם לאביו שלו, שאינו קרוב שלה, כיון שאמרה 'על מנת
 3 שיקבלם לי' התכוונה שיהיה שליחה ויקבל עבורה.
 4 הגמרא מביאה את המשך הברייתא: אמר לאשה 'התקדשי לי
 5 בְּמִנְהָ, ואמרה לו 'תִּנָּם לְפָלוּנִי, אינה מקודשת, מפני שהיא משטה
 6 בו ואומרת תן מעותיך לאחרים, שאיני רוצה להתקדש לך. אבל
 7 אם אמרה, 'תנם לפלוני על מנת שיקבלם לי', מקודשת, מפני
 8 שכוונתה שהפלוני יהיה שליח עבורה לקבל את הקידושין.
 9 הגמרא מבארת מדוע הוצרכה הברייתא לומר דנים אלו גם
 10 באבא ואבירי וגם בפלוני אחר: ואריבא, דאי אשמעין - שאם היתה
 11 הברייתא משמיעה לנו רק אבא ואבירי, היינו אומרים, הֵתָם הוּא
 12 דְּכִי אִמְרָה - רק באופן זה, כשהוסיפה 'על מנת שיקבלם לי', הוּ
 13 קידושי, משום דְּסִמְכָה דְּעֵתָה עֵלְיָהּ - שהיא סומכת את דעתה
 14 עליהם, סְכָרָה עֲבָרִין לִי שְׁלִיחוּתָא - ואומרת בליבה שיעשו
 15 שליחותה ויקבלו עבורה את הקידושין, אֲבָל פְּלוּנִי שהוא אדם זה,
 16 היינו אומרים שהיא לא סומכת דעתה שיהיה שליח עבורה, ואינה
 17 מקודשת. ואי אשמעין - ואם היתה הברייתא משמיעה לנו רק
 18 'פלוני', היינו אומרים, הֵתָם הוּא דְּכִי אִמְרָה - רק באופן זה,
 19 כשאמרה 'תנם לפלוני' ולא הוסיפה 'על מנת שיקבלם לי', לא הוּ
 20 קידושי, משום דְּלֹא מְסַרְבָּא דְּעֵתָה לְנִפְיָה לְמִיתְבָּה לִיָּה בְּמִתְנָה - שאין
 21 דעתה קרובה אליו לתת לו את המנה במתנה, ולכן אין לומר אלא
 22 שהיא משטה בו, אֲבָל אִבָּא וְאָבִירִי, דְּמְסַרְבָּא דְּעֵתָה לְנִפְיָהּ -
 23 שדעתה קרובה אליהם, אִימָא בְּמִתְנָה יְהִיבִיתָה נִיְהִלְיָהּ - היינו
 24 אומרים שכוונתה שיתן להם את המנה במתנה ובכך היא תתקדש.
 25 מסכמת הגמרא: צְרִיכָא. הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה:
 26 תְּנִי רַבְּנָן, אמר לאשה 'התקדשי לי בְּמִנְהָ, ואמרה לו 'תנם על גבי
 27 סלע, אינה מקודשת, משום שלא זכתה במנה. ואם היה הסלע שלה,
 28 מקודשת, כיון שחצרו של אדם קונה לו, וכשהניח את המנה על
 29 גבי הסלע, קנתה את המנה. הגמרא מביאה ספק בענין זה: פְּעִי רַב
 30 בִּיבִי, אם אמרה לו לתת את המנה על גבי סלע של שניהם, מהו.
 31 מסיקה הגמרא: תִּיקוּ - ספק זה לא נפשוט.
 32 הגמרא מביאה את המשך הברייתא: אמר לאשה 'התקדשי לי
 33 בְּכַבְרִי לְחַם, ואמרה לו 'תִּנְהוּ לְכָלִּי, אינה מקודשת. ואם היה הכלב
 34 שלה, מקודשת, שהרי היא מרויחה ממון מהתנייה. הגמרא מביאה
 35 ספק בענין זה: פְּעִי רַב מְרִי, אם הכלב היה רִץ אַחֲרֶיהָ לְנוֹשְׁכָה,
 36 ובנתינת הכבר היא מצילה את עצמה ממנו, מהו, האם נאמר
 37 שְׂבָהּ הוּא הִנָּחָה דְּקָא מַצְלָה נַפְשָׁה מִיָּנִיה - שבהנאה זו שהיא ניצלת
 38 מהכלב, נְמָרָה בְּדַעְתָּה וּמְקַיָּא לִיָּה נַפְשָׁה - ומקנה לו את עצמה, או
 39 דְּלִמָּא מִצִּי אִמְרָה לִיָּה - היא יכולה לומר לו, מְדַאֲרִיתָא חַיִּיבָה
 40 מְחִיבָתָא לְאַצּוּלָן - אתה מחויב להצילני, ולא התרציתי להתקדש.
 41 מסיקה הגמרא: תִּיקוּ - ספק זה לא נפשוט.
 42 הגמרא מביאה את המשך הברייתא: אמר לאשה 'התקדשי לי
 43 בְּכַבְרִי, ואמרה לו 'תִּנְהוּ לְעֵנִי, אינה מקודשת, אפילו הוא עני
 44 תְּסַמְדֵּי עֵלְתָּ. מבארת הגמרא: מֵאֵי מַעְיָא, מפני שאמרה ליה - שהרי
 45 היא כאומרת למקדש, כִּי חַיִּיב דְּמִתְיָבְנָא מִיָּה אֲנָא חַיִּיב מְחִיבָתָא מִיָּה
 46 אֶת - כשם שאני מחויבת להאכילו, כך אתה מחויב בכך, ולא
 47 התכוונה להתקדש.
 48 הגמרא מביאה מעשים לגבי אומדן דעת האשה בדבריה למקדש:
 49 הֵהוּא נְגָרָא דְּתָהוּ קָא מוּבִין - מעשה באדם שהיה מוכר

1 והטעם, כיון שפנה אין כאן, שהרי לא נתן לה את המנה, לפיכך
 2 מְשַׁבּוּן אִין כָּאן, שאינו מועיל לקדשה בו במקום המנה, שהרי אינו
 3 ניתן לה במתנה.
 4 הגמרא מקשה על דין זה: אִיתְבִּיתָה רַבָּא לְרַב נְהֶמָן, שנינו בברייתא,
 5 קִדְּשָׁה בְּמִשְׁבּוּן, מקודשת. ומבואר שאשה מתקדשת במשכון.
 6 מתרצת הגמרא: הֵתָם - בברייתא מדובר שמקדשה בְּמִשְׁבּוּן
 7 דְּאֲחֵרִים שהיו חייבים לו ממנו, והניחו לו משכון על החוב, והוא
 8 מקדשה בחוב שיש על המשכון, והיא מקודשת מפני שהמשכון
 9 עצמו קנוי לה. וְכִדְרַבִּי יֶצְחָק, דְּאִמְרַר רַבִּי יֶצְחָק, מִיָּין לְבַעַל חוֹב שְׁקוּנָה
 10 מְשַׁבּוּן מְקַבֵּל על הלוואתו, שְׁנֵאמַר על אדם שקיבל משכון על
 11 הלוואתו (דברים כד ג') יִקְשֹׁב תְּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֶבֶשׁ וְגו' וְלָךְ תִּהְיֶה
 12 צְדָקָה, הרי שהשבת המשכון נחשבת צדקה, ואם בעל חוב אינו
 13 קוֹנֶה את המשכון, צְדָקָה מִיָּין - מדוע נחשבת ההשבה לצדקה,
 14 מִכָּאן לְמַדּוּ לְבַעַל חוֹב שְׁקוּנָה מְשַׁבּוּן, ולכן יכול לקדש בו אשה.
 15 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: פְּעִי רַב הוּנָא פִּר אֲבִין וְבִין תְּהִיא
 16 אִמְתָּא בְּפָרְשִׁי - קנו שפחה בפרוטות נחושת, אולם לא הוּ בְּהִרְדִּיהוּ
 17 - לא היה בידם לתת למוכר פרוטות, ולכן אותיבי נִסְכָּא עֵלְיָהּ -
 18 נתנו לו התיבה של כסף כמשכון. לְסוּף אִיִּיקַר אִמְתָּא - לאחר מכן
 19 נתייקר מחיר השפחה, והסתפקו האם היא שלהם וברשותם
 20 התייקרה, או שעדיין לא קנו אותה ועליהם להוסיף דמים למוכר.
 21 אָתוּ לְקַמִּיה - באו לפני דְרָבִי אִמִּי לשואלו, אִמְרַר לְהוּ רַבִּי אִמִּי, פְּרִישִׁי
 22 אִין כָּאן, שהרי לא נתתם אותו למוכר, ולכן נִסְכָּא אִין כָּאן, שאין
 23 חתיבת הכסף שנתתם מועילה לקנות בה, שהרי לא ניתנה למוכר
 24 במתנה.
 25 הגמרא מביאה ברייתות בענין אשה שלא רצתה לקבל את מעות
 26 הקידושין: תְּנִי רַבְּנָן, אמר לאשה 'התקדשי לי בְּמִנְהָ' ונתנה לה,
 27 ונִמְלָתוּ את המנה וְיִקְרָתוּ בפני המקדש לִיָּם אוֹ לְאִיר - לאש, או לְכָל
 28 דְּבַר הָאֲבָד, אינה מקודשת, שהרי היא כאומרת שאינה רוצה
 29 להתקדש. מדייקת הגמרא: מדברי הברייתא משמע שרק אם זרקה
 30 את המנה במקום האבד אינה מקודשת, אבל הָא שְׁדִיתִינְהוּ קַמִּיה -
 31 אם זרקה לפניו במקום שאינו אבד, הוּ קידושי. ושואלת הגמרא:
 32 הָא קְאָמְרָה לִיָּה שְׁקִיל לֹא פְּעִינָא - הלא כשזרקה לפניו היא כאומרת
 33 לו, קח את המנה, ואיני רוצה בקידושי. משיבה הגמרא: התנא
 34 בדרך 'לא מיבעיא' קָא אִמְרַ, לֹא מיבעיא - לא הוצרכה הברייתא
 35 לומר שאם שְׁדִיתִינְהוּ קַמִּיה - זרקה לפניו דְּלֹא הוּ קידושי, אֲבָל אם
 36 יִקְרָתוּ לִיָּם אוֹ לְאִיר אִימָא - היינו אומרים שפִּינוּ דְּמִיתִינָא בְּהוּ - כיון
 37 שאם לא תתקדש לו היא חייבת לשלם את נזקו, על כן קדושי
 38 קִדְּשִׁי נַפְשָׁה - התכוונה להתקדש, וְהָא דְּקָא עֲבָדָה חֲבִי - ומה
 39 שזרקה את המנה לים, סְכָרָא אִיבְדִּיקָה לְהָא נְגָרָא אִי רִתְהָנָא הוּא
 40 אוֹ לֹא - סברה לבדוק אותו בכך האם הוא כעסן או לא, קָא מְשַׁמְעַ
 41 לָן שאפילו באופן שמתחייבת בנזק, הוֹרִיקָה מורה שאין דעתה
 42 להתקדש.
 43 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: תְּנִי רַבְּנָן, אמר לאשה
 44 'התקדשי לי בְּמִנְהָ, ואמרה לו 'תִּנָּם לְאִבָּא שלי וְלְאָבִירִי - או לאבירי/
 45 אינה מקודשת, מפני שהיא משטה בו ואומרת תן מעותיך לאחרים,
 46 שאיני רוצה להתקדש לך. אבל אם אמרה, 'תנם לאבי או לאבירי
 47 על מנת שיקבלום לי', מקודשת, מפני שכוונתה שהם יהיו שליחים
 48 לקבל עבורה את הקידושין. הגמרא מבארת מדוע נאמר בברייתא
 49 גם 'אבא' וגם 'אבירי': תְּנָא - שנה התנא 'אבא' להודיעך בך דְרִישָׁא,
 50 שאף שאמרה שיתנם לאביה, מכל מקום אינה חפצה להתקדש.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג אדר, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

... מה ששואל אותי מפני מה לא הזכרתי הספרים חובת הלבבות והכוזרי בהנוגע לחינוך
 הבנות, הוא מפני כי האמור בספרים הנ"ל, אם מציעים הדברים ככתבם לפני בנות דורנו זה, קשה
 עליהם להבינם, ותלוי באופן ההסברה, עד שלפעמים קרובות אופן ההסברה הוא העיקר, וזה תלוי
 בהמורה יותר מאשר בהספרים ממנו לוקח את האמור, כמובן...

ברכה.

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שבת קודש עמ' א'

20 הגמרא מפרשת את דברי הברייתא: **האי דינר של נחשת' שאם**
 21 **נמצא במנה אינה מקודשת, היכי דמי - כיצד מדובר, אי דינעה ביה**
 22 **- אם ראתה אותו וידעה שהוא של נחושת, הא סברה וקבלה - הרי**
 23 **הסכימה לקבלו ומדוע אינה מקודשת. מבארת הגמרא: לא צריכא**
 24 **- אין המדובר אלא דינחיה ניהליה בליליא - שנתן לה את המנה**
 25 **בלילה, ולא ראתה שיש בו דינר של נחושת. ביאור נוסף: אי נמי,**
 26 **דאשתכח ליה פניו זוני - שהדינר של נחושת נמצא אחר כך מעורב**
 27 **בין שאר הדינרים, ולא הכירה בו בתחילה.**
 28 מוסיפה הגמרא לפרש את דברי הברייתא: **האי דינר נע' שאם**
 29 **נמצא במנה מקודשת ויחליפנו, היכי דמי - כיצד מדובר, אי דלא**
 30 **נפיק - אם אינו יוצא בשוק, כלומר שאי אפשר להשתמש בו, היינו**
 31 **- הרי זה כדינר של נחשת, ומדוע נאמר בברייתא שמקודשת**
 32 **ויחליפנו באחר. מבארת הגמרא: אמר רב פפא, מדובר בגזון דנפיק**
 33 **על ידי הדחק - שאפשר להשתמש בו בדוחק, ולכן הקידושין חלים,**
 34 **אלא שעליו להחליפו באחר ראוי יותר:**
 35 הגמרא דנה על קידושין וקנין במשכון: **אמר רבא אמר רב נחמן,**
 36 **אמר ליה - לאשה התקדשי לי בכנה, והניח לה משכון עליה במקום**
 37 **לתת לה את המנה עצמו, אינה מקודשת,**

1 ודאי שכך הוא, שהרי עדיין לא השלים לתת לה 'מנה זו'. ומוכח
 2 שבין ברישא ובין בסיפא מדובר במנה זו, והסיפא מפרשת את
 3 הרישא.
 4 הגמרא דוחה את ההוכחה: **אי משום הא לא איריא - אם זו**
 5 **ההוכחה, אין להוכיח, שאפשר לדחותה שבאמת ברישא מדובר**
 6 **במנה סתם ובסיפא מדובר במנה זו, ותנא - והתנא שנה את הסיפא**
 7 **לגלוי - לגלות על הרישא, שלא תאמר שהרישא מדברת פמנה זו,**
 8 **אבל פמנה סתם הווי קידושין ואינה יכולה לחזור בה קודם שנתן את**
 9 **כל המנה, לפיכך תנא - שנה התנא בסיפא פמנה זו, כדי שתדייק**
 10 **מכלל זה דרישא מדברת פמנה סתם, ואפילו הכי לא הווי קידושין עד**
 11 **שיתן את הכל, ושלא כדברי רבי אלעזר.**
 12 הגמרא מביאה תירוץ נוסף לקושיא על רבי אלעזר: **רב אשי אמר,**
 13 **אופן שהוא מונה והולך את המנה שאמר לתת לה, כמדובר**
 14 **בברייתא, שאני - שונה מהמקרה של רבי אלעזר שנתן לה דינר**
 15 **בלבד בלא להמשיך, שבאופן שהוא מונה והולך מודה רבי אלעזר**
 16 **דדעתה אבוליה - על כל המנה ואינה גומרת ברעתה להתקדש עד**
 17 **שתקבל את כולו, אפילו אם אמר מנה סתם, אבל אם אמר שיתן**
 18 **לה מנה ונתן רק דינר וקיבלה אותו, דעתה להתקדש מיד על מנת**
 19 **שישלים את השאר אחר כך.**

אגרות קודש

ב"ה, ח' אדר, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מגי' אדר דמרבין בשמחה (והקודמיו) בו כותב אודות עניני הישיבה.

ובטוחני שכמו שראה נפלאות השי"ת בעבר ע"י התעוררות ר"ר של רבותינו נשיאינו, שבודאי
 ובודאי כן יהי' בעתיד ואדרבה, ואם בהתחלה דקשה היא הי' כנ"ל אעכו"כ לאחר שבעזה"י מעלן
 בקדש משנה לשנה.

ויהי רצון שכאו"א יעשה בזה מתוך שמחה אמיתית אשר השמחה שהתורה מצווה עלי' היא
 כלשון רבנו הזקן (שו"ע או"ח סי' תקכ"ט סעיף יב) לא למשוך ביין וכו' ויאמר כל מי שיוסיף בזה ירבה
 במצות שמחה וכו' ולא נצטוינו וכו' אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל כו' עיי"ש.

ואף שמחולקת שמחת פורים שהיא עד דלא ידע משא"כ בשמחת יום טוב בה מדובר בשו"ע
 שם, הצד השוה שביניהם שגם שמחה זו צ"ל עבודת יוצר הכל אך שאינה בהגבלה וכמבואר בדא"ח
 בדרושי פורים.

תקותי שינצל אפשריותו ככל האפשרי להמשיך ביינה של תורה וכמבואר בדא"ח בכ"מ שרומז
 לרזין דאורייתא פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות, ובאופן דהפצה בלי הגבלה כנ"ל
 ויהי רצון שיעשה בזה מתוך שמחה וטוב לבב.

בברכה לבשו"ט ולפורים שמח.

9 שהמיר אותה בה דינה כַּיֵּצֵאָהָּ – כבהמה זו שבה הומרה, שאינה
 10 קריבה אלא תימכר ויביא בדמיה אחרת. וכן המקדש חצי אשה
 11 הקידושין אינם פושטים בכלה, משום דעת האשה המעכבת
 12 בדבר. ומשום שאין אפשרות לקדש רק חצי אשה, אינה מקודשת.
 13 הגמרא מבארת את הדינים הנלמדים מדברי רבי יוחנן: שְׁמַע מִיָּה
 14 מדברי רבי יוחנן, תֵּלֵת – שלושה דינים, ושלתם בענייני דיחוי
 15 בקרבן, והיא התרצתה להתקדש רק בחציה, ואין בכך דיבורו להתפשט על כולה, והיא לא דְּמִיָּא – אין זה דומה
 1 אֵלָּא לְהָא דְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּהֵמָה שֶׁל שְׁנֵי שׁוֹתֵפִין, הַקָּדִישׁ הָאֶחָד אֵת
 2 חֲצִיָּהּ הַשֵּׁינִי לוֹ, וְאַחַר כֵּךְ חֹזֵר וְלִקְחָהּ מִשׁוֹתֵפּוֹ וְהַקָּדִישׁ, קְדוּשָׁה
 3 הַבְּהֵמָה כּוֹלָה, וְאֵינָה קְרִיבָה לְמוֹבָח, כִּיּוֹן שִׁבְתְּהִילָה לֹא הִיְתִיהָ
 4 רְאוּיָה לְהַקְרִבָהּ, שֶׁרַק חֲצִיהָ הוֹקֵדֵשׁ, וְנִדְחָתָה מִלְּהִיּוֹת קֶרְבָּן, וְאֵין
 5 לָהּ תִּקְנָה כִּי אִם לְמוֹכְרָהּ וְלַהֲקָרִיב בְּדַמְיָהּ בַּהֲמָה אַחֲרָתָה, וְעֵוֶשְׁתָּהּ
 6 תְּמוּרָה אִם הִחְלִיף אֹתָהּ בַּבְּהֵמָה אַחֲרָתָה, וְתְּמוּרָתָהּ – הַבְּהֵמָה
 7
 8

אגרות קודש

ב"ה, ד' אדר, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק נתקבל מכתבו מכ"ז שבט, ובהנוגע לשאלותיו:

(א) בהנוגע להשתתף בארגוני תנועה מסוימת אשר בשעתה אסרה הרבנות לשתף פעולה עמהם, איך להתחסם להאמור.

הנה בכלל - כיון שרב מרא דאתרא פוסק בכח הסמיכות, ז. א. דעת תורה, מובן שהבא למקום האמור, צריך לשמור פסק האמור (מלבד באם ישנן כמה קהלות ולכל אחת רב במיוחד ואין בית דין שמקשרם ומאחדם). אלא שכמובן שברשותו, ואולי גם מחובתו - לדבר עם הרבנים בשאלה הנ"ל, ולברר אצלם אם פס"ד האמור הוא גם בנוגע לבקשה מסוג זה שהופנית אליו או שזהו שונה.

(ב) לשאלתו האם ירשום עצמו לבחינה ביוניברסיטה.

כנראה ממכתבו אין השאלה האם ילמוד באוניברסיטה, כי נעשה זה בלא"ה, כי אם בהנוגע לבחינות - בכל אופן כגון דא יש לבחון (לשער) תגובת הצבור על האמור, אם יתפרש זה כנתינת הכשר לענין בלתי רצוי, ובזה הרי יש לבחון המצב על אתר דוקא.

הדגשתי האמורה לעיל שאינו שואל בהנוגע ללימוד עצמו - מובנת ע"פ היחס המפורסם בהנוגע ללימודי חול, וק"ל.

(ג) בהנוגע להצעה לחתוך את כל בשר החניכיים כו', ר"ל.

בכלל הצעה מוזרה היא, ובפרט שהחיתוך הוא על מנת שיקום בשר חדש וכו', ז. א. ענין שאי אפשר להיות בטוח (במאה אחוז?) שכן יהי' במילואו. בכל זה כיון שכותב שקבל הצעת מומחה, יש לפנות למומחה אחר ולדעת דעתו בזה, ובמקום ספק ובכלל - הרי שב ואל תעשה עדיף.

ינעם לי להתבשר טוב מהכינוס אודותו כותב ובפרטיות, וכבר הודיעו לנו חז"ל מהו טוב האמיתי, טוב לשמים טוב לבריות וטוב העושה פירות, והרי דברים היוצאים מן הלב והובטחנו שנכנסים ללב השומע.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

מ. שניאורסאהן

נ. ב. בטח השתתף בהתועדות דיום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל - עשירי בשבט - ולקח מההתעוררות על כל השנה כולה, שזהו מטרת התועדות חסידותית.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ד. אם טעה ולא הזכיר הבדלה בתפלה ואין לו פוס בלילה וסבור שאף למחר לא יהיה לו צריך לחזור
2 ולהתפלל מיד¹⁴ ולהזכיר הבדלה בתפלה אף-על-פי שמצפה שיהיה לו אחר כך¹⁵ מפל"מקום מן הסתם
3 אין דעתו להתענות כל כך¹⁷ ואם יטעם מאומה אינו יוצא בהבדלה שעל הפוס בלבדה כמו שנתבאר
4 (בסימן ג):

חלק ב סימן רצד דין הבדלה בתפלה טע"ף ד
מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ביאורי הלכה

- יב] מיד - היינו שגם אם חפץ להמתין עם חזרת התפילה אולי ימצא כוס, מכל-מקום עליו לחזור ולהתפלל מיד.
יג] אח"כ - לאחר חצות יום ראשון²⁴.

ציונים והוספות

- 24 לעיל הובא מקו"א (סי' רצו ס"ק א) שאם יהיה לו יין לאחר חצות יום א' מותר לו לאכול מיד, וכיון שמן הסתם אין דעתו להתענות (יותר ממה שחייבוהו להמתין), ולאחר שטעם לא תועיל הבדלתו על היין (אפילו טעם בהיתר כדלעיל על ס"ג) - לכך חייב לחזור ולהתפלל.
ולדעת האומרים שאם טעם בהיתר תועיל הבדלתו על היין
- אין לחלק בין קודם חצות לאחר חצות אלא בין יום א' ליום ב' (ראה הגהות רעק"א סי' רצט ס"ו), וראה הגהות נתיב החיים (להרא"ח נאה) על 'דרך החיים' סי' לג ס"ק ח שהתעלם מחילוק זה שבקו"א בין קודם חצות לאחר חצות. (25) וראה לקמן סי"ו אם דעתו להתענות עד למחרת בערב.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

- 1 ז כיצד כגון שנים או שלשה שהקיפו במחצלאות
2 סביבותיהם ברשות הרבים או בכרמלית והבדילו גם
3 ביניהם ולא עירבו יחד והיה כל אחד מותר לטלטל בשלו
4 ובשבת נגללו המחצלאות שביניהם אנו אומרים שבת כיון
5 שהותרה הותרה כיון שגם מבלעדי המחצלאות שביניהם
6 היתה רשות היחיד גמורה על ידי מחצלאות הראשונות.
7 ואם קודם השבת לא היו מחצלאות פרוסות ביניהם ונפרסו
8 בשבת אפילו במזיד מותר.
9 אבל מחצלאות החיצונות שנפרסו בשבת במזיד אינן
10 מועילות אלא אם כן היו כבר פרוסות בתחלת השבת ונגללו
11 וחזרו ונפרסו ואם לא חזרו ונפרסו אין אומרים בהם שבת
12 כיון שהותרה הותרה הואיל ואין כאן מחיצות המפסיקות
13 בין רשות הרבים או כרמלית גמורה.
14 (אבל קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה אף על פי
15 שהוא כרמלית מדברי סופרים כיון שמן התורה הוא רשות
16 היחיד גמורה אומרים בו שבת כיון שהותרה הותרה כמ"ש
17 בסי' ש"ס):
18 וכן שתי ספינות שבים שהן קשורות זו בזו ועירבו יחד
19 ובשבת נפסקו אין אומרים בהן שבת כיון שהותרה
20 הותרה לפי שכשנפסקו הרי זה כאילו הים מפסיק ביניהן
21 כמ"ש בסי' שנ"ה והים הוא כרמלית גמורה אבל אם חזרו
- 22 ונקשרו אפילו במזיד חזרו להתירן הראשון כיון שמבלעדי
23 זה היו שתיהן רשות היחיד:
24 וספינה מותר לטלטל בכולה אפילו היא יותר מבית
25 סאתים מפני שחשובה למוקפת דירה ואין אומרים
26 מחיצותיה להבריח מים נעשו שלא לדירה.
27 ואין צריך לומר אם כפאה לדור תחתיה שכפייתה זו היא
28 עשיית מחיצתה לדירת מטה ונעשה ע"י כן מוקפת לדירה
29 גם על גבה מלמעלה משום גוד אסיק.
30 אבל אם כפאה לזופתה אין מטלטלין בה בין תחתיה בין
31 עליה אלא בדי' אמות אם היא יותר מסאתים מפני שבטל
32 מחיצותה מתורת דירה בכפייתן זו שאינן עומדות כל זמן
33 כפייתן לא לדירת מטה ולא לדירת מעלה:
34 ו בכל עושיין מחיצה מבעוד יום אפילו בכלים ואוכפות
35 הגבוהים י' טפחים אף על פי שסופן להנטל אחר השבת
36 ואפילו מחיצות של ערב בלא שתי כגון של חבלים
37 המתוחים על גבי יתירות סביב חבל על גבי חבל בגובה י'
38 טפחים או של שתי בלא ערב כגון קנים הגבוהים עשרה
39 הנעוצים בארץ זה אצל זה הרי זה מועלת עד בית סאתים
40 אפילו ליחיד בישוב כמו שנתבאר בסי' ש"ס.
41 ובלבד שלא יהיה בין חבל לחבירו או בין קנה לחבירו ג'

49 ואפילו אם לא הודיעם עתה שעושה מהם מחיצות אם קרוב
50 הדבר שידעו כגון שעשה מהם מחיצה פעם אחת ונודע להם
51 כבר לא יעשה הוא מהם מחיצה עוד שמא ירגישו בדבר
52 טרם שיספיקו לגמור עשיית המחיצה ואח"כ יגמרוה ונמצא
53 נעשית באיסור אבל יש להסתפק אם אדם אחר רשאי
54 לעשות מהם מחיצה עוד (וספק דברי סופרים להקל):

55 **טו** ואפילו כשעושה מהם מחיצה פעם ראשונה אם
56 מעמידם תחלה כמחיצות ואח"כ מוליכם כך כדי
57 לטלטל ביניהם כשהם מהלכים קרוב הדבר שירגישו בדבר
58 קודם שיגמורו הולכתם אותם כמחיצות כיון שהעמידם
59 תחלה ואח"כ מוליכם והוא הולך ביניהם ולא התירו לטלטל
60 ביניהם דרך הילוכם אלא כשהם מהלכים מעצמם:

61 **טז** אם באו תחלה שלא לדעת אף על פי שאח"כ הרגישו
62 בדבר לאחר שנעשה מהם המחיצות קודם שהספיק
63 לטלטל ביניהם אין בכך כלום כיון שבשעת עשיית המחיצה
64 היתה שלא לדעת:

65 **יז** אין לעשות מחיצה של בני אדם אלא בשעת הצורך
66 ובשעת הדחק ואם שכח חפץ ברשות הרבים יותר טוב
67 להוליך שם תינוקות והם יגביהו החפץ מאליהם ויביאוהו
68 לבית משיעשה מחיצות של בני אדם ויביאונו גדול.

69 והוא שאין התינוק יודע שחפץ זה הוא של אביו ולהנאת
70 עצמו הוא מתכוין בהבאתו אותו שסבור שמצא חפץ ברשות
71 הרבים אבל אם יודע שחפץ זה של אביו הרי הוא מתכוין
72 מן הסתם בהבאתו בשביל אביו וצריך כל אדם למחות
73 בתינוק זה שלא יביאונו כמו שנתבאר בסי' של"ד וכל-שכן
74 שלא יוליכנו שמה כדי שיביאונו (והוא הדין אם החפץ הוא
75 של אחר והתינוק יודעו ומכירו ויביאונו אליו).

76 וכל זה באחרים אבל אביו מצווה לחנכו ולגמור בו
77 ולהפרישו כשרואהו מחלל שבת אפילו להנאת עצמו ואפילו
78 באיסורי דברי סופרים כמ"ש בסימן שמ"ג וכל-שכן שלא
79 יוליכנו שמה כדי שיביאונו אפילו אין החפץ שלו:

80 **יח** כל היקף מחיצות שהפרוץ שבו מרובה על העומד
81 אסור וכאילו כולו פרוץ אלא אם כן כל פרצה מהם
82 פחותה מג' טפחים אבל אם הפרוץ כעומד שוה בשוה מותר
83 (בין במחיצות של שתי בין במחיצות של ערב) שכך היא
84 הלכה למשה מסיני שלא יהיה הרוב פרוץ ולא שיהא צריך
85 הרוב עומד ובלבד שלא יהיה במקום אחד פרוץ יותר מעשר
86 אמות אבל עד עשר ועד בכלל מותר מפני שהוא כפתח:

87 **יט** אם עשה צורת פתח אפילו לפרצה יתירה מעשר מותר
88 מפני שאין כאן פרוץ כלל במה דברים אמורים בחצר
89 ומבוי שיש בהם דיורים ומקיפים אותם לדירה ולא בשביל
90 היתר טלטול בלבד לכן מועיל בהם כשהיקף דירתם הוא
91 על ידי צורת פתח מד' רוחות אבל בבקעה שבה לעשות בה
92 היקף כדי להתיר לטלטל בתוכו אינו מועיל מדברי סופרים
93 כשכל הד' רוחות מוקפות על ידי צורת פתח בלבד אבל אם
94 ההיקף הוא כתיקונו אלא שיש בו פרצות יתירות על עשר
95 מועיל בהן צורת פתח אפילו אם הפרוץ מרובה על העומד.

1 טפחים וכל אור שהוא פחות מג' טפחים נחשב כסתום
2 לגמרי אבל אם יש אפילו בין חבל אחד לחבירו ג' טפחים
3 אינו מחיצה כלל (אלא אם כן האויר של ג' טפחים הוא
4 באמצע) ויש מחבל העליון של ג' טפחים הללו עד חבל
5 העליון שבראש גובה המחיצה יותר מג' טפחים סתום
6 בחבלים ומחבל התחתון של ג' טפחים אויר הללו סתום גם
7 כן בחבלים עד פחות משלשה סמוך לארץ שאם אין מחבל
8 העליון של ג' טפחים הללו עד חבל העליון שבראש גובה
9 המחיצה אלא ג' טפחים סתומים בחבלים הרי האויר שמצד
10 זה ומצד זה לג' טפחים הללו הסתומים דהיינו האויר
11 העליון שעד חבל שבראשי גובה המחיצה עם האויר של ג'
12 טפחים הללו באים ומבטלים הג' טפחים סתומים שביניהם
13 אבל אם הסתום יותר מג' טפחים אזי אין אויר זה מבטל
14 הסתום שעליו הואיל והוא מרובה ממנו.

15 וכל זה בין חבל לחבל אבל אם יש אויר ג' טפחים מהארץ
16 עד חבל התחתון אפילו משם ואילך סתום לגמרי יותר
17 ממאה אמה אין זו מחיצה הואיל והגדיים יכולים לבקוע
18 תחתיה כמ"ש בסי' שני"ה:

19 **יא** וכל זה בחבלים אבל בקנים אם יש בין קנה אחד
20 לחבירו ג' טפחים או יותר עד עשר אמות אין המחיצה
21 נפסלת בשביל זה אלא אם כן הפרוץ מרובה על העומד כמו
22 שיתבאר ואפילו אם יש אויר סמוך לקצה המחיצה ולא
23 נשאר שם עומד יותר מעשר עד הקצה אין אומרים שיבא
24 אויר זה עם אויר העולם שחוץ לקצה ויבטלו עומד הנשאר
25 מאויר זה עד הקצה לפי שאין אומרים שהאויר מבטל
26 העומד אלא באויר שהוא נחשב כסתום על ידי העומד כגון
27 האויר שבתוך המחיצה והאויר שלמעלה עד לרקיע שהוא
28 נחשב ג"כ כסתום כשיש תחתיו עומד גבוה עשרה אבל אויר
29 העולם שחוץ לקצה המחיצה אין נחשב כסתום כלל על ידי
30 העומד ולכן אינו מבטלו כלל:

31 **יב** אפילו מבעלי חיים עושים מחיצה שיעמיד שם בהמה
32 לדופן מבעוד יום ומותר לטלטל שם בשבת ובלבד
33 שתהא קשורה שם ע"ד שיתבאר בסי' שס"ג ואם החלל
34 שבין הרגלים גבוה ג' טפחים צריך לגדור שם בקנים:

35 **יג** ואפילו בשבת מותר לעשות מחיצה מהאנשים העומדים
36 זה אצל זה בפחות מג' טפחים לפי שאין דרך בנין בכך
37 (שהרי האדם הוא בן דעת ועומד לדעת עצמו מה-שאי-כן
38 בהמה שהיא כעץ בעלמא והעמדתה למחיצה דומה לבנין)
39 ואפילו כשהם מהלכים חשובים מחיצה וביניהם רשות
40 היחיד גמורה (אם הוא בענין שיש מהם כד' מחיצות
41 מקיפות לחלל שביניהם):

42 **יד** במה דברים אמורים שמתור להעמידם בשבת אלא
43 כשהם אינם יודעים שלשם מחיצה הוא מעמידם שם
44 (שכיון שהם אינם מתכוונים למחיצה והם בני דעת ועומדים
45 לדעת עצמן אין בזה משום עשיית מחיצה בשבת) אבל אם
46 אפילו אחד מהם יודע אסור להעמידם ואם עבר והעמידם
47 במזיד דינם כמחיצה הנעשית במזיד בשבת שנתבאר
48 למעלה.

45 שדומה קצת לר"ה וכיון שיש קורה על פתחו יש בזה היכר
46 וזכרון לרואים שיכירו וידעו שתקנת חכמים היא קורה זו
47 במבוי זה ולא יתחלף להם ברשות הרבים.
48 וכן הקילו במבוי להתירו בלחי שעביו ורחבו כל שהוא
49 וגבהו י' טפחים שיעמידנו בפתח המבוי אצל אחד
50 מהכתלים שלחי זה נידון משום מחיצה גמורה מן התורה
51 בכל מקום שיש לו ב' מחיצות שלימות ולחי זה כמ"ש בסי'
52 ש[מ]ן"ה אלא שחכמים אסרו בב' מחיצות ולחי והתירו בג'
53 מחיצות ולחי:

54 **ב** לא התירו בג' מחיצות ולחי אחד או קורה רחבה טפח
55 אלא במבוי אבל חצר שהיא פרוצה במילואה ברוח
56 רביעית אינה ניתרת אלא בפס רחב ד' טפחים שיעמידנו
57 בצד אחד במקום הפרוץ ואם ירצה לתקנה בשני צדדי
58 הפרצה די בשני פסין שרחבן משהו רק שיהיה גבהם י'
59 טפחים.

60 והוא הדין אם נשתייר מכותל רביעית עצמו בנוי כשיעור ד'
61 טפחים מצד אחד או אם נשתייר משני הצדדים טפח מכאן
62 וטפח מכאן אבל בפחות מטפח אין כל כך היכר בהמשוייר
63 מהכותל כמו בפס גמור שמעמידו לשם כך:

64 **ג** ולמה החמירו בחצר יותר במבוי מפני שכל שהוא
65 עשוי יותר לדירה ולתשמישי הצנע צריך מחיצות יותר
66 גמורות ולפיכך החצירות שדרכן של בעלי בתים להשתמש
67 בהן יותר בתשמישי הצנע ולאכול בהן צריכות מחיצותיהן
68 להיות יותר גמורות שיהיה שם רשות היחיד עליהן
69 מהמבואות שאין משתמשין בהם בתשמישי הצנע:

70 **ד** ואפילו חצר שאין בפרצת מלואה ד' טפחים צריכה
71 תיקון זה אלא אם כן אין בה ג' טפחים שכל פחות מג'
72 טפחים הוא כסתום וא"צ תיקון כלל אבל מבוי שאין ברוחב
73 פתחו ד' טפחים יש מתירין כמו שיתבאר.

74 ואם יש בפרצה יותר מעשר אמות אפילו אינו במילואה אלא
75 נשתיירו או העמיד לו גיפופין מכאן ומכאן ואפילו
76 הגיפופים יתירים על הפרצה צריך לתקנה בצורת פתח
77 כמ"ש בסי' שס"ב בין בחצר בין במבוי כמו שיתבאר:

78 **ה** בכל עושין לחיים אפילו מבעלי חיים ובלבד שיקשרנו
79 שם בחבלים לכתלי המבוי ביתדות שיוצאין מן
80 הכתלים בענין שאינו יכול לרבוץ כדי שלא יתמעט גבהן
81 מ' טפחים ויטלטלו במבוי באיסור על סמך לחי זה.

82 ואפילו אדם העומד שם נידון משום לחי והוא שקשרו שם
83 אם לא הודיעו שהעמידו לשם לחי שהרי בודאי ילך לו
84 שלא יעמוד שם כל היום ויטלטלו במבוי באיסור אבל אם
85 הודיעו שמעמידו לשם לחי אין חוששין שילך לו (אלא שאז
86 צריך להעמידו מערב שבת שהרי לחי נדון משום מחיצה
87 ואסור לעשות מחיצה מאדם בשבת אלא אם כן שלא לדעתו
88 כמ"ש בסימן שס"ב):

חלק ב סימן שסג דיני מבוי ולחי:

1 ויש אומרים שאין צורת פתח מועיל לפרצה יתירה מעשר
2 אפילו בחצר אלא אם כן עומד מרובה על הפרוץ או ברוח
3 שלישיית של מבוי כמ"ש בסי' (שס"ג) אבל לפרצת
4 עשר מועיל צורת פתח אפילו פרוץ מרובה על העומד
5 ואפילו כל הד' רוחות הן על ידי צורת פתח ואין בהן אלא
6 עשר על עשר מותר אפילו בבקעה וטוב לחוש לדבריהם אף
7 על פי שהעיקר כסברא ראשונה:

8 **כ** מהו צורת פתח קנה מכאן וקנה מכאן אפילו אחד רחוק
9 מחבירו וקנה על גביהם אפילו אינו נוגע בהם אלא יש
10 ביניהם כמה אמות ובלבד שיהא גובה הקנים שמכאן ומכאן
11 י' טפחים ויהיו מכוונים כנגד קנה העליון שאז דומה לפתח
12 שהמשקוף ניתן על המזוזות אבל אם הם מרוחקים מכנגדו
13 אפילו כל שהוא פסול שאינו דומה לפתח וכן אם חיבר קנה
14 עליון לשני הקנים או לאחד מהם מן הצד ואינו נתון על
15 גבו מלמעלה שאינו דומה לפתח שהמשקוף ניתן על גבי
16 המזוזות מלמעלה ג"כ פסול.

17 ואם עשה גם קנה אחר מכוון תחת העליון, מכל-מקום יש
18 לשלוף קנה הפסול מפני מראית העין.

19 ואם עשה חבל על הקנים יש אומרים שאם הוא כרוך
20 בראשי הקנים ממש שאינו בולט כלום מהקנים למעלה
21 מהחבל כשר אף על פי שאין החבל נתון על גבי ראשי
22 הקנים ממש אלא כרוך שם על צדיהם וטוב להחמיר לכרוך
23 על גבי ראשי הקנה ממש:

24 **כא** הקנים שמכאן ומכאן צריכים שיהיו חזקים לקבל דלת
25 כל שהוא אפילו של קש או של קנים אבל קנה העליון
26 די בכל שהוא ואפילו הוא של גמי:

27 **כב** שער העשוי בעיגול ככיפה אם יש גובה י' טפחים
28 ברגליו דהיינו קודם שיתחיל להתעגל, מתיר משום
29 צורת פתח:

חלק ב סימן שסב איזה מחיצה קרוי מחיצה לטלטל:

30 **א** כבר נתבאר בסי' שמ"ה שמן התורה כל מקום שיש לו
31 ג' מחיצות ופרוץ במילואו ברוח רביעית הוא רשות
32 היחיד גמורה אם פרוץ לכרמלית שאין רבים בוקעים שם
33 ואף אם פרוץ לרשות הרבים שדינו ככרמלית הרי מותר
34 לטלטל בכרמלית מן התורה כמו ברשות היחיד אלא
35 שחכמים אסרו הטלטול בו בין שפרוץ לרשות הרבים בין
36 שפרוץ לכרמלית מפני שדומה קצת לרשות הרבים כיון
37 שפרוץ במילואו.

38 לפיכך התירו כשעשה איזה תיקון במקום הפרצה אפילו
39 תיקון שאינו מועיל מן התורה כגון להניח קורה רחבה טפח
40 על פתח המבוי הפתוח לרשות הרבים או לכרמלית שבקורה
41 זו אין אומרים בה מן התורה פי תקרה יורד וסותם הואיל
42 ואין ברחבה ד' טפחים אין שם תקרה עליה כמ"ש בסי'
43 שמ"ו, ואף על פי כן מועלת במבוי מדברי סופרים הואיל
44 וגם איסור הטלטול בו אינו אלא מדברי סופרים מפני

לקוטי תורה

40 "תשובה ומעשים טובים", והרי עיקר העבודה
41 בעולם הזה הוא מעשים טובים, וענין התשובה
42 (לפי פשוטו) הוא רק אם החסיר בעבודתו במעשים
43 טובים, ואם כן מהו שאמרו "יפה כו' תשובה
44 ומעשים טובים כו'?"

45 **כי עולם הבא הוא רק בחינת זיו השכינה, היינו**
46 **זיו והארה בעלמא, שמזה נהנין הנשמות**
47 **ומתענגין.**

48 ויובן זה על פי ביאור העילוי שבעבודת בני
49 ישראל בעולם הזה לגבי חיי העולם הבא (כי
50 על-פי פנימיות הענינים, דברי המשנה מתפרשים
51 כפי פשטות משמעות הלשון, היינו שתשובה
52 ומעשים טובים בעולם הזה עצמם הם "יפים"
53 ומעולים מכל חיי עולם הבא):

54 חז"ל דייקו שבעולם הבא "נהנין מזיו
55 השכינה", "זיו" דייקא, שאינו אלא "הארה
56 בעלמא" של השכינה, כי "הנאת" הנשמות בעולם
57 הבא מהשכינה "הוא תענוג ההשגה [שהנשמות
58 משיגות אלקות], ואי אפשר לשום נברא אפילו
59 מהעליונים להשיג כי-אם איזו הארה מאור ה',
60 ולכן נקרא בשם זיו השכינה".

61 **אבל על ידי התשובה ממשיכים גילוי אין-סוף**
62 **ב"ה ממש, שהוא מקור האור והזיו שאינה אלא**
63 **הארה לבד.**

64 וזהו העילוי שבעבודת בני ישראל בעולם הזה,
65 שהם "ממשיכים גילוי אין-סוף ב"ה ממש", והרי
66 הקב"ה הוא "מקור האור והזיו" (כנ"ל בפירוש
67 נוסח הברכה "ברוך אתה הוי", שמבקשים
68 שהקב"ה בכבודו ובעצמו ("אתה") יומשך למטה).

69 והמשכה זו היא על ידי התשובה דוקא, כי ענין
70 ה"מעשים טובים" (קיום רמ"ח מצוות-עשה) הוא
71 עשיית ה"כלים" לאור אין-סוף ב"ה, אבל המשכת
72 האור עצמו היא על ידי תשובה דייקא; כי על ידי
73 שהאדם מתעורר "מנקודת לבו ברעותא דליבא . .
74 לשוב אל ה' ממש", הרי באתערותא דלתתא
75 אתערותא דלעילא, ותשובה זו פועלת המשכת
76 "גילוי אין-סוף ב"ה ממש".

77 וזה ענין מה שאמרו רז"ל על פסוק ויניחהו
78 בגן-עדן לעבדה זו רמ"ח מצוות-עשה, שעל-ידי

1 "ויניחהו בגן עדן לעבדה" - כיצד "משביחים" את
2 הגן-עדן

3 [בפרקים הקודמים (ב"ד) נתבאר באריכות ענין
4 "עבודה שבלב" זו תפלה - שעיקר עבודתה היא הכוונה
5 והבקשה בלב להמשכת אור אין-סוף למטה, והיא היא
6 "הכוונה והפנימיות של כל המצוות".

7 בפרק זה ישוב לבאר את ענין ה"עבודה" של
8 "עשיית הדירה בפועל", על ידי קיום רמ"ח מצוות
9 עשה:]

10 **ובל זה הוא ענין עבודה שבלב זו תפלה.**
11 **כל מה שנתבאר עד כאן בענין התפלה ופרטי**
12 **נקרא "עבודה שבלב", כלומר שה"עבודה"**
13 **להקב"ה (שהיא עשיית דירה לו ית') היא עדיין רק**
14 **"בלב", כי אין כאן עשי' בפועל, אלא רק "בקשה"**
15 **ותחוננים מעומק פנימיות הלב על המשכת וגילוי**
16 **אור אין-סוף למטה - "ברוך אתה הוי".**

17 **ואחר-כך צריך להיות בלים לגילוי האור.**
18 **ולכן, לאחר "עבודה" ו"בקשה" זו שבלב,**
19 **צריכים לעשות ולהכין את ה"כלים" - כדי**
20 **שהמשכה זו ("ברוך אתה הוי") תומשך ותאיר**
21 **למטה בעולם הזה הגשמי.**

22 וזהו ענין לעבדה זו רמ"ח מצוות-עשה, להמשיך
23 האור בכלים, להיות דירה בתחתונים.

24 "עבודה" זו של עשיית ה"כלים" היא בקיום
25 רמ"ח מצוות-עשה (עליו דרשו רז"ל ויניחהו בגן
26 עדן לעבדה, זו רמ"ח מצוות-עשה), שעיקרה הוא
27 עשי' בפועל, כי הדברים והחפצים הגשמיים שבהם
28 נתקיימה המצוה הם ה"כלים" להשראת האור, ועל
29 ידי זה נעשה העולם הזה ("התחתונים") דירה לו
30 ית'.

31 והנה אמרו רז"ל יפה שעה אחת בתשובה
32 ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם
33 הבא.

34 ע"פ כל הנ"ל בביאור ענין ה"עבודה" לעשות
35 לו ית' דירה בתחתונים, שהיא המשכת אור אין-
36 סוף ב"ה למטה על ידי תפלה וקיום רמ"ח
37 מצוות-עשה, יובן מאמר רז"ל "יפה שעה אחת
38 בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי
39 העולם הבא", כי לכאורה יש להבין דיוק הלשון

29 ממש), הרי הם ממשיכים תוספת אור גם בגן-עדן.
 30 [מכאן ועד סוף הפרק מסכם רבינו כל מה
 31 שנתבאר מתחילת המאמר עד כאן בענין ה"עבודה"
 32 להקב"ה על ידי תפלה וקיום המצוות].

33 והנה מכל זה נתבאר פירוש וענין לשון עבודה
 34 מה ענינה, שהוא להמשיך גילוי אור אין-סוף
 35 למטה, דירה בתחתונים, וכן תוספת אור בגן-
 36 עדן בו', והיינו על ידי קיום המצוות עשין
 37 ולא-תעשה.

38 אך מצות צריכות בוונה, והיא בחינת התפלה
 39 ברוך אתה ה', להמשיך האור על ידי עבודה
 40 שבלב.

41 וכמ"ש אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו
 42 יאסוף.

43 לפי הפירוש הפשוט בכתוב, "אם ישים אליו
 44 לבו" קאי על הקב"ה, היינו שאם הקב"ה ישים לבו
 45 אל האדם להשחיתו, אזי רוחו ונשמתו של האדם
 46 (מיד) "אליו יאסוף"; אבל הפירוש הפנימי בכתוב
 47 הוא שעל-ידי שהאדם "ישים אליו לבו, שלכבו
 48 יכסוף לדבקה בו ית', אזי "רוחו ונשמתו אליו
 49 יאסוף", שיהי מתאסף השראת אלקות אצלו בקרב
 50 איש ולב עמוק" וכך בענינו, שעל-ידי התפלה
 51 שהיא "עבודה שבלב" ("ישים אליו לבו"), נמשך
 52 אור אין-סוף ב"ה בנפש האדם ("רוחו ונשמתו
 53 אליו יאסוף"). וכדי שתהיה הבקשה בשמונה-
 54 עשרה ברוך אתה ה', באמת לאמיתה, צריכים לומר
 55 תחלה פסוקי דזמרה וברכות קריאת שמע וקריאת
 56 שמע עצמה, וכנ"ל.

ד"ה לא הביט און ביעקב פרק ה

1 המצוות ממשיכים תוספת אור רב בגן-עדן,
 2 מאין-סוף ב"ה שהוא מקור הזיו. וזהו "העבודה"
 3 של הגן-עדן, שמוסיפים בו אור רב על ידי
 4 המצוות בו'.

5 ע"פ ביאור זה ב"יפה שעה אחת בתשובה
 6 ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא"
 7 - שבעולם הבא מאיר רק "זיו השכינה" ואילו על
 8 ידי העבודה בתשובה ומעשים טובים ממשיכים
 9 גילוי אין-סוף ב"ה ממש - יובן מ"ש באדם
 10 הראשון (קודם החטא) "ויניחהו בגן-עדן לעבדה
 11 ולשמרה", ופירשו רז"ל "לעבדה, זו רמ"ח מצוות-
 12 עשה".

13 כלומר:

14 כשם ש"לעבדה" לפי פשוטו היינו תיקון
 15 והשבחת הגן בנטיעת אילנות עושים פרי בו', כך
 16 גם ברוחניות הענינים, על ידי קיום רמ"ח מצוות-
 17 עשה מתקנים ו"משביחים" את הגן-עדן.

18 ולכאורה, איזה צורך יש בתיקון הגן-עדן,
 19 שהוא מקום גילוי אלקות?

20 אבל לפי הנ"ל מובן, כי האור האלקי המאיר
 21 בגן-עדן (מצד עצמו) אינו אלא זיו והארה בעלמא,
 22 ואילו על ידי קיום המצוות נמשכת בתוך הגן-עדן
 23 תוספת אור (מאין-סוף ב"ה עצמו, "מקור הזיו").

24 ודבר זה (אינו ציווי לאדם הראשון בלבד,
 25 אלא) ישנו גם בעבודת האדם בכל עת, כי על ידי
 26 עבודת בני ישראל למטה בקיום המצוות, הרי
 27 מלבד העיקר, היינו שממשיכים אלקות למטה
 28 בעולם הזה (ולעתיד-לבוא יהי הגילוי בעולם הזה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

7 שנאמר וישבות ביום השביעי שהוא אלף השביעי בו'
 8 כנ"ל אך בחי' שבת עילאה שנק' נייחא עילאה שלא
 9 מן המלאכה דששה אלפי שני בו' דרך כלל ולא מן ו'
 10 יומין דחול דרך פרט הנה יובן בהקדים תחלה פי'
 11 מנוחה עצמי' ופי' מנוחה לחיי העולמים בו' דהנה
 12 על-דרך-משל אדם הבונה בנין מהודר ועד שיהיה

1 (כא) והנה ידוע דמחדש בכל יום מעשה בראשית וכל
 2 שבת הוא שבת בראשית ויש בחי'
 3 התכללות מכל אשר עשה בשביתה מכל מלאכתו בכל
 4 שבת ונק' נייחא דרוחא כתרגום וישבות ונח בו' ונקר'
 5 שבת תתאה ועד"ו נקר' עליות העולמות עד רום
 6 המעלות ודרך כלל בכללו' שתא אלפי שני דהוי עלמא

46 ומה עניינו ליום הז' שבת תתאה דמן השביתה (וכמו
 47 כן מה שכתוב ויברך אלקי' את יום הז' דברכה זו שייך
 48 ליום הז' דוקא וכמו שמבוא' במקום אחר) וכמו
 49 שכתוב במקום אחר בפ"י מזמור שיר ליום השבת
 50 דשבת תתא' מזמור לשבת עלאה וכמו שכתו' עולת
 51 שבת בשבתו שנכלל ועולה בשבת דאלף הז' וכן
 52 אומרים בקידוש ושבת קדשו, וגם באתה אחד מרמו
 53 לזה באמרו ג' מיני מנוחה מנוחת אהבה קו ימין
 54 דאברהם מנוח' אמת ואמונה דיצחק קו השמאל מנוחת
 55 שלום ושלוה דיעקב קו האמצעי שנק' השקט ובטח
 56 מגמר טוב מלאכתו דקאי לימות המשיח והזכיר מנוחה
 57 ד' מנוחה שלימה שאתה רוצה בה שהוא בחי' מנוחה
 58 עצמית מנוחה לחיי העולמים וזהו יכירו לעתיד כי
 59 מאתך ממש מנוחתם וכן מה שכתוב וקראת לשבת
 60 עונג שזהו בחי' ההמשכה משבת עלאה הנ"ל לשבת
 61 תתאה כידוע ואיך מתחברים אלא מוכרח לומר שיש
 62 להם יחוס וערך על כל פנים. ויובן על פי המשל הנ"ל
 63 במנוחה העצמית שהוא שבתו שאנן ובטח בבית שבנה
 64 בהידור כמו מנוח' בית עולמים דבית המקדש שעל-
 65 כל-פנים גם מנוחה עצמי' הזאת באה מסיבת גמר
 66 מלאכת בניינו זה ויש לזה עם זה חיבור על-כל-פנים
 67 והיינו וישובת דוקא ביום השביעי שגמר אז מלאכתו
 68 ומסיבת זה בא לכלל מנוחה עצמית לשבות בעצמותו
 69 ממש ובחי' נייחא עלאה יותר הוא שאין לה חיבור כלל
 70 בסיבת בנין כמו איזה בית כו' ואיזה מקום מנוחתי
 71 דלית מאן דתפיס ביה דהיינו בחי' העצמות ממש כמו
 72 שהוא כו' שלא יפול בזה לשון מנוחה כלל וגם לא
 73 תענוג בשביתה ומנוחה עצמית הנ"ל הנה זהו עולם
 74 הבא שנקרא חיי דחיין כמו בחי' יחידה באדם למטה
 75 והיינו יו"כ שבת שבתון שנקרא קדוש ה' מכובד
 76 שלמעלה גם מיום שכולו שבת וראיה ממה שכתוב
 77 וקראת לשבת עונג שהוא מעונג דשבת עלאה הנ"ל
 78 אכל לקדוש ה' הוא העולם הבא שאין בו אכילה
 79 ושתייה כלל כמו שבנשמות יש ב' מדריגות הא' חיבור
 80 עונג הנשמה בעונג הגוף כלחם הפנים וכמוזן המן
 81 וסעודת השבת שנקרא סעודת דעתיק יומין והב' עונג
 82 דנשמה שבלתי מתחבר כלל בעונג הגוף וכמו כל
 83 הנשמה תהלל זה הריח שהנשמה נהנת ואין הגוף נהנה
 84 כלל וכהאי גוונא וגם זה למטה מעונג הנשמות בעולם
 85 הבא ונקרא יובלא עלאה דבי' נפקין עבדין לחירו כו'
 86 והוא בחד נוק' דפרדשקא שנק' חיי דחיין כמו שכתוב
 87 בהניח ה' לך מעצבך כו' ואע"פ דהנחה מן העצב אינו
 88 רק שלילה מן המנגד אבל מה שלא יעצב לעולם נייחא
 89 זו בעצמות ממש ולא מנוחה שבאה מסיבת דבר מה
 90 כבנין בית וראיה שאין לה מנגד הוא העוצב וכל עונג

1 נשלם הרצון והתענוג שחפץ בבנין זה כאות נפשו
 2 דוקא אינו נח במנוחה עדיין וכאשר נשלם הבנין ונכנס
 3 בו זהו הנק' מנוחה שבא אל עצמות רצונו שהוא שבתו
 4 בבית זה וכמו כי לא באתם עד עתה אל המנוחה כו'
 5 שזהו בנין בהמ"ק דשלמה כו' שנק' בית עולמים כי
 6 היה מתהלך מאהל לאהל במשכן דמשה ומשכן שילה
 7 לא הי' בו שלימו' המנוחה וכמו משל הבנין שנשלם
 8 כרצונו כנ"ל אין עיקר המנוחה רק בשבתו כבר בבית
 9 זה שנשלם בנינו כרצונו ולא טרם שבתו בו הגם שכבר
 10 נשלם רצונו בו. ומזה יובן עכ"פ שיש ב' ענינים
 11 במנוחה א' ענין ההשלמה והגמר של המלאכה כרצונו
 12 שאינו נטרד עוד הרי בזה יש עונג גדול ושעשועים
 13 שמשתעשע לפני כל רואיו מאשר טוב עשה וגמר הכל
 14 כרצונו ונחלק זה לב' תענוגי' הא' התענוג מה שאינו
 15 נטרד עוד בירידת הרצון ושכל כו' להשלים רצונו
 16 בבנין זה שזהו מאשר נגמר המלאכה לשלימותה והב'
 17 מאשר משתעשע בו לפני כל ועושה משתה לחנוכת
 18 ביתו שתענוג זה גדול יותר שזהו ממה שיש לו בנין
 19 נאה ומהודר ביותר לבד התענוג מה שנגמר ונשל'
 20 כרצונו כנ"ל ונקרא מנוחה זו מן המלאכה עכ"פ דהיינו
 21 מה שמתענג מגמר מלאכתו כרצונו בכלל רק שבפרט
 22 העונג השני שמשתעשע בגמר מלאכתו מכל אשר טוב
 23 עשה גדול יותר ונכלל הכל בבחי' מנוחה הא' הנקרא
 24 נייחא דרוחא מהתפשטות שזהו מה שתשוב נפשו
 25 מאשר עשה ותנוח דעתו בעונג גדול מזה דוק' וכמו
 26 שכתוב וירא אלקי' את כל אשר עשה והנה טוב מאוד
 27 כו' שקיבל תענוג ונחת רוח מזה, שבוה נכלל ב'
 28 תענוגים הנ"ל במשל הגומר בנין ביתו וד"ל. והמנוח'
 29 הב' כמנוחה דבית המקדש הנ"ל הוא ענין שבתו
 30 במנוחה בביתו זה המהודר שבא אל המנוחה כמו
 31 שהוא בעצמות היינו לבחי' תענוג עצמי ופשוט והוא
 32 הנקרא מנוחה עצמית שלמעלה הרבה מן המנוחה שמן
 33 גמר טוב מלאכתו הנ"ל וד"ל. וזהו ענין הנייחא עילאה
 34 שבת עילאה הנ"ל שאינו בא מאשר טוב עשה בתשולם
 35 מלאכתו בו' אלפי שני' כו' אלא מנוחה עצמי' בעצמו'
 36 השעשועים כמשל היושב בביתו שמשתעשע
 37 מעצמותו ולא מצד הגמר מלאכתו ונקרא מנוחה זאת
 38 מנוחה לחיי העולמים שאינו בא מן השביתה דשבת
 39 בכלל ובפרט כלל דנייחא דשביתה נקרא השבת הנפש
 40 עכ"פ גם שהוא בתענוג נפלא אין לזה ערוך לעצם
 41 התענוג שבמנוח' עצמית הנ"ל. אך הנה לכאורה לפי
 42 זה אין חיבור כלל לשבת תתאה עם שבת עלאה שהוא
 43 אלף הז' אחר שנקרא עונג שבעצמות שלא מן השביתה
 44 כלל ואם כן למה אמר וישובת ביום הז' וידוע דוישובת
 45 זה קאי על יום שכולו שבת בחי' נייחא עלאה הנ"ל

7 בהיפוך אתוןן שזהו כמו שהוא בעצמותו ממש טרם
8 הרים יולדו שהן גילוי הרצון לחו"ג ואמנם דוקא
9 מעשה ידינו כוננהו לנועם זה העצמי לפי שנערץ
10 תחלתן ממש בסופן ממש והן מעשה המצוות שמהם
11 נעשה העולם הבא אך אין זה כדמיון הנ"ל במנוחה
12 בבית שבנה כו' כי המצות הן העולם הבא ממש וד"ל:

הקדמת שער התשובה

1 זולתו המורכב בהכרח יש לו מנגד שלו שהוא העצם
2 ואין נקרא עונג שלם וזהו מי יודע עוז אפך היפך העונג
3 וכיראתך עברתך ועל זה נאמר שובה ה' עד מתי כו'
4 שמחנו כימות עניתנו יראה כו' בחי' מנוחה מן העצב
5 לגמרי וסמיק ליה ויהי נועם העצמי עלינו כמו שכתוב
6 בתחלת תפלה למשה מעון אתה כו' אותיות נועם

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

29 תסכים לזה, וצריך לזה תחלה למתק הגבורות דנה"ב,
30 ואין הדינין נמתקין אלא בשרשן, ושרש הנה"ב הוא
31 פני שור שמהשמאל, ולכן מזכירין תחלה ביטול
32 המלאכים, ומשמיעים ביראה כמו והאופנים וחיות
33 הקודש ברעש גדול ועי"ז יומתקו הגבורות דנה"ב
34 ואח"כ יבוא לבחי' ואהבת בשני יצריך, וזהו הבירור
35 דנה"ב, ועי" הבירור נעשה עלי' בנה"א כמו שלמעלה
36 כתי' והחיות נושאות את הכסא, שהחיות דמרכבה
37 נושאות את הכסא [ואת] האדם שעל הכסא כמ"ש ועל
38 הכסא דמות כמראה אדם, ומנשאין אותו לבחי' לא
39 אדם הוא, וזהו"ע בחילא יתיר ועי"ד במקום שבע"ת
40 עומדין כו', כמו"כ עי" הבירור דנה"ב מתעלה הנה"א
41 לבחי' קדוש שלמעלה, וזהו מה יפו פעמיק בנעלים,
42 שבחי' העלי' הוא דוקא עי" בחי' נעל של עור הבהמה
43 התפלה שנק' עבודה ל' עורות עבודין להפך כתנות עור
44 בע' להיות אור בא' מט"ט קושר כתרים לקונו
45 מתפלתיהן של ישראל, כי מט"ט נק' נעלא דשכינתא,
46 והוא [המעלה] את התפלה שהיא רק בחי' אותיות
47 לבחי' כתר, ועד"מ הכתר למטה נעשה מאבנים טובות,
48 כך למעלה עליית התפלה הוא לבחי' כתר רצון
49 שלמעלה מהאדם, כי שרש האותיות הוא בבחי' כתר,
50 כמו שלמטה אף שהאותיות הם רק בחי' דומם, מ"מ
51 האדם שמדבר. וזהו ענין קדוש וקדושה, קדוש הוא
52 המשכת ת"י נימין, ונשמות נק' בשם קדושה ל' נוקבא
53 שתשוקתם להכלל בבחי' קדוש, ועי" הנשמות יכולים
54 גם המלאכים לומר קדוש, שהוא התכללותם בבחי'
55 קדוש, וזהו פיי מהלכים בין העומדים, שעושים הליכה
56 גם במלאכים שנק' עומדים.

כה אמר ה' צבאות אם בדרכי תלך

בע"ה. שבת בהעלותך תרס"ז

1 והענין יובן בהקדם מ"ש במלאכים ובשמים יעופף,
2 שפי' הוא ג"כ ל' טיסה והילוך, ומהו עפיתם
3 כתי' אח"כ קדוש כו' מלכה"כ, כי פי' ארץ הוא בחי'
4 ארץ העליונה בחי' מל', מלכותך מלכות כל עולמים,
5 שלמעלה הוא רק בחי' דומם, ומזה נמשך מ"ש וכבוד
6 הדר מל' פי' הדר קאי על מ"ש אלף אלפים כו' גודל
7 א' כו', וכמו שממאמר נעשה אדם נברא אדה"ר בעל
8 שכל ומדות, כך מבחי' מל' נמשך כל בחי' ההדר הנ"ל,
9 ומ"מ למעלה הוא רק בחי' דומם, והמלאכים שאומרים
10 קדוש, היינו שממשיכים בחי' קדוש פי' מובדל בחי'
11 סוכ"ע ולמעלה מסוכ"ע, ממשיכים בבחי' ארץ בחי'
12 ממכ"ע, ונק' יקובה"ו, וההמשכה הוא עי" בחי' כבודו,
13 ל"ב נתיבות חכמה, וזהו מלא כל הארץ כבודו ע"ד
14 מלאה הארץ קנייך, קנה חכ' קנה בינה, אמנם ארז"ל
15 אין המלאכים אומרים קדוש עד שיאמרו ישראל כו',
16 כי עיקר ההמשכה הוא דוקא בירידת הנשמה בגוף
17 ונה"ב וכמו בתו' כשבקשו המלאכים את התורה
18 השיבום כלום יצה"ר יש ביניכם, כי כל עיקר ירידתה
19 הוא רק לברר נה"ב, ובלה"ק נק' בירור שם ב"ן, כי
20 מקור הנה"ב הוא מעולם התווה שקדמה לתיקון, רק
21 שנפלה למטה בדרך שבירה, ועי" הבירור יכולה היא
22 להעלות הנה"א למעלה מכמו שהיא בשרשה חקוקה
23 תחת כה"כ, וזהו העלי' שע"י הירידה, וכמו שאנו
24 רואים שהבהמה יש לה כח לישא את האדם, ועי" מה
25 נעשה הבירור, עי"ז תיקנו שמים שלפני, שהוא הכנה
26 לבוא לבחי' ק"ש, אחד ביטול ח' וד' ז' וקיעים וארץ
27 וד' רוחות בא' אלופו של עולם, ביטול במציאות, ועי"ז
28 נעשה ואהבת בכל לבכך בשני יצריך, שגם הנה"ב

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

18 **ובכדי** להבין זה צריך להקדים תחלה מהו ההתחדשות
19 ממתן תורה הלא אברהם אע"ה קיים כל התורה
20 עד שלא ניתנה אפי' עירוב תבשילין. והענין כי
21 ההתחדשות הוא בב' דברים, הא' כי אברהם הי' מרכבה
22 למדת החסד והי' בטל בתכלית עד שלא איכפת לי'
23 כלום להשרף בכבשן אש וכל מה שיאמרו לו, נמצא
24 שקיים במס"נ, ולכן איתא בפרדס בשם ס' הבהיר אמרה
25 מדת החסד כל זמן היות אברהם בעולם לא הוצרכתי
26 לעשות מלאכתי שהרי אברהם עומד במקומי ומשמר
27 משמתי, והאיך יכול הנברא לבוא למדריגה כזו אם לא
28 ע"י מס"נ, והי' נדיב מאד כמ"ש בס' אורחות צדיקים
29 שיש ג' מיני נדיבות, נדיב בגופו ויש נדיב בממונו ויש
30 בנפשו, ואברהם הי' נדיב בכל הג' בחי', אבל עכשיו
31 כאשר ניתנה תורה א"צ למס"נ בפומ"כ"א למסור רצונו
32 לקיים רצה"ע וכמו למשל מצות תפילין אפי' מכויין
33 לשעבד מוחו ולבו ויכוון כל הכוונה הראוי' לה אין זה
34 מס"נ בפועל, ומכ"ש אם לא יכוין כוונה הראוי' לה.

אנכי מגן לך

בס"ד פ' לך תרל"ב

1 **אנכי** מגן לך שכרך הרבה מאד. וצ"ל מהו הנתינת
2 טעם על שכרך הרבה אנכי מגן לך. אך הענין
3 כי הנה איתא בספרים שע"פ מדה"ד הי' צ"ל התשלום
4 שכר זמני ומוגבל כמו עשיית המצוה שהוא זמני
5 ומוגבל כמו תפילין ביום דוקא ולא בלילה וכן שבת
6 יו"ט פסח סוכה קרבנות, אלא שע"פ מדת החסד של
7 ורב חסד התשלום שכר היא נצחי.
8 **ולהבין** זה צריך להקדים מ"ש במד"ר ע"פ אמרת הי'
9 צרופה מגן הוא לכל החוסים בו אמר רב לא
10 ניתנו המצות אלא כדי לצרף בהן את הבריות וכי מה
11 איכפת לי' אם שוחט מן הצוואר או מן העורף אלא
12 אמרת הי' צרופה, ומשמע מלשון המדרש שלמעלה אין
13 שייך קיום מצות כלל ולא ניתנו אלא כדי לזכות את
14 ישראל שיבואו לבחי' מגן הוא לכל כו'. ועוד מפרש
15 שם דקאי על אברהם שנתנסה בעשר נסיונות, ומגן הוא
16 כמ"ש אנכי מגן לך, נמצא לפי זה הפי' שאברהם ע"י
17 הנסיון נמשך לו ג"כ מגן הוא כמו לנש"י ע"י המצות.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

17 יש "ראש", ניתן ללמדו ולפתח את שכלו, אבל אם אין
18 לאדם "ראש", לא ניתן להעמיד לו ראש. והיינו לפי
19 שהוא הארה לבר, - כיון שהשפעת השכל מרב לתלמיד
20 היא רק הארה ולא המשכה עצמית כהולדה, לא נפעל
21 על ידה דבר חדש, ולכן חייבת להיות כבר לפני
22 ההשפעה יכולת הבנה אצל התלמיד.
23 אם כן, כיצד אומרים שהשפעת השכל היא באופן של
24 התלבשות, הרי למדנו שדבר שהוא רק הארה, נעשה
25 מעצמו בדרך ממילא ולא על-ידי התלבשות?
26 מכל-מקום מיישב הרבי נ"ע: הנה מהות ההארה נשפע
27 בזה שהרי משפיע לו מהות שכל, כלומר, למרות שענין
28 השכל הוא רק הארה ולא עצם, אבל מהות ההארה
29 נשפעת ולכן שייך כאן הלשון "שפע", והוא ממהות
30 שכלו של הרב והתלמיד מקבל בזה שכל משכלו של
31 הרב כו' - התלמיד מקבל שכל ממשי ממהות שכלו של
32 הרב.

1 **ויובן** כמו כן בהשפעת השכל מן המשפיע אל המקבל
2 דגם כן מהות השכל נשפע בזה והוא גם כן בבחינת
3 התלבשות כו', היינו, שיש בזה התעסקות והתלבשות
4 של המשפיע במקבל ההשפעה.
5 ועם היות דבללות ענין השפעת השכל הרי זה הארה
6 לבר, ולא המשכה עצמית, ובנודע ההפרש בין השפעת
7 השכל להשפעה עצמיות, דבהשפעה עצמיות כמו
8 השפעה של הולדה - שמהות חדשה של חיים מגיעה
9 לעולם, שם העצם ממש נשפע בזה שהרי נעשה מזה
10 מהות שכל ממש אצל הבן, מהי-שאי-כן בהשפעת
11 השכל הרי דוקא כאשר התלמיד הוא בר שכל בעצמו
12 קודם הלימוד אצל הרב הרי הוא מקבל שכל הרב
13 ומתלמד על-ידי-זה, אבל אם אינו בר שכל בעצמו לא
14 יתהווה אצלו על-ידי השפעת הרב מהות שכל על-ידי-
15 זה, וכמאמר העולם א קאפ קען מען ניט ארוף שטעלין
16 (ראש, אי אפשר להעמיד [= להרכיב]) - כשלאדם כבר

41 הנה, מזה שיש תוספת וגרעון אצל המשפיע רואים
 42 בחוש שהוא נתפס בהשפעה, וההשפעה היא באופן של
 43 התלבשות.
 44 והוא - המשפיע - מוגדר בההשפעה שבעת ההשפעה
 45 אי אפשר לו להשכיל שכל אחר כיון ששכלו עסוק
 46 בהשפעה זו דוקא. וגם הוא מוטred בההשפעה שהרי לא
 47 תהיה ההשפעה מעצמה כמו אור הנמשך ממילא, כי-אם
 48 צריך להשפיע את השכל,
 49 וגם המרדא היא לא רק בעצם ההשפעה, אלא גם איך
 50 להשפיע, והוא ענין שהגמרא אומרת¹¹⁰: כליות יועצות
 51 איך להשפיע, דלהיות שענין ההשפעה אינו בבחינת גילוי
 52 העצם היינו לגלות עצמותו שאז לא צריך להיות טרוד
 53 מה ואיך להשפיע, כיון שזה נעשה מעצמו לא לצורך
 54 איזה פעולה אלא רק כדי לבטא את העצם, ואילו
 55 השפעת שפע היא לא לגלות את העצם כי-אם לפעול
 56 אצל המקבל על כן צריך להיות העצה בזה איך להשפיע
 57 באופן שיתקבל אצל המקבל.
 58 וזהו ההפרש בין מלמד בר פועל - מלמד שרואים
 59 בפועל תוצאות טובות אצל תלמידיו לבין מלמד שאינו
 60 בר פועל, דעם היותו בעל שכל גדול יותר מכל-מקום
 61 אינו בר פועל, ולבאורה ענין הלימוד תלוי בשכל והשגה
 62 ומי שהוא בר שכל גדול ביכולתו ללמד יותר, שהרי
 63 כשיגדל התלמיד צריך למלמד גדול וכמו שחכמים
 64 אומרים¹¹¹: והמלמדו מקרא אינו יכול ללמדו משנה
 65 וגמרא בו' - יש מלמד למקרא, מלמד נוסף למשנה,
 66 ומלמד שלישי לגמרא. רואים מכך, שהמלמד צריך
 67 להתאים לשכל התלמיד ורמת הנלמד, היינו - שהלימוד
 68 תלוי בשכל, אם כן, כיצד יתכן מצב שמלמד בעל שכל
 69 גדול יותר לא יהיה בר פועל?
 70 מכל-מקום בכדי לפעול בהמקבל לא מספיק להיות בעל
 71 שכל גדול יותר מהמקבל, אלא זהו דוקא כשהוא בר
 72 פועל, והיינו שיודע לכלכל דבריו ולסדר הענינים באופן
 73 שיהיו מובנים ויתקבלו אצל המקבל, כלומר שיש לו את
 74 הכישרון להעביר ולמסור את הדברים באופן שהמקבל
 75 יבין זאת היטב, וגם צריך להמציא ענינים כמה להלביש
 76 את השכל כמו משלים וכדומה בכדי שיהיה מובן אל
 77 המקבל, וזה שאינו בר פועל הנם ששכלו הוא בעילוי
 78 אם אינו יודע לכלכל דבריו אינו פועל בהתלמיד, ואמנם
 79 כשיגדיל התלמיד צריך למלמד גדול יותר שיתאים
 80 לרמתו אך בתנאי שיהיה בר פועל בנוכח לעיל.

1 וזהו - זה שהשפעת שכל היא באופן של "שפע" ולא
 2 רק באופן של "אור" מתבטא בכך שההשפעה היא
 3 בקיומה גם לאחר הפסק ההשפעה - אחרי שהרב הפסיק
 4 להשפיע לו שכל וגם לאחר סילוק המשפיע לגמרי
 5 ממנו, והסיבה שנשארת ההשפעה היא מפני שמהות
 6 ההארה נמשך בזה, על כן גם אפילו לאחר שמסתלק
 7 המשפיע יכול לעיין בה - בדבר שכל שלימדו המשפיע,
 8 ולמצוא בזה החיות שהיה לו בעת שקיבל את ההשפעה
 9 מן המשפיע בו,
 10 דבאור הרי כשמסתלק העצם מסתלקת גם ההארה,
 11 וכמו אור השמש הנמשך מהשמש, שכאשר השמש
 12 שוקעת נפסק האור, כי להארה לבד אין קיום ללא
 13 העצם, ובהשפעת השכל נשארה ההשפעה גם לאחר
 14 סילוק המשפיע, וזו ראייה לכך שהשפעת השכל היא
 15 באופן של "שפע", והיינו לפי שמהות ההארה נמשכה
 16 בזה בו'. אמנם - כנ"ל - השפעת שכל בכללותה היא
 17 הארה, אבל אופן המשכת ההארה היא באופן שנמשכת
 18 מהות ההארה.
 19 ולכן - כיון שמהות ההארה נמשכת בהשפעת השכל -
 20 אופן ההשפעה היא בבחינת התלבשות ותפיסה,
 21 שהמשפיע נתפס בזה בזמן ההשפעה ועושה בו שינוי
 22 והתפעלות, שעל-ידי ההשפעה מתוסף שכל אצל
 23 המשפיע וכמו שאמרו חז"ל¹⁰⁹ ומתלמידי יותר מכולם,
 24 דלבר זאת שיש תלמיד המחכים את רבו על-ידי
 25 הקושיות ובהאי גוונא (ועל דרך זה), שבגלל הקושיות
 26 מוכרח הרב להעמיק יותר בענין, הנה על-ידי עצם
 27 ההשפעה גם ללא קושיות התלמיד מתוסף אצלו שכל,
 28 וכן לאידך, העדר ההשפעה עושה גרעון בהמשפיע בו'
 29 - אדם שלומד דבר שכל, ואינו משפיע ומלמד אותו,
 30 באופן טבעי יהיה הידע שלו בענין נמוך יותר ויחסר עם
 31 הזמן.
 32 (והיינו, מה שהעדר ההשפעה פועל גרעון במשפיע הוא
 33 כשאינו משפיע גם לעצמו, דהרי השפעת השכל אין
 34 צריך אל הזולת ויכול להשכיל השכלות לעצמו על-ידי
 35 שמסביר לעצמו את הדברים, או כתב אותם וכדומה,
 36 ועל-ידי-זה לא יהיה בו גרעון, ומכל-מקום בכדי
 37 שיתוסף העיקר הוא על-ידי ההשפעה אל הזולת בו'
 38 בשביל שלא יהיה גרעון במשפיע מספיק שישפיע
 39 לעצמו, ובכדי שתהיה תוספת בהשכלה צריכה להיות
 40 השפעה על הזולת),

לשמאלו דכתיב לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו.

(111) קידושין ל, א.

(109) תענית ז, א.

(110) ברכות סא, א. וזה לשון הגמרא: שתי כליות יש בו באדם

אחת יועצתו לשובה ואחת יועצתו לרעה, ומסתברא דטובה לימינו ורעה

29 וכל זה שיש טרדה והתעסקות הוא לפי שמהות ההארה
 30 נמשך בזה - שזה ענין של 'שפע', שהדבר עצמו נמשך
 31 בזה, לכן המשפיע נתפס בזה שצריך להשפיע, ולפי
 32 שענין ההשפעה היא לפעול בהמקבל היינו שתהיה בו
 33 כבחינת התלבשות פנימית, על כן צריך להיות בזה
 34 הטרדא וההתעסקות איך שתהיה השפע באופן
 35 שתתקבל בו, וגם ההשפעה משתנית בזה להיות לפי
 36 ערך המקבל בו.
 37 נמצא אם כן, שדוקא בהשפעת השכל ישנה התלבשות
 38 פנימית וטרדת המשפיע ביותר, עוד יותר מכפי שזה
 39 בדיבור השייך למידות, ובוודאי יותר מדיבור של ציווי
 40 וכדומה.
 41 עד כאן הוסבר בהרחבה מהו ענין השפעת שפע, שזו
 42 הלשון שבה השתמשו החוקרים. בפרק הבא יסביר
 43 הרבי נ"ע, מהו ענין האור שלכן דוקא בשם זה
 44 משתמשים המקובלים ובמה הוא שונה מענין השפע.
 45 קיצור.
 46 ויותר יובן מהתלבשות השכל בדמלאכת הציור הוא
 47 בהתגלות והתלבשות יותר מבזריקה, ולמעלה הוא ענין
 48 בעשרה דברים ברא הקדוש-ברוך-הוא בו, ויש שעיקרם
 49 מבחינת חכמה בינה דעת או שעיקרם מבחינת חסד
 50 נבורה תפארת, ועצם התהוותם הוא כמו מבחינת זריקה
 51 על דרך משל, ונתבאר משל על זה,
 52 וכן הוא בהשפעת השכל שנמשך מהות הארה, ולכן
 53 פועל שינוי בהמשפיע בתוספת וגירעון והוא מוגדר בזה
 54 ומוטרד להשפיע, ומפני שהוא לפעול כבחינת פנימי הרי
 55 הוא מוטרד גם כן איך להשפיע שזה ענין כליות יועצות,
 56 ובוה משתנה גם כן ההשפעה.

1 וזהו ענין הטרדא שבמשפיע בהעצה איך להשפיע. לא
 2 רק מה להשפיע לתלמיד, אלא גם כיצד להשפיע באופן
 3 שיוכל להתקבל אצל התלמיד.
 4 ומוכן שההשפעה גופא גם כן משתנית בזה, - הטרדה
 5 איך להשפיע, פועלת גם על השפעת השכל שרוצה
 6 להעביר לתלמיד, שזהו ההפרש בין הבר פועל לשאינו
 7 בר פועל, דזה שאינו בר פועל הרי הוא משפיע את
 8 השכל כמו שהוא אצלו ואין זה בערך המקבל, והבר
 9 פועל הוא שמשנה את ההשפעה שתהיה מתאימה לפי
 10 ערך המקבל,
 11 ובכללות זהו בהשכל השייך אל המקבל, הטרדה
 12 במציאת אופן ההשפעה שיוכל המקבל לקבל, היא
 13 בחלק השכל השייך אל המקבל, וכידוע דבכל ענין
 14 שכלי, יש כמו שהשכל הוא לעצמו שהוא הפנימיות
 15 שכלל לא שייך אל המקבל וחיצוניות השכל הוא ששייך
 16 אל המקבל, ובוה צריך לשנות ההשפעה שתהיה בערך
 17 המקבל,
 18 ואין זה שינוי המהות - השינוי שפועלים בשכל כדי
 19 שיהיה שייך אל המקבל, אינו שינוי במהותו של השכל,
 20 שהרי הוא אותו השכל ממש רק שבא כבחינת מיעוט
 21 ובהתלבשות בענינים שבערך המקבל, ולפעמים בא
 22 בציור אחר - לפעמים צריך השכל לבוא בצורת המחשה
 23 אחרת, במשלים וכדומה, שעל-ידיזוה דוקא מתקבל
 24 אצל המקבל בו.
 25 ונמצא דלכך זאת שהמשפיע מוטרד בעצם ההשפעה
 26 להשפיע את השכל ולא יכול להתעסק במשהו אחר
 27 באותו זמן הרי הוא מוטרד גם כן בזה שתהיה ההשפעה
 28 לפי ערך המקבל.

שבת פרשת שופטים

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים - חלק ב

1 ב' עיניים - חסד וגבורה, סדר השתלשלות. עין אחת - עינא דעתיקא, למעלה
 2 מהשתלשלות. ב' עיניים - שמות הוי' ואלקים, התורה - בשביל קיום המצוות, מ"ע -
 3 כלים אל אור התורה, מל"ת - לבער הרע ושיומשך האור. העבודה צ"ל בהרגש פנימי.

4 וְזֶהוּ עֵין אַחַת שְׁלֹמֶעֱלָה מִב' הַעֵינִים, דְּב' עֵינִים הֵן
 5 בְּחִינַת חֶסֶד וְגְבוּרָה, דְּזֶהוּ סֵדֵר הַשְּׁתִּלְשּׁלוֹת, וְהוּא
 6 בְּחִינַת צִיּוּר אָדָם הַעֲלִיּוֹן כְּמוֹ שְׁכָתוּב 'וְעַל דְּמוֹת חֶסֶד
 7 דְּמוֹת כְּמִרְאָה אָדָם עָלְיוֹ מְלֻמְעָלָה', דְּאָדָם הוּא בְּחִינַת
 8 ב' קוּיִן חֶסֶד וְגְבוּרָה, וְהֵגַם שֵׁישׁ ג' קוּיִן חֶסֶד גְּבוּרָה

9 תְּפָאֲרַת, אָמְנָם קוּ הַאֲמָצְעִי דְתְּפָאֲרַת הוּא שְׁכּוּלָל וּמְחַבֵּר
 10 ב' הַקּוּיִן דְחֶסֶד וְגְבוּרָה, וְהוּא בְּחִינַת "כִּי לֹא אָדָם הוּא",
 11 שְׁמַאִיר בְּבְחִינַת אָדָם, וְעַל כֵּן הוּא מְחַבֵּר, אֲבָל עֶקֶר
 12 צִיּוּר אָדָם הוּא ב' קוּיִן, וְכִמוֹ יָד יְמִין וְיָד שְׂמָאל בְּחִינַת
 13 חֶסֶד וְגְבוּרָה, וְכִמוֹ כֵּן עֵין יְמִין וְעֵין שְׂמָאל גַּם כֵּן חֶסֶד

28 רע, הן בסור מרע באַבְק אסור, והן בכבישת המדות
 29 רעות כמו פֶּעס וְגֵאוּה דְאִין אָנִי וְהוּא יְכוּלִים לְדוּר,
 30 וְצָרִיף לְהִיּוֹת בְּעוֹר הָרַע, וְאַחַר כֵּף הוּא ה' וְעֵשָׂה טוֹב",
 31 הַפְּנִינָה עֲנִין הָעֲבוּדָה בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, וְהִינוּ דְּלֹא זֹו בְּלִבְד
 32 דְּעֲנִין לְמוֹד הַתּוֹרָה הוּא רַק לְדַעַת אֶת הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר
 33 יַעֲשֹׂון וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת הוּא רַק הַקִּיּוּם בְּפֶעַל מַמַּשׁ, כִּי־אִם
 34 שְׂיִהְיֶה עֲנִין הָעֲבוּדָה הִינוּ בְּהַרְגֵשׁ וְחִיּוּת פְּנִימִי, וְזֶהוּ
 35 דְּ"הָאוֹמֵר אִין לִי אֵלָא תּוֹרָה, אֲפֹלוּ תּוֹרָה אִין לוֹ",
 36 שְׂצָרִיכָה לְהִיּוֹת עֲבוּדַת הַמִּצְוֹת, וְכִמוּ שְׂמַבְאָר בְּמָקוֹם
 37 אַחַר בְּאַרְכָּה בְּפִרוּשׁ עֲנִין עֲבוּדָה שֶׁהוּא מְלִשׁוֹן עוֹרוֹת
 38 עֲבוּדִין, דְּלִרְכֵף דְּבַר הַקְּשָׁה צְרִיכִים עֲבוּדָה וִיגִיעָה, וְכֵן
 39 הוּא בְּעֲבוּדָה הַרְוַחְנִית בְּשֶׁעֲבוּר הַמַּחַ וְהַלֵּב. וְזֶהוּ עֲנִין
 40 עֲבוּדַת הַמִּצְוָה, דְּכָל מִצְוָה וּמִצְוָה הִנֵּה מְלִבְד הַקִּיּוּם
 41 בְּפֶעַל הַרִי צְרִיכָה לְפֶעַל חֻקִּיקָה טוֹכָה בְּמִדּוֹת טוֹבוֹת
 42 וּבְהַרְגֵשׁ חִיּוּת פְּנִימִי הוּא הַשְּׂגָת אֲלָקוֹת עַל יְדֵי הַתּוֹרָה,
 43 וְכִמוּ שְׂכַתֵּב רַבְּנוּ נִשְׁמַתוּ־עֲדָן בְּסִפְרֵי שֶׁל בִּינוּנִים כִּי פָּרַק
 44 הַ מַּהְפֹּלֵאת הַיַּחַד שְׂבִידִיעַת הַתּוֹרָה, אֲכָל לְזֶה צְרִיכִים
 45 מִצְוֹת, וְהַמִּצְוֹת הֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה וּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה דְּזֶהוּ
 46 חֻסָּד וּמִשְׁפָּט, דְּחֻסָּד – מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּמִשְׁפָּט הֵם מִצְוֹת
 47 לֹא תַעֲשֶׂה, וְהַמִּצְוֹת צְרִיכִים לְהִיּוֹת בְּעֲבוּדָה דְּוָקָא כְּנִ"ל
 48 שְׂזֶהוּ עֲנִין הַצְּדָקָה, וְכָל זֶה הִיא הַהֲבָטָה בְּב' עֵינַיִם, ה' אֵל
 49 אֲלָקִים, שְׁהֵם עֵינֵי ה' אֵל צְדִיקִים עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת
 50 כְּנִ"ל. אֲכָל בְּעַתִּיק – "אִין אֲלָקִים עֲמַדִּי", דְּלִית שְׂמָא לֹא
 51 בְּהַאי עַתִּיקָא כִּי שְׂהִיא הַהֲבָטָה בְּעִין אַחַת שְׂלִמְעָלָה
 52 מִהַרְאֵה בְּב' עֵינַיִם דְּ"עֵינֵי ה' אֵל צְדִיקִים". וְזֶהוּ "עֵין
 53 ה' אֵל יִרְאִיו" שְׂנֶאֱמַר בְּאַבְרָהָם אָבִינוּ עַל־יְהוָה שְׁלוֹם,
 54 שְׂהִיא עֵינָא פְּקִיחָא דְּעַתִּיקָא קְדִישָׁא יִיב.

שבת פרשת משפטים, פרשת שקלים, תרצ"ד

1 וּבְבוּרָה, אֲכָל עֵין אַחַת שְׂהִיא לְמַעְלָה מִב' הָעֵינַיִם הִיא
 2 בְּחִינַת עֵינָא דְּעַתִּיקָא, דְּכִיָּה אִיתְמַר טו "הִנֵּה לֹא יְנוּם וְלֹא
 3 יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל", שְׂלִפְעָמִים נֶאֱמַר "עוֹרָה לְמָה
 4 תִּישָׁן" וְלִפְעָמִים נֶאֱמַר "לֹא יְנוּם וְלֹא יִישָׁן", וְאִיתָא
 5 בְּאֲדָרָא רַבָּה "כָּאן בּוֹזְעִיר אַנְפִּין" וְכָאן בְּעַתִּיקָא
 6 קְדִישָׁא יִי, וְהִינוּ דְּבוֹזְעִיר אַנְפִּין שְׂיָף בְּחִינַת הָעֵלֶם,
 7 וְכֵנ"ל דְּמַהְחֻמָּה וּלְמַטָּה הוּא עֲנִין הַשְּׂתַלְשְׁלוֹת,
 8 וּבְהַשְּׂתַלְשְׁלוֹת הַרִי שְׂיָף הָעֵלֶם וְגִלוּי, וְזֶהוּ "וּמַבִּיט
 9 עֲלֵיהֶם בְּעֵינָיו אַחַת", דְּפוֹתַח אַחַת וְסוּגֵר אַחַת, שְׂהוּא
 10 עֲנִין הָעֵלֶם וְגִלוּי, מַה־שְׂאִין־כֵּן בְּעַתִּיק אִינוּ שְׂיָף בְּחִינַת
 11 הָעֵלֶם וְהַסְתֵּר, וְכִמְאֹמֵר הַזֶּהר "דְּלִית גְּבִינִין דְּמַכְסִּין
 12 עַל־הוֹן" טו. וְזֶהוּ דְּכַתִּיב "רְאוּ עֵתָה כִּי אָנִי אֲנִי הוּא וְאִין
 13 אֲלָקִים עֲמַדִּי", דְּב' הָעֵינַיִם הִנֵּה בְּשִׁמּוֹת הֵן הַב' שְׁמוֹת
 14 הַרְי' וְאֲלָקִים, וְנִתְבְּאָר דְּב' עֵינַיִם הֵן צִיּוּר אָדָם, וְכַתִּיב
 15 "זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם", דְּבַתּוֹרָה נֶאֱמַר "אֲנִכִּי ה' אֲלָקִיךָ",
 16 שְׂהִיא הַהֲבָטָה בְּשִׁתֵּי עֵינָיו כְּנִ"ל שְׂהִיא בְּחִינַת גְּלוּי, וְכָל
 17 עֲנִין הַתּוֹרָה הוּא שְׂיִהְיֶה קִיּוּם הַמִּצְוֹת, שְׂהַמִּצְוֹת הֵם
 18 פְּלִים לְאוּר הָעֲלִיּוֹן הַנִּמְשָׁף עַל יְדֵי הַתּוֹרָה, וְכִמוּ שְׂכַתוּב
 19 "כִּי גַר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר", שְׂהַמִּצְוֹת הֵם פְּלִים שְׂבָהֶם
 20 מִתְקַבֵּל וְנִשְׁמַר הָאוֹר עֲצָמִי שְׂנִמְשָׁף עַל יְדֵי הַתּוֹרָה, וְכִמוּ
 21 שְׂכַתוּב "רַחֲמֵה מִצְוֹתֶךָ מֵאֵד", דְּהַמִּצְוֹת הֵם פְּלִים רַחֲבִים
 22 לְקַבֵּל מֵאוֹר הָעֲלִיּוֹן, וּבְמִצְוֹת יִשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה וּמִצְוֹת
 23 לֹא תַעֲשֶׂה, דְּמִצְוֹת עֲשֵׂה הֵן פְּלִים אֵל הָאוֹר, וּמִצְוֹת
 24 לֹא תַעֲשֶׂה הֵן לְבַעַר הָרַע בְּכַדִּי שְׂיִוְכַל לְהִיּוֹת הַמְּשַׁכַּת
 25 הָאוֹר, וְכִמוּ דִּירַת הַמְּלָךְ שְׂצָרִיכָה לְהִיּוֹת מְנַקָּה מְכָל
 26 לְכַלּוֹף וְאֵז הִיא רְאוּיָה לְדִירַת הַמְּלָךְ, וְכִמוּ כֵן בְּכַדִּי
 27 שְׂתִהְיֶה הַמְּשַׁכַּת אֲלָקוֹת צְרִיף לְהִיּוֹת תַּחְלָה מְנַקָּה מְכָל

טז. עין של עתיק יומין (דרגה גבוהה מאוד בהשפעת האור האלקי) שבו נאמר. יז. מדרגת ששת המדות. יח. בעתיק יומין הקדוש - מדרגת הכתר שלמעלה מהמדות. יט. שאין עפעפיים המכסים עליהם. כ. ספר התניא. כא. אין שמאל (מדרגת) עתיק זה, מדרגת הכתר. כב. עין פקוחה של (מדרגת) עתיק הקדוש.

ספר השיחות - ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

8 ח. הרבי בעצמו אמר הקדיש הראשון אחרי בתו
 9 הרבנית דבורה לאה, ולאחריו אמר את הקדיש בנה
 10 היתום הרמ"מ. החסיד הר' אלי' ראובן אמר אתו את
 11 הקדיש.
 12 ט. ששים וחמש שנים - אומר לי ר' יוסף בנימין
 13 - מלאו בחג השבועות השנה, שמזוני היום יומי, הוא
 14 ששים, ולכל היותר שלוש שורות תניא.

1 ו. החסיד ר' אלי' ראובן היה אחד מהנוכחים
 2 בבית הכנסת הקטן כשהרבנית דבורה לאה הכריזה
 3 בערב ראש השנה לנוכח ספרי התורה וכל הנוכחים
 4 שהיא מקבלת על עצמה כל אשר ייגזר על אביה¹⁰³.
 5 ז. החסיד ר' אלי' ראובן החזיק על ידיו בצום
 6 גדליה את היתום הרמ"מ בלווייה של אמו הרבנית
 7 דבורה לאה נ"ע.

- 1 שתי שורות התניא שאני לומד כל יום, הוא
 2 בהתאם לציוויו של הסבא - החסיד ר' אלי' ראובן -
 3 ללמוד מהמלה הראשונה המודפסת בדף-השער עד
 4 לפרק ל"ט, שלא אלמד יותר.
 5 י. הסבא החסיד ר' אלי' ראובן היה אחד
 6 מהסנהדריה הקטנה שנסעו בשליחות הסנהדריה
 7 הגדולה שהתאספו בעיר החרבה ליאדי - אחרי
- 8 מלחמת נפוליון - ופסקו שעל משפחת הרבי לחזור
 9 לליטא ולהתיישב באחת העיירות שהם יבחרו.
 10 הסנהדריה הגדולה בחרה בסנהדריה קטנה לנסוע
 11 לקרמנצ'וג למסור לרבי - הרבי האמצעי - את פסק
 12 ההלכה של הסנהדריה הגדולה של חסידי חב"ד.
 13 הסבא - הר' אלי' ראובן - היה אחד מחברי
 14 הסנהדריה הקטנה.

שביעי של פסח בסעודת הגילגה, ה'ת"ש

אגרות קודש

- 5 באופני הפעולות, ובפרטי מלאתי ידי ידי עוז ידידנו
 6 הנכבד עסקן חרוץ הרה"ג ווי"ח אי"א מוהר"ר ישראל שי
 7 דזייקאבסאהן מנהל אגו"ח חב"ד יצ"ו לבארם לפני נשיאי
 8 וחברי ועד הנהלת אגו"ח חב"ד יצ"ו, ובעזה"י יביאון
 9 מהכח אל הפועל הטוב לטובת כל חברי אגו"ח חב"ד יצ"ו
 10 ובי"ב יחיו.
- אל נשיאי וחברי ועד הנהלת אגודת
 חסידי חב"ד בארצה"ב וקאנאדא, ה'
 עליהם יחיו

1 שלום וברכה!

- 11 והנני ידי"ע הדו"ש טובם והצלחתם ומברכס בגו"ר
 12 **יוסף יצחק.**
- 2 במענה על מכתבם על אודות פעולתה של אגודת
 3 חסידי חב"ד יצ"ו לעתיד בכל מקצועותי הנני שולח בזה
 4 תקנון מפעולות אגודת חסידי חב"ד יצ"ו בלוויית הוראות

אג"ק מוהרי"צ כר"ך יד

אגרות קודש

ב"ה, ג' אדי"ש, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ז אדי"ר:

כבקשתו יזכירוהו ואת זוגתו תחי' על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ
 זי"ע למילוי משאלות לבבם לטובה לחו"ק.

ולפלא שאינו מזכיר דבר מההוספה בלימוד תורת החסידות דא"ח והשתדלות מתאימה
 בהכרח השעה בהפצת תורת החסידות אשר תגיע גם חוצה, וקשור הוא זב"ז כמבואר באגה"ק של
 רבנו הזקן ד"ה סגולה (להולדת) בניס. נדפס בסידור מאה שערים, עי"ש.

במ"ש אודות לתת צו לעושי רצוני וכו' אין זה נוהג כלל בבית הרב והזן ומפרנס לכל בטובו חן
 ובחסד וברחמים ימציא לו פרנסתו ופרנסת ב"ב מידו הקדושה והרחבה.

בודאי משתתף בהתועדות אני"ש ובפעולות אני"ש לתכלית האמורה לעיל ויוסיף בזה כהציווי
 דמעלין בקדש.

בברכה.

פרשת ויקרא

א « וַיִּקְרָא אֱלֹהִים וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֶחָל מוֹעֵד לֵאמֹר: **ב** דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם פִּי־יִקְרִיב מִפֶּנֶם קִרְבָּן לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבְּקָר וּמִן־הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֹתֵי קִרְבָּנֵכֶם: **ג** אִם־עֹלָה קִרְבָּנוּ מִן־הַבְּקָר וְזָכַר תָּמִים יִקְרִיבוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה: **ד** וְסָמַךְ יָדָיו עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו: **ה** וְשָׁחַט אֶת־כֶּן הַבְּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: **ו** וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנִתַּח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ: **ז** וְנָתַנוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנָן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ: **ח** וְעָרְכוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנִּתְחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדֵר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: **ט** וְקִרְבּוֹ וְכִרְעָיו יִרְחֹץ בַּמַּיִם וְהַקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה אִשָּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: **ס** (ויקרא) וְאִם־מִן־הַצֹּאן קִרְבָּנוּ מִן־הַכְּשָׂוִים אוֹ מִן־הָעֵזִים לְעֹלָה וְזָכַר תָּמִים יִקְרִיבוּ: **א** וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: **ב** וְנִתַּח אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פָּדְרוֹ וְעָרַךְ הַכֹּהֵן אֹתָם עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: **ג** וְהִקְרַב וְהִכְרַעַם יִרְחֹץ בַּמַּיִם וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהַקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה הוּא אִשָּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ד ע' 1306)

ה' פעמים פתיב פאן 'אורה', פנגד חמשה חמשי תורה .
 'ינרא אלקים את האור פי טוב' - פנגד ספר ויקרא, שהוא מלא הלכות רבות (בראשית רבה פ"ג, ה)
 הספר לכך שדוקא ספר ויקרא נאמר בו טוב, למרות שגם ספר דברים 'מלא הלכות רבות'. הוא על-פי דברי

הזהר, שיגיעה ועמל בלמוד התורה מביאים לידי "כמה טבין", דהינו ש'טוב' נאמר על למוד התורה כשמגיע על-ידי יגיעה ועמל. ולכן דוקא בספר ויקרא נאמר 'טוב', מפני שהוא הקשה בהבנה מבין ספרי התורה. כדברי ה'תוספות' במסכת ברכות על ספר ויקרא 'חמור שבספרים', שבו דרושה יגיעה רבה בכדי להבינו.

שני ה' ואם מן העוף עלה קרבנו ליהוה והקריב מן התרים או מן בני היונה את קרבנו: **ט** והקריבו הכהן אל המזבח ומלך את ראשו והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר המזבח: **י** והסיר את מראתו בנצתה והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן: **יא** ושפע אתו בכנפיו לא יבדיל והקטיר אתו הכהן המזבחה על העצים אשר על האש עלה הוא אשה ריח ניחח ליהוה: **ס ב** « ונפש פי תקריב קרבן מנחה ליהוה סלת יהיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה: **ג** והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה על כל לבנתה והקטיר הכהן את אופרתה המזבחה אשה ריח ניחח ליהוה: **ד** והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים מאשי יהוה: **ס** ה' וכי תקרב קרבן מנחה מאפה תגור סלת חלות מצת בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן: **ס** ה' ואם מנחה על המזבח קרבנד סלת בלולה בשמן מצה תהיה: ופתות אתה פתים ויצקת עליה שמן מנחה הוא: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוועדות ח"ב ע' 488)
 ויקרא אל משה וידבר ה' אליו (א, א)

לכל הדברות ולכל האמירות ולכל צוויים קדמה קריאה, לשון חבה (רש"י)

רש"י מדבק ומביא שלוש לשונות 'דברות', 'אמירות' ו'צוויים', כבא לומר "לא זו אף זו".
 "דברות": מוכן שיקדים לשון של חבה, מפני שדבור הוא לשון קשה, ובכדי שלא להבהיל את השומע יקדים לשון רך. "אמירות": לכלנו לחשב שקדם 'אמירה' אין צריך

מקדימה התורה קרבנות נדבה לחובה, שהרי הקרבנות שהובאו (בעקר) בהקמת המשכן היו קרבנות נדבה, כי קרבנות חובה מגיעים ככפרה על חטאים, ולא מסתבר שבזמן כה נשגב בהקמת המשכן חטאו בני ישראל. לכן מקדימה אותם התורה לקרבנות חובה.

רביעי ג. « ואם יזבח שלמים קרבנו אם מן הבקר הוא מקריב אם זכר אם נקבה תמים יקריבנו לפני יהוה: » וסמך ידו על ראש קרבנו ושחטו פתח אהל מועד וזרקו בני אהרן הכהנים את הדם על המזבח סביב: והקריב מזבח השלמים אשה ליהוה את החלב המכסה את הקרב ואת פלי החלב אשר על הקרב: ואת שתי הפליות ואת החלב אשר עלהן אשר על הפסלים ואת היתרת על הכבד על הפליות יסירנה: והקטירו אתו בני אהרן המזבחה על העלה אשר על העצים אשר על האש אשה ריח ניחח ליהוה: פ. « ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים ליהוה זכר או נקבה תמים יקריבנו: ואם כשב הוא מקריב את קרבנו והקריב אתו לפני יהוה: » וסמך את ידו על ראש קרבנו ושחט אתו לפני אהל מועד וזרקו בני אהרן את דמו על המזבח סביב: והקריב מזבח השלמים אשה ליהוה חלב האליה תמימה לעמת העצה יסירנה ואת החלב המכסה את הקרב ואת פלי החלב אשר על הקרב: ואת שתי הפליות ואת החלב אשר עלהן אשר על הפסלים ואת היתרת על הכבד על הפליות יסירנה: « והקטירו הפהן המזבחה לחם אשה ליהוה: פ. « ואם עז קרבנו והקריבו לפני יהוה: » וסמך את ידו על ראשו ושחט אתו לפני אהל מועד וזרקו בני אהרן את דמו על המזבח סביב: והקריב מזבנו קרבנו אשה ליהוה את החלב המכסה את הקרב ואת פלי החלב אשר על הקרב:

לשון של חבה, מפני שאמירה היא לשון רכה, מחדש רש"י שגם קדם "אמירות" נאמר לשון חבה. "צוויים": לכאורה ב'צוויים' הנה מקום לחשב שלשון חבה מדיקה, מפני שצווי הוא אמירה מחלטת ואיתנה, ולשון חבה יכול להחליש את תקף הצווי. מחדש רש"י חדוש גדול יותר, שגם קדם ל"צוויים" נאמר לשון חבה.

שלישי: « ואם מנחת מרחשת קרבנו סלת בשמן תעשה: » והבאת את המנחה אשר יעשה מאלה ליהוה והקריבה אל הפהן והגישה אל המזבח: « והרים הפהן מן המנחה את אזברתה והקטיר המזבחה אשה ריח ניחח ליהוה: והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים מאשי יהוה: » פלי המנחה אשר תקריבו ליהוה לא תעשה חמץ כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה ליהוה: « קרבן ראשית תקריבו אתם ליהוה ואל המזבח לא יעלו לריח ניחח: » וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשפית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך על פלי קרבנו תקריב מלח: « ואם תקריב מנחת בכורים ליהוה אביב קלוי באש גרש פרמל תקריב את מנחת בכוריד: » ונתת עליה שמן ושמת עליה לבנה מנחה הוא: « והקטיר הפהן את אזברתה מגרשה ומשמנה על פלי לבנתה אשה ליהוה: פ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע' 9)

אדם פי יקריב מכם קרבן לה' (א, ב)
בקרבנות נדבה דבר הענין (רש"י)

ההסבר מדוע התורה פותחת בדיני קרבנות יחיד וזקא, ולא בקרבנות צבור, ובקרבנות יחיד מקדימה קרבנות נדבה לקרבנות חובה - למרות שלכאורה קרבנות צבור וחובה חשובים יותר - הוא מפני שפרשיות אלו (ויקרא וצו) נאמרו קדם לחנכת המשכן והקמתו (שבפרשת שמני). ומטרת פרשיות אלו היא ללמד את בני ישראל הוראה מעשית לקראת חנכת המשכן.

את קרבנות הצבור אין צריך עדין ללמד, כי במשך שמונת ימי המלוואים הקריב משה רבנו את קרבנות הצבור, לכן דיניהם לא מופיעים כלל בפרשה זו. ובקרבנות יחיד

החלב המכפה עליהקרב ואת כל-החלב אשר
על-הקרב: ואת שתי הפליות ואת-החלב
אשר עליהן אשר עליהפסלים ואת-היתרת
על-הפבד עליהפליות יסירנה: כַּאֲשֶׁר יוֹרֵם
משור זבח השלמים והקטירם הכהן על מזבח
העלה: ואת-עור הפר ואת-פל-בשרו על-
ראשו ועל-כַּרְעוֹ וקרבו ופרשו: והוציא
את-כל-הפֶּר אל-מחוץ למחנה אל-מקום טהור
אל-שפך הדשן ושרף אתו על-עצים באש
על-שפך הדשן ושרף: פ ואם כל-עדת
ישראל ישגו ונעלם דָּבָר מעיני הקהל ועשו
אחת מפל-מצות יהוה אשר לא-תעשינה
ואשמו: ונודעה החטאת אשר חטאו עליה
והקריבו הקהל פר בן-בקר לחטאת והביאו
אתו לפני אהל מועד: וסמכו זקני העדה
את-ידיהם על-ראש הפר לפני יהוה ושחט
את-הפר לפני יהוה: והביא הכהן המשיח
מדם הפר אל-אהל מועד: וטבל הפהן
אצבעו מן-הדם והזה שבע פעמים לפני יהוה
את פני הפרכת: ומן-הדם יתן על-קרנת
המזבח אשר לפני יהוה אשר באהל מועד ואת
כל-הדם ישפך אל-יסוד מזבח העלה אשר-
פתח אהל מועד: ואת כל-חלבו ירים ממנו
והקטיר המזבחה: ועשה לפר כאשר עשה
לפר החטאת פן יעשה-לו וכפר עליהם הפהן
ונסלח להם: והוציא את-הפר אל-מחוץ
למחנה ושרף אתו כאשר שרף את הפר
הראשון חטאת הקהל הוא: פ כאשר נשיא
יחטא ועשה אחת מפל-מצות יהוה אלהיו
אשר לא-תעשינה בשגגה ואשם: או-הודע
אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את-קרבו
שעיר עזים זכר תמים: וסמך ידו על-ראש
השעיר ושחט אתו במקום אשר-ישחט את-

ו את שתי הפליות ואת-החלב אשר עלהן
אשר עליהפסלים ואת-היתרת על-הפבד על-
הפליות יסירנה: והקטירם הכהן המזבחה
לחם אשה לריח ניחח כל-חלב ליהוה: ח חקת
עולם לדרתיכם בכל מושבתיכם כל-חלב
וכל-דם לא תאכלו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חט"ו ע' 23)

כל חלב לה' (ג, טז)

הרוצה לזכות עצמו - זכף יצרו הרע, ויביא קרבנו מן
הקפה המשבח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו . . . וכן הוא
אומר: כל חלב לה' (רמב"ם סוף הל' איסורי מזבח)
לכאורה היה צריך הרמב"ם לפרש "כל חלב לה'", שעל
האדם להביא מן המבחר והמשבח שבכל המינים? ויש
לומר, "כל חלב לה'" הוא בטוי להקרת האדם בבעלותו של
הקב"ה על כל העולם כולו - לה' הארץ ומלוואה - ולכן
מקריב מן המבחר והמשבח. והיות שבקריאה פלולים מינים
שונים, חלקם יפים ומשבחים וחלקם פשוטים וגרועים,
צריך לומר ש"כל חלב לה'" מדבר על המבחר והמשבח
שבאותו מין. כי בכל מין ומין, המשבח והגרוע, צריך לגלות
שהם בבעלותו של הקב"ה.

חמישי ד א וידבר יהוה אלימשה לאמר: ד דבר
אל-בני ישראל לאמר נפש ביי-חטא בשגגה
מכל מצות יהוה אשר לא תעשינה ועשה
מאחת מהנה: ג אם הפהן המשיח יחטא
לאשמת העם והקריב על חטאתו אשר חטא
פר בן-בקר תמים ליהוה לחטאת: ה והביא
את-הפר אל-פתח אהל מועד לפני יהוה וסמך
את-ידו על-ראש הפר ושחט את-הפר לפני
יהוה: ה ולקח הפהן המשיח מדם הפר והביא
אתו אל-אהל מועד: וטבל הפהן את-אצבעו
בדם והזה מן-הדם שבע פעמים לפני יהוה
את-פני פרכת הקדש: ונתן הפהן מן-הדם
על-קרנות מזבח קמרת הסמים לפני יהוה
אשר באהל מועד ואת כל-הדם הפֶּר ישפך
אל-יסוד מזבח העלה אשר-פתח אהל מועד:
ח ואת-כל-חלב פר החטאת ירים ממנו את-

העלה לפני יהוה חטאת הוא: כה ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על-קרנת מזבח העלה ואת-דמו ישפך אל-יסוד מזבח העלה: ואת-כל-חלבו וקטיר המזבחה כחלב זבח השלמים וכפר עליו הכהן מחטאתו ונסלח לו: פ

יהוה וכפר עליו הכהן על-חטאתו אשר-חטא ונסלח לו: פ ה ונפש כחטאת ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם-לוא יגיד ונשא עונו: ז או נפש אשר תגע בכל-דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם: ז או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם: ז או נפש כחטאת ונפש אשר יכטא בשפתים להרע או להיטיב לכל אשר יכטא האדם בשבעה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם לאחת מאלה: ה והיה כחטאת לאחת מאלה והתודה אשר חטא עליה: ו והביא את-אשמו ליהוה על חטאתו אשר חטא נקבה מן-הצאן כשבה או-שעירת עזים לחטאת וכפר עליו הכהן מחטאתו: ו ואם-לא תגיע ידו די שיה והביא את-אשמו אשר חטא שתי תרים או-שני בני-יונה ליהוה אחד לחטאת ואחד לעלה: ה והביא אתם אל-הכהן והקריב את-אשר לחטאת ראשונה ומלך את-ראשו ממול ערפו ולא יבדיל: ט והיה מדם החטאת על-קיר המזבח והנשאף בדם ימצה אל-יסוד המזבח חטאת הוא: ו ואת-השני יעשה עלה כמשפט וכפר עליו הכהן מחטאתו אשר-חטא ונסלח לו: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ב ע' 1)

מפני מה מתחילין לתינוקות בתורת פנים, ואין מתחילין בכראשית? אלא שהתינוקות טהורין והקרבת טהורין: יבואו טהורין ויתעסקו בטהורין (ויקרא רבה פ"ז, א)

אודות הקרבת הקרבנות אצל נח, מציינת התורה שהקרבתו היו מפל בהמה הטהורה ומכל העוף הטהור – למרות שההבדל בין קרבנות טהורים לשאינם טהורים נקבע רק במתן תורה, מספרת התורה ששנים קדם לכן היתה השפעה בעולם על-ידי התורה והמפצות, עד כדי השפעה על התנהגותו של נח בהקרבת הקרבנות. לכן מתחילים לגיד ישראל ללמד תורה בענין הקרבנות, ללמדם שכמו שהקרבת הקרבנות קדם מתן-תורה השפעה מהתורה והמפצות, כך

העלה לפני יהוה חטאת הוא: כה ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על-קרנת מזבח העלה ואת-דמו ישפך אל-יסוד מזבח העלה: ואת-כל-חלבו וקטיר המזבחה כחלב זבח השלמים וכפר עליו הכהן מחטאתו ונסלח לו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ב ע' 5)

אדם פי יקריב מקם (א, ב)

מדוע מדגיש הכתוב "אדם פי יקריב מקם", דהיינו דוקא מבני-ישראל, הרי להלכה גם נכרים יכולים להביא קרבנות נדבה? ויש לומר, שבפרשת הקרבנות נכתב מספר פעמים שהקרבת "אשה ריח ניחוח לה", ומסביר על כך רש"י: "נחת-רוח לפני שאמתי ונעשה רצוני". לכן מדגיש הכתוב, "אדם פי יקריב מקם", ה"נחת רוח" שנגרמת ע"י הקרבן, היא דוקא ע"י קרבנות בני-ישראל, ולא קרבנות אמות העולם.

ששי כו ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשתה אחת ממצות יהוה אשר לא-תעשינה ואשם: כה או הודע אליו חטאתו אשר חטא והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על-חטאתו אשר חטא: כה וסמך את-ידו על ראש החטאת ושחט את-החטאת במקום העלה: ז ולקח הכהן מדמה באצבעו ונתן על-קרנת מזבח העלה ואת-כל-דמה ישפך אל-יסוד המזבח: ט ואת-כל-חלבה יסיר פאשר הוסר חלב מעל זבח השלמים והקטיר הכהן המזבחה לריח ניחוח ליהוה וכפר עליו הכהן ונסלח לו: פ ז ואם-פבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה: ט וסמך את-ידו על ראש החטאת ושחט אתה לחטאת במקום אשר ישחט את-העלה: ז ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על-קרנת מזבח העלה ואת-כל-דמה ישפך אל-יסוד המזבח: ט ואת-כל-חלבה יסיר פאשר יוסר חלב הפשב מזבח השלמים והקטיר הכהן אתם המזבחה על אש

תיקם שלהם צריכים להיות משפעים מהתורה והמצוות, למרות שעדין אינם חביבים במצוות - על דרך המצב שקדם למתן תורה.

שביעי יא ואם לא תשיג ידו לשתי תרים או לשני בני יונה והביא את קרבנו אשר חטא עשירת האפה סלת לחטאת לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבנה כי חטאת הוא: יב והביאה אל הכהן וקמץ הכהן | מִמֶּנָּה מְלֹא קִמְצוֹ אֶת־אִזְבֵּרְתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עַל אֲשֵׁי יְהוָה חטאת הוא: יג וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא מאחת מאלה ונסלח לו והיתה לפהן כמנחה: ס יד וידבר יהוה אל משה לאמר: טו נפש כי תמעל מעל וחטאה בשגגה מקדשי יהוה והביא את אשמו ליהוה איל תמים מן הצאן בערבך כסף שקלים בשקל הקדש לאשם: טז ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ואת חמישתו יוסף עליו ונתן אתו לפהן והכהן יכפר עליו באיל האשם ונסלח לו: פ יז ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות יהוה אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם ונשא עונו: יח והביא איל תמים מן הצאן בערבך לאשם אל הכהן וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע ונסלח לו: יט אשם הוא אשם אשם ליהוה: פ וידבר יהוה אל משה לאמר: כא נפש כי תחטא ומעלה מעל ביהוה וכחש בעמיתו כפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו: כב או מצא אבדה וכחש בה ונשבע על שקר על אחת מכל אשר יעשה האדם לחטא בהנה: כג והיה כייחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל או את העשק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אתו או את האבדה אשר מצא: כד או מכל אשר ישבע עליו לשקר ושלם אתו בראשו וחמשתיו יסף

עליו לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו: כה ואת אשמו יביא ליהוה איל תמים מן הצאן בערבך לאשם אל הכהן: כו וכפר עליו הכהן לפני יהוה ונסלח לו על אחת מכל אשר יעשה לאשמה בה: פפפ

חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחייכון וביומיוכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא ברך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התנועות ח"ה ע' 90)

עם זה יציתי לי תהלתי בספרו (ישעי' מג, כא)

השתמשות הפסוק בלשון נקבה - 'זו', ולא בלשון זכר 'זה', יוכן ע"פ תורת הסידות: נקבה מורה על האדם שהוא בבחינת 'מקבל', דהינו שלו אין שאיפות ורצונות מעצמו, וכל פלו התבטלות לדבר שממנו מקבל. לכן משתמש הפסוק בלשון נקבה, לומר, רק אדם שנמצא בבחינת מקבל - בטול, יכול לספר בתהלתו של הקב"ה. אך אדם שאינו נמצא בהתבטלות בפני הקב"ה אינו יכול לספר בתהלתו, כי לפני הקב"ה אין מקום למציאות עצמאית.

מפטיר יז זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: יח אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים: יט והיה בהניח יהוה אלהיך | לך מכל איביך מסביב בארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את יזכר* זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח:

* אומרים פעמים מילת זכר. הראשון זכר (בצירה) ובשני זכר (בסגול).

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. *מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיחָהּ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיַמִּינָהּ, בְּשִׂמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וְכַבּוֹד. וְיִ חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיְגַדִּיל תּוֹרָה וַיְאִידִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוף. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמַת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוזר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

ג) וְהַחֲרַמְתֶּם, וְתִקְרַחוּ. מִשׁוֹר וְעַד שֶׁה וְגו', שְׁהוּוּ בְעָלֵי בְשָׂפִים, וּמְשֻׁנִּים אֵת עֲצָמַם לְהוֹיֹת הַיּוֹמִים לְכַהֲמָה. ד) וַיִּשְׁמַע, עֲנֵן אֶסְפָּה עַל יְדֵי הַשְּׂמֵעַת קוֹל הַמֵּאֲסָף. וַיִּקְרָם בְּפִלְאִים, אָמַר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד שִׁקָּח טֹלָה מֵצֹאֵנוּ שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְאֶחָד כֶּךָ מִנָּה אֵת הַפִּלְאִים. לְפִי שְׂאִסוֹר לְמַנּוֹת אֵת יִשְׂרָאֵל, שְׂנֵאֲמַר בָּם "לֹא יִסְפַּר מֶרֶב" (בראשית לביב). וְגַלְיָה הוֹלְכֵי נְגֵל. אֵת אִישׁ יְהוּדָה, אֲשֶׁר הָיוּ מִשְׁבֵּט יְהוּדָה. (וַיִּתְּכֵן שְׁנֹבְרוֹ לְבָרִם מִתּוֹךְ שְׁנֹבְרוֹים הָיוּ). ה) וַיִּרְבַּ בַּנַּחַל, וַיִּלְחַם בַּנַּחַל. וְדו"ל אָמְרוּ, עַל עַסְקֵי נַחַל רַב וְדָן אֵת עֲצָמוֹ, וַיִּמָּה בְּשִׁבּוֹל נָפֵשׁ אַחַת אָמְרָה תּוֹרָה עֲרַף עֲגָלָה בַּנַּחַל, בְּשִׁבּוֹל כָּל הַנְּפִשׁוֹת הִלְלוּ לֹא כְּלִשְׁבָן.

עטרת מרים

כָּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פְּקֻדָּתִי זִכַּר אֵי אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׂם לוֹ מֵאֲרִבִּים וְחִילוֹת בְּדָרְךְ בְּדָרְךְ בְּעֵלְתוֹ מִמְצָרִים: גַּעְתָּהּ לֶךְ וְהִפִּיתָה אֶת־עִמָּלֶךְ וְהַחֲרַמְתֶּם עֵנֵן פְּלִיז וְקִרְיָתָה אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלֹא תַחְמַל עָלָיו וְהַמְתָּה מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה מְעַלְלֵ וְעַד־יוֹנֵק מִשׁוֹר וְעַד־שָׂה מִמְּגַל וְעַד־חֲמֹר: ד) וַיִּשְׁמַע וַיִּאֲסֹף שְׂאוֹל אֶת־הָעָם וַיִּפְקְדֵם מִנָּה אוֹתָם בְּפִלְאִים מִיֵּשׁ (יומא כב ב) לְפִי שְׂאִסוֹר לְמַנּוֹת אֵת יִשְׂרָאֵל לְגַלְיָה מֵאֲתָיִם אֶלֶף רַגְלֵי הוֹלְכֵי נְגֵל, לֹא וְכַבִּים וְעֵשֶׂרֶת אֶלְפִים אֶת־אִישׁ יְהוּדָה: ה) וַיָּבֵא שְׂאוֹל עַד־עִיר

הפטרה לשבת זכור לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד תרגום

שמואל-א טו

טו כָּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פְּקֻדָּתִי אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־

שָׂם לוֹ בְּדָרְךְ בְּעֵלְתוֹ מִמְצָרִים: גַּעְתָּהּ לֶךְ וְהִפִּיתָה אֶת־עִמָּלֶךְ וְהַחֲרַמְתֶּם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלֹא תַחְמַל עָלָיו וְהַמְתָּה מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה מְעַלְלֵ וְעַד־יוֹנֵק מִשׁוֹר וְעַד־שָׂה מִמְּגַל וְעַד־חֲמֹר: ד) וַיִּשְׁמַע שְׂאוֹל אֶת־הָעָם וַיִּפְקְדֵם בְּפִלְאִים מֵאֲתָיִם אֶלֶף רַגְלֵי וְעֵשֶׂרֶת אֶלְפִים אֶת־אִישׁ יְהוּדָה: ה) וַיָּבֵא שְׂאוֹל עַד־עִיר עִמָּלֶךְ וַיִּרְבַּ בַּנַּחַל:

שי למורא

אם אדם הטא, בהמות מה הטאו. יצאה בת קול ואמרה לו, שאל, "אל תהי צדיק הרבה" יותר מבוראך. (ו) הקיני, משפחת הקיני, מבני יתרו, שהיו יושבים שם. אסף, לשון כליז, כמו "פן תספר" (בראשית יטו). חסד עם כל בני ישראל. שהנהגו מסעדתו משה ואהרן וכל זקני ישראל, ויעלה עליו כאלו עשה חסד עם כל בני ישראל. (ז) בואך

עטרת מרים

עמלק ויגרב ויחם בנחל: ויאמר שאול אל-הקיני בני יתרו, לכו סרו רדו הפרו מתוך עמלקי כי היו יושבין במדבר יהודה בנגב ערה, וערד הוא עמלק פן-אסףד עמו בעת אחרים ואתה עשיתה חסד עם-כל-בני ישראל על יתרו יאמר שענין להעמיד שופטים בעלותם

ממצרים ויסר קיני מתוך עמלק: זניד שאול את-עמלק מחוילה בואך עד אשר תבוא לשור. (ט) והמושנים, הבהמות הבריות וכפולות פי שנים בערפו הפרים, הכבשים השמנים. וכל המלאכה, וכל המקנה שמשמש למלאכה. נמכוח ונמס, נכוח ונשחת. (יב) מציב לו יד, מכין לו שם מקום להנחות את החיל ולחלק את הבנה. (יג) אל שאול, אל העליל שהיה שם שאול. (טו) הרף, עוב מדבורי. (יז) הלא אם קמן אתה בעיניך וגו', לפי שאמר לו שאול "אשר חמל העם", כלומר העם חמל

ו יאמר שאול אל-הקיני לכו סרו רדו מתוך עמלקי פן-אסףד עמו ואתה עשיתה חסד עם-כל-בני ישראל בעלותם ממצרים ויסר קיני מתוך עמלק: זניד שאול את-עמלק מחוילה בואך שור אשר על-פני מצרים: ח ויתפש את-אנג מלך-עמלק חי ואת כל-העם החרים לפי-חרב: ט ויחמל

שאול והעם על-אנג ועל-מיטב הצאן והבקר והמושנים ועל-הפרים ועל-כל-הטוב ולא אבו החרימם וכל-המלאכה נמכוח ונמס אתה החרימו: ויהי דבר-יהוה אל-שמואל לאמר: יא נחמתי כי-המלכתי את-שאול למלך פירשט מאחרי ואת-דברי לא הקים ויחר לשמואל ויזעק אל-יהוה כל-הלילה: יב וישפם שמואל לקראת שאול בבקר ויגד לשמואל לאמר פא-שאול הכרמלה והנה מציב מעמיד לו יד עושה שם לעצמו מקום לחלק הבנה ויפס ומשם יפס ויעבר וירד הגלגל כל זה הוגד לשמואל: יג ויבא שמואל אל-שאול ויאמר לו שאול ברוך אתה ליהוה הקימתי את-דבר יהוה: יד ויאמר שמואל ומה קול-הצאן הזה באזני וקול הבקר אשר אנכי שמע: טו ויאמר שאול מעמלקי הביאום אשר חמל העם על-מיטב הצאן והבקר למען זבח ליהוה אלהיך ואת-היותר החרמנו: טז ויאמר שמואל אל-שאול הרף ואגידה לך את אשר דבר יהוה אלי הלילה ויאמר לו דבר: יז ויאמר שמואל הלוא

ממצרים ויסר קיני מתוך עמלק: זניד שאול את-עמלק מחוילה בואך עד אשר תבוא לשור אשר על-פני מצרים: ח ויתפש את-אנג מלך-עמלק חי ואת-כל-העם החרים לפי-חרב: ט ויחמל שאול והעם על-אנג ועל-מיטב השלל הצאן והבקר והמושנים בכשר ושמנים ועל-הפרים הכבשים השמנים ועל-כל-הטוב ולא אבו החרימם וכל-המלאכה נמכוח ונמס בויח הנשחת אתה החרימו: ויהי דבר-יהוה אל-שמואל לאמר: יא נחמתי הפוך מחשבה עלתה בלבי כי-המלכתי את-שאול למלך פירשט מאחרי ואת-דברי לא הקים ויחר לשמואל בעם על עצמו ויזעק בהפילה על שאול אל-יהוה כל-הלילה: יב וישפם שמואל ללכת לקראת שאול בבקר ויגד לשמואל לאמר פא-שאול הכרמלה והנה מציב מעמיד לו יד עושה שם לעצמו מקום לחלק הבנה ויפס ומשם יפס ויעבר וירד הגלגל כל זה הוגד לשמואל: יג ויבא שמואל אל-שאול ויאמר לו שאול ברוך אתה ליהוה ה' יברך אותך הקימתי את-דבר יהוה אשר צויתני, והנחת פאה על ידך: יד ויאמר שמואל ואם קימת דבר ה' ומה קול-הצאן הזה באזני וקול הבקר אשר אנכי שמע האם הנה מעמלק: טו ויאמר שאול הן אמת מעמלקי הביאום אשר חמל העם על-מיטב הצאן והבקר

למען זבח ליהוה אלהיך ולא להחוק לעצמן ואת-היותר שאינם ראויים לזבח החרמנו: טז ויאמר שמואל אל-שאול הרף הימנו ואגידה לך את אשר דבר יהוה אלי הלילה ויאמר לו דבר: יז ויאמר שמואל הלוא אף אם-קמן אתה תחשב בעיניך מקום הלא ראש המולך

על כל שבכתי ישראל אתה ועוד וימשחך יהוה למלך על־ישראל
 ואם בן ידך תקיפה עליהם, ומדוע אם בן לא מחית בדם לקחת משלל עמלק;
 יח הלא וישלחך יהוה בדרך הנה ויאמר לך והחרמתי את־
 החטאים את־עמלק ונלחמת בו עד בלותם אותם: יט ולמה

לא־שמעת בקול יהוה להחרימם
 מכל וכל, ובעבור דברי העם לא
 שמעת בקול ה' ותעט מהרת אל־
 השלל ותעש הרע בעיני יהוה:
 כ ויאמר שאול אל־שמואל לא
 כאשר אתה תאמר אתה, אלא אשר
 בן שמעתי בקול יהוה ואלך
 בדרך אשר־שלחני יהוה ואביא
 את־אנג מלך עמלק עם שלא
 הרגתי, מכל מקום לא שלחתי לנפש
 ובדי להרוג בכל עת ואת־עמלק
 החרמתי: כא ואף מהשלל לא
 לקחתי אני מאומה אלא ויקח העם
 מהשלל צאן ובקר ראשית
 החרם וזה לבנה טובה לזבח
 ליהוה אלהיך בגלגל: כב ויאמר
 שמואל החפץ ליהוה וכי רצון
 ה' בעלות זבחים בשמע בקול
 יהוה לא בן הדרך הנה שמע
 למצות ה' הוא טוב מזבח טוב
 להקשיב לדבר, טוב לפני מחלב
 אילים על מזבח ה': כג כי
 חטאת־קסם מרי חטאת חפז
 שאינו עושה מה שצונו ה' שזה
 חטאת קסם, בעונש של ואון
 ותרפים בן עונש של חפצר בזה
 שאתה מפציר לחזוק בדתך וען
 מאסת את־דבר יהוה וימאסת
 ממלך ותוסר מלכותך בעונך;
 כד ויאמר שאול אל־שמואל
 חטאתי כיעברתי את־פיהוה
 ואת־דבריך בזה שאני מרבה
 דברים לסתור מאמרך ולומר אשר
 שמעתי וכו' כי וראתי את־העם
 ואשמע בקולם ועל ידי זה חטאתי
 להמרות פי ה': כה ועתה על
 שעברתי בדריך שא נא את־

אם־קמן אתה בעיניך ראש שבכתי
 ישראל אתה וימשחך יהוה למלך
 על־ישראל: יח וישלחך יהוה בדרך
 ויאמר לך והחרמתי את־החטאים
 את־עמלק ונלחמת בו עד בלותם
 אותם: יט ולמה לא־שמעת בקול יהוה
 ותעט אל־השלל ותעש הרע בעיני
 יהוה: כ ויאמר שאול אל־שמואל אשר
 שמעתי בקול יהוה ואלך בדרך אשר־

ולא הוא, ולא רצה למנעם. אמר לו שמואל, הלא אם קטן אתה בעיניך, כלומר
 ארבע־לפי שאתה קטן בעיניך ולא רצית להתגדל על העם ולמנעם, הלא ראש
 שבכתי ישראל אתה ולפיכך משחך ה' למלך עליהם להנהיגם על הדרך הישרה
 ולמנעם מהעברה, ואיך הנחת אותם לעבר על דברי ה' יח עד בלותם
 אותם, עד שהעם אשר אתך וכלו
 אותם. כ) אשר שמעתי וגו',
 כלומר, לא כפי שאתה אומר, אלא
 שמעתי בקול וכו'. כא) ראשית
 החרם, מיטב החרם. כג) כי
 חטאת קסם מרי, כמו שחטא קסם
 הוא חטא גדול, כי הוא מסיר בטהונו
 מהקב"ה ושם מכתחו בקסם; ככה גדול
 הוא חטא המרי, כי שממרה פי ה' ואינו
 עושה מה שצונו. ואון ותרפים הפזר,
 וכמו דבר השקר והתהוו שיש בתרפים;
 ככה הוא בהפצר, שהוא רבוי הדברים.
 כו) ויחזק בכנף מעילו ויקרעו,
 שאול אחז בכנף מעילו של שמואל
 למנוע מללכת, ואז נקרע הכנף. ולפי

שלחני יהוה ואביא את־אנג מלך עמלק ואת־עמלק
 החרמתי: כא ויקח העם מהשלל צאן ובקר ראשית החרם
 לזבח ליהוה אלהיך בגלגל: כב ויאמר שמואל החפץ ליהוה
 בעלות זבחים בשמע בקול יהוה הנה שמע מזבח טוב
 להקשיב מילים: כג כי חטאת־קסם מרי ואון ותרפים
 הפצר יען מאסת את־דבר יהוה וימאסת ממלך: כד ויאמר
 שאול אל־שמואל חטאתי כיעברתי את־פיהוה ואת־דבריך
 כי יראתי את־העם ואשמע בקולם: כה ועתה שא נא את־
 חטאתי ושוב עמי ואשתתחה ליהוה: כו ויאמר שמואל אל־
 שאול לא אשוב עמך כי מאסתה את־דבר יהוה וימאסת
 יהוה מהיות מלך על־ישראל: כז ויפס שמואל ללכת ויחזק
 בכנף־מעילו ויקרע: כח ויאמר אליו שמואל קרע יהוה את־
 ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעה הטוב ממך:

חטאתי ועל שעברתי פי ה' ושוב עמי ואשתתחה ליהוה: כו ויאמר שמואל אל־שמואל לא אשוב עמך כי
 מאסתה את־דבר יהוה וימאסת יהוה מהיות מלך על־ישראל: כז ויפס שמואל ללכת מעם שאול ויחזק שמואל מעילו של שמואל
 למנוע מללכת מעמו ויקרע וקרע הכנף: כח ויאמר אליו שמואל קרע יהוה את־ממלכות ישראל מעליך היום

שי למורא

מדרשו, יש אומרים ששמואל קרע במעיל שאול, ורבו לו שמי שיכרת את כנף מעילו ימלך תחתיו. ויש אומרים ששמואל קרע המעיל של עצמו לסימן אבילות. (כט) נצח ישראל, הקב"ה שהוא נצחוננו של ישראל. לא ישקר ולא ינחם, כיון שכבר נתנה המלוכה לאחר, לא ישקר מהבטחתו ולא ינחם להפך מהשבעה על זה. (ל) ויאמר הטאתי וגו',

כלומר, אף-על-פי שהטאתי, כבדני נא וגו'. (לב) מעדנת, קשור בשלשלאות של ברזל. פרוש אחר, הלך אליו בשמחה ובתענוג, כי בחר מוחו מתיו. סר מר המנות, סר וקרב אליו מרירות המות. (לג) באשר שכלה נשים חרף, כפי שבהרפך הרגת אנשים עם בניהם, והיו נשים שפולות מבעליהן ומבניהן. פן תשכל מנשים אפך, כעין הנשים הן ודומה להן, תהיה אפך שכולה מנף. וישפך, כמו ויבצע. גבעת שאול, לגבעת שאול.

עטרת מרים

ונתנה להעך הטוב מן הוד: כט כבר אבדת המלוכה כי כבר נתנה לאחר וגם נצח ישראל הקדוש ברוך הוא שהוא נצחוננו של ישראל לא ישקר בהבטחתו, ולא ינחם לאחר וכן פי לא אדם הוא להנחם: ל ויאמר אף כי הטאתי עם כל זאת עתה כבדני נא נגד זקני-עמי

ונגד ישראל ושוב עמי והשתחויתי ליהוה אלהיך: לא וישב שמואל אחרי שאול וישתחוו שאול ליהוה: לב ויאמר שמואל הגישו אלי את-אנג מלך עמלק וילך אליו אנג מעדנת קשור בשלשלאות ויאמר אנג אכן באמת סר מר המנות מאלי, כי כעני השרים מי הבו והעבדות חליפות המנות קשה יותר מן המנות: לג ויאמר שמואל באשר שכלה נשים חרף להושיכם אלמנות מבעליהם ומבניהן כן-תשכל מנשים תהיה אפך שכולה מנף וישפך ויבצע שמואל את-אנג לשנים לפני יהוה בגלגל: לד וילך שמואל הרמתה ושאול עלה אל-ביתו גבעת שאול:

כט וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם פי לא אדם הוא להנחם: ל ויאמר הטאתי עתה כבדני נא נגד זקני-עמי ונגד ישראל ושוב עמי והשתחויתי ליהוה אלהיך: לא וישב שמואל אחרי שאול וישתחוו שאול ליהוה: לב ויאמר שמואל הגישו אלי את-אנג מלך עמלק וילך אליו אנג מעדנת ויאמר אנג אכן סר מר-המנות: לג ויאמר שמואל באשר שכלה נשים חרף כן-תשכל מנשים אפך וישפך שמואל את-אנג לפני יהוה בגלגל: לד וילך שמואל הרמתה ושאול עלה אל-ביתו גבעת שאול:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדבריך אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה: שמתנו, יי אלהינו, באלהינו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד

אַחֲרַיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קְדוּשָׁתְךָ נִשְׁבַּעְתָּ לֹא, שְׁלֹא יִכָּפֵה נִרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁבִיטָה הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקְדוּשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: כְּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבִיטָה:

תחילת זמן קידוש לבנה:
יום רביעי בערב, ו' אדר ב'

אגרות קודש

ב"ה, ג' אדי"ש, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ה אדי"ר והקודמו, במ כתוב אודות פעולות בכרס חב"ד ובמסגרת צעירי
אגו"ח, ובדאי ימשיך במנהגו טוב זה להודיע על דא וכל המפרט ה"ז משובח, נוסף למ"ש כ"פ שכתובה
זו מוסיפה במרץ ע"ד מרז"ל בהנוגע לשבטי י"ה, אלמלא הי' ראובן ידוע וכו'...

במ"ש אודות ההצעה שקבל להכנס בהנהלת צעירי אגו"ח וכו' גם בזה כתבתי כ"פ שאודות
ענינים כאלו צריכים לדון על אתר, כיון שהחלטה תלויה בכמה פרטים ופרטי פרטים, והנקודה
התיכונית היא שמוכרח הפעולה בממדים היותר רחבים וגדולים בהפצת המעינות חוצה, וכאו"ח
מאנ"ש ועאכו"כ מהצעירים מחוייבים בזה, ופשיטא שההתחייבות שלו לא תוגרע ע"י שלא נכנס בועד
פלוני או הנהלה פלונית כי ההתחייבות באה לא ע"י בחירות או מינוי של בני אדם אלא שזהו תפקיד
הנשמה להאיר חלקו בעולם ואלו שזכו למאורות החסידות באיזה אופן שיהי' אם רב או מעט פשוט
שהפצת החסידות בכלל זה, ולא רק בכלל זה אלא בעיקר זה, ז. א. שכל הפצת עניני היהדות צ"ל
חדורים רעיון זה של החסידות, וכמובן מתואר זהר הק' אשר פנימיות התורה היא נשמתא דעניני נגלה
שבתורה, וק"ל, ובמילא מ"ש שאם לא יכנס בהנהלה לא יעמוד בנסיונות, אין לזה מקום וההחלטה
בזה תלויה כנ"ל בפרטי פרטים הנ"ל שבהם הנקודה ניצול כשרונות ויכולת להפצת המעינות באופן הכי
פעיל.

במ"ש אודות שני אברכים שנתקברו ואח"כ נתרחקו וכו' מובן איך הדבר מבהיל, וההבהלה לא
פחותה היא גם מהפרט שכותב שלא ידעו שהנ"ל נתרחקו! היאומן כי יסופר? ועיין ב"ב ח' ע"ב תליסר
שנין דלא חזיא לי השתא נמי דעתאי עלויהו, שמשמע שאם לא הי' דעתי עלויהי לאחר תליסר שנין, גם
ע"ז קאי השאלה שלפני זה, שבקתיה להימנותך, עיי"ש ואם בזמן הש"ס דאכשור דרא ובחוו"ל הדברים
אמורים עאכו"כ בפלטרין של מלך ובימינו דעקבתא דמשיחא חשך כפול ומכופל, ומובן שדברי אלה
מטרתם שיבואו לידי פועל ולא רק בהנוגע לאחרים שתושלל אפשרית דתופעות האמורות, אלא גם
בהנוגע להנ"ל, שבטח ישנו מקום לתיקון, וכידוע הלימוד דפסח שני, הובא בהיום יום פסח שני, ויה"ר
שיהי' התיקון ע"ד המבואר באגרת התשובה סוף פרק ט' הי' רגיל לקרות דף אחד יקרא שני דפים.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקרא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								אדמוה"ז		מג"א				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
18:28	17:31	18:18	18:14	17:52	17:48	09:48	09:51	08:45	08:50	08:11	08:16	05:46	05:53	באר שבע (ח)
18:28	17:23	18:17	18:13	17:54	17:50	09:47	09:51	08:44	08:49	08:10	08:15	05:45	05:53	חיפה (ח)
18:26	17:14	18:16	18:12	17:55	17:51	09:46	09:50	08:43	08:48	08:10	08:14	05:44	05:52	ירושלים (ח)
18:28	17:32	18:18	18:14	17:53	17:48	09:48	09:51	08:45	08:50	08:11	08:16	05:46	05:53	תל אביב (ח)
18:53	17:47	18:39	18:30	18:06	17:57	10:01	10:07	08:59	09:06	08:14	08:22	05:59	06:11	אוסטריה, וינה (ח)
20:12	19:18	20:01	20:10	19:34	19:43	11:26	11:25	10:23	10:21	09:46	09:44	07:22	07:16	אוסטרליה, מלבורן (ק)
18:53	17:49	18:41	18:32	18:09	18:00	10:04	10:09	09:01	09:08	08:19	08:26	06:02	06:13	אוקראינה, אודסה (ח)
18:27	17:21	18:13	18:05	17:40	17:32	09:36	09:41	08:33	08:40	07:49	07:56	05:33	05:46	אוקראינה, דונייצק (ח)
18:38	17:32	18:25	18:16	17:51	17:42	09:47	09:52	08:44	08:51	07:59	08:07	05:44	05:57	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
19:05	17:58	18:52	18:42	18:17	18:07	10:12	10:18	09:10	09:17	08:23	08:31	06:10	06:23	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
18:58	17:50	18:44	18:35	18:10	18:00	10:05	10:10	09:02	09:10	08:15	08:23	06:02	06:16	אוקראינה, קייב (ח)
19:19	18:18	19:06	18:58	18:37	18:29	10:30	10:35	09:28	09:34	08:46	08:52	06:28	06:39	איטליה, מילאנו (ח)
18:56	18:07	18:47	18:49	18:25	18:27	10:21	10:22	09:18	09:20	08:50	08:51	06:18	06:20	אקוודור, קיטו (ח)
19:43	18:50	19:32	19:41	19:06	19:15	10:59	10:59	09:57	09:55	09:22	09:20	06:56	06:52	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:38	19:41	20:27	20:37	19:57	20:07	11:51	11:50	10:48	10:45	10:09	10:06	07:47	07:41	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
19:58	18:59	19:46	19:40	19:18	19:12	11:13	11:17	10:11	10:16	09:33	09:39	07:11	07:20	ארה"ב, בולטימור (ק)
19:48	18:48	19:36	19:30	19:07	19:01	11:02	11:07	10:00	10:06	09:21	09:27	07:00	07:10	ארה"ב, ברוקלין (ק)
19:48	18:49	19:37	19:30	19:08	19:01	11:03	11:07	10:00	10:06	09:22	09:28	07:01	07:10	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
20:26	19:25	20:14	20:07	19:44	19:37	11:39	11:43	10:36	10:42	09:57	10:03	07:36	07:47	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:08	19:15	19:58	19:54	19:33	19:30	11:28	11:32	10:25	10:30	09:52	09:57	07:26	07:33	ארה"ב, האוסטון (ק)
19:40	18:45	19:30	19:25	19:03	18:59	10:59	11:02	09:56	10:01	09:21	09:26	06:56	07:04	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:06	19:14	19:56	19:54	19:32	19:29	11:28	11:31	10:25	10:29	09:53	09:57	07:25	07:32	ארה"ב, מיאמי (ק)
19:44	18:44	19:33	19:26	19:03	18:57	10:58	11:03	09:56	10:02	09:17	09:23	06:56	07:06	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
20:12	19:12	20:01	19:54	19:32	19:25	11:27	11:31	10:24	10:30	09:46	09:52	07:24	07:34	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
19:44	18:43	19:32	19:25	19:02	18:55	10:57	11:02	09:55	10:00	09:15	09:21	06:55	07:05	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:16	18:26	19:07	19:11	18:44	18:48	10:39	10:40	09:36	09:36	09:07	09:07	06:36	06:35	בוליביה, לה-פס (ח)
19:44	18:35	19:30	19:19	18:54	18:44	10:49	10:55	09:47	09:54	08:59	09:07	06:47	07:00	בלגיה, אנטוורפן (ח)
19:43	18:35	19:30	19:20	18:55	18:45	10:49	10:55	09:47	09:54	09:00	09:08	06:47	07:00	בלגיה, בריסל (ח)
18:51	18:05	18:42	18:48	18:22	18:28	10:13	10:13	09:10	09:10	08:39	08:38	06:10	06:08	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:39	17:49	18:30	18:36	18:06	18:12	10:01	10:01	08:58	08:58	08:27	08:27	05:58	05:56	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
19:02	17:57	18:48	18:38	18:14	18:04	10:07	10:13	09:05	09:12	08:17	08:25	06:05	06:18	בריטניה, לונדון (ח)
19:13	18:04	18:58	18:47	18:21	18:10	10:16	10:22	09:13	09:21	08:23	08:31	06:13	06:27	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
19:09	18:00	18:55	18:44	18:20	18:09	10:13	10:19	09:11	09:19	08:22	08:30	06:11	06:25	גרמניה, ברלין (ח)
19:25	18:18	19:12	19:02	18:37	18:28	10:32	10:38	09:30	09:37	08:43	08:51	06:30	06:43	גרמניה, פרנקפורט (ח)
18:53	18:08	18:44	18:50	18:25	18:32	10:13	10:13	09:11	09:10	08:39	08:38	06:10	06:07	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:22	18:31	19:13	19:11	18:49	18:48	10:45	10:48	09:43	09:46	09:13	09:16	06:43	06:48	הודו, מומבאי (ח)
19:18	18:27	19:09	19:07	18:45	18:44	10:41	10:44	09:39	09:42	09:09	09:12	06:39	06:44	הודו, פונה (ח)
18:41	17:36	18:28	18:19	17:55	17:47	09:51	09:56	08:48	08:55	08:04	08:11	05:48	06:00	הונגריה, בודפשט (ח)
18:52	17:53	18:41	18:34	18:12	18:05	10:07	10:12	09:05	09:11	08:26	08:32	06:05	06:15	טורקיה, איסטנבול (ח)
19:15	18:17	19:04	18:59	18:36	18:31	10:32	10:36	09:29	09:35	08:53	08:58	06:30	06:39	יוון, אתונה (ח)
19:01	17:57	18:49	18:40	18:16	18:08	10:12	10:17	09:09	09:16	08:26	08:33	06:09	06:21	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקרא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
19:19	18:28	19:10	19:08	18:47	18:45	10:42	10:45	09:40	09:43	09:10	09:13	06:40	06:45	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
19:27	18:27	19:15	19:26	18:43	18:55	10:35	10:33	09:32	09:28	08:50	08:46	06:30	06:22	ניו-זילנד, קרייטצ'רין (ח)
18:49	17:56	18:39	18:36	18:15	18:11	10:11	10:14	09:08	09:12	08:36	08:40	06:09	06:15	נפאל, קטמנדו (ח)
19:46	18:58	19:38	19:39	19:16	19:17	11:11	11:13	10:09	10:11	09:40	09:42	07:09	07:11	סינגפור, סינגפור (ח)
18:38	17:28	18:24	18:14	17:48	17:37	09:43	09:49	08:40	08:48	07:51	08:00	05:40	05:54	פולין, ורשא (ח)
18:51	18:02	18:42	18:46	18:19	18:23	10:15	10:16	09:12	09:13	08:43	08:44	06:12	06:12	פרו, לימה (ח)
19:36	18:33	19:24	19:16	18:52	18:44	10:48	10:52	09:45	09:51	09:03	09:10	06:45	06:57	צרפת, ליאון (ח)
19:49	18:44	19:36	19:27	19:04	18:55	10:57	11:03	09:55	10:02	09:10	09:17	06:55	07:08	צרפת, פריז (ח)
18:38	17:49	18:29	18:30	18:07	18:08	10:03	10:05	09:00	09:02	08:32	08:34	06:01	06:03	קולומביה, בוגוטה (ח)
20:12	19:13	20:00	19:52	19:32	19:25	11:24	11:29	10:22	10:28	09:41	09:47	07:22	07:32	קנדה, טורונטו (ק)
19:50	18:48	19:38	19:30	19:07	18:59	11:01	11:06	09:58	10:05	09:16	09:23	06:58	07:10	קנדה, מונטריאול (ק)
19:34	18:38	19:23	19:19	18:57	18:52	10:52	10:56	09:50	09:55	09:14	09:20	06:50	06:59	קפריסין, לרנקה (ק)
20:02	18:48	19:47	19:35	19:08	18:57	11:03	11:09	10:00	10:09	09:08	09:17	07:00	07:16	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
19:37	18:25	19:21	19:09	18:45	18:33	10:36	10:43	09:34	09:42	08:40	08:49	06:34	06:49	רוסיה, מוסקבה (ח)
19:18	18:13	19:05	18:57	18:33	18:24	10:28	10:33	09:26	09:32	08:42	08:49	06:26	06:38	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
19:23	18:22	19:10	19:02	18:42	18:33	10:33	10:38	09:30	09:37	08:46	08:54	06:30	06:42	שווייץ, ציריך (ח)
19:01	18:11	18:52	18:51	18:29	18:28	10:25	10:27	09:23	09:25	08:53	08:56	06:23	06:27	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבלילה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך הויץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל־אויב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומפל־פּוּרְעַנְיּוֹת המתרנגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי ש' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

קט: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00517
13/03/2016

P.P.

שולם

1949

תל אביב

